Darwinia

Een roman uit een nieuwe wereld

Jan Holland

bron
Jan Holland, *Darwinia. Een roman uit een nieuwe wereld*. W. Hulscher G.Jz., Deventer 1876 (twee delen)

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/vitr005darw01_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren

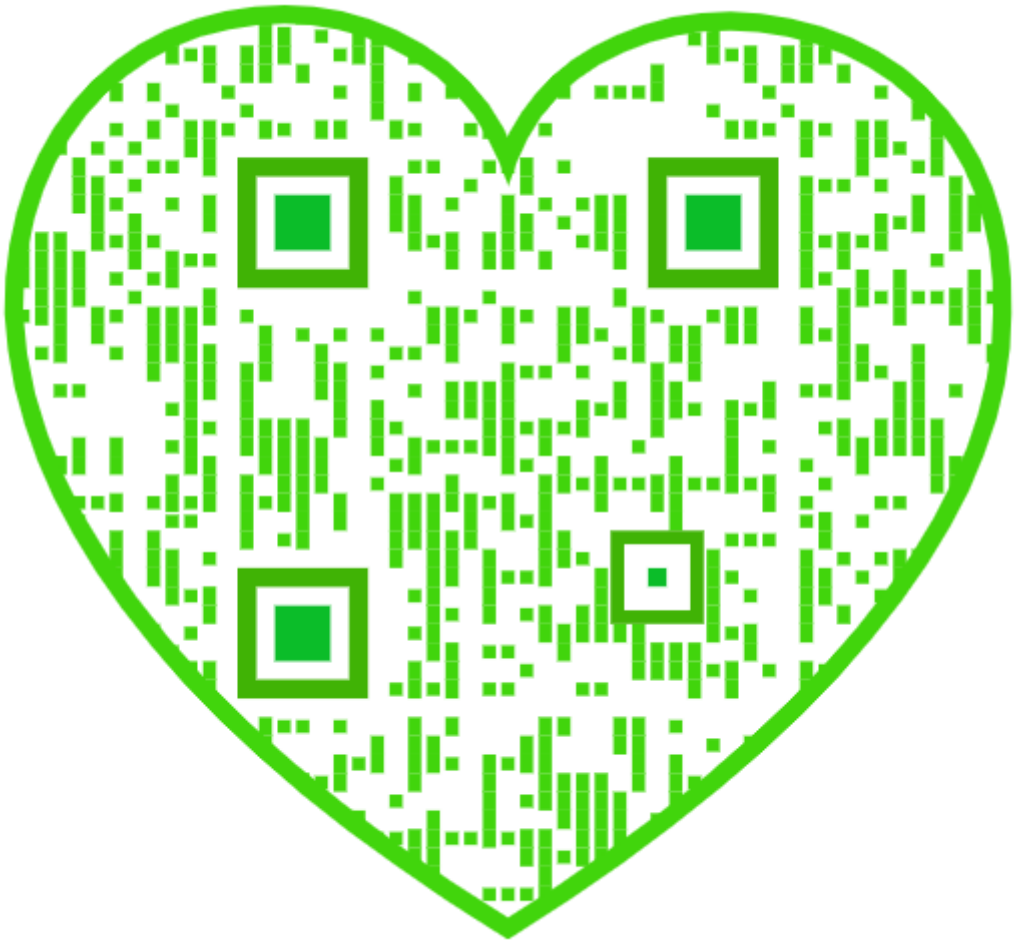

[Eerste deel]

Eene katastrophe.

Er loopen tegenwoordig vrijwat heeren op het door ons bewoonde gedeelte van den aarbol, die de wereld miserabel slecht vinden. Nu zijn er sinds onheugelijke tijden menschen geweest, die zoo over de zaken dachten, adres aan onzen ouden vriend Job. Maar naar mijne bescheidene meening waren dat arme drommels, die zich den tijd niet herinnerden, dat Fortuna hen met een vriendelijken lach verwaardigde. Melancholici, podagristen, oude knorrepotten, - die vonden de wereld steeds een ellendigen boel. En men liet hen praten, omdat het toch zou zijn geweest den Moriaan schuren.

Wat is thans echter het geval? Mannen in de kracht des levens, gezegend met eene vrouw en lieve kinderen, in nuttige werkkringen geplaatst; jongelui, wien het leven geen enkel genot ontzegt en die de schoonste toekomst voor oogen hebben, - zulke lieden beginnen op een mooien dag over het leven te philosofeeren, en een paar maanden na dato zijn zij gekomen tot het resultaat, dat de heele wereld een mislukte boel is. En van deze kategorie van dilettant-philosofen zijn er tegenwoordig zoo velen, dat men in de noodzakelijkheid is gekomen om een geijkten naam voor hen vast te stellen: zij heeten pessimisten.

Ik moet u zeggen, dat ik er op lange na niet toe behoor en dat ik voorstel hen maar te laten praten evenals die oude podagristen en knorrepotten. Ik denk, zij willen zich interessant maken of er mankeert iets aan de constitutie van hun lichaam. En beide gevallen

zijn door redeneering niet te genezen. Misschien kan het eene verholpen worden door een goed pak slaag en 't andere door eene dokterskuur - maar deze beide executies vallen niet in mijn beroep.

Ik vind de wereld opperbest. Immers, wordt het u hier in Nederland te vochtig, wie verbiedt u naar de Sahara te verhuizen? En is het u in Indië te warm, de weg naar IJsland staat open, en daar leeft men ook heel gezellig. En bevalt de Duitsche biefstuk u niet, men zegt, dat hij in de Transvaalsche republiek onberispelijk en schandekoop is. De menschen zouden des noods hun leven kunnen inrichten als de trekvogels, die, zooals men zegt, zich steeds daar ophouden, waar telkens de dag het langst is. En berekent gij, dat het leven op die manier al te lang zou duren, wel, volg dan den nacht en ga daar uwen tijd verslapen, waar telkens de nachten 't langst zijn. En wordt het leven u dan weer te kort, ga dan naar Java, waar men van één dag er twee maakt, door tweemaal in de vierentwintig uren naar bed te gaan, tweemaal op te staan, tweemaal te bitteren, tweemaal te dineeren.

Doch ik word langdradig en zeg kort en goed: de wereld is zoo rijk met verscheidenheid toegerust, dat zij aan ieders smaak en behoeften kan voldoen. 't Is er echter mee gesteld als met den berg van Mahomed: 't geen gij verlangt komt niet naar u toe; gij, luiaard, moet u de moeite geven om zelf erheen te kuieren.

Maar onze beschaafde maatschappij dan, is die ook zoo opperbest?

Zeg eens, amice, wat hebt ge erop aan te merken? En als zij u soms niet bevalt, ga dan maar eens een jaar logeeren bij de inboorlingen van Nieuw-Holland of bij de Hottentotten of zelfs bij de Kaapsche boeren, en honderd tegen één, of gij komt terug volkomen verzoend met de maatschappelijke toestanden, waarin wij de eer hebben te leven.

Ik zou haast zeggen, dat onze maatschappij het toppunt van opperbestheid bereikt heeft. 't Kan niet beter. Zie maar eens: als onze huizen nog wat lichter gebouwd werden, zouden zij op ons invallen en werden wij onder de puinhoopen begraven. Als de postjes nog wat talrijker en geringer bezoldigd, het vleesch nog een weinigje duurder wordt en de gezelligheidsdrift de menschen nog een weinig sterker naar de groote steden trekt, gaan wij elkander opeten. Als Krupp's fabriek nog een klein weinigje wordt uitgebreid en het kaliber der kanonnen en de bepantsering der oorlogsschepen eenige duimen toeneemt, blijft er geen ijzer meer over om ploegen en spaden te smeden. Als de groote mogendheden nog wat meer volk onder de wapenen houden, zullen ook de vrouwen aan den dienstplicht moeten meedoen en zullen er geene geschikte sujetten meer zijn om kinderen te baren. Als de Zwarten nog een weinig veld winnen, wordt alles priester of gaat in kloosters. Als de algemeene ontevredenheid onder alle standen der maatschappij nog een weinig toeneemt, gaan de armen de rijken doodslaan en maken de overgeblevenen zich zelven van kant uit ‘malaise’, ‘spleen’, ‘geblaseerdheid’, of met welken anderen nieuwen term gij deze nieuwe gemoedsstemming van den nieuwen tijd gelieft te noemen; - en in al deze gevallen sterft de menschheid uit, niet waar, dat voelt gij?

Ik houd derhalve mijne bewering staande, dat onze maatschappelijke instellingen zulk een hoog standpunt van volmaaktheid bereikt hebben, dat het minste, wat er nog bij mocht komen, het heerlijke gewrocht van 's menschen vernuft moet doen kantelen.

Nu, dat de beschaving niet zal blijven stilstaan, dat er nog meer Zwarten en soldaten en nog zwaardere kanonnen en nog lichtere huizen en nog meer menschen en nog minder koeien zullen komen en dat het er in anno negentienhonderd zesenzeventig inderdaad bedenke-

lijk met onze maatschappij zal uitzien, laat zich verwachten.

Dat het in 't gezegde jaar der toekomst zoover was gekomen, dit viel op eenmaal den goeden Genius in de gedachten, die met het toezicht op deze aarde belast is.

Te drommel, zegt hij tot een van zijne collega's, die over eene andere ster 't commando voerde, is u ooit zoo iets voorgekomen? Daar in Europa gaat de boel over den kop. Alles is soldaat, ambtenaar, professor, priester, monnik, en niemand denkt er meer aan om datgene aan de aarde te ontwoekeren, waarvan de mensch eigenlijk moet leven. 't Zit alles in de groote steden als een klus op elkaar.

Wel, zeide de ander, kunt gij dan de geschiedenis van Babels torenbouw niet laten herhalen en de spraken verwarren?

Onmogelijk, daartoe is het te ver gekomen met de beschaving. Door die drommelsche spoorwegen en telegrafen zijn er zoo goed als geene afstanden meer.

Dan het remedie van Plato's god. Deze hakte de menschen, die in de dagen van olim dubbele menschen waren met vier armen en vier beenen, eenvoudig door en maakte er tweebeenige wezens van. Toen waren zij in hun overmoed gefnuikt en hadden vooreerst genoeg te doen met op twee beenen te leeren loopen en zich naar de nieuwe omstandigheden in te richten. En gij herinnert u immers, dat hij er het dreigement bijvoegde, dat, als ze nu niet beter oppasten, hij hen nog eens zou doorhakken en hen 't heele lieve leven lang zou laten hinken. Wat dunkt u, - Plato's god is wel begraven en vergeten; maar zou de tijd niet daar zijn om zijn plan uit te voeren?

Onmogelijk! dan kregen we juist eens zooveel menschen. Elke der beide helften zou zich weldra even veel behoeften aanwennen als thans de heele mensch heeft. En als de eene keizer het dubbele getal hinkende solda-

ten aanstelde, zou ook de andere het moeten doen. De zaak zou erop verslimmeren.

Goeden morgen, riep de Genius der planeet Venus, - zit gij in de war met de beschaving? O, dat is niets. Daar heb ik een probaat middel voor, dat ik reeds tien malen heb aangewend en dat, als ik mij wel herinner, ook al een paar keer door uwen voorganger op uwe Aarde is toegepast.

Nu, wat is het dan?

Gij verzet dood-eenvoudig de aardas een weinig, dat wil zeggen, zoo veel, dat de streek, met wier beschaving gij geen weg weet, de noord- of zuidpool worde. Dan vriest zonder genade al dat moois vast en de arme lui aan de polen krijgen ook eens hun beurt om een gemakkelijk leventje te gaan leiden.

Waarachtig nog zoo kwaad niet! Maar wat zeidet ge daar, dat dit in overouden tijd reeds een paar maal met de Aarde zou zijn voorgevallen?

Wel ja, hebt gij dan nooit gehoord van den tijd, dat in midden-Europa een tropisch klimaat moet geheerscht hebben, en van eene daarop gevolgde ijsperiode, toen de ijsschotsen de Alpen beukten? Ik heb er somtijds schik van, als de geleerden met het ernstigste gezicht van de wereld trachten te betoogen, dat om die en die reden Zwitserland en Frankrijk onder het ijs hebben moeten begraven liggen en dat weder op een anderen tijd de verhoudingen van land en zee, en God weet wat meer, zoodanig waren, dat planten en dieren uit Indië daar konden gedijen..... mooie praatjes! De wetenschap zal u, als 't in hare kraam te pas komt, zonder blikken of blozen bewijzen, dat wit zwart en krom recht is. Zij bewijst alles en de geleerden gelooven alles, maar de niet geleerden met gezond verstand storen zich niet aan al die praatjes.....

Houd maar op, roept de Genius der Aarde, ik ga oogenblikkelijk doen, wat gij raadt.

Zoo gezegd, zoo gedaan. Hij legt eene magneto-electrogalvanische leiding tusschen de polen der Aarde en die van Jupiter - eene planeet, die niet voor een klein schokje vervaard is. De batterij komt in werking..... rttt..... en in een ondeelbaar oogenblik komt de noordpool zoowat juist te staan, waar tegenwoordig Frankfort ligt.

Van den ruk zelven merkten weinigen iets: 't ging even snel als de gewone beweging der aarde; en daar voelen we immers niet het minste van, - tusschen haakjes: een dogma der wetenschap, dat de meester op school ons trachtte duidelijk te maken door het verzoek, dat wij ons eenigen tijd zouden verplaatsen in de gewaarwording van mikroskopische insecten, die op een draaienden bol rondwandelen. De eenige indruk, dien 't krachtig bewijs bij mij heeft achtergelaten, is, dat ik meermalen gewenscht heb zoo'n mikroskopisch wezen te zijn: toen reeds dadelijk, om aan den schooldwang te ontkomen; en later menigmaal om te ontsnappen aan militie, schutterij, brandweer, diakenschap, belasting op personeel, patent, kranten- en tijdschriftenkritiek en allerlei andere aardigheden, die voor ons in de pekel liggen, zoodra wij de eer hebben van de grootte van een volwassen lid der samenleving te hebben bereikt.

't Was een dier warme zomersche dagen, zooals 't einde van Maart die veelal brengt. Alles, wat niet ziekelijk was, had de ramen openstaan. De keizer van Duitschland had juist de pen in de hand om een besluit te onderteekenen, waarbij de landstorm in actieven dienst werd gesteld en allen, die om lichaamsgebreken waren afgekeurd, werden aangewezen om bij de administratie der armee te worden gebruikt. De inkt bevroor in de keizerlijke pen, de hooge vingers verstijfden. In de Kamer der volksvertegenwoordigers werd een heftig debat gevoerd over een middel om nog eenige millioenen ten behoeve van nieuwe krijgstoerustingen uit de beurzen der burgers te persen. Sprekers en ministers droogden zich 't zweet van 't voor-

hoofd. Maar op eenmaal stokten de stemmen, want de woorden veranderden in sneeuwvlokken. Een troepje soldaten, dat door een onderofficier geplaagd werd met de nuttige oefening om eenige minuten het eene been recht vooruit te steken, was reeds zoo aan de discipline gewend, dat het er niet aan dacht om het gekwelde lid des lichaams ijlings in te trekken en thans nog in die houding zal staan. Als ik de pen van een Cats of Ovidius had, zou ik bladzijden lang kunnen voortvaren met u te schilderen, hoe alles op eenmaal stilstond, verstijfd door den vreeselijken adem van zijne majesteit den Wintervorst in hoogst eigen persoon en gewapend met zijne alles doodende attributen.

Dit alleen wil ik nog als merkwaardigheid vermelden, dat de laatste ziel, die in deze streken geademd heeft, een oud vrouwtje was van honderd en vijf jaren, wier kamer zoodanig met tochtlatten, dubbele ramen en dikke tapijten was toegestopt, dat de poolatmosfeer ruim een kwartier werk had om door de wanden van hare kluis te dringen. Als 't arme schepsel niet blind, doof en suf was geweest, zou zij zich verwonderd hebben over de plotselinge duisternis en de doodelijke stilte. Nu merkte zij 't niet eens, hoe hare kamer in eene doodkist veranderde.

Zoo stond onze prachtige maatschappij daar als één reusachtige doode, - als het hof van de Schoone Slaapster.

Voor velen was de slag wellicht eene uitkomst: voor den benauwden examinandus, wien zijne wreede beulen het angstzweet uitpersten; voor den bankier, die morgen zou springen; voor den armen courantschrijver, die zich 't hoofd pijnigde met stof tot een artikel te zoeken; voor den zelfmoordenaar, die, met den strop reeds om den hals, den moed niet had om met den stoel onder zijne voeten zich zelven in de eeuwigheid te schoppen; misschien ook wel voor den gelukkigen bruidegom, die juist op 't punt stond om het onherroepelijke jawoord voor

den ambtenaar uit te spreken. 't Was eene tegemoetkoming voor hen, die bij 't naar bed gaan de verzuchting slaken, dat zij 's morgens de oogen niet weer mogen openen, - doch aangezien de katastrophe op 't midden van den dag plaats greep, denk ik, dat al die sollicanten naar den dood hun verzoek wel weer hadden ingetrokken. Zeggen wij dan voorzichtiger, dat het eene groote, schoon wellicht ongewenschte weldaad was voor allen, die op Gods schoonen aardbodem dag in dag uit worstelen met honger, pijn, bange zorgen en booze hartstochten en bij wie het domme levensinstinct des te sterker werkt, naarmate 't bestaan voor hen minder waarde schijnt te hebben. Ach ja, wie kan het getal noemen der ellendigen, die handenwringend en kermend naar het graf strompelen, en die, als zij ervoor staan, hunne laatste krachten gaarne zouden willen gebruiken om er over te springen?

Maar toch was het jammer van die schoone maatschappij, en ik noem u een barbaar, Genius dezer Aarde, dat gij in een oogwenk al dat moois kondt laten vastvriezen. 't Was jammer van den grooten schat dezer eeuw, van die balen kostelijke Turksche en Spaansche effecten, die, als de brandkasten zich zoo lang goed houden tegen een geheel ander element dan waarvoor ze gemaakt zijn, misschien over een millioen jaren na eene nieuwe katastrophe zullen opgedolven worden. Eene nieuwe menschheid zal de onleesbare stukken dan in een museum neerleggen en er geen benul van hebben om de massa's verschenen coupons te knippen. Ja juist; voor zoover ik 't berekenen kan, zijn onze brandkasten en Krupp's reuzenkanonnen zoowat het eenige, dat bestand zal zijn tegen de schuring der ijsmassa's en tegen het vernietigende ontdooiingswerk, dat daarna weder zal plaats grijpen. De geleerden der nieuwe menschheid zullen die brandkasten natuurlijk aanzien voor de bergplaatsen, waarin wij onze goden en tooverformulieren

bewaarden. En de kanonnen, - wat zij daarvan zullen maken, weet ik zoowaar niet. Zooveel is zeker, dat niemand op den inval zal komen om ze te begroeten als het speelgoed van keizers en koningen.

Al de overige getuigen onzer beschaving zullen in atomen opgelost worden. Onze onvergankelijke spoorwegbruggen en onneembare forten worden tot gruis gewreven, en onze hemeltergende geleerdheid, in millioenen boeken opgetast, zet zich als eene pap tusschen de fijne brokken. 't Versteeningsproces balt ze tot keisteenen, waarmee de lieve natuurkinderen der verjongde menschheid elkander dan misschien de hersenpannen verpletteren.

Doch waartoe ijdele bespiegelingen over eene verre toekomst, die wellicht nimmer aanbreekt! - Zooveel is zeker, dat onze kazernes en hoogere burgerscholen, spoorwegstations en gekkenhuizen, gevangenissen en fabrieken, met alles, wat er in en bij was, in een oogenblik tijds bedolven lagen onder onwrikbare stapels van eeuwige sneeuw en ijs.

De Genius der Aarde zag de verwoesting, die hij had aangericht. Huiverend keerde hij deze streek, die voortaan zijne zorg niet meer noodig had, den rug toe, om met belangstelling te zien, welk gebruik de onder de baan der zon verplaatste kinderen der poollanden zouden maken van de gunstige lotswisseling, die zijne goedheid hun geschonken had.

De benijdenswaardige kinderen gods. Hoe zij eten, philosofeeren en tot een nieuw leven ontwaken.

Daar ginds in 't hooge noorden, waar men de aarde onder zijne voeten langzaam voelt draaien, waar de chronometer den tijd niet juist meer aangeeft en het kompas met de windstreken in de war raakt, veel hooger dan ooit een noordpoolreiziger is doorgedrongen, - in één woord: priecies op de pool en in hare naaste omgeving woont recht gezellig een heel gemoedelijk volkje. Niemand ter wereld vermoedt zijn bestaan; het heeft dus ook geen naam. Wij willen die menschen kortheidshalve Eskimo's noemen, ofschoon zij misschien van een heel ander ras zijn en andere zeden hebben dan de stammen, die de anthropologen met dezen naam aanduiden. Hun bekommert het weinig, dat zij niet kunnen aanwijzen, waar het noorden ligt, en aan de langzame draaiing der aarde onder hunne voeten zijn zij sedert hunne geboorte gewend geraakt. In fraaie hutten, van ijsblokken opgetrokken en met sneeuw tochtdicht aangevuld, zitten zij warmpjes bij elkaar. 't Zijn gelukkige kinderen der Aarde; want het heele jaar telt bij hen slechts één dag en één nacht. Gedurende den dag leven zij, terwijl zij 't voorrecht genieten van den maandenlangen nacht in een gerusten slaap door te brengen. Zoo'n lange nacht is een heerlijk ding, want na den diepen winterslaap is men alles vergeten en ontwaakt men tot een nieuw leven. Al zijn zij ook onder de hevigste ruzie ter ruste gegaan, bij 't ontwaken is alles vergeven. De moeielijkste quaes-

ties der politiek vinden zoo eene vreedzame oplossing, daar zij niet langer tijd hebben dan zes maanden om zich te verwikkelen. De wetenschap is daar niet een het geheugen verpletterende last gedurende vele eeuwen op gestapeld ..... gelukkige menschen! - Zij worden oud en sterven als onschuldige kinderen, onbekend met den levenskweller, dien wij Ervaring noemen. Hoewel zij menschen zijn, komen moord en diefstal bij hen niet voor, om de eenvondige reden, dat zij den tijd niet hebben om wapenen uit te vinden en dat de ijsblokken zoo vast zijn gevroren, dat zij die niet kunnen opheffen om er elkander de hersenen mee in te slaan. En aan diefstal maken zij zich niet schuldig, omdat er niets te rooven valt.

Gij zult vragen: hoe komen deze in hunne kristallen woningen opgesloten wezens aan den kost? - Ja, dat kan ik u niet precies zeggen; maar zeker is het, dat ieder man bij zijn ontwaken een uit ijs gehouwen vat met traan bij zich vindt staan, dat gedurende den marmottenslaap op geheimzinnige manier tot aan den rand met het edele vocht gevuld is en een voorraad bevat, die ruim toereikt voor zes maanden. Die gouden traan is hun eten en drinken en dient tegelijk voor waschwater.

Onder deze lieden zijn er natuurlijk altijd eenige, die een wijsgeerigen aanleg hebben. De geheimzinnige manier, waarop de traankuipen gevuld worden, wekt hun nadenken op. Zij vragen naar de weldadige oorzaak, die in hunne behoeften voorziet. 't Gaat hun als ons allen: de buik brengt de hersenen in werking. Ver loopen dan de gevoelens uiteen. Sommigen staan de meening voor, dat in de aarde eene groote traanton zit, waaruit het lavende vocht opwelt. Dit zijn de pantheïstische natuurphilosofen.

Anderen hebben eene stoute hypothese opgeworpen. Zekere levensverschijnselen hebben hen gedeeltelijk de waarheid doen raden, - dat hun aanzijn namelijk niet met het zonnelicht een aanvang neemt, maar dat zij

eeuwig geleefd hebben en hun bestaan slechts door een slaap afbreken. Nu, de vooronderstelling, dat alles en zij zelven van eeuwigheid en tot in eeuwigheid precies zoo geweest zijn als op dit oogenblik, is nog zoo heel dwaas niet, als gij bedenkt, dat de hemel hun onder meer andere voorrechten ook dit heeft geschonken, dat zij den dood nooit aanschouwd hebben: men sterft daar niet anders dan in de zes slaapmaanden. Wegens 't verlies van geheugen herkennen zij natuurlijk de hard bevroren lijken niet, maar zetten die als ornamenten tegen de wanden hunner woningen. - Doch ik zou de stoute hypothese vertellen. Die komt hierop neer, dat de hoeveelheid traan in alle eeuwigheid dezelfde is geweest en zal blijven. Zij hebben de opmerking gemaakt, dat zij tegen 't einde der zes waakmaanden er in- en uitwendig veel vetter uitzien dan bij den aanvang. Hieruit leiden zij af, dat de traan in de slaapperiode door een mechanisch-chemisch proces de lichamen der gebruikers verlaat en zich weer in de kuipen verzamelt, om in het zesmaandelijksche leven verorberd te worden, en dat deze kringloop der traan nooit een aanvang heeft gehad en nimmer een eind zal nemen. Deze wijsgeeren zijn de vertegenwoordigers der monistisch-mechanische wereldbeschouwing.

Eindelijk is bij hen eene derde meening. Deze bestaat eenvoudig hierin, dat eene soort van kaboutermannetje of goede geest de traankuipen heeft vol gedragen. Deze lui gelooven dus inderdaad aan het bestaan eener hoogere macht. En dit niet alleen, maar zij zijn ook overtuigd van de zorg eener wijze voorzienigheid. Hij, wiens kuip gevuld is met traan van de beste hoedanigheid, beroemt zich het voorwerp te zijn van de bijzondere liefde des alvoeders. En hij, wiens vat slechter is voorzien, bedenkt bij zich zelven eenige redenen, waarom het juist goed is, dan de voorzienigheid hem op deze wijs en door dit middel kastijdt. Hoe de traanzaak ook loopt, 't komt altijd hierop neer, dat de voorzienigheid voor den be-

schouwer in 't bijzonder zorgt, dat zij eigenlijk voor hem alleen bestaat en ter loops wel de belangen der andere menschen behartigt, doch slechts voor zoover als hierdoor hare aandacht niet van zijn persoon wordt afgetrokken. Elk dezer Eskimosche geloovigen is overtuigd, dat de wereld om hem draait, 't geen zulken menschen nog wel te vergeven is, omdat zij inderdaad op het draaipunt van den aardbol wonen Deze wijzen noemen zich de positief-geloovigen.

Tusschen deze drie richtingen ontbrandt in elke waakperiode een hevige twist. Zij bestrijden elkander met de wapenen van den bittersten spot. 't Volk, dat de stelsels der natuurphilosofen en monistisch-mechanischen slecht begrijpt, kiest partij voor de laatstgenoemde sekte der positief-geloovigen. Vooral het denkbeeld eener onverdeeld voor de belangen van elk individu zich afslovende voorzienigheid heeft voor hen veel aanlokkelijks. Dit onbegrijpelijkste van alle mysteriën, volgens 't welk ieder persoon nommer één is, wordt door hen met het grootste gemak begrepen. Ik houd mij zelfs overtuigd, dat dit dogma in 't bloed gaat zitten, zoodat het den winterslaap overleeft en zich in elke levensperiode vaster bij hen vestigt.

Deze onschuldige menschen weten overigens niets van alle maatschappelijke instellingen. Zij weten van kerkelijk noch burgerlijk huwelijk met al den ellendigen nasleep daarvan, zooals processen over echtscheiding en huwelijkstwisten. Op hen drukt niet de zorg der examens, omdat allen even rijk aan ervaring en aan wetenschap zijn. Eigendom kennen zij zelfs niet bij naam, zoodat zij in volkomen vrede kunnen leven. Opgesloten in hunne kristallen kooien, kunnen zij niet gekweld worden door ambtenaren der belastingen, door kwaadaardige kranten, door laffe romans en vervelende wetenschappelijke verhandelingen. De politie kan hen niet bereiken; zij behoeven niet angstvallig pokkenbriefjes te bewaren; zij

worden bij geval van ziekte niet door middel van groote plakkaten op hunne huisdeuren (die zij niet hebben) met vrouw en kinderen voor besmet en onrein verklaard; zij loopen geen gevaar om als getuigen voor de rechtbank te worden gehaald en zich daar te laten brutaliseeren, of, erger nog, om als de heeren 't goedvinden, eenige maanden in preventieve gevangenis te worden gehouden.....

Kortom, zij smaken al de zegeningen, die, volgens Rousseau en andere utopisten uit de vorige eeuw, het deel zijn van den natuurmensch. En vergun mij bij deze gelegenheid de wijsneuze aanmerking, dat deze der beschaving vijandige heeren de groote fout hebben begaan van hunne natuurmenschen niet, evenals ik wijselijk doe, in kristallen hokjes op te sluiten en telkens op zijn hoogst zes maanden achtereen te laten denken en handelen. Want liet ik hen losloopen en eene langere ervaring opdoen, dan zouden ook mijne natuurkinderen even goed als alle andere, die de ontdekkers hebben aangetroffen, elkander in een eeuwigen oorlog vervolgen, de overwonnenen tot harde slavernij doemen of opeten, en aan eigen haard de prooi zijn van besmettelijke ziekten en hongersnood.

Daarom beroem ik mij erop, dat ik de conditio sine qua non tot alle utopieën over natuurmenschen zoo juist heb geformuleerd in de kristallen gevangenissen en den leer- en leeftijd van zes maanden.

Dat eindelijk deze natuurkinderen geen staatsbestuur, geene regelen der wellevendheid, geene modes hebben, dat zij in hun onschadelijk bestaan doen en laten, wat ieder goed dunkt, zal de lezer, hopen wij, uit het voorgaande voldoende begrepen hebben. Hij zal tevens gevoelen, dat zij zoowat wit papier zijn, juist de geschikte stof voor eene nieuwe maatschappij.

Zij brengen eigenlijk niets mee dan eene soort van een godsbewustzijn, dat regelrecht uit de traan is gehaald.

Bovendien rieken zij niet heel lekker, - maar dat

gebrek kan, zooals men verder zal zien, met eene kleinigheid verholpen worden.

Het trof goed, dat onze Eskimo's juist in den winterslaap lagen, toen de Genius der Aarde uitvoering gaf aan zijn besluit om het middelpunt onzer beschaafde maatschappij onder de noordpool te verzetten. De arme onderdanen van den eeuwigen wintervorst hadden anders de plotselinge verandering van temperatuur zeker niet overleefd.

Thans echter had het bekende accommodatievermogen der Darwinisten bij de slapenden vrij spel om in zijne volle kracht te werken. Want ge moet weten, dat zulk eene marmottenrust van dat gehalte is, dat ons verwijt aan vaste slapers: men kan wel een kanon bij uw bed afschieten! in dit geval volstrekt niet als beeldspraak moet opgevat worden.

Terwijl zij in onverstoorbare rust gedompeld lagen, had de groote metamorphose plaats. Zachtkens verdwenen onder den invloed van den adem van het zuiden de kristallen kluizen. De goede moeder Aarde nam ze in haren schoot, dat is te zeggen, in de onverzaadbare wel op. De Maartsche zonnestralen, waaraan onze huismoeders eene wonderbare kracht toeschrijven om de wasch te bleeken en die traditioneel de schrik zijn voor de blanke gezichtjes en handen onzer schoonen, lieten niet na hunne gewone werking te oefenen. Zij bakten de traan uit de rijkelijk met dat vocht doortrokkene lichamen. Het onvergankelijke vet goot zich als vruchtbaar makende vloeistof nevens de slapenden uit, om hen te doen ontwaken in een bed van geurige rozen en welriekende lentebloemen.

De lichamen zelven accommodeerden zich ook op eene verwonderlijke wijs. De huid werd blank als de onze. De lokken van sommigen werden zelfs blond gebleekt. De leelijke scheeve oogen trokken recht. De stompe, dikke

mopsneuzen rekten en versmalden zich tot den bij ons ras meest algemeenen vorm van dit orgaan. Hierdoor kregen onze Eskimo's den benijdenswaardigen aanleg om zich mettertijd door vorsten en geestelijken bij den neus te laten leiden. Verder slonken de dikke buiken in en werden de kromme beenen recht. Met dien verstande echter, dat volgens de wet van 't atavismus of terugval in 't voorouderlijk type de aanleg om op nieuw kromme beenen, dikke buiken en eene Eskimotronie te krijgen bleef bestaan.

Al deze wonderen werden, zooals ik zeide, hoofdzakelijk gewrocht door de trekkende kracht der zon en het drijvende vermogen van den door traan gesterkten grond.

En welke veranderingen hadden er in korten tijd in de plant- en dierwereld plaats! Ach, mocht Häckel eens zoo iets aanschouwen! 't Was zoo grootsch en toch zoo eenvoudig. Of is het niet eene eenvoudige toepassing der Darwinwetten, dat de zeehonden, zeeleeuwen, zeekalven zich wijzigden tot landhonden, landleeuwen, landkalven? 't Kon immers niet anders! Want toen de sneeuwvelden verdwenen en de steenharde grond week werd, zonk de grootste massa water in de aarde weg. Die dieren werden dus gedwongen als landbewoners eene geheel andere natuur aan te nemen. Hunne zwempooten wijzigden zich tot klauwen, hoeven en wat ge maar wilt. En toen het zeekalf eenmaal een landkalf was geworden, kon het moeilijk anders, of na eenige maanden moest dat kalf opgroeien tot 's menschen onontbeerlijke melken vleeschleverancier, de koe.

Ik ben geen natuurvorscher, en 't valt mij dus moeilijk om op dit gewichtig punt in nadere bijzonderheden te treden. Als gij er belang in stelt om de verandering der plant- en dierwereld stuk voor stuk na te gaan, neem dan de moeite om de transmutatieleer bij de Darwinisten zelven te bestudeeren. Ik heb er hier voor mijn doen reeds meer dan genoeg van gezegd.

Zoo ontwaakten onze naïeve Poolkinderen dan in een heerlijk klimaat. De Poolzee had de plaats ingenomen van den Stillen Oceaan. Wel lag het groote eiland, dat zij bewoonden, nog altijd vrij noordelijk in dien oceaan, maar warme zee- en windstroomingen en de maagdelijke bodem, die in millioenen jaren nooit iets had voortgebracht, wrochtten wonderen. Zij leefden in een paradijs, overvloedig voorzien van alles, wat de zinnen kan streelen en den buik vullen. Om te genieten behoefden zij neuzen en oogen slechts te gebruiken, en om te eten hadden zij de handen niet ver uit te strekken. De maagdelijke bodem toch liet de heerlijkste vruchten in hunne onmiddelijke nabijheid in rijken overvloed groeien.

Een hoogst indecent punt, dat ik daarom zoo spoedig mogelijk overspring, is de vermelding, dat het accommodatievermogen niet toereikend was geweest om hen met kleedingstukken uit te rusten. Gij begrijpt dus, waarde lezeres, ook zonder dat ik 't leelijke woord neerschrijf, hoe de luidjes er uitzagen. Ietwat ‘shocking’ natuurlijk. Nu denk ik wel, dat zij spoedig begonnen zijn met hier en daar boombladen op hun lichaam te bevestigen, niet zoo zeer uit gevoel van schaamte, - want ik zie niet in, waarvoor die natuurkinderen zich eigenlijk zouden geschaamd hebben - maar bepaaldelijk uit een zekere aesthetische aandrift, die, naar men beweert, den mensch is aangeboren. Vooral van de vrouwen vermoed ik, dat zij niet karig zullen zijn geweest om haar lichaam met deze goedkoope sieraden te omhangen. Ik grond dit vermoeden op de waarneming, dat de vrouw in geen tijdvak der geschiedenis heeft kunnen leven zonder haren omvang met zekere aanhangsels aan 't een of andere orgaan te vergrooten. Nu eens waren het blaasvormige uitzettingen aan de mouwen, dan weer haaruitwassen op schedel of achterhoofd, tegenwoordig zijn het kunstmatige verdikkingen van lichaamsdeelen, die de wellevendheid mij verbiedt bij den waren naam te noemen.

Zelfs zou 't mij niet verwonderen, als reeds in de eerste maanden van 't nieuwe bestaan zekere periodische afwisseling in den bladerentooi - dus eene soort van modes - ware inachtgenomen.

Als iemand nu mocht meenen, dat de als het ware verjongde Poolbewoners met verbazing de verandering hunner omgeving en van zich zelven hadden gadegeslagen, zou hij zich zeer vergissen en blijk geven van het voorgaande niet met de noodige aandacht te hebben gelezen. Ik heb immers reeds gezegd, dat onze Eskimo's het voorrecht hadden van elk jaar hunne herinneringen gladweg te verslapen. Zij wisten dus niet, dat er ooit eene verandering met hen had plaatsgegrepen en voelden zich volkomen in de nieuwe omstandigheden te huis. Het bekende Darwinistische accommodatievermogen toch had alles zoo geschikt, dat de boel als een bus in elkaar sloot.

Dit accommodatievermogen onttrok hen voor 't vervolg ook aan den langdurigen winterslaap.

Beschouw dit, bid ik u, niet als een punt van ondergeschikt belang. Een bestaan toeh als het onze, niet afgebroken door een jaarlijkschen schijndood, is de bron van alle wijsheid. Dan komt de godin Ervaring, om ons op de wandeling door het leven te begeleiden. Is 't eene goede levensgezellin? Ik weet het niet. Maar wel weet ik, dat zij allen zonder uitzondering meer azijn en alsem te drinken reikt dan geurigen wijn en honig. Goed zoo, zegt ge, dít bewijst, dat zij als opvoedster van het weerbarstige wezen, dat mensch heet, hare taak verstaat. En terwijl ik u dit bereidwillig toestem, heb ik slechts ééne aanmerking op de wijze stelling. En deze is, dat, als zij een weinig met hare opvoedingsmethode op slag begint te komen, de bleeke dood klaar staat om haar af te lossen. Zij heeft eene ondankbare taak, want zij komt nooit verder dan de allereerste beginselen.

Zij hebben groote behoefte aan beschaving, die hen boven verwachting spoedig met een bezoek verrast.

Hoe het nu verder met onze Eskimo's ging?

Als ik beweerde, dat de paradijsachtige omgeving, waarin zij verplaatst waren, hen tot een nieuw geestelijk leven wekte, zou ik mij aan een grooten leugen schuldig maken. Hunne vorderingen in dit opzicht waren zeer gering. Wel werd de stelling der Darwinisten bewaarheid, dat de mensch zijne taal van de vogels heeft geleerd. De grinnikende en knorrende geluiden, die zij in hunne ijsgrotten plachten uit te stooten, werden welluidender onder den invloed van de gevederde bewoners hunner bosschages. Wel openbaarde zich meer levenslust en kwam in alle opzichten hun individueel bestaan meer in overeenstemming met dat der weelderige natuur, aan wier boezem gij gekoesterd werden; maar overigens kan ik niet veel goeds van hen vertellen. De philosofie, die zij in hunne stille ijswoningen en bij hun traandiëet beoefend hadden, werd geheel aan den kapstok gehangen. Wie voelt zich in de heerlijke natuur ook gestemd tot bespiegeling? Ik denk, dat, als men den flinken Kant van 't barre en eentonige Koningsbergen verplaatst had naar 't weelderige Indië, zijne ‘Kritik der reinen Vernunft’ wel ‘en portefeuille’ zou zijn gebleven en dat de kritische geest, die de ‘Religion innerhalb den Grenzen der blosen Vernunft’ schiep, op zijn hoogst met een dweepziek Brahmanistisch of Buddhistisch pantheïsme zou zijn voor den dag gekomen.

Doch zooals de zaken nu stonden, liet het zich niet aanzien, dat onze natuurkinderen zich vooreerst aan de uitspattingen der mystiek zouden schuldig maken. - Dikwijls heb ik mij de vraag voorgelegd, hoe die Indiërs er voor duizenden jaren aan mogen gekomen zijn. Van onze moeder de Natuur hebben zij zulke bespiegelingen, de geleerden mogen zeggen wat zij willen, niet geleerd. - De geschiedenis geeft slechts één antwoord: zij leert, dat de mystiek het kind is der walging aan het leven, en dat levenszatheid het natuurlijk gevolg is van overbeschaving. Als de Indiërs voor drieduizend jaren eene levenslust doodende mystiek verkondigden, moeten zij reeds lang voor dien tijd geleden hebben aan het ‘Katzenjammer’ der beschaving, dat den fatsoenlijken naam draagt van ‘geblaseerd-zijn.’

Zal ik nu mijne Eskimo's dezen weg van ontwikkeling laten bewandelen, die bij tientallen van eeuwen moet uitgemeten worden? 't Zou misschien heel leerzaam zijn, omdat zich bij ons enkele verschijnselen voordoen, waaruit men 't besluit zou kunnen trekken, dat de Germanen zich naar 't einde spoeden van de baan, waarop de Indische en Grieksche wijsheid heeft schipbreuk geleden; maar wie zou lust gevoelen om zulk een eeuwenlang relaas bij te houden?

Ach, onze natuurkinderen zijn nog zoo achterlijk! En er deden zich verschijnselen op, die ons zeer bedenkelijk zouden voorkomen en ons eer aan achteruitgang dan aan ontwikkeling zouden doen gelooven, als wij niet doordrongen waren van de waarheid der stelling, dat de genius der beschaving ruim den tijd heeft en er de liefhebberij op schijnt na te houden om zich niet alleen langs zijpaden te bewegen, maar zelfs menigmaal op zijne schreden terug te keeren. Onze Eskimo's vleiden en koesterden zich zoo innig aan den boezem der heerlijke natuur, dat zij zich meer en meer met haar vereenzel-

vigden. Zij schenen zich meer en meer naar het voorbeeld der dieren te vormen. Reeds zeer spoedig kwam het voor, dat zij met steenen en knuppels aan 't plukharen gingen om de levensbehoeften, die de steeds geplunderde en niet weder door menschelijke vlijt aangevulde natuur opleverde. Zij vochten om het bezit der vrouwen. In een woord, bij hen openbaarden zich de eerste beginselen van den strijd om het bestaan. En mogen nu de Darwinisten al beweren, dat juist deze eeuwige oorlog het middel is geweest om de natuur te veredelen, dan moet ik verklaren, dat bij onze Eskimo's deze uitwerking nog niet viel waar te nemen. Als er niet iets van het oude armoedige godsbewustzijn in hun bloed was achtergebleven en als er geen prikkel van buiten was gekomen, zouden zij steeds dieper in de dierlijkheid zijn verzonken en het ten hoogste gebracht hebben tot de uitvinding van wapenen om elkander op de gemakkelijkste wijs dood te slaan. Zij zouden op het standpunt zijn aangeland, waarop alle natuurvolken staan: het edele streven om alle mededingers naar behoeften en genietingen van het leven te verdelgen en zoo ten slotte alleen als uitsluitend bezitter ervan over te blijven.

Doch er kwam uitredding.

Tegen den tijd, dat de groote katastrophe plaats had, was juist eene expeditie naar de Noordpool onderweg. Uit twee schepen bestond zij. Het eene had den moed opgegeven en besloten in een onherbergzaam oord te overwinteren. Dat schip is spoorloos verdwenen. Maar het andere was voortgestevend, besloten om den strijd met de elementen tot het uiterste vol te houden. Juist waren de mannen in eene wanhopige worsteling gewikkeld met de ijsmassa's, die dreigden het vaartuig te verpletteren, toen plotseling een zachte luchtstroom hen tegenwoei.

Heb ik niet altijd gezegd, zeide een der wetenschap-

pelijke leden van de expeditie tot de verwonderde manschap, dat in de nabijheid der pool eene zachtere temperatuur moet heerschen? Gij behoeft den thermometer zelfs niet te raadplegen om u van de waarheid dezer hypothese te overtuigen.

En 't was zoo; allen voelden het. Het duurde niet lang, of de pelzen handschoenen en mutsen werden afgeworpen. Binnen eenige minuten volgden de jaasen en de laarzen denzelfden weg. Eindelijk zagen zij elkander verbaasd aan, toen zij in de hemdsmouwen tegenover elkaar stonden.

Het was den mannen der wetenschap toch ook wat te sterk. Zij, die gedurende hun geheel leven den spot hadden gedreven met de scheppingen der verbeeldingskracht, begonnen bijna aan eene betoovering te gelooven. 't Naast voor de hand lag het vermoeden, dat de vinnige koude de hersenen had bevangen. Maar 't was toch vreemd, dat dit verschijnsel zich bij allen gelijktijdig voordeed. En dan riep de man aan 't roer: ik ben den koers kwijt; het kompas heeft onder mijne oogen eene geheele slingering gemaakt. Kijk, die ijsberg daar ginds lag straks in 't noorden. Ik weet zeker, dat wij er recht op aanhielden; en nu wijst het kompas juist van hem af!

Eerst geloofde men hem niet. Maar weldra bleek het, dat ook aan den hemel de boel in de war was. De zon ging weer op en onder evenals in 't vaderland; de stand der sterren was veranderd. Elk der geleerden opperde zijne hypothese, de eene al gewaagder dan de andere, en Janmaat meende doodeenvoudig, dat alles betooverd was. Men stevende meer op goed geluk dan volgens een vast plan in dezelfde richting voort. Sommigen waren van gevoelen, dat men dus varend naar huis terugkeerde, anderen schudden bedenkelijk het hoofd. Maar zie, men had voorraad genoeg aan boord, er deden zich geene hinderpalen op en men moest toch eindelijk ergens terecht

komen. Dit een en ander bewaarde hen voor moedeloosheid. Bovendien zijn lieden, die zich tot zulke ondernemingen aanmelden, niet al te zeer voor levensgevaar beducht.

Hun goed gesternte voerde hen rechtstreeks naar het groote eiland onzer Eskimo's en wel naar de door hen bewoonde zijde.

Behoedzaam naderde men de kust en vroolijk sprong de manschap aan het liefelijke strand.

Nu verwacht gij wellicht, dat de vreedzame inwoners op 't gezicht der gekleede vreemdelingen òf angstig wegliepen en zich in de bosschen verscholen òf voor hen ter aarde vielen, als ontvingen zij een bezoek van goden. Noch het een noch het ander gebeurde. Deze maatschappij was nog te jong om reeds eene mythologie in 't leven te hebben geroepen. Ik heb ook reeds gezegd, dat hun voormalig kluizenaarsleven hen tot eene soort van philosofen had gemaakt. Het is onmogelijk, dat iemand met gezonde zenuwen en niet overprikkelde verbeeldingskracht spoken of geesten ziet; evenmin lag het in de gegevens dezer natuurkinderen om hunne evenmenschen als wezens van hoogere orde te begroeten. Bovendien moet men in aanmerking nemen, dat de accommodatiekracht het zoo met hen geschikt had, dat zij er uitzagen als echte afstammelingen van 't Germaansche ras. Het eenige dus, wat den inboorlingen aan hunne bezoekers opviel, waren de kleederen. En het mannelijk deel der bevolking zou daarvan nog niet eens zooveel notitie hebben genomen - immers zij zagen ook de dieren in allerlei vreemden tooi pronken - maar bij de vrouwen schoot het als een bliksemstraal door de gedachten, dat de mensch alleen hierom met kale huid in de wereld is gestuurd, opdat hem de vrije keus zou gelaten worden om zich den opschik van elk dier aan 't lijf te hangen. Zie, met zulk tuig, als die mannen hadden, be-

stonden er immers geene lichaamsgebreken meer? Slechts het gelaat en de handen laat men zien; de rest wordt zorgvuldig bedekt en, waar 't noodig is, naar goeddunken op- en aangevuld. Wat waren in vergelijking daarvan de ellendige boombladen, waarmee zij zich plachten te tooien? - De geest der alles bedekkende en alle onvolkomenheden vergoelijkende toiletkunst werd over haar vaardig. Peinzend gingen zij naar hare grotten en loofhutten, om dien nacht van niets anders te droomen dan van broeken en jassen. Jammer, duizendmaal jammer, dat er niet een paar dames bij de expeditie waren! Want ik vrees, dat zij het zonder eigen aanschouwen niet licht zoover zullen brengen, om zich die massa doellooze en dwaze prullen aan 't lijf te hangen, waarmee eene welgekleede vrouw zich behoort te vertoonen. Uit de beschrijving der mannen zullen zij wel leeren, dat eene vrouw niet een broek, maar een rok, en dat zij niet eene jas, maar eene jurk moet aanhebben. Maar wie zal haar leeren, dat dit kleed van boven tot onder moet bezet zijn met strooken en oplegsels, strikken en agrementen, en dat de rok haar ellen lang moet naslepen? Wie zal haar 't geheim leeren van stelthakken en tournures, corsetten en valsche vlechten? 't Is om wanhopig te worden. Neen, van die Eskimo-dames komt vooreerst niets goeds terecht. Te meer niet, omdat de scheepsbemanning haar zooals ze waren oneindig veel smaakvoller vond uitgedost dan de dames, die zij 't laatst in 't vaderland aanschouwd hadden, en zich derhalve ook uit een aesthetisch oogpunt niet zou geroepen gevoelen om haar in de toiletgeheimen van onze maatschappij in te wijden.

Gulhartig werden den vreemdelingen de verkwikkende vruchten van 't land aangeboden. En ja, zij lieten zich die gaarne als verfrissching smaken, maar toen zij merkten, dat het heele maal zich tot een dessert scheen te bepalen, zochten zij den inboorlingen aan 't verstand te

brengen, dat hunne magen aan krachtiger voedsel gewoon waren. Doch hunne gebaren werden niet begrepen door de gastheeren, die geen ander voedsel kenden dan de gerechten, waarmede eenmaal de natuur den disch bezette van onze Darwinistische voorouders, en die niet veel moeten verschild hebben van die der tegenwoordige apen.

Daar graasde eene jonge blinkende koe. Op haar wezen de vreemdelingen. Volijverig begon een der Eskimo's (die - dit zij tusschen haakjes gezegd - de kunst reeds hadden geleerd om het kalf van een deel van zijn natuurlijk voedsel te berooven) het dier te melken. Maar niet het witte vocht was het, wat de reizigers begeerden, - de edele roode sappen, die door de spieren van het beest stroomden, deden hen watertanden. Zij wezen met de vingers op de deelen, die den sappigen biefstuk bevatten, zij haalden de messen voor den dag en maakten er slachtersbewegingen mede. Doch alles te vergeefs: de veelzeggende gebaren werden niet verstaan. Toen snelden eenige matrozen toe. Stevig greep een paar van hen de niets kwaads vermoedende koe bij de horens. Een derde streek met een forschen ruk het blinkende staal door den hals, en de goede vriendin der natuurkinderen lag in haar bloed op den grond te stuiptrekken. Onder luid angstgeschreeuw stoven de naakte toeschouwers uit elkaar. De meesten namen ijlings de vlucht, en zij, die van nature wat hardvochtiger waren uitgevallen, konden aanschouwen, hoe de ruwe gasten in een oogenblik tijds het walgelijke slachterswerk ten einde brachten en zich gereed maakten om de beste stukken aan het spit te roosten.

Daartoe werd vuur ontstoken. Een nieuw wonder! Fel knetterde de heldere vlam in de dorre takken, plechtig steeg de rookzuil op in de blauwe lucht. Dit gezicht lokte de gevluchten weder uit hunne schuilplaatsen en ook de vrouwen kwamen toeloopen. In een wijden kring schaarde de geheele bevolking zich om de Europea-

nen. Deze lieten zich geen oogenblik in hunne gewichtige bezigheid storen. De half rauwe stukken verdwenen snel onder de messen en tanden der kleederen dragende mannen. De kinderen der wildernis zagen voor 't eerst, op welke manier de menschen der beschaving zich plegen te voeden.

Hoe vindt gij het? vroeg de een den ander in zijne onbeschaafde taal.

Walgelijk, beestachtig, duivelsch, zou het antwoord geluid hebben, als hunne taal de woorden had bezeten om deze begrippen uit te drukken. Maar de vraag is, of zij ooit het gevoel van walging hadden ondervonden en of het nu niet voor de eerste maal was, dat zij met deze specifieke aandoening der menschelijke natuur kennis maakten. Beestachtigheid had zich in hunne begrippen nog niet afgescheiden van menschelijkheid. En rechtzinnige zendelingen waren nog niet in de gelegenheid geweest om hen kennis te doen maken met den dnivel.

De aangesprokene vergenoegde zich dus met een gebaar te maken, dat de hoogste verbazing en den diepsten afkeer uitdrukte.

Eindelijk sprak een hunner: dat heeft immers heel veel van de zeden onzer grootste vijanden, de roofdieren. Hebt gij nooit den leeuw zijn maal zien gebruiken?

Wat denkt gij, voegde een er angstig bij, zouden zij, als zij weder honger krijgen, ons tot hunne prooi kiezen?

Ik weet het niet. Maar mij dunkt, zij zien ons daartoe te vriendelijk aan. De leeuw en de tijger bejegenen den mensch grimmig en kwaadaardig.

En bovendien, sprak een fijn opmerker, heb ik nog nooit gezien, dat leeuwen elkander opaten. En naar hunne gestalten en gelaatstrekken te oordeelen, zijn deze gasten wezens van dezelfde soort als wij. Laten we dus de vrouwen en kinderen maar niet angstig maken en rustig afwachten, wat zij verder doen. Want uit de manier, waarop ze met die koe te werk gingen, en uit

de flikkerende dingen, waarmede zij haar in een oogenblik tijds in stukken hadden verdeeld, kunt gij wel begrijpen, dat tegenstand ons toch niet zou baten. 't Is vrij wat verstandiger hen te naderen en als vrienden te blijven behandelen.

Bij de vreemdelingen waren intusschen na het vleeschmaal de flesschen met rum en portwijn voor den dag gehaald, en de edele vochten misten hunne gewone uitwerking niet. 't Was ook geen wonder, dat na zulk een gevaarlijken strijd met de grimmige elementen en na zoovele ontberingen het feest van behouden aankomst in een rijk van biefstuk voorzien land met een extra rantsoen gevierd werd.

Zoo kwamen de kinderen der natuur voor het eerst in de gelegenheid om te zien, hoe beschaafde volken feestvieren.

Eerst werd er vertrouwelijk geklonken en het goudgele en lichtroode vocht werd met gretige teugen ingezwolgen. De oogen begonnen te flikkeren. De monden hielden geen oogenblik rust. Hier snaterde alles in levendige gesprekken door elkaar, daar werden luidkeels liederen aangeheven. Een vreemd gezicht voor de toeschouwers, wier trage stofwisseling in de hersenen ter nauwernood toereikend was om de noodzakelijkste begripsverbindingen onder woorden te brengen en die het karakter van onverstoorbaren ernst en deftigheid bezaten, dat men steeds in de gelegenheid is bij minder ontwikkelde lieden, die tot eene sobere levenswijs gedwongen zijn, waar te nemen.

Weldra raakten bij de matrozen ook de voeten in beweging. Men danste om het vuur. De Eskimo-dames werden in den kring getrokken en leerden al spoedig de eenvoudigste der schoone kunsten.

Intusschen stonden de bekers niet stil. Hoffelijk biedt Janmaat zijne danseres een teug rum aan. Zij ruikt den alcoholdamp en loopt proestend weg, evenals een hond of

kat, wien men een glas onder den neus heeft gehouden.

De heeren der expeditie hadden beter succes met hun portwijn. Voorzichtig proefde een der Eskimosche mannen het zoete vocht. 't Gleed zacht naar binnen. Wel legde hij met zekere uitdrukking van angst de hand op de maagstreek. Maar spoedig week alle bekommering, toen hij inwendig eene weldadige warmte bespeurde. Anderen volgden zijn voorbeeld. 't Zat ook zoo lekker bij het nieuwe element, dat, gevoed door de droge takken, die zij in menigte door de vrouwen lieten aandragen, vroolijk flikkerde en de leden verkwikte. Weldra grepen zij, die niet van bescheidenheid wisten, naar de flesschen en zwolgen met woeste teugen. De zinnen raakten verbijsterd. Nu scheen hun ook de rum niet te sterk meer.

In hunne dronkenschap grijpen zij naar de stukken vleesch. De zoet-ziltige bloedsmaak veroorzaakt hun eerst een onbegrijpelijk gevoel van walging. De meest nuchteren spuwen het met afschuw uit. De dronkenen zwelgen het in en voelen zich onpasselijk.

't Werd een vies tooneel. De opgewondenheid steeg tot razernij, en ik geloof zelfs, dat er naar Europeeschen trant eindelijk met messen is gevochten en dat er menschenbloed op den maagdelijken bodem heeft gestroomd.

De zon was ondergegaan en de beschaving had hare intrede gehouden bij de nog eerst onlangs uit den doodslaap der poolstreken gewekte menschheid.

Me dunkt, de genius der beschaving had reden om tevreden te zijn over de vorderingen, die reeds op dien eersten dag gemaakt waren. De nieuwe menschheid had het vuur ontvangen, zij had bloed gegeten en alcohol gedronken. Wie weet, of zij, aan haar eigen lot overgelaten, niet vele eeuwen zou hebben werk gehad om dit standpunt te bereiken, waarop de vertegenwoordigers onzer maatschappij haar met één sprong brachten?

Bedenk maar eens, hoe lang het had kunnen duren,

als zij hadden moeten wachten, tot dat de bliksem eenen brand veroorzaakte, of wel het tegen elkander schuren van twee door den wind gezweepte boomstammen de eerste vlam wekte, of eindelijk de vonken, uit het stukslaan van vuursteenen ontsprongen, in eene soort van tonder konden worden opgevangen?

En welk eene zelfoverwinning moet het gekost hebben, welk een bittere hongersnood is er waarschijnlijk geleden, eer de mensch, van nature vruchten- en graaneter, er toe kwam om de tanden in een dierenlijk te slaan?

En eindelijk de weldaad der vroolijkheid wekkende en zorgen verdrijvende dranken.....

Waarlijk, zij hebben in één dag meer ervaring opgedaan dan de aan haar eigen lot overgelatene menschheid van Adam tot op Noach. Zij hebben meer ervaring opgedaan. Zij hebben meer geproefd dan den appel. Zij hebben meer gedronken dan Noachs druivensap. Zij hebben hunne ervaring vermeerderd met de gevolgen der feestvreugde van de beschaafde Europeanen.

Men zegt, dat sedert dien nacht hunne taal verrijkt is met het woord ‘beestachtig’.

En welke wonderen aanschouwden zij den volgenden dag! Zij vergezelden de gasten op de jacht. Zij zagen hen gebruik maken van vuurwapenen. Nadat de eerste afschrik van dierenmoord overwonnen was, greep ook hen de wilde verdelgingsdrift aan. Met vreugde deelden zij het woeste jachtvermaak. Met hunne snelle voeten deden zij den dienst van honden, en zagen er weldra geen bezwaar in om evenals deze wreede slaaf van den wreeden vervolger het hulpeloos geschoten dier, dat smeekend de oogen opslaat en van angst als een kind krijt, met schor vreugdegejuich aan te grijpen en in blinde woede vaneen te rijten.

Op Darwinia - een der wetenschappelijke leden van de expeditie stelde voor het wonderland met dezen naam

te doopen, en allen juichten zijn plan toe - op Darwinia laten wij nu eenigen tijd de zaken aan haar lot over. Wij moeten toch aan de natuurkinderen den tijd gunnen om eenigszins in de hun gebrachte weldaden der beschaving t'huis te geraken. En bovenal moeten wij hun nog al eenigen tijd toestaan om ook de taal hunner bezoekers te leeren. Gij begrijpt natuurlijk, dat zonder dit middel van gedachtenwisseling niet te denken valt aan mededeeling van den waren grondslag onzer beschaving, die op de hoogere ontwikkeling van ons geestelijk wezen berust.

Wat er van Europa overbleef.

Geen lust gevoelende om de kinderschreden te volgen, waarmee de inwoners van Darwinia den reuzensprong, die hen in één dag op een duizelingwekkend standpunt van beschaving had verplaatst, nog eens terug moeten afleggen, om behoorlijk in hun nieuwen toestand terecht te komen, - geen lust gevoelende, zeg ik, om met hen de Fröbel- en spelschool te doorloopen, stel ik u voor een kijkje te gaan nemen van den toestand van het overige Europa na de katastrophe.

Dit bezoek kan alleen de zuidelijkste landen van ons werelddeel gelden: Spanje, Italië, Turkije, Griekenland, die zoowat op de hoogte van Spitsbergen kwamen te liggen, en wier inwoners niet zoo geweldig in de armen van den ijskoning beklemd raakten, of een goed deel ontsnapte nog aan den vreedzamen dood der verstijving.

De geredden hadden hun behoud hieraan te danken, dat zij zich nog tijdig over de bevrozen Middellandsche Zee waagden en Afrika binnentrokken. Daar vestigden zij zich in de onbewoonde streken der woestijn van Sahara, die toen zoowat het klimaat had gekregen van Stokholm en Petersburg. De verandering van temperatuur werkte gunstig op de barre zandvlakte. Regens stroomden rijkelijk uit den hemel, bronnen welden op, rivieren bewogen zich in hare beddingen. Wel jammerden de verweekelijkte zuidelingen over de vreeselijke verandering, die het klimaat had ondergaan. Maar zooals 't vervolg van deze historie zal aantoonen, bleek ook

hier, dat lichamelijke kwellingen het beste middel zijn om den geest te stalen, platweg gezegd: om den mensch alle malle kuren uit het hoofd te jagen.

Beginnen wij met de Spanjaarden. De lezer zal zich herinneren, dat bij 't plaats grijpen der aardverwrikking de twintigste eeuw al in vollen gang was. Veel was op dat tijdstip heel anders, dan het thans in 't jaar 1876 is, maar in Spanje was alles geheel hij 't oude gebleven. Wel waren don Carlos en zelfs de kleine Alphonsus lang ter zielen gevaren, maar nog altijd hielden de Carlisten en Alphonsisten zich bezig met elkander dood te slaan. De laatste vruchtboom was allang geveld, het laatste stuk vee reeds voor jaren geslacht. De met bloed gedrenkte en met lijken gemeste grond wachtte te vergeefsch op de aanraking van een ploeg en op eene levenwekkende graankorrel. Wel was sinds jaren geen penning interest der staatsschulden meer betaald en weigerden zelfs de meest gewetenlooze bankiers om onnoozele halzen te verleiden tot deelneming aan geldleeningen, die vijftig percent beloofden; maar nog altijd hitsten zwarte priesters de arme landskinderen tot eindeloozen moord aan en wisten zij aan de geloovigen in geheel de wereld geld te ontfutselen om de uitgemergelde mannen en paarden evenals in een stierengevecht op de been te houden en vooral om hen nimmer over gebrek aan kruit en lood te doen klagen.

De winterkoude van 't noorden bracht de verhitte gemoederen tot bedaren. Vaderlandslievende mannen stonden op en trokken het land door. Mannen, broeders, riepen zij, legt neer de wapenen, reikt elkander de hand, bebouwt de aarde en weg met de zwarte priesters, die ons waanzinnig hebben gemaakt!

En de mannen van 't volk stonden elkander verbaasd aan te staren. Ja, 't is zoo, hoe kwamen wij aan dien waanzin? Zijn wij niet allen geweest als ijlende koortslijders? En wie hebben ons bloed vergiftigd? Zie die

duivelsche priesters en luie monniken hebben het gedaan. Weg met hen!

En voordat zij zich tot den arbeid keerden, meenden zij een goed werk te doen met eerst eene klopjacht te houden op alles, wat geestelijke heette. Als ratten en muizen werden deze doodgeslagen, en wat aan de algemeene slachting ontkwam, vond van kommer en gebrek den dood op de ijsschotsen der Middellandsche Zee.

En toen de arme menschen zich eenmaal weer aan landbouw en veeteelt wijdden, hadden zij jaren van bitteren nood te doorleven. Want zij waren den arbeid ontwend en de grond bracht van zelf niet veel voort. Veel moeite kostte het hun om van priesterslaven vrije mannen te worden. Maar ik kan u zeggen, dat het wonder geschied is. Thans kampen zij evenals hunne dappere voorvaderen, de ridderlijke Moorenbestrijders, tegen de zuidelijk van hen wonende Negers, die het Mohamedanisme bij hen willen invoeren. Maar ik zeg u, 't zal niet lang duren, of alwat Neger is, ligt in 't zand te bijten, en zij geven aan de wereld het voorbeeld, dat een volk vroom kan zijn, al duldt het ook geen enkelen geestelijke en lediglooper op zijn grond. Zoo groot is hun afschuw van al dat volkje, dat zij 't zelfs niet meer kunnen uitstaan, als iemand zwarte kleeren aan 't lijf heeft. Als zij een luiaard of oproerkraaier zien, roepen zij: weg met hem naar de Franschen! Dat wil zeggen, dat hij de Middellandsche Zee maar in moet. Want zij weten heel goed, dat er geene Franschen meer zijn, omdat die lang onder 't ijs begraven zitten. Hunne vrouwen zijn de schoonste van heel de wereld, en alle deugden, waarvan zij in den tijd van hun diepst verval nog een sprankje hadden behouden, zijn onder arbeid en koude lucht heerlijk gegroeid. Nergens vindt gij de vrouwen kuischer en trouwer, nergens de mannen ridderlijker en beleefder.

Ten oosten van hen wonen de Italianen. Misschien

zijt ge 't meest benieuwd om te weten, hoe het met den Paus is afgeloopen. Veel goeds kan ik tot mijn leedwezen niet vertellen. Toen de meer dan Siberische koude over de Eeuwige Stad kwam en alle verstandige lieden den Paus - de toenmalige was een andere oude man dan de tegenwoordige met een hooger nommer achter zijn naam - aanrieden om met hen mede naar 't zuiden te tijgen, zeide hij: non possumus. Hij is daarop hard aan 't bidden gegaan om verandering van 't weer te krijgen. Maar 't heeft hem niet gebaat. En ik denk, dat hij als eene uitgedroogde mummie op zijne kerkrots zit vastgevroren. De Kardinalen, Jezuïeten en al 't luie volk, dat met hem den Pieterspenning placht op te eten, wilde hem lafhartig in den steek laten en de landverhuizers volgen. Maar deze, opgestookt door een kleinzoon van Garibaldi, joegen al dat gespuis terug en zeiden: meent niet, dat wij u ééne schrede over de zee zullen voorthelpen of dat gij één brood van ons krijgt! Blijft hier maar op uw vet teren en warmt u aan de banbliksems, die uw meester ons nazendt! - En ach, de arme stumpers hadden alles geleerd behalve vasten en vermoeienis! Zuchtend en weeklagend sukkelden zij achter den trein aan. Steeds werd hun aantal geringer. 't Langst hielden het uit eenige armoedige priesters van het land en vooral de monniken, die gewoon waren barrevoets te gaan en niets dan eene pij over 't bloote lijf te dragen. 't Is onbeschrijfelijk, hoeveel die menschen op dezen tocht hebben geleden. En als niet van tijd tot tijd goedhartige vrouwen uit de achterhoede schijnbaar bij ongeluk wat brood op het ijs hadden laten liggen, zou geen enkele geestelijke in 't nienwe land zijn aangekomen. Toen men er eindelijk was, wilden de meest verbitterde mannen dezelfde executie houden als de Spanjaarden. Doch toen sprongen de vrouwen voor hare oude zielverzorgers in de bres en begonnen te jammeren, om harten van

steen te vermurwen. De Italianen echter zijn een wreed volk en zouden zich er niet aan gestoord hebben, als niet Garibaldi's kleinzoon tusschen beiden was gekomen.

Hoort eens, mannen, zeide hij, laten wij ons niet bezoedelen met het bloed van onze bloedzuigers. Geven wij hun veeleer een voorbeeld van Christelijke liefde, die zij niet alleen nooit betracht hebben, maar waarvan zij den naam zelfs vergeten zijn. Wij zullen hen twee dingen laten beloven: ten eerste dat zij 't niet meer zullen wagen om door bedelarij of afzetterij ten koste van de gemeente te leven, maar dat zij hun brood zullen eten in 't zweet huns aanschijns, - voor zoover het ten minste mogelijk is in dit vervloekte klimaat een druppel zweet uit de huid te drijven; en, ten tweede, dat zij tegen niemand ter wereld een woord van religie zullen kikken. Dit laatste hebben zij dubbel en dwars verdiend door al de ellende, die zij met hun schijn-Christendom over de wereld hebben gebracht.

Zoo gezegd zoo gedaan: de priesters en monniken werden gezet aan 't graven van waterleidingen, waaraan in deze streek dringend behoefte kwam, omdat anders door de vele regens de woestijn van Sahara gevaar zou hebben geloopen van weer in eene zee te veranderen.

Nu kon men duidelijk zien, dat in die door vadzigheid en beerschzucht ontaarde geestelijke heeren toch nog iets van 't oude Romeinsche bloed zat; want ze werkten, dat het een lust was. Wel kwam het een enkel maal voor, dat een van hen zijne oude kuren weer wilde uithalen en heimelijk een vrouwtje de biecht afnam of haar geld aftrochelde voor den armen stadhouder van Christus, die in 't ijsland zat te verkleumen, zooals ze zeiden. Zij wisten echter heel goed, dat hij reeds lang in een ijsblok veranderd was. Maar als Garibaldi's ambtenaars dat vernamen, werd zoo'n kerel ten aanschouwen van heel het volk naar de zuidelijke grenzen gebracht en aan de Negers

overgeleverd, die, nu de Engelschen er niet meer zijn en allen het veel te druk met hunne eigene zaken hebben, den slavenhandel weer met allen mogelijken ijver drijven.

De meesten echter hielden hunne pijpen in den zak, werden mager en braaf. Toen wilden zij ook als de andere menschen leven, vrouwen nemen en huishoudingen opzettten. Maar Garibaldi zeî: neen, dat niet! want de vos verliest zijne haren wel, maar zijne streken nimmer. Die vrouwen zoudt gij weer naar uwen wil zetten en die kinderen zoudt gij heimelijk in de Roomsche leer onderwijzen. En dan haalden we ons ten slotte mettertijd toch weer de ellende van eene kerk op den hals.

Garibaldi's kleinzoon is voor niets banger dan voor de kerk, en naar mijn inzien, gaat hij daarin te ver en werpt, zooals het spreekwoord zegt, met het vuile badwater ook het kind weg. Hij duldt geene openbare godsvereering in den staat en zegt, dat ieder in zijne binnenkamer moet weten, wat hij aan den Lieven Heer verschuldigd is. En wat is nu 't geval? Bij de mannen, die geen tijd hebben om veel te denken, gaat dit nog wel. Maar de vrouwen, - dat wordt een ellendige boel. Vele zoeken haren troost bij Mahomedaansche priesters, die als kooplieden vermomd uit het Negerland over de grenzen komen. Ja zelfs sluipen ver uit de binnenlanden van Afrika Fetischdienaars binnen. Op deze vuile kerels zijn de vrouwen verzot; zij vinden 't zoo aangenaam haren god in den zak te dragen of aan den hals te hebben hangen en hem vrij te kunnen weggooien, als hij niet in alles naar haren zin doet. - Dan hebben de Spanjaarden vrij wat wijzer gehandeld Deze hebben ieder een bijbel in de handen gegeven en ieder huisvader preekt er dapper op los. Nu hoort men soms wel rare dingen, maar ieder stelt toch belang in den godsdienst, en vooral bij de vrouwen komt een vrome zin, dien zij weder bij hare kinderen aankweeken.

Ook in burgerlijk opzicht geloof ik niet, dat de Italianen op den goeden weg zijn. Deze kleinzoon van Garibaldi dweept met de republiek van 't oude Rome. Ieder man moet zich met het staatsbestuur bemoeien en op zijne beurt de ambten bekleeden, die niet bezoldigd worden. Deze maatregel is eene ware bron van ellende. 't Is alsof 't volk het erop gezet heeft om de minst geschikten te verkiezen; deze kuipen trouwens ook 't hardst om consuls, praetoren of senatoren te worden. Zijn zij 't eenmaal, dan verloopt het werk en vervallen zij tot bittere armoede. En dan gaat het net als met het bekleeden van de eerepostjes bij ons in de negentiende eeuw: eerst wurmen om ze te krijgen en, heeft men ze eenmaal, dan klagen over den last, die eraan verbonden is, op de teenen getrapt zijn, als men eenige tegenwerking ondervindt, en eindigen met op de ongeschiktste oogenblikken nijdig den boel aan kant te gooien. En gesteld ook, dat de menschen genoeg vaderlandsliefde of zelfverloochening hadden om hunne ambten even trouw waar te nemen, alsof ze betaald werden, waar zullen zij van leven en hoe zal ieder den tijd vinden om in zijne jeugd, in plaats van een nuttig beroep, de staatszaken te leeren? Dat zij dit echter allen doen zullen, wil Garibaldi met alle geweld zoeken gedaan te krijgen. Hij is zelfs begonnen met slaven in te voeren, zeggende, dat die evenals in den ouden Romeinschen tijd al het handenwerk moeten verrichten, opdat de vrije mannen den tijd hebben om zich onverdeeld aan de belangen van den staat te wijden.

De Spanjaarden hebben 't op veel verstandiger voet ingericht. Die hebben zich verdeeld in kleine gemeenten, die ieder haar eigen bestuur hebben en zich mogen inrichten, zooals zij goedvinden, mits zij maar niet met de landswet in strijd komen. Als die zelfstandige kantons nu maar onderling vrede kunnen houden en er niet aan

denken om ieder zijne soldaten aan te schaffen, zal 't wel goed gaan. En vooreerst bestaat er ook weinig vrees voor onraad, omdat zij het te druk hebben met den arbeid.

Ik denk, dat bij de Spanjaarden alles beter gaat dan bij hunne buren, omdat zij door hunne eeuwige burgeroorlogen zoo schrikkelijk veel ellende hebben geleden: die heeft hen mak en wijs gemaakt. De Italianen daarentegen hebben in de jaren voor de wereldverplaatsing veel te weelderige dagen beleefd. Zij hebben niets anders gedaan dan bluffen op de eenheid van Italië, schreeuwen, dat zij weder eene groote mogendheid waren, met Rusland, Duitschland en Frankrijk gewedijverd in 't aanschaffen van soldaten en oorlogsschepen en den tijd verknoeid met tegen de geestelijken in te vrijmetselaren. 't Loopt nimmer goed met hen af. 't Schijnt, dat zij eerst nog wat slagen moeten hebben.

In den harem te Constantinopel hield een andere man huis, even ziek en uitgemergeld als zijne voorgangers, maar nog droefgeestiger, omdat hij in de laatste halve eeuw geen geld meer van de Christenen had kunnen loskrijgen om zijne dames naar haren stand te onderhouden en zich de ambtenaars en troepen aan te schaffen, waarmee hij zijne Christelijke onderdanen uitzuigt en verdierlijkt. Hij was dus zoo krank en moedeloos, dat hij bijna verlangde naar den tijd, waarop het den grooten mogendheden zou behagen hem te pensionneeren en met zijn harem naar een lief plekje in 't Oosten te verplaatsen. En dat zou ook al lang gebeurd zijn, als zijne voogden 't over het verdeelen van den buit hadden kunnen eens worden. De groote katastrophe kwam, om de Oostersche quaestie op de meest vreedzame en afdoende manier op te lossen.

Nu heeft het ongeluk gewild, dat bij de verhuizing nagenoeg alles, wat nog Turksch bloed in de aderen had, door sympathie naar 't Oosten getrokken, den weg is ingeslagen, die hen ten verderve moest voeren. Zij zijn

den Bosporus en de Dardanellen overgetrokken om waarschijnlijk zeer spoedig in 't onbewoonbaar geworden Klein-Azië den dood te vinden. De talrijke Grieken, die bij hen woonden, besloten zuidwaarts te trekken. Maar arm en zorgeloos, als zij waren, hebben zij 't niet ver gebracht. Op de Cycladische eilanden zijn zij gebleven, en wat niet van koude en gebrek is omgekomen, leeft daar nog. Doch 't is er een leven naar; want op die voormaals zoo gezegende, doch sinds eeuwen in roofnesten ontaarde eilanden, ziet het er uit als in onzen tijd op Nova-Zembla en Spitsbergen. 't Is eigenlijk geene plaats geschikt voor eenige levende ziel, behalve voor ijsberen en walrussen. Slechts de taaiste onder Hellas' zonen hebben zich kunnen ‘accommodeeren’. Daar zitten zij thans neergehurkt in ellendige hutten, zwart van den rook, zich voedend met walvischspek. Zij, die eenmaal de schoonste menschen van Gods aardbodem waren, zijn door de onverbiddelijke wet der transmutatie veranderd in krombeenige, dikbuikige groothoofdige kereltjes. Zij, die in hun zedelijken val zich nog steeds verhoovaardigden de taal van Demosthenes en Plato te spreken, kwaken thans onwelluidende klanken. Zij zijn de Lappen der nieuwe wereld. Zoo gaat 's werelds glorie voorbij! - Maar één ding hebben zij gewonnen: niemand zal hen langer bespotten als de karikaturen der strijders van Marathon. Die - poulossen en - adèssen, en welke andere klassiek klinkende uitgangen zij meer achter hunne namen mogen voeren, zullen de erfenis van Demosthenes niet meer te grabbelen gooien in het omverwerpen van ministeriën en de gehardheid van Lycurgus' zonen niet langer misbruiken tot het ambacht van struikroover.

In 't algemeen kan ik nog zeggen, dat Afrika eene schoone toekomst tegemoet gaat. Met reuzenschreden rukken de Engelsche en Hollandsche kolonisten in de binnenlanden voort en verdringen het negerras, waarvan

toch, niettegenstaande de plechtige betuigingen van Beecher Stowe, nimmer iets goeds te maken is.

En 't zelfde geldt van Zuidelijk Azië. Daar zijn Engelschen en Hollanders opgewekt uit hunne ontzenuwende droomerij. Zij arbeiden als in 't oude vaderland en heerschen over eene prachtige natuur. De inboorlingen zien dat streven met verbazing aan, gebruiken eene dubbele dosis opium en blazen den laatsten adem uit in eene lucht, die hun doodende koude in 't heete bloed stort.

De krijgsraad en het afscheid aan de vooroordeelen der Oude Wereld.

Wij willen thans weder een kijkje nemen van de vorderingen, die onze kinderen van Darwinia in de beschaving maken.

Den beschaafden en wetenschappelijken leden der expeditie moeten wij tot hunne eer nageven, dat zij hun tijd niet in ledigheid doorbrachten. IJverig werd de nieuwe dier- en plantenwereld beschreven, de bodem onderzocht. En ik zal niet behoeven te zeggen, dat de wetenschap toen verrijkt is met de kostbaarste vondsten: de zelfontwikkeling der natuur uit lagere tot hoogere organismen had op dezen maagdelijken grond de zonderlingste sprongen gemaakt.

Maar bovendien legden deze edele mannen zich ook de taak op om de menschen te bestudeeren. Dit zonderlinge ras, dat geheel het type der Germanen vertoonde en toch nog niet in de registers der land- en volkenkunde was ingeschreven; deze menschen met edelen aanleg, die niemand voor hen scheen ontdekt te hebben..... Zonderling! 't Was hun vaak als verkeerden zij in een droom. - Doch hoe 't ook zij, de plicht bracht mede, dat men die wezens ontwikkelde, dat men hen in den kring der Europeesche beschaving opnam. Door zich eenige uren aan taalonderricht en schrijf- en leesoefeningen te wijden, bracht men 't inderdaad spoedig zoover, dat enkele der meest begaafde onder de inboorlingen zich behoorlijk in het Duitsch begonnen uit te drukken en zich reeds tamelijk wel van ons letterschrift bedienden.

Kon ik maar met evenveel lof gewagen van de opvoedingsmethode der matrozen! Deze ruwe gasten leerden de heeren en vooral ook de dames van Darwinia niet veel goeds. - Vorder niet van mij, dat ik op dit punt in nadere bijzonderheden trede.

De zaak nam weldra zulke verhoudingen aan, dat de welgezinden begrepen, dat er een einde aan moest komen: Janmaat had nu uitspanning genoeg gehad en groot gevaar dreigde, dat met de zedelijke kracht der inboorlingen tevens de tucht onder het scheepsvolk zou te gronde gericht worden.

Zoo riep dan op zekeren dag de kapitein Kochhirt de officieren en de geleerden tot eene raadsvergadering bijeen. Hij leidde haar in met eene sierlijke rede, waarin hij den bestaanden toestand en de gevaren, die eruit moesten voortvloeien, schilderde, en eindigde met de vraag te stellen, of men weder onder zeil zou gaan of wel het verblijf op Darwinia nog met een onbepaalden tijd zou verlengen?

De gevoelens liepen niet zeer uiteen. De eerste officier, een door en door ervaren zeeman, meende, 't was gemakkelijker gezegd dan gedaan om weer onder zeil te gaan.

Ik weet niet, mijne heeren, zeide hij, wat ik van de zaak moet denken, sedert het oogenblik, dat wij van onzen koers zijn geraakt. Wij hielden op de pool aan en thans komen mijne astronomische berekeningen hierop neer, dat wij ons zoowat op de hoogte van Californië bevinden. Zijn wij over de pool heen getooverd? - En bovendien, een bewoond land, als dit is, moest op de kaarten voorkomen. Kortom, als wij door een onbegrijpelijk toeval op eene andere planeet verplaatst waren, zou ik even weinig van den weg weten als thans.

De overigen moesten erkennen, dat hij gelijk had, en allen verzonken eenigen tijd in stil nadenken. Ja, 't was zoo, slechts een onkundige waaghals zou op 't oogenblik aan de terugreis kunnen denken.

Ook de natuuronderzoekers ondersteunden het advies van den zeeman. Het zou eene onbegrijpelijke aanwinst zijn voor de wetenschap, als men hun den tijd liet om eene uitvoerige Flora en Fauna van dit land samen te stellen, en de bodem bood zoovele geologische merkwaardigheden, dat men juist aanstalten had gemaakt om op groote schaal opgravingen te doen en de aardlagen nader te onderzoeken. 't Kon niet missen, of de vruchten hunner nasporingen moesten hun een onsterfelijken roem verschaffen. - Ach, hadden zij kunnen vermoeden, dat de heele wetenschap met hare universiteiten en geleerde genootschappen in 't ijs was vastgevroren! -

Dit zij dan zoo, nam kapitein Kochhirt het woord. Wij zullen dan een jaar, des noods eenige jaren van ons leven voor de wetenschap opofferen. Maar dan ben ik van meening, dat wij ons hier zoodanig moeten inrichten, dat een langer verblijf ons mogelijk zij. Zooals thans de zaken staan, gaat dit niet. De vreeselijkste wanorde heerscht hier. Onze zeelieden ontwennen aan de tucht; zij verdierlijken zoowel zich zelven als de inboorlingen, onder welke zij op eene schandelijke wijs huishouden. Waarop moet dit alles uitloopen? Of zij verbinden zich met de inboorlingen om ons uit den weg te ruimen, zoodra wij hen tot de orde willen terugroepen; òf de landskinderen, door mishandelingen tot het uiterste gedreven, lokken hen in eene laag om zich van hunne onderdrukkers te ontdoen. In beide gevallen zullen wij 't ontgelden. Wij moeten dus tijdig maatregelen nemen om hier een ordelijk bestuur te vestigen, onze veiligheid te verzekeren, het menschenras, waaronder wij verkeeren, voor den ondergang te behoeden en onze ondergeschikten tot rede te brengen.

Allen waren het volkomen eens met den verstandigen kapitein. Er zou eene kolonie gesticht worden. Doch op welke grondslagen?

Daar vatte de zoöloog Dr. Knöff het woord:

Als ik onze maatschappelijke toestanden wel beschouw, is de bron van alle ellende, waaronder de beschaafde volken gebukt gaan, de *domheid*. Gij zult mij tegenwerpen, mijne heeren, dat de domheid voor den bezitter zelven eene benijdenswaardige gaaf is; dat zij de macht vormt om vet, gelukkig, somtijds zelfs rijk te worden en invloed op de lotgevallen der menschheid te oefenen. En, helaas, ik moet u gelijk geven. Maar dan opper ik de vraag: hoe komt dit? 't Is immers onnatuurlijk, onzinnig! - Ziehier mijn antwoord: den dommen zou het in deze wereld niet zoo wel gaan en zij zouden niet zooveel te zeggen hebben, als zij niet de werktuigen waren, die zich gewillig door zekere *slimme* personen laten gebruiken. Neen, de wereld wordt niet *geregeerd* door de dommen: de wereld wordt geregeerd door de slimmen. Nu leert echter de ervaring, dat de slimme lui, als zij, zooals gewoonlijk 't geval is, met de noodige dosis zelfzucht voorzien zijn, het zeer moeilijk met elkander eens kunnen worden en 't nog moeilijker met elkander eens kunnen blijven. Daarom loopen de zaken altijd zoo, dat één of heel weinige verstandige en sluwe lieden de andere verstandige menschen eruit weten te knikkeren en hen onschadelijk te maken en zoo alleen de leiding van een geheel volk op zich nemen. Zij hebben helpers noodig. Wie zullen zij gebruiken om hun wil door te drijven? De dommen, mijne heeren, ziedaar hunne gewilligste instrumenten! Als zij dezen slechts behoorlijk onder den duim houden en zorgen, dat nimmer een straal van zelfstandigheid op de plompe hersenen valt, kunnen zij alles doen en 't zeer lang uithouden.

Passen wij nu deze theorie toe op onze staten. Wie zijn de weinige sluwe lui, die zich van alles meester maken? In staatkundige zaken zijn het de mannen, die weten de vorsten naar hun wil te zetten. In den

godsdienst zijn het een stuk of wat geestelijke heeren.

De politieke slimme koppen gebruiken als hunne domme werktuigen de vorsten zelven met den hofkliek, de militairen en de ambtenaars Hoe willoozer en dommer nu deze beide kategorieën zijn, des te liever is het den politieken raddraaiers. Dan kunnen zij onbelemmerd hun wil doordrijven. Het volk wordt als een troep schapen. De denkende en zelfstandige personen worden achter de bank geschoven, tenzij ze zich laten omkoopen om hunne zelfstandigheid op te geven. Willen zij dit niet doen, dan worden zij zoo behandeld, dat de domme publieke opinie hen gaat minachten. Een geheel volk bestaat thans ten dienste van het sluwe hoofd. Weg nu met volksontwikkeling en duurzame welvaart! Zulk eene natie snelt het diepste verval te gemoet. Hare kern wordt een heerleger van levende reglementen en formulieren, die men versiert met fraai klinkende ambtenaarstitels, en van sierlijk uitgedoste wandelende wapenen, die bereid zijn om elk oogenblik op de weerspannigen in te houwen en die men vereert met den naam van verdedigers des vaderlands en beschermers van de publieke veiligheid, - militairen en politiemannen. Misschien zou ik te diep in de vooroordeelen van sommigen uwer ingrijpen, als ik dit alles ging ophelderen met voorbeelden uit de staten der beschaafde wereld. Dit alleen zij voldoende: Als niet de meerderheid der bevolking uit dommen bestond, zou zij zich niet gewillig laten uitzuigen om een heerleger van ambtenaars en soldaten te bekostigen, die zij - zie hier de overmaat der domheid - gewillig onderhoudt om zich zelve te laten knevelen - de sukkels betalen hunne eigene boeien en blankofficieren. En van den anderen kant zouden er geene met zekere mate ven kennis toegeruste lieden zijn, die steeds gereed staan om voor geld, titels, een mooi pak en ridderorden zich tot de gewillige werktuigen der heerschzucht te vernederen, als ook zij bij al

hunne examendressuur niet met eene groote mate van domheid gezegend waren. Of is het niet een bewijs van domheid, als iemand aan zulke dingen zooveel waarde hecht, dat hij zijne zelfstandigheid ervoor wil prijs geven?

Ik noemde als tweede macht, die de volken regeert, de geestelijkheid. Ook hier weder 't zelfde verschijnsel als bij staatkundige zaken: eenige weinige sluwe verstandigen gebruiken een grooten troep domkoppen tot kunne werktuigen. Dat wil zeggen: knappe koppen hebben eene geloofsleer samengesteld en kerkelijke vormen uitgedacht, die volkomen berekend zijn om de goê gemeente het denken over hare geestelijke belangen te beletten en haar in voortdurenden gemoedsangst te dompelen. Een hemel en eene hel worden haar voorgespiegeld, de eerste als belooning voor de geloovigen en betrachters dier vormen, de andere als straf voor de zelfdenkenden en veronachtzamers der ceremoniën. De priesters hebben de macht om den hemel te ontsluiten en naar de hel te verwijzen. Nu waren, zooals ik zeide, de vestigers van zulke zoogenaamde kerkgenootschappen zeer slimme lieden en is ervoor gezorgd, dat er onder hunne opvolgers steeds knappe personen zijn, die de bestaande instellingen handhaven en naar omstandigheden uitbreiden en wijzigen.

Maar die weinigen bedienen zich van een heerleger van domkoppen, die zij onder den naam van priesters en monniken de wereld insturen om over de geesten der menschen denzelfden dwang uit te oefenen als ambtenaars en militairen over de lichamen en bezittingen. De geestelijke hoofden zorgen natuurlijk, dat hunne instrumenten eveneens rijkelijk bedeeld worden met titels, geld eerbewijzen en ander voedsel der domme verwaandheid.

Deze twee de vrijheid van denken en de vrijheid van handelen onderdrukkende machten, de staatsmacht en de kerk, hebben er belang bij om samen een verbond te sluiten. En zoo lang als zij het eens blijven, is een volk

er jammerlijk aan toe. Dan is het naar geest en naar lichaam aan den duivel verkocht. De duivel lacht in zijn vuist, dat de dommen zich laten gebruiken om de dommen in bedwang te houden en dat die dommen 't zich bovendien laten welgevallen om de werktuigen, waarmee zij in bedwang worden gehouden, zelven te bekostigen.

Nu zult gij de waarheid gevoelen van 't geen ik in den aanvang zeide, dat domheid de macht is om vet, rijk, gelukkig, invloedrijk te worden. Gij ziet het bij de ambtenaars, militairen en priesters.

Maar nu beseft gij ook de waarheid van mijne eerste woorden, dat domheid de bron van alle ellende der volken is. De domheid alleen is het, die den weinigen staatkundigen en geestelijken onderdrukkers der volken de wapenen verschaft om verstandelijke ontwikkeling en stoffelijk welzijn buiten de grenzen te bannen.

De voorwaarden derhalve, waaronder ik mijne medewerking tot het aanleggen van eene kolonie beloof, zijn deze:

in den staat Darwinia zullen ambtenaars noch militairen geduld worden. 't Vrije volk zal voor de gemeenschappelijke belangen uit zijn midden bestuurders kiezen, hoogstens slechts voor één jaar, eerst na een geruim tijdsverloop herkiesbaar;

alle onderricht in den godsdienst zal ten strengste geweerd worden, - geene kerken, geene priesters of andere geestelijke heeren, welken naam zij ook mogen dragen;

het onderwijs enkel en alleen gericht op de stoffelijke belangen der menschheid. Het zal moeten dienstbaar worden gemaakt om den mensch door kennis van de natuur de heerschappij over de natuur te verschaffen;

veredeling van het menschenras door de middelen, die de selectietheorie daartoe aan de hand doet.

Ziehier de grondstellingen, waarop ik bereid ben tot stichting van eenen staat mee te werken. Doch ik ver-

klaar ten stelligste er ook niet het geringste op te zullen laten afdingen.

Deze grondtrekken tot eene staatsregeling van dr. Knöff stonden den kapitein bitter slecht aan. Wat met het vierde punt bedoeld werd, begreep hij in 't geheel niet; en wat de drie andere betreft, - die hield hij voor onnitvoerbaar. Ik geloof niet, zeide hij, dat één volk der beschaafde wereld rijp is voor de tenuitvoerlegging van zulke beginselen.....

Natuurlijk niet, viel Knöff hem in de rede, omdat al die volken eeuwen lang zijn krom gegroeid onder het looden juk der domheid, dat vorsten en priesters hun opleggen.....

Mijnheer, als voorzitter verzoek ik u te zwijgen en mij te laten uitspreken! Ik herzeg dus: gesteld, dat ik die beginselen billijkte, zoo zou ik ze toch onuitvoerbaar achten zelfs bij de hoogst ontwikkelde volken; en hoe dan bij deze natuurmenschen, van welke nog geene tien kunnen lezen en schrijven, van welke de groote meerderheid geene verstaanbare taal spreekt, die geen van allen nog ooit van God of zijne geboden schijnen gehoord te hebben.....?

Des te beter! schreeuwde Knöff er tegenin. Dan zijn ze nog onbesmet met vooroordeelen, als bladen wit papier, zooals de zielen van alle menschen moesten wezen. Wij, mijnheer, zullen op die bladen schrijven, wat ons goeddunkt. Wij zullen in geestelijk en lichamelijk opzicht een menschenras leveren, dat denkt en leeft en is, zooals de wetenschap leert, dat een mensch moet leven, zich bewegen, denken en zijn.....

Nogmaals, mijnheer, zwijg, beveel ik u! - En dan komen daarbij die matrozen. Zij hebben den inboorlingen reeds zoo gewend aan ontucht en dronkenschap, dat niemand van hen vrijwillig zal arbeiden. Er zijn reeds gevallen van diefstal en moord voorgekomen. Mij dunkt,

zoo ergens, dan is hier een streng bestuur en godsdienstonderricht noodig.

De kapitein leutert als een oud wijf, waagde Knöff op nieuw te roepen. - Wat is ontucht? Vrij verzet tegen de ellendige banden van 't huwelijk, dat een der grootste maatschappelijke rampen is. Wat is dronkenschap? Een bewijs van lichamelijke zwakheid: een goed gevoed mensch wordt niet dronken. Wat is diefstal? Een zeer natuurlijk gevolg van den strijd om de middelen tot het bestaan. Wat is moord? De keurlezing der natuur, waardoor de zwakkeren verdwijnen en de sterkeren in leven blijven, om bij elk geslacht aan een steeds krachtiger kroost het leven te schenken. En al zulke hoogst natuurlijke en, als zij behoorlijk geleid worden, hoogst heilzame verschijnselen wilt gij door tirannieke maatregelen onderdrukken om een ras van zwakke slaven te telen? En dan nog de schrikbeelden, die de godsdienst leert, op den koop toe, om een troep huichelaars te vormen? Dank u, kapitein, zoudt gij wellicht lust gevoelen om zelf het hoofd te zijn van een staatje van ambtenaars, militairen en priesters, die voor u de arme Darwinianen in bedwang zullen houden en hen zullen uitzuigen om u den buit als slaafsche honden te apporteeren? Wel zeker, uwe officieren en de slimste onder uwe matrozen waren goed voor luitenants en politieagenten, ontvangers en kommiezen. En de domste der matrozen waren nog altijd goed voor pastoors. Wel ja, en wij, geleerden, konden mettertijd wel uit de voeten gemaakt worden of misschien dienen om onder toezicht van een theologisch matroos voor schoolmeesters te spelen.

De kapitein was niet in staat geweest om den vloed der welsprekendheid van den doctor te stuiten en hem. tot de orde te roepen. En wat de laatste aantijging betreft, geloof ik, dat onze radicale geleerde inderdaad den spijker op den kop had geslagen. Er had in Koch-

hirt's hoofd wel zoo'n plannetje gespookt, en hij had zich zelven wel eens in de verbeelding gezien, juist niet als een koning in 't kaartspel met kroon, schepter en hermelijnen mantel, maar toch als een machtig en groot heer, voor wien allen als knipmessen stonden te buigen, en de borst van boven tot onder behangen met ridderordes van de broeders en neven keizers en koningen der beschaafde natiën. Andreas I - want zoo was Kochhirt's voornaam - Koning van Darwinia, dat klonk goed.

Was onze kapitein nu een onbeschaamde kerel of knap advocaat geweest, dan zou hij zich vreeselijk gebelgd hebben aangesteld en nog luider geschreeuwd hebben dan Knöff, om zoo zijne argeloosheid te bewijzen. Maar Kochhirt was noch het een noch het ander. Een kundig zeeman was hij, maar overigens iemand van zwak karakter en bescheiden gemoed. Hij deed dus het slechtste, wat hij doen kon: hij werd rood en zweeg.

Daar riep de geleerdenkliek:

Stemmen, stemmen!

Waarover stemmen? vroeg de kapitein in zijne onnoozelheid.

Wel, over Knöff's voorstel!

Neen, heeren, dat gaat niet, bracht de tweede officier in 't midden; des kapiteins voorstel gaat voor.

Dat was in 't geheel geen voorstel, riepen anderen. Alleen Knöff heeft op parlementaire wijs iets voorgesteld.

In Godsnaam, dan! zuchtte de onhandige voorzitter.

De uitslag was, dat van de zeven geleerde heeren slechts een zich tegen Knöff's ontwerp-grondwet verklaarde. De jongste der scheepsofficieren stemde met zijne beginselen in. De beide andere bleven den kapitein getrouw. Zoodat des doctors voorstel met groote meerderheid was aangenomen.

Mijne heeren, sprak nu de kapitein met waardigheid, aangezien ik mij in geen geval aan de radicale beginselen

van doctor Knöff kan onderwerpen en nog minder tot de uitvoering ervan kan medewerken, ben ik voornemens met de matrozen en de heeren, die mij volgen willen, scheep te gaan, om zoo mogelijk het vaderland te bereiken. Waar het lot ons ook voere, overal is het mijns bedunkens beter dan in de kolonie van wilde beesten, die hier zal verrijzen. Ik verwacht, dat de heeren mij niet in mijne onderneming zullen bemoeielijken door het scheepsvolk te overreden om hunne partij te kiezen. Trachtten zij dit te doen, dan zou ik krachtens mijne absolute macht als scheepsbevelhebber zeer tot mijn leedwezen genoodzaakt zijn om niet de mij getrouw geblevenen tot geweld mijne toevlucht te nemen.

De heeren der tegenpartij overlegden eenigen tijd met elkander. De mogelijkheid bestond ja, dat men een gedeelte der matrozen tot de radicale partij overhaalde door hun 't vooruitzicht te openen op voortzetting van hun lui en lekker leven. Maar, wel bezien, wat had men eraan? Die menschen zouden steeds grootere eischen stellen, bij de minste tegenwerking morren, misschien met de inboorlingen samenspannen. En, wat nog het ergste was, van der jeugd af gewend aan wereldlijke en geestelijke overheersching, zaten zij stikvol van vooroordeelen, die onmogelijk uitgeroeid konden worden en op hun tijd weer boven moesten komen. Zonder twijfel zouden zij tegen de inboorlingen zich gaan uitlaten over godsdienstige zaken en bestaande maatschappelijke instellingen. Zoodoende konden zij alles bederven.

Zoo werd men het dan eens om den kapitein niet alleen in vrede te laten trekken, maar hem ook te ondersteunen in het tot rede brengen der matrozen, die minder lust mochten gevoelen om van de vetpotten en de liefjes van Darwinia te scheiden. Slechts ééne voorwaarde werd gemaakt: de kapitein zou zich verbinden om den jongsten officier, von Marchholz genaamd, die de partij van

Knöff gekozen had, eervol ontslag uit den dienst te verleenen. Deze jonge man was eene groote aanwinst voor de achterblijvenden. Hij had met vrucht de werken van Häckel, Büchner en Vogt bestudeerd en was geheel in de denkbeelden dier natuurkundigen ingewijd.

Zoo werden op een mooien dag de matrozen goedschiks kwaadschiks aan boord geconsigneerd. Bij het afscheid werden alle veeten vergeten en vergeven. Het schip heesch de zeilen om eene duistere toekomst tegemoet te gaan. En de zeven achtergeblevenen staarden het na niet zonder heimwee te gevoelen naar de in allerlei vooroordeelen vastgeroeste wereld van het oude Europa, waarin zij toch zooveel goeds hadden genoten en zooveel liefs achterlieten.

Maar weg nu met dergelijke de zwakheid der menschelijke natuur verradende gevoelens! Weg met het verouderde droombeeld der vaderlandsliefde, dat reeds van voor den tijd der oude Grieken en Romeinen dagteekent. Wie zich geroepen gevoelt om den nieuwen mensch aan te trekken, mag niet met weemoed terugdenken aan den ouden, dien hij heeft uitgeschud.

D[r]. Knarr tenteert en doceert philosofie. Kikiochud katechiseert en eindelijk komt de aap toch uit de mouw.

Wie met hoop op goed gevolg wil zaaien, moet beginnen met den bodem van alle onkruid te zuiveren. Evenzeer is het noodzakelijk in den menschelijken geest, waarin men de kiemen der waarheid wil doen opschieten, vooraf alle vooroordeelen met wortel en tak uit te roeien.

De geleerden begrepen, dat het voor alles noodig was een onderzoek in te stellen, of de geesten der Darwinianen wel volkomen maagdelijk waren. 't Zij door oude volksoverleveringen, 't zij door den omgang met de matrozen, bestond de mogelijkheid, dat reeds menig onkruid erin woekerde, gereed om het nieuwe zaaisel te belemmeren, wellicht te verstikken. Wie weet, of zij niet geloofden aan een goddelijk wezen, aan onsterfelijkheid, aan hemel of hel? Misschien zaten zij reeds, meer dan men vermoedde, vol van wanbegrippen omtrent recht en zedelijkheid, omtrent goddelijk gezag van overheden en wat dies meer zij.

De anthropoloog dr. Knarr ontving dus als de meest daartoe geschikte persoon, de opdracht om een onderzoek dienaangaande in te stellen.

Hij riep de tien mannen, die het reeds zoover gebracht hadden, dat men zich tamelijk wel in de Duitsche taal met hen onderhouden kon, bij elkander en begon zijn onderzoek ongeveer op de volgende wijs.

Kikiochud, zoo sprak hij den meest begaafden van hen toe, - Kikiochud, waaruit komen alle dingen, die gij ziet, planten, boomen, dieren, gij zelf?

Zonder aarzelen antwoordde Kikiochud: uit het ‘Chud’, mijnheer!

Ik begrijp u niet. Wat is hetgeen gij ‘Chud’ noemt?

Dat weet ik ook niet, zei Kikiochud.

Meent gij soms, dat iemand al deze dingen gemaakt heeft?

O ja, ‘Chud’ heeft ze gemaakt.

Wie is deze Chud?

Weet niet, mijnheer!

Waar is hij?

Kikiochud wees naar den grond.

Zit hij in den grond?

Ja, zeide Kikiochud, en ook daar en daar en daar..., en hij wees naar de lucht en naar eene koe en naar een boom en naar Knarr en naar zich zelven.

Nu kwam bij Knarr de argwaan op, dat met Chud wel eens eene soort van pantheïstisch goddelijk wezen kon bedoeld worden. Hij wilde juist zijn onderzoek daarnaar inrichten, toen een ander der tien mannen, Ochudkaki genaamd, die intusschen overal had rondgegluurd, een potje met olie ontdekte, die de geleerden tot onderhoud hunner instrumenten gebruikt hadden, en verheugd uitriep:

Hierin vooral Chud zit. Dat Chud gemaakt heeft, dat Chud geeft, dat Chud is!

Wat, in de olie.....? - Nu was de doctor geheel van de wijs. Hun god kon toch niet in de olie zitten, nog minder de olie zelf zijn. Misschien geloofden de Darwinianen enkel aan eene soort van *levenskracht*. Was dit het geval, dan zag het er nog zoo erg niet met hen uit: dan verkeerden zij slechts in eene verouderde wetenschappelijke dwaling, die gemakkelijk te verhelpen was, maar droegen zij niet het hardnekkigste van alle vooroordeelen, 't geloof aan een god, met zich om.

Nu zijn mijne lezers beter ingelicht dan de geleerde

Duitscher. Zij herinneren zich het voormalige traandiëet der thans tot Darwinianen gepromoveerde Eskimo's. Zij weten, dat die ongelukkige stervelingen, van alle genietingen des levens verstoken, slechts eene vloeistof hadden, die hen op de gedachte kon brengen, dat zij met het al-leven verbonden waren, en dat deze vloeistof de traan was, hun eten, hun drinken, hun waschwater, hun alles. Met die traan dronken zij zich een godsbegrip in. Dat godsbegrip vereenzelvigde zich met hun bloed. Wat wonder, dat, al versliepen zij ook hun geheel verleden, deze eene idee onder alle omstandigheden onverbiddelijk weer boven kwam? 't Was bij hen, wat wij in de wijsbegeerte eene idea innata plegen te noemen. Ja, hun godsgeloof was zoo sterk, dat, terwijl hunne taal, zooals wij vroeger zeiden, uit de klanken der vogels bestond, zij geen woord van een zeker aantal lettergrepen bezaten, of het keelgeluid Chud kwam erin voor als eenige herinnering aan den tijd, toen zij bij het traanvat in hunne kristallen cellen hadden zitten te philosofeeren.

Dit alles echter wist dr. Knarr niet. Daarom meende hij in hun Chud-geloof een geschikt aanknoopingspunt te hebben gevonden voor zijn katechetisch onderwijs.

Hij trachtte hun te verklaren, dat hetgeen zij Chud noemden, in het Duitsch stof heet. Dat de stof in 't begin een groote gasnevel was geweest. Dat deze zich tot een aardbol verdicht had. Dat uit eene hoogst eenvoudige combinatie van zekere stoffen de eerste celwezens, het eerste leven, was voortgekomen. Dat deze protisten of celwezens zich volgens de wetten der transmutatie-leer hadden verheven tot wormen, vervolgens tot visschen, amphibieën. Zoo liep hij met zijne leerlingen, altijd op hoogst bevattelijke manier, den geheelen stamboom der organismen langs en kwam eindelijk tot de apen, terwijl hij besloot met de verrassende stelling, dat zij zelven

van aapachtige wezens afstamden, en hun bewees, dat zij in hunne ontwikkeling en denkbeelden inderdaad niet zoo heel ver van die voorouders verwijderd waren. Met afbeeldingen en schema's van stamboomen helderde hij alles op, beter dan ik hij machte ben zulks voor u, waarde lezer, te doen. Diep prentte hij hun den naam van Darwin, alsook die van eenige der goden van minderen rang, zooals Häekel, Büchner, Vogt, enz. in 't geheugen.

't Spreekt van zelf, dat dit onderwijs in de theologie niet in één dag afliep. Menige les werd eraan besteed. En zoowaar, de voormalige wijsgeerige geest der oude Eskimo's kwam weer boven. Hunne pijpjes rookende luisterden zij aandachtig toe en schenen alles wonderwel te begrijpen. Knarr deed naar de wijs der Duitsche professoren geene vragen, en zij waren niet onbescheiden genoeg om hem met aanmerkingen in de rede te vallen, zoodat men zich in de gehoorzaal eener Duitsche universiteit verplaatst zou wanen.

Aan het slot zijner laatste voordracht richtte Knarr eene vurige aansporing tot zijne leerlingen, om nu heen te gaan en op hun beurt deze wetenschappelijke theorie onder hunne minder ontwikkelde landgenooten te verbreiden.

Mannen, zoo ongeveer predikte Kikiochud, gij hebt veelmalen van Chud gehoord en gij hebt zijn naam dagelijks in den mond; maar weet een uwer mij te zeggen, hoe Chud er uitziet? Neen! Ook ik ben zoo dom geweest. Toen de vreemdelingen mij vroegen, wie Chud was, wees ik, zooals gij alleen zoudt doen, op den grond, waaruit alles groeit, op den hemel, waaruit de regen valt, op boom en plant en dier en op mij zelven en op al wat leeft. Vooral op het vet wees ik. Maar ik bid u, wat eene domheid! Waarom zou juist het vet Chud zijn? Waarom niet veeleer het stof, zooals de vreemdelingen zeggen? Buigt u dus in het stof als het Chud der wijze en machtige vreemdelingen!

Zij deden, wat hij zeide, en wentelden zich met wellust in het godsbegrip der Duitsche geleerden.

Toen vervolgde de zendeling Kikiochud:

Maar wat hebt gij aan zulk een Chud? Kan het u helpen? Immers neen! Het is u veeleer hinderlijk, als het u in mond en oogen stuift. Hoort dus, wat Chud gedaan heeft. Hij heeft gezegd: ik wil tot de menschen komen en heeft zich ten dien einde saamgetrokken in een heel kleinen worm. Dit was het begin. De worm is gegroeid tot een visch, vervolgens tot een krokodil, tot een vogel, tot eene koe, tot een aap, tot alles, wat gij maar wilt. En toen de worm, of wel Chud, zich jaren lang zoo gekweld had, is hij eindelijk verschenen in de gestalte van een heel groot en schoon man, Darwin genaamd, en in deze gedaante vertoeft hij nog op een prachtig eiland aan de overzijde der zee, waar alle mannen en vrouwen hem aanbidden en waar hij aan een ieder geeft, wat men hem vraagt.

Hoe zegt, gij, dat die Chud heet? vroegen eenigen.

Darwin, zeide Kikiochud.

Waarom, riepen anderen, zouden wij dien Chud ook niet vereeren en hem om alles vragen, wat wij wenschen? Hij, die de wijze vreemdelingen zoo vele tooverkunsten heeft geleerd, zou ons onbegrijpelijke voordeelen kunnen verschaffen. Kunnen wij hem niet hier halen?

Neen, dat gaat niet, antwoordde Kikiochud. Maar wij zouden hem wel in klei kunnen namaken en hem dan in eene afzonderlijke hut in 't bosch neerzetten. Daar konden wij hem dan, zoo vaak als wij wilden, om rum en vleesch en tabak en andere goede gaven vragen. Dan was 't even goed, alsof wij hem zelven in ons midden hadden.

Maar hoe komen wij aan zulke beelden?

O, wacht maar even! zei Kikiochud. Fluks liep hij naar de tent der geleerden en kwam met Häckel's Natür-

liche Schöpfungsgeschichte terug. Daaruit vertoonde hij zijnen toehoorders de bekende plaat, waarop embryo's van hoen, schildpad, hond en mensch naast elkander staan afgebeeld.

Ziet, zeide hij, op het embryo van den mensch wijzend, dat is Chud Darwin; en die daar - het embryo van den hond - is Chud Vogt; en die beide andere zijn de Chuds Häckel en Büchner. Mij dunkt, zulke eenvoudige rompen met een wanstaltig aangroeisel van kop, met stompen van armen en beenen, en versierd met stukken van staarten, kunt gij wel uit klei namaken.

O ja! zeide een der kunstvaardigste van de Darwinianen, dat zal wel gaan.

Nu hoop ik, dat mijne lezers een niet te gering denkbeeld van onze natuurkinderen zullen opvatten, omdat zij in hunnen eenvoud de korypheën van het alleen zaligmakende Darwinisme gingen verwarren met die onnoozele menschen- en dierenembryo's. Gij, die weet, wat die plaat moet voorstellen, beschouwt die lieve monstertjes met een onverschillig oog. Maar zie ze eens goed aan, zooals ze daar met hun vieren in droomerig biddende houding gehurkt zitten, en leg u zelven eens onpartijdig de vraag voor: waartoe moeten deze dingen opgroeien, tot mensch, hond, kip en schildpad, of tot Buddhistische goden? En honderd tegen één, dat uw antwoord zal luiden: 't behoeven geene Buddhistische goden meer te *worden*, zij *zijn* het reeds!

De kunstenaar volbracht zijne taak naar wensch. In een liefelijk boschje verrees eene hut en daarin pronkten de godenbeelden uit leem gevormd: Darwin's embryonale gestalte van meer dan menschelijke grootte in 't midden van den tempel, achter hem op veel kleinere schaal Häckel, Vogt en Büchner. Er bleef nog plaats genoeg over voor de overige prinsen der moderne leer. Zonder twijfel bezat het gebouw ruimte genoeg om eenmaal een Pantheon der wereld- en maatschappij hervormende genieën te worden

In dezen vorm uitte zich de uit traan geborene, maar door dr. Knarr op het rechte spoor geleide zin voor het hoogere bij de Darwinianen. Daar leerden zij voor 't eerst bidden, dat wil zeggen, om rum, vleesch en tabak vragen.

De nieuwe godsvereering maakte grooten opgang, ook onder de vrouwen, en dagelijks stroomde het naar de kerk.

Op zekeren dag vroeg Knöff aan een inlander, Chudkiki genaamd, dien hij als bediende gebruikte, wat dat geloop naar het bosch beduidde?

Heer, antwoordde deze, daar wonen de nieuwe Chuds, die dr. Knarr hun gegeven heeft. Daar vragen de menschen iederen dag om rum en tabak, maar ze krijgen, geloof ik, niet veel.

Knöff begreep niets van deze verklaring en noodigde hierom de heeren uit om gezamenlijk een kijkje te gaan nemen van 't geen in 't bosch geschiedde. En jawel, daar vonden zij de geheele bevolking in 't stof gebogen voor wanstaltige beelden, luid biddend en huilend.

Wat is dat? vroeg Knöff, zoo waar afgodsbeelden..... eene godsdienstoefening in optima forma.... Zeg, Knarr, ik had u gelast dit punt te onderzoeken. Gij hebt mij verblijd met het bericht, dat zij slechts aan eene soort van levenskracht schenen te gelooven; en wat gruwel moeten mijne oogen nu aanschouwen? Ik moet zeggen, die heeren anthropologen hebben het ver gebracht in de kennis der menschelijke natuur! Gij zijt allen besmet met het venijn der bespiegeling. Wij hebben hier te doen met afgodendienaars van het zuiverste gehalte!

Knarr stond verstomd. Het was zoo! Toornig riep hij Kikiochud bij zich en wees op de beelden.

Is dat nu uw Chud? vroeg hij met verbeten woede.

Neen, 't zijn de Chuds, die mijnheer ons geleerd heeft. Die grootste daar is Chud Darwin, en de drie achter hem zijn Häckel, Vogt en Büchner.

Men moet erkennen, merkte de officier lachend aan,

dat zij de korypheën der wetenschap niet geflatteerd hebben. Maar wat zouden zij er mee bedoelen?

Ja, wat wilt ge met die dingen? vroeg Knarr.

Heer, wij vragen hen om rum en tabak: maar zij geven niets.

Daar hebt gij, anthropologen, de vruchten van uwe onmenschkundige bespiegelingen. Slaat die leelijke dingen stuk! schreeuwde Knöff.

Wacht even! bracht de botanicus in 't midden. Gij ziet hier, mijne heeren, hoe vast eene soort van godsbewustzijn den mensch is ingeschapen. Als ik de zaak wèl overweeg, kom ik tot het besluit, dat hun Chud niet de abstracte levenskracht is, zooals collega Knarr meende, maar dat het doodeenvoudig de naam is, dien zij aan de godheid geven. Wel is het mij nog duister, waarom zij die bij voorkeur met vettigheid in verband brengen, - misschien wel, omdat zij, volkomen onkundig in landbouw en plantenkunde, in het dwaalbegrip verkeeren, dat dierlijke vetten den groei der planten bevorderen. - Nu heeft Knarr met wat al te groote bewondering gesproken over den grondvester der descendentieleer en over zijne apostelen. De eenvoudige lieden hebben hieruit aanleiding genomen om hun godsbegrip te verlichamelijken. Want inderdaad, het komt mij voor, dat zij tot op dit oogenblik nog op een te laag standpunt stonden, om het in hen wonende duistere bewustzijn eener hoogere macht onder zinnelijke vormen te brengen. Onze vriend Knarr heeft hen deze ééne schrede vooruitgebracht. Nu is 't wel mogelijk, mijne heeren, dat gij 't liever anders hadt gewenscht, dat gij gehoopt hadt hier menschenzielen als vellen blank papier aan te treffen; maar ik denk, gij zoekt het onmogelijke. En als Knarr hen nu ertoe gebracht heeft om zich 't goddelijk wezen onder den naam van Darwin en consorten en in de gedaante van embryo's voor te stellen, vind ik dit tot ons doel nog

niet zoo heel ongeschikt. De ervaring zal hen, dunkt mij, leeren, dat zij met al hun bidden toch niets van de nieuwe goden gedaan krijgen. En als zij inderdaad eenmaal op de hoogte komen om de beginselen der descendentieleer te begrijpen, zullen zij zelven om hunne zonderlinge dwaling lachen en de eersten zijn om met eigen handen de gekke beelden in stukken te slaan. Ik vind, dat wij hier al onder bijzonder gunstige gegevens aan 't werk gaan. Wij hebben in allen gevalle niet met eene verouderde godsvereering te doen, zooals die bij de volken van 't beschaafde Europa bestaat. Wij moeten hen dus rustig bij hun fraai polytheïsme laten, ons verheugend, dat de namen der grondvesters en apostelen van onze leer vooreerst niet uit hun geheugen zullen gewischt worden.

De meerderheid der geleerden was het met deze verstandige taal volkomen eens. Slechts Knöff en Knarr bromden een weinig, de een van wege teleurstelling, de ander, omdat zijne anthropologische ervaring zoo bitter schipbreuk had geleden. Maar het eind van de zaak was, dat men den Darwinianen vooreerst hun zonderlingen vorm van godsvereering liet behouden.

Knöff gaat aan de keurfokking van den mensch. Hij vaardigt het eerste decreet uit tot vestiging van een modelstaat. De heeren stichten betamelijke en passende huwelijken. Knöff compromettеert zich een weinig.

Na 't vertrek der zeelieden werd de toestand der inwoners van Darwinia over 't algemeen niet slechter. Met het schip was ook de groote voorraad rum verdwenen, en deze maatregel had veel radicaler gevolgen tot wering van de dronkenschap dan alle mogelijke afschaffingsgenootschappen en de hoogste belasting op het gedistelleerd zouden kunnen hebben.

Nu de gemoederen genoegzaam tot kalmte waren gegekomen, meenden de beschavers, dat het tijd werd om ernstig middelen te beramen tot eene wetenschappelijke toepassing der selectietheorie of keurfokking op den mensch.

Mijne heeren, sprak Knöff, wij hebben hier een terrein tot werkzaamheid, zoo schoon, als aan niemand vóór ons is te beurt gevallen. De keurfokking is tot dusverre enkel op huisdieren en planten toegepast. De bloemist levert volgens onze eenvoudige methode in 't verloop van weinige jaren bloemen in de kleur en 't patroon, die men verlangt. De groote meester zelf heeft zich een twintigtal jaren beziggehouden met het fokken van duivenrassen en heeft bewezen, dat uit ééne stamsoort de zonderlinge variëteiten van kroppers, pauwstaarten, tuimelaars en wat ge maar wilt, kunnen gefokt worden. Op paarden, koeien, schapen, varkens heeft men de grootste wonderen verricht enkel door zorgvuldige toe-

passing van de wetten der overerving en veranderbaarheid der organismen. En de mensch, zoogenaamd de kroon der dierenwereld, is van al die zorg verstoken gebleven. Met al zijne geestelijke beschaving leeft hij in lichamelijk opzicht in 't wilde voort. Wat lust heeft, paart met elkander. Hoogstens neemt men bij de huwelijken in aanmerking adellijke geboorte en geld. Doch wat wint men daarmede? De paardenfokker zal wel zorgen, dat hij 't bloed zijner renners niet bederft door er dat van een karrepaard in te brengen. De boer zelfs houdt stamboomen van zijne koeien. Is zijn doel op het geven van melk gericht, dan zorgt hij, dat alleen de jongen van goede melkgevers met elkander paren. Fokt hij voor de slachtbank, dan laat hij slechts vereenigingen toe van afstammelingen der dragers van de zwaarste vleeschmassa's. Maar hoe gaat het bij den mensch? De dochter van den klerk, wiens beroep in vaardigheid der handen ligt, huwt met den zoon van den postbode, wiens beenen bijzonder ontwikkeld zijn. Ieder kiest het beroep, dat hij wil. 't Is een chaos van verwarring. 't Is eigenlijk een duizendste tref, als een mensch datgene uitoefent, waarvoor hij eigenlijk door zijn organisme bestemd werd. Ik stel u voor, mijne heeren, dat wij ons den dank des grooten meesters waardig maken en ons eene eeuwige verdienste bij de nakomelingschap verwerven door hier de keurfokking niet op dieren, maar op den mensch zelven toe te passen. Dan en dan alleen zal het blijken, mijne heeren, waartoe de mensch eigenlijk in staat is. Dan zullen wij loopers telen, die de renpaarden beschamen. Wij zullen oogen scheppen, die mikroskoop en teleskoop overbodig maken; handen, die het fijnste werktuig evenaren; hersenen, die, 't zij door geheugen, 't zij door scherpzinnig denken, alles, wat men ooit van wondermenschen gehoord heeft, ver overtreffen. Ik verzoek u mij op dit punt uwe gedachten mede te deelen.

Allen voelden zich door 't gewicht van dit voorstel overstelpt en wisten niet, van welken kant de zaak aan te vatten. Eindelijk sprak de officier:

Volgens mijn gevoelen, mijne heeren, hebben de menschen veel te lange neuzen. Waartoe is zulk een groot werktuig goed? 't Is bewezen, dat menschen met kleine neuzen even fijn ruiken als de dragers van groote modellen. De groote neuzen hebben bovendien belangrijke nadeelen. Bij kloppartijen wordt bepaald op de lange neuzen gemikt. Wie in het donker rondtast, stoot zich het eerst van alles den neus. De spreekwijs van het ‘rondleiden bij den neus’ en het ‘bij den neus hebben’ moge figuurlijk zijn, zooveel waarheid ligt erin, dat de groote neus den mensch enkel tot last is gegeven en niet een voordeel meebrengt. Want dat uit een aesthetisch oogpunt een ferme groote neus de voorkeur zou verdienen boven een stomp, kort fragmentje, dit houd ik louter voor een modevooroordeel. Wij, Germanen, doen juist hetgeen bij andere volken ook 't geval is: de het meest bij een ras voorkomende gebreken is men gaandeweg voor kenmerken van schoonheid gaan aanzien. Zoo bewonderen de Chinezen de horrelvoeten, de Hottentotten de stearopugia hunner dames; ieder volk vindt mooi, wat wel beschouwd schadelijk en leelijk is. Ik zou menschen willen fokken met de kleinst mogelijke neuzen, menschen eigenlijk zonder neuzen. En nu geloof ik, dat wij bij dit ras zeer groote kans tot slagen hebben. Ik zie hier mannen en vrouwen met wonderkleine stompneuzen. Die laten wij paren. Van de jongen kiezen wij wederom de kleinste neuzen uit en laten die weder paren. Bij elke generatie zal de kleinheid der neuzen door zorgvuldige afzondering toenemen. Eindelijk wordt de eigenschap door overerving constant en hebben wij een menschenras geschapen, dat niemand bij den neus kan hebben.

Nu was hetgeen de officier - ik geloof, niet zonder

ironische bedoeling - had aangemerkt, volkomen juist. Er waren onder de inboorlingen opmerkelijk vele dragers van bijzonder korte neuzen, vooral onder de kinderen, 't geen natuurlijk een overblijfsel of wellicht een atavistische terugval in het oorspronkelijk type der stamouders was, - iets, wat onze goede spreker onmogelijk kon weten.

Zijn voorstel had echter niet de eer van de goedkeuring der overige heeren in hooge mate weg te dragen. Met een minachtend lachje sprak dr. Knöff:

't Is de vraag, of hetgeen onze collega tot veredeling van 't menschenras voorstelt, wel de moeite zou loonen. Bedenkt eens, welk eene zorg de keurfokking vereischt: eerst eene bloemlezing der geschikte neuzen; dan weder eene bloemlezing der uit de geschikte paren geborenen; maar verder vooral nauwlettende afzondering der goed geslaagde exemplaren van de met lange neuzen geborenen, opdat de eigenschap, die men wenscht uit te roeien, niet door de eene deur binnensluipe, terwijl wij haar uit de andere zoeken te bannen. En al die zorg enkel ter wille van een tamelijk onverschillig orgaan! - Dan kon een ander met even veel recht voorstellen het aanhangsel, dat wij 't oor noemen, tot een minimum terug te brengen door de dragers van steeds kleinere ooren met elkander te laten paren. En dit met meer recht dan de neuzen. Het is toch uitgemaakt, dat het uitwendig oor in den rudimentairen vorm, dien 't bij den mensch heeft, tot niets nut is. Konden wij het, evenals onze aapachtige voorouders dat eenmaal gedaan hebben, bewegen en spitsen, dan was het wat anders. Maar de mensch heeft er niets meer aan. 't Is een feit, dat lieden met afgesnedene ooren hun gehoor even goed behouden. En wat betreft de schaduwzijde van het neusdragen, op het oor is dat alles nog in veel grootere mate van toepassing. Denkt maar aan de ‘oorvijgen’; herinnert u al de grievende uitdrukkingen omtrent het dragen van ‘lange ooren’.

Aan welk ander orgaan worden kinderen en recruten zoo pijnlijk getrokken, gesleept en geslagen? Neen, als iets moest verdwijnen, zou in de eerste plaats het oor in aanmerking komen.

Maar, mijne heeren, zoo vervolgde hij, laten wij, waar het de belangen der wetenschap en der menschheid geldt, in 's hemels naam ernstig zijn. Ons doel zij niet den mensch te verfraaien en hier en daar eene kleinigheid aan hem te kalefateren; neen! wij willen een volmaakten staat stichten. Ons streven zij dus het individu geschikter te maken om in dien staat eene waardige rol te vervullen. Onze staat zij een volkomen organisme, waarvan elk deel zoo volmaakt, als mogelijk is, zij ingericht om daarin een bepaalden werkkring te vervullen.

Ik bedoel: ieder mensch worde volgens de Darwinmethode geschikt gemaakt tot een bepaald beroep.

Welke beroepen zullen in onzen staat vervuld moeten worden? Dit is moeilijk vooruit te bepalen. Het getal der werkkringen in eene beschaafde maatschappij valt bijna in 't oneindige. En hier ligt een onontgonnen veld voor ons. Weinige zijn op dit oogenblik de behoeften van deze natuurkinderen. Bij den dag zullen zij toenemen. Stellen wij ons echter in den aanvang met weinig tevreden.

Ziehier in weinige trekken de hoofdpunten, waarop ons streven zich vooreerst moet richten:

Op een bijna onontgonnen bodem als dezen zijn handen noodig, niet waar? En wel handen van de grootste en grofste soort; handen, die geschikt zijn om de spade te voeren. Ik wensch dus menschen te fokken met sterke en groote handen; menschen, om 't zoo eens te zeggen, die geheel hand zijn. Wat doen wij dus? - Wij kiezen de mannen en de vrouwen met de grofste handen uit. Hen laten wij paren. De jongen, die hen overtreffen, zonderen wij weder af, laten hen op nieuw paren; en

zoo stel ik mij voor, dat wij in 't verloop van weinige jaren landbouwers hebben met handen, waarvan de ondervindingrijkste handschoenenfabrikant nooit het evenbeeld heeft gezien.

Doch de landbouw zit niet alleen in de handen: er moet ijverig gewied worden; de menschen moeten, kruipen om hunne aardappels en knollen te delven en op te rapen; dagen lang moeten zij in gebukte houding staan om korenschooven te binden. Ik vraag u, is dat een werk voor menschen van gewone hoogte en met rechtgegroeide ruggegraat? Hoort, hoe allen over zulk bukkend werk klagen! Ziet, hoe zij zich telkens pijnlijk oprichten om de verrekte lenden te wrijven! Zou het niet van onberekenbaar nut zijn, als wij lieden bezaten, zoo krom gegroeid, dat zij eenige overeenkomst hadden met de viervoetige dieren, wier kop en voorpooten den grond bereiken? Ik zou dus wenschen, dat wij ook een ras teelden uit kleine mannen en vrouwen met kromme beenen en kromme ruggen. Onze gebochelden in Europa worden van jongs af tegen hunne natuur in gedwongen om rechtop te gaan en hun bochel als 't ware te verloochenen. Men houdt het voor schande om zulk eene gestalte te bezitten; ik denk, ten gevolge van het tirannieke opvoedingsstelsel, waarbij ieder in de wieg wordt gelegd om later soldaat te zijn. Daarom kennen wij geene naar hartelust uitgegroeide bochels en kromme beenen. Laat deze speling der natuur echter haren gang gaan. Maak door verstandige paring en afzondering de kromme ruggen nog krommer, de kromme beenen nog kleiner, de lange armen nog langer, en gij zult de onschatbare diensten van zulk een tot het wroeten in den grond bestemd ras niet alleen in den landbouw, maar ook in vele andere beroepen leeren waardeeren.

Weldra zullen wij ook kleine en fijne handen noodig hebben. Voor menig werkman zijn die van onbereken-

baar voordeel. Wij kunnen reeds een aanvang maken met de teelt van dezen, in afwachting van weldra de hoogste beschaving onder dit begaafde volk te zien ontstaan.

Dan zullen wij ook de behoefte gaan gevoelen aan lieden met fijn georganiseerde hersenen. Om hiertoe stamouders te vinden zullen scherpe vergelijkende examens vereischt worden. Die daarbij de uitstekendste proeven, 't zij van scherpzinnig verstand, 't zij van vlug geheugen, hebben gegeven, laten wij huwen en handelen weer volgens de aangewezene methode met de afstammelingen.

Ook aan de voeding moet bijzondere zorg gewijd worden. Terwijl wij de tot lichamelijke volharding aangewezenen hoofdzakelijk een koolstof houdend diëet reiken, geven wij aan de hersenlieden stikstof houdend voedsel met toevoeging van bloedverdunnende vruchten.

't Zal derhalve noodzakelijk zijn, dat de staat de opvoeding der kinderen geheel overneme, niet alleen wegens de zorg voor 't geschikte voedsel en voor de oefeningen, die ieder moeten opgelegd worden, om het orgaan tot zijn toekomstig beroep te versterken, maar ook om alle kennismaking tusschen de rassen af te snijden en vermengingen van het niet voor elkander passende te voorkomen.

Zullen wij ook soldaten aanfokken, vroeg de officier?

Voorloopig niet, antwoordde Knöff. Gij weet, ik heb een hekel aan dat beroep. Ik zie ook niet in, waartoe wij vooreerst landverdedigers zouden noodig hebben. Mocht het echter eenmaal zoover komen, dan ligt het wel in mijn plan om hiertoe afzonderlijk georganiseerde individuen te kweeken. Ik zou dan trachten te krijgen groote kerels met een minimum van hersenen in allen gevalle met niet meer brein dan kwaadaardige honden. Dit zou, dunkt mij, de waarborg zijn voor de eerste gegevens van den krijgsman: kruipende slaafschheid en gemis van eigen wil en zelfstandigheid, die samen den aanleg vormen tot geschiktheid voor fijne dressuur. Hunne

gelaatstrekken moesten afschuwelijk wreed en leelijk zijn. Ook op eene ruwe stem zou ik letten, omdat daarin de geschiktheid ligt tot afgrijselijk vloeken en schreeuwen. Wat het diëet betreft, zou ik hen van kindsbeen voeden met bloed. Gij zoudt eens zien, mijne heeren, wat dat voor soldaten zouden zijn! Ach, ik dweep volstrekt niet met het militarismus. Maar als ik aan zulke kerels denk, kan ik inderdaad in geestdrift geraken. Ja, mijne heeren, dan hebben wij meer macht dan de keizers van Rusland en Duitschland. Die moeten in de gelederen plaatsen alles, wat de willekeur der omstandigheden hun verschaft. Maar wij met onze kerels.... me dunkt, ik zou met hen de wereld veroveren.

Zou het dan toch niet goed zijn, vroeg de officier weder, om ook van deze fokking, zij het voorloopig op zeer kleine schaal, eene proef te nemen?

Nu ja, antwoordde Knöff, op zeer kleine schaal laat ik het gelden. Wij zullen toch lieden noodig hebben - het hatelijke woord ‘politie’ wil ik niet gebruiken - om voor de uitoefening onzer maatregelen tot algemeen welzijn te waken en om des noods de sterke hand te leenen, als de domme gemeente weigert zich naar de voorschriften der wetenschap te gedragen. Ik stel mij voor, dat wij vooral met de vrouwen veel zullen te stellen hebben. Zij zijn in den regel aan hare mannen gehecht, en de bestaande huwelijken moeten toch onverbiddelijk ontbonden en door nieuwe vervangen worden. Bij de mannen verwacht ik minder tegenstand. Een der sieraden van de moderne wetenschap, ofschoon besmet met de kwaal der bespiegeling, von Hartmann, is tot de ontdekking gekomen, dat de vrouw in den regel monogamistisch gezind is, terwijl de man meestal lijdt aan polygamistische neigingen. En al ware dit ook niet zoo, geloof ik toch, dat vele mannen dit als eene welkome gelegenheid zullen aangrijpen om met fatsoen van hunne echte helften af te

komen. Of allen echter neiging zullen gevoelen om met frisschen moed weder in het huwelijksbootje te stappen, durf ik niet beslissen.

Daar de vrouwen van dit land op een zeer laag standpunt van ontwikkeling staan en de opvoeding der kinderen hier bijna niets kost, verwacht ik verder, dat de moeders zich met hand en tand - en dat wel niet in figuurlijken zin - tegen eene scheiding van haar kroost zullen verzetten. In de hoofdzetels onzer beschaving, vooral in Parijs, zou zoo iets zeer gemakkelijk gaan. Ik denk, dat een groot deel der moeders daar volgaarne de ouderlijke rechten op hare kinderen ten offer zou brengen op het altaar van 't algemeen belang, als de staat haar de verzorging en opvoeding uit de handen wilde nemen.

Doch het ga dan, zooals het wil, wat de wetenschap voorschrijft en het algemeen belang eischt, moet geschieden. Ik stel dus voor, dat wij het volgende decreet uitvaardigen:

HET VRIJE VOLK VAN DARWINIA,

zich willende conformeeren naar de voorschriften der Darwinistische selectie-leer of keurfokking,

besluit:

dat alle huwelijken, geoorloofde of ongeoorloofde echtverbintenissen, openbare of heimelijke geslachtelijke vereenigingen van individuen, ja zelfs samenwoningen van personen niet tot dit doel gehouden, 't zij van ouders en kinderen, 't zij van broeders en zusters, 't zij van meesters en meesteressen en mannelijke en vrouwelijke dienstboden, in één woord alle samenleving en samenzijn van menschen van allerlei stand, ouderdom, kunne van stonden aan is opgeheven en ontbonden, terwijl alle beloften, verbintenissen, contracten met dit doel gesloten en aangegaan en alle verplichtingen daaruit voortgevloeid worden verklaard te zijn nul en van geener waarde.

De drommel moge mij halen, viel de wegens zijne

vroegere terechtwijzing verbitterde Knarr in de rede, als de Darwinianen van dien ellenlangen volzin iets begrijpen! 't Is nie een stijltje.

Gij schijnt slecht te huis te zijn in kanselarijstijl, antwoordde Knöff minachtend. Doch ik ga voort en verzoek u vriendelijk mij verder van uwe aanmerkingen te verschoonen.

Dat alle kinderen, wettige en onwettige, de mannelijke tot het achttiende, de vrouwelijke tot het zestiende jaar onmiddelijk ter hand worden gesteld aan het committee ter behartiging der volksbelangen van 't vrije volk van Darwinia door hunne ouders of voogden of bij gebreke van dezen door de personen, bij wie zij den laatsten nacht verblijf hebben gehad, opdat de staat de verzorging en verpleging van hen op zich neme en over hen beschikke zooals het committee zulks zal oorbaar achten met het oog op hun lichaamsbouw, op de eischen der wetenschap en op de belangen der vrije bevolking van Darwinia.

Al weer een fraaie volzin! mompelde Knarr.

Dat alle personen mannelijke en vrouwelijke, de eerste voor zoover zij den ouderdom van achttien, de laatstgenoemde dien van zestien jaar bereikt hebben, niemand uitgezonderd, zich morgen bij het committee aangeven, opdat dit na behoorlijk onderzoek beslisse, wie geschikt zijn om met elkander eene zoogenaamde huwelijksverbintenis aan te gaan voor zoo langen tijd als het committee zal noodig oordeelen en van het committee aanwijzing ontvangen omtrent de plaats, waar zij zich te vestigen hebben, de soort van arbeid, dien zij zullen verrichten, het voedsel, dat zij tot zich zullen nemen, de levenswijs, die zij zullen houden, de plaatsen, die zij mogen bezoeken, als anderszins.

Verzuim van aangifte, onwil om zich aan de besluiten van het committee te onderwerpen, overtredingen der bevelen en anderszins worden gevolgd door den dood.

Maar, mijn hemel, schreeuwde Knarr, dat is de vreese-

lijkste tirannie, die ooit op Gods aardbodem vertoond is!

Zwijg, mijnheer, wat is tirannie? Als het volk bestaat ter wille van één of meer individuen, dat noem ik tirannie. Maar als de wetenschap door onzen mond voorschrijft, wat moet geschieden, noemt gij dat ook tirannie? Dan is ook de arts een tiran, als hij den patiënt een leefregel geeft. Dan zijn gezondheidscommissiën tirannen, als zij de menschen verbieden in vunzige holen te wonen, vervalschte voedingsmiddelen te gebruiken, hen dwingen om zich bij besmettelijke ziekten te laten genezen. Gaarne laten wij ons in zulke gevallen den naam van tirannen aanleunen. Goed zoo, mijne heeren, de wetenschap zij onze tiran. Laat dit voortaan onze leus zijn!

Maar, waagde een ander hiertegen in te brengen, die doodstraf, dat strookt toch niet met de eischen der moderne wetenschap. Overal wordt zij afgeschaft, en zullen wij dan die vreeselijke inhumaniteit in onzen modelstaat invoeren?

De dood, mijne heeren, is als straf iets inhumaans en ik zal de laatste zijn om hem als zoodanig te verdedigen. Versta mij wel: ik zeg ‘als straf’. Want ik geloof, dat bij een vrij volk in 't geheel geene straffen kunnen en mogen voorkomen. Wie is in het land der vrijheid meester, wie onderdaan? Niemand! Wie zou dus straffen? Niemand! Heb ik dan in ons decreet het woord straf gebezigd? - Ik heb alleen gezegd, dat de niet nakoming ervan door den dood zal ‘gevolgd’ worden. En dit spreekt van zelf. Wie den wil der wetenschap niet verkiest na te komen, kan in onze vereeniging niet geduld worden. Zij veroordeelt hem. Zij wreekt zich. En evenals zij onze monden gebruikt om haren wil te verkondigen, zal zij zich ook van onze handen bedienen om alle haar tegenwerkende elementen uit te stooten. En wat is de dood, wanneer men hem beschouwt in verband met de wetenschap? Ziet de natuur! Is zij zuinig met levens? Immers neen! Waar hare wetten het meebren-

gen, doodt zij zonder genade. Duizenden levens zijn in haar oog als een. Slaat slechts een blik op den strijd om 't bestaan, overal waar gij planten en dieren ziet kampen om hun aandeel aan bodem, lucht, voedsel, om voldoening der ingeschapen natuurdriften. Bestaat daar medelijden? Is het niet een onverpoosd vermoorden van de zwakken door de sterkeren? En wordt niet juist door deze in 't oog des sentimenteelen natuurbeschouwers ijselijke wreedheid het heerlijke doel bereikt: de onverbiddelijke vernietiging van alles, wat door zwakheid en gebrek aan accommodatie-vermogen der veredeling van de voorwaarts strevende en krachtige individuen in den weg staat? De natuur geeft het voorbeeld om al het tot veredeling onbruikbare en onbuigbare onbarmhartig uit den weg te ruimen. En zouden wij aarzelen dat voorbeeld te volgen; wij, die ons tot levenstaak stellen om de methode der selectie-theorie, die de natuur sinds millioenen jaren onbewust uitoefent, met verstandige berekening toe te passen, niet op bloemen en huisdieren, maar op de zoogenaamde kroon der schepping? Zullen wij de menschen sparen, die weigeren zich aan den geopenbaarden wil der wetenschap te onderwerpen? - En meent niet, dat de priesters der descendentie-leer den dood zullen ten uitvoer leggen op de walgelijke wijs, waarop de tirannen en hunne trawanten dit plegen te doen. Deze hebben er belang bij om het schouwspel zoo indrukwekkend mogelijk te maken. Er moet bloed vloeien; 't volk moet de stuiptrekkingen van den gemartelde zien, kwansuis om door diens voorbeeld afschrik voor de misdaad in te boezemen, maar inderdaad om de arme lieden van tijd tot tijd een bewijs van de schrikkelijke macht der despoten te geven. Wij echter zullen Moeder Natuur ook hierin navolgen, dat wij de noodzakelijke executies met de grootste gelijkmoedigheid en zonder eenigen ophef voltrekken, als ware het de eenvoudigste en meest

natuurlijke zaak, wat het trouwens ook is. Een weinig strychnine in het eten of drinken van deze eenvoudige lieden gemengd zal voldoende zijn om het streven der natuur naar volmaking van 't menschenras te ondersteunen.

Eene rilling liep den toehoorders door de leden. Maar tegen de consequente redeneering van Knöff viel niets in te brengen. 't Was immers zoo: als de bloemist de hem niet behagende exemplaren op den mesthoop werpt en de fokker de kalveren en lammeren, die niet aan het schema, dat hij wil scheppen, voldoen, zoo spoedig mogelijk slacht, waarom zou men dan bij de veredeling van andere zoogdieren, en dus ook van den mensch, anders te werk gaan?

Het edict werd afgekondigd. De inlanders, zooals Kikiochud, Ochudkaki en Chudkiki, die met de taal der heeren vertrouwd waren, brachten hunnen landgenooten aan 't verstand, wat men van hen vorderde.

Daar hadden treffende tooneelen plaats.

Zie, daar nadert de schoone en jeugdige Kiriki, nog pas een jaar de gemalin van den braven Chudtutu. Zij leefden o zoo gelukkig met elkander. Met lieve tweelingen werd hun echt gezegend. Wat was hun ongeluk? - Chudtutu had handen als een gorilla, terwijl Kiriki zich met het kleinste nommer uit een Parijschen modewinkel had kunnen tooien. 't Waren beiden pracktexemplaren voor het doel der menschenveredelaars. Maar van wege de handen pasten zij niet bij elkaar. Zij moesten scheiden.

Met hare zuigelingen beladen, den eenen in de armen, den anderen op den rug gebonden, nadert de schoone Kiriki de onverbiddelijke rechters. In hare liefelijke vogelentaal klettert zij als de nachtegaal en slaat zij als de vink en kweelt zij als het roodborstje en bevallig mengt zij er de Chuds uit de taal van haar voorbestaan tusschen. Zij werpt zich op de knieën en zij zou zich in 't stof

hebben gewenteld, als de beide zuigelingen haar hierin niet belemmerd hadden.

Geheel verschillend was de houding van haren man Chudtutu Toen het niet zonder moeite gelukt was hem aan 't verstand te brengen, wat men eigenlijk van hem verlangde, ontstak hij in grimmigen toorn. Eerst strekte hij de reusachtige handen uit, als om Knöff te doen watertanden door 't vooruitzicht op een nieuw ras van ware hand-menschen. Maar toen hij die beide grijpwerktuigen tot vuisten balde en daarmede zekere onheilspellende bewegingen maakte, toen sloeg de schrik al den heeren liefhebbers van rasverbetering om 't hart.

Meer en meer naderde hij hen, die vreeselijke man met zijn mikrocephalenvoorhoofd, stierenoogen en mokervuisten. Wat stiet hij ijselijke Chud's uit! Daar was geen spoor van de liefelijke taal der vogels.

Knöff begreep, dat met dien mensch niets zou zijn aan te vangen. 't Speet hem van het prachtexemplaar voor de keurfokking; maar 't kon niet anders: hij moest opgeofferd worden.

Terwijl hij een wenk gaf aan den medicus, dr. Kobalt, liet hij Chudtutu de volgende bevredigende woorden meedeelen: als hij dan in geen geval van vrouw wilde verwisselen, zouden de heeren er niet verder op aandringen. Hij zou zijne lieve Kiriki en hare telgen behouden. En opdat al het gebeurde mocht vergeven en vergeten zijn, zou men de zaak met een glas rum afdrinken en vriendschap sluiten.

Op het woord rum zette Chudtutu de ooren op en liet de vuisten zinken. De gal loste zich op en de stierenoogen werden goedig als die van een os.

De dokter bracht twee glazen.

Gij hebt u toch niet vergist? fluisterde Knöff angstig.

Neen, was het antwoord, drink maar gerust.

Beiden zetten het glas aan de lippen. Daar snelde de

lieve Kiriki toe, om ook haar aandeel te ontvangen van den beker, die haren gemaal gereikt was. Aan den eenen kant sprongen Knöff en de officier nog bij tijds toe om haar tegen te houden, en van den anderen kant haastte Chudtutu zich om het glas gulzig in te zwelgen. - Eenige oogenblikken, en ijzing greep allen aan: de man viel als door den bliksem getroffen ter aarde. Een paar stuiptrekkingen, en met vreeselijk verwrongen gelaat had hij den geest gegeven.

Daar hebt gij 't nu! sprak Knöff met plechtige stem. Deze man heeft het gewaagd onzen wil, die ook de wil van Chud Darwin is, te weerstreven. Chud Darwin heeft hem getroffen. Zoo zal het ieder gaan, die zijn voorbeeld volgt.

Allen stonden verstomd.....

Toen vervolgde Knöff:

Wat de inlandsche vrouw Kiriki betreft, zoo is het duidelijk, dat zij na zulk een aangrijpend godsoordeel vooreerst niet aan trouwen zal willen denken. 't Zou ook onmenschelijk zijn, om op 't oogenblik zoo iets te eischen. Terwijl de staat voor hare zuigelingen gaat zorg dragen, zal ik haar vooreerst tot mij nemen.

Maar, waarde Knöff, zeide spottend de officier, die wel wist, dat de doctor reeds lang een goed oogje op de schoone Kiriki had gehad, - maar, mijn waarde, dat is geheel in strijd met uwe beginselen: Kiriki is een prachtexemplaar van een klein-hander; en zie uwe eigene handen eens aan! Ik hoop, dat gij mijne openhartigheid niet ten kwade zult duiden, maar zij zouden eenen grofsmid niet misstaan. Gij beiden past tot ons doel niet bij elkander.

Heb ik dan gezegd, hernam Knöff grimmiger dan ooit, dat ik haar als mijne vrouw verlang?

O, neem mij niet kwalijk! zeide de officier, terwijl hij zich omkeerde en zijn buurman Häkker een knipoogje toewierp.

Hoe de Darwinianen zes redenen hadden om content te zijn met hunne dames. Schwarzsalz wil niet alleen eten, maar ook gegeten worden.

Het geval van Chudtutu had wel een diepen indruk gemaakt. Maar bij deze ‘Ur-menschen’ was de natuur - anders dan bij ons - toch sterker dan de leer. De berekeningen omtrent de gemakkelijke ontbinding der huwelijken waren gebouwd geweest op eene abstracte anthropologisch-psychologische uitspraak van von Hartmann. Maar 't bleek nu duidelijk, dat deze uitstekende opmerker enkel de huwelijksverhoudingen der beschaafde Berlijner maatschappij voor oogen had, toen hij der geheele menschheid zijne pessimistische beschouwing over huwelijksliefde toedichtte. De mannen van Darwinia toonden zich volstrekt niet genegen tot echtscheiding.

Ik vermoed, dat dit in onze ooren vreemdklinkende feit hieraan moet worden toegeschreven, dat de mannen over 't geheel zeer tevreden waren rnet hunne wederhelften. En deze benijdenswaardige tevredenheid had haren grond in verschillende oorzaken. In de eerste plaats hadden de vrouwen van Darwinia, wat haar toilet betreft, zeer bescheidene eischen. 't Geval was nog nooit voorgekomen, dat een echtgenoot en vader zich bij 't aanbieden der rekening van de modiste de haren had uitgerukt. Ten tweede hadden deze dames zich nog niet gewend tot de wereldbeschouwing der beschaafde Eva's dochters, die van de praemisse uitgaat, dat de man in de wereld is om het geld te verdienen en de vrouw om dat louter tot haar genoegen te verteren, en dat de

heeren der schepping bij hunne halsbrekende speculaties, om de bronnen der vrouwelijke genotzucht voor uitdrogen te bewaren, toch den tijd en de gemoedsrust moeten overhouden om met minzaam gelaat zich ter beschikking van de dames te stellen voor wandelingen, theaters, concerten, casino's, diners, soupers en andere vrouwelijke liefhebberijen, die de begeleiding van een cilinder- en pantalondragend medeschepsel vereischen. Ten derde vertoonde zich bij die gehuwde dames nog geen spoor van emancipatiezucht of van andere geleerde manieren, die het humeur eenigszins prikkelbaar plegen te maken. Ten vierde beschouwden deze dames het niet als een bewijs van welgemanierdheid om uiterst minzaam te zijn bij publieke gelegenheden en bij 't bezoek van gasten en daarentegen knorrig en snauwerig jegens de huisgenooten. Ten vijfde bracht de goede opvoeding bij haar niet mede, om diepe minachting ten toon te spreiden tegen alles, wat naar nuttigen arbeid zweemt. Zij meenden zich niet meer dan genoeg in te spannen, als zij de uren, die van het straat-, salon-, bal-, theater- en concertleven overschieten, doodslaan met tapisseriewerk, romanlezen, pianohakken en aria's galmen. De vrouwen en dochters werkten hard, vrij wat harder dan de mannen. Ik geloof zelfs, dat de enkele sporen van landbouw en veeteelt, die zich hier en daar vertoonden, alleen aan de nijverheid der vrouwen te danken waren. Ja, deze dames beschouwden het niet alleen als haar plicht om de gerechten voor den maaltijd smakelijk toe te bereiden, - zij wisten niet beter, of het was bovendien hare taak om de grondstoffen van het menu uit de natuur op te diepen. Eindelijk, in de leste en beste plaats, was het geval nog nooit voorgekomen, dat bij deze natuurkinderen de vrouwelijke leden van 't gezin zich tegen het echtelijk en vaderlijk gezag verzet hadden. De Darwinia-vrouwen waren heel zachtzinnige wezens Ik twijfel er zelfs aan,

of zij wel een eigen wil hadden, om tegenover dien van hare echtgenooten in de schaal te leggen.

Al deze redenen saamgenomen maakten, dat de huwelijken op Darwinia zeer gelukkig waren en dat eigenlijk geen enkel man genegen was om voor goed van zijne vrouw te scheiden. Ieder verkeerde in de ouderwetsche meening, dat zijne vrouw eigenlijk het beste exemplaar van geheel de schoone sekse was; en dit was niet enkel eene illusie der wittebroodsweken, neen, de Darwiniaan oordeelde wijselijk, dat het met vrouwen eveneens gesteld is als met wijn en sigaren: hoe ouder zij worden, des te beter zijn zij. Want als zij wat op jaren kwamen, toonden zij niet zoo groote neiging meer om van tijd tot tijd eens eenige dagen bij anderen uit logeeren te gaan, iets, wat de echtgenooten zonder dwaas vertoon van jaloezie oogluikend plachten toe te laten, als ieder ten slotte zijne eigene helft maar weer terugkreeg.

Deze ouderwetsche vooroordeelen en niet minder de domme gehechtheid der moeders aan haar kroost hadden treurige tooneelen ten gevolge. De strychníne moest veel meer aangewend worden, dan men in den beginne vermoed had. En de inboorlingen waren inderdaad te dom, om de menigte van plotselinge sterfgevallen in logisch verband te brengen met de wrekende macht der godin Wetenschap.

De stommeriken begrijpen er niets van, zei dokter Kobalt, - gelukkig, dat zij nog niet vermoeden, dat wij hun die potjes mengen, - anders zag het er slim met ons uit.

Zou het niet beter zijn, sprak de bezadigde dr. Häkker, om met die slachterij uit te scheiden? Ik geloof toch, dat wij nimmer met de toepassing der Darwin-wetten op den mensch klaar komen: 't is een veel te weerbarstig en dom zoogdier.

Wat, uitscheiden? stoof dr. Knöff op; dat nimmer!

al moesten wij 't heele volk aan strychnine laten verrekken. Nu of nimmer, is mijne leus. Nimmer zal ergens ter wereld eene zoo prachtige gelegenheid tot toepassing der theorie worden aangeboden.

Men had opgemerkt, dat dr. Schwarzsalz, een chemicus, reeds eenige dagen zeer in zich zelven gekeerd was geweest. Nu was men zoo iets wel meer van hem gewoon, omdat hij een eenigszins afgetrokken geleerde was, een man, die gaarne paradoxale hypothesen in de wereld zond, om ze dan te verdedigen met al de oposfering, die de Duitsche geleerden aan zulke stellingen plegen te wijden. Schwarzsalz was een ijverig kamper geweest in de belangrijke ‘brandende vraag’ der lijken-verbranding. Hij had een nieuw stelsel van oven voorgeslagen, vernietigende chemische stoffen uitgevonden, doch had niet het geluk gehad om proeven met wezenlijke menschenlijken te kunnen nemen. Thans echter was zijne afgetrokkenheid zoo groot, dat niemand eraan twijfelde, of er stond de eene of andere prachtige hypothese op het punt van uit te komen. 't Verwonderde dus niemand, dat hij thans voor eenige oogenblikken het woord vroeg en op professoraal doceerenden trant aldus aanving:

Mijne heeren! Het groot aantal lijken, dat ten gevolge van Knöff's energische maatregelen en Kobalt's handigheid hier dagelijks ter onzer beschikking staat, heeft een met voorliefde jaren lang door mij gekoesterd denkbeeld tot rijpheid gebracht.

Ik zal u niet behoeven te verklaren, wat men onder den kringloop des levens in de natuur verstaat. Wie uit de natuur ontvangt, is verplicht om het ontvangene terug te geven. Wie dit tracht te ontduiken, begaat diefstal. Wilt mij nu niet tegenwerpen, dat het onmogelijk is om één atoom aan den kringloop te onttrekken. In theorie toch moge dit volkomen waar zijn, maar in de praktijk is het anders. 't Komt er dan op aan om langs den

kortsten en doelmatigsten weg zooveel mogelijk onmiddelijk aan de natuur het tijdelijk geleende terug te geven.

De plant en het dier betalen hunne schuld naar behooren af. Het voedsel, dat de plant uit de aarde en den dampkring trekt, verwerkt zij in haar eigen lichaam tot zulk een vorm, dat het geschikt wordt tot onderhoud der plantenvretende dieren. Tracht zij den bek der koe, die haar wil afgrazen, te ontkomen? O neen, met vreugde geeft zij zich prijs. Desgelijks elk dier. De plantenvreters geven het uit de plantenwereld ontvangene voedsel in nieuwen vorm over tot onderhoud der vleeschvretende dieren. En mochten sommigen van dezen hun natuurlijken dood sterven, wat zeldzaam gebeurt, dan voeden zij met hunne lijken weder andere roofdieren en geven zij in allen gevalle aan de aarde de vruchtbaarheid om op nieuw een weligen plantengroei te doen ontkiemen. Zoo wentelt de kringloop eeuwig rond: ieder, die iets uit de huishouding der natuur ontvangt, is slecht tijdelijk bezitter en geeft het ontvangene op zijn tijd gewillig weer over.

Slechts de mensch tracht, zooveel in zijn vermogen is, het recht te ontduiken; hij verzint alle denkbare middelen om geen tol aan de natuur te betalen. Hij rekt zijn leven tot in 't oneindige. Moet hij het eindelijk afleggen, wat doen dan zijne collega's? Zij sluiten 't lijk in eene kist van het stevigste hout en bergen die diep onder den grond.

Nu vraag ik u, welk nut brengt dat zoo zorgvuldig buiten 't algemeen verkeer gestelde lichaam in dezen toestand aan? Op zijn hoogst dient het tot voeding van een heerleger nuttelooze wurmen en maden, en de gassen, die uit de dichte kist ontsnappen, doen niets anders dan den dampkring voor de levenden bederven. De vochten, wien 't eindelijk gelukt een uitweg te vinden, brengen geene vruchtbaarheid aan de plantenwereld, omdat men 't zelfs voor heiligschennis houdt op de begraafplaatsen groenten of veevoeder te telen en men de

kisten met de droogste en tot plantengroei minst geschikte soort van aarde pleegt te bedekken. Op zijn hoogst dienen die vochten, waar de lijken in groote menigte op eene plek worden opgehoopt, om het welwater te vergiftigen. Ook de tot verschillende industriëele doeleinden zoo kostbare huid en beenderen gaan nutteloos verloren.

Nu stelt men de verbranding der lijken voor. Ook ik behoor, zooals gij weet, tot de voorstanders van dit stelsel. Als gij mij echter de vraag voorlegt, of ik deze wijs om ons van de overblijfselen der gestorvenen te ontdoen onvoorwaardelijk goedkeur, moet ik in ontkennenden zin antwoorden. Omdat ik wel begreep, dat de maatschappij er nimmer toe zou te brengen zijn om de lijken ten algemeenen nutte aan te wenden, heb ik aan het verbrandingsproces de voorkeur gegeven boven de begraving enkel uit een hygiënisch oogpunt. De verbranding bespoedigt het chemisch ontbindingsproces zoo zeer, dat de nadeelige gevolgen voor de gezondheid der levenden grootendeels worden weggenomen. Maar dat voor 't overige de zaak volkomen blijft, zooals zij was, behoef ik u niet te betoogen: 't is en blijft eene roekelooze verspilling der interessen van een kapitaal, dat voor langen tijd buiten omloop wordt gesteld.

Nu vraag ik, welk recht de mensch heeft om zulk een diefstal te plegen? Is hij wellicht geen zoogdier, omdat hij heeft geleerd rechtop te gaan, zijne handen te gebruiken, fijnere combinatiën met de hersenen te maken en tengevolge daarvan gearticuleerde klanken voort te brengen? Neen, een dier is hij van top tot teen en wel in die mate, dat het onmogelijk is het kenmerkend onderscheid tusschen de laagst ontwikkelde menschenrassen en de hoogst georganiseerde dieren aan te geven. Of is het dier, mensch genaamd, wellicht zulk een bescheiden kostganger in de groote huishouding, dat het sobere deel,

't welk hij eruit genomen heeft, niet in aanmerking behoeft te komen en men den diefstal door de vingers zou kunnen zien? Het tegendeel is waar: er bestaat geen grooter alverslinder dan de mensch; geen dier neemt meer uit de huishouding en bijna geen dier doet het langere jaren achtereen. Wie matigt zich meer behoeften aan dan de mensch? Hem is 't niet voldoende, dat hij de noodige spijs tot zich neemt en daarbij water drinkt: neen, hij vernielt eene menigte stoffen uit het dier- en plantenrijk tot zijne kleeding; hij moet fraaie woningen hebben; hij bedankt ervoor om water te drinken; hij vermorst in een woord massa's voedingsstoffen tot zijne genietingen; hij alleen brast in weelde en overdaad, terwijl alle andere wezens een bangen strijd voeren ter verschaffing van de allernoodzakelijkste voorwaarden tot hun bestaan.

En deze gulzigaard, deze verkwister zal dan, als hij niet langer in staat is om duizendmaal meer te leenen, dan hem toekomt, de kroon aan zijne onbeschoftheid opzetten door de weigering om zijn lijk ten algemeene nutte beschikbaar te stellen?

Mijne heeren, als wij over zoo ongehoorde aanmatiging nadenken, grijpt verontwaardiging ons aan. Mij ten minste ontbreken de woorden om lucht te geven aan mijn gevoel van recht, dat tegen zulk hemeltergend onrecht in verzet komt. Ik wil mij dan ook intoomen, omdat ik wel weet, dat, als ik naar hartelust uitschreeuwde wat mij in den krop steekt, mijne stem niet zou toereiken om u op verstaanbare wijs mijn plan voor te dragen.

Het schouwspel der vele lijken, die thans dagelijks aan den schoot der aarde worden toevertrouwd, heeft gemaakt, dat ik mij bij herhaling op nieuw de vraag heb voorgelegd, op welke wijs wij van deze overblijfselen het meeste nut zouden kunnen trekken. En daar ik nu weet, dat bij mannen, als die zijn, tot welke ik de eer heb het

woord te voeren, geene vooroordeelen in dit opzicht bestaan, stel ik eenvoudig voor, dat wij ons met ijver gaan toeleggen op de teelt van varkens en op die van kippen. Het zwijn, mijne heeren, is een dier, dat het best gedijt bij vleeschdiëet. Dat het bijzondere sympathie koestert voor menschenvleesch, is u wellicht uit menig voorbeeld niet onbekend. Slechts rees in vroegere jaren bij mij de twijfel op, of lichamen, die den natuurlijken dood gestorven zijn, wellicht nadeeligen invloed op de gezondheid van het dier konden uitoefenen. Doch reeds voordat wij onzen pooltocht aanvaardden, was alle bezorgdheid dienaangaande bij mij geweken. Ziehier eenige statistieke gegevens, die ik niet zou gewaagd hebben onder de ellendige wetten en bekrompen vooroordeelen van ons vaderland openbaar te maken, maar die ik u thans voorleg, niet zonder zeker gevoel van zelfvoldoening over het gevaar, dat ik bij de proefneming geloopen heb.

Gij weet, dat in de nabijheid van onze universiteitsstad het dorpje A. ligt. Daar bevindt zich onze groote begraafplaats. Nu heb ik ongeveer twee jaren, voordat wij onzen tocht aanvaardden, den eveneens in dat dorp woonachtigen doodgraver overgehaald om zich een groot aantal varkens aan te schaffen en deze dieren vet te mesten met de reeds begravene en dus meestal tot ver gevorderden staat van ontbinding overgegane lijken. Bijna nacht op nacht getroostten wij ons den zuren arbeid om de kisten op te delven, ze te openen en de lijken van hunne spieren te ontdoen. Onze verwachting werd met het beste gevolg bekroond: de varkens gedijden bij dit voedsel boven verwachting. Wij hebben onze proeven bovendien naar een vast stelsel ingericht. Wij wilden namelijk weten, of het vleesch van aan besmettelijke ziekten overledenen eene bijzondere werking op de gezondheid der dieren liet bespeuren. Wij zonderden dus de varkens af en voederden sommige met enkel typhus-

lijders. Zelfs wilde het geluk, dat toen ter tijd ons eene hevige pokkenepidemie bezocht. Overal dezelfde heugelijke resultaten. Ik zou bijna durven beweren, dat de eters van pokkenlijders er het best aan toe zijn geweest. Hebt slechts de goedheid om deze tabel in te zien, waarin het gewicht, dat elk varken bij den verkoop bleek te hebben, de ouderdom en de zwaarte, toen wij de voedering begonnen, de aard van het voedsel en de tijd, dien wij noodig hadden om het vet te maken, nauwkeurig zijn opgegeven. Ik kan hierbij nog vermelden, dat onze varkens op eene opmerkelijke wijs zijn verschoond gebleven van de ziekten, waaronder deze dieren anders veelvuldig plegen te bezwijken.

Wij hebben onze proefneming hierbij niet laten rusten. Door welwillende bemiddeling van den braven slachter, wien wij ons geheim hadden toevertrouwd, hebben wij zooveel mogelijk trachten na te gaan, waar het vleesch bleef en of het eenige bijzondere werking op het organisme der eters oefende. Niets van dien aard! Het is allen wonderwel bekomen. Gij zult mij wel willen gelooven, mijne heeren, als ik u thans verklaar, dat gij u aan de tafel, waar wij het middagmaal plachten te gebruiken, maanden lang met dit varkensvleesch gevoed hebt.....

Eene rilling liep allen over de leden. Sommigen begonnen zich onpasselijk te voelen, en de officier zeide halfluid: goddank, dat ik er niet bij was. Smakelijk eten!

Ja, mijne heeren, vervolgde de geleerde met onverstoorbare kalmte, een smakelijk en genoegelijk eten was het, vooral voor mij, zooals gij begrijpen zult, die in spanning afwachtte, of zich de typhus of de pokken bij eenigen uwer mochten openbaren. Gij zult niet alleen moeten getuigen, dat niets van dien aard het geval is geweest, maar dat gij het grootendeels aan het toenmaals genotene voortreffelijke vleesch te danken hebt, dat uwe lichamen tegen de inspanning eener poolreis zijn bestand geweest.

Hebben wij deze resultaten bij de zwijnen aanschouwd, dan geloof ik, dat er geene zwarigheid zal bestaan om ze ook bij hoenders te verkrijgen. De kip is niet kieskeurig op haar voedsel en zij gedijt uitnemend bij vleeschdiëet. Misschien zou het geraden zijn ten behoeve van dit dier het vleesch te koken en rijkelijk met peper te bestrooien, om hierdoor een vroegtijdigen en overvloedigen leg te bevorderen.

Mijne plannen reiken nog verder. Ik geloof, dat het niet onmogelijk zon zijn om de koeien langzamerhand aan 't gebruik van vleeschspijs te gewennen. Mij dunkt, het accommodatievermogen van dit grasvretende dier zou er zich niet onvoorwaardelijk tegen verzetten. Men zou moeten beginnen met dezen dieren vooreerst een zeer slap bouillon voor te zetten. De maag der kalven, uit de dus gevoederde dieren geboren, zou reeds meer geschikt zijn tot vertering van kleine hoeveelheden vleesch en ook het gebit zou zich in overeenstemming met de overige deelen van het organisme wijzigen. Wij kregen zoodoende een ras van koeien, dat nevens het slappe plantaardige voedsel ongehoorde kracht zou putten uit een goed stuk vleesch en een krachtigen kop bouillon. De winsten van zulk eene voeding laten zich gemakkelijk berekenen. De leefwijs toch van eene koe is aller ondoelmatigst. Om het groote lichaam in stand te houden, is zulk een grasvreter gedwongen bijna nacht en dag door te eten. Hij houdt bijna geen tijd over tot slapen en de arbeid van het eeuwigdurende kauwen en herkauwen verbruikt een veel te aanzienlijk deel van de kracht, die hij uit het voedsel tot zich neemt.

Met zekere voorliefde koester ik ook het plan om een ras van vleeschvretende paarden te fokken. Ik geloof niet, dat de overlevering omtrent de door Hercules gedoode paarden van den Thracischen koning Diomedes, die deze vorst met het vleesch der vreemdelingen, die

zijn rijk betraden, placht te voeden, tot het gebied der fabelen behoort verwezen te worden. Veeleer ben ik genegen om dezen vorst onder de voortreffelijkste voorloopers van het Darwinisme te rangschikken. Mocht deze accommodatie van het paardenras mij gelukken, waaraan ik geenszins twijfel, dan zou ik mij zelven hierdoor den dank verwerven van al de vorsten van Europa. Ik zou hun namelijk een ras van cavalleriepaarden verschaffen, onuitputtelijk in kracht, ontembaar in moed, geschikt om door bijten met den ruiter mee te strijden en, wat het meest beteekent, zeer gemakkelijk te onderhouden met het vleesch der gesneuvelden.

Ik draag nog veel verder reikende plannen met mij om, doch wil mij voor het oogenblik vergenoegen met uwe medewerking tot varkens- en kippenteelt te verzoeken en met uwen bijstand in te roepen, dat de lijken ter mijner beschikking worden gesteld.

Goddank, dat die verhandeling ten einde is! fluisterde de medicus Kobalt. 't Is immers klare onzin, - die kerel is een bespottelijk theoreticus, het type van onze Duitsche professoren!

Vergun mij, zeide spottend de officier, dat ik uwe theorie met eene kleinigheid aanvulle: ik zou namelijk zeggen, dat de maatschappij een diefstal pleegt aan den kringloop der natuur, als zij toelaat, dat hare leden aan uitputting des ouderdoms sterven. Als de mensch tot zijn tachtigste à negentigste jaar het leven rekt, vereischt de instandhouding van zulk een bestaan zeer vele zorgen en onkosten. Ik geloof, dat zoo'n stokoud mensch nog meer artikels van gemak en weelde verkwist, dan iemand in den bloei des levens. Hij is ronduit gezegd een echte doodvreter. En wat geeft hij terug? Een lichaam enkel bestaande uit vel en beenderen. Geen lood vleesch. En die beenderen zijn bovendien nog te bros om tot knoopen of iets dergelijks te dienen. En dat de huid ook veel

van hare sterkte zal hebben verloren, valt niet te betwijfelen. Maar het ergste is, dat de magerheid en taaiheid zulke voorwerpen onbruikbaar maakt tot Schwarzsalz's doel. Ik zou dus voorstellen, dat men de menschen op zekeren leeftijd, in allen gevalle vóór het zestigste jaar, afmaakte. Ik geloof, dat dit volkomen in overeenstemming is met de beginselen zoowel van de oekonomie der natuur, voor welke onze collega een welsprekend pleidooi heeft gevoerd, als van de économie politique, die geene niets produceerende consumenten gedoogt. Men moest het voorbeeld der Fidschi-eilanders ter harte nemen. De beroemde Lubbock geeft in zijne ‘Prehistoric Times’ eene aandoenlijke beschrijving van de piëteit der kinderen, die bij tijds hunne ouders afmaken, en van het heimwee, waarmee de bejaarden naar het oogenblik van hunne verlossing uit het ondermaansche tranendal snakken. Hij eindigt met de voor 't gezond verstand dezer lieden getuituigende mededeeling, ‘dat Kapitein Wilkes in eene stad van eenige honderden inwoners geen mensch zag, die boven de veertig jaren oud was. Toen hij naar de oude lui vroeg, luidde het antwoord, dat zij allen begraven waren. Gedurende het eerste jaar van Hunt's verblijf op Somo-Somo stierf slechts één mensch aan den natuurlijken dood. Alle ouden en zieken werden gewurgd of levend begraven.’ Ofschoon hij 't er niet bij vermeldt, zou ik wel vermoeden, dat deze begraving slechts tijdelijk is, dat de geslachten na eenige uren weder worden opgedolven en dat deze kunstbewerking volkomen dezelfde is als die onzer lief hebbers van malsch wildbraad, die, zooals men weet, versch geschoten wild eenigen tijd onder den grond stoppen, om het voor de onmiddelijke comsumtie geschikt te maken. Van menschen toch als deze Fidschi-eilanders, die ons, Europeanen, zoover in practischen zin te boven gaan, laat zich vermoeden, dat zij hunne geliefde betrekkingen wel op nuttige en smakelijke wijs zullen weten te verorberen.

Had de lange verhandeling van Schwarzsalz de heeren verveeld, de ironie van den officier had evenmin de eer van hun te behagen. Bovendien voelden de meesten zich eenigszins onpasselijk bij de herinnering aan 't genoten voedsel, zoodat allen naar het einde der zitting verlangden.

Wij danken, sprak de voorzitter Knöff, onzen geleerden collega Schwarzsalz voor de gedane mededeelingen en de overgelegde staten. Zijn voorstel zal een punt van ernstige overweging uitmaken. Toch geloof ik, dat wij voor 't oogenblik wijs zullen doen met onze krachten onverdeeld te wijden aan zaken van dringender belang. Huwelijken stichten en steden bouwen, ziedaar de groote taak, die in den eersten tijd al onze werkzaamheid zal in beslag nemen.

Het volmaakte stelsel van opvoeding. Nieuw-Berlijn, de stad der intelligentie. Wat men volgens ultra liberale opvatting te verstaan hebbe onder ‘vrije wetenschap’. Knöff stelt pedellen aan.

Daar Knöff een man van vaste beginselen was en van de stelling uitging, dat hij, die een goed doel voor oogen heeft, de middelen om het te bereiken niet moet ontzien, kwam de scheiding der menschen naar hun lichamelijken en zoogenaamd geestelijken aanleg eindelijk tot stand. Aan den oever der zee, op de plek, waar de geleerden hun kamp hadden opgeslagen, verrees de stad der intelligentie. Zij heet Nieuw-Berlijn, als herinnering aan het Duitsche vaderland. Op afstanden van ongeveer een uur gaans wordt zij omringd door drie andere steden. De eene, Büchnersburg, is het verblijf der groothandigen. In Häckelstad wonen de kromroggers met lange armen. Vogtburg is de stad der fijnhandigen. 't Plan is, om, als zich later de behoefte aan scherpere verdeeling van den arbeid voordoet, andere steden en dorpen voor passende eigenaardigheden van het organisme aan te leggen.

Elke stad heeft haar park tot opvoeding der kinderen. Zoodra er een geboren is, moet de moeder het in Berlijn vertoonen aan het lid van het committee, dat tijdelijk met het toezicht op de rasverbetering belast is. Hij beslist, in welk der opvoedingsparken het zal geplaatst werden Zoo kent niemand zijne eigene kinderen, maar de vrouwen van elk dorp zijn verplicht de naar het daarbij behoorende park verwezene kinderen te verzorgen en op te voeden. Zoo is er in dit land geen sprake van

moederlijken naijver of van verwennen der kinderen. Ook boven de bekrompene vooroordeelen van kinder- en ouderliefde zal men met het eerste geslacht wel verheven zijn.

Het zonderlingste, eigenlijk, als men er niet aan gewend is, een naar gezicht levert Häckelstad. Het draagt den naam van stad, maar is wèl beschouwd een akelig gehucht van Troglodyten. De woningen zijn grootendeels onder den grond. De deuren zijn zoo laag, dat een recht gegroeid mensch er met geene mogelijkheid in kan komen, en de zoldering is niet hooger dan vier voeten. Zoodoende zijn de gebochelden genoodzaakt zich altijd nog een weinig meer te buigen, dan zij het door den krommen groei van hun ruggegraat van zelf reeds doen. Als wij eene eeuw verder zijn, huppelen zij zonder twijfel als viervoeters op hunne lange armen en zien zij er uit als katten, die uit kwaadaardigheid de ruggen hebben opgezet. 't Is daar altijd een gekijf, dat hooren en zien u vergaat; vooral de wijven zijn rechte furiën. En in het opvoedingspark kruipen de kleine gebochelde stumpers in den modder rond. Het committee heeft namelijk gezorgd, dat deze plaats in een vochtig oord ligt. Eene natte woning, gebrek aan lucht en licht zou, naar zijne meening, den terugkeer tot de dierlijke gestalte bevorderen. Mij zou 't niet verwonderen, als de kleinen na eenige generatiën weder zwemvliezen tusschen vingers en teenen kregen, ofschoon ik niet kan inzien, wat daarmee zou gewonnen zijn. De eenige opvoeding dezer wezens bestaat in slagen en schoppen, die zij van de nijdige ouders krijgen, als zij te veel leven maken. Hun eenig voedsel zijn aardappelen, precies als in de achterbuurten onzer steden en bij de boerenarbeiders in onze armoedige streken. Van den eersten dag af krijgen zij ook eene zekere hoeveelheid brandewijn.

In Büchnersburg, het dorp der groothandigen, zijn alle voorwerpen zoo ingericht, dat een mensch met ge-

wone handen ze met geene mogelijkheid kan omspannen. Reeds de kinderen hebben op deze wijs eene voortdurende oefening om de handen te rekken en te versterken. In het park worden zij buitendien altijd aangehitst om elkander met handen en vuisten te slaan.

Zij leeren, evenmin als de bochelkinderen, lezen of schrijven. Dat hebben zij niet noodig, want de kracht, die de hersenen verbruiken, zou nutteloos onttrokken worden aan de organen, waarop het bij hen aankomt. Zij krijgen vrij krachtig voedsel, hoofdzakelijk boonen met spek. Ik geloof, dat dit volkje na een paar geslachten zoo dom en versuft zal zijn, dat het zelfs de spreektaal zal verliezen. In dit geval zouden wij terugkrijgen het verloren gegane ras onzer ‘aapachtige’ voorouders, dat aan Darwin's volgelingen wèl bekend is onder den naam van ‘anthropos alalos’, dat wil zeggen: ‘de spraaklooze mensch’. Eene gewichtige vraag is het in mijn oog, of deze wezens vrijwillig den veldarbeid en de sjouwersambachten zullen willen verrichten, en zoo niet, welke macht hen dan daartoe zal kunnen dwingen.

Als ik geroepen werd om aan dr. Knöff en aan zijne medearbeiders in den wijngaard Darwin's een raad te geven, zou het deze zijn, dat zij zoo dra mogelijk maatregelen nemen tot aanfokking van het ras bloedhondachtige soldaten of politiedienaars, waarvan deze humane doctor vroeger melding maakte. Want ik geloof, dat de idiootachtige werkkrachten niet zonder pijnlijke dwangmiddelen in beweging zullen komen.

Een somber schouwspel levert Vogtburg, de stad der fijnhandigen. De kinderen leeren daar schrijven, lezen, rekenen, wiskunde, en eindelijk wordt hunne opvoeding voltooid met grondig onderricht in werktuigkunde. Den onderwijzers is echter scherp verboden om hen op de gedachte te brengen, dat er andere vakken van wetenschap bestaan. Vooral weert men ten strengste alle leerstof,

waardoor het gevoel ontwikkeld en het gemoed veredeld kan worden. Dit zou eene voor hunne bestemming nuttelooze en schadelijke slijtage van hersenvezelen zijn. 't Is daar dan ook een stil en eentonig leven. Men hoort er geen liedje zingen; zelfs zou geen knaap het in 't hoofd krijgen om een deuntje te fluiten. Ieder voert daar stil en regelmatig zijn aanzijn, als ware hij een der raderen van een reusachtig horloge.

Zoodra men vermoedt, dat de kleinen zich eenigszins van de organen van 't gezicht en tastgevoel kunnen bedienen, worden zij in cellen geplaatst, waarin zij van den morgen tot den avond moeten ‘fröbeln’. Spoedig brengen zij het daarin tot eene groote hoogte. De juistheid der oogen en de vaardigheid der handen van kinderen van drie of vier jaren is verbazend.

Dan leeren zij zeer spoedig de wetenschappen, die ik straks noemde. Hebben zij het daarin zoo ver gebracht, dat zij zich zonder mondeling onderricht kunnen bekwamen, dan ondergaan zij eene pijnlijke operatie. Dr. Knöff is namelijk in overleg met zijn vriend Schwarzsalz tot de overtuiging gekomen, dat het voor dit ras voordeelig zou zijn, als het niet kon hooren en spreken.

Eigenlijk was dit een inval geweest van den diepzinnigen Schwarzsalz.

Wie ooit, zeide hij, werklieden bij hun arbeid heeft bespied, moet het verschijnsel zijn opgevallen, dat zij door spreken en hooren niet alleen oneindig veel tijd verknoeien, maar dat vooral bij nauwkeurigheid vereischende bewerkingen door deze afleiding der aandacht de meeste fouten worden begaan. Dit ras heeft eigenlijk niets anders noodig dan oogen, handen en zekere ontwikkeling van de hersenen.

Deze beschouwing kwam dr. Knöff niet ongegrond voor. Hij heeft dus de proef genomen om de overgroote meer-

derheid na voleindigde opvoeding door eene eenvoudige bewerking van gehoor en spraakvermogen te berooven. Hij verwacht echter, dat na eenige generatiën deze kunstbewerking niet meer noodig zal zijn. 't Is toch bewezen, dat niet alleen *natuurlijke* gebreken overerven, naar dat in sommige gevallen ook *kunstmatige* verminkingen van de ouders op de kinderen overgedragen worden. Zoo is het gelukt een hondenras met stompe staarten te telen door consequent bij eenige generatiën achter elkander de staarten af te hakken. Ook bestaat het voorbeeld van een stier, die door beklemming tusschen de staldeur zijn staart had verloren en enkel staartlooze kalveren heeft verwekt. Nu is echter de vraag, of verminking van zintuigen al dan niet tot de overdraagbare raseigenschappen behoort. De proef kan evenwel zonder bezwaar gewaagd worden.

Nieuw-Berlijn echter is, zooals ik reeds zeide, de stad der intelligentie. Alle mannen zijn daar professoren, alle kinderen studenten, alle vrouwen Blauwkousen. Daar leeft men slechts voor de wetenschap en voor zijn vermaak. Daar worden de menschen niet geplaagd door de banden van het huwelijk. De studie is ieders beroep; 't vermaak is ieders doel. Huiselijke zorgen kent men daar niet; want de arbeidende klassen uit de andere steden brengen elken dag de voortbrengselen van hunne noeste vlijt, en de knapste onder hunne vrouwen moeten bij beurten de huishoudelijke zaken komen verrichten. 't Is waar, op 't oogenblik is deze trap van volmaaktheid nog wel niet bereikt; maar ik verzeker u, het duurt geene halve eeuw, of zij vieren daar den triumf der vrije wetenschap.

Waarin de vrije wetenschap bestaat? Natuurlijk in alle vakken, die door de apostelen der Darwin-leer worden toegelaten. De theologie is, zooals van zelf spreekt, streng buitengesloten, daar hare studie geen ander doel

heeft dan 's menschen geest in de nevelen van bijgeloof en bekrompene vooroordeelen te hullen. Van de bespiegelende wijsbegeerte wordt enkel de richting toegelaten, die de mechanisch-monistische heet. Als de gemeenschap met de beschaafde wereld hersteld is, zal men Louis Büchner's katechismus in vragen en antwoorden, getiteld ‘Natur und Geist’ laten aanvoeren. Daaraan heeft de geleerde meer dan genoeg tot ontwikkeling van het abstracte denken.

Wat de taalstudie betreft, wordt van de oude talen alleen zooveel geleerd, dat de studenten zich de nomenclatuur der natuurkundige wetenschappen gemakkelijker in het geheugen kunnen prenten. De klassieke auteurs echter zijn ten strengste verboden.

Van de rechten beoefent men een natuurrecht, voortspruitend uit de beginselen van het Darwinismus. Het dwangjuk, waaronder de mensch in de zoogenaamd beschaafde maatschappij gebukt gaat en waarbij alle vooroordeelen omtrent eigendom, huwelijk, onderling verkeer en stelling tegenover staat, kerk en maatschappij als den mensch aangeborene en hem boven de dieren plaatsende grondstellingen worden uitgelegd, is opgeheven. Alles is gebouwd op het ééne beginsel, dat het gezellige wezen, mensch genaamd, even goed als elk ander dier, zich beschikbaar moet stellen voor de eischen der wetenschap in de personen van hare verkondigers.

Het eenige doel echter, waarop aller geestelijk streven zich richt, zijn de vakken der natuurwetenschap als onderdeelen der mechanisch-monistische wereldbeschouwing. In de beoefening van deze is elk volkomen vrij. Om evenwel noodelooze krachtverspilling te beletten, is men overeengekomen, dat men slechts mag voortbouwen op de beginselen door Darwin ten grondslag gelegd en door zijn apostel Häckel op bijna elk gebied van 't menschelijk weten in korte trekken toegepast. Wat buiten dit

kader gaat, is nutteloos, en wat in strijd is met deze beginselen, verdient geene ernstige weerlegging. Waarom toch zal men, als de waarheid omtrent het wezen aller dingen geopenbaard is, de moeite nemen om nog eens van voren te beginnen, in de dwaze hoop om eene andere waarheid te vinden, alsof er twee nevens elkander konden bestaan van haar, die naar haren aard één en onveranderlijk is? De openbaring kan enkel verklaard en in alle richtingen toegepast worden.

Als nu eens iemand aan dr. Knöff en zijne trawanten de vraag had voorgelegd, of het vrije wetenschap mag heeten, als op deze wijs de richting en de grenzen der studie worden voorgeschreven, dan zou deze geleerde heer, naar ik denk, de schouders hebben opgetrokken en op zijne beurt tot u de vraag hebben gericht, wat men toch wel onder vrijheid in de wetenschap heeft te verstaan? - Vrijheid van denken, mijnheer, wordt doorgaans verward met verwildering in het denken. Mag men dan alle dwaze redeneeringen toelaten en haar eene plaats nevens ons ernstig streven inruimen? Als morgen iemand opstond, die aannam 't betoog te leveren, dat er dingen kunnen plaatsgrijpen buiten de wet van oorzaak en gevolg, zouden we hem dan aan 't woord moeten laten komen? Of als iemand wilde bewijzen, dat buiten de mechanische kracht nog eene levenskracht bestaat? En zoo zijn er honderden dingen meer. We hebben vaste beginselen, waaraan we ons kunnen houden; wat daarbuiten gaat, is onzin, en 't zou tijdverlies en verspilling van hersenkracht zijn, als men er acht op wilde slaan. En gaan niet alle geleerden op dezelfde wijs te werk? Zie slechts de academiën en de geleerde genootschappen. Allen voeren zij tot leus vrij onderzoek, vrij denken, vrije uiting van gevoelens. En als het erop aan komt om een nieuw ambtgenoot voor te dragen of een nieuw medelid te kiezen, dan ziet gij best, hoe getrouw

zij zich aan die leus houden. Elk van die geleerde lichamen is nederig genoeg om te erkennen, dat het *de waarheid* niet bezit; maar dat het zekere *ware beginselen* in eigendom heeft, daaraan twijfelt het geen oogenblik. - Er moet dan een nieuw medelid benoemd worden. Waarachtig, A of B is een knappe kerel; ronduit gezegd, weet hij 't meest van 't vak af. Maar kijk, hij negeert de beginselen - al naar 't vak, waartoe de club behoort - hij negeert de beginselen, waarop wij voortbouwen. Met hem valt niet te ploegen of te eggen. De vent weet veel, maar hij is mal! - Zoo gaat het: de heeren geleerden vinden 't een zeer vermakelijke ontspanning om op hun gemak binnen zekeren kring te plukharen over de toepassing hunner gemeenschappelijke geloofsartikelen; maar worden deze aangetast..... noli me tangere, kruidje roer mij niet! - Neem een voorbeeld aan onzen grooten Häckel; ziedaar het type van den gezonden geleerde! Bestrijdt hij mannen als Agassiz, den tegenstander der descendentie-leer, als His, die een anderen weg inslaat bij 't verklaren der ontwikkeling van de dierlijke kiem? Neen, hij verklaart hen eenvoudig voor gek en lacht hen hartelijk uit. - Zoo moeten ook wij onze wetenschap in den heilzamen band der eenmaal gevondene waarheden houden.

En als nu dezelfde onnoozele vraagal het gewaagd had om nog eens in 't midden te brengen, dat hij na deze verklaring inderdaad nog niet begreep, wat men onder vrije wetenschap te verstaan hebbe, zou dr. Knöff misschien de goedheid hebben gehad om hem met een medelijdend glimlachje de volgende terechtwijzing te geven:

Mijnheer, wanneer is een galeislaaf vrij? Als gij hem de boeien afneemt, niet waar? Wanneer is een mensch vrij? Als gij hem ontlast van de lastige pakken, waaronder hij gebukt gaat, zooals geweten, geloof aan onsterfelijkheid en aan straf en belooning in een volgend aan-

zijn, geloof aan een godsbestuur, gevoel van medelijden, ontzag voor het zoogenaamde heilige, ontzag voor ouders, ontzag voor over hem gestelde machten, het dwepen met de voortbrengselen eener onnutte phantasie, - neem hem al deze pakken af, die hij, versuft door de opvoeding in eeuwenoude vooroordeelen, gewillig torst, en wat houdt gij over? Het onbelemmerde denken! Die mensch eerst verdient vrij te heeten, niet waar? En wanneer is de wetenschap vrij? Als zij kan zeggen: zie, alle tegenwerpingen tegen de beginselen, welke ik als waarheid erken, alle stelsels, die met het mijne in conflict zouden kunnen komen, heb ik rustig over boord geworpen, en ik ben nu eenmaal overtuigd, dat zij in de diepte zijn verzonken en nimmer 't hoofd zullen opsteken. Dan vaart mijn bootje onbelemmerd; dan zit ik al spelevarend rustig met mijne collega's over de gevolgtrekkingen uit onze axioma's te keuvelen. Maar wij stellen ons niet bloot aan de kans om zelven uit het vaartuigje te worden geworpen. - Dan is mijne wetenschap vrij. Of denkt gij er anders over?

Ach neen, tegen zulke overtuigende woorden valt niets in te brengen.

Hooggeleerden en zeergeleerden aan onze universiteiten en in onze wetenschappelijke bijeenkomsten, welk ook uw vak, welke ook uwe richting zij, deze woorden van Knöff zijn u als uit den boezem gegrepen, dit weet ik. Gaat voort met een cirkel om u te trekken en er alleen vrienden binnen te laten. Dan zal de vrije wetenschap lang leven en bloeien, omdat gij zelven u in uwe heerlijke omgeving volkomen vrij en wonderwel gevoelt.

Nieuw-Berlijn, het Athene van Darwinia, is ook de zetel der ambtenaarswereld van de vrije republiek. Doch wat gebruik ik daar een ongepast woord! Volgens Knöff's

programma worden immers in 't land der vrijheid geene ambtenaars geduld! De wetenschap heerscht er. De ambtenaar is er verdrongen door den geleerde. 't Is waar, Knöff en zijne toekomstige opvolgers zullen als theophanten der wetenschap zeggen, wat gedaan moet worden en ieder zijne verplichtingen aan 't verstand brengen. Maar zoudt ge 't wagen aan zulke menschen den titel van despotische en slaafsche ambtenaars te geven? De hoogdravende blufferij der Duitschers heeft eens beweerd, dat niet de zündnadelgeweren Frankrijks legers hebben overwonnen, maar dat de Duitsche schoolmeester het heeft gedaan. IJdele bluf in den mond van een volk van slaven! Maar als eens de menschen van Darwinia als in een Platonischen staat naar hun aanleg en gegevens ingedeeld en ontwikkeld tot de hoogste volmaaktheid, die de mensch door natuurlijke en kunstmatige keurfokking kan bereiken, gelukkig en zegevierend het tooneel onzer maatschappij betreden, dan zal men met volle recht mogen getuigen: deze orde is niet gesticht door den dwang van vorsten en priesters, die zich met het harnas der eeuwenoude voordeelen dekken, maar door de vorsten en priesters der vrije wetenschap.

Maar kan Nieuw-Berlijn bestaan zonder soldaten? Daar hebt ge nu juist de glibberige quaestie, waarop de beginselen van den sociaal-democratischen Knöff gevaar liepen om uit te glijden!

Van dwang der geestelijkheid kon in der eeuwigheid geen spraak zijn. Het harde juk van een staatsbestuur was vervangen door de fluweelen banden der wetenschap. Maar eene gewapende macht, het troetelkind der vorsten, zou men dien gruwel in 't land halen?

Van den anderen kant, viel niet te loochenen, dat er eene sterke macht moest zijn om de arbeidersrassen tot werken te dwingen. Vooral de groothanders waren lui en konden in hunne domheid niet begrijpen, dat hun

eigenbelang meebracht om voor de mannen der wetenschap te arbeiden.

Knöff mengde dus in zooverre water in zijn wijn, dat hij uit de groothanders zelven eenige geschikte personen, koos, om zoowat voor blankofficieren te dienen. Het geschiktst kwamen hem voor de lieden, die het meest de eigenschappen van groote, kwaadaardige honden in zich vereenigden: slaafsche trouw aan den meester, kracht, gehoorzaamheid, kleinheid van hersenen, onverschilligheid. Om deze wijzigingen van het raskarakter te bewerken, liet hij de uitgekozene individuen eenigen tijd met rauwen biefstuk voederen en op eene passende wijs oefenen, naar het voorbeeld van de methode, volgens welke de Romeinen het ras van gladiatoren plachten te fokken en te veredelen.

Om aan dezen maatregel geheel het karakter van militarisme of politiekorps te ontnemen, kleedde hij hen met zwarte toga's, korte broeken en deftige zwarte hoofddeksels. Als wapen kregen zij eene zweep, aan wier slag een looden kogel bevestigd was. Zij hadden order om de onwilligen met dit werktuig op het hoofd te slaan, omdat beschadigingen aan dit deel de arbeidende klassen veeleer bruikbaarder maken, dan dat er gevaar zou bestaan om ze te bederven.

Ook moesten deze lieden een passenden naam dragen in overeenstemming met de waardigheid der wetenschap, in wier dienst zij stonden. Zij heeten de ‘pedellen’. Na staat hun deftige naam en stemmige kleeding wel in een zonderling contrast met de woeste, dierlijke troniën en gorilla-achtige handen; maar men bedenke, dat halve maatregelen altijd hun tweeslachtig karakter verraden en iets aan zich dragen, waaronder de harmonische indruk van 't geheel lijdt. De praktijk echter is met halfheden doorgaans 't best gediend.

De landskinderen passen de nieuwe leer toe op hunne onschuldige vrijages. Knarr doceert rustig onder 't gewoel van den burgerkrijg. Knöff verklaart de jonge dames voor incompetent om over hare hand en haar hart te beschikken. Hij gelooft niet aan den veredelenden invloed van 't verliefdzijn. Knarr philosofeert zoolang, totdat hij de quaestie heeft opgelost.

Op zekeren dag deed Knöff met de heeren Knarr en Schwarzsalz eene wandeling naar Büchnersburg om een bezoek te brengen aan het park der groothanders-kinderen. Reeds op grooten afstand hoorden zij een luid geschreeuw en gebrul, vermengd met gillen en lachen van schelle vrouwenstemmen. Zij verhaastten den tred en aanschouwden weldra een zonderling tooneel. Al de mannen van het ras der groothandigen waren in een heftigen strijd gewikkeld. Met stokken en steenen sloegen zij dapper op elkander los. En 't bleek ernst te zijn; want het bloed vloeide met stroomen en velen lagen voor dood op den grond of hadden misschien reeds den adem uitgeblazen. De geheele gemeente der vrouwen stond om het strijdperk geschaard. Met stem en gebaren hitsten zij de strijdenden aan, doch wachtten zich wel om zelven aandeel aan 't gevecht te nemen.

Het sneed Knöff door de ziel, dat hier op eene doellooze wijs een deel der werkkrachten van den staat te loor ging.

Wat beteekent dit rumoer, mannen? riep hij. Ik beveel u, houdt op!

Maar bij het heidensch spektakel en in de hitte van 't gevecht hoorde niemand hem. Zijne tegenwoordigheid werd zelfs niet opgemerkt.

Loop haastig, zeide hij tot Schwarzsalz, en haal de pedellen!

Deze haastte zich wel om aan 't bevel te voldoen, maar door den afstand van de hoofdplaats moest het meer dan een uur duren, voordat hij met de ontbodene hulp op het slagveld kon verschijnen.

Knöff had dus ruim den tijd om den kamp te aanschouwen en van ergenis en woede bijna uit zijn vel te springen.

't Scheen wel, dat de mannen twee aan twee kampten. Viel er een, dan juichten de vrouwen luid. De overwinnaar wierp haar een vergenoegden blik toe en stortte zich aanstonds op een anderen kampioen. 't Moest dus ten slotte gaan als bij een wedloop, waar ten laatste slechts één als overwinnaar van allen overblijft. En het einde van den strijd zou onverbiddelijk de verdelging van 't geheele ras ten gevolge hebben.

't Meest bevreemdde het Knöff, dat onze vriend Kikiochud het woedendst van allen sloeg en hieuw. Van dien man zou Knöff allerminst zoo iets verwacht hebben. Niemand toch van al de inboorlingen had de Darwintheorie zoo goed begrepen als hij. Hij was de beste discipel van dr. Knarr en had geene enkele van diens voorlezingen verzuimd. Omdat hij onder de dragers der grootste handen behoorde en zeer mikrocephaal was, had Knöff hem altijd met zekere onderscheiding behandeld en rekende hij het meest op zijn invloed om de kolonie der woeste dommekrachten in orde te houden.

Nu zal 't misschien enkele lezers verwonderen, dat zoo'n dier-mensch de beginselen der ware leer zoo flink begreep. Maar men bedenke wèl, dat tot het opvatten en verwerken van het Darwinismus juist geen bijzonder

groot en van fijne windingen voorzien hersenvolume vereischt wordt. De zaak is zoo eenvoudig en natuurlijk, dat deze leer met recht mag gelden als de alleen zaligmakende zoowel voor de wijzen dezer aarde als voor ‘de armen van geest’.

Eindelijk kwam Schwarzsalz met het korps der pedellen aanrukken.

Grijpt Kikiochud en brengt hem hier! beval Knöff.

Met hunne zwepen omhoog geheven vielen de met bloed half razend gevoederde kerels op de strijdenden in. Met rauwe vreugdekreten zwaaiden zij de looden kogels. Deze suisden door de lucht en vielen met doffe slagen op de schedels der weerspannigen. Weldra hadden zij zich een bloedigen weg gebaand tot de plaats, waar Kikiochud als een gorilla knarsetandend met zijn stok om zich heen sloeg. Tegelijk dreunden twee kogels op zijne hersenpan en zouden die gewis verbrijzeld hebben, als dit bedeksel van 's menschen geest bij hem niet minstens de dikte van vier centimeters had gehad, - waaruit de lezer licht kan narekenen, hoe weinig ruimte daarbinnen voor dien geest zelven overschoot.

De dreuning had echter ten gevolge, dat Kikiochud zich omwendde. Op het gezicht der deftige handhavers van 't algemeen welzijn kwam hij plotseling tot bezinning. Van dit oogenblik maakten de pedellen gebruik om hem te knevelen en uit het gedrang voor Knöff te sleuren.

Roekelooze, schreeuwde deze hem toe, wat onderstaat gij?

Daar stond de man, den met bloed bespatten knuppel in de hand, de oogen met bloed beloopen, terwijl stroomen bloeds hem langs de kaken gutsten. Wel trilde hij van toorn en inspanning. Maar toch verscheen oogenblikkelijk een grijnslach op zijn gelaat en stiet hij uit hijgende borst de woorden:

Sexual selection!

Sexual selection, herhaalde Knöff, wat heeft de keur-

lezing door middel van 't paren met dit moordtooneel te maken?

De sterksten krijgen de beste vrouwen, hernam de man. De zwakken delven het onderspit en worden gedood of moeten zich met de minste vrouwen behelpen. Op deze wijs krijgt gij een forsch en veredeld ras.

Heb ik ieder dan niet zijne vrouw toegewezen?

Jawel! Maar de vrouwen waren met die huwelijken niet tevreden. Zij zeiden, dat zij zelven wilden kiezen. Er was geen huis meer met haar te houden, en de heele boel liep als wilde beesten door elkander. De eene man kreeg wel tien vrouwen en andere hadden er geene. Zoo is de strijd begonnen.

Hadt gij mij er maar bij geroepen, dan zou ik de huwelijken wel weer verschikt hebben.

't Zou toch niet geholpen hebben, want de andere kunst der sexual selection werd toegepast.

Welke andere kunst?

Wel, hoe is de pauw, de kalkoensche haan, de paradijsvogel aan zijn staart gekomen? Door de aanhoudende poging om zich voor de wijfjes zoo fraai mogelijk voor te doen. Niet waar? Hoe hebben de zangvogels hunne schoone liederen geleerd? Door voor de wijfjes een wedstrijd in muzikale talenten te houden. 't Is bewezen, dat de wijfjes als eene jury toeluisteren en de beste zangers nemen. Nu, zoo begonnen bij ons ook de mannen met hunne handen te pronken.

Nu, hadt gij hen maar laten pronken en de sierlijkste groothanders met de beste vrouwen laten wegloopen. Dan had ik een mooi ras gekregen, zonder dat minstens de helft werd doodgeslagen.

Ja maar, heer, dan waren de minder geschikte individuen toch ook in leven gebleven en 't ras allicht weer bedorven. Daarom is een gevecht op leven en dood evenals bij leeuwen en buffels toch verkieslijker.

Hier viel Knarr op gemoedelijken toon in de rede:

Man, man, heb ik u dat geleerd? Neen! Toen ik handelde over de sexual selection heb ik gezegd, dat de mannelijke dieren in den regel een hevigen strijd voeren om 't bezit der vrouwelijke, dat door dezen kamp zwakkere en minder weerbare individuen te gronde gaan en de sterkere, die met voordeelige eigenschappen zijn toegerust, overblijven; dat deze voordeelige eigenaardigheden erfelijk worden en bij elke generatie duidelijker te voorschijn treden; en dat zoodoende de strijd bij 't paren een der middelen in de natuur is, waardoor de wezens veredeld, veranderd worden en eindelijk nieuwe soorten ontstaan. Ik heb er bijgevoegd, dat hieraan haren oorsprong hebben te danken zekere eigenaardigheden, die alleen bij de mannelijke individuen eener soort worden aangetroffen, zooals de manen van den leeuw, die uitnemend dienst doen om de beten, die de mededingers elkander aan den hals plegen toe te brengen af te weren. Het individu, dat door zeker toeval een bosje dichte haren aan den nek had, bezat een voorrecht boven zijne mededingers. Hij overwon hen natuurlijk. De door hem geteelde jongen hadden grootere bosjes. De volgende nog grootere. Zij verdelgden steeds de andere leeuwen zonder haarbosjes. Zoo ontstonden de manen. 't Zelfde was het geval met aanvalswapenen, zooals de sporen der hanen. Ik heb verder gezegd, dat de natuur, als ware het met opzet, door de sexual selection ook naar een aesthetisch doel streeft. Dat de mannetjes hun best doen om bij den wedstrijd aan de wijfjes te behagen en dat deze - 't geen nog zoo dom niet is - de fraaiste pronkers plegen te nemen. Zoo zette de eerste pauw een onnoozel stukje staart op. Hij kreeg eene vrouw en kinderen. Die kinderen hadden al wat meer staart, behaagden op hun beurt weder meer aan de dames. De staart werd steeds grooter. De heeren met gewone staarten konden geene vrouwen en dus ook

geene jongen krijgen. Zoo bleven er ten laatste enkel mannelijke individuen met staatsiestaarten. Dat alles heb ik u gezegd en 't is heel natuurlijk. Misschien heb ik mij laten ontvallen, dat het wel mogelijk is, dat de man op deze manier aan den baard is gekomen. 't Kan zijn! Maar zeker weet ik, dat ik u geleerd heb, dat bij den mensch de sexual selection dienstbaar is tot veredeling der geestvermogens. Bij den mensch worden bij den wedstrijd om 't paren de meest intelligente mannen door de vrouwen voorgetrokken en gekozen. Zoo neemt door de sexual selection ons ras voortdurend toe in voortreffelijkheid van geestvermogens. Leer de Darwin-theorie verstaan, voordat gij haar in practijk brengt.

Schwarzsalz had den anthropoloog al lang met onverholen eerbied aangestaard. Hij bewonderde deze toewijding aan de wetenschap, die zich door 't steeds voortdurend rumoer van den burgerkrijg niet liet weerhouden om te doceeren, alsof hij in de collegezaal rustig op den katheder stond.

Knöff echter stampvoette van ongeduld. Hoe is 't mogelijk, riep hij, om zoo langdradig te zaniken, en dat nog wel ter wille van dien hondsvot, die er immers geen jota van begrijpt! Bovendien, mijnheer, zijn zooals altijd uwe gevolgtrekkingen uit onze theorie met het sop der bespiegeling en van het idealisme overgoten en dus valsch. 't Is een groote leugen, dat bij de paarkeus de meest intelligente mannen door de dames begunstigd worden. Dat is een leugen, zeg ik. De verstandige vrouwen laten zich bij de keus leiden door 't geld. En de onverstandige zien naar een mooi uiterlijk even goed als de pauwinnen. Ik durf gerust beweren, dat zij volstrekt niet op intelligentie gesteld zijn; dat integendeel eene gezegende mate van bekrompenheid van geestvermogens haar om verschillende redenen bijzonder welkom is. Ik herhaal het, precies als bij de pauwen. Als de veredeling van ons ras

moest afhangen van de paarkeus onzer jonge dames, dan, mijnheer, was er over eene eeuw geen enkel professor meer te vinden en de geheele beschaafde wereld bestond uit half onnoozele tweede luitenants. Of de pronksieraden, waarmede deze heeren de harten van 't schoone geslacht veroveren, bv. de epauletten en verder gouddraad, ten laatste vastgegroeide raseigenschappen zouden worden zooals de oogen op den staart van den pauw, dit durf ik niet beslissen. Dat echter de bron, waaruit de zoutelooze complimenten en eigenaardige wereldbeschaving, die de jonge dames bekoort, voortspruit, wel erfelijk is, weet ik zeker.

Gij zijt derhalve van meening, merkte de wijsgeerige doctor met de onverstoorbare kalmte der echte wetenschap aan, dat Darwin op de sexual selection of paarkeus te veel gewicht legt tot veredeling van 't ras?

Als Darwin denkt, dat door de keus der wijfjes het ras in intellectueel opzicht kan verbeterd worden, slaat hij als een blinde naar de kleuren. Geloof mij, als 't aan de vrouwen lag om ons geslacht te veranderen, gingen we met reuzenschreden terug naar de apen. Of waren indertijd de aapachtige Turco's niet de troetelkinderen der Duitsche dames? - En wat betreft den strijd der mannelijke individuen om 't bezit der wijfjes, daaraan hecht ik tot rasverbetering in zoover waarde, dat natuurlijk de sterksten en best gewapenden de overwinning behalen, terwijl de zwakkeren en slecht toegerusten te gronde gaan of in allen gevalle minder kans hebben om nakomelingen te verwekken. Maar praat mij niet van intellectueele veredeling. Of hebt gij nooit gezien, hoe gek een man zich aanstelt, als hij 't erop toelegt om het hart van eene schoone te winnen? Is het mogelijk aapachtiger grimassen te snijden, dan een heer doet, die bezig is om op een bal de dames zijn hof te maken? Hebt gij de laffe taal wel eens gehoord, die dan wordt uitgeslagen? Hebt gij een verliefd paar wel eens in den maneschijn be-

spied? - Volslagen atavismus, mijnheer, terugval in de manieren van onze aapachtige voorouders!

Knarr verwijderde zich mistroostig. Hoe, dacht hij, zou de bedoeling van den grooten meester inderdaad zijn, dat de rasveredeling door sexual selection alleen geldig is bij organismen van lagere orden, maar dat bij hooger ontwikkelde diersoorten de natuur, aan haar zelve overgelaten, atavistisch werkt? Ja, ik geloof het wezenlijk! Zie maar eens, hoe de duiven, als zij bij de paarkeus worden vrijgelaten, de leelijkste wederhelften kiezen, als hadden zij het opzet om elk veredeld ras te vernietigen en in dat van de columba livida terug te zinken! Zou het daar ook liggen aan den slechten smaak der wijfjes evenals bij de menschen? En wat zijn de honden in hunne paarkeus verbazend onaesthetisch! - Dit brengt mij tot het besluit, dat de rasveredeling, vooral in aesthetisch opzicht, door sexual selection verouderd en afgeschaft is. Voor millioenen jaren heeft dit beginsel misschien kolossaal krachtig gewerkt, zoodat we er pronkjuweelen, als paradijsvogel en pauw, en dilettanten, als de nachtegaal, aan te danken hebben, maar bij menschengeheugenis werkt het niet meer: 't heeft zijne kracht verloren. Godin Selection heeft de vlag gestreken voor Godin Domestication.

Als deze geleerde anthropoloog eenmaal tot een wetenschappelijk resultaat was gekomen, deinsde hij niet terug voor de uiterste gevolgtrekkingen en had hij weldra de practische toepassing ervan ontdekt.

Waarom zou dat toch zoo zijn? redeneerde hij verder. Ha, daar heb ik het! Als eene diersoort tam wordt, zegt de natuur: loop nu naar den drommel! Ik heb lang genoeg met u gehaspeld; red thans u zelve! - Ja, zoo zal het zijn. Dan moet de kunstmatige paarkeus in de plaats treden van de natuurlijke. Doet zij dat niet, dan vervalt het ras weer in de macht der natuur en kan deze 't werk nog eens doen. Onbewust zien de veefokkers

dat in. Daarom laten zij bij de paring van paarden, koeien, schapen, varkens, kippen, duiven, dure hondenrassen, konijnen zelfs, de natuur geen woord meespreken. Alleen bij dieren, die niets waard zijn, zooals katten, menschen en straathonden, laat men in 't wilde weg paren. Er komt dan gewoonlijk ook niet veel bijzonders voor den dag, vooral niet bij de goede Duitschers: bij den dag meer bankroetiers, dieven, spillebeenige en bijziende luitenants, kromruggige hof- en andere raden. De menschen hebben daar eigenlijk ook geene andere waarde dan die van eenige ponden kanonsvleesch, die bij gelegenheid nutteloos worden weggeworpen. Hier echter in Darwinia hebben de menschen wel degelijk waarde, als arbeidskrachten. De paring moet dus kunstmatig gedreven worden. Ja, die Knöff is toch een knappe kerel, dat hij dit van den beginne heeft ingezien en er boos om is, dat thans de natuur dreigt de kunst te overweldigen. Maar in dezer voege, met die huwelijken, loopt de boel toch in de war. Hij heeft niet genoeg gerekend op den hardnekkigen zin der vrouwen, waar 't op 't stichten van huwelijken aankomt. Het heele huwelijk is een onding. Waarom moet toch eigenlijk een man slechts ééne vrouw hebben? Een maatschappelijk vooroordeel, waarin we zitten vastgeroest! De man toch heeft, zooals Knöff zeide, polygamistische neigingen. Dit blijkt zonneklaar in al onze groote steden en vooral bij de hoogere aristocratie. Waarom geene partij getrokken van deze duidelijke aanwijzing der natuur? Dat de vrouw daarentegen monogamistisch van aard zou zijn, doet, gesteld dat het waar is, niets ter zake. Ik denk, dat, als gij 't eens aan de keus der kippen overliet, om elk voor zich of met haar twaalven één haan te hebben, ieder van haar even goed als onze dames de geheele toewijding van haren heer gemaal zou eischen. Ik ben dus van meening, dat wij menschenstoeterijen moeten aanleggen, evenals we nu reeds kinderparken bezitten.

De vrouwen moeten doodeenvoudig worden opgesloten, om haar eensvooral de neiging tot sexual selection af te leeren. Versta mij wel! Ik wil niet in de barbaarschheid der harems en in de praktijken der Mormonen vervallen. De eerste de beste ellendeling, die veel geld heeft, moet zich niet naar willekeur vrouwen kunnen nemen. Neen, de staat moet streng toezicht oefenen. Hij moet stamboomen houden en zijn vaderlijk oog moet even streng toezien als dat van den veefokker. Ik zou zeggen: 't belang is hier nog grooter.

Knarr was recht verheugd, dat hij met die zaak van de sexual selection zoo spoedig ‘in 't reine’ was gekomen en versnelde zijne schreden om het plan aan zijne collega's voor te leggen.

Knöff wordt oud en knorrig. Over verdeeling van den arbeid en de lofwaardige eenzijdigheid der toekomst. Hoe onze oude beschaving een lesje zou kunnen nemen bij den jeugdigen staat Darwinia.

De heer Knöff verkeerde in den laatsten tijd in eene sombere stemming. De man begon oud te worden. En de Darwinist moge het zeer natuurlijk vinden, dat hij in den edelen strijd om het bestaan op zijn tijd plaats moet maken voor jeugdiger krachten, - aangenaam vindt hij het evenmin als zijne met het vooroordeel van 's menschen goddelijken oorsprong behepte medeburgers. In dien moedeloozen leeftijd kwam ook het heimwee naar 't oude vaderland hem plagen. Zonderling, dat men in zoo vele jaren niets daarvan vernomen had! 't Schip was natuurlijk vergaan. Maar het eiland, waarop men zich bevond, was toch vrij uitgestrekt en lag in een uiterst gunstig klimaat. Hoe kwam het dan, dat zij nooit door een schip bezocht waren?

Maar de voornaamste oorzaak van zijne sombere buien lag hierin, dat de proeven met de kunstmatige menschenveredeling niet best uitvielen. 't Was niet tegen te spreken: de menschen onder de domesticatie werden ellendige wezens. Zoolang men alleen met de oude inboorlingen had te doen gehad, schikte het nogal. Het Darwinisme had op het geslacht, waaronder het zijne intrede had gehouden, geen anderen merkbaren invloed uitgeoefend, dan dat de menschen wat gewetenloozer en zedeloozer waren geworden. Of zij er hierom slechter aantoe waren, het oordeel hierover hangt geheel af van 't standpunt, waarop

men zich plaatst. Knöff zag er misschien het bewijs in, dat zij zich boven de gewone maatschappelijke vooroordeelen begonnen te verheffen.

Alle hoop echter was gevestigd op het in de parken kunstmatig aangefokte ras der jonge Darwinianen.

Nu, die kinderen waren groot geworden. Nauwkeurig had het committee nagegaan, tot welk beroep ieder door zijn physiek het best geschikt scheen. De gunstige hoedanigheden waren door oefening, voeding, afzondering tot den hoogst mogelijken graad van volmaking opgevoerd. Had men zich eerst vergenoegd met de bevolking in 't ruwe weg in te deelen in de kategorieën van groothanders, kleinhanders, en kromruggigen of langarmigen, van zelf was men ertoe gekomen om onder hen wederom rubrieken te maken voor verschillende beroepen, waaraan gaandeweg behoefte ontstond.

De verdeeling van den arbeid heeft ten onzent reeds verblijdende vorderingen gemaakt; maar als gij de wijs gezien hadt, waarop dit uitmuntende beginsel op Darwinia werd doorgedreven, zoudt gij 't van verbazing hebben uitgeschreeuwd. In onzen tijd vindt ge 't heel natuurlijk, dat een kleermaker kromme beenen heeft, en gij lacht, als gij een dwergachtig politieagent of soldaat ziet. Gij draagt het bewustzijn in u, dat de mensch en zijn beroep bij elkaar moeten passen. Maar wat zoudt gij wel gezegd hebben, als ge 't heerlijke schouwspel had kunnen genieten, dat ieder schepsel zijn speciaal ambacht in lichaamsvorm, gelaat, houding uitdrukte, zooals dat bij 't jongere geslacht van Darwinia reeds 't geval begon te worden!

Ik zeide straks, dat de verdeeling van den arbeid een heerlijk ding is, - ik kan er bijvoegen: zij is ook het meest in overeenstemming met de ontwikkelingswetten der natuur. Daar hebt ge bv. een grooten eikeboom. Duizenden bij duizenden insecten leven op dien boom als in hunne kleine wereld. Hier voedt zich eene soort met

de bladeren, daar eene met eikels; deze vergenoegt zich met den bast, gene met de wortels. En al die organismen zijn juist zoo ingericht - ik meen: zij hebben zich zelven in den loop der tijden zoo ingericht - dat zij volkomen geschikt zijn voor het beroep, dat zij uitoefenen, 't zij van bladeters, 't zij van schorseters, enz. Iedere soort is volkomen tevreden met haar deel en denkt er niet aan om inbreuk te maken op de rechten der andere. Stel nu eens, dat al deze verschillende diersoorten het in 't hoofd kregen om niets anders te eten dan bladeren? Eilieve, dan ging eerstens de boom dood, en in de tweede plaats zouden de dieren elkander 't voedsel betwisten, de zwakkeren verdrongen worden, en 't eind van de geschiedenis zou zijn, dat op den boom, waar thans eenige millioenen hun bestaan vinden, dan misschien slechts enkele duizenden zouden kunnen leven. De verdeeling van den eetarbeid vormt een recht gemoedelijk samenzijn, terwijl de opheffing van die verdeeling het begin zou zijn van een oorlog, zooals gewoonlijk in Spanje woedt.

Dat de maatschappij der menschen zich spiegele aan de dierwereld op dezen boom, die gewichtigere lessen van levenswijsheid geeft dan de beruchte boom der kennis des goeds en des kwaads! En, godlof, de maatschappij doet het! Treed de eerste fabriek de beste binnen, en gij zult het beginsel der natuur zien toegepast. Deze man hier heeft nu al vijftig jaren niets anders gedaan dan met de machine omgaan, die de oogen in de naalden slaat; die daar weet van niets anders dan van de fabricage van speldekoppen. Wie levert volmaakter naaldenoogen en speldekoppen dan zulke mannen? Zie, daar zijn de maatschappij en de man zelf mee gebaat. Zij ontvangt van jaar tot jaar betere producten, en hij mat zich niet af door de verderfelijke krachtverspilling van zijne aandacht aan meer dan ééne zaak te wijden. Ook buiten de industriëele wereld begint men steeds meer

van het heilzame der zaak doordrongen te worden. De barbaarsche Romeinen bv. lieten hunne soldaten hard werken, heerbanen aanleggen, kanalen graven, - zal een gouvernement uit onzen tijd nog zoo dwaas zijn om den tot behandeling der wapenen gedresseerden man tot lichamelijken arbeid te dwingen? Daarom hindert mij altijd het misbruik der militaire oppassers, die in dienstbodenarbeid, ja zelfs in het werk van kindermeisjes, tot hun beroep ongeschikt worden gemaakt. - Wilt gij een ander voorbeeld van doelmatige verdeeling van den arbeid, bezoek dan eene hoogere burgerschool, waar ieder leeraar in zijn vak voorthaspelt, zonder zich te storen aan den werkkring zijner collega's. Of ieder docent eene afzonderlijke afdeeling der hersenmassa van zijne leerlingen ter exploitatie ontvangt, weet ik niet. Zoo'n man, die in zijne specialiteit voortwurmt, stel ik in zijn vak volkomen gelijk met den maker van naaldenoogen en speldekoppen.

Bereikt hij ook dezelfde resultaten? - Wat het gemak van den leeraar betreft, voorzeker; doch sommigen laten zich op bedenkelijke wijs uit over zekere verwarring, die ten gevolge van deze arbeidsverdeeling in de hersenen der jeugd zou ontstaan. Maar dan zeg ik, dat het alleen hieraan kan liggen, dat de heele machinerie van zoo'n inrichting van onderwijs nog niet zoo goed geregeld is als die eener fabriek. 't Schijnt, dat ieder nog niet volkomen weet, welke portie arbeid hij moet leveren, of dat de verdeeling nog niet scherp genoeg is, of dat de werklui niet genoeg onder de orders van de reglementen en van den directeur staan. Hoe 't zij, velen beweren, dat er iets hapert.

In andere opzichten laat de verdeeling van den arbeid bij ons nog veel te wenschen overig. Doch eer we eene halve eeuw verder zijn, zullen wij het standpunt van Darwinia wel bereikt hebben.

Dan zal de vaardigheid en bekwaamheid in alle weten-

schappen en beroepen verbazend zijn. - Doch wat vergis ik mg daar! - Ik wilde eigenlijk zeggen, dat er dan niemand zal zijn, die eene wetenschap of een beroep in zijn geheel verstaat. Ieder zal zich wijselijk tevreden stellen met een klein onderdeel ervan.

Gij, onnoozele negentiende-eeuwer, kunt u nog geen juist denkbeeld vormen van zulk een toestand. Gij vraagt angstig: als ieder zoozeer terugbeeft voor de beschuldiging van oppervlakkigheid, dat hij er zijn roem in stelt om geen overzicht over 't geheel te hebben, waar moet het dan heen met den *band* tusschen de wetenschappen? En als die band verloren raakt en ieder in zijn afgesloten hokje voortwurmt, zonder zich om de arbeiders in andere hokjes te bekreunen, eilieve, zullen er dan niet allerlei dwaasheden gepleegd worden en zal *'t gezond verstand* dan niet op den loop gaan?

Och kom, luidt mijn antwoord, gij bekommert u om dingen, waarvan gij in 't minst geen verstand hebt. Als ieder maar trouw in zijne specialiteit volhardt, komen we, denk ik, toch eenmaal aan een einde. En als al de specialiteiten klaar zijn, dan noodigen wij hen tot eene bijeenkomst en voegen al de brokjes als eene legkaart bij elkaar. Dan hebben we een prachtig gebouw van wetenschap. Tot zoolang gaan wij rustig voort met ons te beroemen op onze onwetendheid in alles, wat buiten den engen kring van onze specialiteit eener specialiteit van een vak ligt. En tot zoolang getroosten wij ons gaarne de kleine onaangenaamheden, die uit onze lofwaardige eenzijdigheid kunnen voortspruiten.

Bij voorbeeld, gij komt in gezelschap met een vreemd heer, wiens speciaal beroep gij niet kent. Gij tracht met hem een gesprek aan te knoopen. Gij spreekt over 't weer; - 't kan hem niet schelen. Over politiek; - hij weet er niet van. Over letterkunde; - hij plooit den mond tot een medelijdend lachje. Wat drommel, denkt

gij, de man ziet er zoowat als een dominee uit: dus een klein aanloopje over theologie, een vak, waarvan elk Nederlander verstand heeft; - nu wordt hij inderdaad boos. Dit beneemt u den moed om verder naar een punt van aanraking te zoeken. Toevallig verneemt gij in den loop van den avond, dat hij zijn vak maakt van den versbouw der Grieksche taal. Daarin bezit hij eene Europeesche vermaardheid, - in den bouw der verzen, weet ge: om den inhoud van een gedicht bekommert bij zich niet. Deze moge beoordeeld worden door anderen, die daarvan hun vak maken. De metriek echter, die neemt hij voor zijne rekening; van het overige wil hij niet weten, en openlijk beroemt hij zich erop, dat hij van niets anders weet. Ziedaar de beminnelijke onbeholpenheid, die het gevolg is der consequente verdeeling van den arbeid en waarin men over eene halve eeuw zijne eer zal stellen, 't Zal iemand tot aanbeveling strekken, als hij kan verklaren: in deze ééne specialiteit ben ik doorkneed, maar in alle andere zaken ben ik onwetend als een pasgeboren kind.

Nu zult gij wellicht aanmerken: een man, die zijn vak maakt van de metriek der Grieksche verzen, heeft de Grieksche taal toch moeten leeren; en iemand, die op de hoogte staat om het Grieksch te bestudeeren, diens verstand moet behoorlijk ontwikkeld zijn, en 't kan niet missen, of hij heeft eene zekere mate van algemeene kennis opgedaan. - Wel zeker, zoo'n man heeft een gymnasium en daarna eene universiteit bezocht. Daar heeft hij van alles geleerd en ook in allerlei vakken examens afgelegd. Maar in de eerste plaats heeft hij zijn best gedaan om die examenstudie zoo spoedig mogelijk te vergeten: zoodra de gelegenheid daartoe bestond, heeft hij nooit aan iets anders gedacht dan aan zijne specialiteit en nooit een boek over iets anders in handen genomen. En weet in de tweede plaats, dat al zijne leermeesters eveneens celebriteiten waren, die zich elk aan

niets anders lieten gelegen liggen dan aan ieders steentje van het reusachtige gebouw der wetenschap. Zoo komt het, dat hij wel velerlei heeft moeten leeren; maar tusschen al die leerstof bestond niet het minste verband. En waar geen verband bestaat, daar verliest het geheugen spoedig en het verstand nog veel spoediger de klus.

Op dezelfde wijs zal het dan ook in andere vakken gaan. Een gelukkig sterveling der twintigste eeuw voelt zich ongesteld, 't Zal aan mijne maág liggen, denkt hij en begeeft zich naar den beroemden maagdokter A. Deze onderzoekt het lichaamsdeel, waarvan hij zijne studie maakt, doch verklaart: uwe maag is normaal; ik kan er niets aan doen! - Maar, dokter, zegt de patiënt, wat zou het dan zijn? - Ja, dat weet ik niet. 't Zal een ander gebrek in uw organisme wezen: maar daar heb ik geen verstand van. - Wat zoudt gij mij dan raden? - Natuurlijk naar eene andere specialiteit te gaan. - Naar welken? - Ja, dat kan ik u niet zeggen. Maar gij weet, mijnheer, dat wij bij de tegenwoordige hoogte der wetenschap specialiteiten bezitten voor elk deel van 't menschelijk organisme van de kruin tot aan den kleinen teen. Er bestaan, goddank, niet meer zulke kwakzalvers, die voorgaven alle deelen te kennen en voor alle gebreken raad te weten.

De patiënt begeeft zich naar een leverdokter. Ook deze weet geen raad. Naar een hartdokter. Dezelfde boodschap. Zoo sukkelt hij nog menige specialiteit langs. Van tijd tot tijd treft hij er een aan, die iets abnormaals in 't onder zijn beheer staande lichaamsdeel ontdekt. Die schrijft hem eene kuur voor, die hij ondergaat. Maar 't schijnt, dat de wezenlijke kwaal toch elders schuilt. Dus weder bij een ander baat gezocht. Zoo heeft hij lang geleden, vele smartelijke kuren ondergaan, vele vergiften geslikt, en op het oogenblik, dat hij misschien bij den waren man zou zijn terecht gekomen, heeft het fel ge-

teisterde organisme het opgegeven en verdere bemoeiingen der door verdeeling van den arbeid bijna onfeilbaar gewordene wetenschap overbodig gemaakt.

Zie, dit zal de heerlijke domheid van latere geslachten zijn: niets te weten dan ééne specialiteit en zich met niets anders te willen bemoeien dan met die ééne. Dat zullen mannen zijn uit één stak; menschen op wier verklaring gij kunt afgaan als op een orakel. -

Mijnheer is professor in de geschiedenis, niet waar? Wat dunkt u van dat pas ontdekte handschrift over de oudste geschiedenis der Germanen? -

Ik ken het niet; want mijn vak is Spaansche geschiedenis; maar ik zal het eens aan mijn collega X. vragen.

Collega X. nu is wel doorkneed in de Duitsche geschiedenis, maar van de oud Germaansche taal beroemt hij zich niets af te weten. Deze verwijst hem derhalve naar coliega Y., die deze specialiteit van taalstudie beoefent.

Doch collega Y. weet niets van palaeographie en kan dus niet beoordeelen, of het handschrift echt is: dat moet collega Z. doen. Zoo gaat het verder, en honderd tegen één, dat de orakels der wetenschap niet met het ding klaar komen.

Dat is heel flink, zegt gij. Als al die specialiteiten eens in eene vergadering bij elkander kwamen, moest de zaak toch grondig uitgemaakt worden. - Volkomen waar! Maar de mogelijkheid zou ook bestaan, dat de heeren elkander niet konden en wilden begrijpen, - zoo iets van de Babylonische verwarring der spraken.

Ja 't gaat zoo: elk menschelijk streven, hoe volmaakt ook, heeft zijne zwakke zijde. Maar dit neemt niet weg, dat door de verdeeling van den arbeid alleen wat goeds kan tot stand komen en dat enkel door eene strenge afscheiding tot in de geringste onderdeelen de strijd om het bestaan tot een heerlijk eind zal gebracht worden.

Van deze gezegende eenzijdigheid, waarvan onze maat-

schappij haar heil tegemoet ziet, openbaarden zich reeds heuglijke verschijnselen bij de Darwinianen.

De groothander, die den ploeg hanteerde, stoorde zich niet aan den kromrugger, die het graan maaide, of aan den langarmige, die de aardappelen uit den grond raapte, en deze weer niet aan den kleinhander, die zijne kleederen maakte.

De menschen verstonden elkaar niet. Ieder tobde onder de zweep der pedellen in zijn werkkring voort; maar de arbeid greep niet in elkander.

Nu zult gij zeggen, dat de geleerden, bijgestaan door hunne pedellen, het noodzakelijke verband tusschen de verschillende werkkrachten hadden moeten brengen. En onder de oorspronkelijke aanleggers van Darwinia zouden de meesten, daar zij onze ouderwetsche, op algemeene ontwikkeling gerichte Europeesche scholen bezocht hadden, wel in staat zijn geweest om dit te doen. Doch bij het aankomend geslacht der geleerden van Nieuw-Berlijn heerschte op verstandelijk gebied dezelfde kwaal - of deugd, zooals gij 't noemen wilt - als bij de aangefokte arbeidende klassen: ieder was volkomen in zijne specialiteit te huis, doch niemand had een overzicht over het geheel. De bewonderenswaardige eenzijdigheid, alias gebrek aan gezond verstand en oordeel, had in Nieuw-Berlijn haren hoofdzetel opgeslagen.

't Spijt mij, dat ik over dat ééne onderwerp der geleerde domheid zoo lang moet doordraven. t Spijt mij, doch 't kan niet anders; want ik moet nog eenige kleine gevolgen van deze heerlijke eigenschap onzer nakomelingschap uiteenzetten.

Ik bedoel een paar eigenaardigheden, die in onzen bevooroordeelden tijd nog als ondeugden gelden, maar weldra als uitstekende deugden zullen aangemerkt worden. 't Zijn: *Eigenwaan* en *nijdigheid*.

Eigenwaan als 't gevolg van doordringende vakstu-

die, - dat laat zich hooren: het vak van den specialiteitsman is in zijn oog het eenige menschelijke streven, dat eigenlijk verdiende in aanmerking te komen. Alle overige bemoeiingen moet men met een medelijdend lachje aanzien: de menschen zijn ‘mal’ (dit schijnt een geliefkoosd woord van den heer specialiteit te zijn), dat zij zich zooveel moeite geven voor dingen, die zoo eenvoudig zijn, dat een kind ze wel kan begrijpen. Mijn vak, zoo denkt bv. de professor specialiteit in de tekstkritiek van 't Sanskriet, - mijn vak, daar behoort studie en diep nadenken toe. Maar wat is geschiedenis? Een beetje geheugenwerk! Wat is philosofie? Onvruchtbare bespiegeling, die de wereld op haren kop en met de beenen in de lucht zet! Wat is anatomie? Snijden en toekijken benevens het onthouden van een zeker getal namen, anders niet! Als mijn hoofd, dat duizenden verbeteringen der Sanskrietteksten herbergt, het een of ander van die vakken eens had willen opnemen, wat zou ik er met geringe moeite een baas in zijn!

De knappe domheid is hierom *echte* domheid, omdat zij de verdiensten van anderer streven niet kan erkennen. Zij mist het overzicht over 't geheel en heeft daarom ook geen begrip van den band, die hare specialiteit aan het geheele wezen der wetenschap bindt. Zij is als vogel struis, die den kop in de bladeren steekt en daarom de domme vogel bij uitnemendheid heet. Zoo steekt de echte specialiteit het hoofd in den zak, waarin haar partikeltje wetenschap bevat is, en waant zich zoo een groot man, terwijl hij angstig is dat deze illusie mocht verstoord worden, als hij van tijd tot tijd den blik vrij om zich heen sloeg.

Zie, hoe deze bekrompen eigenwaan der specialiteiten bij ons in aantocht is, of liever, gun u 't vermaak om het eens te voelen door u aan de vivisectie eener examineerende commissie te onderwerpen. Ieder der leden beschouwt daar in den regel zijn vak als hoofdvak, en

wedijvert met zijne collega's om geleerde vragen te doen, die meer getuigen van de diepzinnige nasporingen des examineerenden, dan de beantwoording het bewijs zou leveren van het gezond verstand en de degelijke studie des geëxamineerden. Ik geloof, dat die heeren daar menigmaal meer zitten om voor elkander proeven van geleerdheid af te leggen dan om de mate van kennis der candidaten te peilen. 't Gevolg is, helaas, dat dezen meestal bij de proef bezwijken en dat het publiek verstoken blijft van een groot aantal geschikte uitoefenaars van noodzakelijke beroepen, zooals die van schoolmeester, dokter, enz.

Aanschouw verder bij menige gelegenheid de heerlijke gevolgen van het specialiteits-streven in de beraadslagingen eener volksvertegenwoordiging. Die celebriteiten in 't een of andere vak pleiten voor hunne persoonlijke opvatting met het vuur van den advocaat, die het onrecht tot recht wil maken. Maar terwijl deze heel goed weet, dat er nevens de zijne eene andere en meer ware opvatting van het feit bestaat, is de echte kamerspecialiteit zich, naar ik geloof, niet bewust van 't goed recht eener andere beschouwing. De specialiteitsstudie ontaardt zoo in eene ware manie om door te drijven. 't Eind is, dat ministers worden weggejaagd en eene natie aan regeeringloosheid wordt prijsgegeven.

En in zulke gevallen openbaart zich het innig met den eigenwaan samenhangende gebrek der specialiteitsmannen: de nijdigheid.

Wie een ruimen blik om zich kan slaan, is in staat om de verdiensten van anderen te erkennen. En wie hiertoe in staat is, die heeft het geneesmiddel bij de hand tegen de ellendigste soort van eerzucht. De heerbaan, waarlangs het geestelijk streven der menscheid zich voortbeweegt, is zoo breed, dat ieder talent daar ruimte genoeg vindt. Op dien weg echter heeft de bekrompene

specialileit zich een eng spoor uitgebakend; en nu is het hare grootste bekommering, dat een ander te veel ruimte mocht innemen of wellicht haar pad zou kunnen kruisen en zoo haar voortgaan belemmeren. De bekrompene en domme geleerdheid der specialiteiten haat instinctmatig alles, waarin eene vonk van genie glimt.

De eigenwaan en nijd der geleerde specialiteiten van Nieuw-Berlijn openbaarden zich duidelijk bij de jongere generatie, die weldra volgens de wet der natuur de stichters der kolonie afloste. Er bestond geen kans, dat hunne wegen elkander ooit zouden ontmoeten, om tot het welzijn van 't vaderland samen te werken. De eene zoon van Knarr had zijne specialiteit gemaakt van de fokkerij en veredeling van 't kippenras en stond er stijf en sterk op, dat alle inwoners zich op de teelt van dat gevogelte zouden toeleggen. Maar zijn broeder had wonderen verricht in 't scheppen van varkens bijna zonder pooten en koppen en zag voor de landskinderen alleen heil, als allen zwijnenhoeders werden. - De jonge Knöff, een zoon der schoone Kiriki, beweerde, dat de inlanders niet voor zich zelven moesten werken, want dat zij dan niets zouden uitvoeren en uit aangeboren traagheid van honger zouden sterven. Zij moesten derhalve, meende hij, door de zweep der pedellen gedwongen worden om voor den staat te arbeiden, die dan als een verstandig huisvader met de producten van hun arbeid kon huishouden. Zijn halve broeder echter ging van het stelsel uit, dat men de menschen vrij moest laten arbeiden, opdat zij zelfstandig zouden worden en doordrongen van de leer, dat ieder wat verder moet vooruitzien dan den dag van heden en begrijpen, dat 's menschens aandeel aan de genietingen des levens alleen te koop is voor noeste vlijt en wijze zorg voor de toekomst. 't Eind van de zaak was, dat in Darwinia òf in 't geheel niet òf zeer slecht en ondoelmatig werd gearbeid, zoodat, als er iemand met

eenig gezond verstand was geweest, hij de toekomst van 't land met bezorgdheid zou hebben aangezien. - Ook was er een, die overal kanalen wilde laten graven en het belachelijk vond om, als men goede waterwegen kon krijgen, spoorbanen aan te leggen. Doch een ander wilde niets van water weten, omdat het in den winter bevriest en des zomers uitdroogt, en dreef door, dat het land met een net van spoorwegen zou overdekt worden. Velen waren 't zoowel met den een als met den ander eens; maar toen de vraag werd geopperd, in welke richtingen 't zij de kanalen 't zij de spoorwegen zouden loopen, wilde ieder ze door zijne eigene landerijen hebben. En zoo gebeurde het, dat de voorstanders van 't zelfde middel van verkeer elkander onderling nog feller begonnen te bestrijden dan de twee verschillende stelsels vroeger hadden geplukhaard. 't Gevolg was, dat er geen enkel doelmatig kanaal of spoorweg tot stand kwam. - De zonen van den officier wilden alle geldmiddelen en beschikbare krachten van den staat besteden aan volmaking van het korps pedellen. Altijd duchtten zij een bezoek van Europeesche oorlogsschepen en annexatie door de eene of andere groote mogenheid. Maar de nakomelingen van Schwarzsalz rekenden hun voor, dat, al offerde de kleine staat ook alles op om zijne legermacht te volmaken, één enkel Engelsch of Duitsch oorlogsschip voldoende zou zijn om 't landje in één dag te nemen. En al hadden nu ook de krijgslustigen de overhand behaald, dan zon 't nog niets gebaat hebben; want de eene zoon van den officier wilde 't vaderland verdedigen met levende strijdkrachten, die in hinderlagen verborgen de aanranders onverhoeds op 't lijf moesten vallen. De ander echter was specialiteit in 't bouwen van forten en wilde liever eene belegering uitstaan. Maar al had hij zijn zin gekregen, dan was men nog niet klaar geweest; want hier was een medestander van hem, die 't heele landje met

eene linie van versterkingen wilde omringen; daar een, die alleen Nieuw-Berlijn wilde verschansen en de rest prijsgeven; elders waren er, die ten gevolge van speciale krijgsstudiën één of meer dorpen in de te verdedigen linie wenschten te besluiten: hoevele dorpen, dit was alweer een punt van geschil, waarin niemand een haarbreed van zijne meening kon afwijken. 't Gevolg was, dat het legertje der pedellen meer en meer ontaardde en verliep en dat het land open en weerloos bleef liggen. - De jongens van Häkker hadden hunne studie gemaakt van onderwijs en paedagogiek. Maar grootere broederhaat, dan tusschen deze vakgenooten bestond, laat zich moeilijk denken. Bij den een heette het: de staat moet zorgen, dat al de kinderen van Nieuw-Berlijn onderwijs krijgen, en bepalen, over welke vakken dat onderricht ter bevordering van 't algemeen welzijn moet loopen. - Neen, zeiden de anderen, dat moeten de machthebbende leiders onder 't volk zelf weten. Zij hebben 't recht om de kinderen zoo te laten leeren, dat ze in 't vervolg gewillig aan hun leiband blijven loopen. Doet gij dat niet, dan gaat alle ontzag en eerbied verloren en kweekt gij een hoop vrijdenkers, die eenmaal den heelen boel onderst boven zal gooien. Dus moet de staat deze bijzondere inrichtingen van onderwijs bekostigen. - Een mooi ding, spotten de voorstanders van neutraal onderwijs! Dan zouden onze kinderen in de boeien van uwe eenzijdige raddraaiers geklonken worden! - En de onze, meenden de pleiters voor 't bijzonder onderwijs, zouden geen gebruik kunnen maken van uwe scholen, die wij nota bene zelven zouden bekostigen. - De drommel mocht deze quaestie oplossen; en gesteld, dat iemand het zoo ver had gebracht, dan zouden de voorvechters voor bijzondere richtingen nog heviger twist onder elkander hebben gekregen, dan thans tusschen de twee hoofdpartijen bestond. 't Gevolg was alweer, dat in Nieuw-Berlijn

zeer onvoldoend onderwijs werd gegeven: zoowel de staat als de bijzondere richtingen wedijverden om de onderwijzers slecht te bezoldigen; want de eerste durfde niet te kikken van grootere geldelijke bijdragen en de laatsten waren niet bij machte om zulk eene dure zaak ruim te bekostigen. De onderwijzers leden honger, zoodat de tijd in aantocht was, dat niemand zich meer aan dat vak zou willen wijden.

Darwinia werd bij slot van rekening een recht ongelukkig land, waar meestal niets kon tot stand komen; en werd er somwijlen iets gedaan, dan was de uitvoering zoo gebrekkig, dat het wellicht beter ware geweest, het geheel achterwege te laten. En de oorzaak van al die ellende was, dat het land overliep van specialiteiten en celebriteiten en autoriteiten. Deze bekrompene en waanwijze bezitters van een klein brokje wetenschap hadden 't zoover gebracht, dat ieder man, die zich op ruimer gebied bewoog, door de publieke opinie werd geminacht als oppervlakkig veelweter en als persoon zonder vaste beginselen, die eigenlijk zelf niet wist, wat hij wilde.

En als we nu, evenals dat in sommige kinderboekjes geschiedt, van achter naar voren willen recapituleeren, dan was deze specialiteiten-manie een gevolg van de verdeeling van den arbeid, waarvan de maatschappij nog steeds haar hoogste heil verwacht. En de verdeeling van den arbeid is op hare beurt het gezegende uitvloeisel en tevens de oplossing van den strijd om het bestaan op het gebied van 's menschen verstandelijk streven.

Men make echter uit al het gezegde niet op, dat de staatsinrichting van Darwinia op zich zelve niet hoogst voortreffelijk was. Integendeel, men had daar een regeeringsvorm, dien ik in ruwe trekken aan alle echt vrijzinnige volken, tot voorbeeld zou willen stellen. De leiding der zaken berustte bij zeven hoofden. - 't Getal zeven had men bijgehouden uit eene soort van piëteit jegens de zeven stich-

ters der kolonie. - Tegenover hen koos meu zeventig der geleerdste specialiteiten en celebriteiten. Deze hadden in last om de persoonlijke belangen van ieder dergenen, die op hen gestemd hadden, voor te staan. Wilde een kiezer de eene of andere betrekking hebben of eene andere gunst van den staat genieten, dan wendde hij zich tot het kamerlid van zijn district. Deze mocht niet vragen, of zijn kiezer al dan niet geschiktheid tot het ambt bezat, of de gunst billijk of onbillijk was, - hij moest voor zijn kiezer strijden als een trouw cliënt voor zijn patroon. Werd het doel niet bereikt, dan wist het kamerlid, dat hij bij de volgende verkiezing niet alleen de stem van zijn committent, maar ook die van al diens familieleden en vrienden zou missen. Want de Darwiniaan handelde met zijn vertegenwoordiger in 's lands vergaderzaal als de Neger met zijn Fetisch, dien hij wegwerpt en voor een anderen verruilt, als het blijkt, dat de gewaande god den wil of de macht mist om de wenschen van zijn drager en aanbidder te vervullen.

Verder bestond in 't algemeen de roeping der zeventig hierin, om de zeven bestuurders met alle middelen, die hun ten dienst stonden, te tergen en te bestrijden. Had een der zeven het een of ander verricht, dan moesten de zeventig hem op 't lijf vallen en bewijzen, dat hij zich aan eene schurkenstreek had schuldig gemaakt. Stelden de zeven een maatregel voor, dan moesten de zeventig aantoonen, dat het eene dwaasheid was. En konden zij de noodzakelijkheid en doelmatigheid van het voorstel niet wegredeneeren, dan hadden zij in last er zoolang aan te lappen en te knoeien, dat het inderdaad eene dwaasheid werd.

Natuurlijk behaalden de zeventig steeds de overwinning om de eenvoudige reden, dat één man niet tegen tien is opgewassen. 't Gevolg was dan ook, dat de zeven bestuurders 't niet lang konden uithouden. Na eene week

of wat tegen de overmacht te hebben gevochten, moesten zij 't opgeven. Dan namen zij plaats onder de zeventig bestrijders, uit wier midden dan weer zeven bestuurders verkozen werden. In dezer voege wisselden de rollen aanhoudend af.

Wie ziet niet de wijsheid van zulk een staatsvorm in? De bijna maandelijksche afwisseling tusschen verdedigers en aanvallers maakte elken aanslag op eene duurzame bekleeding van 't bewind onmogelijk. Had iemand deze hoop gekoesterd, dan zouden de tegenspelers hem zoo getergd hebben, dat hij, in plaats van weer rustig onder de zeventig te mogen zitting nemen, zijn toevlucht zou hebben moeten zoeken in 't gekkenhuis. Hierbij zij nog ter loops aangemerkt, dat men de eeuwigdurende vechtpartij aanmoedigde door hen, die de bestuurders op de hatelijkste manier aanvielen of hen op de sluwste wijs wisten vast te zetten, met voordeelige posten te begiftigen.

Zoo kan Darwinia tot voorbeeld strekken voor alle volken, die hun staatsgebouw op echt vrijzinnige grondslagen wenschen op te trekken.

De Darwinianen krijgen eene hartsterking, die hen niet sterker maakt. Zij geven doorslaande bewijzen van voorvaderlijken moed en twisten over 's lands verdediging. Zij bewijzen echt liberale gastvrijheid. De schrijver geeft verklaring van 't vreemde bezoek.

Niettegenstaande dergelijke voortreffelijke staatsinstellingen, liet de inwendige toestand van Darwinia toch wel wat te wenschen over. Terwijl de geleerde lui, dapper op hunne stokpaardjes gezeten, tot in 't oneindige twistten, werden de arbeidende kasten steeds dommer en armoediger. En er kwam maar geene verbetering. Darwinia was geheel afgesneden van het wereldverkeer. Er kwam in dat land geen nieuw bloed: 't werd alles meer en meer kasteachtig en kleingeestig.

Had Darwinia midden in 't beschaafde Europa (dat, helaas, onder de ijsbergen bedolven was) gelegen, dan zou het, denk ik, wel beter zijn gegaan. Dan zouden die menschen, dunkt me, wel zoo wijs zijn geweest, dat zij zich niet door kwalijk begrepen rashaat van hunne naburen en stamverwanten hadden vervreemd. Dan zouden zij toch wel begrepen hebben, dat, als men een klein lid des lichaams van 't geheele organisme afsnoert, de omloop van 't bloed erin gestremd wordt. Doch wat helpen al zulke vrome vermoedens? Darwinia kon nu eenmaal niet anders.

Bij al het kwaad kwam nog een ander. Op zekeren dag ontdekte een der geleerden eene soort van mos, waaruit een zeer goedkoop dronkenmakend vocht kon gedistelleerd worden. Weldra wemelde het land van fabrie-

ken, waarin dat vocht gemaakt, en van winkels, waarin 't verkocht werd. Allen dronken het, tot zij als zwijnen langs den weg lagen. En had de toenemende armoede der bevolking reeds vroeger den strijd om 't bestaan aangevuurd, thans was er geen eind aan de bloedige vechtpartijen.

Nu zal men zeggen, dat geen der geleerde specialiteiten toch zoo gezegend dom kon zijn, of hij moest inzien, dat het op deze wijs misliep. En dat wisten zij ook wel. Maar ge moet bedenken, dat de staat evenzeer aan geldgebrek leed als de individuen. Want hoe oneenig de regeeringspersonen ook mochten zijn, op één punt hadden zij een innig verbond gesloten: ieder van hen wilde met zijne neven en gunstelingen liefst zoo weelderig mogelijk op staatskosten leven. Toen de regeeringspersonen nu zagen, dat de menschen zoozeer aan den drank verslaafd waren, dat zij er niet meer buiten konden, putten zij uit deze diepe ellende der natie een middel om aan geld te komen. De regeering legde eene zeer zware belasting op den verkoop van den drank, wel berekenende, dat daarom het verbruik niet minder zou worden, daar de menschen er nu eenmaal zoo aan verslaafd waren, dat zij liever honger zouden lijden dan een glas minder drinken. En tegelijk werkte de staat, om het drankverbruik te bevorderen, den verkoop zijdelings in de hand. Volgens de vrijzinnige instellingen, waartoe Knöff den grondslag had gelegd, mocht ieder, die maar wilde, een verkoophuis ervan oprichten. Wel eischte de staat ook van die verkoopers weder belastingen, maar deze waren betrekkelijk gering en hadden bij den voordeeligen omzet niets te beduiden; en aan den anderen kant schonk de regeering aan zulke verkoopers ter vergoeding zekere voorrechten en wel het hoogst gewichtige recht om de landsbestuurders te mogen verkiezen. Al was de drankverkooper ook de domste onder de domme groothanders,

hij had door de betaling van zijn patent toch een recht, dat eigenlijk alleen aan verstandige en wèl ontwikkelde lieden moest zijn toegestaan. Zoo begunstigde de staat het drankverbruik niet weinig.

Vreeselijk waren de gevolgen der aanhoudende dronkenschap. De vroeger zoo forsche en gespierde groothanders kregen geen geschikt voedsel meer. Zij werden van ruw liederlijk en brachten kinderen voort, die wegens klierziekten allen moesten verwezen worden onder de klasse der kleinhanders en kromruggers of langarmigen.

Voor de reusachtige pedellen konden geene geschikte exemplaren meer worden aangeworven. Hijgend en kuchend liepen zij langs den weg, en de looden kogels werden hun te zwaar om te hanteeren. Als zij goed wat van den drank gebruikt hadden, schreeuwden en tierden zij wel als razenden, maar die moed was als een opflikkekerend vuurwerk.

't Was gelukkig, dat de wereld niet van 't bestaan van Darwinia afwist, anders had de een of andere menschlievende nabuur zich wellicht verplicht gerekend om aan al dat gekibbel onder de geleerden en aan de verdierlijking onder de arbeidende klassen een eind te maken.

En misschien ware het voor Darwinia nog zoo slecht niet geweest, als eene forsche hand van buiten over de grenzen had kunnen reiken, om de slaphangende teugels van 't bewind op te nemen. Want waarlijk, men noemde daar liberaliteit 't geen elders regeeringloosheid zou hebben geheeten. Liberaliteit was het in 't oog dier menschen, als men ieder toeliet bot te vieren aan zijne booze hartstochten. 't Zou voor een inbreuk op 's lands vrije instellingen gehouden zijn, als iemand het gewaagd had strenge bepalingen te maken om het ontzenuwende drankverbruik tegen te gaan. De man, wien 't gelukt ware om door een ferm optreden hot zwijgen op te leggen aan de eeuwig kibbelende partijen en fractiën van partijen,

zou gedoodverfd zijn met den naam van tiran. Och ja, men hechtte daar dezen zin aan 't woord liberaliteit, dat ieder ongestoord mocht toegeven aan zijne zelfzucht en dat men 't eene dwaasheid achtte om zijn persoonlijk streven aan 't algemeen welzijn ten offer te brengen.

Darwinia was dus, bij al de stoffelijke welvaart, die het door zijne gunstige ligging en milde natuur had kunnen genieten, een recht ongelukkig land. Republikeinsche instellingen zonder republikeinsche onbaatzuchtigheid. Demokratische vrijheid, zonder dat bij de leiders van den staat eenige liefde voor het volk bestond. Erkenning der rechten van het individu, zonder dat het individu begreep of wilde begrijpen, welke beperkingen het algemeen belang hem oplegt. Daarbij diepe onwetendheid bij de arbeidende klassen. Ontzenuwde lichamen. Toenemend drankverbruik, om de verzwakkende krachten en den verflauwenden moed tijdelijk te schragen. Luiheid aan den eenen en steeds toenemende behoeften aan den anderen kant. Door 't gebrek aan energie schaarste en duurte van alle levensmiddelen. Gemor en ontevredenheid, die vaak in werkstakingen losbarstten. In één woord: niet meer de strijd om 't bestaan, maar de strijd om overdadig levensgenot en onder ontzenuwende prikkels der weelde.

En tegenover dat alles geen schijn van godsdienstzin, geene zedelijke begrippen. De geleerde leiders van den staat waren er slechts al te goed in geslaagd om dergelijke vooroordeelen en hinderpalen die volgens hunne overtuiging de vrijheid en ontwikkeling belemmerden, op te ruimen.

Wie het jammerlijk streven dier menschen met onbevooroordeeld oog had aangezien, zou gezegd hebben: daar moet een geweldige schok van buiten komen, om de hoofden van hun treurigen eigenwaan te bekeeren en het volk uit zijn verdoovenden roes wakker te schudden.

Nu er had in dezen tijd iets plaats, dat bij eenig be-

zonnen nadenken wel aanleiding had kunnen geven om de in den dienst van ieders eigenbelang misbruikte krachten op één vaderlandslievend doel te richten en tot eenparige samenwerking te nopen.

Ongeveer zeventig jaren na de stichting van Darwinia bood de zee voor 't eerst het schouwspel aan van een vreemd schip, dat koers zette naar de haven van Nieuw-Berlijn. Als een loopend vuur verspreidde 't gerucht zich door de stad. De telegraaf (want voor al dergelijke inrichtingen hadden de geleerde stichters voldoende gezorgd) kwam in werking, en weldra was 't geheele strand omzoomd met eene onafzienbare schaar van menschen. Nooit hadden de drankverkoopers het zoo druk gehad. Men lachte en jubelde. De opgewondenheid openbaarde zich door 't uitbrullen van liederen over der vaderen moed en vrijheidszin, om zoo aan de vreemde bezoekers een hoog denkbeeld van Darwinia s verleden en ontzag voor zijne tegenwoordige macht in te boezemen, al konden de klanken hun oor ook niet bereiken. Bij velen steeg de moed zoo hoog, dat zij luide hunne hoop te kennen gaven, dat het een Engelsch oorlogsschip mocht zijn, dat afgezonden was om den leeuw van Darwinia te tergen. Windstilte vertraagde de nadering van het vaartuig, zoodat het den geheelen dag aan den verren gezichteinder bleef toeven, - tot groote vreugde van de drankverkoopers. Want hoe flauwer en ongeduldiger de menschen werden, des te meer dronken zij. De opgewondenheid steeg tegen den avond tot waanzin. De moed liet zich niet meer temmen; en omdat men hem niet aan de vreemdelingen kon botvieren, keerde hij zich tegen eigen landgenooten. De voor een oogenblik vergeten veeten werden opgehaald. Smaadredenen tegen den anders denkenden medeburger vielen, en weldra ontbrandde op verschillende punten

een hevig gevecht. Te vergeefs stuurden de overheden hunne pedellen af, om de orde te herstellen. 't Was eene vruchtelooze poging, want de gewapende macht had zich bij 't vooruitzicht, dat tegen de vreemde indringers zou moeten gestreden worden, moed trachten in te boezemen door een buitengewoon rantsoen sterken drank. Toen zij met wankelende schreden en benevelde oogen op hunne plukharende medeburgers lostrokken, veranderden dezen op eenmaal van front en kozen met elkander partij tegen de handhavers der openbare orde. De helden werden in de maling genomen, de zwepen met kogels hun uit de handen gerukt en eenigen ondergingen tegen wil en dank een koud bad in de haven. 't Was dien nacht een helsch rumoer. De glazen werden bij de geleerden ingeslagen. Toen eindelijk een koude morgenwind kwam opzetten, verliep langzamerhand de volksmenigte. Velen trokken zich bibberend terug in de kroegen, waar zij in slaap vielen, anderen zochten hunne ellendige woningen op, om de laatste vonken van hun moed te blusschen door dapper op vrouw en kinderen los te ranselen.

De geleerden zaten intusschen in hunne groote sociëteit, waar zij zich te goed deden aan oesters en aan den voortreffelijken Champagne, dien 't land opleverde. Zij redetwistten hevig over 's lands weerbaarheid.

Waarom hebt gij niet gezorgd, verweten eenigen, dat onze pedellen, in plaats van hunne fossiele zwepen met looden kogels te dragen, behoorlijk gewapend zijn met achterladers van het model der onlangs uitgevondene jachtgeweren?

't Zou wat baten! zeî een ander: de kerels zijn nu eenmaal met geene mogelijkheid aan tucht te gewennen. Zij hebben de bandelooze beginselen van zekere partij hier te lande, die zich de vrijzinnige noemt, ingezogen. En buitendien zijn zij onbruikbaar, omdat zij te zwak zijn om vermoeienissen door te staan en in een onophoudelijken staat van dronkenschap verkeeren.

Een derde meende, in een klein land als Darwmia moesten de levende strijdkrachten 't ook niet doen. In de liniën van verdediging ligt onze sterkte. Die moesten in goeden staat gehouden zijn. Dan spelen de manschappen eene ondergeschikte rol, daar de vijand hen nauwelijks in 't gezicht krijgt. Maar juist die vestingwerken hebt gij veronachtzaamd. Ons land ligt bloot en weerloos.

Och kom! viel een vierde in de rede. Wat zouden zulke wallen en schansen uitrichten? Het water, mijne heeren, ziedaar onze sterkte! Dat hebben wij, goddank, als ons natuurlijk verdedigingsmiddel. Als de vijand komt, laten wij 't land onderloopen, en de drommel mag ons naderen. Maar ik weet het wel, ook de sluizen zijn niet in orde, omdat gijlieden niet van dat eenig ware stelsel der inundaties wilt hooren en u liever vermaakt met soldaatje spelen en evenals de kinderen rnet aarden walletjes bouwen.

Alles goed en wel, bromde een onde snorrebaard, die nog kapitein der pedellen was geweest onder 't regentschap van Knöff, - alles goed en wel! Maar als ge gebruik wilt maken van die inundaties, waarop wij ons zooveel laten voorstaan, moeten wij voor alles den vijand verzoeken om ons veertien dagen te voren van zijne komst te verwittigen, want het water komt niet per telegraaf. En dan moet ook de zomer niet te droog zijn. En bij eene fiksche wintervorst helpt het ook al niet.

Zoo twistten de heeren over 's lands weerbaarheid, toen een oude visscher, die op den uitkijk was blijven staan, berichtte, dat de morgenbries, die de verwijfde en dronkene burgers van 't strand had weggevaagd, het vreemde schip met ongehoorde snelheid nader bracht. Het voerde als vlag, zeî hij, een wit kruis op een zwarten grond.

Ontsteld sprongen allen van hunne stoelen. Door het drukke redeneeren over maatregelen ter verdediging had men de bewaking der grenzen vergeten. Daar herinner-

de een paar der heeren zich, dat de oude Knöff nog leefde, en meende, dat het wellicht raadzaam zou zijn om den grijsaard, die voor ruim zeventig jaren uit vreemde landen hier was aangeland, erbij te halen, omdat hij wellicht in staat zou wezen om de nationaliteit en de bedoelingen der vreemdelingen te doorgronden.

Knöff was de eenig overgeblevene der deelgenooten van de poolexpeditie, die op zulk eene geheimzinnige wijs op Darwinia was verzeild geraakt. Ruim negentig jaren telde hij. Zijne lichamelijke kracht was gebroken door rhumatische pijnen, die hem dag noch nacht rust lieten. Maar uit zijne oogen straalde nog altijd een vuur, 't welk getuigde, dat de geest, die Darwinia tot zijn tegenwoordig standpunt had verheven, niet was uitgebluscht. Juist had hij, vervuld van heimwee, aan zijn geboortegrond zitten denken, 't Rumoer, dat geheel Darwinia in beweging bracht, was ongemerkt voor hem voorbij gegaan, want hij hoorde niet meer zoo scherp als vroeger. Maar toen de heeren binnen stormden en hem in 't oor schreeuwden, dat een vreemd schip het strand naderde, vergat hij zijne pijnen, vergat hij zijn heimwee en sprong hij met jeugdige bezieling uit zijn armstoel op, roepende: wat vlag voert het?

Een wit kruis op een zwarten grond, luidde het antwoord.

Die vlag ken ik niet. Maar dat kruis en dat zwart voorspellen niet veel goeds. In mijn tijd was de groote Bismarck juist bezig de Zwarten op te ruimen, terwijl in Duitschland de geleerdste mannen bewezen, dat het kruis het symbool is der domheid. Maar ik wil zien, wat het is. Vrienden, bewijst mij, ouden man, den dienst van mij in mijn stoel naar het strand te dragen. Ik bid u, doet het! -

Aan deze dringende bede werd voldaan. Men nam den man, die dadelijk na deze opflikkering weder in elkander

was gezonken, met zijn stoel op en plaatste hem in de ochtendkoelte op het strand, er niet aan denkend, dat het hem den dood zou kunnen aandoen.

Met volle zeilen streek het schip de veilige haven binnen, 't Waren blijkbaar zeelieden, ongeduldig om het land te bereiken en niet zeer bezorgd voor schip en lading; anders hadden zij wel om een loods gevraagd. Weder had het gerucht der nadering een hoop volk naar de kade gelokt. Daar landde het onder het ademloos stilzwijgen der volksmenigte. Niemand verzette zich, maar niemand stak ook eene hand uit om de touwen te grijpen.

Op het dek vertoonde zich een dichte drom van mannen, die insgelijks een somber stilzwijgen bewaarden. 't Geheele tooneel had in de uchtendschemering iets spookachtigs. Deze indruk zou voor ieder ander nog zijn versterkt geworden door de pikzwarte kleeding, waarin de bemanning gehuld was, door hunne groote hoeden met breede randen, door hunne sombere gelaatstrekken. Maar de bevolking van Darwinia was wel aan zulk eene uitrusting gewoon. Want ik meen vroeger verhaald te hebben, dat de krijgsmacht der pedellen ook in dezer vooge was uitgemonsterd, om allen schijn te vermijden van tirannie der vorsten, die zich plegen te verlustigen in manschappen, die toegetakeld zijn als kanarievogels of papegaaien.

Zoo konden de goede lieden op het strand dan ook niet anders meenen, of deze zwarte, eenparig uitgedoste lieden waren de krijgsmackt eener vreemde natie. Reeds zag men om naar het leger der pedellen; doch onder den geheelen hoop der nieuwsgierigen was er niet een te bespeuren: zij hadden ook de meeste behoefte om hun roes uit te slapen en zouden zich, ook zonder deze hoogst geldige reden, bij eene gelegenheid als deze waarschijnlijk achterbaks hebben gehouden.

Eindelijk maakte een der toeschouwers de snedige op-

merking, dat de vreemdelingen, hoewel onberispelijk geuniformeerd, toch met geene vijandige bedoeling schen en gekomen te zijn, omdat zij niets droegen, wat op wapenen geleek. Ea dat was zeer juist opgemerkt. Wel hieven eenigen zwarte kruizen omhoog en zwaaiden anderen aan koorden eene soort van toegedekte pannen, waaruit rook opsteeg. Maar zulke voorwerpen konden toch moeilijk tot wapentuig dienen. En ten slotte hieven zij een gezang aan, dat den Darwinianen zonderling in de ooren klonk. Dezen toch kenden niet anders dan echt gemeene straatliederen. Ook bezaten zij een paar krijgszangen, waarvan niemand de woorden kende, en waarbij het volk dus zelf teksten had gemaakt, waarvoor iemand, die wat heel kiesch was uitgevallen, best zou doen de ooren toe te stoppen.

Het gezang der vreemdelingen echter ruischte deftig, langzaam, ietwat eentonig. Ook de taal, die trouwens niemand verstond, klonk plechtig en vol, geheel anders dan de keel- en vogelgeluiden, waaraan de Darwinianen, ofschoon zij eene soort van Duitsch spraken, zich nog niet hadden kunnen ontwennen.

Het gezang werd in diepe stilte aangehoord. Ja, men vond het zoo vreemd, dat, toen een paar straatbengels het sein gaven om de lieden te bespotten door een van de gemeenste straatliedjes aan te heffen, een luid gesus hun het stilzwijgen oplegde. Zwijgend liet men de mannen naderen. Bijna eerbiedig maakte men plaats voor den stoet.

Thans liet zich in de doodsche stilte de snerpende stem van den ouden Knöff hooren:

Mannen, ziet gij dan niet, welke lieden dat zijn? Eene geheele scheepslading zwarten, priesters.....!

Weinig indruk maakten deze woorden, om de zeer eenvoudige reden, dat niemand op Darwinia het woord priester kende. Geschiedenis toch behoorde niet onder

de vakken van onderwijs en de theologie was nevens alle godsdienstvormen ten allen tijde streng geweerd.

Men gaapte dus zonder een lid te verroeren beurtelings de priesters en den toornigen grijsaard aan. Den laatste had niemand ooit in zulk een staat van opgewondenheid aanschouwd. Zijne oogen waren wijd opgespalkt, de arm was dreigend uitgestrekt.

Zal, zoo vervolgde hij, zal dan het gebouw, dat ik hier gesticht heb, in een oogenblik tijds in duigen vallen? Werpt hen in de zee, mannen, waaruit zij als booze daemons zijn komen opduiken.....

Ofschoon niemand de ware reden van Knöff's toorn bevroedde, had de oude man toch nog altijd zooveel invloed op het gepeupel, dat buitendien niet af keerig was van zulk eene executie, dat inderdaad eenigen zich gereed maakten om het bevel te voltrekken.

Toen trad de oudste der zwarte gasten in bedaarde houding voor het gestoelte van den grijsaard en sprak met vaste stem de volgende woorden in gebroken Duitsch:

Bij het aanhooren van uwe woedende taal en met het oog op 't misdadig werk, dat deze mannen willen beginnen, zou het overbodig zijn een beroep op uw medelijden te doen. Ofschoon wij het wel verdienen. Een groot jaar lang hebben wij in ons broos vaartuig op de zee rondgezwalkt. Alle gevaren van lucht en water hebben wij getrotseerd. Weet, dat wij ballingen zijn, door blinde tirannie uit ons vaderland verdreven, en dat wij nergens eene plek gronds hebben kunnen vinden, om er onzen voet op te zetten. Indien gij dus vrijzinnige staatsinstellingen hebt, vorderen wij, slachtoffers van gewetensdwang, toegelaten te worden in uw land.

Hij liegt! brulde Knöff. Zij zelven zijn het, burgers, die het plegen van gewetensdwang tot hun beroep maken. Vrijzinnig is het volk, dat hen verdreven heeft. Gelooft hem niet! -

Maar deze woorden waren als in den wind gesproken en werden zelfs niet verstaan. Want toen de sluwe priester, die instinctmatig merkte, met welk eene soort van volk hij te doen had, een beroep had gedaan op 's lands vrijzinnige instellingen, was er een luid gejubel opgegaan.

Bravo, lang leven de vreemdelingen, tot wie de roep van onze onbeperkte liberaliteit is doorgedrongen en die gekomen zijn, om bij ons te zien, wat een vrij volk is! Leven de zwarte heeren, weg niet Knöff! -

De geleerde landsbestuurders, die Knöff's stoel omringden, zeiden in meer beschaafde bewoordingen zoowat hetzelfde. In een vrijen staat mocht niemand geweerd worden dan hij, die de vrijheid belaagt. Nu had de oude Knöff, die de uniform van deze lieden scheen te kennen, zich wel laten verluiden, dat hun streven gericht was op gewetensdwang, en scheen hij aan dit woord eene beteekenis te hechten, die eenigszins overeenkwam met belemmering der persoonlijke vrijheid. Duidelijk was dit echter nog volstrekt niet. Want aangezien in 't vrije land Darwinia nooit sprake was geweest van geweten en uit geene handeling van de meest ontwikkelde leiders der natie nog ooit was gebleken, dat iemand er een geweten op nahield, viel moeilijk in te zien, op welke wijs aan dit onbekende orgaan geweld zou kunnen worden aangedaan. En aangenomen, dat deze lieden kwade bedoelingen hadden ten aanzien van de vrijheid van spreken en handelen, dan zou dit toch eerst uit bewezene feiten moeten blijken. Een vaste stelregel der ware liberaliteit moet zijn, dat men de schade niet mag trachten te verhinderen, voordat men haar op gevoelige wijs heeft ondervonden. In een waarlijk vrijen staat moet men ieder zijn gang laten gaan, moet men ieder toelaten zich op zijn gemak te vestigen en in te richten. Blijkt het dan, dat hij een kruitmagazijn heeft gesticht om den boel in de lucht te

doen springen, dan, en niet eer, is de tijd daar om hem ter verantwoording te roepen en met verbanning te straffen.

Mooi gezegd, bromde Knöff, als gij eerst in de lucht zijt gesprongen. Maar weet, dat reeds vóór zeventig jaren de grootste politicus en machtigste man van Europa bezig was deze lieden uit te roeien, omdat hij hen voor den staat gevaarlijk hield, 't Is waarschijnlijk, dat wij vroeg of laat met Europa in betrekking komen, en wee ons, als we ons door deze onbedachte toelating zijn toorn op den hals haalden!

Des te meer reden, luidde het antwoord, om hen gastvrij op te nemen. Dan zal het kleine Darwinia 't genoegen hebben om dien machtigen staatsman, als hij nog mocht leven, te trotseeren en hem te leeren, wat ware vrijzinnigheid is.

Mannen, gij weet niet, wat gij doet! riep Knöff wanhopig. De vrijzinnigste man der oudheid, van wien ik op 't gymnasium 't een en ander gelezen heb, de communist - verstaat mij wel: de *communist* - Plato dulde ieder in zijn ideaalstaat, behalve de menschen, die geen gevoel van schaamte en recht bezitten. En gelooft mij, noch het een noch het ander wordt bij deze zwarte mannen gevonden. Schaamteloos dringen zij zich overal in; en recht heet bij hen het bestelen van weduwen en weezen, het twist stoken tusschen man en vrouw, tusschen ouders en kinderen, het verbranden van andersdenkenden, en dat alles ter eere van een monster, dat zij de Kerk noemen, maar dat inderdaad het gebouw is van hunne eigene hebzucht, heerschzucht, booze lusten en vuile hartstochten.....

Ho, ho, mijnheer Knöff, maak je maar niet zoo driftig! luidde het spottende antwoord; 't kon vooral op uwen hoogen leeftijd zeer nadeelige gevolgen hebben. Wij willen gaarne gelooven, dat uw gymnasiale vriend Plato - of hoe heet hij? - geene menschen in zijn staat wilde toelaten,

die verstoken waren van gevoel voor schaamte en recht. Misschien waren dat in dien tijd gezochte waren. Maar hier bij ons? Noem mij één man met schaamte, die het ver bij ons brengt! Een geleerde, een staatsbestuurder, een volksvertegenwoordiger met schaamte is immers een sukkel! En recht!... ja, 't hoogste recht bestaat hierin, dat ieder in den strijd om 't bestaan overhoop werpt, wien hij kan. Recht is, dat ieder zijne naasten verdringt en zich ruim baan maakt. En dit alles in aanmerking genomen, meen ik, dat wij deze zwarte heeren, die er heel fatsoenlijk uitzien, dood bedaard hun gang moeten laten gaan.

De grijsaard sloot de oogen en zonk van afmatting in zijn stoel.

De oude heer is zeker een weinig kindsch? zeide de aanvoerder der Zwarten zoetsappig. En u, mijne heeren, voegde hij erbij, danken wij voor uw van echte vrijgevigheid getuigend pleidooi, en hopen wij door sprekende daden te toonen, dat wij de vrijzinnige instellingen van Darwinia op hare rechte waarde weten te schatten. Ach, wij zijn mannen des vredes. Ver is het van ons naar invloed of gezag te streven. Onze werkkring leidt er integendeel toe, dat wij ons niet alleen van staatkundige bemoeiingen, maar zelfs van alle wereldsche zaken verwijderd houden. Eene plaats, om in rust te leven en ons aan onze eigene zaligmaking te wijden, is alles, wat wij verlangen.

Nu klonken deze laatste zinsneden den Darwinianen wel vreemd in de ooren, maar de zaak eindigde daarmee, dat de van elders verdrevene zwarte mannen gastvrij in het land werden opgenomen.

Als trouwe verslaggevers van dit voorval zijn wij onzen lezers eene korte verklaring schuldig van de aanleiding, die deze scheepslading van priesters in Darwinia bracht.

Wie den loop dezer geschiedenis met eenige aandacht heeft gevolgd, zal zich herinneren, dat bij de katastroof van 't beschaafd Europa de Italianen onder aanvoering van Garibaldi's zoon naar de woestijn van Sahara verhuisd waren. Nu zal hem ook weer invallen, welke maatregelen de barmhartige Italiaansche hoofdman genomen had ten opzichte van de geestelijken, wien 't gelukt was aan den winterkoning te ontsnappen. Zij moesten in 't nieuwe vaderland als ordelijke menschen arbeiden en mochten niets spreken of doen, wat aan hun voormalig beroep herinnerde. Noch het een noch het ander had de eer om aan de heeren recht te behagen. Van de weldadige straf, die een wijs god aan de uit het Paradijs verdrevene menschenkinderen heeft opgelegd, rekenen zij zich nu eenmaal uitgezonderd. En de goedgeloovige zielen der vrouwtjes en kinderen ongemoeid te laten, ja, dat staat volkomen gelijk met het verbod aan de kat om de muizenvangst voor goed eraan te geven.

Veel werd tegen het verbod van Garibaldi's zoon gezondigd en veel werd door den edelmoedigen man door de vingers gezien.

Garibaldi de derde. die hem opvolgde, was minder toegevend. En inderdaad, 't was ook meer dan tijd, dat strengere maatregelen genomen werden. Ieder in het land toch wist, dat het arbeiden der priesters niets dan een uiterlijk vertoon was, maar dat zij inderdaad hun onderhoud zochten door heimelijk aan de vrouwen de biecht af te nemen en voor haar de mis te vieren. Dit werd ten laatste zoo schaamteloos gedreven, dat Garibaldi III op zekeren dag een besluit voordroeg, waarbij alle manvolk, dat ooit in vrouwenrokken had geloopen, het land werd uitgewezen.

Dat viel den heeren Jezuïeten als koud water op het lijf. Maar toen zij wel zagen, dat er toch niets aan te veranderen viel, en wijl zij niets meer duchtten dan hun toevlucht

te moeten zoeken bij de Mohamedaansche Negers, wisten zij door hun invloed te bewerken, dat een afgedankt oorlogsschip ter hunner beschikking werd gesteld. Op dit broze vaartuig legden zij een gevaarvollen tocht af door de ijsschotsen der Middellandsche Zee. Door de straat van Gibraltar en steeds verder in westelijke richting stevenend kwamen zij aan de westkust van Noord-Amerika. Menigmaal hadden zij zich ergens willen vestigen. doch overal werden zij onbarmhartig afgewezen. Zoo ging het steeds verder door de onbekende wateren en langs de onbekende stranden van de tegenwoordige Poolzee, totdat zij 't geluk hadden van in 't vrijzinnige Darwinia eene gastvrije ontvangst te vinden.

Pater Narcissus bekeert den ouden Chudkiki. Hij laat hem biechten en bedient hem.

Wie meent, dat de paters in Darwinia stil zouden zitten, toont al heel weinig bekend te zijn met de behoefte aan werkzaamheid en den onverdroten ijver, die deze heeren ten allen tijde heeft gekenmerkt en zal kenmerken.

Spoedig hadden allen zich behoorlijk op de hoogte gebracht van het eenigszins barbaarsche Duitsch, dat de landskinderen spraken. Minzaam waren zij by uitstek. Gaarne deelden zij alles, wat zij wisten, mede en maakten zich in menig opzicht nuttig.

Menigmaal brachten zij het gesprek op zaken van godsdienstigen aard, en dan wekte het in de hoogste mate hunne verwondering, dat by dit volk, 't welk toch reeds aan de gebreken der overbeschaving leed, niet alleen geen spoor van godsdienstigen zin gevonden werd - want dit zou niet zoo vreemd zijn geweest, daar het een gewoon gevolg is van de beschaving -, maar dat er zelfs geene kerkgenootschappen of godsdienstvormen bestonden, die bij de meest geblaseerde natiën als reliquieën van der vaderen kinderlijk geloof plegen voort te leven. Neen, hier was niets van dien aard, - 't viel niet te ontkennen, dat men met volslagen atheïsten en materialisten te doen had.

(De lezer moet namelijk weten, dat de op Häkker's

aanraden in der tijd gedulde goddelijke vereering van Darwin en diens apostelen zeer spoedig in onbruik was geraakt, toen de ervaring had geleerd, dat de beelden nooit op eenig gebed eene gunstige beschikking hadden verleend.)

Doch wat weet de speurneus van een geestelijke al niet op te snuffelen?

De oude knecht van Knöff, Chudkiki, lag op het uiterste. De man had lief en leed met zijn heer gedeeld, en 't liet zich aanzien, dat hij hem slechts weinige dagen in 't schimmenrijk zou voorgaan. Mistroostig lag hij op zijn sterfbed. Gredurende de laatste weken had hij 't voorkomen gehad van iemand, wiens geweten door eene knagende zorg gekweld wordt. Voor zulke physionomieën hebben de zwarte heeren bijzonder scherpe oogen. Nauwelijks verbreidde zich dan ook het gerucht, dat de man het spoedig zou afleggen, of zij zwierven om zijne sponde evenals de wolven bij het slagveld.

Chudkiki, vroeg pater Narcissus, gij zoudt nog gaarne wat leven?

Och neen, ik kan toch niet meer meedoen in den strijd om 't bestaan en 't allerminst in dien der sexual selection.

Hebt gij wel eens overwogen, wat er na den dood van u zal worden?

Gassen, vochten, een weinig stof.

Maar uwe ziel?

Wat blieft u?

Uwe ziel, - ik meen, uw leven, uwe persoonlijkheid?

O, die gaat over in wormen en in 't gras, dat op mijn graf groeit.

Ongelukkige, na uwen dood staat gij op!

Onmogelijk! Als ik iemands lijk in een boom hang, kan ik immers zien, dat er niets dan botten overblijven

en dat ook deze rustig blijven liggen, zoolang niemand ze wegneemt.

Mijn vriend, behalve de stoften, waaruit gij bestaat, hebt gij ook nog een geest, ik bedoel, zoowat eene schim, - een ding, dat er precies uitziet als nw lichaam, maar dat uit fijnere stoffen, uit luchtachtige atomen bestaat, dat men met zijne gewone oogen niet kan zien, en dat, als het zichtbaar wordt, zoo ijl is, dat men erdoor heen kan slaan.

Zonderling. Ik kan het niet gelooven!

En toch is het juist dit schimachtig lijf in u, dat uwe leden buigzaam maakt en u doet denken en handelen. Of waarom zijn anders de doodeu zoo stijf als een stuk hout? En meent ge wellicht, dat zij nog denken en gevoelen?

Neen zeker niet!

Waar is dan dat denken, gevoelen, leven gebleven?

Mijn meester heeft altijd gezegd, dat het mechanische krachten en chemische processen waren.

Maar hoe komt het dan, brave man, dat zoo'n lijk, waarin al de stoffen nog aanwezig zijn, toch die mechanische werkingen en chemische processen niet meer kan verrichten?

Daaraan had Chudkiki zoowaar nooit gedacht. Ja juist, welk onderscheid was er tusschen een lijk en een levend wezen?

Nu weten ik en gij en de overige geleerde materialisten dat heel goed, lezer. Maar dat de brave Chudkiki 't niet wist, laat zich wel begrijpen, 't Is ook een naargeestig punt, waarover een mensch niet zoo elken dag denkt en waarop het populaire materialismus niet bij voorkeur de aandacht der leeken vestigt.

Chudkiki was niet meer in de gelegenheid om het zijnen ouden heer en meester te vragen. Hij gaf zich dus gewonnen en zeide:

Zoudt gij werkelijk meenen, dat er zoo'n ding, dat

zooveel is als ons leven - of noemdet gij het niet geest ziel? - van ons blijft rondspoken?

Rondspoken, dat is nu het rechte woord niet. Uwe schim gaat dadelijk naar 't vagevuur.

Wat is dat?

Een altijd brandend vuur, waarin gij zoolang moet gloeien, tot al uwe zonden uit u zijn gebrand.

Wat is zonde?

Als gij bv. iets gedaan hebt of denkt, dat gij voor mij verborgen houdt.

Zonderling! Maar hoe kan zoo'n fijn ding branden? En zal ik het voelen?

Nu, dat verzeker ik u! Die schim is immers uwe eigene quintessens. Evenzoo is dat vuur daar ook de quintessens van het vuur hier, en dus brandt het nog veel feller dan ons vuur. Als gij den vinger in eene vlam steekt, roept ge reeds: au! Maar weet, dat uw verfijnd gevoel in dat extract van vuur zal kermen om steenen te vermurwen.

Waar is dat vuur en de plaats, waar mijne schim heengaat?

Diep onder den grond.

Chudkiki werd angstig, 't Kon toch wel eens waar zijn. Hij had nog nooit een mensch blijmoedig zien sterven. Steeds stond het angstzweet den lijders op 't gelaat en wrongen zij zich in de hevigste stuiptrekkingen. Misschien voelde de schim dan al iets van de hitte.

De pater zeide, dat dit inderdaad zoo was en verzuimde niet er nog allerlei schilderingen van gepijnigden bij te voegen, die wij, om 't gevoel onzer lezers te sparen, hier niet willen meedeelen.

Och, och, kermde Chudkiki, hoe kan ik eraan ontkomen? Kunt gij mij dan niet heelemaal doodmaken... heelemaal .....

Neen, ongelukkige, dat kan niemand. Maar wel heb ik de macht om te maken, dat gij zeer kort, slechts een oogenblik in dat vagevuur blijft.

Om alles wat u dierbaar is, doe het dan!

Zeg mij dan eerst na: ik geloof in de heilige Kerk en in de onfeilbaarheid van den Paus te Rome.

Ik geloof in de heilige Kerk en in de onfeilbaarheid van.... o wee, ik ben den naam vergeten!

Van den Paus....

Ja juist: van den Paus. Maar er was nog een woord bij.

Ja wel: te Rome. Maar dat doet er niet toe, sinds Rome zoek is geraakt En dan moet ge me alles opbiechten, wat ik u zal vragen.

Vraag maar!

Is het waar, dat noch gij, noch een uwer landgenooten gelooft aan eene macht, die alles heeft geschapen, onderhoudt en bestuurt?

In onze jeugd schreven wij eene groote kracht toe aan alle vettige zelfstandigheden.

Vet.....?

Ja, we meenden, dat daaruit alles was voortgekomen, dat daardoor alles bestond, in één woord, dat Chud erin woonde.

Chud, wat Chud.....?

Ik weet niet. Maar toen de geleerde mannen hier kwamen, hebben zij ons geleerd, dat alles geschapen is door vier Chud's, die zij Darwin, Vogt, Büchner en Häckel noemden.

Welk een onzin, welk eene godslastering! Weet, mijn zoon, dat dit vier duivels zijn, die in levenden lijve op aarde hebben rondgewandeld.

Wat is een duivel?

De boosaardige broeder van 't wezen, dat gij in uwe

oorspronkelijke landstaal Chud schijnt te noemen. En hoe en waar vereert gij dan die duivels, ik wil zeegen Chud's, waarvan gij spraakt?

Sinds vele jaren vereert het volk hen niet meer, omdat zij niets geven. En buitendien heeft mijn meester Knöff mij op de strengste straffen verboden om ooit van zulke dwaasheden te spreken.

Zoo, heeft hij u dat verboden? Maar dan zal ik u wat anders zeggen. Gij moet weten, dat datgene, wat gij Chud noemt en op eene vrij onverklaarbare wijs met het vet in betrekking brengt, in de taal uwer geleerden god heet. Kent ge dat woord?

O ja, de heeren gebruikten het bijna om 't andere woord. Als zij zich verwonderden riepen zij ‘o god!’ en als zij blij waren, riepen zij ‘goddank’, en als zij boos werden, schreeuwden zij het uit met nog een leelijk woord erbij. De vraag is wel eens bij mij opgekomen, of deze god van de heeren ook hetzelfde kon zijn als ons Chud. Want iemand heeft mij verteld, dat in het wonderland, vanwaar de heeren hierheen zijn gekomen, alle vrouwen en meisjes geen enkelen volzin kunnen spreken, of ze roepen erbij: Chud! of Ochchud! Die schijnen dus aan 't zelfde Chud te gelooven als wij. Maar 't moeten daar booze vrouwen zijn, want wij hebben te veel eerbied voor ons Chud om het zoo bij allerlei onbeduidende dingen aan te roepen.

Neen, precies hetzelfde is het niet; maar zooveel blijkt uit al die aanroepingen, dat de heeren toeh ook aan hun Chud of god geloofden; anders zouden zij hem niet bij alle mogelijke gelegenheden noemen.

Ja, dat zou ik ook haast meenen. Doch ik heb nooit geweten, wat het beteekende. En ons hadden zij, zooals ik u zeide, scherp verboden om ooit van den ouden Chud te kikken.

En hebt gij dan dien dienst geheel laten varen?

't Volk ja! Maar nu zal ik u een geheim meedeelen, dat gij niet uit mij zoudt hebben gekregen, als ik wist ooit weder onder de oogen van den ouden Knöff te zullen komen. Ik en een stuk of wat andere oudjes vieren in bepaalde nachten een geheimen dienst.... De ingewijden drinken eene teug gesmolten vet, zij smeren zich met vet in, zingen lofliederen ter eere van 't vet, bidden, dat het vet onzer eigene lichamen en onzer beesten moge gedijen, dat de aarde met vettigheid moge gezegend worden.

Waarom toch altijd dat vet?

Dat weet ik niet. 't Is, zegt men, eene overoude instelling, en we gelooven ook, dat we vóór dit leven al eens op aarde zijn geweest. Daardoor kwam het, dat uwe mededeeling omtrent een wederopstaan na den dood er zoo spoedig bij mij inwilde. Van dat branden in een vuur begrijp ik echter niets. - O, na zulk een eeredienst voelen wij ons zoo wel te moede.

Waar viert gij deze zonderlinge mysteriën?

In het dichte bosch bij de stad der kromruggers staat eene oude hut. Daarin bevinden zich de beelden der vier Chud's, die de vreemdelingen ons bij hunne komst als de weldoeners van 't menschdom leerden kennen. Om die beelden bekommeren wij ons weinig meer; maar de hut is nog altijd de plaats, waar wij vergaderen. - O, mijnheer, ik word zoo naar.... ik geloof, dat het met mij gedaan is..... Ach, denk eraan om mij uit dat vuur te verlossen..... want ik heb alles, alles opgebiecht..... En laat Knöff toch nimmer weten, dat ik ....

Dit waren zijne laatste woorden.

De priester streek zekere deelen van het lichaam des stervenden met olie en prevelde er wat bij. - Of hij dit doende ook bedacht heeft, dat de vetreligie toch nog in eene verre verwantschap met de zijne stond?

De dood had den mond van den armen Chudkiki gesloten, voordat hij de namen zijner medeingewijden kon opgeven. Maar nu pater Narcissus eenmaal de zaak wist, viel het gemakkelijk eenige der deelhebbers op te sporen. De oude vrienden van den voormaligen knecht van Knöff waren trouwens niet zeer talrijk, - zelfs in het gezonde Darwinia behoorden de negentigers onder de zeldzaamheden. De oude vrouwen en de dochters werden in den arm genomen, de schroeven van den angst voor 't vagevuur wat aangezet, en het duurde niet lang, of Narcissus had met eenige van zijne collega's een bezoek aan den landelijken tempel gebracht, waar zij met zeker afgrijzen de onaesthetische foetusbeelden beschouwden.

En zijn dat nu uwe goden of wel uwe Chud's, zooals gij pleegt te zeggen? vroeg Narcissus

Zij zijn het een tijdlang geweest, antwoordde de oude Kikiochud, die meegestrompeld was. Zij zijn het meer dan vijftig jaren geleden geweest, maar nu weten wij wel, dat het poppen zijn, die ons goed noch kwaad kunnen toebrengen.

En daarom vereert gij thans iets, dat geen naam heeft, dat gij u niet kunt voorstellen, zoo iets, waarbij gij aan vettigheid denkt; iets, 't welk gij u schaamt openlijk te bekennen. Welk eene dwaasheid! Hoe kan een mensch het niet zinnelijke aanbidden? Heeft het ooren, om zijne gebeden te hooren, oogen, om zijne goede werken te zien, handen om hem te helpen?

Neen! riepen allen. Maar de godsdienst doet ons toch goed.

Dat komt, armen, omdat de behoefte aan godsdienst in u spreekt. Maar zorgt, dat gij morgen met zoovele uwer landgenooten, als gij bij elkaar kunt krijgen, hier tegenwoordig zijt. Dan zal ik u de beteekenis en de kracht van deze oude beelden leeren.

Narcissus houdt godsdienstoefening en preekt, doch de Darwinianen brengen hem door de logica van het praktische materialismus in 't nauw. Hij redt zich met noodleugentjes, de nieuw bekeerden maken zich vroolijk met eene doode musch en de geleerden merken geen onraad.

Dien nacht hadden de paters het zeer druk. De beelden werden opgeknapt. Zij werden met witte gewaden bekleed en rijkelijk met klatergoud beplakt. Büchner, Vogt en Häckel kregen kronen op het hoofd en het grootere beeld van Darwin, dat voor deze stond en er halvemaanswijze door omgeven werd, kreeg de driedubbele pauselijke kroon tot sieraad. Voor de poppen verrees een altaar, de wanden werden met sierlijke draperieën behangen. Overal flikkerden waskaarsen. Wierookgeur vervulde 't muffe gebouw. En toen den volgenden morgen de bevolking in grooten getale opkwam, bood het geheel eene recht sierlijke vertooning.

Toen de menschen verzameld waren, hieven de priesters een plechtig gezang aan. Daarop volgde een kort onderricht, waarin hun geleerd werd, hoe zij zich van 't wijwater behoorden te bedienen, dat zij op een gegeven teeken een kruis moesten slaan en op een anderen wenk op de knieën zouden vallen.

Toen de priesters zich overtuigd hadden, dat dit alles goed begrepen was, werd de wierook ontstoken, klonk

op nieuw het gezang en - zoo werd de eerste mis op Darwinia gevierd.

Na de mis, beklom Narcissus het spreekgestoelte en sprak ongeveer het volgende:

Geliefde mede-Christenen!...

Zacht wat, fluisterde zijn collega Hyacinthus hem in 't oor, dat zijn zij nog niet. Gij hebt immers vergeten hen te doopen!

't Is niets! Dat zullen wij straks wel doen. Val mij niet weder met uwe onnoozele aanmerkingen in rede.

Lieve mede-Christenen!

Ik zie, dat gij in grooten kommer verkeert: de geleerde Berlijners gebruiken u als hunne slaven; de levensmiddelen zijn duur; de vrouwen zijn kijfachtig; de mannen zijn veeltijds dronken. Dat kan op den duur zoo niet blijven.

Met veel meer woorden, dan ik hier kan wedergeven, wijdde hij verder over hunne ellende uit. En omdat het in Darwinia inderdaad niet aan stof hiertoe ontbrak, werd zijne rede op dit punt aandoenlijk, zoodat velen in tranen uitbarstten en zich op de borst sloegen. Toen hij zag, dat de gemoederen genoegzaam gekneed waren, vervolgde hij:

Gij zoudt van die ellende willen genezen worden, niet waar? - Wij brengen u het geneesmiddel. In 't verre westen wonen menschen, die gelukkig en welvarend zijn. Als zij kwaad hebben gedaan, komen zij bij ons en wij delgen het uit. Al heeft iemand zijne moeder geschonden of zijn vader vermoord, wij genezen hem van de gewetenswroegingen.....

Dat is ook zoo erg niet! riepen de Darwinianen als uit één mond.

Wij verlossen den mensch ook van een zwaar pak: wij ontnemen hem de zorg en moeite van zelf te denken en te willen. Wij denken en willen voor hem.

Denken doen wij toch niet. En willen? - Ja wij willen brandewijn drinken, zooveel als ons lust, en zonder te arbeiden den buik voleten.

Kinderen, riep Narcissus met wanhopig gelaat, dat kan niet. De Kerk kan u echter wel eenigszins te gemoet komen. Zoudt gij, bij voorbeeld, tevreden zijn, als gij op de 365 dagen van 't jaar honderd feestdagen hadt?

En mogen wij dan op die feestdagen brandewijn drinken?

Ja, met mate!

En naar hartelust vrijen en kloppartijen houden?

Ja, als gij er boete voor doet.

Waarin bestaat die boete?

In geld betalen.

't Geen wij hebben, kunnen wij zelven wel gebruiken.

Het doet er niet toe: geld moet er wezen, al is 't ook nog zoo weinig. Maar bovendien moet gij vasten.

Dat kunnen wij niet; dat hebben wij niet geleerd.

Ja maar, 't vasten bestaat alleen hierin, dat gij geen vleesch eet; visch moogt gij naar hartelust gebruiken; en wij weten, dat die hier voortreffelijk is.

Dat is ons om 't even. Wij kunnen zeer goed visch eten in plaats van vleesch. Maar mogen wij in de vasten brandewijn drinken?

O ja, met mate! En zelfs iets meer dan gewoonlijk. De Kerk begrijpt heel goed, dat een mensch bij zulk diëet flauw kan worden.

En onderhoudt gijlieden ons in die honderd dagen, waarop wij niet arbeiden?

Dit was eene netelige vraag. Als pater Narcissus niet wilde, dat het geheele gebouw zijner welsprekendheid bij deze hardnekkige materialisten in rook zou verdwijnen, moest hij eene kleine noodleugen gebruiken of liever, eene halve waarheid zeggen. Hij sprak dus:

Weet, mijne geliefden, dat wij in 't verre westen een

hoofdman hebben, die als een god op aarde is. Hij is knapper dan al uwe geleerden samen. Op alwat gij hem vraagt, geeft hij antwoord, en dat antwoord is onfeilbaar als van een orakel. Toen de aarde nog stilstond, heeft hij gezegd, dat zij stilstond en - zoo zeker was hij van zijne zaak - degenen, die het tegendeel beweerden, laten doodslaan.....

Dat is niets! viel het koor der Darwinianen in.

En nu zij draait, is hij de eerste geweest om te verklaren, dat zij draait.

't Kan ons niets schelen!

Ik haal dit ook maar alleen aan als een bewijs van zijne onfeilbaarheid en alwetendheid. Hij schrijft daar in 't westen aan de geleerden voor, wat zij moeten denken. Men knielt voor hem; men aanbidt hem.....

Ter zake, ter zake!

Welnu dan: alle rijke menschen brengen hem gewillig hun geld, millioenen bij millioenen, zooals gij begrijpen kunt. Wat doet die eene man ermee, zult gij vragen? Luistert nu wel toe: Omdat hij op 't oogenblik niet weet, wat hij ermee zal aanvangen, geeft hij het aan volken, die er pleizier in hebben om jaar in jaar uit met elkander te vechten. En niet uit gekheid, dat verzeker ik u. Neen zij schieten elkaar bij duizenden dood. Dat schieten kost geld, heel veel geld. Zoo'n geweer kost wel een dertig gulden en elk schot eenige stuivers. Doch dat is nog eene kleinigheid in vergelijking met de kanonnen. Ieder van deze kost eenige duizenden en uit de grootste worden schoten gelost, die elk wel op een honderd gulden te staan komen. Bovendien moeten eenige duizenden mannen, die zulk een oorlog voeren, handgeld ontvangen, gekleed en gevoed worden. Wat helpen voor zulke dingen, die elken dag terugkeeren, eenige millioenen? Welnu, denkt eens, hoe veel geld onze hoofdman kan los-

krijgen, als dit alles door hem of door zijne bemiddeling betaald wordt? En dan heeft hij nog altijd genoeg liggen om volken, die tegen hunne koningen in verzet willen komen, bij te staan. En als er soms menschen zijn, die zeggen: de arbeid verveelt ons, wij willen ons aan u en aan de Kerk wijden! dan verschaft hij hun aanstonds een onderkomen in zeer fraaie gestichten, die men kloosters noemt. Van die nietsdoende menschen zijn er in 't westen duizenden bij duizenden. Gij zult zeggen: onmogelijk, dat die eene man, al dat geld opzamelt, bewaart en bestuurt! - Dat zou ook onmogelijk zijn. Maar hij heeft overal zijne helpers en agenten, die erfenissen naar zich toehalen, bedelen, den rijken boeten opleggen, belastingen uitschrijven, enz. enz. De staat van dezen man, die de Kerk heet, stoort zich aan geene grenzen van koningrijken. Als een vorst meent goed en wel de baas te zijn over zijne onderdanen, blijkt bij de eene of andere gelegenheid, dat de meerderheid van hen in 't geheim den eed van trouw aan ons hoofd heeft afgelegd en elk oogenblik bereid is om op een wenk van onzen aangebeden aanvoerder 't bestaande gezag omver te werpen. Waar men oogenschijnlijk zou meenen, dat hij niets te zeggen heeft, woelen en wurmen zijne agenten, die men Jezuïeten noemt, om hem in 't geheim een aanhang te bezorgen. Voor grof geld koopen zij landerijen, stichten kerken, die de menschen door hare pracht verblinden scholen, waar de kinderen om niet leeren en in de onderdanigheid aan ons hoofd worden opgevoed, winkels, waar de waren voor spotprijzen verkocht worden. Och, mijne vrienden, 't is eene soort van almacht, die tegenwoordig is, waar gij haar niet ziet, die werkt, waar gij 't niet vermoedt, - eene almacht, voor welke de drijfkracht der wereldsche zaken, het geld, geene waarde heeft.

En zal hij ons van al dat geld meedeelen?

Dat kan ik u zoo onvoorwaardelijk niet beloven. Gij moet zelven het uwe ertoe doen.

Hoe kunnen wij dat?

Dat kan ik u op 't oogenblik niet met ronde woorden zeggen. Alleen dit: gij weet, dat hier in Darwinia geld genoeg is. Doch 't bevindt zich niet in de rechte handen. Uwe rijke geleerden brassen en potten naar hartelust, terwijl gij, armen, gebrek lijdt en hard moet werken. Dat moet veranderen, niet waar?

Ja, ja, zonder twijfel!

Dat wil zeggen: de rijken moeten dat geld niet met u deelen. Dit zou verkeerd zijn. Want, mijne lieven, neemt mij niet kwalijk, dat ik u eene harde waarheid zeg: gij zoudt het in de vroolijkheid uws harten even ras verteren, als gij 't gekregen hadt. Neen, de Kerk moet het hebben, om er ten uwen voordeele een nuttig gebruik van te maken. Gij moet evenmin een plundertocht tegen de rijken ondernemen. Dat zou dom en goddeloos zijn, en ons hoofd wil dit niet. Gij moet ons opbiechten, alwat gij weet. Gij moet doen, alwat wij u elk oogenblik zullen zeggen; en, zoo waar als ik hier sta, beloof ik u, dat binnen zeer korten tijd deze geheele maatschappij zal veranderd zijn en dat er een tijd van overvloed zal komen. Wij noemen dezen tijd, die ophanden is, als ook de rijken zich aan onze macht zullen onderworpen hebben, het koningrijk Gods op de aarde. Hoopt en werkt met ons mede, geliefden, opdat die tijd spoedig aanbreke. Lijdt nog eene wijl uwe ellende. Maar komt zelven vlijtig bij ons ter kerke en ter biecht. Vertrouwt ons uwe vrouwen en dochters toe. Geeft ons uwe kinderen ter opvoeding.

Nu voelden de Darwinianen zich na deze toespraak wel niet recht tevreden. Zij hadden gehoopt geld te krijgen, maar merkten wel, dat daarvan vooreerst nog geen sprake was. Er waren zelfs eenigen, die openlijk lieten verlui-

den, dat de paters de menschen eigenlijk met eene doode musch blij maakten. Maar toch had de prediking invloed. De lieden waren ook zoo diep ellendig, zoo ontevreden, dat een straal van hoop op eene betere toekomst hen reeds troostte. Zij werden door de geleerden zoo minachtend behandeld, dat het hun goed deed, dat die vreemde heeren eenige belangstelling aan hen wijdden. 't Gaf een gevoel van geruststelling, als men zich zoo in een genootschap verbonden wist. Men voelde zich sterk in 't bewustzijn, dat het genootschap, waartoe men behoorde, onbegrensd machtig en onmetelijk rijk was. De vrouwen hingen de gemoedelijke paters met hart en ziel aan. De kinderen kusten hun de handen.

Inderdaad - ik moet der waarheid hulde doen - de arbeidende klassen van Darwinia werden er niet slechter bij. Wel bleven zij even arm en even dom, wel dronken zij evenveel brandewijn, pleegden zij evenveel ontucht als vroeger. Maar 't geschiedde alles op meer bedekte wijs. De priesters oefenden zekere tucht, en de menschen gingen stiller en bedaarder hun gang. Ja, de houding en gelaatstrekken kregen eene eigenaardig deemoedige uitdrukking.

Er was in de geheele zaak niets, dat den landsregenten onrustbarend voorkwam. Zij lachten erom, dat de eenvoudige lieden elken morgen naar de hut gingen, om daar te knielen voor het groote beeld, dat vroeger Darwin had geheeten en nu verdoopt was in Pius den Negende. Zij vonden 't uiterst grappig, dat Carl Vogt gemetamorphoseerd was in zekere maagd Maria, Büchner in Petrus en Häckel in een anderen sint, wiens naam mij ontschoten is. 't Was in 't oog der geleerden wel een gek goochelspel. Maar wat kwaad lag erin? Aan het domme volk viel niet veel te bederven, en zoolang er niets bleek van gevaarlijke opstokerijen tegen den staat, kon men de zaak rustig haren gang laten gaan.

Nu, daar bleek niets van, - de paters schenen even dom te zijn als hunne bekeerlingen, - 't waren volkomen onschadelijke wezens, als ze maar op hun eigenaardig terrein bleven. En dat deden zij immers.

O, zoo iets had moeten gebeuren in den goeden ouden tijd, toen Knöff als dictator den schepter voerde! Wat zou hij die paters onbarmhartig in de zee hebben gejaagd, hij, die hunne slimheid en nederigheid zoo door en door kende! Wat zou hij ruw gewoed hebben tegen de inboorlingen, die 't waagden den voet in den tempel te zetten of zelfs een woord met een van die mannen te wisselen!

't Bleek duidelijk: het jonge Darwinia was roekeloos uit gebrek aan de ervaring, die het voorgeslacht eenmaal had opgedaan. 't Was eigenwijs, omdat het de lessen, die de vaderen toch wel hadden overgeleverd en getracht hem in te prenten, vergat. 't Had de lichtzinnige onbezorgdheid van kinderen, die druk bezig zijn met hun speelgoed, - en wij weten het immers, 't speelgoed dier heeren waren hunne geleerde stokpaardjes. Laat ieder in Darwinia, dacht men, naar hartelust dwaasheden verkondigen en bedrijven, zoolang wij er niet door belemmerd worden in onze persoonlijke belangen. Dat is ware vrijzinnigheid.

Knöff sterft en wordt volgens loffelijke gewoonte der Darwinianen vooreerst vergeten. De zwarten gaan voort ruimschoots gebruik te maken van de gastvrijheid, doch de klank der rijksdaalders schudt de geleerden wakker. De lezer maakt kennis met willrecht, met den echten Darwiniaanschen jongen en met de vroolijke Darwiniaansche muzenzonen.

Eenmaal echter gebeurde iets, dat de minder lichtzinnigen met eenige bezorgheid vervulde. De oude Knöff was overleden. Dat veroorzaakte nu op zich zelf wel geen heel groote droefheid, want jong-Darwinia had een zeer kort geheugen voor bewezene diensten en uitgediende verdiensten. Jong-Darwinia had wel zoo iets in zich van de vrijzinnige deugd, die men met den naam van cynismus pleegt aan te duiden. Jong-Darwinia vond het eene niet onvermakelijke uitspanning om oude leeuwen te beschimpen. Dat lag voor een groot deel in het heldere bewustzijn, 't welk jong-Darwinia in zich omdroeg, dat de ouden heel bekrompene en bevooroordeelde lui waren geweest en dat het tegenwoordig geslacht in alle zaken een veel helderder inzicht had. Nu ben ik wel overtuigd, dat Darwinia alles, wat in zulk eene denkwijs stuitends mag liggen, weldra rijkelijk zal vergoeden door voor al zijne groote mannen standbeelden op te richten, maar 't is toch niet pleizierig voor de naaste betrekkingen der

overledenen en nog minder voor de oud gewordenen zelven, als eerst zulk eene periode van minachting moet doorloopen zijn, voordat de nakomelingschap op zekeren dag den inval krijgt, dat A. of B. toch inderdaad een groot man was en dat het dus meer dan tijd is om het hem bij zijn leven en na zijn dood aangedane onrecht met eenige standbeelden en snorkende redevoeringen te vergoeden.

De oude Knöff was dan, zooals wij zeiden, gestorven. Daar verspreidde zich op geheimzinnige wijs het gerucht, dat hij op zijn sterfbed een der paters bij zich had laten komen, volkomene biecht had afgelegd en als berouwvol zoon der Kerk den geest had opgegeven. Men wist er zelfs bij te vertellen, dat hij eene aanzienlijke som had geschonken om zielmissen voor zich te laten lezen en zijn verblijf in 't vagevuur te verkorten.

Eerst wilde men dit niet gelooven. De geleerde regenten op Darwinia hadden namelijk de eigenaardigheid, dat zij alles, wat hun niet aangenaam was, zoolang mogelijk ignoreerden. Konden zij dit niet volhouden, dan verklaarden zij 't voor bezijden de waarheid. En baatte ook dit middel niet, dan maakten zij zich zelven en anderen diets, dat het toch zoo erg niet was. Op deze wijs hadden de magistraten op Darwinia een veel rustiger leven dan die van vele andere landen, waar de overheid den neus in alles steekt.

Door deze drie middelen zou ook deze zaak wel in den doofpot gestopt zijn, maar men zeide, dat de som, die Knöff aan de Kerk vermaakt had, vrij aanzienlijk was. Dat trok men zich geweldig aan Wie kreeg dat geld en waartoe werd het gebruikt? Dit punt moest opgehelderd worden.

En als men eenmaal in dergelijke geschiedenissen aan 't roeren gaat, is het honderd tegen één, dat er niet

meer loskomt. Het bleek nu, dat de Roomsche propaganda zich niet tot de arbeidende klassen bepaalde. De dames der aanzienlijkste geleerden hielden heimelijk verstandhouding met de paters. Van sommige herinnerde men zich, dat zij druk bezoeken van die heeren ontvingen. Van andere lekte zelfs uit, dat zij bij nacht en ontijd den weg naar de kapel plachten in te slaan. Nu onderzocht men verder: menig echtgenoot had in den laatsten tijd de ervaring opgedaan, dat de huishouding veel meer geld kostte dan vroeger. Rekeningen, die hij zeker meende betaald te hebben, werden nogmaals aangeboden. Waar bleef dat geld? Zonder twijfel ging het naar de zwarte heeren.

Enkele dames hadden zelfs den moed gehad om bij hare echtgenooten te bepleiten, dat op de paterscholen veel beter onderwijs werd gegeven dan op die van den Staat. De kinders werden er ordelijker en zoeter, en vooral de meisjes kregen er veel betere manieren. 't Vrijzinnige staatsonderricht maakte van de jongelui onbeschaamde betweters, die hunne moeders openlijk wegens hare domheid uitlachten. - Nu is dit wel zeer afkeurenswaard, maar noodzaakt de billijkheid mij toch den lezer in overweging te geven, of dergelijke bespotting niet eenigszins kon verontschuldigd worden. Men bedenke toch, dat die moeders op 't oogenblik wel fraai aangekleede dames waren, maar dat zij voor een zeventigtal jaren nog geen bewustzijn van kleedij hoegenaamd ook hadden en dat echt Eskimo-bloed door hare aderen rolde.

Doch hoe dit alles zij, vele mannen werden door dergelijke verschijnselen wakker geschud. Het viel niet te loochenen: de zwarte heeren hadden in 't geheim veel grootere vorderingen gemaakt, dan iemand vermoedde. En uit menig gesprek, dat zij gehouden hadden, en uit menig zonderling begrip, dat van niemand anders dan

van hen zijn oorsprong kon hebben genomen, bleek duidelijk, dat zij zich op lange na niet op hun terrein hielden. Zij begonnen, vooral door middel van de vrouwen, invloed te oefenen op de staatszaken. Terwijl de regeeringslieden van Darwinia sliepen of speelden, waakten en werkten zij onverdroten.

In dit dreigend gevaar bezat Darwinia gelukkig een man, die aan een helder inzicht in de tijdsomstandigheden eene echt vaderlandslievende gezindheid paarde. 't Was een der kleinzonen van den reeds sedert lang overleden zeeofficier. Zijn naam was Johannes Willrecht. Reeds als kind was Johannes Willrecht aan smaad en miskenning blootgesteld. Hij bezat niet den woesten en losbandigen aard, die de Darwiniaansche jongens kenmerkte en die voor eene nationale deugd werd aangezien, sedert een zeer geliefd schrijver in eene zijner humoristische schetsen het type van den echten Darwiniaanschen jongen had geschilderd. Die schrijver had namelijk begrepen, dat de geleerde opvoeding in Nieuw-Berlijn te veel den levenlust bij de jeugd uitdoofde en haar door de eeuwige studie van wiskunde en andere droge zaken al heel vroeg het karakter van oude mannetjes opdrukte. Daarom had deze letterkundige in eene jolige bui eene satire op den geest des tijds gegeven door den echten Darwiniaanschen jongen voor te stellen als een baldadigen bengel, die den brui van 't leeren geeft en niets dan kattekwaad en guitenstreken uitvoert. Die schets was heel aardig en wel berekend om het oudmannetjesachtige wezen der toenmalige jeugd door de scherpe tegenstelling recht bespottelijk te maken. Maar welke gevolgen had zijn werk! Het Darwiniaansche publiek bezat vele uitstekende hoedanigheden, doch ieder onpartijdige moest toegeven, dat de ader van den humor bij deze hoog ontwikkelde aristocratie niet zeer rijkelijk vloeide. 't Gaat

meer zoo bij de kaste der geleerde specialiteiten: 't gezonde en frissche verstand, dat alleen bij machte is om den humor in gezonden zin op te vatten, schijnt bij hen wel eens te zijn zoek geraakt. De eenzijdige geleerdheid drukt, denk ik, zoo zwaar op één punt van de hersenen, dat zij zoowat de uitwerking van eene hersenschudding teweegbrengt. - De satire werd niet begrepen. En daar het straatjongensachtige en weerbarstige wezen, dat de letterkundige geschilderd had, niet geheel in strijd was met de uiterst vrijzinnige denkbeelden, die de volwassenen op staatkundig en godsdienstig gebied beleden, meende men in vollen ernst, dat des schrijvers bedoeling was, dat de jeugd moest opgevoed worden tot het type van den straatbengel, dat hij eenmaal met losse trekken op 't papier had gekrabbeld. Opvoeders en onderwijzers dweepten met dien ‘echt Darwiniaanschen jongen’. Wijdde een knaap zich met ernst aan zijne studie, liet hij eerzucht tegenover zijne makkers blijken, nam hij geen deel aan hunne baldadige en woeste spelen, deed hij niet dapper mee om overheden en bejaarde lieden te bespotten, dan waren de onderwijzers zelven er het eerst bij om hem voor de geheele klasse ten toon te stellen met de ironische woorden: nu, dat is me ook een echte Darwiniaansche jongen! - Er waren nadenkende ouders, die bij den luien en onverschilligen geest, die meer en meer de jeugd begon te kenmerken, zuchtend tot zich zelven zeiden: ik wilde wel, dat die beroemde letterkundige zijn opstel over den echten Darwiniaanschen jongen nooit geschreven had! - En als ik ronduit mijn gevoelen moet zeggen, geloof ik, dat de man later zelf berouw heeft gehad, dat hij deze schets had laten drukken. Maar, eilieve, hoe kon hij met mogelijkheid voorzien, dat zijne landgenooten niet genoeg gezond verstand zouden hebben, om de bedoeling van zijne scherts

te vatten? O wee, die zalige domheid der geleerde specialiteiten, waartoe de Darwiniaansche schoolmeesters in den regel behoorden!

Hoewel ik geheel van onzen Johannes Willrecht afdwaalde, moet ik tot mijn leedwezen hier onmiddelijk bijvoegen, dat ik, tot recht begrip der feiten mij nog meermalen eene uitweiding zal moeten veroorloven. Trouwens deze Johannes Willrecht zal in deze geschiedenis zulk eene gewichtige rol spelen, dat het wel der moeite waard is, om zijn beeld behoorlijk ‘in de lijst van zijn tijd’ te zetten.

Johannes had dus, zooals gij begrijpen kunt, ten gevolge van zijn ernstigen aard en brandenden ijver voor de wetenschap zeer onaangename jongensjaren doorgebracht. Om strijd plaagden hem zijne medeleerlingen en beschimpten hem zijne leermeesters.

Als jongeling bezocht hij de universiteit te Nieuw-Berlijn.

Nu zoudt gij u zeer vergissen, als gij meendet, dat de geest, die aan deze hoogeschool heerschte, eene voortzetting was van het straatjongensachtige type, dat door de onderwijzers der lagere scholen werd aanbevolen tot bevordering van het nationaalgevoel en tot vorming van een nationaalkarakter. 't Schijnt, dat het zoo vurig aangeprezen type van den ‘echten jongen’ òf geheel had uitgewerkt voor de komst op de academie, òf dat het slechts eene aangenomene gemaaktheid was geweest, die eigenlijk nooit wortel had willen schieten en zich misschien juist om deze reden zoo plomp voordeed. Hoe 't zij, Darwinia's studenten waren juist het tegendeel van 't beeld, dat gij u na al het omtrent den knaap gezegde van den jongeling zoudt vormen. Niet waar? gij stelt hem u voor als den zingenden, schreeuwenden, philisters afranselenden, gelaarsden, met sporen rammelenden, duelleerenden volwassen kwajongen, die hier en daar nog

aan de Duitsche academiën huishoudt? Zet, bid ik u, dit ideaal - zoo 't er een heeten mag - van den ouderwetschen muzenzoon uit uw hoofd. De levenswijs der geleerde jongelingschap van Nieuw-Berlijn kan ik bij niets beter vergelijken dan bij het samenwonen van een groot aantal rijke en reeds tamelijk bedaagde ongehuwde heeren. 't Zal niet noodig zijn, dat ik dit type voor u uitwerk, want er is wel niemand onder mijne lezers, of hij kent er een exemplaar van. Zoo'n heer richt zich op zijne kamers recht comfortable in, staat 's morgens laat op, doet het werk, dat hij mocht hebben, zeer op zijn gemak af, kleedt zich steeds naar den laatsten smaak, bezoekt eene deftige sociëteit, dineert aan de beste publieke tafel, is een liefhebber van eene fijne flesch, gaat niet anders dan in eene zeer elegante equipage rijden, zit tot laat in den nacht op bij een zeer fijn souper, geniet, in een woord, ruimschoots alles, wat voor veel geld te krijgen is. Maar hij is geen losbol, geen wildzang, - ver van daar: bij al zijne uitspattingen blijft hij steeds even deftig en bedaard. Hij is eraan gewoon. Hij zou 't gemeen en kwajongensachtig vinden om, al heeft hij ook zeer rijkelijk gedineerd en gesoupeerd, in de vroolijkheid zijns harten dronkenmansbaldadigheden uit te halen. - In dier voege gedroeg zich het meerendeel der studeerende jongelingschap van Nieuw-Berlijn. Er heerschte onder die jonge heeren eene grenzenlooze weelde, en 't eerste, wat men den nieuweling leerde, was de kunst om op echt aristocratische manier heel veel geld te verteren. Wie hen zoo als rijke oudgasten op hoogen toon over politiek hoorde debatteeren of opmerkte, hoe zij met alle illusiën der jeugd den spot dreven, zou niet licht op het denkbeeld zijn gekomen, dat deze jongelingschap hier vergaderd was in de oefenschool der levenslustige Muzen. En maak nu niet uit hunne door zekere levenszatheid gekenmerkte

genietingen op, dat die jongelui zich met den ernst van den mannelijken leeftijd op de studiën toelegden. Och neen! In Nieuw-Berlijn werd bedroefd weinig gestudeerd. Als een bon-vivant zijne roeping goed begrijpt en zijne gezondheid niet te spoedig in den grond wil werken, houdt, hij bitter weinig tijd tot arbeid over en is 't hoofd niet altijd even geschikt tot inspanning. De studenten van Nieuw-Berlijn mochten zeer veel vorderen van andere organen des lichaams, met hunne hersenen hielden zij zoo spaarzaam mogelijk huis. Zij wachtten zich wel om iets meer te studeeren dan 't geen volstrekt noodig was voor de examens, die zij moesten afleggen, om eenmaal in de kaste der geleerde landsregenten te worden opgenomen. Die examens liepen wel over onderscheidene vakken en zouden ook zoo heel gemakkelijk niet zijn geweest, als de jongelui niet de gewoonte hadden gehad om de hulp in te roepen van zekere personen, die men den eigenaardigen naam van ‘inpompers’ gaf, en wien uitdrukkelijk was opgedragen, om de jeugdige hersenen met niet meer te belasten, dan 't geen tot zulk een examen noodig was en er zeer spoedig na de doorgestane proef met gemak weer uitgepompt zou kunnen worden. Waren ze dan van den ballast der algemeene kennis ontdaan, dan lag het veld braak tot het opnemen van eene of andere, zoo beperkt mogelijke specialiteit, en kon men zich zalig gevoelen in 't bezit der geleerde domheid, waarop ik vroeger eene lofrede schreef.

Zoo studeerden in Darwinia de jongelieden der aristocratie, en ik moet er nadrukkelijk bijvoegen: der rijke aristocratie. Want gij begrijpt wel, dat minder gegoeden niet aan zulk een leven van rijke renteniers konden denken. - Nu wilde echter het ongeluk, dat de familie van den officier niet rijk was. Zij had zich, zooals ik vroeger zeide, met krijgsstudiën afgegeven, en dit vak

werd in Darwinia, dat nog nooit een oorlog had beleefd, niet geteld en derhalve allerellendigst bezoldigd.

Dus kwam Johannes Willrecht - ge ziet, ik heb mij hier al weer eene tweede uitweiding veroorloofd - als arm student aan de universiteit. Dit was het eerste ongeluk. Daarbij kwam eene tweede ramp: hij bood het in Darwinia ongehoorde verschijnsel van een jongman, die van brandenden ijver voor de wetenschap blaakt. Deelde elk van de professoren der hoogeschool zijne specialiteit zonder eenig onderling verband mede, hij rustte niet, voordat hij den samenhang tusschen de uiteenloopende vakken ontdekt had en het hem gelukt was de ordelooze steenen der wetenschap door een eigen gevonden, maar des te hechter cement met elkander te verbinden. Hij verachtte de examenstudie, hij bediende zich niet van de inpompers, en 't gevolg was, ten eerste dat hij eenige malen bij de examens werd afgewezen, en ten tweede, dat hij door zijne medestudenten als een onnoozele kwâjongen en half gekke pedant werd behandeld. Toen hij er eindelijk met oneindige moeite in geslaagd was, om in de kaste der geleerden te worden opgenomen, versmaadde hij het weder om zich op eene kleine specialiteit toe te leggen en zoodoende eene celebriteit te worden. Hij bleef, niettegenstaande al zijne treurige ervaringen, het ideaal najagen, dat alleen het inzicht in 't verband der wetenschappen ons in staat stelt om een onbevooroordeelden blik op de maatschappelijke toestanden te werpen. 't Gevolg was, dat Willrecht ongeschikt werd bevonden om eene betrekking te bekleeden en dat hij armoede bleef lijden.

Maar 't gevolg was ook, dat Willrecht eene buitengewone mate van levenswijsheid en voorzichtigheid bezat, en dat kij zaken doorgrondde, die ongemerkt voor zijne geleerde tijdgenooten voorbijgingen, omdat de zalige dom-

heid der geleerde specialiteiten, de gewoonte om niet naar oorzaken en gevolgen te vragen en het hartverheffende bewustzijn van voor celebriteit te gelden maakten, dat ieder zorgeloos rondsprong op het plekje, waarop het hem beliefde zijne gymnastische oefeningen te drijven.

Zoo kwam het dan, dat, terwijl menigeen in den lande door eene instinctmatige vrees voor het drijven der Zwarten bevangen werd, Willrecht duidelijk inzag, waar de schoen wrong. Hij was de eenige, die de waarheid doorgrondde, dat bij deze heeren de godsdienst slechts de mantel was, die de staatkundige bedoelingen bedekte. Hij wist, dat hunne nederigheid niets anders was dan sluiken en kruipen, om ongemerkt tot het hoogste gezag op te klimmen. Ja, hem was het zelfs door zijne historische navorschingen niet verborgen gebleven, dat die Paus, wiens dienaren zij voorgaven te zijn, niets anders was dan een lijk, dat sinds lang onder de ijsschotsen begraven lag; dat daarentegen de Kerk wel degelijk eene bestaande macht was; maar dat die Kerk louter vertegenwoordigd werd door de eigene personen der heeren paters. Ja, hij vermoedde nog veel meer, dan hij met historische zekerheid wist. Hij vermoedde onder die betoovering, waarmee de goede menschen op Darwinia zoo spoedig in 't net waren gelokt, een dieperen grond: het streven der menschelijke natuur naar het bovenzinnelijke, dat zich op een laag standpunt van ontwikkeling zelfs door de meest gebrekkige godsdienstige begrippen en door de zinnelijkste vormen tijdelijk bevredigd gevoelt. Doch - zooals ik zeide - de kloeke man vermoedde slechts, en vermoedens zijn, zooals mijne in het positivisme der negentiende eeuw grootgebrachte lezers opperbest zullen weten, een zeer zwakke grondslag

Willrecht laat een boek drukken. Wat men op Darwinia zoo al leest. Hoe de schrijver aan deze geschiedenis komt.

Deze veelzijdig ontwikkelde geleerde, die door treurige ervaringen eene voor zijn tijd en bij zijn volk buitengewone maat van bezadigdheid en voorzichtigheid had verworven, werd door vaderlandsliefde gedreven om Darwinia's verleden, zijn tegenwoordigen toestand en de toekomst die het tegemoet scheen te gaan, aan een nauwgezet onderzoek te onderwerpen en deze geleerde studie in een vrij uitvoerig geschrift te boek te stellen.

Hij wenachte niets liever dan dit werk te laten drukken en het zoo onder 't oog van al zijne landgenooten te brengen, opdat ieder mocht in staat gesteld worden om de zaak rijpelijk te overwegen.

Toen derhalve Johannes Willrecht zijn manuscript in behoorlijke orde had gebracht, trok hij de stoute schoenen aan en begaf hij zich naar de grootste drukkerij van Nieuw Berlijn, welker bezitter uitgever was van het aanzienlijkste nieuwsblad van 't geheele land.

Mijnheer Schnitzer, sprak onze geleerde, ik wenschte u de uitgaaf voor te stellen van een werk, dat in allen gevalle de verdienste heeft van bestaande toestanden en tegenwoordige tijdsomstandigheden te behandelen en dus zonder twijfel de algemeene aandacht tot zich zal trekken.

O zoo, zeide de uitgever, eene brochure derhalve. Maar dan moet ik u eens voor al zeggen, mijnheer, dat het uitgeven van brochures een finantiëele ondergang voor ons is. Van veel gelezene brochuren worden in Darwinia niet meer dan een paarhonderd exemplaren verkocht. Gij ziet mij verwonderd aan. Maar ik zal u de reden zeggen. In de eerste plaats heeft het publiek hier zeer weinig sympathie voor zaken, die het algemeen belang betreffen. En dit is vrij natuurlijk. Wij staan in alle opzichten op een zeer hoog standpunt. Dit wil niet zeggen, dat niet het een of ander voor verbetering zou vatbaar wezen. Maar gij kent de echte vrijzinnigheid, die ons kenmerkt. Wij zijn niet vasthoudend aan oude instellingen. Hoe meer veranderingen, hoe liever. Wij bevinden ons derhalve op den waren weg, die tot vooruitgang leidt, en hebben geene ooren om te luisteren naar den een of anderen betweter, die toch geen invloed zal kunnen uitoefenen op de voortreffelijke openbare meening, en die, gesteld, dat hij dat kon, haar wellicht van het rechte pad zou afbrengen. - En dan ziet men ertegen op, om zich voor eigene rekening brochures aan te schaffen, omdat die dingen toch in sociëteiten ter lezing worden gelegd en in leesgezelschappen rondgaan. Waar het zaken van algemeen belang betreft, is ieder geduldig genoeg om bedaard zijne beurt af te wachten. 't Kan niemand schelen, of hij zoo'n boekje wat later in handen krijgt. Slechts één geval zonder ik uit: als namelijk in eene brochure bepaalde personen met naam en toenaam worden aangevallen. Dan kan de uitgaaf eene winstgevende zaak worden. Of de personen, die uitgekleed worden, beroemd zijn of niet, doet er niet toe. Doch de namen moeten erin staan en de aantijgingen moeten zich op 't gebied van 't private leven bewegen. Dan verdringen vrienden en vijanden van den doorgehaalden mede-

burger zich, om het boekje te koopen. Ieder wil het het eerst lezen en het als een aandenken in zijn eigen bezit houden. Bevat uw manuscript iets van dien aard, dan ben ik zeer genegen om het uit te geven en wil er u zelfs een aanzienlijk honorarium voor betalen.

Helaas neen! moest de ongelukkige Willrecht bekennen. Greene andere namen worden erin genoemd dan van overledenen, die eene belangrijke rol in de geschiedenis van onzen staat hebben gespeeld. De tegenwoordig levenden heb ik uit kieschheid gespaard. Ik meende aan de uiteenzetting onzer omstandigheden elk persoonlijk karakter te moeten ontnemen. Ik beschouw de zaken afgescheiden van de personen. Zoo wordt niemand door verbittering van persoonlijken aard belet, om een onpartijdig oordeel te vellen. Maar buitendien is het geene brochure: 't zal een vrij lijvig boekdeel van een vierhonderd bladzijden vormen.

Hoe kunt gij er dan aan denken, geachte doctor, om mij zulk een voorstel te doen? Wilt gij, dat ik mij ruïneere door misdruk te maken?

Maar ik dacht, hervatte Willrecht, dat een boek, waarbij ieder belang heeft, ook door ieder zou gelezen worden. Vooral in een echt constitutioneel en vrijzinnig land als het onze heeft ieder burger er 't grootste belang bij om de tegenwoordige omstandigheden in hare oorzaken en waarschijnlijke gevolgen te leeren kennen.

Ik herhaal u, heer doctor, dat hebben wij niet noodig. Wij zijn allen van nature politici, en ieder bezit genoeg zelfvertrouwen om zijne eigene meening hooger te stellen dan die, waarmee men hem in een boek op het lijf valt.

Zoudt gij echter in dit geval niet eene uitzondering willen maken? Ik zag mijn boek zoo gaarne in 't licht verschijnen, omdat ik overtuigd ben, dat het gretig zal

gelezen worden. Honorarium begeer ik niet, tenzij 't later mocht blijken, dat gij zeer goede zaken hebt gemaakt. Dat laat ik geheel aan uwe goede trouw over. En gesteld ook, de uitslag ware minder gunstig, gij geeft immers zooveel uit, dat dit ééne licht onder den grooten hoop kan doorgaan.

Ja, doctor, dat zegt ge daar terecht: ik geef veel uit. Maar ik geef alleen uit, wat ik weet, dat in den smaak van 't publiek valt.

Wat wil het publiek dan?

Romans, mijnheer!

Nu, 't zou wellicht mogelijk zijn mijne denkbeelden meer of min in den vorm van een roman te kleeden.

Neen, mijnheer, zulke romans bedoel ik niet. De lezing van zulk een verhaal, als gij bedoelt, zou nadenken kosten. En weet, dat het publiek, 't welk romans leest, den brui geeft van nadenken. Wie toch lezen die boeken? Natuurlijk niet onze geleerden: die verdiepen zich geheel in hunne specialiteiten en weten nauwelijks, dat daarbuiten eene wereld bestaat. - Onze kooplieden en industrieelen hebben 't veel te druk om te lezen. Als zij de marktberichten en handelstijdingen uit de courant hebben doorgezien, spoeden zij zich naar sociëteit of koffiehuis, om een kaartje te leggen. Die heeren treft gij nooit te huis aan. Wanneer zouden zij dus lezen? - Onze arbeidende klassen zijn te weinig ontwikkeld, om den draad van eene redeneering te kunnen vasthouden. Eene gewone courant is voor hen nog veel te zware lectuur. Wie blijven dus als romanlezers over? De dames, mijnheer, de vrouwen uit den fatsoenlijken stand. Maar met hare ontwikkeling is het jammerlijk gesteld, 't Is nog geene eeuw geleden, dat zij naakt liepen en 't oude wilde bloed zit er nog in. Daarnaar moet de lectuur berekend zijn. De minst beduidende verhalen worden door haar

met de meeste graagte gelezen. Ik laat zulke boeken, wier inhoud naar één model moet geknipt zijn, bij honderden maken. De schrijvers krijgen dan drie gulden honorarium per vel druks, dat is, voor elke 16 bladzijden. 't Is wel niet veel, en ik geloof, dat men als kopiist van een deurwaarder of notaris veel meer kan verdienen; maar van den anderen kant is de arbeid ook onbeduidend. De hersenen behoeven er ten minste niet bij te verslijten. En op stijl en taal wordt niet gelet.

Maar gij geeft toch meer uit dan zulke stukwerkromans? Bv. wetenschappelijke boeken?

O neen, de geleerden hebben hunne eigene wetenschappelijke traditie; daar heeft de Darwiniaansche pers niets mee te maken.

Ik bedoelde eigenlijk meer populair-wetenschappelijke werken: de resultaten der geleerdheid toegankelijk gemaakt voor ieder, die niet tot de beoefenaars van 't vak behoort.

Och wat! Wie stoort zich hier aan wetenschap anders dan juist de vakgeleerden? En deze vormen eene kaste of eene soort van aristocratie, die zich slechts met specialiteiten bezig houdt. Alles, wat in een populairen vorm geschreven is, verachten zij diep. Buiten de geleerden bekommert niemand zich om wetenschap. Van de arbeidende klassen kan natuurlijk geen sprake zijn: hare ontwikkeling staat op een veel te lang standpunt. Maar ik durf op goede gronden beweren, dat onder onze fatsoenlijk gekleede, fatsoenlijk sprekende en welgemanierde ambtenaars, kooplieden, industriëelen slechts zeer weinigen gevonden worden, die, gesteld, dat zij smaak vonden in nuttige lectuur, in staat zouden zijn om de meest populaire verhandeling over eenig vak van wetenschap te verstaan. 't Is een ongelukkig ding, maar onze geleerden doen ook niets om de wetenschap te popularizeeren. Zij

vergenoegen zich ermee om hunne orakels in academische gehoorzalen en geleerde genootschappen uit te spreken. Het treurige gevolg is, dat de burgerman bij ons nagenoeg geene ontwikkeling bezit en dat derhalve wetenschappelijke lectuur voor hem geheel overbodig moet geacht worden.

Er zijn toch altijd menschen, die lezen. Wat lezen zij dan?

Ik heb het u gezegd: couranten en bijna niets dan couranten.

Als eenig voedsel van den geest couranten lezen..... 't is verschrikkelijk! En dan nog wel couranten van dit gehalte! Ik herinner mij, dat de zonen der stichters dezer kolonie verhaalden van de prachtige bladen, die in hun land bestonden. Ik heb eens een paar oude nommers gezien, die zij op hunne reis hadden meegenomen. Wat zijn de onze in vergelijking daarmee? Welk een oppervlakkige inhoud! Een onvruchtbaar spiegelgevecht der redactiën onderling en overigens onsamenhangende tijdingen. - Welk een ellendige stijl! En zie dan de kleinere stedelijke bladen, die meer bepaald in handen van de burgerklasse en van de vrouwen komen! De onbeduidendste nieuwtjes, diefstallen, ongelukken, laffe anecdoten, worden uit de grootere bladen geknipt en als een zonderling mengelmoes opgedist. Ik geloof, dat die blaadjes enkel met de schaar geredigeerd worden en dat de pen daarbij nooit te pas komt.

Ja, stemde Schnitzer toe, meermalen hebben welmeenende redactiën beproefd den inhoud van dergelijke bladen dienstbaar te maken tot ontwikkeling der burgerklasse. Maar steeds is deze poging mislukt. Bij nader onderzoek bleek, dat de degelijke stukken, die men bij den ballast van onbeduidende nieuwtjes als het ware binnensmokkelde, niet gelezen werden. Dreef men de stoutheid zoo

ver, dat het nuttige en wetenswaardige de overhand kreeg op het laffe en onbeduidende, dan merkte de uitgever aldra aan het verminderend debiet, dat de kost niet in den smaak van 't publiek viel.

De oppermachtige critiek moest dergelijk misbruik van de drukpers eens duchtig onderhanden nemen.

Wat spreekt gij van oppermachtige critiek? De critiek houdt hier huis in een paar tijdschriften, die in handen zijn van geleerde clubs en die een kwijnend bestaan rekken. Die critiek zweeft in hare hoogere sfeer en acht het beneden hare waardigheid om kennis te nemen van het dagelijksch brood, waarmede de geest van 't volk gevoed wordt. Wat zou 't haar ook baten? Als zij de ellende der gewone lectuur eens duchtig ten toon stelde, zou haar betoog noch gelezen noch begrepen worden door hen, wien de terechtwijzing geldt.

't Is dus een wanhopige toestand?

Ja, met recht wanhopig, als gij in aanmerking neemt, dat wij reeds den stijd beleefd hebben, dat eenige welmeenende geleerden de handen in elkaar sloegen en ondernemingen tot het verschaffen van geschikte volkslectuur op touw zetten. Populaire werken over natuurkundige en historische wetenschappen waren toen aan de orde van den dag. Tijdschriften, die opstellen op dit gebied gaven, vonden toen lezers. Maar daarna is binnen verloop van zeer weinige jaren onder alle standen eene onhuiselijkheid, een jagen naar zinnelijke genietingen, kortom, eene verwildering ontstaan, die den lust tot onderzoek en nadenken schijnt uit te dooven. Wij, uitgevers, hebben de zaak der populair wetenschappelijke literatuur dan ook als hopeloos opgegeven. En vraagt ge mij, wat de standen, die zich niet opzettelijk aan de beoefening der wetenschap wijden, indien 't zoo voortgaat als thans, over een vijfentwintig jaren zullen te lezen

krijgen, dan moet ik u verklaren, dat ik de toekomst der beschaving van 't algemeen in Darwinia niet helder inzie. Ik geloof, dat onze uitgevers zich dan op geen ander terrein meer zullen bewegen dan op dat van de romans en couranten.

Zou er niet een groote omkeer kunnen plaats grijpen, als wij eens in betrekking kwamen met de beschaafde wereld, waaruit de stichters der kolonie afstammen?

Wat dan gebeuren zou, zal ik u zeggen. Dan zullen onze hoogere standen zich geheel op de taal en wetenschappelijke producten van dat volk werpen, met de voortbrengselen der Darwiniaansche pers zal 't er nog slechter gaan uitzien en naar mate de geleerden hooger stijgen, zal het volk dieper in den poel der onwetendheid zinken.

Mag ik van uwe opmerkingen gebruik maken in mijn boek?

Volgaarne, mits gij niet verlangt, dat ik het uitgeef.

En toch moet het gedrukt worden, zij het dan in godsnaam voor mijne rekening. Dat zult gij toch niet weigeren?

O neen, als gij mij de kosten van drukloon, papier, administratie en wat meer tot de uitgaaf van zulk een boek behoort, vergoedt, waarom zou ik dan weigeren?

Hoewel ik volstrekt niet bemiddeld ben, zal ik mij deze opoffering getroosten. Maak dan maar onmiddelijk een aanvang met de uitvoering.

Dit was bijzonder roiaal gezegd. De uitgever Schnitzer echter was een zeer praktisch mensch en kon zich moeilijk voorstellen, dat een solide man zijn geld wegwierp aan het pleizier om zijn geschrijf, dat niemand zou lezen, in eenige honderden exemplaren gedrukt te zien. Hij vond het ook een verdacht verschijnsel, dat Willrecht zelfs niet naar het bedrag der kosten vroeg. Zijne

menschenkennis zeide hem, dat die buitengewoon roiale lui wel eens behooren tot de kategorie van hen, die niets te verliezen hebben. Hij gaf dus op hoogst beleefde manier te kennen, dat hij volstrekt niet met Willrecht's persoon en omstandigheden bekend was; dat hij hem des niettegenstaande de kosten volgaarne zon voorschieten, als hij op het oogenblik niet zeer schraal bij kas was ten gevolge van de vele ondernemingen, die hij ter pers had, - de gelden kwamen, helaas, zoo traag binnen! - Kortom, een voorschot zou hem op 't oogenblik niet te onpas komen.....

Er schoot voor den edelen Willrecht, die wel wist, dat hij op Darwinia eer in slechtere dan in betere handen kon vallen, niets anders over dan eenige bezittingen te gelde te maken, ten einde de gevorderde negenhonderd gulden bij den uitgever te storten. Dit deed hij. En zoo werd zonder verdere bezwaren een begin gemaakt met de uitvoering.

Nu zou mijnen lezers ongetwijfeld niets aangenamer zijn, dan dat ik het hoogst belangrijke werk van dr. Willrecht tot stichting en leering van alle toekomstige geslachten van het begin tot het einde liet afdrukken. 't Spijt mij, dat ik niet aan dit verlangen kan voldoen.

Misschien heeft de vraag u wel eens op de lippen gezweefd, hoe ik toch ben gekomen aan dit verhaal van gebeurtenissen, die onze achterkleinkinderen eerst zouden beleven, als 't hun mocht gelukken aan de groote katastrophe te ontsnappen? Dat wil ik u bij deze gelegenheid zeggen.

Ik heb een vriend, die zeer sterk magnetiseur is. De man stelt - wat bij lieden van zijn slag lang niet altijd het geval is - veel belang in wetenschappelijke onderzoekingen. Hij geeft zich echter niet de

moeite om er lang over te peinzen. Och neen, als hij iets wenscht te weten, brengt hij met een paar streken zijne somnambule in slaap en laat haar uit verleden en toekomst vertellen, wat hij wil. 't Ware te wenschen, dat meer magnetiseurs van dezen edelen dorst naar kennis brandden en zoover t'huis waren in de tobberijen der wetenschap, dat zij bepaalde vragen tot hunne helderziende dames konden richten. Dit laatste voeg ik er uitdrukkelijk bij, omdat anders de hoogst eenvoudige methode van onderzoek hun niet veel zou baten. Want ik vermoed, dat, als de magnetiseurs van 't gewone allooi eens op den inval kwamen om wetenschappelijke quaesties op het tapijt te brengen, de slapende juffrouw en de onder hare orders staande schimmen zeer ter snede het spreekwoord zouden kunnen toepassen, dat één gek in staat is om meer te vragen dan tien wijzen kunnen beantwoorden. Mijn magnetiseerende vriend echter bezit het bij lieden van zijn vak zeldzame vermogen van gepaste vragen te kunnen stellen. Hij weet derhalve oneindig veel meer dan al onze professoren en geleerde genootschappen samen. Daarbij weet hij alles spoedig, bijna oogenblikkelijk. Want met de tegenwoordige kwakzalverij der mediums geeft hij zich niet af: het spellen van de openbaringen door kloppen of psychographen gaat hem te langzaam. Hij laat zijne profetes spreken, en hoewel die dame in het dagelijksch leven tamelijk suf is en nauwelijks een woord zegt, stort zij gedurende de oogenblikken, waarin zij als Pythia zitting houdt, een overstelpenden stroom van woorden uit. Hieruit blijkt meer dan voldoende, dat zij alsdan niet zelve spreekt, maar dat tal van mededeelzame geesten zich als 't ware verdringen om alles, wat zij weten, door haren mond te verklappen.

Zoo gebeurde het eens, dat de magnetiseur inlichtingen

vroeg omtrent de tropische en de ijsperioden, die eenmaal in deze streken der wereld moeten geheerscht hebben. Aan alle hypothesen der geleerden omtrent deze verschijnselen drukten de geesten den kop in door te verklaren, dat herhaaldelijk verschuivingen der aardas hadden plaats gehad. Doch de geesten zijn mededeelzaam. van natuur en konden niet nalaten iets meer te antwoorden dan uitdrukkelijk gevraagd was: zij profeteerden, dat binnen korten tijd wederom zulk eene verwrikking van onze planeet zou plaats grijpen. Deze voorspelling trof den magnetiseur geweldig. Want ofschoon hij door zijn gemeenzamen omgang met de geestenwereld overtuigd was, dat de schimmen het zeer goed hebben, was mijn vriend toch bij lange niet onverschillig omtrent de lotwisselingen van het sterfelijk hulsel, dat ons voorshands den toegang tot de zalige wereld verbiedt. Die uitdrukking ‘binnen korten tijd’ veroorzaakte hem eene zeer onaangename gewaarwording. 't Was dezen waardigen heer derhalve een pak van 't hart genomen, toen de geesten door den mond der Pythia de nadere verklaring gaven, dat de tijdrekening in hunne sfeer eene geheel andere is dan hier op aarde. Hij kende immers wel het ‘bij den Heer zijn duizend jaren als één dag’? Waar dus de geesten van korten tijd spraken, kon er in deze wereld van tijd en ruimte licht eene kleine eeuw mee gemoeid zijn.

Voorloopig van de zorg voor eigen lijfsgevaar verlost, begon de magnetiseur naar verdere omstandigheden te vorschen en ontving in verhevene geestentaai het verslag, dat ik mijnen lezers in het koude proza van het dagelijksch leven teruggeef. Al het langwijlige en droge, waaraan deze geschiedenis zeer rijk is, komt dus enkel voor mijne rekening. Dit meen ik uitdrukkelijk te moeten verklaren, opdat niemand een te geringen dunk opvatte

van de welsprekendheid der wezens van hoogere orde. Nu begrijpt ge ook, dat de geesten van het tamelijk dorre werk van van dr. Willrecht, welks bladzijden reeds in het boek van het Noodlot geregistreerd waren, moeilijk iets anders konden weergeven dan eene bloemrijke omschrijving van den inhoud.

De inhoud van Willrecht's boek - Een hoofdstuk, bar geleerd en tamelijk zwaar op de hand.

Het eerste of geschiedkundig gedeelte van het boek - misschien juist het leerzaamst voor de landgenooten van Willrecht - heeft voor ons het minste belang, omdat wij inderdaad beter op de hoogte zijn van de vaderlandsche geschiedenis der Darwinianen dan de landskinderen zelven.

Zijne staatkundige geschiedenis van Darwinia begon met de schepping der wereld. In de thans gangbare theorieën omtrent dit punt bracht hij aanzienlijke wijzigingen. Zoo verwierp hij bv. de gasnevel-theorie. De hemellichamen waren volgens zijne meening ontstaan uit louter krachten. De oneindige ruimte was eigenlijk niets dan kracht en al kracht. Deze kracht had zich toevallig hier en daar gecondenseerd. Zulke samengepakte kracht nam dan den vorm van stof aan, scheidde zich bij meerdere verdichting af van de algemeene kracht, en ontwikkelde zich verder tot eene zelfstandige wereld. Hij bewees ook het onhoudbare der hypothese, dat de snelle draaiing der gaszonnen er ringen had doen afvliegen, die zich dan weer tot planeten zonden gebald hebben. Neen, meende Willrecht, de zelfstandige en tot stof gecondenseerde krachtmassa's zweefden als kometen rond, trokken elkander aan, stieten elkander at, en zoo begonnen de groo-

tere de kleinere onder hare macht te krijgen en naar haar pijpen te doen dansen, - ik bedoel eigenlijk: als trawanten om zich te laten draaien.

Het ontstaan der levende organismen werd veel duidelijker en juister uiteengezet dan bij Häckel. Door geniale combinatiën had Willrecht eene oneindige menigte van voorwereldsche planten en dieren geconstrueerd, in plaat gebracht en onweerlegbaar bewezen, dat zulke wezens eenmaal noodzakelijk hadden moeten leven, want dat hetgeen, 'vernunstig' is, ook 'wirklich' bestaan moet. Hij bad dus de stamboomen der tegenwoordige organismen zoozeer volmaakt en aangevuld, dat die van Häckel daartoe in verhouding stonden als de gebrekkige fragmenten der twaalf tafels van de Romeinen tot de Pandecten van het Corpus juris.

Wat de afstamming van den mensch betreft, waagde hij het in een belangrijk punt van Darwin zelven af te wijken. Zijne onderzoekingen hadden hem namelijk tot de slotsom gebracht, dat de mensch onmiddelijk afstamt, niet van een aapachtig, maar van een beerachtig wezen. Vele apen, zoo redeneerde hij, mogen een zeer menschelijk type hebben, - dit bewijst niets. Is bij het menschelijk geslacht niet evenzeer vertegenwoordigd het uiterlijk van os, zwijn, bok en andere dieren, inzonderheid dat van het schaap, - ook wat het karakter betreft? En dit is, zeide hij, mijns inziens een vrij wat wisser bewijs van bloedverwantschap dan zekere anatomische eigenaardigheden. Een der stichters van deze kolonie verhaalde mij, dat in Europa geheele volken sprekend het karakter vertoonen van schapen, die zich gewillig door hunne herders laten scheren en ter slachtbank voeren. Ook beweerde hij, dat de onder de beschaafde natiën meest verbreide godsdienst zich ten doel stelde om al zijne belijders tot het oorspronkelijk schapentype terug

te voeren. De godheid werd daar zelfs afgebeeld in de gedaante van een lam. Tot veel verblijdender resultaten komt men door den mensch terug te brengen tot het berengeslacht. De beer heeft handen en bezit in veel grootere mate dan de apen de neiging om op de achterpooten te loopen. Vooral in voeding bestaat de meest mogelijke overeenkomst tusschen beer en mensch. De aap is uitsluitend fructivor en laat zich niet verlokken om een biefstuk te verorberen. Welk een geweldigen sprong moet men dus maken om van aap over te gaan tot menschaap, van dezen tot aapmensch en eindelijk tot den bloedvretenden mensch? De beer echter versmaadt geene enkele soort van menschelijk voedsel. Vleesch tot hoofdschotel is hem welkom. Gaarne geniet hij een stuk brood daarbij. Groenten acht hij zeer dienstig tot zijne gezondheid. En reikt ge hem tot dessert vrachten en honig, dan zal hij ook deze niet versmaden. Ik ben verzekerd, schreef Willrecht, dat een beschaafde beer een zeer goed figuur zou maken aan eene publieke tafel en dat hij in eene fatsoenlijke restauratie door zijne keus van de spijskaart volstrekt niet de lachspieren der kellners zou in beweging brengen. Hij herinnerde hierbij aan het physiologisch spreekwoord: zeg mij, wat gij eet, en ik zal u zeggen, wie gij zijt, - een spreekwoord, dat door de geleerde physiologen tot in 't oneindige wordt uitgewerkt en toegepast en waardoor reeds de meeste karaktertrekken, gezindheden en neigingen van den mensch verklaard zijn. - Willrecht wist natuurlijk niet, wat wij weten, dat namelijk zijne voorouders geene eeuw geleden nog een onoverwinnelijken afschuw van 't eten van vleesch hadden. Hij deed precies als wij plegen te doen: hij nam zich zelven en zijne tijdgenooten als vertegenwoordigers van het menschenras en bouwde op hen zijne wetenschappelijke stellingen. Zoo was 't hem dan niet

ten kwade te duiden, dat hij ook in 't karakter zijner evenmenschen veel meende waar te nemen, dat aan 't berengeslacht herinnerde, en dat hij ten laatste in zijn systematischen ijver geen ander onderscheid tusschen beer en mensch bespeurde, dan dat de eerstgenoemde niet aan 't genot van spiritualia verslaafd en welwillender gezind is jegens zijne naasten Doch wie weet, welke verrassende verschijnselen eene nog nooit beproefde beschaving van 't berengeslacht aan 't licht zou brengen?

De oudste geschiedenis der Eskimo's-Darwinianen, waaromtrent wij behoorlijk zijn ingelicht, was voor den geleerden Willrecht in een ondoordringbaar duister gehuld. Dit is trouwens iets zeer natuurlijks. Of zouden onze volgens Niebuhr en Mommsen gedrilde gymnasiasten den oorsprong van Rome niet vrijwat helderder inzien dan de grootste historici onder de Romeinen zelven?

De inzichten en handelingen der beschavers van Darwinia werden aan eene scherpe critiek onderworpen. Wat hadden zij gedaan? De wetten der domesticatie en sexneele selectie hadden zij op menschen toegepast. Zij hadden de menschen als huisdieren behandeld. Welnu, zij hadden weldra geoogst, wat zij eenmaal zaaiden: eene maatschappij van dieren was uit hun streven voortgekomen. - En wie had hun 't recht gegeven om in dier voege met hunne medemenschen huis te houden? De straf was op de misdaad gevolgd: door allen veracht hadden zij hun leven geëindigd. Voor hen zouden wellicht nimmer standbeelden verrijzen.

Dit alles waren geheel nieuwe gezichtspunten voor de Darwinianen, die hunne vaderlandsche geschiedenis geleerd hadden volgens de methode, dat ieder, die bij zijn leven door zich zelven en door de machtigste club onder zijne tijdgenooten voor een groot man is gehouden, na zijn dood gedurende eenigen tijd veracht wordt, om later

weer des te hooger in aanzien te stijgen. Willrecht wist wel, dat hij zich door deze snijdende critiek den haat van de invloedrijkste geslachten zou op den hals halen. Doch daarvoor was hij niet vervaard.

Zoo kwam hij op den tegenwoordigen toestand. Uitvoerig ging hij alle staatsinstellingen, het geheele politieke en huiselijke leven zijner tijdgenooten na. Hij ontrolde met onbarmhartige kalmte een vreeselijk tafereel van de zedelijke verdorvenheid, van het lage standpunt van ontwikkeling, van de staatkundige verwarring, van de grove zelfzucht, die hoog en laag beheerschte. Hij zette zonder aarzelen het ontleedmes in de gewaande liberaliteit der Darwinianen. Hij toonde in den vorm eener bittere ironie aan, dat hunne liberale ideeën niets anders waren dan een mengsel van de meest bekrompen vooroordeelen; dat op heel Darwinia een ellendige clubgeest heerschte, die, verbonden door de zucht van eigenbelang, steeds gereed stond om elke vrijzinnige gedachte bij tijds den kop in te drukken. Ja, als zijn boek door een Darwiniaan tot zoover gelezen was, had zulk eene onvoorzichtige uiting licht hem zelven het leven doen kunnen verliezen.

Nu volgden Willrecht's voorslagen tot hervorming. De aankomst der zwarte heeren vond hij wel een zeer bedenkelijk verschijnsel. Maar, beweerde hij, hierin komt alweer de waarheid der stelling aan 't licht, dat niets absoluut slecht en schadelijk is. Alles heeft zijne goede zijde. Een wijs man kan uit vergift heilzame medicijn zamelen. Zoo hebben ons die mannen met hunne dwaze ceremoniën en gevaarlijke leerstellingen eene les gegeven, die wij ter harte moeten nemen. Uit den bijval, dien hunne prediking vindt niet alleen bij het domme gepeupel, maar zelfs bij enkelen onder de hoogere standen, blijkt zonneklaar, dat den mensch de behoefte aan eenigen vorm van godsdienst is aangeboren. Daarbij werd her-

innerd aan later aan 't licht gekomene bijzonderheden omtrent den, niettegenstaande de tegenwerking van staatswege, nooit uitgeroeiden Chuddienst. Verder vond men eene voor de familie van Knöff zeer compromitteerende verzameling van bewijsstukken, waardoor zijne bekeering tot het Katholicismus vrij zeker werd gemaakt.

Willrecht wilde derhalve, dat de Staat met alle gepaste middelen den godsdienstigen zin der burgers zou bevorderen.

Welken vorm deze godsdienst zou aannemen en uit welke leerstellingen hij zou bestaan, daarover achtte de geleerde zich niet geroepen een oordeel uit te spreken.

't Was zijns inziens onmogelijk een godsdienstig stelsel uit te denken, dat aan aller behoeften kon voldoen. Men moest dit punt dus geheel aan ieders goedvinden overlaten. 't Kwam er niet op aan, al beleed des noods ieder individu een afzonderlijken godsdienst. Ja, hij vond dit zelfs den meest wenschelijken toestand. Laat elk mensch, zoo riep hij uit, zich eene eigenaardige voorstelling maken van eene hoogere macht en van de wijs, waarop die behoort geëerd en gediend te worden. Kunt gij u een meer gewenschten toestand denken? Immers neen! Want dan zal elk Darwiniaan over deze belangrijke vraag gaan nadenken. Ieder zal zich spitsen om een zelfstandig standpunt in te nemen. Er zal een edele wedijver in godsdienstige en wijsgeerige begrippen ontstaan. Kortom ieder burger van het dan inderdaad vrije en vrijzinnige Darwinia zal zich zelven vormen tot wijsgeer. Elk huis zal tegelijk de school eener philosofische sekte en een tempel der godsvereering worden.

Deze meest gewenschte toestand moest, volgens zijne meening, worden in 't leven geroepen door verbeterd en verplicht schoolonderwijs aan alle standen. Dit onderwijs moest niet langer de geestdoodende, enkel op practische doeleinden gerichte opleiding zijn in de natuurwetenschap-

pen, waarmede men zich thans uitsluitend inliet. Neen, het onderricht moest strekken om den geest vrij te maken van vooroordeelen. Ik kan mijnen met de tegenwoordige richtingen vertrouwden lezers zijne bedoeling niet beter duidelijk maken dan door hun te zeggen, dat hij niets meer of minder wilde dan eene opzettelijke opleiding der jeugd tot het pessimisme. De kinderen moesten vroegtijdig leeren inzien, dat de natuur eene hoogst gebrekkige inrichting en dat de mensch een zedelijk ellendeling is. Wie van dit bewustzijn doordrongen is, beweerde Willrecht, zal zich niet aan wereldsche dingen hechten, zal geen prijs stellen op zinnelijke gemetingen, zal medelijden gevoelen jegens zijne ongelukkige medeschepselen. Het pessimisme, ziedaar de bron van hulpvaardigheid, onbaatzuchtigheid, verdraagzaamheid, in één woord, van de ware liberaliteit, waarvan men op Darwinia steeds den mond vol heeft, maar 't wezen in de verste verte niet kent. Het pessimisme, dat den mensch wars maakt van de domme zucht tot levensgenot, waaronder Darwinia zucht, is de beste prikkel om den mensch naar hoogere troostgronden te doen uitzien. Het pessimisme wekt de behoefte aan wijsgeerig nadenken, het is de moeder van den godsdienstzin.

Doortastend waren eindelijk de veranderingen, die Willrecht in het staatswezen voorstelde. Tot tijd en wijle, dat de menschen genoegzaam ontwikkeld waren om zich zelven in een vrijen staatsvorm te kunnen regeeren, moest men zich vergenoegen met eene soort van tusschenbestuur. De zeventig zouden den strijd tegen de zeven laten varen. Zij zouden aan dezen voorshands het roer in handen geven; waarbij de zeven zich echter moesten verbinden om zich van krijgstoerustingen te onthouden, de ambtenaarsbetrekkingen niet te vermeerderen, niet te peinzen op het scheppen van nieuwe belastingen, maar zich en 's lands gelden geheel te wijden aan het

volksonderwijs. De zeventig zouden alleen hebben toe te zien, dat de bestuurders deze belofte nakwamen. Ook voor dit ééne wenschte Willrecht voorloopig te laten zorgen, dat het misbruik van brandewijn werd te keer gegaan. Misschien zou in de gegevene omstandigheden het best zijn de erkende dronkenlappen onder de voogdij der zwarte heeren te stellen. 't Was wel niet te voorzien, dat de paters hen zouden verbeteren, maar dan hadden zij toch iets nuttigs te doen, en 't vertrouwen, dat men hun schonk zou hen prikkelen, om door daden te toonen, dat hun godsdienst tot iets goeds in staat was.

De schrijver erkende volmondig, dat zijn voorstel wel een tijdvak van stilstand in zich sloot. Maar, zeide hij, is stilstand niet reeds vooruitgang te noemen in vergelijking met ons tegenwoordig voorthollen op de baan, die tot zedelijken en staatkundigen ondergang voert? Eenmaal, als alle burgers wijs zijn geworden, komt de tijd, dat wij met des te snellere en vastere schreden het pad der ontwikkeling gaan betreden.

Het lust mij niet de schoone denkbeelden van dr. Willrecht verder te ontwikkelen. Gij zijt buitendien ongeduldig om de uitwerking van zijne critiek en van zijne daarop gegrondveste voorslagen tot hervorming te vernemen.

Hoe Willrecht's geleerd boek spoedig geheel werd uitverkocht. Eene les voor heeren uitgevers.

Toen het boek reeds eenige weken het levenslicht had aanschouwd, verwonderde het Willrecht zeer, dat hij er geene merkbare gevolgen van waarnam. Hij had zich voorbereid op de hatelijke blikken zijner medeburgers, op hunne schampere aanmerkingen, op grove beleedigingen zelfs. Maar niets van dit alles openbaarde zich. Darwinia ging na 't verschijnen van het boek zijn gang en liet ook Willrecht als van ouds zijnen gang gaan.

De Darwinianen lezen langzaam, dacht de schrijver in de eerste weken bij zich zelven. - Zij zullen over den inhoud nadenken, was zijn troost toen de weken tot maanden werden. - Zij zetten heimelijk een algemeenen en vernietigenden aanval tegen mij op het touw.....

Eindelijk, niet meer wetende, wat van dit doodelijk stilzwijgen op zijne scherpe critiek te moeten denken, begaf hij zich naar den uitgever. Met kloppend hart kwam de angstige vraag hem over de lippen: Hoe gaat het met het debiet van mijn werk, mijnheer Schnitzer?

Zooals ik voorspeld had, niet best, antwoordde deze gelaten.

Hoeveel exemplaren zijn er verkocht?

Dat kan ik niet juist bepalen, omdat het boek nog in de wandeling is; maar naar alles, wat ik ervan

hoorde, zou 't mij verwonderen, als we meer dan tien exemplaren van de hand zetten.

Tien .....! - 't Was Willrecht, alsof bij door den grond zonk. Maar die tien moesten dan toch gelezen zijn. Wie had ze gekocht?

Heb ik gezegd, dat er tien verkocht zijn? Neen, ik heb enkel beweerd, dat we er een tiental van de hand hebben gezet. Dat is wat heel anders. Zie maar: twee exemplaren zijn gegaan naar 't ministerie, waar ze natuurlijk onopengesneden blijven liggen; één naar de academische bibliotheek, waar het, na in een sterken band te zijn gebonden, voor eeuwig in eene kast wordt gezet; vier naar de bibliotheken van onze vier geleerde genootschappen, die allen brieven van dankbetuiging hebben geschreven en 't geschenk ter griffie hebben gedeponeerd. Dat maakt zeven. Dan hebben wij in ons land, zooals gij weet, twee oude heeren, die alle boeken koopen en de titels met den naam van den uitgever en 't jaartal goed in hun geheugen prenten. Eindelijk vertelde mij de boekverkooper N., dat hij een exemplaar had verkocht aan een wijsneuzigen leerling uit de derde klasse van 't gymnasium, die den kost, welken zijnen leermeesters hem bieden, te licht vindt voor zijne buitengewoon ontwikkelde hersenen en zijn schoolwerk laat liggen, om in allerlei geleerde boeken te suffen, zonder dat hij er iets van begrijpt. 't Zou mij verwonderen, als er meer van verkocht was. Ge begrijpt, in onze kleine maatsckappij vernemen we zoo iets spoedig.

Hoewel deze verklaring de raadselachtige houding van 't publiek tegenover den uitdagenden schrijver volkomen oploste, maakte zij toch een treurigen, ja vernietigenden indruk op diens gemoed. Eenige oogenblikken stond hij sprakeloos. Toen wrong hij met inspanning de woorden uit de keel:

Zou er niets aan te doen zijn, waarde heer Schnitzer, - ik meen, aan het debiet van 't boek?

De uitgever trok de schouders op. Toen vloog hem op eenmaal eene geniale gedachte door den geest. Want Schnitzer was een vindingrijk man.

Ik weet een middel, sprak hij. Er zijn 990 exemplaren van uw boek, die wij willen van de hand zetten. Welnu, wij maken 990 pakken. We stoppen daarin een kam, een tandenborstel, een potje pommade, een mandje vijgen, wat appelen, een bosje sardines en nog andere prullen, zooals een valschen horlogeketting, - kortom, wat we op 't oogenblik voor een klein prijsje kunnen overnemen van winkels, die op 't punt zijn om bankroet te gaan, - en zooals gij weet, zijn die in Darwinia steeds ruimschoots te vinden. De heele boel moet ons natuurlijk niet meer dan een gulden kosten. Om de speelzucht van 't publiek te prikkelen, leggen wij in één exemplaar een bon voor eene pianino, waarmee ik weet, dat een fabrikant verlegen zit en die hij spoedig van de hand moet doen, omdat de zangbodem begint te scheuren. Wij krijgen haar voor een fabelachtig geringen prijs. Eindelijk doen wij in het pak uw boek. En honderd tegen één, dat na een paar advertentiën al de exemplaren aan den man zijn gebracht.

Willrecht schudde afkeurend het hoofd. 't Scheen hem eene ellendige toevlucht om op deze wijg zijn geesteskind in de handen van de menschen te spelen. Maar Schnitzer, die er eene voordeelige zaak in zag, wist zoo fraai te redeneeren, dat de tot het uiterste gebrachte schrijver eindelijk zijne toestemming gaf.

Weldra verscheen in de voornaamste dagbladen van Darwinia de volgenden aankondiging:

Ongehoorde Liberaliteit!

(Dit woord was juist het geschikte om de aandacht der Darwinianen te lokken, daar het hunne eigenliefde prikkelde en werd daarom bij de haren overal bijgesleept.)

‘Ongehoorde Liberaliteit!

‘ZUIVERE PHILANTHROPIE!

‘Wie wil niet wat lekkers eten?

‘Wie wil zijn toilet niet maken?

‘Zie, dat zijn twee zaken, waaraan ieder behoefte heeft. Maar lekker eten, inzonderheid versnaperingen zijn duur.

‘Toiletartikelen, waarmee de mensch zich opfrischt en opknapt, zijn ook duur, schreeuwend duur.

‘Ons philanthropisch en liberaal gezind handelshuis heeft besloten dergelijke zaken voortaan **OM NIET** te geven.

‘Let wel: **OM NIET!**

‘**OM NIET** ontvangt men in een pak:

‘onbreekbaren haarkam,

‘nimmer uitvallenden tandenborstel,

‘pot pommade, die het uitvallen van 't haar voor eeuwig waarborgt,

‘doos tandpoeder, die den geheelen dag den liefelijksten geur aan den adem geeft,

‘stuk zeep, die de huid zacht als satijn en lelieblank maakt.

‘Dit alles **OM NIET!**

‘Wien overkomt het niet wel eens, dat hij 's avonds een glas wijn te veel heeft gedronken en dat hij bij 't opstaan zich zoogenaamd *katterig* voelt?

> ‘Welnu, tegen de *katterigheid* leveren wij eene doos met middelen, waardoor zij onfeilbaar verdreven wordt, - geene medicijnen, maar smakelijke ontbijtgerechten. Wij zeggen niet, wat het is. Dat moet eene verrassing blijven. De doos met anti-katterigheidsontbijt zit dus afzonderlijk verzegeld in het **GROOTE** pak.
>
> ‘Ook deze ontbijtbehoeften schenken wij **GRATIS**. Want ons doel is de burgers van Darwinia van de meest onder hen heerschende kwaal te verlossen.
>
> ‘De mensch, van zijne katterigheid bevrijd, voelt zich opgeruimd en vroolijk. Hij heeft aandrift om een deuntje te spelen, een liedje te zingen. Welnu, ook in deze behoefte des gemoeds voorzien wij **GRATIS**:
>
> ‘In een der pakken ligt een bon voor eene prachtige, fonkelnieuwe **PIANINO**, voor welker deugd de beroemde fabrikant Olleburg tien jaren instaat.

‘Let wel:

> Wie 't geluk heeft om dat bon in zijn pak te vinden, ontvangt franco de prachtige concertpianino **GRATIS**.

‘Gij vraagt: waarom doen wij zulk een aanbod?
‘'t Antwoord is reeds gegeven: wij doen het uit philanthropie en liberaliteit.
‘Maar gij vraagt ook: *hoe zijn wij in staat, om het publiek zulk eene weldaad te bewijzen?*

> ‘Men wete dan, dat wij ons in betrekking hebben gesteld met eene vereeniging van philanthropische mannen, die eene aanzienlijke som hebben bijeengebracht om, insgelijks **GRATIS**, het wereldberoemde

werk van den geleerden dr. Willrecht te verspreiden, getiteld: ***Darwinia's verleden, tegenwoordige toestand en, toekomst***. Dit boek, 600 bladzijden groot, waarin alle maatschappelijke vraagstukken worden opgelost, waarin de middelen tot den bloei onzer maatschappij zijn aangegeven, waarin ieder troost en raad kan vinden, waardoor het welzijn der menschheid verzekerd wordt,

‘Ook dit onovertroffen boek ontvangt men in het gratis-pak.

‘Wie ons een postwissel van *f* 3.- toezendt, ontvangt dit alles onmiddelijk.

> ‘Hoe, zal men zeggen: gij spreekt van **GRATIS**, en we moeten toch *f* 3.- betalen? Dat rijmt niet!

‘Ik zeg: dat rijmt wel!

> ‘De toilet-artikelen en middelen tegen katterigheid, om niet te spreken van de kans op de pianino krijgt gij **GRATIS**; want het erbij gevoegde nieuwe boek kost oorspronkelijk veel meer dan *f*3.-; - de prijs is *f*6.-.

‘Dit boek van *f* 6.- ontvangt ge ook **GRATIS**. Want de toilet-artikelen en het katterigheidsvoedsel kosten *f* 4.-, terwijl het lot op de piano op zich zelf minstens één gulden zou gelden en ons inderdaad één gulden gekost heeft.

> ‘Derhalve ontvangt men alles wel degelijk **GRATIS**.

‘Men haaste zich!!!

> **SCHNITZER & Co.**

te Nieuw-Berlijn.’

De kloeke Schnitzer kende zijne landgenooten: binnen vier dagen na de eerste plaatsing der advertentie waren de 990 pakken verkocht. 't Was eerlijk in zijn werk

gegaan. Niemand maakte aanmerkingen en de naam van den gelukkigen trekker der pianino prijkte in alle dagbladen.

Men vergeve mij, dat ik op dit punt een weinig uitvoerig ben. Maar de zaak is het waardig. De door Schnitzer en Co. het eerst gewaagde poging werd sedert in Darwinia het gewone middel om een boek aan den man te brengen. De geheele boekhandel bewoog zich voortaan op dezen weg. Ja, ik kan getuigen, dat de voormaals kwijnende boekverkooperij niet alleen zelve er bovenop kwam, maar dat zij tevens eene buitengewone mate van bloei schonk aan het handelsverkeer in de meest verschillende artikelen. Had een winkelier eenige mudden muffe gort liggen, dan ging hij naar Schnitzer en vroeg, of er onder zijne fondsartikelen niet een was, dat tot lectuur voor 't gewone slag der gorteters kon dienen. Dan werden eenige koppen van de onverkoopbare waar uitgeloofd als premie bij het boek, en in een oogwenk verdwenen al de exemplaren. - Dan was het weer eene loterij. Eene andere firma bood aan de inteekenaars op zijn boek een lot aan op eene geheele buitenplaats, die inderdaad vrijwat waarde had. Tienduizend deelnemers moesten er zijn, dan zou de trekking beginnen. De slimme vent wist heel goed, dat in een landje als Darwinia nimmer tienduizend inteekenaars bij elkander waren te krijgen. Na eenigen tijd werd dus aangekondigd, dat de loterij niet kon doorgaan. Ieder was derhalve van zijne verbintenis ontslagen. Doch wat de boekverkooper vooruit had gezien, gebeurde: van de zesduizend personen, die op 't boek hadden ingeteekend, trok het meerendeel zich wel terug; maar ruim zevenhonderd vergaten zich te laten schrappen en zeshonderd waren nu eenmaal nieuwsgierig geworden en wilden 't boek toch hebben. De man maakte dus nog altijd uitstekend goede zaken.

Waar bleven al de boeken, die door deze voortaan op Darwinia inheemsch geworden industrie aan den man werden gebracht? Ik weet liet niet! Maar de menschen hebben altijd papier noodig.

Het woord ‘aan den man brengen’, dat ik daar neerschreef, noopt mij om nog een ander voorbeeld te verhalen: Een boekverkooper had een keukenboek uitgegeven. Het ding vond niet veel aftrek, omdat de recepten voor 't meerendeel onuitvoerbaar waren. Daar komt hij in kennis met eene zeer gegoede en trouwlustige weduwe. Nu is de zaak gezond! IJlings annonceert hij, dat in een der exemplaren een bon ligt, dat den gelukkigen trekker een onbezorgd leven waarborgt: eene schatrijke en beeldschoone jonge weduwe zou zijn deel worden. 't Woord schatrijk alleen was voldoende geweest, om de jonge manschap van Darwinia tot een wedloop te bewegen. Schoonheid, jeugd, karakter, zie, dat waren in hun oog zaken van ondergeschikt belang. Als men 't geld eenmaal had, kon het huwelijksjuk onmogelijk zoo heel drukkend wezen. Meer dan tienduizend exemplaren werden verkocht, en de gelukkige trekker van den bruidsschat kreeg een leelijk, vrij bedaagd en kwaadaardig wijf. Wat zeg ik, dat hij haar kreeg? Ook zelfs dit niet. Want toen de trouwerij haren gang zou gaan, wist de familie van 't lot toch nog te bewerken, dat er huwelijksche voorwaarden ontworpen werden, waardoor de bruidegom geene vrije beschikking over 't vermogen bekwam en zoowat de kostganger zijner lieve wederhelft werd. Dit stond hem slecht aan, daar hij gehoopt had eene massa schulden te kunnen afdoen. 't Huwelijk sprong dus af. Maar de slimme boekverkooper maakte goede zaken. Want aan den eenen kant streek hij de winst van eene ongehoorde menigte exemplaren op, en aan den anderen kant had hij van de trouwlustige weduwe een belangrijk voor-

schot opgenomen voor advertentiën, correspondentie en andere onkosten. Toen dit voorschot later werd opgevorderd, wist hij zijne declaratie van gemaakte onkosten zoo in te richten, dat hij nog eenige guldens bovendien in den zak stak.

Zooals ik zeide: sedert de verschijning van Willrecht's onverkoopbaar werk nam de boekhandel op Darwinia eene hooge vlucht. Werd ten gevolge hiervan in 't land meer dan vroeger gelezen? Ik weet het niet. Maar Willrecht kon twee zaken getuigen:

Eerstens, dat hij voortaan het genoegen had om fragmenten van zijn geleerd werk onder de oogen te krijgen, telkens als hij koffie, suiker of andere kruidenierswaren liet halen, en ook wel, als hij op de meest verschillende plaatsen stukjes papier ter hand nam tot een ander doel, dat zich niet wel zwart op wit laat uitdrukken.

En ten tweede, dat niemand der 990 koopers hem ooit een enkel blijk van goed- of afkeuring omtrent zijne politieke inzichten en zedekundige wenken heeft gegeven.

Een lezer in dubbelen zin. Hoe men in Darwinia over letterkundig eigendom denkt.

Of er toch iemand onder de 990 koopers was, die Willrecht's boek had gelezen en den inhoud had ter harte genomen? 't Schijnt wel zoo; want kort na dien tijd trad zeker verloopen student, Ohnemark genaamd, op die voor dezelfde zaak in de bres sprong, doch haar naar mijn inzien vrij wat beter aanvatte. Hij hield, het land doorreizend, voorlezingen over Darwinia's verleden, heden en toekomst.

Nu zal men vragen: hoe lokte deze man toehoorders?

Ja, dat was juist de quaestie, waarvan hij eene ijverige studie had gemaakt. Ge moet namelijk weten, dat voorlezingen op Darwinia niets nieuws waren. Men had daar heeren, die er hun beroep van maakten om 't land af te loopen met redevoeringen. In 't begin liep het publiek daar nog al heen, niet zoozeer uit belangstelling in 't behandelde onderwerp, als wel omdat men niet gaarne een avond t'huis bleef en de pauze toch altijd een gezellig uurtje verschafte. Deze commis - voyageurs in redevoeringen maakten vrij goede zaken. Maar een mensch is een hebzuchtig wezen, dat altijd het onderste uit de kan wil hebben. Niet te vreden met hun stuk een twintig - of dertigmaal te hebben opgedreund en even zoo vaak een vijftig guldens in den zak te hebben gestoken, fluisterde de geldzucht hun den raad in om de verhandeling daarna

te laten drukken. Toen het publiek van Darwinia dit in den nens kreeg, voelde het zich beleedigd. Wel, dat was iemand voor den gek houden, hem 's avonds te laten loopen, entrée betalen, stil zitten, om een ding aan te hooren, dat men eenige weken later kon lezen, - dat was eene schandelijke oplichterij. De onderwerpen waren niet zoo belangrijk, of men had wel geduld om de verschijning in druk af te wachten.

Deze stemming van liet publiek bedreigde het gild der rondreizende barden met den ondergang. Maar de mensen is vindingrijk. Daar kwam er een, die de stoutheid had om openlijk aan te kondigen, dat zijne voorlezing reeds lang gedrukt en in den handel te verkrijgen was, maar dat hij haar zou voordragen in de oorspronkelijke vogelentaal der Darwinianen. Dit lokte een groot publiek en prikkelde tevens den man tot het uitdenken van andere nieuwigheden. Nu eens maakte hij bekend, dat hij zijne voordracht zou vergezeld doen gaan van roeibewegingen, dan weer, dat hij een gedeelte ervan zou zingen. Dit beviel zoo goed, dat hij eindelijk een tarief vaststelde. Voor honderd gulden deed hij niets meer dan spreken. Gaf men hem 125 gulden, dan zong hij. 't Roeien kostte 150 gulden. Voor tien gulden meer bootste hij zelfs een enkel maal den bliksem na. En zoo verder naar rato dierengeluiden en bewegingen van verschillenden aard.

Als ik u straks den heer Ohnemark met het niet zeer vereerende epitheton van ‘verloopen student’ voorstelde, volgt hieruit volstrekt niet, dat hij een domoor was. Wij zijn nu eensvooral genoeg op de hoogte van het Nieuw-Berlijnsche studentenleven, om te weten, dat het juist niet de domheid was, die daar menig muzenzoon deed te gronde gaan. De wijn, het spel en de vrouwen speelden aan die beroemde universiteit eene veel grootere rol

dan het verstand; en dit drietal van levensgenietingen was het dan ook, dat den heer Ohnemark genoodzaakt had, om ontijdig zijne stadiën af te breken.

Het genie weet echter onder alle omstandigheden zijn weg te vinden. Omdat Ohnemark zich bewust was een goed voorkomen te hebben en niet aan de kwaal der beschroomdheid te lijden, koos hij het beroep van rondreizend redenaar. 't Kwam er nu op aan, om iets uit te vinden, waardoor hij de concurrentie zou kunnen uithouden met de agrementen, waarmee de straks genoemde lezer zijne voordrachten placht op te luisteren. Spoedig had onze student zoo iets uitgedacht. Hij kondigde aan, dat hij op het hoofd staande en als paljas gekleed de meest wijsgeerige onderwerpen zon behandelen. Daarbij betoogde hij op zijne strooibiljetten, dat zulk eene houding volkomen in overeenstemming was met den inhoud zijner causerieën. Men somt immers onder de eigenschappen der bespiegelende wijsbegeerte in de eerste plaats deze op, dat zij de wereld op den kop gezet bekijkt. Verder, zoo beweerde hij, moest deze houding veel bijdragen tot versterking der denkkracht. Niets toch bevordert de hersen werking meer dan een ruime toevoer van bloed naar dit orgaan. Eindelijk voeg ik hierbij, dat zulk eene houding eenen Darwiniaan veel gemakkelijker moest vallen dan iemand van ons menschenras, om de eenvoudige reden, dat de Darwinianen als een betrekkelijk zeer jong volk nader dan wij grensden aan ons aller aapachtige voorouders. Nu weten mijne lezers zeer goed, dat het voor een aap niet de minste moeite inheeft om aan de achterhanden hangend en met het hoofd omlaag allerlei bezigheden uit te voeren, die het ons, ontaarde kinderen der beschaving, niet mogelijk is anders dan in staande houding te verrichten.

De voordrachten van Ohnemark vonden ongehoorden

bijval. De man niet zijn vogelentaal, roeibewegingen, zingen en bliksems werd er geheel door op den achtergrond gedrongen en moest voortaan zijne kunsten in de kleine dorpen gaan vertoonen.

Willrecht behoorde, zooals gij wel begrijpen kunt, niet tot de bewonderaars van dergelijke redenaarskunsten. Hij verachtte alles, wat naar blufferij zweemt. 't Zou hem dus waarschijnlijk nimmer zijn ingevallen om zijne schreden naar de leeszaal te richten, als hij niet vernomen had, dat de op het hoofd staande redenaar onderwerpen behandelde, die hem de grootste belangstelling inboezemden, en dat hij de ‘brandende vragen’ der Darwiniaansche maatschappij oplostte op eene wijze, die, naar alles, wat hij ervan hoorde, hem als uit de ziel gegrepen was.

Zoo besloot hij dan op zekeren avond eene voorstelling van den kunstigen spreker bij te wonen. En zie, 't geen de zonderlinge man zeide, kwam hem zoo waar en zoo ter zake voor, dat hij weldra diens vreemde houding vergat en met onverdeelde aandacht toeluisterde. Kijk, dat beviel hem. Daar bestond eene zonderling innige geestverwantschap tusschen hem en dien Ohnemark. - Juist zoo, juist zoo, mompelde hij bij menige passage en knikte wel te vreden. - Juist was de gevierde spreker bezig om het valsche liberalisme der Darwinianen onbarmhartig te geeselen. Daar verkneep Willrecbt zich van pleizier. - Zie, dat was goed, dat was flink, dat iemand den moed had om zoo iets in 't openbaar te zeggen. - Dat kunt gij in uw zak steken, Darwinianen, juichte hij bij zich zelven. - Dat ze den man niet steenigden, moest alleen worden toegeschreven aan den overweldigenden indruk, dien hij door zijne omgekeerde houding teweeg bracht. - Och ja, hij, Willrecht had het evenzoo in zijn boek gezegd. Maar dat had niemand willen lezen. Thans,

nu een harlekijn hun den bitteren kost onder den neus drukte, aten zij hem voor zoete koek op.

Maar wat is dat? Hoor, dat is immers een volzin, dien ik mij toevallig herinner en dien ik in mijn boek juist zoo heb neergeschreven.... En daar hebt ge er nog een.... en zoowaar nog een! Droom ik, of leest die man wel iets anders voor dan mijn werk, - mijn geesteskind, - mijn lief versmaad boek - waarmee ze geschacherd en gesmoust hebben? Ja, 't is zoo; nu weet ik het zeker.

't Kostte onzen braven Willrecht veel moeite om zich rustig te houden. Hij had het wel willen uitschreeuwen, dat die man zijn werk voordroeg. En toen bij 't einde der voorlezing eene stormachtige toejuiching den kunstenaar beloonde, waarvoor deze bedankte door zesmalen over 't hoofd te buitelen, toen was het Willrecht, alsof hem een donkere sluier voor de oogen werd getrokken. Wankelend verliet hij de zaal en de menschen zeiden: Ziet eens, welk een indruk de schitterende voordracht op den haifwijzen Willrecht gemaakt heeft!

De zenuwachtige spanning, waarin de miskende doctor verkeerde, joeg hem nog denzelfden avond naar de woning van Ohnemark. Hij werd binnengelaten en trof den genialen man, wiens hoofd nog een weinig gezwollen was van het lang onderstbovenstaan en die zijn bont harlekijnspak met eene zijden kamerjapon verwisseld had, aan onder een souper van oesters en Champagne, dat hij geheel op zijn eentje met smaak verorberde.

Uiterst beleefd wees de gevierde kunstenaar onzen geleerden vriend een stoel en sprak hoffelijk:

Zie, dat doet mij een onuitsprekelijk genoegen met den geleerden doctor Willrecht kennis te maken. Reeds lang waart gij mij een vertrouwd vriend, hoewel gij dat zelf misschien niet wist. Met uwen geest, doctor, heb

ik zeer vertrouwelijk omgegaan. Dankbaar ben ik derhalve voor de eer en het genoegen, dat het mij vergund is u in levenden lijve te aanschouwen. Neem plaats en bewijs mij de eer mijn eenvoudig avondmaal te deelen. Uwe toespraak, antwoordde Willrecht, is even hoffelijk als vereerend voor mij. Maar vergun mij u voor alles eene nadere verklaring te vragen omtrent eene zaak, die mij zeer na aan het hart ligt.

Spreek, mijnheer!

Met de grootste belangstelling heb ik heden avond uwe voordracht aangehoord. Er schijnt eene innige geestverwantschap tusschen ons te bestaan. Ik meende in uwe verhandeling zinsneden weder te vinden, die ik mij zeer goed herinner in een vroeger door mij uitgegeven boek te hebben neergeschreven.

Dat zal wel waar zijn! hernam Ohnemark lachend. Ik draag niets anders voor dan uw voortreffelijk werk. Hier en daar lasch ik er eene anecdote in of maak de op zich zelf reeds krachtige spijs wat prikkelender door ze met eene hatelijkheid te kruiden, maar inderdaad is het uw werk en niets dan uw werk.

Dat is natuurlijk hoogst vereerend voor mij. Maar veroorloof mij, mijnheer, de bedenking te opperen, of gij wel het recht hebt om zoo naar goedvinden met mijn letterkundig eigendom om te springen?

Eigendom, - wat spreekt gij van eigendom? Hebt gij dan niet vrijwillig uwe denkbeelden publiek gemaakt of liever trachten te maken; want ik ben zeker, dat geen schepsel behalve mijn persoon uw boek heeft gelezen. En is hetgeen iemand publiek maakt niet daardoor algemeen eigendom geworden?

Bij zooveel onbeschaamdheid steeg de blos der verontwaardiging den eerlijken Willrecht in 't gelaat. Hij gevoelde, dat bij het ontbreken van eene wet op het let-

terkundig eigendom in Darwinia niets aan de zaak te doen was, maar kon zich niet onthouden in de schampere woorden los te barsten:

't Is zoo, mijnheer, gij hebt gelijk. 't Is hier op letterkundig gebied eene ware vrijbuiterij ...

Och, viel Ohnemark bedaard ia, niet alleen op letterkundig terrein. Darwinia met zijn beginsel van strijd om 't bestaan is een recht moordhol. Gij hebt dat, geloof ik, zelf gezegd in 't hoofdstuk, waarin gij handelt over 's menschen behoefte aan godsdienst.

Maar dan moest een mensch als gij, die beter weet, toch niet aan die plunderij meedoen. En in allen gevalle, mijnheer, moest gij het beneden uwe waardigheid rekenen om, al kan de arm der wet u niet bereiken, eens anders werk als het uwe te laten voorkomen. De toejuichingen van het publiek moesten u als zoovele verwijten in de ooren klinken; zij moesten u schaamrood maken.....

Bedaar wat, waarde doctor. Kalmeer uwe zenuwen met een glas Champagne en verwaardig het uwe keel, die gij heesch schreeuwt, met een oestertje te smeren. Laten wij de zaak bedaard bespreken. Beantwoord mij zonder voorbehoud deze vraag: heb ik u door mijne voordrachten schade berokkend of voordeel gedaan?

Bestolen hebt gij mij, dat houd ik vol.

Op het leelijke woord ‘bestolen’ wil ik nu eens voor al niet letten, in aanmerking genomen, dat gij in een opgewonden toestand verkeert. En al nam ik u de uitdrukking kwalijk, wat zou het mij helpen? De lafte gewoonte van duelleeren houden wij er hier niet op na. De Darwiniaan is veel te bang voor zijn corpus. Een proces wegens injurie in te stellen is eene dwaasheid. Want het procedeeren is hier peperduur en bovendien is 't een schaakspel, waarin de listigste advocaat de overwin-

ning behaalt. Werp ik u van de trap, dan loop ik gevaar u een arm of been te breken. Gij klaagt mij aan, en ik kom er slecht af. Derhalve nogmaals: drink een glas Champagne en laat eene oester of wat naar binnen glijden. En vergun mij de eer om de vraag in uwe plaats te beantwoorden. Reeds bij 't begin van ons gesprek heb ik uitgerekend, dat bij dingen, die ter beschikking van 't publiek zijn gesteld, geen spraak kan wezen van diefstal.....

Maar mijnheer, hoe dan bij uitvindingen? De idee blijft eigendom van den schepper!

Ja, de idee! Maar dan moet hij haar voor zich houden of zoo in 't verborgen verwezenlijken, dat niemand de wijs van uitvoering raadt. Dit is echter in 't geheel niet toepasselijk op woorden, 't zij ze gesproken, 't zij ze geschreven en door de drukpers vermenigvuldigd zijn. Ik ken hier een onzer beroemdste geleerden, die openlijk het beginsel verkondigt, dat alles, wat hij hoort zeggen of wat men hem per brief meedeelt, voor de openbaarmaking bestemd is, als door den spreker of schrijver niet vooraf uitdrukkelijk geheimhouding is bedongen en door den hoorder of lezer gewaarborgd. 't Gevolg is dan ook, dat elk op de sociëteit wel zorgt buiten 't bereik van zijn gehoor te blijven en dat ieder, die hem iets te schrijven heeft, zijne uitdrukkingen wikt en weegt, daar hij wel weet, dat zijn briefje in een laatje wordt gedeponeerd tot het gunstige oogenblik, dat het zal worden te voor schijn gehaald, om als wapen tegen den briefschrijver te kunnen dienen. Die man is een echte patriot, een volbloed Darwiniaan, voor wien het woord ‘goede trouw’ eene geheel andere beteekenis heeft dan bij een onbeschaafd natuurkind. Niet waar? - Doch ter zake! Heb ik u schade berokkend? - Neen! Wie een voorwerp neemt, dat volkomen zonder eenige waarde is, kan geene

schade aanrichten. Uw boek werd uit elkander getrokken, om tot koffiezakjes te dienen. De dames vonden het papier goed genoeg om er papillotten van te draaien. 't Papier, 't papier, mijnheer, werd enkel gebruikt; van de ideeën, die erop stonden, wilde niemand iets weten. Heb ik 't papier gestolen? Dan kondt gij mij aanklagen. Nu heb ik enkel de ideeën genomen, die overal voor oud vuil liggen. Heb ik u voordeel gedaan? - Ja, zeer veel! Uwe ideeën heb ik wereldkundig gemaakt. Wat gij zoo vurig wenschtet, wat gij zelf niet in staat waart te doen, heb ik weten gedaan te krijgen. Men hoort uwe wijze gedachten aan, neemt ze in zich op, juicht ze toe. Zoo is het met bijna alle groote mannen in de geschiedenis gegaan: zij zijn gesmaad en geschopt, terwijl een handig apostel de eer, die hun toekwam, inoogstte....

Dat is toch niet het geval geweest met Darwin, waagde Willrecht in 't midden te brengen.

Ja, dat komt, dat Darwin eene snaar aanroerde, die in ons allen luid weerklinkt: de aapachtigheid, weet ge, zit er zoo diep in. Die springt bij 't hooren van zulk eene waarheid zoo vroolijk in ons op, dat de juichtoon van den bijval er tegen wil en dank uit moet.

Genoeg, mijnheer, mijne tegenwerping was slechts van ondergeschikt belang. Gij hebt mij overtuigd. 't Is waar, ik moest meer zelfverloochening hebben. Ik moest u dankbaar zijn.

Mooi zoo, doctor! riep Ohnemark uit. Nu spreekt gij als een verstandig man. Welaan, nu een oestertje en wat Champagne gebruikt, om ouze verzoening te bezegelen! En vergun mij dan, dat ik u al etend en drinkend op een hoogst belangrijk punt van levenswijsheid opmerkzaam make. Ik ben dit aan mij zelven verschuldigd, opdat gij mij niet voor een mallen kwast en geweten-

loozen gelukzoeker moogt houden, iets, waarvan ik oppervlakkig beschouwd alleszins het uiterlijk draag.

Spreek, mijnheer!

Gij zijt ruimschoots in de gelegenheid geweest om te zien, dat schoone en ware ideeën in onze maatschappij slechts eene betrekkelijke waarde hebben. 't Gaat er mee als met eten en drinken. De voedzaamste en gezondste spijzen worden met verachting afgewezen, als zij niet in een kunstigen vorm en onder een fraai klinkenden naam worden opgedischt. Inderdaad zijn ze daardoor voor een niet overprikkeld gehemelte geen grein smakelijker, - integendeel. Maar de aan de tucht der natuur ontwassene lekkerbekken willen nu eenmaal geen eten in den mond nemen in denzelfden vorm, waarin de burgerman zich er aan te goed doet. Zoo gaat het ook op het gebied des geestes. Gij, doctor, hebt uwe ideeën opgedischt in haren natuurlijken vorm. Niemand wilde ervan gediend zijn. Ik heb er sausen en truffels bijgevoegd en er malle namen aan gegeven. En zie, nu slikt het goede publiek zelfs de bittere ingrediënten, die gij er ter wille van de gezondheid onder mengdet, met het meeste behagen. Wilt gij amendementen op de maatschappelijke beginselen en denkbeelden met eenige hoop op goed gevolg voordragen, dan hebt ge daartoe een van beiden noodig: bluf of autoriteit. Ik red het met bluf. Maar een professor van de Nieuw-Berlijnsche universiteit zal zijn doel even zeker bereiken door autoriteit. Arme stumpers, die zoowel van het eene als van het andere verstoken zijn! De ideeën worden uitgebroed door arme drommels Dezen voeden ze op, tot lat ze behoorlijk levensvatbaar zijn. Dan komt de beroemde professor X. of de gevierde letterkundige goochelaar Y. en stelt ze aan 't publiek voor. Goed zoo! zult ge zeggen, de echte opvoeder is niet altijd tevens de geschikte persoon, om zijn kweekeling in de

groote wereld in te leiden. Dat zeg ik ook. Maar de sckurkerij bestaat hierin, dat de beroemde professor X. en de letterkundige goochelaar Y. zorgvuldig den oorsprong der ideeën verzwijgen en ze voor hunne eigene schepping laten doorgaan. 't Publiek vraagt evenmin naar certificaten van oorsprong. En viel het den een of ander in om dat te doen, dan zou de beroemde persoon met het brutaalste gezicht van de wereld verklaren: maar mijnheer, wat verhindert, dat twee menschen op hetzelfde denkbeeld kunnen vallen? Och ik had het al lang, voordat het bij hem opkwam. Maar ik voelde mij niet geroepen om het vroeger te verkondigen. - Of wel, als de dieverij al te handtastelijk is: Mijnheer, ik lees zooveel, dat het niet van mij te vergen is den eersten zegsman van de groote ideeën, die in mijn hoofd door elkander woelen, aan te wijzen. - In den regel behoeft de dief niet eens zulke verontschuldigingen bij de hand te hebben, omdat de arme scheppers van nature nederig zijn en den moed missen om den grooten man ter verantwoording te roepen. Ziedaar 's werelds beloop!

Ja, ziedaar 's werelds beloop, zuchtte Willrecht. En bij slot van rekening is het goed. Zoo worden wij geoefend in de schoone kunst der zelfverloochening. Maar gij hadt mij toch wel de kleine voldoening kunnen gunnen van mijn boek van tijd tot tijd met vermelding van den naam des schrijvers aan te halen?

Volstrekt niet, doctor! Dat zou de goede zaak zeer verzwakken. Als ik den naam van zulk een obscuur persoon, als gij zijt, - neem mij niet kwalijk! - met zekeren eerbied noemde, zou het publiek mij niet meer willen aanhooren. Of denkt ge, dat de lui, mijne citaten hoorende, zouden uitroepen: wat een eerlijke vent! - Ver van daar! Elke vermelding van uwen naam zou mij

in uw Cassandra-lot doen deelen. - Maar weet ge, wat men wel moet doen? - en ge zult gemerkt hebben, dat ik dit loopje ijverig in praktijk breng: - groote autoriteiten, wijd beroemde namen moet men aanhalen te pas of te onpas, hoe meer, des te beter. 't Kan zelfs geen kwaad, als ik een gezegde van u, dat in de verte eenige overeenkomst heeft met eene uitspraak van een beroemd persoon, met eene kleine wijziging geheel op diens naam stel.

Waarlijk, Ohnemark - vergun mij, dat ik u zoo gemeenzaam bij uwen naam toespreek - gij zijt een praktisch man.

En voeg er gerust bij, dat ik uw beste vriend ben. Ik red uwe ideeën van den ondergang, en eenige jaren na uwen dood krijgt gij de kroon op 't hoofd. Dan vindt een geleerde snuffelaar uw boek en verkondigt met luid geschetter, dat deze of gene idee reeds voor hare openlijke verkondiging door den miskenden Willrecht was neergeschreven. Gij wordt in uwe eer hersteld en aangehaald als een voorbeeld, dat groote mannen een voorgevoel plegen te hebben van de ideeën, die later hare rondreis door de maatschappij zullen aanvaarden.

Na mijn dood.... 't Viel den braven Willrecht hard toe te stemmen, dat de lieve kinderen van zijn geest in het vondelingshuis moesten gestopt worden, en dat een ander ze er uithaalde en bont uitgedost aan 't publiek vertoonde, en dat het niemand inviel om naar den wezenlijken vader te vragen. 't Viel hem hard. Maar hij besefte de waarheid van Ohnemark's inzichten.

Wat denkt gij, Ohnemark, luidde zijne vraag, zouden mijne ideeën eens ten uitvoer gelegd worden?

Wel wis en zeker! Niet alle, dat spreekt van zelf, maar toch vele ervan.

En denkt gij geroepen te zijn om ze in werking te doen treden?

Dat verhoede de hemel! Neen, amice, daartoe ben ik de man niet! De alarmtrom roeren, dat kan ik. Maar geregeld iets tot stand brengen, daartoe heb ik geene volharding en schappelijkheid genoeg. Kijk, ik zal u precies voorspellen, welk verloop zulke zaken hebben. Ik schreeuw. 't Publiek lacht, juicht toe, schreeuwt mee. Dan komt een domme, maar gladde kerel, die van eerzucht barst, maar geen greintje oorspronkelijkheid in zijne hersenkast herbergt. Zulke menschen moeten er wezen. Zij zijn de gewillige dienaren van de openbare meening. Beginselloos, tenzij gij 't een beginsel wilt noemen, als men met den vasten wil bezield is, om overal, waar men een gaatje ziet, handig binnen te sluipen. Welnu, een van dat soort hoort het publiek schreeuwen over de fraaie denkbeelden, die ik op mijn hoofd staande verkondig. Ha, denkt hij, dat is een kolfje naar mijne hand! Hij zoekt, zoo goed en kwaad als 't gaan wil, erin t'huis te komen. Dan slijpt hij er zorgvuldig al de scherpe punten af, die na 't bedaren der geestdrift aanstoot zouden kunnen geven. Weldra komt hij met eene memorie of brochure tot maatschappelijke hervormingen voor den dag. Hij wordt benoemd eerst tot een der zeventig en dan tot een der zeven mannen. En zie, uwe ideeën treden in 't leven als zijne schepping! Zoo steelt hij op zijne beurt hetgeen ik u heb ontstolen. Ik heb dan, dit moet ik bekennen, mijn verdiend loon.

Ja juist! riep Willrecht met zeker gevoel van leedvermaak.

Ho wat, vriendje, lachte Ohnemark, maar ik heb toch altijd meer pleizier en voordeel van de zaak gehad dan gij, he?

Willrecht keek bij deze terechtwijzing op zijn neus. Hij stond op, om zich ter ruste te begeven.

Toen Ohnemark hem de deur uitliet, voegde deze er vertroostend bij:

Ja, ja, mijn waarde, de diefstal op geestelijk gebied heeft dit met alle andere dieverij gemeen, dat de laatste steler er het best aan toe is en dat de wezenlijke eigenaar de treurigste rol speelt.

Een persoon, die volkomen aan zijn naam beantwoordt. Een leerzaam exempel voor jongelui, die fortuin willen maken.

't Kwam alles uit, zooals de levenswijze Ohnemark voorspeld had. Lang bleef hij niet in 't bezit van de gestolene ideeën. Toen het publiek elken avond zijn talent toejuichte en men over dag den inhoud zijner voordrachten begon te bespreken, kwam er weldra een van dat soort van lieden, die altijd naar de publieke opinie zitten uit te kijken evenals een molenaar naar den wind. Van welken kant de wind waait, kan hem niet schelen, als die wind maar sterk genoeg is om zijne wieken lustig te doen draaien. De ideeën, die in den smaak van 't publiek vallen, zijn dan het koren, dat hij fijn of grof maalt, en vervalscht, - alles naar believen.

Ik heb de eer aan mijne lezers voor te stellen den heer Glatthaut, in Darwinia een kind van *zijn* tijd, - natuurlijk niet van *onzen* tijd, die vaste en eerlijke beginselen huldigt. Ik moet bekennen, de naam Glatthaut klinkt niet zeer aristocratisch, maar heeft dit besliste voordeel, dat hij volkomen aan 's mans karakter en manieren beantwoordt. Glad was zijne tronie en glad was zijne tong. Glad waren zijne manieren, zoodat hij in alle kringen wist door te dringen. Glad waren zijne beginselen, zoodat er geene denkwijs was, in welke hij zich niet kon voegen. Glad was zijn geweten, zoodat

het met goed gevolg zou geslipt zijn door het oog van de naald, dat wij allen immers moeten zien door te komen om het hemelrijk binnen te treden. Glatthaut was door al deze eigenschappen in de wieg gelegd om een beroemd man te worden en fortuin te maken.

Hij was overigens niet van hooge afkomst. Zijn stamboom ontsproot bij de langarmers of kromruggers, en zelfs geen vrouwelijke tak ervan had de eer in een der zeven adellijke geslachten te reiken. Bij de vermenging der menschenrassen had zijne familie de eigenaardige kenmerken van den krommen rug en de lange armen verloren. Glatthaut was recht van lijf en leden en derhalve een zeldzaam voorbeeld van schoonheid onder de plebeïsche Darwinianen, die meer en meer in een leelijk en scrophuleus type vervielen. Hij bezat echter twee eigenschappen, die hij zonder twijfel van zijne voorouders geerfd had: zijn ruggegraat was in de hoogste mate buigzaam en nog altijd geneigd om zich te krommen. Verder verheugde hij zich in de scherpheid van tong en gevatheid, die men bij gebochelden pleegt waar te nemen.

De familie had de eerste brandewijnfabriek in Darwinia opgericht, en had zich door deze industrie in den tijd, toen er in dit vak nog geene concurrentie bestond, onmetelijke schatten verworven.

Deze rijkdom was oorzaak, dat onze Glatthaut tot de studie bestemd werd. Een ongehoord voorbeeld, dat iemand van plebeïsche afkomst in Darwinia het waagde in de kaste der aristocratische geleerden binnen te dringen! - In 't begin van zijn studietijd moest Glatthaut menige smadelijke behandeling doorstaan. Maar hij wist zich erin te schikken. Zijne gladde en rappe tong had altijd een antwoord gereed, waardoor de beleediging in eene aardigheid werd omgezet. En daar Glatthaut inderdaad niet van vernuft en vlugheid verstoken was, moest

de vrij botte studentenaristocratie deze schermutseling spoedig laten varen. De kerel, zeide men, was zoo glad, dat er geen vat op hem te krijgen was.

Toen hij eenmaal zoover gekomen was, dat men hem niet meer beleedigde, had hij zijne zaak gewonnen. In alle studentengezelschappen drong hij zich in. Daar was hij de onvermoeide grappenmaker. Ook was zijn streven niet om op eens anders zak te teren: integendeel, hij was niet gierig en zijn vermogen stelde hem in staat om als groot heer te leven. Vooral richtte hij zijn geschut op zulke aristocraten, wier domheid zoo groot was, dat zij zelfs door hunne domme collega's voor den gek werden gehouden. Dezen nam Glatthaut in bescherming. Zoo werd hij een persoon van gewicht.

Met dit patronaatschap over de domsten had hij een verder reikend doel. Door eene zonderlinge speling der natuur, waarvan men elders niet licht een voorbeeld zal aantreffen, was het in Darwinia zoo gesteld, dat de domste en botste studenten de zonen waren van de beroemde professoren der universiteit en van de met hen verwante kliek der geleerde landsbestuurders.

Door de lofredenen, die deze vrienden op Glatthaut hielden, en door de vele verplichtingen, die zij aan hem hadden, kwamen de aristocratische familiën zoo ver, dat zij over 't bezwaar van Glatthaut's lage afkomst heenstapten en hare huizen voor hem openden. Dit had onze vriend juist gewenscht. Toen hij eenmaal een enkel steunpunt had gevonden, bracht zijne lenigheid hem overal, waar hij wilde wezen.

Wat een bescheiden en wellevend jongmensch is die Glatthaut toch, zeiden de professoren en de met hen verwante geleerden. Welk een doorzicht in allerlei zaken, welk een bezadigdheid op zoo jeugdigen leeftijd! Ofschoon hij schatrijk is en allicht iets van de dierlijke plebeïsche

neigingen kon hebben meegebracht, hoort men toch nooit iets tot zijn nadeel.

Nu moet ge uit zulke lofredenen niet opmaken, dat Glatthaut inderdaad zoo bijzonder zedig en ingetogen leefde. Maar, hoe jong ook, bezat hij de levenswijsheid van den goed gedrilden uitspatter, die zijne liefhebberijen drijft, zonder ooit het publiek erdoor te ergeren. Glatthaut wist, op welke tijden hij veilig en op zijn gemak kon dronken zijn. Glatthaut speelde hoog, maar enkel met geroutineerde spelers, die niet meer met hunne roekeloosheid zwetsen. Glatthaut bedreef alle mogelijke zonden der jeugd in dubbele, ja, in driedubbele mate, maar op de manier van een hoog geplaatst persoon, die weet, dat hij voor alles zijn goeden naam moet bewaren. Glatthaut beantwoordde ook in dit vak aan zijn naam: hij verstond de kunst om zich van tijd tot tijd naar hartelust in den poel der zonde te wentelen en er toch uit te voorschijn te komen, zonder dat een smetje op zijne gladde huid kleefde. Bij slot van rekening hadden de oude heeren, die hem hunnen zoons tot exempel stelden toch gelijk. Hij was op dat pad een wegwijzer voor Darwinia's deftig voorname en zedelijk diep verdorvene jongelingschap.

De dames der aristocratie van Darwinia fluisterden: wat een charmant heer! Wat kan hij fijne komplimenten maken. Hoe verstaat hij de kunst om u de ‘raarste’ dingen zoo te zeggen, dat ge er toch pret in hebt en erom lachen moet.

In één woord, Glatthaut was het troetelkind van heel het aristocratische Nieuw-Berlijn.

Ik zeide, dat Glatthaut geene vaste beginselen had. Daarin heb ik mij deerlijk vergist. Behalve het beginsel, dat een mensch slechts één doel moet kennen: het bevorderen van zijn eigen belang door fatsoenlijk egoistische

middelen, hield hij er nog eene grondstelling op na, waarmee men 't heel ver in de maatschappij brengt. Glatthaut had een verschrikkelijken afkeer van alles, wat excentriek is. Precies doen, wat de meerderheid doet, vinnig afgeven op alle persoonlijkheden, die hun eigen weg bewandelen en, 't zij met opzet, 't zij onwillekeurig, menigmaal met de denkbeelden en handelwijs der fatsoenlijke meerderheid in strijd komen. Het gewoonterecht vóór alles huldigen, al komt het ook in strijd met gezond verstand en eerlijkheid. Zich naar alles, wat aristocratisch denkt en handelt schikken, - dat was Glatthaut's onwrikbaar beginsel.

Hieraan bleef hij gedurende zijn geheelen studietijd getrouw. Hoewel hij met zijn vlug verstand de kinderachtige studie in vier jaren had kunnen voleindigen, bracht zijne levenswijsheid mee, dat hij er even langen tijd over moest doorbrengen, als men in Nieuw-Berlijn gewoon was: dat wil zeggen, minstens een achttal jaren. - Zeer gemakkelijk had hij de gewone inpompers kunnen ontberen, omdat het hem licht viel in zeer korten tijd een helder inzicht in alle zaken te verkrijgen en omdat hij van nature ook volstrekt niet traag was. Maar het fatsoen aan de universiteit bracht mee, dat men zich van den bijstand dezer heeren bediende en dat men zich voor dom en lui uitgaf. Zoo maakte Glatthaut zich een punt van eer om eveneens de grootste onverschilligheid jegens elk wetenschappelijk streven te veinzen. Ofschoon sommige professoren in geene twintig jaren iets nieuws verteld hadden en Glatthaut zeer wel wist, uit welke na bij de hand liggende bronnen zij hunne onbeduidende wetenschappelijke orakels in der tijd geput hadden, zag men hem juist het getrouwst zitten op de colleges, waar de wetenschap in den meest verroesten vorm werd aangeboden, en aan zulke verkondigers de meest onverdeelde aandacht

wijden, ja bewondering voor hen aan den dag leggen. De leeperd! Hij wist heel goed, dat onder die armen van geest de aristocratie der wetenschap en dus ook de autoriteiten van Darwinia schuilden. Natuurlijk, als zulke heeren van den beginne geen invloed hadden gehad, zouden zij 't met hunne povere talenten nooit zoo ver hebben gebracht. Dat was heel juist ingezien. Iemand, die een professoraat niet door zijne bekwaamheden heeft verkregen, moet andere middelen tot zijn dienst hebben. En die zich zelven zonder wettige aanspraak zoo ver heeft gebracht, kent den weg, om mij ook ver te brengen. Dat sluit als eene bus.

Juist van zulke heeren was Glatthaut de trouwe volger. Bij hen bracht hij druk bezoeken. Hen vleide en fleemde hij in tegenwoordigheid van anderen zoo omzichtig, dat men 't aan achting voor hun ouderdom en stand toeschreef, maar in hun eigen familiekring vaak op de laagste en walgelijkste manier.

Op deze wijs bracht hij het zoo ver, dat hij een vertrouwd vriend werd bij den ouden professor in de staathuishoudkunde Knarr von Knorrenstein, een nakomeling van een der geleerde stichters van de kolonie. 't Was echter niet enkel 's hoogleeraars invloedrijke persoonlijkheid, die onzen Glatthaut tot den trouwsten bezoeker van dit huis maakte. Knarr von Knorrenstein had eene dochter....

Zie zoo, zegt de lezeres en wellicht ook menig lezer, daar krijgen wij in deze dorre geschiedenis dan toch eindelijk eene liefdeshistorie. 't Zal nu op eene schaking of op een zelfmoord of op iets dergelijks uitloopen. In allen gevalle krijgen we tot afwisseling eens een vrouwenkarakter. Beter laat dan nooit!

Ach, waarde lezeres, verheug u niet te spoedig! Bezit mijn alledaagsche, maar leepe Glatthaut karaktertrekken,

die mij mogelijk in staat zouden stellen om, als 't noodig was, een berucht zakkenroller van hem te maken, mademoiselle Emma Knarr von Knorrenstein is eigenlijk van dien aard, dat zij ten eenenmale onbruikbaar is in een boek, dat eenige aanspraak op onderhoudendheid wil maken. Emma was voor eene jonge dame reeds vrij bedaagd, ongeveer twee en dertig jaren oud, zoodat zij een zestal jaarkringen meer had doorleefd dan Glatthaut. Zij was geel en mager, een weinig scheef van postuur. Men zeide, dat zij een stalen korset of harnas droeg en daarbij in beugels ging. Kwaadwilligen meenden te kunnen opgeven, bij wien zij hare tanden en haren kocht. De chirurg, met wien zij drukke raadplegingen hield, zou waarschijnlijk meer eigenschappen van haar kunnen aan 't licht brengen, dan waartoe ik in staat ben. Maar dit weet ik wel, dat zij bij al deze hoedanigheden van 't lichaam eene buitengewone mate van domheid bezat. Dat kon zij trouwens niet helpen; want de philosoof Schopenhauer beweert, dat de kinderen doorgaans veroordeeld zijn om het verstand der moeder en het karakter of de gemoedshoedanigheden van den vader voort te planten. Hoedanig 't nu met het verstand van die moeder gesteld was, zult gij best zelf kunnen opmaken, als ik u vertel, dat zij eene van de aristocratische dames op Darwinia was, die het eerst in de handen der zwarte heeren geraakte. Dat mademoiselle Emma de onverschilligheid in eigen persoon was, kon men haar ook niet kwalijk nemen. Zij was immers eene echte dochter van den invloedrijken professor Knar von Knorrenstein.

Aan deze dame maakte Grlatthaut ijverig het hof. En zonder u met verdere omstandigheden van deze vrijage op te houden, zij kort en goed gezegd, dat hij op de gebruikelijke wijs naar hare hand dong en die op zekeren mooien dag kreeg.

Dit was op 't oogenblik het toppunt van Glatthaut's wenschen. Nu hij, de volbloed plebeïer, eenmaal als lid eener aristocratische familie was aangenomen, was het voor iemand van zijne gaven een kinderwerk om het hoogste standpunt te bereiken. Leelijk was zijne vrouw, dit moest Glatthaut bekennen; maar wat gaf een burger van Darwinia daarom? In het bloed van deze heeren en dames was nog altijd iets overgebleven van de oude sexual selection, die, zooals men weet, haar voornaamsten steun vindt in de polygamistische neigingen van het mannelijk geslacht, die zonder twijfel door een man als Glatthaut op de meest fatsoenlijke manier zouden ingewilligd worden.

Kort en goed. Glatthaut promoveerde met den meesten lof, brak op handige wijs eenige liaisons af, die hem in den weg zouden kunnen staan, knoopte andere aan en vierde met veel luister zijne trouwpartij.

Glatthaut is dankbaar en nederig. Hij leert ons, hoe men met geleerde celebriteiten moet omspringen. De professor geeft een overzicht van zijn stelsel van wereldwijsheid.

Nu moet gij u niet verbeelden, dat Glatthaut tot de ellendelingen behoorde, die, zooals men zegt, de uitgeknepene citroenen wegwerpen, 't geen, op dit geval toegepast, zou beteekenen, dat hij na het huwelijk zijn schoonvader als een ouden pruik behandelde en dat hij hem op ergerlijke wijs zijn geestelijk overwicht liet voelen. Niets van zulk eene ondankbaarheid! Glatthaut, die als elk fatsoenlijk Darwiniaan eene specialiteit moest kiezen, wijdde al zijne belangstelling aan het brokje wetenschap van zijn schoonvader. Bijna dagelijks raadpleegde hij den beroemden man over quaesties, die voor den knappen Glatthaut alles behalve quaestieus waren, en drong zich zoo doende meer en meer in den vertrouwelijken omgang met den ijdelen grijsaard.

Dit alles gebeurde juist in den tijd, dat Ohnemark zijne beroemde voordrachten hield. Toen Glatthaut zag, dat zij in den smaak van 't publiek vielen en dat het mode werd om die onderwerpen te bespreken, zorgde hij op de hoogte ervan te komen en bestudeerde hij zelfs het boek van Willrecht, daar hij met zijne gewone scherpzinnigheid aanstonds bespeurd had, dat de kunstenmaker

een letterdief was, en weldra de bron had ontdekt, waaruit die man zijne ideeën putte.

Meermalen had Glatthaut vertrouwelijke gesprekken met zijn schoonvader. Als dezen over wetenschappelijke onderwerpen liepen, zorgde Glatthaut met den fijnsten tact, dat zij niet buiten den gezichtskring van den ouden heer vielen. Het was dus eene zeer moeilijke zaak de ideeën van Willrecht onder 's mans aandacht te brengen. Immers de goede professor deelde in ruime mate in het voorrecht en het zwak der celebriteiten. Dat wil zeggen, hij had tot vast beginsel in geen geval kennis te nemen van iets, dat met het brokje theorie, 't welk zijn hoofd borg, in strijd was, en genoot das het onuitsprekelijke voorrecht van in het zalige denkbeeld te leven, dat hij de wijsheid en de waarheid in pacht had. Zijn zwak echter was, dat het hem uiterst moeilijk viel om zijne aandacht te bepalen op stellingen, die met de zijne in strijd waren, en dat hij die niet wel kon begrijpen. Och ja, de beroemde specialiteiten verheugen zich, zooals ik reeds vroeger meen te hebben aangetoond, in hunne beminnelijke onnoozelheid en domheid!

Papa, zeide Glatthaut op zekeren namiddag onder 't genot van eene fijne flesch, - papa, gij hebt zeker gehoord van het verbazende kunststuk van den voorlezer Ohnemark?

O ja, 't moet machtig interessant zijn, zoo op zijn hoofd staande langer dan een uur te lezen. Machtig interessant. Ik zou er ook al eens zijn heengegaan; maar, weet ge, ik heb 's avonds zoo mijne kleine gewoonten, die mij lief zijn geworden. Ik bereid mij dan voor tot mijne colleges van den volgenden dag.

Nu bestond deze voorbereiding hierin, dat de beroemde man een ouden pedel der universiteit op zijne kamer liet komen om met hem te smousjassen, totdat hij na 't gebruik van een paar flesschen indommelde.

Weet gij ook, vervolgde Glatthaut, over welk onderwerp die kunstenaar handelt?

Och neen! Ofschoon ieder beschaafd mensch in Darwinia dat wist, was den beroemden man daarvan niets ter ooren gekomen. Hij antwoordde dus:

Ja, waarover zou hij 't hebben? Is het niet zoowat over alles? Zoo'n causerie voor dames?

O ja, daaraan hebt gij gelijk: hij haalt er rijp en groen bij. Maar inderdaad heeft hij de stoutheid van voor te geven, dat hij zich op uw gebied beweegt.

Och kom, wat zegt gij? Maar 't is waar ook: de vent is een blauwen Maandag student geweest en zal zich dien tijd hebben ten nutte gemaakt om mijne voordrachten zoo half en half na te schrijven en er thans mee te pronken.

Als hij iets van 't vak weet, zeide Glatthaut nederig, heeft hij dat zonder twijfel aan u te danken. Bij wien anders zou hij 't hebben kunnen opdoen? Doch ik zeg voorzichtig: *als* hij er iets van weet; want juist dit zou ik zeer betwijfelen. Gij moet namelijk weten, dat zijne inzichten hemelsbreed van de uwe afwijken.

De professor lachte recht hartelijk. Dat was in zijn oog eene onmogelijkheid. De waarheid is één, alwat daarneven ligt, moet valsch zijn.

Zoudt gij, vervolgde Glatthaut, niet eens kennis willen maken met zijne stellingen?

Mijn vriend, dat kan ik immers niet gevoeglijk doen. Wat zou 't een mal oog geven, als ik, die sinds jaren gewoon ben in dat vak alle jonge Darwinianen op te leiden, daar als een schooljongen zat, om dingen aan te hooren, die ik zelf niet heb verkondigd! Als hij mijne dictaten voordroeg, ja, dan kon 't nog even. Dan zou de toejuiching, die hem ten deel valt, eigenlijk mij gelden. Maar thans..... ik zou er vrij bekaaid afkomen.

Dat is ook zoo. Maar uwe tegenwoordigheid zou ook niet noodig zijn, om op de hoogte van de zaak te komen. Voor eenige jaren is bij Schnitzer en Comp. een boek verschenen van zekeren dr. Willrecht. En nu is mij gebleken, dat onze kunstenmaker al zijne wijsheid uit dat werk haalt.

Zoo, zoo, Willrecht zegt gij? Ah ja, ik herinner mij dien naam. Was 't niet zoo'n soort van veelweter en dwarskop, dien we bijna niet door zijn examen konden laten?

Ja juist. Als gij dat boek eens wildet lezen, staat het ter uwer beschikking.

Dank u vriendelijk. De naam des schrijvers is mij reeds genoeg. Ik kan mijn tijd beter besteden. En bovendien, mijn jonge vriend, heb ik in mijne jeugd reeds zoo veel gelezen, dat ik thans met gerust geweten mag aannemen, dat de tijd tot zaaien en oogsten voor mij voorbij is. Mij dunkt, iemand van mijne gevestigde autoriteit doet genoeg, als hij zijne rijk voorziene voorraadschuur ter beschikking van anderen stelt.

Maar, papa, geheel Nieuw-Berlijn heeft den mond vol van de dwaze theorieën, die de man verkondigt.

Zoo, en gij zegt, dat zij van de mijne afwijken?

Ja zeer!

Hoe is 't mogelijk, dat de lui naar zulke zotheden willen luisteren?

De beroemde man hield zich volkomen onverschillig. Maar inderdaad griefde hem de mededeeling. Nieuwsgierig ernaar was hij niet. Dat zou 't rechte woord niet zijn. Hoe kan de alwetende nieuwsgierigheid gevoelen? Maar van spijt verzonk hij een tijdlang in stilzwijgen

Glatthaut had genoeg menschenkennis om den ouden heer niet in zijn nadenken te storen. Hij wist heel wel,

dat opgedrongene diensten niet welkom zijn, maar dat, als hij zich niet verder over de zaak uitliet, de professor niet in gebreke zou blijven om er spoedig op terug te komen.

We zitten hier nu toch vertrouwelijk te praten, hervatte deze, en hebben op 't oogenblik niets beters te doen. Zoudt ge mij niet met een paar woorden kunnen zeggen, waarop het eigenlijk neerkomt?

Met genoegen, zeide Glatthaut. En aanstonds begon hij een duidelijk en vrij uitvoerig overzicht van Ohnemark's of liever van Willrecht's critiek en plan tot hervorming van de Darwiniaansche staatsregeling te geven. Weldra echter merkte hij aan de starende uitdrukking van de oogen des professors, dat deze hem niet meer volgde. Hij ontsloeg zich derhalve met eenige algemeenheden van verdere moeite. En toen zijn welbespraakte mond zich sloot, bleek, dat zijn vermoeden volkomen juist was geweest.

De professor had namelijk gedaan, wat vele geleerden bij 't lezen of aanhooren van anderer meeningen plegen te doen. In plaats van hunne volle aandacht eraan te schenken, nemen zij bij zich zelven een overzicht van hun eigen gebouwtje van wetenschap en gaan vlijtig na, of wellicht hier en daar een stukje kalk is afgevallen en een ornamentje zou kunnen aangebracht worden. - Hoe kan iemand zijn tijd beter besteden? - Terwijl zij de ooren der ziel dichtstoppen voor de leugens en onwaarheden, die de ooren des lichaams moeten aanhooren en de oogen werktuigelijk lezen, pleisteren zij midderwijl ijverig aan hun privaatgebouw der waarheid. Vele onder mijne lezers zullen in hunne gesprekken met bijzonder geleerde lieden wel eens in de gelegenheid zijn geweest om met mij deze opmerking te maken.

Toen Glatthaut zijn verslag ten einde had gebracht, was het niet anders dan natuurlijk, dat de hooggeleerde,

zijn eigen gedachtengang vervolgende, met zeer diepzinnige gelaatsuitdrukking en goedkeurend knikkend, zeide:

Ja juist, 't is precies zoo als ik reeds veertig jaren lang gezegd heb, dat het was.

Wat meent gij, professor? vroeg Glatthaut verwonderd, - gij zoudt het met die theorie eens zijn?

O ja, mijn jeugdige vriend! Waarbij ik mij wel bevind, daaraan houd ik mij. Er zijn, zoo ging hij op plechtig doceerenden toon voort, terwijl hij den vinger aan den neus legde -, er zijn zekere onwrikbare beginselen in onze wetenschap, beginselen, die door de stichters van dezen staat, door Knöff en zijne groote vrienden verkondigd werden. Ziehier enkele ervan:

1°. Alwie gelooft, dat er iets bestaat buiten de stof en de aan haar gebondene krachten, is rijp om in het krankzinnigenhuis te worden opgesloten. Het zoogenaamd godsdienstig gevoel is waanzin. Evenals de medicus met harde middelen elke uitbarsting van besmettelijke ziekten afsnijdt en zooveel mogelijk hare opduiking voorkomt, moet de staat elke openbaring van deze zielsziekte te keer gaan en maatregelen nemen om het opkomen er van te verhinderen.

Zoo leert onze geschiedenis ons, dat de wijze Knöff beval de afgodsbeelden stuk te slaan, terwijl de al te toegevende Knarr ter kwader ure aanried ze te sparen.

2°. Eene wijze huishouding van staat legt zich erop toe om de burgers geschikt te maken voor de beroepen, die zij zullen bekleeden: verdeeling van den arbeid. Van de hoogste wijsheid getuigt de instelling van denzelfden Knöff, die de rassen der groothanders, kromruggers en kleinhanders schiep. Zijn onvergelijkelijke medearbeider op dit veld was de groote Schwarzsalz. Maar toen is zedelijke ontaarding gekomen, misplaatste begrippen omtrent 's menschen doel van bestaan. De zedelijke ziekte heeft

lichamelijk verderf ten gevolge gehad: de rassen hebben zich vermengd. Darwinia heeft sedert dien tijd opgehouden het ideaal van orde en doelmatigheid te zijn. Slechts één rasonderscheid is ons overgebleven. Ik bedoel de scherpe grens tusschen de geleerden of staatsbesturende klasse en de arbeidende lieden. Zien wij onder de laatsten de schromelijkste rasverwarring, bij de eersten is in de hoofdzaak het oorspronkelijk beginsel vastgehouden. Daar zijn nog altijd zekere specialiteiten, lieden, die geene andere vezelen der hersenen in dienst stellen dan het beperkte aantal, waarlangs de weinige begrippen van hun klein speciaal vak zich bewegen. Deze kaste, deze aristocratie der geleerdheid en staatsmacht worde ten minste ongedeerd door ons in stand gehouden. Zij vermenge zich niet met plebeïesch bloed, tenzij - hier verplaatste een giftige blik van zijn schoonzoon hem een oogenblik uit zijne theorie in de werkelijkheid - tenzij een geniale aanleg, een onmetelijk fortuin en vermaagschapping iemand uit de lagere standen tot de aristocratie der wetenschap mochten opheffen.

3°. De eenige drijfkracht van alle wezens zij de zucht tot zelfbehoud. Alle andere aandriften, die den mensch in beweging kunnen brengen, zijn ziekelijk. De maatschappij biede het eeuwig nieuwe en verrukkelijk schoone schouwspel van den strijd om 't bestaan. Hoe meer de mensch zich als hersendragend wezen veredelt, met des te meer overleg en met des te kunstiger wapens worde deze strijd gevoerd. Het streven naar zelfbehoud worde dan geïdealiseerd tot zelfzucht. Dat wil zeggen, dat de strijd om het bestaan dan niet meer moet gevoerd worden met ruw geweld, met klauwen en tanden, evenals bij onze aapachtige voorouders. Neen, de verfijnde zelfzucht strijdt met beschaafde wapenen. Door zijn evenmensch in verdenking te brengen, door hem op handige

manier te bespotten, door zijne zwakheden duidelijk in 't licht te stellen, door zijne talenten te verkleinen, - zie, met zulke wapenen weert de beschaafde mensch zich in den strijd om 't bestaan. En wien het gelukt op deze wijs het eigen ik den voorrang te verschaften boven de andere ik's, dien noem ik den handhaver en voortplanter van het echte ras; die is bestemd om de zwakkelingen te verdringen, die zich door geweten, medelijden, edelmoedigheid en dergelijk ontuig laten weerhouden om hunne naasten te gronde te richten. Zoo mij zelven te handhaven, te doen, wat mij goeddunkt, zonder mij door eenige overweging van anderer welzijn of belang te laten binden, dit noem ik de ware liberaliteit Dit is de vrijzinnigheid, mijn vriend, die Darwinia gemaakt heeft tot hetgeen het thans is.

Ziehier, mijnheer, in slechts drie punten het kort begrip van alle bespiegelende en praktische wijsheid. Elk dezer punten bevat in weinige woorden een geheel stelsel van diepzinnige wetenschap. Nommer één is hetgeen men metaphysica noemt. Nommer twee is het kort begrip der staathuishoudkunde. In nommer drie ligt de eenvoudige grondslag van alle zedeleer. Tot deze drie eenvoudige waarheden, mijn vriend, is het mij na lang en diep nadenken gelukt de Darwinistische beginselen van den grooten Knöff en zijne zes vrienden terug te brengen. En ik verzeker u, dat was geen lichte arbeid. Verstrooid liggen die grondwaarheden in 't weinige, dat ons is overgeleverd van hunne woorden en daden. Door allerlei inmengselen en toevoegsels is de overlevering verontreinigd en verbasterd. Ja, al zeg ik het zelf, er behoort een scherpe critische blik en een congeniale geest toe om hier de diamanten van de keisteenen te onderkennen en af te zonderen. Mij is 't gelukt dit te doen. Dit is mijn eenige roem, dat ik buiten deze wijsheid

niets wil en kan weten. Deze weinige beginselen herhaal ik elken dag bij mij zelven, om mij in 't goede te versterken en ze met nieuwe betoogen en voorbeelden ten dienste mijner jeugdige toehoorders op te luisteren en te verduidelijken. Ik ben er nu meer dan veertig jaren zoo van vervuld, dat ik niets anders kan denken. Ja, mijn vriend, vergeef mij de naïeve bekentenis: toen gij mij een overzicht gaaft van des wildzangs zottepraat, bedacht ik juist een nieuw betoog, om Knöff van de smet te zuiveren....

Dat hij een inlander liet vergiftigen, om diens schoone vrouw Kiriki tot zich te nemen -

Excuseer, val mij niet in de rede, dat was eene daad van betamelijke zelfzucht. - Om hem te zuiveren van het verwijt, dat hij den mensch tot de apen wilde terug doen vallen. Het tegendeel is waar: hij veredelde het menschenras door ieder tot eenig beroep te domesticeeren. Thans echter, nu ieder huwt, zooals hem goeddunkt, eet, wat hij wil, zijne spieren naar willekeur gebruikt, thans juist loopt de menschheid gevaar van te verwilderen en volgens de wet van het atavismus tot hare aapachtige voorouders terug te keeren, evenals dit het geval is met tuingewassen, die aan zich zelven overgelaten spoedig verwilderen. Maar ik bedacht daar, dat....

Glatthaut gevoelde niet den minsten lust om geduldig eene langdradige bewijsvoering aan te hooren over eene zaak, die hem volstrekt geene belangstelling inboezemde, omdat zij geen praktisch nut had. Hij had derhalve de stoutheid zijnen schoonvader in de rede te vallen met eene loftuiging op de oude Darwiniaansch-aristocratische beginselen. Hij zag duidelijk, dat het onmogelijk was zulk een soliden geleerde buiten den tooverkring van zijn stelsel te halen. Hij sprak derhalve niet verder over de zaak en meende zijn tijd nuttiger te kunnen be-

steden met bij den ouden heer het terrein te verkennen, of er mogelijkheid voor hem zou bestaan om zich tot de landsbestuurders op te werken. Ambtenaar, en wel ambtenaar met een zeer goed traktement kon Glatthaut zonder twijfel worden: daartoe had hij zich den weg gebaand eerstens door zich te laten opnemen in de kaste der geleerden, maar voornamelijk door zijne vermaagschapping met den beroemdsten van alle professoren. Doch dit was niet het doel, waarnaar hij streefde. Het geld was voor hem eene zaak van ondergeschikt belang. Hem dreef de eerzucht om de staatkundige loopbaan te betreden. Nu was in Darwinia de keus in dit vak niet moeilijk. Buitenlandsche betrekkingen had deze zelfgenoegzame republiek niet. De voorgeschreven weg, dien alles, wat eerzucht bezat, volgde, was lid te worden van de zeventig mannen. Wie eenmaal op dit punt was aangekomen, moest al zijne krachten inspannen om de zevenmannen uit het zadel te lichten en zelf met eenige vrienden hun plaats in te nemen. Dit was op zich zelf niet moeilijk, want in Darwinia wist men niet beter, of het behoorde zoo, dat men eenige malen in 't jaar een nieuw stel van die heeren had. De groote kunst was echter om eene uitzondering op dezen regel te maken en eenige jaren met goed gevolg aan de aanvallen der zeventig tegenspelers het hoofd te bieden. Doch dit, meende Glatthaut, was eene zaak van latere zorg: als hij eerst maar den voet in den stijgbeugel had.

Zijn schoonvader nam de zaak boven verwachting goed op. Waarom ook niet? Deze talentvolle jongman was nu eenmaal met zijne dochter gehuwd. Daarbij stond hij immers muurvast in de erkend liberaal-aristocratische beginselen.....

Gelukkig, dacht Glatthaut bij zich zelven, dat hij mijne uiteenzetting van Willrecht's hervormingsplannen

niet gehoord heeft. Hoe licht had ik mij zelven kunnen verraden door iets bloot te leggen van 't spoor, dat ik eenmaal voornemens ben te volgen?

Mij dunkt, zeide de oude heer, dat er geene reden bestaat om te twijfelen aan het welslagen van uwe candidatuur, als wij, de geleerde wereld van Nieuw-Berlijn, uw belang voorstaan. Wees maar gerust. Wij brengen u met eene verpletterende meerderheid van stemmen in de Kamer!

Eene les voor candidaten bij de verkiezingen. Glatthaut wordt lid der kamer.

Maar Glatthaut was niet gerust. Hij wist heel goed, dat de voorlezingen van Ohnemark vele hoofden hadden op hol gebracht en dat zich eene sterke partij vormde om een candidaat in deze richting te kiezen.

De echte aristocratie was daar natuurlijk geheel onkundig van. Zij zat zoodanig vastgemetseld in hare zelfzuchtige beginselen, die daar te lande den geijkten naam van liberaliteit droegen, dat de wereld had kunnen vergaan, zonder dat zij er iets van merkte.

Was Glatthaut nu een onvoorzichtig man geweest, dan zou hij zich rechtstreeks tot de Ohnemarkianen gewend hebben. Doch deze openhartigheid zou hem slecht bekomen zijn. Immers er was geen denken aan, dat die nieuw gevormde partij het ooit tegen de oude liberalen zou kunnen houden.

Doch men kon niet weten! De kansen kunnen zoo vreemd loopen. Misschien hadden de nieuwe theorieën in 't geheim meer vorderingen gemaakt, dan iemand vermoedde. 't Voorzichtigst was hulpbenden tot ondersteuning van de geleerde wereld te laten aanrukken.

Met deze overlegging kon hij zijn schoonvader niet aankomen. Deze zou hem niet alleen hebben uitgelachen. Neen, hij zou danig boos zija geworden en den minsten

twijfel aan de volstrekte oppermacht der liberale beginselen in der eeuwigheid niet hebben vergeven.

Glatthaut zweeg dus over de zaak en hield zich, als of hij geen oogenblik aan de politieke inzichten van het beroemde hoofd der liberale aristocratie twijfelde. In 't geheim echter nam hij zijne voorzorgen.

Ik meen vroeger verteld te hebben, dat zijne schoonmoeder, mevrouw Knarr von Knorrenstein, met hart en ziel aan de zwarte heeren was toegewijd. Geen wonder, dat hare dochter dezelfde neiging deelde. Ja, mevrouw Glatthaut was verzot op alles, wat van wierook doortrokken was, hoeden met dwaze breede randen en jassen met vrouwenrokken droeg. In den eersten tijd van zijn huwelijk had Glatthaut deze sympathie van zijne wederhelft met weerzin aangezien. Aan bijtende toespelingen op de voorwerpen harer genegenheid had het niet ontbroken. Maar toen hij zag, dat deze geen vat hadden op het eenigszins botte verstand en suffe gemoed van de dame, had hij meer afdoende maatregelen genomen. Niet alleen had hij zijne vrouw ten strengste verboden om de mis bij te wonen en haar met echtscheiding bedreigd, als zij voortging den zwarten heeren in de biecht vertrouwelijke mededeelingen te doen, hij had zelfs eenmaal een van deze gasten, dien hij in gezelschap van zijne vrouw betrapte, op tamelijk beleefde doch afdoende manier de deur gewezen.

En thans gevoelde Glatthaut, dat hij juist deze heeren noodig had om hulptroepen te leveren. Dat was een moeilijk geval. Doch als iemand maar niet dom genoeg is om stijfhoofdig vast te houden aan 't geen hij eenmaal gezegd heeft, staat er altijd nog wel een uitweg open.

Zoo ook hier. Glatthaut begon met zijne vrouw te kennen te geven, dat hij vroeger in zijn ijver wel wat te ver was gegaan en dat hij haar volle vrijheid liet om

met de heeren paters te verkeeren Godsdienst, voegde hij erbij, in welken vorm ook, is toch beter dan volslagen godsdienstloosheid. 't Zou echter geraden zijn, dat zij haren vader niet in de zaak mengde en op het voorbeeld harer moeder stil haren gang ging.

Eenige dagen later veinsde hij zelfs belangstelling, ja, gaf hij te kennen, dat het hem niet onaangenaam zou zijn, als zijne vrouw hem van tijd tot tijd met die heeren in gezelschap bracht. Argeloos voldeed zij aan zijn verlangen.

Zoo kreeg Glatthaut overvloedig gelegenheid om het teere punt te bespreken. Het slot van zijne redeneeringen was altijd, dat het verkeerd gezien is om de menschen in de uitoefening van hun godsdienst te belemmeren; dat ieder moet weten, wat hij wil gelooven. Daarbij liet hij het niet ontbreken aan kleine complimenten over den ingetogen geest, dien het Katholicismus in Darwinia had gebracht. Ter voorkoming echter van elke poging der priesters om, zooal niet hem zelven, dan toch zijne vrouw tot openlijke omhelzing van dien godsdienst te bewegen, voegde hij er onmiddelijk bij, dat tot zijn leedwezen de plaats, die hij en de zijnen onder de aristocratie des lands bekleedden, elke geruchtmakende afwijking van de oude traditie des lands, die geenen godsdienstvorm hoegenaamd ook duldde, verbood.

In dezer voege legde hij de belofte af om, als hij invloed op de staatszaken mocht krijgen, het daarop toe te leggen, dat in Darwinia aan alle kerkgenootschappen onbelemmerde vrijheid en veiligheid zou worden gewaarborgd.

De priesters zagen in, dat voor het tegenwoordige niet meer zou zijn gedaan te krijgen. Bovendien kon zulk eene bepaling niet anders dan in hun voordeel zijn. Juist niet omdat zij liever bij helder licht dan in het donker plegen te werken, maar eenvoudig omdat zij in het vol-

komen godsdienstlooze land zonder eenige concurrentie met andere sekten noodzakelijk eene goede vangst moesten doen.

Zij beloofden hunne stemmen en die van hunne gewillige schapen.

Zoo kwam derhalve in den persoon van Glatthaut een geheim verbond tusschen de zich noemende aristocratisch-liberale partij en de Ultramontanen tot stand. Zonder dat beide partijen eigenlijk veel van elkander afwisten, stemden zij beiden op Glatthaut. De candidaat der hervormingsgezinde partij van Willrecht of Ohnemark verkreeg meer stemmen, dan men vermoed had, - een bewijs, dat de hervormingsplannen veel veld hadden gewonnen. En ofschoon Glatthaut's naam zegevierend uit de stembus te voorschijn kwam, versterkte de thans opgedane ervaring hem toch in de stelling, dat de grootste van alle domheden is rechtstreeks op zijn doel los te trekken. Wat zou er van hem geworden zijn, als hij zich de oud-liberalen, die hij in zijn hart evenzeer bespotte als de Ultramontanen, tot vijand had gemaakt en den steun had gezocht van de thans onderliggende partij, met welke hij in den grond het meest sympathiseerde?

Ter loops zij aangeteekend, dat die afgewezen candidaat er ongelukkig afkwam. In Darwinia hield men het namelijk voor een bewijs van uitstekende liberaliteit om - vergeef mij in dit dor verslag een dichterlijken term! - in zulke gevallen met vergiftigde wapens te strijden. Elke candidaat werd op de grofste wijs uitgescholden. En bleef het nog daarbij! Men kwam bij voorkeur op zijn privaatleven. De belachelijke zijde van zijn persoon werd in courantartikels en strooibiljetten op de onbarmhartigste wijs ten toon gesteld. Behaalde nu iemand in den verkiezingsstrijd de overwinning, dan werden al die lasteringen weldra vergeten en door vriend en vijand als zeer geoorloofde aardigheden beschouwd. Maar

wee den overwonnene! Op dezen bleven nog langen tijd de smetten kleven, die het den beschaafden Darwinianen behaagd had hem aan te wrijven. Zoo ook in dit geval. De tegenstander van Glatthaut was gebrandmerkt als landverrader, dief, moordenaar.

Nu trof het ongelukkig, dat deze man een zwaartillend karakter bezat. De melancholicus kon niet over de in deze zaak gebruikelijke en gewettigde vormen heenstappen. Hij werd bij den dag meer in zich zelven getrokken en menschenschuw. Als ik goed onderricht ben, heeft hij zijn leven in een krankzinnigengesticht geëindigd.

Aan dit alles stoorde onze vriend Glatthaut zich natuurlijk niet. Wel had hij bittere dingen moeten hooren. Schering en inslag van de tegen hem saamgerakelde smaadredenen was zijne plebeïsche afkomst. Een geestig teekenaar had zijne ouders afgebeeld als twee aapachtige bochels, die hun zoontje, dat toevallig met rechten ruggegraat geboren wordt, met angstig gelaat als een vreemd monster aanstaren en weigeren het als hunne wettige spruit te erkennen. Dan zag men hem als eene slang op den buik tusschen de academische jongelingschap kruipen en van alle kanten als een vuil ondier door de aristocraten geschopt en bespogen. Ook zijn huwelijk gaf ruimschoots stof tot geestige scherts. Mevrouw Emma was in de gelegenheid om een niet geflatteerd portret van hare twijfelachtige bekoorlijkheden te aanschouwen. Zij en haar vader stonden afgebeeld als verdorde boomstammen, die omstrengeld werden door een gemeen kruipend gewas met gouden bladeren.

Glatthaut schudde deze bespottingen als een natte poedel af. Hij verheugde zich innig, dat niemand iets van zijne betrekking tot de Zwarten gemerkt had en nam met een vroolijk hart zijne plaats onder de zeventig in.

Een kamerdebat over eene onkiesche zaak van oorlog. Glatthaut brengt de ministers ten val en zet zich op hunne plaats.

Glatthaut moest vóór alles zijne pogingen erop richten, om de zevenmannen tot aftreden te dwingen en zich door zijne strijdbaarheid en vinnige welsprekendheid zulk een ontzag te verwerven, dat hij op een der door hen ontruimde zetels werd geplaatst.

De gelegenheid om zijne talenten in 's lands achtbare vergadering ten toon te spreiden bood zich onmiddelijk aan.

Mijne trouw als verslaggever dezer spiritistisch-profetische geschiedenis laat mij niet toe om de vraag te opperen, of mijn onderwerp wel in allen deele voor de rechtbank eener strenge en zeer fijngevoelige kieschheid kan bestaan. Wilde ik dit punt bij voorbeeld op 't oogenblik in aanmerking nemen, dan zou ik de eerste en roemrijke campagne van Glatthaut moeten overslaan of haar zoo moeten verbloemen, dat niet alleen de geur er afging, maar de lezer er wellicht ook niets van begreep. 't Zal derhalve geraden zijn, dat ik mij niet aan de rechten der dames store en, met de deur in 't huis vallend, kort en goed vertelle, dat de volksvertegenwoordiging van Darwinia in een heftig debat was gewikkeld over de broeken der soldaten. 't Gold, wel is waar, slechts de bovenbroeken dier heeren, maar 't woord wekt toch altijd

leelijke nevengedachten op, en al verander ik het ook in pantalon, de zaak blijft dezelfde.

't Zal den aandachtigen lezer verwonderen, dat ik zoo op eenmaal van soldaten spreek, terwijl ik vroeger uitdrukkelijk heb vermeld, dat men er in Darwinia geene lieden van dat slag op nahield; dat er tot handhaving der orde slechts een korps pedellen bestond en dat deze, om allen schijn van militair despotismus te vermijden, in het zwart waren gekleed en met toga's, kuitenbroeken en lage schoenen waren uitgedost.

Er had echter op dit punt langzamerhand eene groote verandering plaats gegrepen. - Dat ik het niet verteld heb, kunt ge mij niet kwalijk nemen, want het is mij volkomen onmogelijk om in chronologische volgorde alles op zijne rechte plaats mee te deelen. Dan zou ik zoo uitvoerig moeten worden, dat gij van wege al de boomen het geheele woud uit het oog zoudt verliezen.

't Zij dus voldoende aan te stippen, dat er in de uitmonstering der pedellen eene gewichtige verandering had plaats gegrepen. En gaat men eenmaal aan 't veranderen, dan brengt helaas onze menschelijke eenzijdigheid mede, dat men gewoonlijk van 't eene uiterste in het andere vervalt. Zoo ook hier. De zwarte togaächtige jas was vervangen door een nauw sluitend kanariegeel buisje. En volgens dezelfde wet van 's menschen onvátbaarheid voor de gulden middelmaat was de enge kuitenbroek verwisseld met een lichtblauwen pantalon, zoo buitensporig wijd, dat hij den manschappen als een vrouwenrok om de beenen fladderde. Mij dunkt, na zulk eene herschepping heb ik wel het recht om, ofschoon de naam van pedellen op Darwinia nog altijd gebruikelijk bleef, hem tot ondersteuning van de verbeeldingskracht mijner lezers, in dien van soldaten te veranderen.

Van uwe verbeeldingskracht wordt toch reeds veel ge-

vergd, als gij u een juist beeld zult voor oogen stellen van het potsierlijk uiterlijk van zulk een Darwiniaansch soldaat. Het kanariegeel schreeuwde tegen het lichtblauw in. En ware dit nog maar alles! Sedert de rasvermenging en het jeneverdiëet zag men onder de mannelijke bevolking zeer zelden forsch gebouwde gestalten. Inzonderheid gebruikte men voor den soldatenstand de zwakste kereltjes, wier lichaamsbouw en gezondheid te slecht waren voor andere beroepen. Verbeeld u nu eens, welk eene vertooning zulk een soldaat opleverde! Het enge kanariegele buisje, om het lichaam gespannen, deed de schouders nog smaller en de borst nog meer ingedrukt lijken, dan zij in werkelijkheid waren. Een onder dit nietige bovenlijfje hing eene reusachtige broek, gelijk ik zeide, zoo wijd, dat zij van verre de vertooning maakte van een vrouwenrok.

Over deze broek waren in den laatsten tijd herhaaldelijk klachten gerezen. 't Was voorgekomen, dat de manschappen over de wijde plooien der pijpen struikelden en zich danig bezeerd hadden. En dit was nog niet het ergste. De lichaamsbouw der Darwiniaansche mannen bracht mee, dat zij eigenlijk geen middel bezaten. Of dit aan geringe uitzetting der heupbeenderen of aan buitengemeene gezwollenheid van den buik of aan abnormalen groei van den ruggegraat lag, kan ik als leek in de anatomie niet beslissen. Zooveel is zeker, dat onder het marcheeren de Darwinia-soldaten op de jammerlijkste manier door de wijde broeken gekweld werden. Elk oogenblik zag men een man, wien dit kleedingstuk was afgegleden, achterblijven, om het weer op te hijschen. Sommigen overkwam deze ramp zoo menigvuldig, dat zij 't geraden vonden de broek gestadig met beide handen omhoog te houden. Ge vraagt, waarom niet eenvoudig dien lieden een paar bretels of zoogenaamde galgen aan-

daan? - Maar ik heb u immers gezegd, dat ze evenmin schouders hadden. Het noodzakelijke steunpunt voor dit hulpmiddel ontbrak derhalve.

Over deze broekenquaestie woedde bij Glatthaut's intrede in de Kamer der volksvertegenwoordigers een hevige strijd.

Mijne heeren, riep het lid Bruckmann in edele verontwaardiging uit, hoe zal zulk een man strijden, als hij zijne broek met beide handen moet vasthouden? Hoe zal hij vluchten? Of denkt gij, dat de vijand hem den tijd zal gunnen om eerst zijne broek uit te trekken? Op uwe verantwoording, minister van oorlog, op uwe verantwoording het schromelijk gevaar, waaraan gij onze landskinderen blootstelt!

Oogenblikkelijk nam een ander lid het woord. 't Was eene sierlijke en uitgewerkte redevoering. Met de getuigenissen van lakenfabrikanten in de hand analyseerde hij de stof, waaruit de broeken vervaardigd waren. Die stof was onbegrijpelijk grof en zwaar. En in verhouding tot die zwaarte gaf zij geene warmte. Verder bood zij 't nadeel aan, dat zij, eenmaal met vocht doortrokken zijnde, niet weer was droog te krijgen. Hij haalde zelfs voorbeelden aan, dat zich een weelderige groei van schimmelplanten op de broeken had ontwikkeld. 't Was om een hart van steen te vermurwen, als hij in levendige kleuren schilderde, hoe rhumatiek vele van die lieden waren geworden. Nu betoogde hij verder, dat eene dunnere en dicht gewevene stof oneindig veel lichter zou zijn en toch grootere diensten zou bewijzen tot verwarming en drooghouding van de onderste extremiteiten des menschen.

't Was eene doorwrochte rede, die van de meeste zaakkennis getuigde en langer dan een uur duurde. 't Was echter een ondankbare arbeid, want de zeventigmannen

hadden de gewoonte om niet dan in zeer buitengewone gevallen toe te luisteren. Sommigen hielden een morgenpraatje met elkander. Een ander las de krant of schreef een brief. Velen verwijderden zich, om elders te gaan ontbijten. Dat was zoo de manier van die heeren. Als de redevoering van den een geëindigd was, stond een ander op, die, omdat hij niet gehoord had, wat zijne voorgangers zeiden, de zaak nog eens van nieuws ophaalde. Dat ging altijd door zoo zijn gang. 't Gevolg was, dat wel vele den vorigen dag gereed gemaakte hatelijkheden en verwijten tot den minister gericht werden, maar dat er tusschen de verschillende adviezen geen het minste verband bestond en dat men met dagen lang debatteeren geen stap verder kwam.

Alleen de minister, op wien het vuur gericht was, en de voorzitter, die moest waken, dat de verwijten niet al te beleedigend werden, luisterden toe.

De eerstgenoemde had het kwaad te verantwoorden en maakte zich tot eene verdediging gereed. Doch daar stond reeds weer een ander spreker op, een lid van de oud-rechtzinnige geleerden-aristocratie.

Mijnheer de voorzitter, zeide hij, er is veel over de broeken gesproken. Zij zijn van alle kanten bekeken, gekeurd, gewogen, gepast. Volgens mijn oordeel ligt het gebrek alleen in de buitensporige wijdte. Maak de stof zoo licht, als gij wilt, toch zullen zoo vele ellen laken den man onder haren last doen zwoegen, door de wet der zwaartekracht naar het middelpunt der aarde streven en van de heupen glijden. Waartoe, moet men vragen, aan dit kleedingstuk zulk een omvang gegeven? Is er ééne gezonde reden voor aan te voeren? Neen, ik zie hier niets anders dan een dwaas verzet tegen de oorspronkelijke instellingen des lands. Omdat de groote Knöff zijne pedellen met zeer enge broeken voorzag, daarom,

en daarom alleen moeten zij nu zoo wijd mogelijk zijn. Omdat dezelfde de toga's in sierlijke plooien liet wapperen, daarom, en daarom alleen, moeten de buizen thans schouders en borst beklemmen. Ik heb het woord eigenlijk niet genomen, om over broeken of buizen te spreken, maar om protest aan te teekenen tegen de hand over hand toenemende zucht om de maatschappij het onderst boven te keeren. Onze tegenwoordige pedellen, die geheel het uiterlijk hebben van op het hoofd geplaatste oude pedellen, zijn in mijn oog een symbool van de toekomst, die geheel Darwinia te gemoet gaat.

Goed, goed, hoor, hoor! weerklonk het in de rijen der oude garde van de geleerde aristocratie, die bij deze gelegenheid eens toeluisterde, omdat haar voorman vooruit had laten verluiden, dat hij het geheele ministerie tegelijk zou vastzetten. Door de bijvalsbetuigingen der zijnen aangemoedigd, ging de spreker voort met Darwinia's verval op roerenden toon te bejammeren: de vermenging der rassen, het insluipen van parvenu's in de kaste der geleerden... Dat was eene hatelijkheid, die het nieuwe lid in den zak kon steken! -

Zijn aanslag gelukte niet. De ministers keken elkander glimlachend aan, want zij wisten heel goed, dat de oude aristocratische ideeën wel vele aanhangers in naam telden, maar dat die heeren alles kalmpjes langs hun kant lieten glijden, als zij maar niet in hunne persoonlijke belangen benadeeld werden. De vertegenwoordigers der ouderwetsche liberaliteit lieten het dan ook bij de gegevene teekenen van goedkeuring rusten, toen een ander lid het woord erlangde.

Deze heer, een volbloed liberaal uit de school van Knöff, eischte onvoorwaardelijk afschaffing van het korps pedellen. 't Kon hem niet schelen, in welke gekke pakken zij gestoken werden en of zij met of zonder broeken

langs 's heeren wegen liepen. De broek was het niet, die hem ergerde, maar de man, die er inzat, was hem een doren in 't oog. Wat deed Darwinia met zoo'n troep zuiplappen? Tegen wien moesten die helden vechten? - 't Was bepaald een misgreep van den ouden Knöff geweest, dat hij door de oprichting van het korps aan zijne opvolgers het voorwendsel had in handen gegeven om soldaatje te spelen. Want dat dit en niets anders de ziel der zaak was, bleek voldoende uit de dwaze pakken, waarin men hen gestoken had.

Het advies van dezen spreker verwekte slechts hilariteit bij de ministers. 't Was bij dien man eene soort van manie om op dit aanbeeld te hameren. En ofschoon eigenlijk alle menschen op Darwinia privatim den draak staken met de mooie soldaatjes, voelde niemand zich toch geroepen, om officiëel tegen het eenmaal bestaande op te komen.

Daar klonk op eenmaal de stem des voorzitters:

Dr. Glatthaut heeft het woord!

't Was alsof deze aankondiging allen electriseerde. Want er was een groote roep van zijne bekwaamheden uitgegaan.

De wijs, die hij tot heden gevolgd had, om zich uit te laten, was zoodanig, dat iedere partij hem tot de haren rekende. Daarbij kwam het nooit geziene schouwspel van den eersten plebeïer in het parlement. Geen wonder derhalve, dat allen hunne gewoonte verzaakten.

Ieder schikte zich om toe te luisteren, en uit de koffiekamer kwamen ze aanloopen met broodjes in de hand of den mond afvegend.

't Is mij niet mogelijk, om zijne rede in haar geheel terug te geven. Zij kwam echter hoofdzakelijk hierop neer: Men klaagt over broeken. Alsof de cardo quaestionis, het groote bezwaar, in de broek zat! Waarom klaagt men over de broeken en niet over de mutsen der

manschappen? Ziet de lichtblauwe slaapmutsen, de gewone hoofdbedekking der zonen van Mars, en evenzeer eene ontaarding van de deftige baretten der pedels, hebben wij niet zeer onlangs een gelen kwast eraan waargenomen? En dragen de manschappen niet sedert eenige weken hun haar geheel anders dan vroeger? Ik vraag niet: is het goed, is het kwaad; is een wijde broek beter dan een korte: is eene slaapmuts verkieslijker dan een helm? Ik verdiep mij niet in dergelijke quaestiën. Ik vraag enkel: wie heeft het gelast? - De minister! zegt men. - Op wiens gezag heeft hij het bevolen? - Op eigen gezag! - Ja juist, daar hebt gij 't woord: op *eigen* gezag! Een minister, dat wil zeggen ‘een dienaar’ - ik bid u, mijne heeren, let wel op de beteekenis van 't woord ‘minister’: het beduidt ‘dienaar’, - nu, een dienaar van 't liberale en vrije Darwinia verstout zich eigenmachtig been-, hoofdbedeksel, haartooi van Darwinia's troepen te wijzigen. Van Darwinia's troepen..... Let wel: dat wil zeggen: van de troepen, wier kost, woning en uitrusting *wij* betalen. Ik zeg: *wij, wij* betalen, ik en gij, en A en B, en X en Z, kortom alle burgers van 't liberale Darwinia. Die broek, die slaapmuts van den soldaat is voor een zooveelste deel mijn en uw eigendom. En met dat eigendom houdt de minister, onze dienaar, geheel naar eigen goedvinden huis. Wat zegt gij, mijne heeren, is dat schending van onze liberale staatsinrichtingen? Is dat tirannie of niet? In naam der liberaliteit stel ik voor, dat de Kamer een votum van wantrouwen uitbrenge tegen dezen minister van oorlog en tegen zijne zes ambtgenooten, die zich niet tegen zijne willekeur verzet hebben. Allen hier, die liberaal gezind zijn, tot welke partij zij overigens mogen behooren, - allen, in wier borst een liberaal hart klopt, roep ik op, om met mij een votum van wan-

trouwen tegen deze zevenmannen uit te brengen en hen te brandmerken als schenders van Darwinia's liberale instellingen.

Zoo ongeveer sprak Glatthaut met veel meer en veel treffender woorden, dan ik in staat ben om terug te geven. Eene rilling liep door de vergadering. Bij dit beroep op de liberaliteit vergaten alle partijen hare vijandschap, die intusschen niet zoo heel kwaad gemeend was, daar gezegde liberaliteit niemand in dit voorbeeldig bestuurde land verhinderde, om zijn persoonlijk voordeel steeds boven het algemeen belang te stellen.

Kort en goed, het votum van wantrouwen werd met bijna algemeene stemmen aangenomen. ‘De vergadering van oordeel zijnde, dat het ministerie zich aan de grootste willekeur heeft schuldig gemaakt en de liberaliteit met voeten treedt, ontzegt haar vertrouwen aan deze ministers’.

Hoe gaarne de zeven heeren ook waren aangebleven en hoe weinig zij ook voor een klein gerucht vervaard waren, als het om 't behouden van 't zware traktement te doen was, waren zij gedwongen onmiddelijk hunne zetels te verlaten.

Daarop had eene schildverheffing van den echten liberaal Glatthaut plaats. Hem werd opgedragen de teugels van 't bewind in handen te nemen en zich zes ambtgenooten uit de vergadering toe te voegen.

Zooals van zelf spreekt, koos hij hiertoe de meest onbeduidende personen, die hij kon vinden, - personen van allerlei kleur. Want hij rekende erop recht lang aan 't bewind te blijven en zag in deze combinatie van verschillende elementen het beste middel om alle partijen te bevredigen.

Zich zelven maakte hij tot minister van oorlog. Want ofschoon dit kleine land nooit oorlog had gehad en ook nimmer in staat zou zijn om een oorlog te voeren, en hoewel

het heele ministerschap in dat vak zich bepaalde tot het invoeren van nieuwe knoopen of een nieuw soort van worst voor de manschappen, werd het in Darwinia toch voor het gewichtigste ambt gehouden. Darwinia met zijne vierhonderd kanariegele soldaten en met zijne nooit uitgevoerde plans voor verdedigingsliniën was met den meest oorlogzuchtigen geest bezield. Ieder burger zwetste en brulde van doodslaan der aanvallers. Maar hoe het met dat zwetsen zou af loopen, als eens een wezenlijke vijand verscheen, was indertijd gebleken bij de aankomst van het schip met de zwarte heeren.

Glatthaut maakte derhalve eene zeer juiste berekening, toen hij de taak, die bij zijne medeburgers als de zwaarste gold, voor zich nam. De onbeduidendheid zijner ambtgenooten liet hem vrij spel, om ook naar goedvinden te werken op elk ander gebied van binnenlandsche zaken. 't Was heel slim, om datgene, wat hij als zijn eigenlijken werkkring beschouwde, in schijn aan een ander op te dragen. Die kon dan ook de misslagen en afwijzingen voor zijne rekening nemen.

Een kort interludium over de verhouding tusschen de staatkundige partijen in Darwinia.

Glatthaut had zijne verheffing te danken aan de gepaste aanwending van het woord liberaliteit. Misschien oppert gij de vraag, waarom dat woord zulk eene tooverkracht op de gemoederen der Darwinianen oefende? Ik zal het u zeggen, te meer, daar ik toch verplicht ben, om u een weinig rekenschap te geven van den stand der partijen op Darwinia. Als ik de tot hiertoe door mij op dit punt gebezigde termen nog eens nalees, verwondert het mij waarlijk niet, dat gij er geen helder inzicht in hebt.

Maak u niet ongerust, mijn waarde, dat ik te veel slijtage zal vorderen van 't gedeelte uwer hersenen, waarin de politieke begrippen huishouden. De zaak komt eenvoudig hierop neer, dat alle partijen op Darwinia, hoever zij ook in denkwijs uit elkander mochten loopen, zich zelven den naam gaven van liberaal, terwijl elke richting door iedere andere gebrandmerkt werd met den naam van anti-liberaal, soms ook van valsch-liberaal.

Daar hebt ge in de eerste plaats de stijf-orthodoxen, de geleerde aristocratie van Nieuw-Berlijn, anders gezegd de geleerde specialiteiten. - Als iemand liberaal mocht heeten, dan waren zij het immers! Of waren Knöff en de zijnen dan niet liberaal geweest, zij, de consequente

toepassers der Darwin-theorie, de volbloed republikeinen, de anti-militaristen, de gezworen vijanden van elken godsdienstvorm? Nu, dat zou ik denken! Wie had strenger aan de beginselen der grondleggers van den staat vastgehouden? Bleef bij hen niet bewaard de oude liberale traditie van de verdeeling van den arbeid? Konden zij hun zin krijgen, dan bestonden de rassen der groothanders, kleinhanders en kromruggers nog. Het eenige, wat zij uit de schipbreuk hadden kunnen redden, was de scherpe afscheiding tusschen niet-geleerden en geleerden en onder deze wederom, als het sieraad van Darwinia's beschaving, de engst mogelijke beperking der wetenschap in geleerde specialiteiten. Zie, dat had men toch nog altijd van het echte en oude liberalisme overgehouden! En zoolang zij nog iets te zeggen hadden, zou de geleerde stand het land besturen, zou die kaste zich niet met het plebs vermengen, zou alle wetenschap en macht in haar bezit blijven en zou ieder, die meer dan eene specialiteit in zijn hoofd wilde herbergen, in het gekkenhuis gesloten worden. - Dit was de partij van Glatthaut's schoonvader, de partij, die zich de oude garde van den liberalen Knöff noemde en nog altijd over de bezetting der professoraten en der voordeeligste ambten beschikte.

Dan hadt ge eene partij, die ik in tegenstelling van deze oud-liberalen, zou kunnen noemen de oud-oud-liberalen. Tot hen behoorde de spreker in 't parlement, die Darwinia's geheele legermacht wilde afschaften. Deze menschen vroegen niet, wat Knöff inderdaad gezegd en gedaan had, maar zij trachtten uit te vorschen, wat Knöff zou gezegd en gedaan hebben, als hij volkomen vrij in zijne handelingen geweest ware. Zoo was het bv. zeker, dat Knöff nimmer een korps pedellen zou hebben opgericht, als de omstandigheden hem er niet

toe gedwongen hadden. Eveneens zou hij zonder aandrang van anderen aan de eerste openbaring van den godsdienstzin den kop hebben ingedrukt. Deze richting telde weinige aanhangers, omdat zij, meer op het gebied der vermoedens dan op dat van de geschrevene overlevering berustend, te veel inspanning van het denkvermogen vorderde.

Vervolgens komt de partij der zwarte heeren. Lieve hemel, wie kon liberaler zijn dan zij? Gaarne lieten zij ieder gelooven en doen, wat hij wilde, als hun maar een bescheiden plaatsje gegund werd om eveneens te gelooven en te doen, wat zij wilden. Nimmer zouden zij zich in eens anders zaken mengen, als men hen ook maar met rust liet. Waar zij geroepen werden, om te troosten en te helpen, daar kon men hen vinden. Maar politiek, och, dat was eigenlijk hun vak niet. Kwam het er echter op aan, om 's lands belangen te behartigen, ja, dan was het altijd twijfelachtig, bij welke partij zij zich moesten aansluiten. Zulk eene ondergeschikte rol speelde de politiek bij deze liberalen!

Eindelijk de liberalen, die zich noemden de mannen van den vooruitgang, de aanhangers der beginselen van Willrecht en Ohnemark. Meen echter niet, dat zij zich volgelingen van deze mannen noemden. O neen! Die namen waren hun ten eenenmale onbekend, en, hadden zij ze gekend, dan zouden zij zich toch hebben gehouden, alsof zij er nooit van gehoord hadden. 't Was namelijk bij deze liberalen een punt van eer, om geene autoriteit, hoegenaamd ook, te erkennen. Een liberaal van deze kleur verkeerde in de heilige overtuiging, dat hij nooit iets van anderen had geleerd en ook niets van anderen kon leeren. Hij putte alles uit zich zelven. Vanhier dat Willrecht een miskend persoon bleef, ofschoon zijne aanhangers dagelijks in getal toenamen. Deze partij van

't jong Darwinia beoogde omverwerping van 't oude en placht Knöff en de zijnen voor oude pruiken te schelden, die niets van den geest van het Darwinisme hadden begrepen.

Zoo maakten alle partijen evenzeer aanspraak op den naam van liberalen. Zij haatten elkander met vinnigen haat en hadden slechts twee punten, waarover zij 't volkomen eens waren. Het eerste van deze punten, dat zoo pal als een muur stond, was, dat Darwinia het meest ontwikkelde, beschaafdste, gelukkigste en in menig opzicht ook machtigste land van de wereld was. Wie anders meende, was anathema. En het tweede punt was, dat ieder, die niet in de eerste en eenige plaats voor zich zelven zorgt, waard is in een gekkenhuis te worden opgesloten. Bij een weinig nadenken zal de lezer begrijpen, dat dit punt van overeenkomst niet veel kon bijdragen om de leden van iedere partij onderling met een zeer hechten band samen te snoeren. Zoo gebeurde het dan ook bijna dagelijks, dat zich ten gevolge van persoonlijken naijver nieuwe fractiën in de partijen vormden, die elkander nog veel vinniger haat toedroegen dan de lieden van verschillende politieke kleuren.

Maar nu zal ook het raadsel voor u zijn opgelost, hoe het mogelijk is, dat Glatthaut met het enkele woord liberaliteit in een oogwenk al de partijen van Darwinia op zijne hand kreeg. Ja, met dat ééne woord was in dat land alles onder den hoed te vangen.

De belastingen in Darwinia. De minister Glatthaut bedenkt een middel om de onhandelbaarste kamer te temmen.

Toen Glatthaut zijne hooge betrekking aanvaard had, was zijn eerste streven erop gericht om eene crisis teweeg te brengen. Hij zag heel goed in, dat met eene volksvertegenwoordiging als deze het regeeren onmogelijk was. Er moest een middel worden gevonden, om aan het spelletje der wegjagerij van ministers een eind te maken.

Zijn middel was zeer slim gekozen. Door den onnoozelsten onder zijne collega's, den minister van finantiën Leerbeutel, liet hij eene nieuwe wet op de belastingen indienen. Bij 't samenstellen van dat ontwerp had hij den man met opzet aan zich zelven overgelaten. Hij wist wel, dat dan de grootste dwaasheden voor den dag zouden komen. En dat was juist hetgeen hij wilde.

De uitslag beantwoordde dan ook volkomen aan de verwachting van den minister-president. Het wetsvoorstel was eene aaneenschakeling van de meest onpraktische onzinnigheden. Laat mij slechts één staal daarvan aanhalen. Op de meeste zaken lag in Darwinia reeds eene vrij zware belasting: de staat had veel geld noodig voor zijne liefhebberij van de bont aangekleede soldaten, en de geleerde liberalen hadden het aantal posten, dat zij onder elkander verdeelden, bij den dag vermeerderd. Het licht der zon en het vuur, waarop men zijn eten

bereidde en waarbij men zich verwarmde, de spijzen, die men at, de drinkwaren, alles was reeds zoo hoog mogelijk belast. Nu bad deze minister den inval gehad, dat de menschen niets aan den staat betaalden voor het water, dat zij dronken: derhalve eene belasting op alle pompen en putten. - Verder had hij zich door een physicus laten opgeven, hoeveel lucht van den dampkring ieder mensch in verhouding tot zijn leeftijd en lichaamsbouw verbruikt: ook deze wilde hij belasten. - Het ontwerp veroorloofde iederen burger ééne vrouw te hebben; wie er meer wilde houden, moest eene enorme belasting opbrengen. Omdat de meeste der zeventigmannen uit de buitendistricten, behalve de vrouw, die zij in hunne woonplaats hadden, er nog eene hielden voor den tijd, dien zij in de residentie doorbrachten, was te voorzien, dat dit artikel alleen voldoende zou zijn om de wet te doen vallen. - Het domste, wat hij had kunnen voorstellen, was de maatregel, dat alle hoogere ambtenaren eene zekere som van hun traktement aan den staat zouden uitkeeren. Hoe kon de man zoo kortzichtig zijn! De best bezoldigde ambten zaten immers juist onder de leden der vertegenwoordiging en hunne verwanten. - Eindelijk eene inkomsten-belasting. Ieder burger zou zelf opgaaf doen. Het was beneden de waardigheid van den staat om deze aangiften aan een nader onderzoek te onderwerpen. Wij zouden in zulk een geval een eed voorschrijven, maar aangezien de Darwinianen atheïsten waren, zou het moeilijk zijn geweest hun voor te schrijven, bij wat zij moesten zweren. Geweten kenden deze menschen evenmin, en het eergevoel was bij hen op eene wijs ontwikkeld, waardoor het geheel buiten aanraking bleef met finantiëele belangen. Nu zou het toch wel mogelijk zijn geweest, dat enkele personen naar billijkheid van het hunne aan de schatkist hadden geofferd, als zij hadden

ingezien, dat dit geld tot algemeen welzijn besteed werd. Maar dewijl ieder wist, dat het vergooid werd aan de bonte pakken der liederlijke soldaten en aan een heirleger van ambtenaars der belastingen, waarvan ieder meer traktement verslond dan honderd personen konden opbrengen, was het niet meer dan natuurlijk, dat men het plichtmatig vond, om alle opbrengsten aan den staat naar vermogen te ontduiken.

Het ontwerp kwam ter tafel eerst in de afdeelingen, vervolgens in de vergadering zelve. Zoowel bij de eene als bij de andere gelegenheid handhaafde het parlement van Darwinia zijn ouden roem: het regende amendementen. Geen der zeventigmannen achtte zich verantwoord, als hij niet eenige wijzigingen indiende. En vooral in dit wezenlijk hoogst gebrekkige ontwerp bleef niets onaangeroerd; zelfs in het opschrift, in den datum, in de onderteekening ontdekte men misslagen. 't Was een chaos van amendementen, waaruit niemand kon wijs worden; en als men in aanmerking neemt, dat deze heeren de gewoonte hadden om in de voorafgaande vergaderingen der sectiën de meest doortastende voorslagen tot wijziging achterwege te houden, ten einde ermee te pronken bij de openbare beraadslaging, dan laat zich begrijpen, dat de zaak eene wending nam om 't helderste hoofd in de war te brengen.

Terwijl zijn collega onder dit bont gewoel zat te zweeten, gevoelde Glatthaut een onbeschrijfelijk leedvermaak. 't Ging juist zooals hij wenschte. Als bij de discussiën den minister de vreemdsoortigste vragen werden voorgelegd omtrent het gehalte der atmosferische lucht, omtrent de bestanddeelen van het water, als zaken, die bij gelijkmatige verdeeling der belasting wel degelijk moesten in aanmerking komen; als men naar de middelen vroeg, waardoor het bestaan van eene plaatsvervangende vrouw

zou kunnen geconstateerd worden, zonder de echte levensgezellin te ergeren; als men de vraag opwierp, of een onderzoek naar de hoeveelheid en de bestanddeelen der menschelijke uitwerpselen niet de zekerste maatstaf zou zijn ter beoordeeling van het gewoonlijk genoten voedsel en het best zou kunnen dienen als grondslag voor eene belasting op de inkomsten, - bij het opwerpen van al dergelijke vraagstukken, die den goeden hals danig in de engte dreven, zat Glatthaut in zijne vuist te lachen en liet hij zijn ambtgenoot wijselijk in den steek.

De wet viel, nadat de afzonderlijke beraadslagingen en stemmingen over de honderden amendementen weken lang geduurd hadden.

De afgetobde man wilde oogenblikkelijk aftreden en eischte zelfs in zijne verontwaardiging, dat de collega's zijn lot zouden deelen.

Toen sprak Glatthaut: zijt gij mal, kerel? let eens op, wat ik zal doen! Wie voor zoo'n kleinigheid vervaard is, verdient de eer niet minister van Darwinia te heeten. Nog nooit heeft een ambtenaar van dit liberale land vrijwillig ontslag genomen, tenzij hij eene meer voordeelige betrekking in de plaats kon krijgen; 't geen trouwens met al onze snel afwisselende voorgangers 't geval is geweest. Doch zoowaar als ik leef, zie ik niet, welk winstgevend baantje ik op 't oogenblik voor u zou opschommelen. Onze talrijke voorgangers hebben alles ingepakt. Getroost u rustig aan te blijven. Ik weet een middeltje om die snaken voor 't vervolg naar onze hand te zetten.

En waarin bestond dat middel? - Eene kamerontbinding? Och kom, daartoe was Glatthaut veel te slim. Daarmee zou hij immers aanstonds zijn roem van liberaliteit verbeurd hebben. Neen, hij wist zeer goed, dat de Darwinianen met andere teugels dan met die van het parlementair wetboek moesten geregeerd worden.

Den dag na de nederlaag van zijn ambtgenoot trad hij de vergadering binnen met een bijzonder opgeruimd gelaat, en terwijl hij op zijne portefeuille klopte, sprak hij:

Mijne heeren! De dag van gisteren, die de ontknooping van een langdurig drama aanbracht, heeft mij het inzicht gegeven, dat er iets aan onze staatsmachine hapert. Het doet mij leed, dat ik deze harde uitdrukking moet gebruiken. Want voorwaar het kan den vertegenwoordigers van het liberale volk bij uitnemendheid niet aangenaam in de ooren klinken, als iemand het waagt openlijk in hunne vergadering te zeggen, dat er iets aan hunne staatsmachine ontbreekt. 't Heeft den schijn, alsof zoo iemand twijfelde aan de algenoegzaamheid van het vrije denken, vrije spreken, vrije handelen. En toch, mijne heeren, is het zoo. Misschien zijn wij reeds boven de liberaliteit verheven, zoodat niets ons meer kan bevredigen en alles ons gebrekkig voorkomt. Maar bedenken wij toch altijd bij al het voortreffelijke, dat Darwinia's bodem draagt, dat het op de aarde ligt en aan de wetten van al het wereldsche onderworpen is, dat wil zeggen, dat het hier bestaande toch nog altijd kan verbeterd worden. Zoo gebeurt het vaak bij hen, die in het groote een zeer verheven standpunt bereikt hebben, dat zij het kleine over 't hoofd zien en juist daarin te kort schieten. En vergis ik mij niet, dan is dit bij ons het geval.

Ons huishoudelijk kamerreglement - eene kleinigheid - kon beter zijn. De ondervinding der laatste jaren moet ook u, dunkt mij, tot dit besluit gebracht hebben. In het laatste tiental jaren is in de volksvergadering van Darwinia geene enkele wet tot stand gekomen. Wel zijn er honderden ontwerpen ingediend, maar zij hebben allen 't lot ondergaan, dat gisteren de belastingwet van mijn hooggeachten ambtgenoot trof. Zij zijn, om het ronde woord te gebruiken, verdronken in

eene zee van amendementen. En wel bezien, was dat goed. Want gesteld, dat een zoo geamendeerd ontwerp tot wet ware verheven, dan zou het eene artikel het andere zoodanig hebben tegengesproken en de wet zou in haar geheel zoo onbegrijpelijk zijn geweest, dat de drommel haar had mogen uitvoeren.

Meent echter niet, mijne heeren, dat ik met deze woorden tegen het opwerpen van amendementen te velde trek. Dat zij verre van mij! 't Zou immers illiberaal wezen, om te meenen, dat ieder der zeventig mannen niet even goed of beter dan de minister in staat ware, om zelf eene wet te maken, en dat hij niet het recht zou hebben om zijn ontwerp, zoo niet in zijn geheel, dan toch hier en daar in de plaats van dat des voorstellers in te voeren. Natuurlijk, ieder der zeventig wil de eer hebben van te kunnen zeggen: zie, dat is mijn artikel, en dat artikel is van A en van B, en dat weer van X en van Z. Zulk eene wet moet wel een bevallig bont en afwisselend karakter dragen.

Maar, mijne heeren, 't feit is, dat er in geene jaren eene bonte wet is tot stand gekomen, dat alle ontwerpen schipbreuk hebben geleden op de ontevredenheid der kamerleden met alle menschenwerk en op hun edelaardig pogen om elkander in het scheppen van 't volmaakte voorbij te streven.

Nu zijn er, ik moet het tot mijn leedwezen zeggen, bij ons te lande enkele zaken, die dringend behoefte hebben om bij de wet geregeld te worden. De onlangs behandelde quaestie over de broeken der pedellen strekt hiervan tot voorbeeld. Om te zorgen, dat ons consciëntieus streven naar het volmaakte in 't vervolg niet meer een hinderpaal zij voor het tot stand komen van het gebrekkige, waarmee de burgerij zich voorloopig zal tevreden stellen, heb ik hier een ontwerp van een nieuw

reglement van orde voor onze achtbare vergadering meegebracht. Vergun mij, dat ik u in hoofdtrekken de leidende gedachten ervan meedeele.

Uwe edelaardige zucht tot het stellen van amendementen en tot het houden van zeer lange en geheel op zich zelven staande redevoeringen moet een weinig getemperd worden.

Ik hoor mij van alle zijden toeroepen: hoe, gij wilt ons beletten om op eerlijke wijs ons salaris te verdienen? Gij wilt ons, de vertegenwoordigers van het vrije Darwinia, beperken? Is dat liberaal?

Hebt een oogenblik geduld, mijne heeren! Niets is verder van mij verwijderd dan te kort te doen aan de liberaliteit. Ik wil, dat gij vrijwillig, geheel vrijwillig met u zelven zult te rade gaan, in hoeverre het u zelven zal schikken en behagen om vele of weinige amendementen te maken, lang of kort het woord te voeren.

Ik stek namelijk het volgende voor:

wie een amendement indient, betaalt vooraf honderd gulden;

wordt het aangenomen, dan offert de gelukkige winner nogmaals twee honderd gulden;

wie het woord langer houdt dan tien minuten, wordt beboet met vijftig gulden;

langer dan een kwartier, met vijfenzeventig, en zoo verder naar een vast tarief;

hij, wiens redevoering niet op die van zijn voorganger slaat, betaalt eene boete van zeventig gulden;

het is op boete van tachtig gulden verboden tegen te stemmen, zonder vooraf uitvoerig zijne stem te hebben gemotiveerd.

Ziehier de hoofdtrekken van mijn reglement van orde. Gij bespeurt, dat het u alle vrijheid laat om naar hartelust uwe collega's en de ministers uit te schelden.

En toch zie ik een trek van misnoegen op uw gelaat verschijnen bij het gewagen van boeten. Gij schijnt mij te vragen: is dat liberaal?

Ik antwoord: dat hangt geheel af van de wijs, waarop die boeten besteed worden. Vloeiden ze in 's lands kas, dan zou ik de eerste zijn om uw bezwaar te deelen. Maar ziet, ik heb er een ander plan mede.

Al die boeten zullen gestort worden in een zoogenaam den pot, en eenmaal in de week, mij dunkt op Vrijdag avond, zullen wij dien in een smakelijk souper verteren.

Ziet, welke voordeelen deze zelfbeperking aanbiedt! Hoezeer zal de collegiale geest bevorderd worden, als op het einde van elke week de beleedigingen, die wij elkander hebben toegeworpen, met een glas Champagne worden afgespoeld! Welk eene nimmer uitdrogende bron van vermaak! Of herinnert gij u niet uit de dagen uwer jeugd, dat bij alle kinderspelen juist de boeten aanleiding gaven tot de dolste pret? - Ik wacht uwe wijze adviezen, mijne heeren! -

Het kon den scherpzienden Glatthaut niet ontgaan, dat zijne woorden een zeer gunstigen indruk hadden gemaakt. Vele leden likten zich bebagelijk de lippen of klapten met de tong. Andere pinkoogden slim lachend naar hunne buren, die het sterkst waren in 't opwerpen van amendementen of in 't houden van zeer lange redevoeringen, alsof zij wilden zeggen: vriendje, gij zult het gelag voor mij moeten betalen!

Eindelijk nam een het woord, die wel bekend stond als een devoot aanhanger van de zwarte partij.

Ik kan mij, zoo sprak hij, overigens wel met het denkbeeld van den minister vereenigen. Alleen maak ik bezwaar tegen het verteren van den pot op Vrijdag. Gij moet namelijk weten, dat ik om bijzondere redenen en uit oude gewoonte op dien dag nooit vleeschspijzen gebruik. Ik zou

daar niet gaarne afwijken. En daar ik begrijp, dat een vischmaal mijnen collega's op alle tijden van 't jaar niet welgevallig zal zijn, stel ik een anderen dag voor, bv. Donderdag.

Dat gaat niet, antwoordde Glatthaut. Dan zouden de heeren niet in staat zijn om Vrijdags zitting te houden. Ik stelde dien dag met opzet voor, omdat wij gewoon zijn des Zaterdags toch niet te vergaderen. Maar gij moogt op Vrijdag toch wel drinken, zou ik denken. En wat het eten betreft, zullen wij zorgen voor voortreffelijke oesters.

Nu ontstond een lang debat in de vergadering, of oesters al dan niet tot de visschen mochten gerekend worden. Een lid beweerde, het waren schaaldieren.

Schelpdieren, meent ge! verbeterde een ander.

Nu ja, schalen en schelpen, dat is zoowat hetzelfde!

Oesters, riep een derde, zijn, net zoo goed als kreeften en garnalen, insecten!

Weekdieren .... schreeuwde een ander.

Waar is de zoölogische specialiteit en autoriteit der Kamer? bracht de voorzitter al hamerend in 't midden.

't Bleek, dat dit vak niet vertegenwoordigd was, - reden, waarom ieder meende op dat gebied tot een oordeel gerechtigd te zijn. De twist liep zeer hoog.

Toen vroeg Glatthaut nogmaals het woord en zeide, nadat de voorzitter weder lang gehamerd had om stilte te verkrijgen:

In allen gevalle, mijne heeren, zijn oesters, zooal geen visch, dan toch ook geen vleesch.

Dat was waar. Doch daar verrees een nieuw bezwaar: 't Was niet mogelijk in alle tijden van 't jaar goede oesters te krijgen, en gesteld ook, dat dit wel zoo ware, toujours des perdris.... Dit spreekwoord geldt even goed voor den zwarte als voor den blanke.

't Scheen, dat aan den strijd vooreerst geen eind zou komen. Daar naderde een van de partij der moderneliberalen den minister en fluisterde hem in 't oor:

Ge begrijpt toch wel, waar de schoen wringt? De man zit, al durft hij het niet openlijk bekennen, onder de plak van de priesters. 't Is niet, omdat hij op Vrijdag geen vleesch lust, maar als hij 't eet, moet hij boete betalen. Bied hem heimelijk aan de boeten uit den pot te voldoen, en gij zult eens zien, hoe hij van koers verandert. Dan zal hij zwijgen en 't voorstel gaat met groote meerderheid door. De overmacht dwingt hem dan om vleesch te eten, en hij heeft eene billijke verontschuldiging, - juist hetgeen hij zoekt. Want, geloof mij, hij is dol op vleesch, vooral op verbodene tijden.

De minister volgde den raad, riep den weerspannige bij zich, stelde hem omtrent het finantiëele deel der quaestie gerust en het kamerreglement werd met verpletterende meerderheid aangenomen.

En wat nu den verderen loop der vleeschquaestie betreft, dwingt de billijkheid mij te vermelden, dat de zwarte zielehoeders zich bij deze gelegenheid uiterst humaan betoonden door het volgende decreet uit te vaardigen:

in aanmerking nemende, dat de politieke maaltijd op Vrijdag tot de verplichte staatsdiensten behoort:

dat een rechtgeaard staatsdienaar het voorbeeld moet geven om zich aan de besluiten der meerderheid te onderwerpen,

verleenen wij aan ieder lid der volksvertegenwoordiging volledige absolutie van de in functie begane overtredingen der bepalingen op het vasten.

EINDE VAN HET EERSTE DEEL.

[Tweede deel]

Darwinia krijgt een voorbeeldig neutralen staatsgodsdienst en het blijkt, dat de leden der kamer zich de lippen te vergeefs hebben gelikt. Glatthaut is den heeren Jezuieten te slim af.

Na aldus het terrein voor zijn staatkundigen veldtocht te hebben voorbereid, liet Glatthaut weldra door zijn ambtgenoot van binnenlandsche zaken en onderwijs een wetsontwerp indienen.

De aanhef der memorie van toelichting luidde:

‘Nieuwere ontdekkingen op zoölogisch gebied hebben ons tot de ervaring gebracht, dat den mensch een zonderling gevoel is aangeboren, 't welk men zou kunnen bestempelen met den naam van godsdienstzin.

‘'t Is hier niet de plaats om over de gegrondheid der denkbeelden, die dit gevoel bij zijn bezitter opwekt, te redetwisten. Wij constateeren enkel 't bestaan van dit gevoel en het feit, dat het wordt aangetroffen bij alle burgers van Darwinia, met uitzondering van de bovenmatig geleerde specialiteiten en celebriteiten, de al te versufte dronkenlappen en de reeds door verveling en kribbigheid gek gewordene vrouwen.

‘Daar, zooals ik de eer had op te merken, dit gevoel bij alle overige met gezonde hersenen begaafde burgers van Darwinia gevonden wordt, schijnt het den minister in strijd te zijn met alle liberale beginselen, dat de Staat dit gevoel onderdrukt.

‘Dit toch is thans inderdaad het geval. De grondwet laat geen enkelen vorm van godsvereering toe. De uitvoerende macht duldt slechts oogluikend eenen cultus, dien wij allen kennen, maar dien ik ter dezer plaatse niet officiëel zal noemen.

‘'t Is waar, de geest der stichters van dezen staat was tegen alle openbaringen van het godsdienstig gevoel gekant. Maar de vraag is, of zij in de toenmalige omstandigheden datgene hebben kunnen voorzien, wat eenmaal bij hoogere beschaving zou blijken eene behoefte der natie te zijn.

‘Het is met het oog op deze overwegingen, dat de minister in dit ontwerp aan alle burgers van Darwinia volkomen vrijheid van godsdienst waarborgt, ja, een stap verder gaat, door alle mogelijke uitingen van het godsdienstig gevoel onder de bescherming van den Staat te stellen.’

De minister, die deze memorie voorlas, voelde behoefte om een teug water tot zich te nemen en zweeg dus eene wijl. Van dit oogenblik maakten aanstonds de zeventigmannen gebruik, om aan 't woord te komen. Reeds wilde een de netelige vraag opperen, wat god is. Een ander zette zich schrap om te betoogen, dat er geen gevoel bestaat. Een oud-liberaal meende de partij te moeten opnemen voor de stichters der kolonie. Van alle kanten klonk het: President, ik vraag het woord!

Mijnheer Joachim Schwarzsalz heeft het woord! riep deze.

Joachim rees op: Ik heb de eer een amendement voor te stellen...

Kerel, bedenk, wat gij doet! beet hem zijn buurman in 't oor. Hebt gij lust om honderd gulden te betalen?

De spreker verbleekte. 't Is waar ook, mompelde hij en ging ijlings weer zitten: Mijnheer de voorzitter, ik zie van 't woord af.

Welnu, zeide de president, dan is de beurt aan Dr. Wilhelm Kobalt.

Mijnheer de voorzitter, sprak deze, 't was mijn voornemen de overbodigheid van een godsbegrip te betoogen en het goed recht der mechanische oorzaken uiteen te zetten. Maar daar het mij niet mogelijk is, dit in tien minuten ten einde te brengen, laat ook ik het woord aan anderen over.

Wel, riep eene stem, spreek dan langer dan tien minuten, des noods den heelen dag! Dan komt er wat in den pot, en wij zullen niet al te scherp toeluisteren.

Zulke gierigaards, die aristocratische oud-liberalen! hoorde men vrij duidelijk zeggen.

Nu, als gij lust hebt om te betalen, neem dan zelf het woord op!

Ik? Ik heb niets te zeggen!

Dat was een der Darwiniaansche zeventigmannen nooit gebeurd, dat hij niets te zeggen of te amendeeren had.

De voorzitter riep de overigen, die zich hadden aangemeld, op de rij af, maar kreeg van allen 't zelfde bescheid.

Het was duidelijk: geen enkel Darwiniaansch kamerlid voelde zich bij machte om binnen tien minuten zijn gevoelen te zeggen.

Zie zoo, dacht Glatthaut, terwijl hij zich vergenoegd de handen wreef, ik heb het liberale middel gevonden om die liberale heeren te muilbanden.

Dan, hernam de voorzitter, zal ik art. 1 in stemming brengen.

Daar nu bij het reglement van orde voldoende voorzien was tegen het zoogenaamde ‘doodstemmen’, sprak het van zelf, dat het artikel met algemeene stemmen werd aangenomen.

Een tweede voorstel ging verder. Daar nu toch een

maal het bestaan van den godsdienstzin en het goed recht van zijne uiting door den staat erkend was, vond de wetgever het, vooral met het oog op de eischen eener ordelijke bevolkingsstatistiek, niet meer dan billijk, dat ieder burger als aanhanger van het een of ander kerkgenootschap werd ingeschreven.

Dit voorschrift hadden de heeren Jezuïeten onzen vriend Glatthaut weten te ontwringen. Het zou de prijs zijn voor den dienst, dien zij hem bij de verkiezing hadden bewezen. Hunne berekening was niet slecht: aangezien hunne godsdienst de eenige was, dewijl de overige bevolking feitelijk het atheïsme beleed, meenden zij, dat bij de inheemsche onverschilligheid voor godsdienstzaken allen zonder onderscheid zich zouden haasten om zich bij het Katholieke kerkgenootschap te laten inschrijven.

En toch bleek het, dat hunne berekening niet in allen deele opging. Wel was de dankbaarheid van Glatthaut onbegrensd, wel was de concessie, die hij hun gedaan had, zeer groot, maar toch was hij den heeren Jezuïeten te glad.

Toen zij zich reeds verkneuterden in het vooruitzicht van den Heiligen Vader, als die eenmaal mocht teruggevonden worden, eene geheele kudde van gewezen atheisten ter hand te zullen stellen, verschenen lang voor den tot uitvoering der wet bestemden termijn twee andere met algemeene stemmen in de volksvergadering genomene besluiten.

Het eene beval de oprichting van een achtsten ministerzetel en wel van openbaren eeredienst. Tegelijk werd tot groote teleurstelling der paters daartoe een persoon aangewezen, die niet tot hunne aanhangers behoorde.

Het tweede besluit hield in, dat ten behoeve van allen, die zwarigheid maakten, om zich bij een bestaand kerkgenootschap te laten inschrijven, van staatswege eene kerkleer zou worden samengesteld, in dier voege gefor-

muleerd, dat ieder ermee zou kunnen instemmen. Het opstellen van zulk eene geloofsleer, die den naam zou voeren van ‘Darwinia-godsdienst’, werd aan den nieuwen minister opgedragen.

Dat was den heeren eene leelijke snee door den neus.

Weldra was de minister, zooals vanzelf spreekt, door Glatthaut geïnspireerd, met zijne geloofsleer gereed. Ziehier eenige van de voornaamste artikelen.

‘Het is den belijders der vrije kerk van Darwinia verboden om aan een Opperwezen te gelooven. De naam van zulk een wezen, hetzij men 't zal willen betitelen als God, Paus, Lieve Vrouw, Chud of iets dergelijks, 't zij men er een nieuw woord voor zou willen verzinnen, mag niet genoemd worden. Verdraagzaamheid moet de hechte grondslag van ons geloof zijn. Deze zou verstoord worden door het noemen van, of het doelen op een wezen, welks door sommigen beweerd bestaan velen landskinderen een doren in het oog is.

‘De Darwinia-godsdienst verbiedt mitsdien elke andere wereldbeschouwing dan de zoogenaamde mechanische. Bij school- en kerkelijk onderwijs mogen de oorzaken van 't ontstaan der dingen niet anders verklaard worden dan uit de aan allen bekende beginselen van het Darwinisme.

‘Geene openlijke ceremoniën of bijeenkomsten mogen plaats hebben. De godsdienstoefening behoort binnen de muren van ieder huis zonder vertooning naar buiten of hoorbaar gerucht gepleegd te worden. Kortom in allen deele zoodanig, dat niemands ergernis er met mogelijkheid door kan worden opgewekt.

‘Aan alle belijders wordt dringend aanbevolen het in beoefening brengen van en opwekken tot de gewone maatschappelijke en bekende Darwinistische deugden.

‘Aldus besloten in onze wetgevende vergadering, enz.’

Zie zoo, kon Glatthaut op zekeren dag na afloop der kamerzitting tot zijne collega's zeggen, dat hebben we er al weer door. Wat zeggen de heeren van mijn reglement van orde, - werkt het goed, he?

Uitmuntend, uitmuntend, riep Frommherz, de minister van eeredienst. En 't mooist van alles is, dat zij zich te vergeefs de lippen gelikt hebben. Er komt geen cent in den pot. Dat gehaspel over de vischeterij was ook niet noodig geweest.

Neen juist, zoo moet het loopen: een vette pot zou een ongunstig teeken zijn. Wij willen hopen, mijn vriend, dat de heeren zich in den loop der zitting de maag niet zullen bederven. Maar dan, als wij goed wat hebben afgedaan, is het ook mijn stellig voornemen hun bij 't einde onzer werkzaamheden een maaltijd aan te bieden, die zal klinken als een klok.

De nieuwe godsdienst uit het oogpunt van echte staatsmanswijsheid. De Darwinianen ontdekken den canon van Polycleet en richten tal van standbeelden op.

Behoeven wij te verklaren, dat de nieuwe staatsgodsdienst zeer in den smaak der Darwinianen viel? Was er ook gemakkelijker religie te bedenken? Van vasten en andere zelfkastijdingen, zelfs van eenige zelfverloochening was geen sprake: ieder moest, zooals dat bij een vrijzinnig en hoog ontwikkeld volk behoort, zelf weten, wat hem te doen stond en wat hij moest nalaten. Of liever, ieder moest doen en laten 't geen de onverbiddelijke wet van oorzaak en gevolg hem noodzaakte om te doen en te laten. 's Menschen zedelijke vrijheid, zoo leerde de beroemdste professor in de wijsbegeerte, - de zedelijke vrijheid is louter zelfbedrog. De mensch is het blinde werktuig, de speelbal der mechanische wetten, die de stof beheerschen. Vermeent hij een geest, ziel, of hoe gij 't noemen wilt, te bezitten, die zich boven deze wet kan verheffen, die tegen haar in verzet kan komen? - ijdele hoogmoed, mijn vriend! Als de steen, die bezig is te vallen, kon denken en spreken, zou hij in den val vroolijk juichen: Kijk, ik vlieg en beweeg mij immers vrij door de lucht! - Zulk een dwaas is ook de mensch, die beweert: zie, ik kies met volle vrijheid; als ik wilde, zou ik anders kunnen gehandeld hebben,

dan ik deed! - Neen, dwaas natuurproduct! zoo leerde de wijsgeer, - dat verbeeldt gij u slechts; maar elke uwer gedachten is een chemisch product der stofwisseling; gij hebt evenveel vrijen wil als de wolken, die boven uw hoofd drijven, als het water, dat in de rivier stroomt, - gij kunt, hebt nooit iets anders gekund en zult nimmer iets anders kunnen, dan 't geen de onverbiddelijke reeks van oorzaken en gevolgen u voorschrijft. Wat kalt gij van zelfverlooching, van berouw, van voornemens tot verbetering? Louter onmogelijkheden!

En als de ouders in Darwinia bij 't bestraffen hunner kinderen van de onderstelling uitgingen, dat deze wèl vrij waren; als de rechters bij 't veroordeelen van schuldigen als een van zelf sprekend axioma aannamen, dat die schurk, als hij 't gewild had, anders zou hebben kunnen handelen, - dan lachte de Darwiniaansche philosofische celebriteit in zijne vuist en zeide tot de ouders: doet, wat gij wilt, uwe kinderen zullen worden, zooals de wet van oorzaak en gevolg dat buiten u om meebrengt. En tot de rechters sprak hij: die moordenaar doet precies even goed zijn plicht als gij; de wereldorde schrijft voor, dat op de honderd koppen zoo en zooveel percent dieven en moordenaars moeten komen; door de wet van oorzaak en gevolg is 't lot op hem gevallen; hij volbrengt, wat de wereldorde hem voorschrijft. Hij heeft, volgens zijne natuurlijke gegevens en den samenloop der omstandigheden, niet anders kunnen doen dan doodslaan, evenals gij niet anders kunt doen dan door zijne terdood veroordeeling een nieuwen moord op den ouden stapelen.

Alwat in Darwinia gezond verstand had, schudde wel het hoofd over deze logica, - maar de beroemde autoriteit had gesproken, en daarmee, basta! Dan moest het wel waar zijn.

't Woord zelfverloochening bestond dan ook niet in de

taal der Darwinianen, omdat de wetenschap niemand veroorloofde te beweren, dat zulk eene daad tot de mogelijkheden behoorde.

Al zagen ook de reactionaire en echt conservatieve liberalen in de invoering van den staatsgodsdienst eene inbreuk op de bedoeling der grondleggers van Darwinia's grootheid, toch begrepen zij - voor zoover die geleerde heeren in staat waren om eene zaak in haar geheel te overzien - dat de maatregel vrij onschuldig was.

Het meest echter waren de Jezuïeten teleurgesteld. De heeren in Darwinia, wier middelen hun veroorloofden om elken dag een goed diner aan te richten, lang te slapen en dan in eene lekker verwarmde kamer op hun gemak te ontbijten, voelden weinig geestdrift om van tijd tot tijd te vasten en des winters 's morgens om acht uur in eene koude kerk te zitten. Och neen, de geloovige kudde bleef zich bepalen tot de schamele gemeente en de vrouwen, die zich eenige ongemakken wilden getroosten, om een paspoort naar den hemel te verdienen.

Hoe het bij deze liberale religie met de godsdienstoefening in de ‘binnenkameren’ gesteld was, hierover gebiedt de bescheidenheid mij het stilzwijgen te bewaren.

Vraagt gij mij echter openhartig, of Willrecht's opvatting omtrent het algemeen bestaan en de behoefte aan vrije uiting van het godsdienstig gevoel in dezen vorm van staatsgodsdienst tot haar goed recht was gekomen, dan veroorloof ik mij tot eenig antwoord het veel en weinig zeggend gebaar der schouderophaling.

't Was met deze zaak gegaan als met zoovele dingen, die wij in onze menschelijke gebrekkigheid genoodzaakt zijn op de eene of andere wijs ten uitvoer te leggen. Eerst komt er een en zegt: kijk, dit of dat mankeert ons; schande, dat wij 't niet hebben! - Ja, roept de menigte, die op dat oogenblik inderdaad een gevoel van

onbevredigd zijn gekregen heeft, - ja, dat moet er zijn! - Dan komt een gladde staatsman en zegt: welnu, kinderen, daar hebt gij het! - Maar wat geeft hij? - Och, de slimme vent stuurt de goê gemeente met een kluitje in 't riet, zooals het spreekwoord zegt. Hij werpt aan het monster met vele hoofden een brok voor om den honger te stillen, somtijds wel een brok met wat slaapgoed erin.

Mijn vriend, dat is echte staatsmanswijsheid, die wel nota moet nemen van alle hoogere aspiratiën in den mensch, maar die zich ter wille van hare eigene veiligheid nog meer verplicht acht, om de koortsachtige rillingen van dat oproerige en altijd ontevredene gevoel in 's menschen borst, dat men de stuiptrekkingen van het onder den berg der zinnelijkheid begravene idealisme zou kunnen noemen, met een slaapmiddeltje te sussen.

Staatsmanswijsheid was het van Glatthaut, dat hij niet de ooren had gestopt voor de psychologische waarheid, die door Willrecht aan 't licht was gebracht en die, door Ohnemark's dwazen mond verkondigd, weerklank had gevonden in de met opzet verdierlijkte en geblinddoekte gemoederen. Hij toonde zijn tijd te begrijpen. Maar nog grootere staatsmanswijsheid was het, dat hij een middel vond, dat vooreerst alle partijen bevredigde, al moesten de arme kinderen ook met hongerige buiken naar bed gaan.

Wat zouden zij aanmerkingen maken? 't Godsdienstig gevoel was immers erkend en, behoudens het respect voor andersdenkenden, vrij gelaten. 't Moest nu zelf maar weten, op welke wijs het zich zou bevredigen. Dat was geene zaak van staatszorg.

Wellicht vraagt ge nog: hoe maakte men het aan de scholen met dit lastige element?

Goed, dat ge deze vraag opwerpt! - Ik moest juist

over het onderwijs spreken; want ook dit was een gewichtig punt in Willrecht's hervormingsplannen: Alle Darwinianen moesten van jongs af gedwongen worden om de staatsschool te bezoeken, - alle Darwinianen, - niet zooals in ouden tijd enkel de kinderen der aristocratie en die der kleinhanders, die opgeleid werden tot beroepen, waartoe verstandelijke berekeningen vereischt werden. Neen, - alle Darwinianen. Want hij had klaar en duidelijk aangetoond, dat de stichters der kolonie den grooten meester Darwin hadden misverstaan, toen zij 't menschenras door lichamelijke eigenschappen wilden veredelen. De menschelijke domesticatie moet gericht zijn op verscherping der verstandelijke vermogens, op vermeerdering en verfijning der hersenmassa. Dit en niets anders was de bedoeling van Darwin en van zijne apostelen geweest.

Glatthaut begreep zijn tijd door eene wet op 't onderwijs te scheppen, waarbij overal staatsscholen werden gesticht en algemeene schoolplicht werd ingevoerd.

Maar de leerstof, waaraan de jeugd zich de tanden zou scherpen? - Gij, bewoner van 't beschaafd Europa, ziet mij bij deze vraag met een medelijdenden glimlach aan en denkt: och, dat spreekt immers van zelf: - veel realisme met een idealistisch sausje tot een voedzamen pot gekookt..... smakelijk eten! - Maar in Darwinia lag het recept niet zoo gaaf voor de hand. Gij herinnert u immers nog, dat die brave lui volslagen onbekend waren met het idealisme. Ons, mijne lieven, zit dat goed in merg en been ten gevolge van onze klassieke bellettristische en aesthetische opleiding, maar Knöff en de zijnen hadden wel gewaakt, dat deze stof niet in het bloed der jeugdige Darwinianen werd opgenomen. Bewondert dus met mij het ‘ahnungsvolle’ genie van Willrecht, die, voordat zijne landgenooten het bestaan van poëzie, schoone

kunsten en fraaie letteren vermoedden, profeteerde, dat de mensch zulk zielevoedsel dringend noodig heeft. Hij had dien ten gevolge bitter afgegeven op de bestaande methode, die zich met niets anders inliet dan met de noodzakelijke elementen van lezen en schrijven, om die dan zoodra mogelijk toe te passen tot het aanleeren van wiskunde en physische wetenschappen. Hij wilde aan het aesthetische en het zedelijke element in opvoeding en onderwijs eene groote plaats ingeruimd hebben.

Als ik echter zoo zonder eenig voorbehoud beweerde, dat er op Darwinia niets bestond, dat naar aesthetica zweemt, zou ik mij aan eene onwaarheid schuldig maken.

Wel hadden de grondvesters van den staat indertijd doortastende maatregelen genomen om deze woekerplant, die den mensch tot een mallen droomer en dweper maakt, in de kiem te verstikken. Maar jawel, drijf den duivel de deur uit, door het sleutelgat sluipt hij weder binnen. Zoo was 't ook op Darwinia gegaan. Dat schip met zwarte heeren had zoowaar eene lading van aesthetica en zedekunde - al waren ze dan ook niet van puike qualiteit - aan boord gehad. Kerkliederen, kerkmuziek, zoo iets van beeldhouwkunst, architectuur, schilderkunst, - kijk, ik zou liegen, als ik ontkende, dat dit een en ander niet snaren in 't gemoed van enkele Darwinianen had getroffen, snaren, die tot dien tijd toe zorgvuldig ongebruikt waren gelaten en nooit gestemd waren geweest.

Welzoo, aesthetische vorming dus. 't Bestuur van Glatthaut maakte het zich tot gewetenszaak aan deze behoefte te voldoen. Maar in één opzicht had hij 't hier gemakkelijk: zijne staatsmanswijsheid behoefde niet tot hare gewone kunstgrepen de toevlucht te nemen, om ook op dit ideale gebied Willrecht's bedoelingen en de opflikkerende driften der natie in een karikatuur te ver-

keeren. De voorgangers en leermeesters op het gebied der aesthetica zorgden daar zelven voor.

Daar hebt ge de beeldhouwkunst. De Italiaansche priesters hadden met geestdrift gesproken van kunstwerken uit ouderen en nieuweren tijd, die in hun land te zien waren. Och, dachten de Darwiniaansche kunstenaars, wat is gemakkelijker dan zoo'n naakt menschenbeeld te vervaardigen! - En jawel, daar ging het lieve leven zijn gang. Een flinke kerel moest poseeren, al zijne lichaamsdeelen werden met de grootste zorgvuldigheid nagebootst en... 't konterfeitsel was een monster.

Te drommel, hoe is dat mogelijk? 't Is toch precies de kerel, zooals hij voor ons stond.

Wat mankeert eraan? vroegen de kunstenaars aan pater Ventriculas, die voor een fijn kenner werd gehouden.

Niets anders, antwoordde deze, dan dat het de natuur precies zoo weergeeft, als zij is.

Daarom is het immers juist te doen, pater?

Wel neen, mijne heeren, de natuur moet door de kunst geïdealiseerd worden.

Geïdealiseerd worden... Daar verstonden zij niets van. Maar toch hielden zij zich, alsof zij 't heel goed begrepen, knikten nadenkend met het hoofd en fluisterden: ja juist, dat hebben we vergeten.

Maar, zeg eens, pater, bestaan er niet zoo wat loopjes, wij bedoelen eigenlijk, vaste regels voor dat idealiseeren?

Neen, heeren, de eenige regel is het genie van den kunstenaar, de god, die in hem woont. De kunst verheft zich boven regels. Deze mogen het machinale deel der uitvoering leiden: de ideeën van den kunstenaar spotten overigens met zulke wetten of gebruiken ze als hare ondergeschikte dienaren.

Dat wilde er bij de heeren niet in. Er moest toch eene wet bestaan of liever een loopje, waarmee men een kunstwerk kon scheppen door hier wat aan de natuur toe te voegen en er daar wat af te nemen.

Ik weet het niet, mijne heeren. Als de kunstenaar eenmaal geleerd heeft zijne instrumenten te hanteeren en er mee te wrochten, wat hij in zijne verbeelding als het ware voor zich ziet staan, dan moet het toch juist de hem aangeborene en door studie beschaafde en veredelde phantasie zijn, die dat ideale beeld voor het oog zijns geestes toovert.

Gekheid, vader! gij raaskalt. Hoe dikwijls hebt gij gezegd, dat de kunstenaar de natuur op de daad moet bespieden en haar dan teruggeven. Doch wij hebben de proef ervan genomen, en 't blijkt, dat er dan toch altijd iets aan mankeert. Allo, vader, gij kent het kunstje wel.

Op mijn woord, ik kan u niets anders zeggen...

Nu fluisterden de heeren wat met elkander, wisselden een blik van onderlinge verstandhouding en fluks grepen eenige handen pater Ventriculus aan, blinddoekten hem, stopten hem eene stevige prop in den mond en sleurden hem in een donker keldergewelf.

Hier, sprak een der kunstenaars op onheilspellenden toon, zult gij op water en brood zitten, totdat gij u bereid verklaart om ons het kunstje van dat idealiseeren der natuur over te leveren. Tot morgen!

Klap! daar sprong de zware deur in 't slot.

Pater Ventriculus bevond zich in een niet benijdenswaardigen toestand. De kerels waren wel in staat om hun dreigement vol te houden, misschien wel om hem van honger te laten sterven. En is dit vooruitzicht al niet zeer aanlokkelijk voor iemand onzer, die met den schralen huisvaderlijken kost der dure negentiende eeuw

in 't leven wordt gehouden, nog vreeselijker was het voor onzen goeden pater, die onder zijne collega's 't meest in eere stond, omdat hij op de strengste vastendagen juist de smakelijkste sausen wist te bereiden.

En wie zou hem uit zijn kerker komen verlossen? Wel was Darwinia een hoogst beschaafd land, waarin niet zoo heel licht een mensch kon zoek raken. Maar die zwarte heeren, ze lijken allemaal zoo precies op elkander als de individuen van eene kudde schapen, zoodat zelfs eene nuchtere politie het signalement van den een niet zou kunnen onderscheiden van dat van den ander; en, ik moet het bekennen, de politie van Darwinia had vele deugden, maar ze was zelden nuchter.

Komaan, dacht pater Ventriculus in zijne eenzaamheid, toen hij met onverholen weerzin eens geproefd had van den natuurdrank, die nog nooit over zijne lippen was gekomen, en van het zwarte product van Ceres, dat hem pijnlijk het gehemelte prikkelde, - komaan, ik zal dien kerels maar wat wijs maken; 't zijn toch vervloekte ketters, aan wie niets te bederven is. Als zij mij eerst maar hebben losgelaten, zal ik wel zorgen, dat ik niet weer in hunne handen val.

Ter goeder ure schoot hem te binnen, dat hij in zijn land de kunstkenners wel eens had hooren spreken van den canon van Polycleet. Ja juist, van den Griekschen beeldhouwer Polycleet moet zoo'n canon bestaan hebben, zoo'n opgaaf van de proportiën, die de kunstenaar heeft in 't oog te houden. 't Is waar, zoo vaak als hij over die zaak had hooren spreken, was 't hem niet ontgaan, dat de knapste kunstenaars het voor eene onmogelijkheid verklaarden om met mathematische verhoudingen in hun vak de wet voor te schrijven. Ja, zij staken er onverholen den draak mee en zeiden, dat, als die canon hun door den een of anderen boekenwurm werd ter hand

gesteld, zij zoo vrij zouden zijn er hunne pijp mee op te steken. - Doch kijk, zoo iets was juist een kolfje naar de band der onbeholpene en radelooze Darwiniaansche kunstenaars.

Toen dus den volgenden morgen het luikje in zijne deur openging, om hem een nieuwen voorraad brood en water te bezorgen, haastte Ventriculus zich om te schreeuwen.

Ho, wacht eens even! Ik heb mij bedacht en ben bereid u de kunst te leeren. Geef mij schrijfgereedschap en bovenal een versterkend maal, want, bij Sint Epicurus, door het hondenvoer, dat ik sinds gisteren genoten heb, werken mijne hersenen nog trager dan die van het dier, voor wiens nooddruft zulke gerechten nog veel te slecht zijn.

Volijverig werd aan 's mans verlangen voldaan. Toen zijn gevangenbewaarder op het punt stond om de deur weder te sluiten, riep Ventriculus hem terug:

Ik zou het haast vergeten. Breng mij ook eene ellemaat en vooral, mijn vriend, nog wat wijn en wat beteren, als gij dien kondt krijgen.

Ook dit bevel werd opgevolgd.

Toen Ventriculus op deze wijs was toegerust, begon hij met den inwendigen mensch behoorlijk te versterken, dronk eenige stevige teugen en ving toen zuchtend zijn arbeid aan.

Deze bestond hierin, dat hij zijne eigene ledematen met de meeste nauwkeurigheid ging meten en de getallen opteekende. Nog nooit had de goede pater zulk eene gezette studie van zijn stoffelijk omhulsel gemaakt. 't Kwam hem voor, dat hij over 't algemeen een tamelijk goed geproportioneerd mensch was, wiens verhoudingen zeer wel aan een richtsnoer voor de Darwiniaansche kunstenaars ten grondslag konden gelegd worden. Zijn buik was wel veel te rond. Nu, wat schade, de maat daar-

van kon gerust met eenige decimeters verminderd worden. Ja, zijn hoofd was ook wat te dik. Bovendien verbeeldde hij zich, dat de koppen der standbeelden kleiner plegen te zijn dan in natura. Dus hier ook eenige centimeters afgetrokken. Te drommel, dat werd eene lastige becijfering; want dan moesten naar verhouding nens, mond, ooren ook met zoo en zooveel millimeters verkleind worden. En, als men zich eenmaal op dezen weg waagde om de natuur te idealiseeren en te corrigeeren, waar was dan het einde?

Een zure arbeid! Het zweet gutste den goeden pater van 't voorhoofd. Maar klaarkomen moest hij. Bij Sint Mercurius! 't kwam er ook zoo nauw niet opaan, of dien stommen mathematici een rad voor de oogen werd gedraaid. Als hij zelf maar eerst op vrije voeten was.

Na deze voorbereidende studiën begon hij zijne kunstregels op schrift te brengen en stelde hij eene grondig geleerde en klassieke verhandeling op, die hij betitelde als: '*De weder ontdekte canon van Polycleet*.'

Wat zag dat stuk er geleerd uit! Het vloeide over van zekere termen, die hem ten halve voor den geest stonden, - want hij had in dit vak de klok wel hooren luiden, maar wist niet juist, waar de klepel hing - of van uitdrukkingen, die hij zelf verzon. Men las daar op bijna elke bladzijde van 'de gouden evenredigheid', van 'de diamanten snede', van 'de parelronding' en van honderd andere verhoudingen en doorsneden en buigingen, die aan den idealen mensch te vinden zijn.

't Zwaarste deel van zijne taak was de opgaven voor het vrouwelijk ideaal te wijzigen. Niet alsof pater Ventriculus een vrouwenhater was, die de schoone sekse nooit met een kennersblik verwaardigd had. Integendeel, hij had in zijne goede dagen ernstig over dat punt nagedacht, ja, ik zeg niet te veel, als ik beweer, dat hij

het door en door kende en dat hij zelfs na zijne komst in Darwinia die studie niet geheel had laten varen. Maar toch, 't was moeilijk om die vormen zoo geheel uit zijne verbeeldingskracht te reconstrueeren, en zijn eigen ietwat log lichaam tot maatstaf te nemen, dat ging nog moeilijker. Toch moest hij van den nood eene deugd maken en tot het laatste besluiten. Zoo kwamen dan de ideale proportiën eener Venus, zoo goed en kwaad als 't gaan wilde, uit des paters afmetingen op het papier. Dat het eene behoorlijk mollige Venus zou zijn, behoef ik u wel niet te verzekeren.

Toen de avond aanbrak en de gevangenbewaarder naar Ventruculus' welzijn kwam vernemen, kon hij eenige vol beschrevene vellen triumfantelijk in de hoogte houden.

De beulen waren niet wreed genoeg om zijne gevangenschap langer dan noodig was te rekken. Nog denzelfden avond vergaderden zij om het manuscript te lezen en te onderzoeken.

De geleerde terminologieën en de uitvoerige becijferingen der proporties van de verschillende lichaamsdeelen maakten een goeden indruk, en aanstonds sloeg een der heeren, dien de voorlezing onbegrijpelijk verveeld had, zoodat hij haar van tijd tot tijd met een vrij luid gesnork begeleidde, voor om den vromen pater nu maar te ontslaan.

Ja maar, bracht een ander in 't midden, wie waarborgt ons, dat de looze snaak ons niet voor den gek houdt?

Och kom, sprak een ander, dat is bijna ondenkbaar, de man was veel te angstig om zoo iets te wagen. Bovendien, we kunnen hem toch niet zoolang gevangen houden, totdat we zijne voorschriften hebben uitgevoerd. De dronken politie kan ons niets maken. Maar, ge kondt het nooit weten, die paters zijn in staat om zich tot Glatthaut zelven te wenden.....

Gij hebt gelijk, hernam de ander. Maar dan stel ik toch voor, dat wij hem dwingen om vóór zijne loslating ook de proporties der bouwkunst op te geven. Want alles, wat wij tot hiertoe gebouwd hebben, lijkt nergens naar.

Dit denkbeeld vond bijval. Ventriculus werd voorgebracht. Met schrik hoorde hij de aankondiging van deze nieuwe taak. Lieve hemel, dacht hij, hoe kom ik daarmee klaar? Wat moet ik hier tot maatstaf nemen?

Mijne heeren, sprak hij, 't is mij volslagen onmogelijk in den kerker aan uw verlangen te voldoen. Voor de proportiën van het menschelijk lichaam had ik de getallen in 't hoofd, omdat ik ten allen tijde voornamelijk mijn vak heb gemaakt van de beeldhouwkunst. In de bouwkunst echter ben ik minder te huis. De cijfers daarvan heb ik in 't klooster liggen. Maar op mijn eerewoord beloof ik, u die binnen eenige dagen te doen toekomen.

Nu wisten de heeren van Darwinia wel niet goed, wat een eerewoord was. Nog minder begrepen zij, hoe zoo iets een mensch kon binden. Maar omdat zij het gevaarlijk achtten den man langer gevangen te houden, besloten zij het er maar op te laten aankomen. Men had nu in allen gevalle toch iets in handen.

Ventriculus werd derhalve op vrije voeten gesteld.

Te vergeefs wachtte men eenige dagen op het toegezegde aanhangsel op den canon van Polycleet. Bij slot van rekening vonden de heeren 't heel natuurlijk, dat de man zijne belofte niet vervulde: zij zouden eveneens gehandeld hebben. Middelerwijl werd het handschrift gedrukt en zetten de kunstenaars zich aan 't werk om een model naar de opgegevene proportiën in gips te boetseeren.

Ofschoon ik niet durf verzekeren, dat het mannelijk schoonheidsideaal aan alle eischen van onzen smaak zou

hebben voldaan, houd ik het toch voor eene ongelukkige beschikking van het noodlot, dat de kunstzin der Darwinianen zich het eerst op de vrouwelijke vormen wierp.

Een naakt vrouwenbeeld kwam tot stand met nauwkeurige inachtneming van de in den canon opgegevene getallen en werd voor het publiek ten toon gesteld, terwijl men de theorie op kostbaar papier gedrukt in talrijke exemplaren verspreidde.

De tentoonstelling werd door de hoogere standen van Darwinia slecht bezocht. 't Was ongelukkig ook juist in den druksten tijd der diners, avondpartijen en daaruit voortvloeiende digestie-bezwaren en digestie-visites. En gedurende zulke weken hadden de heeren en dames inderdaad geen tijd om zich met wat anders te bemoeien. Ik heb immers reeds meermalen gezegd, dat de Darwiniaan een man van specialiteiten was. Hield hij zich met eene zaak bezig, dan had de wereld kunnen vergaan, zonder dat hij er iets van merkte. - Ik spreek natuurlijk niet van de onbeschaafde Darwinianen, maar van den toongevenden geleerden stand van dien gelukkigen staat, van de geleerde club der specialiteiten en hunne aanhangers.

Wel daagden er kijkers op, maar niet uit den stand, waaruit de kunstenaars zich bezoekers gewenscht hadden. Eenvoudige menschen, ambachtslui en dergelijk slag van volk kwamen met vrouw en kinderen de tentoonstelling bezoeken. En deze onontwikkelde menschen waren onbescheiden en verwaand genoeg om hun oordeel uit te spreken.

Wat heeft die pop een raar dik buikje, zeî een boer; 't lijkt wel een grashaas.

En wat een rond kopje; priecies een groote knikker met neus en ooren eraan.

De armen zijn te lang, merkte een kleermaker aan.

Neen, verbeterde zijn vriend, dat lijkt maar zoo van wege de kortheid der beenen.

Weet ge wat, wijfje, zeî een nog niet al te lang gehuwde verversbaas; - ik weet heel goed, dat gij geen Venus zijt; maar, als ik kiezen moest, had ik u toch duizendmaal liever dan zoo'n vrouwspersoon met smalle heupen en scheeven nek.

Zoo regende het aanmerkingen uit den mond des volks, die bij lange na niet de eer hadden van den kunstenaars te behagen. Ten laatste begon de openbare meening hen zoo te verdrieten, dat zij de politie er bijhaalden en door deze de zaal lieten ontruimen.

Die kinkels, riep Kikirolo, zij matigen zich waarachtig een oordeel over de kunst aan!

Ja maar, merkte Buenspirito aan, 't is toch wel opmerkelijk, dat zij 't allen als uit één mond afkeurden en dat niemand er een woord van lof voor overhad.

Dat komt, hernam de eerste spreker, omdat zij niets van het ideale begrijpen. Zij willen de natuur precies zoo, als zij is. Zij zouden misschien verlangen, dat wij eene mollige naakte meid met kleuren en geuren ten toon stelden.

Ja, ja, zoo is het, zeiden de anderen. Dit hier is het ideaal. De natuur mag naar den drommel loopen.

En 't gevolg was, dat voortaan alles in Darwinia aan 't beeldhouwen ging. Standbeelden verrezen overal. Geen dorpje, of 't had zijn grooten man, die in marmer of erts moest vereeuwigd worden. Wel zeiden de magistraten, dat die massa beelden hier en daar de passage belemmerde. Wel liet zelfs Glatthaut, die anders de openbare meening nogal naar de oogen placht te zien, zich op bedenkelijke wijs over die standbeeldenmanie uit. Maar niets hielp, er kwam geen einde aan den wedstrijd der kleinste dorpjes. Darwinia werd een museum van

groote mannen. En ik denk, dat, als aan Cineas, den gezant van Pyrrhus, die tot zijn vorst terugkeerde met de boodschap, dat de Romeinsche senaat hem eene vergadering van koningen had geschenen, 't geluk was te beurt gevallen om Darwinia te bezoeken, hij zou hebben uitgeroepen: o vorst, heel Darwinia is van boven tot onder een geslacht van beroemde mannen!

De gezant had dit zonder eenige overdrijving kunnen rapporteeren. Want toen men zich geene dooden meer wist te herinneren, die in de termen konden vallen, begon men de levenden af te beelden.

Nu gebiedt de onpartijdigheid van den verslaggever mij eerlijk te bekennen, dat de beelden gruwelijk leelijk waren: de onnatuurlijkste houdingen, de stijfste costumen en draperieën, die ge u met mogelijkheid kunt denken, vondt gij eraan vertegenwoordigd. En de Darwiniaansche kunstenaars, ze tobden steeds voort met ellemaat en passer en waren het volkomen eens met de geleerden in Nieuw-Berlijn, die het heft der critiek in handen hielden. De een zeî den ander, dat het volgens de hoogere regels der aesthetica zoo en niet anders behoorde te wezen en dat ieder, die 't niet mooi vond, er niets afwist.

Hebt ge wel gezien, zeî op zekeren dag een eenvoudig burger van een dorpje tot zijn buurman, dat wij hier ook al een standbeeld krijgen van den vorigen burgemeester, omdat hij een buurtweg heeft laten aanleggen?

O ja, luidde het antwoord, 't was overigens een rechte schoelje, - moeten wij dien kerel nu altijd voor onze oogen zien?

Ja, wat zal ik u zeggen? er zullen nog wel meer standbeelden in ons dorpje verrijzen.

God beware ons! - En inderdaad begon de meening

zich bij 't volk te vestigen, dat die standbeelden schandpalen waren, en van dien tijd dagteekent het eigenaardige Darwiniaansche spreekwoord: 't moet toch een eerlijke kerel zijn geweest, want er staat nergens een standbeeld van hem.

De Darwinianen wijden zich met goed gevolg aan muziek en dichtkunst, niet zonder in beiden een nieuw genre te ontdekken.

Op gelijke manier ging het in de bouwkunst. Pater Ventriculus had in zoover zijne belofte gehouden, dat hij na verloop van eenigen tijd aan zijne belagers een paar platen zond, van welke de eene een Dorischen tempel en de andere eene Gothische kerk voorstelde. Daarbij had hij op de gis eenige berekeningen omtrent de proportiën van zuilen en bogen gevoegd.

Nu duurde het niet lang, of de kunstenaars wierpen zich met woede op de bouwkunst. Overal zag men huizen verrijzen met kolommen. Kolommen, zooveel als ge maar wildet, dik, dun, zuilen met lasten erop, niets dragende zuilen, huizen zonder vensters, blokken, die op den kop schenen te staan. Dan weer Gothische kolossen, die elk oogenblik in den grond schenen te zinken. Wij, met onzen gekuischten smaak, zouden gevraagd hebben, of het huizen waren, of dat het forten en viaducten van spoorwegen moesten verbeelden. Maar de kunstenaars beweerden, dat zij zuiver naar de theorie waren, en de geleerden verklaarden ieder, die er aanmerkingen op maakte, voor een onaesthetischen vlegel.

Ook met de muziek ging het niet beter. Toen de Darwinianen het eenmaal in den neus hadden gekregen, dat men

op allerlei instrumenten een helsch leven kan maken, viel het kolossale 't meest in hun smaak. Als een orkest niet bestond uit eenige honderden zangers, ingelijks door honderden instrumenten geaccompagneerd, vond niemand het der moeite waard om ernaar te luisteren. En wat een instrumenten waren erbij! Horens, waar een man met gemak in kon kruipen en die brulden als honderd stieren; orgelpijpen als eeuwenoude eikenboomen; trommen, waarop stoommachines hamerden.

Lieve hemel, wat een leven! En de composities waren geheel naar de instrumentatie berekend. Eerst beweerden de componisten nog, dat tusschen al dat gedonder en gejank eene melodie te hooren was. En de geleerde critici zeiden: ja, dat is het juist. De melodie moet maar zoo niet voor de hand liggen. Of kan de eerste de beste boerenkinkel de redeneeringen van een wijsgeer volgen? Nu, zoo moet ook de melodie iets zijn, dat alleen door de fijne kenners er kan uitgehaald worden.

't Publiek gewende ten laatste aan dat genre, en als er zoo'n concert was geweest, waarvan Nieuw-Berlijn op zijne grondvesten wankelde, kon men een paar burgerluidjes tot elkander hooren zeggen:

't Was mooi, he? Maar me dunkt, ik hoorde er zoo iets in van een wijsje, dat men bijna zou kunnen nazingen.

Ja, dat meen ik ook te hebben opgemerkt. 't Was jammer van het stuk.

Nog erger gingen de kunstenaars te werk, die op 't een of ander instrument obligaten gaven. 't Waren leelijke, bleeke kerels, die als gekken met de manen om zich heen schudden en over piano's of violen holden en krabbelden. Ieder keek hen dan angstig aan met hetzelfde gevoel, waarmee wij in 't paardenspel een vent naoogen, van wien men ieder oogenblik verwacht, dat hij den nek zal breken. Of er trad eene zangster op,

flink gedecolletteerd, en zoowaar een mooi wijf, als - zij den mond maar had dicht gehouden; want als zij eenmaal aan 't schreeuwen en galmen ging, dan trok zij gezichten en bracht zij geluiden voort, om kleine kinderen naar bed te jagen.

't Gewone publiek vond al die composities, waaraan geen schijn van melodie te onderkennen was, veeleer akelig en angstig dan mooi. Doch de geleerden en hunne echo's zeiden, dat het prachtig, dat het ‘kunstgerecht’ was. En als die het sein gaven, durfde niemand in zijne toejuichingen achterwege blijven, om niet voor een onnoozelen hals te worden gehouden. Dan daverde de zaal van het geklap en getrappel, bouquetten regenden, soms volgde eene serenade.

Eens had ook onze oude kennis Willrecht de stoute schoenen aangetrokken en zulk een Darwiniaansch concert bezocht.

Weldra had Ohnemark hem in 't oog gekregen en zette zich naast hem.

Hoe bevalt het u?

Prachtig, indrukwekkend!

Hebt gij verstand van muziek?

Neen, dat juist niet.

Kondt gij dan de ideeën van den componist wel volgen?

Ik geloof ja! Mij dunkt, hij heeft eerst willen schilderen eene hen, die met hare kiekens wandelt en ze lokt; toen een troep loeiende koeien; vervolgens eene kudde blatende schapen met hondengeblaf ertusschen; bij wijlen den donder; eindelijk krijgsgeschreeuw en trompetgeschal. Dat alles heb ik duidelijk gehoord. 't Verband ertusschen kan ik nog wel niet vatten, maar 't was toch prachtig mooi en bijzonder natuurlijk.

Kerel, houd u stil! Hebt gij dan niet gezien, dat op het affiche staat ‘Liefdemijmering bij maneschijn’?

Willrecht wilde antwoorden; maar juist viel het mannenkoor van de gunstig bekende Nieuw-Berlijnsche liedertafel ‘Dolce’ in. 't Was een nieuw lied van den Darwiniaanschen componist Carl Hell. - Willrecht luisterde met gepasten eerbied toe, en verstond van de woorden niets anders dan: ‘Mijn vaderland’, ‘fier vaderland’, ‘groot vaderland’, en ik geloof inderdaad, dat de tekst niets verder inhield. Maar de groote verdienste was, dat de componist in al deze woorden het ééne ryhtmus −|˘ − ontdekt had. Nu, dit ryhtmus werd op honderderlei manieren gevariëerd, nu eens gekermd, dan gezucht, dan werd gehuild, eindelijk uitgebruld.

Zonder twijfel een krijgslied der Roodliuiden, merkte Willrecht aan. - Zeer verdienstelijk.

Ohnemark glimlachte; want ondanks zich zelven moest hij erkennen, dat zijn geleerde vriend niet zoo geheel en al ongelijk had. De Darwiniaansche menschen hadden, misschien nog als erfdeel van hun oorsprong uit het noordpoolland, grove en ruwe stemmen. Op de straat hoorde men hoogst zelden gezang weerklinken. Maar als de lieden goed wat brandewijn tot zich hadden genomen, raakten de stembanden wel eens los, en dan hieven zij een oorverdoovend gebrul aan, zonder eenige melodie, terwijl de maat alleen werd aangegeven door den klemtoon, dien zij op de gemeenste en vuilste woorden van zoo'n straatlied legden.

Zonder twijfel schikten de Darwiniaansche componisten zich naar deze nationale eigenaardigheden. Vandaar dat hunne koren niet de eer zouden hebben gehad om mijnen muzikalen landgenooten te behagen.

Toen de kunstzin in dit volk eenmaal ontwaakt was, bleef het niet bij den dienst der bovengenoemde Muzen. Ook de poëzie kreeg hare beurt.

De eerste proeven in dit vak ga ik met stilzwijgen

voorbij en vergenoeg mij met de vermelding, dat eenige Darwiniaansche ‘schoongeesten’ het rijm en de maat al spoedig beet hadden.

De eerste dichter echter, die veel van zich deed spreken, was zeker jongman, Euphrastor genaamd. Hij had ter schole gegaan bij de paters Jezuïeten en bij hen het weinige van klassieke poëten, dat zij in schrift of in hun geheugen hadden meegebracht, verslonden en tot een deel van zijn eigen wezen gemaakt. De eerste proef van zijn dichterlijk talent was een heldendicht over de stichting van Darwinia.

Zooals van zelf spreekt, heb ik het epos in twaalf zangen niet onder de oogen gehad, maar naar 't geen er mij van verteld werd, moet het niet zonder verdiensten geweest zijn. Misschien had het ook wel weerklank gevonden in het gevoel van nationalen trots der tijdgenooten, maar er was het een en ander in, dat de club der geleerde lui niet behaagde. Wat het eigenlijk was, dat hun griefde, ben ik nooit goed kunnen te weten komen, en dat was in vele gevallen ook zeer moeilijk om uit te vorschen. Want de Darwiniaansche critici waren zeer kitteloorig, en als iemand iets verkondigde, dat hun niet aanstond, plachten zij zoo'n schrijver op eene allergeestigste manier beet te nemen. Dan schreef de redacteur van het groote critisch-letterkundige tijdschrift eeu briefje aan een zijner adjudanten eenvoudig met de woorden: Amice, kleed dien kerel eens goed uit! -

Daarop ging deze aan 't werk. Dit wil niet zeggen, dat hij 't boek bestudeerde, maar hij zorgde een portret en opgaven omtrent het leven van zijn slachtoffer te krijgen. En dan, verzeker ik u, bleef er niets aan hem heel. Zijn levensloop werd beschreven, alwat hij zoo al gezegd en gedaan had, werd in een bespottelijk daglicht gesteld, zijne kleeding, zijn gang, zijne manieren, zijn baard,

zijn kapsel, alles werd besproken. En ten slotte werden eenige uit hun verband gerukte volzinnen ontleed, om daardoor het duidelijk bewijs te leveren, dat van zoo'n persoonlijkheid natuurlijk niet veel goeds kon verwacht worden, en dat derhalve eene verdere bespreking van het boek niet anders zou zijn dan tijdverlies.

Zoo critiseerden de geleerde Darwinianen ieder, die niet tot hunne club behoorde, en de lezers klapten dan van pleizier in handen en riepen: nu, die heeft hem eens goed op zijne plaats gezet!

Nu zal tot deze zonderlinge manier van critiek oefenen ook wel iets hebben bijgedragen het feit, dat Darwinia eene zeer geringe bevolking had en dat de lieden der wetenschap zich tot een nog veel kleineren kring beperkten. Zij vormden eene aristocratie, eene soort van gild. En ofschoon de broeders vakgeleerden en specialiteiten elkaar het licht niet in de oogen gunden, konden toch van tijd tot tijd gevallen voorkomen, waarin zij zich eng aaneensloten en als één man optraden. Dit gebeurde vooral dan, als iemand het waagde iets te verkondigen, wat in strijd was met de door bekende autoriteiten in elk speciaalvak voor geijkt verklaarde begrippen. Dan stonden zij gezamenlijk tegen den brutalen indringer op en bestreden hem met de wapenen, die ik daareven noemde. Ik meen vroeger reeds de kostelijke gewoonte dezer geleerden te hebben vermeld, dat zij namelijk hunne gelederen bij coöptatie alleen aanvulden met personen, die vertrouwde proeven hadden gegeven, dat zij zich aan de gevierde autoriteiten zouden onderwerpen. Nieuwe ideeën waren dan ook in Darwinia eene groote zeldzaamheid. Het aankomende geslacht der geleerden was veroordeeld om niets anders te doen dan de begrippen der ouden te kalefateren en naar gelegenheid een weinig te vervormen. - Geen wonder! zult gij zeggen: Darwinia

lag immers door natuurlijke oorzaken buiten het verkeer met de wetenschappelijke wereld gesloten. - Nu ja, dat is ook zoo, en dan ontstaat van zelf ook in de wetenschap het gewone verschijnsel der kleine republiekjes, het nepotisme, niet waar? Dat laat zich begrijpen en is dus te vergeven.

Eens liep een tijdlang door de kringen der geleerde aristocratie van Nieuw-Berlijn een wijs woord rond van den gevreesden criticus Ungeheuer. Een aankomend geleerde namelijk had het gewaagd de stelling te opperen, dat het geluid even goed als het licht door golvingen van de aetheratomen zou worden voortgeplant. Dit mishaagde den criticus, in wiens specialiteit de zaak juist viel. Toen zou deze gezegd hebben: ‘’t Was beter, dat die jongman, in plaats van te denken over nieuwe hypothesen, er ernstig aan dacht om een van mijne zeven dochters ten huwelijk te vragen. Dan kon hij oorlog voeren met eene vrouw, die hem een professoraat ten huwelijk had meegebracht. Nu zal hij oorlog voeren met den versmaden schoonpapa, zonder een professoraat te krijgen.’ Vooral de dames van de geleerde kliek vonden dit gezegde buitengewoon geestig. Ik kan er niets puntigs in vinden, maar haal het alleen aan, om den geest, die deze lieden bezielde, te kenschetsen.

Doch keeren wij terug tot onzen mishandelden dichter. Nadat zijne uit- en inwendige persoonlijkheid behoorlijk bespot was en vooral zijn omgang met de paters in een hatelijk daglicht was gesteld, verklaarde de recensent, dat zijne poëzie met recht den naam mocht dragen van dronkenmans rijmelarij. Zie maar eens! zeide hij. De man spreekt daar bij voorbeeld op ééne bladzijde van golven ‘hoog als bergen’; 't moest immers zijn: ‘die bijna de hoogte hebben van kleine heuvels’. ‘Een donker floers omsluierde den hemel’. Hij meent natuurlijk ‘eene zware

wolkenlaag’. - ‘Nu eens werd het schip tot de sterren opgeheven, dan weer stiet de kiel op den bodem der zee’. Welk een onzin! Welk eene opeenstapeling van onmogelijkheden!

Deze booze critiek nam niet weg, dat een groot deel van 't publiek het dichtstuk toch mooi vond. Toen maakte zich een ander dichter op en gaf een bundel uit onder den veelzeggenden titel van ‘Nuchtere Dichtjes’. Ieder toch kon uit dien naam opmaken, dat men hier het tegendeel te zien kreeg van de zoogenaamde dronkenmansverzen en dat het publiek uit dit product moest leeren, wat dan wèl echte poëzie was.

Het eigenaardige van dezen dichttrant, die bijzonder in den smaak der Darwiniaansche geleerden viel, was, dat hij de woorden van gewoon proza zoodanig wist te schikken, dat zij maat en rijm opleverden.

Kijk, zeiden de critici, daar kunt gij zien, wat ware poëzie is: verzet slechts de woorden, en gij hebt de taal, die een gewoon mensch pleegt te spreken. Dat noem ik gezond verstand. Vergelijk daar eens mee de uitdrukkingen van zoo'n krankzinnigen Euphrastor. Al gooit gij in diens verzen de woorden nog zoo door elkaar, al neemt gij maat en rijm geheel weg, 't wordt immers nog geen proza. Gij zijt dan nog genoodzaakt bijna elk woord door een ander te vervangen. 't Is alsof zoo'n kerel zich erop spitst om elk ding bij een geheel anderen naam te noemen, zoodat de lezer, om het te begrijpen, eerst bij zich zelven moet raden, wat het eigenlijk beteekent. Eene rivier heet nota bene een zilveren lint; eene gewone stalen pen met houten pennehouder is een veder; het zwoegen van den dichter om rijm en maat bij elkaar te krijgen moet den naam dragen van ingeving of bezieling der Muze; drinkt hij bij zijn vervelenden arbeid een glas wijn, dan kredenst hem Bacchus het purperen nat der

druiven. Lacht zijne vrouw hem onder al die tobberij uit, dan lonkt hein de godin der minne toe. Gaat hij moê naar bed, dan vleit hij de leden op het mollig zwanendons. Ligt hij als een os te snorken, dan heeft Morpheus hem in de armen genomen. Droomt hij van allerlei onzin, zooals wij dat allen doen, dan zweeft hij de elpenbeenen poort van 't vluchtig rijk der droomen in. Wordt hij 's morgens met moeite gepord en staat hij geeuwend en rekkend op, dan wekt hem de gouden zonnestraal en lacht de rozenvingerige Aurora hem toe, dan heft hij zich van 't weeke dons, dan doorstroomt nieuwe levenslust zijne aderen en lacht of juicht hij den morgen toe. En och, zoo'n kerel maakt het nog veel gekker, dan ik 't hem kan nadoen.

De ‘Nuchtere Dichtjes’ maakten dan ook een razenden opgang. Ieder menschenkind vond daar de wereldbeschouwing, die hij zelf had, en 't stond er juist zoo uitgedrukt, als hij 't zelf zou gezegd hebben. Euphrastor's klassiek-ouderwetsche poëzie werd weldra vergeten, en Darwinia leverde in 't vervolg tal van poëten, die zich, in navolging van den maker der Nuchtere Dichtjes, erop toelegden om sententies van het dagelijksch leven in maat en rijm te schikken.

Klinklaar proza, zeî Willrecht tot Ohnemark, die meer en meer vrienden waren geworden, sedert de laatstgenoemde zijne populariteit had verloren en geene nieuwe dwáze kunsten meer wist te bedenken, - klinklaar proza, zoo'n genre als die Nuchtere Dichtjes. Al zijn de sententies ook nog zoo waar, al zijn de gedachten hier en daar ook geestig, al ziju de tegenstellingen dol, al worden er gulden lessen van levenswijsheid in gegeven, - 't is toch berijmd en in maat geschikt proza. En zoo iets behaagt onzen dorren geleerden en 't volk klapt hen na. Lieve hemel, waar moet het heen met het idealisme van onze arme natie?

Mijn vriend, antwoordde Ohnemark, gij zijt een pessimist. Wilt gij beweren, dat er geen idealisme in ons volk en met name in onze geleerden huist? Waag het dan eens om zwart op wit te zetten, dat de natuur een ellendig ding is, dat ons kwelt met vocht en droogte, met kou en hitte, een beroerd nukkig en toch eentonig ding, dat het eigenlijk nooit goed maakt en dat aan een mensch slechts weinige oogenblikken gunt, waarop hij volmondig kan zeggen: nu voel ik mij eens prettig en ik wilde wel, dat het altijd zoo bleef! - Waag het eens deze onloochenbare waarheid, die ieder elk oogenblik in de gelegenheid is aan de feiten te toetsen, in proza of poëzie te verkondigen, en gij zult zien, hoe ze u als razenden op 't lijf vallen. Diezelfde nuchtere dichters zijn afgodische aanbidders der natuur. Zij kan het nooit zoo bont maken, zij kan mensch en dier niet zoo erg teisteren, of zij is toch de volmaakte en algoede. Is zij boos en vernielend in hare werkingen, dan heet zij verheven en indrukwekkend. Is zij wreed, dan moet het toch zoo uitgerekend worden, dat zij eene wijze en goede moeder is. Als de spin de vlieg doodmartelt, en de argeloos vliegende zwaluw door den snavel des roofvogels levend uit elkaar wordt gereten, heet dit een tooneel van liefde, of, als de liefde met geene sofismen meer kan gered worden, omdat de wreedheid al te luid ten hemel schreeuwt, dan is het toch in allen gevalle nog een beeld der hoogste wijsheid. Kijk, als gij van idealiseeren praat, daar zitten onze tijdgenooten op hun stokpaardje. Daar is geen einde aan het idealiseeren, of, ronduit gezegd, aan het liegen en verdraaien van feiten. Ze zouden u de oogen uitkrabben, als gij, waar het de natuur geldt, de naakte waarheid wildet verkondigen. En dan beschuldigt gij onze landgenooten nog van gebrek aan idealisme!

Gij hebt volkomen gelijk, zeide Willrecht. 't Is eene laffe opschroeverij. De onder de kwellingen der natuur gebukt gaande menschen hebben iets van kinderen, die in het donker angsten uitstaan en hoe benauwder zij 't hebben, des te harder zingen en fluiten. Maar ik denk, de lui stellen daarom de koele wreedheid en kwellerij der natuur in zoo'n ideaal licht, omdat zij in de boosheid van die dame hun eigen zelfzuchtig karakter weervinden. De natuur toch levert in hare handelingen eene schitterende verontschuldiging voor al de wreedheden en onbarmhartige zelfzucht, waaraan de mensch zich zoo gaarne schuldig maakt.

Kom, kom, vermaande Ohnemark, gij zijt een onverbeterlijke pessimist en misanthroop erbij. Ik blijf volhouden: 't is idealisme, zuiver idealisme, mijn vriend. En wilt gij een ander bewijs voor de ideale sympathieën van onze gelukkige tweede eeuw (die menschen noemden natuurlijk de eeuw, waarin zij leefden, de tweede, want zij wisten niet, dat zij volgens onze berekening reeds in de 21ste zaten) - wilt gij een ander bewijs? Zeg eens, dat het leven niet prettig is! Waag het eens te beweren, dat het voldoen aan alle behoeften der zinnelijkheid in den grond eene verdrietige geschiedenis is; dat een mensch er goed aan toe zou zijn, als hij die heele zinnelijkheid kwijt was.... Waag dat eens, en, als zij u niet voor gek of voor een mystieken dweper verklaren, zult gij eens zien, welk een storm er tegen u losbarst. Neen, de zinnelijkheid met al hare prettige gevolgen is o zoo lief en goed. De kunst beschouwt het als hare hoogste roeping om de zinnelijkheid zoo voor te stellen, dat de niet te loochenen walgelijkheid en ellende, die zij aan zich draagt, zorgvuldig bedekt worde. Als haar dit gelukt en als zij op de meest fijne manier tot zingenot prikkelt, dan idealiseert zij. En houdt gij nu nog vol,

mijn vriend, dat dit geslacht niet weet van idealiseeren? Daar hebt gij, zeg ik u, de gouden keten, waardoor het aan den hemel hangt: vergoding der natuur en blanketten der zinnelijkheid.

Nu, zeide Willreeht, als Jupiter met al zijne kracht aan die gouden keten trekt, is 't mogelijk dat zij de menschheid bij wijze van wonder naar den hemel opvoert. Maar als het de ladder moet zijn, waardoor de mensch uit eigen beweging naar den hemel moet stijgen, dan weet ik wel, dat hij er in eeuwigheid niet komt, maar dat hij uit zijn idealen roes ontwakend zich zelven zal aantreffen, terwijl hij zich met smaak naast de varkentjes in 't slijk wentelt.

Of nu twee burgers van Darwinia inderdaad zulk een gesprek hebben gehouden, - hieraan is wel eens eenige twijfel bij mij opgerezen. Ik heb een zwak vermoeden, dat de somnambule, die de geschiedenis aan mijn vriend den magnetiseur opdischte, hier eene interpellatie uit hare geestenwereld heeft gehad, die zij in hare ideale stemming tusschen 't verhaal inlaschte. Ik voor mij ten minste vind het gesprek tamelijk onzinnig en verban dergelijke dwaasheden met een gerust geweten naar het nevelenland van 't spiritismus.

Hoe de Darwinianen de natuur op het tooneel brengen.

Ondertusschen laten wij aan de Darwinianen 't genot oni hunne ‘Nuchtere Dichtjes’ op te luisteren met eenige bloemen van dwepende natnnrliefde en fijn berekende zinnelijkheid, terwijl wij onzen lezers de maat der aesthetische beschouwingen gaan vol meten met een vluchtigen blik op het tooneel van Nieuw-Berlijn.

Ja, lach maar niet ongeloovig! Die Darwinianen hadden hun tooneel, en ik verzoek u ernstig er niet minachtend over te denken. Want hunne schouwspeelkunst stond veel hooger dan de onze. Boven den ingang van den nationalen schouwburg te Nieuw-Berlijn prijkte met groote letters het opschrift: *Leerschool voor het volk*. En met recht droeg die kunst daar dezen naam; want praktisch was zij, zooals alles, wat in Darwinia geschiedde. Wat men ten onzent op het tooneel ziet en hoort, zijn vrij onnatuurlijke, dingen en niets beduidende praatjes. Maar wie eene voorstelling van onze Darwinianen bijwoonde, wist, dat hij wijzer t'huis zou komen.

Als het daar bij voorbeeld in het stnk te pas kwam, dat een dief moest inbreken, dan stond hij niet maar met een sleutel wat te frommelen aan een op doek geschilderd slot. Neen, dan stond er werkelijk eene brandkast van het beste model op het tooneel, en dan gaf de acteur bij zijne handeling eene volledige verklaring van

de handgrepen, waarmee zulk een stuk op de beste wijs kan geopend worden. Werd een moord vertoond, dan zeide de acteur erbij: ziet, mijne heeren en dames, juist daar moet men stooten, tusschen de zoo en zooveelste rib, dan is men zeker van goed gevolg, 't Volk volgde zulke voorstellingen met de meeste belangstelling, en als het bij zulke treffende plaatsen ‘bis’ riep, had de acteur de goedheid van de noodige toelichting nog eens en duidelijker te herhalen. Het tooneel werd dienstbaar gemaakt aan allerlei nuttige lessen. Nu eens leerde men er het middel om valsche munt te slaan, dan weer de kunstgrepen om jongelieden te verleiden, 't Meest zou ons laf-kiesch publiek zich geërgerd hebben aan de tooneeleu van praktische liefde, die somtijds met kleuren en geuren werden opgevoerd. Maar deze hadden de uitstekende werking, dat zij de jeugd in Darwinia verlosten van 't gevoel der schaamte en preutschheid en dat vooral de jonge dames zich de borst harnasten met het pantser, waardoor de geëmancipeerde vrouw zich van de schuchtere leden, harer kunne pleegt te onderscheiden. Tot afwisseling vertoonde men ook onschuldige zaken: soms gaf de acteur een recept ten beste voor 't bereiden van een nieuw soort van pudding, - in 't kort, ieder vond er van zijne gading. Elk stuk hield zich tot in de kleinste bijzonderheden volkomen getrouw aan de natuur.

Wie te huis nog nooit gezien had, hoe een mensch sterft, kon naar hartelust in den schouwburg alle mogelijke soorten en het geheele verloop van den doodstrijd bespieden. Er waren acteurs, die het in deze specialiteit zeer ver hadden gebracht. Eens was het gebeurd, dat zulk een schouwspeler inderdaad op het tooneel door de cholera werd overvallen. De man lag te krimpen en te kermen. Zijn doodstrijd was vreeselijk om aan te zien. Maar het goede publiek was zoo gewoon

aan nabootsingen van dezen aard, dat het niet anders meende, of het kwam zoo in 's mans rol te pas. Nog nooit, dacht men, had de kunst de natuur zoo getrouw nagebootst. Eene ademlooze stilte heerschte. De directeur had op het punt gestaan om den ongelukkigen lijder te laten opnemen en wegbrengen. Maar toen hij bemerkte, in welke dwaling de toeschouwers verkeerden, liet hij de goede moeder natuur stil haren gang gaan. De doodstrijd duurde lang, meer dan een uur. Maar niemand verveelde zich. Ieder dacht: deze acteur begrijpt zijne rol eerst goed. Anderen maken het veel te kort. Laten zij allen van onzen onovertreffelijken Wilhelm leeren, welk eene hoogte de kunst kan bereiken!

Eindelijk gaf de man den doodsnik en bleef roerloos liggen met akelig verwrongene trekken. Kijk, dat was nog een tableau vivant op den koop toe! Waarlijk, die kerel wist, wat een fatsoenlijk publiek toekwam!

Toen dit stilliggen een minuut of vijf geduurd had, meende het publiek, 't was nu lang genoeg geweest. Eén van de toeschouwers gaf het teeken, en de geheele zaal brak in een daverend applaus uit. Het regende bloemruikers en kransen. Een van deze viel juist op het gelaat van den doode. Hij vertrok geene enkele spier. Zie, riep men, daar hebt gij het toppunt van de kunst! Die kerel heeft al zijne spieren zoodanig in zijne macht, dat ge hem met eene veer onder den neus zoudt kunnen kittelen, zonder dat hij begint te lachen of te niezen. Bravo, Wilhelm, bravo, bravo...!

Denkt ge, dat Wilhelm thans voor goed had afgespeeld? - Misgeraden! Zijne rol was nog niet ten einde. De directeur liet een paar man aanrukken, om hem op te nemen. Heer in den hemel, hoe was 't mogelijk, dat iemand zich tot het laatste toe zoo goed houdt! Volkomen slap waren al de leden, het hoofd bungelde onder 't wegdragen in

de schijnbaar onmogelijkste positie, en toch verloren de trekken niets van hunne afgrijselijke uitdrukking.

Nauwelijks waren de dragers met hun last verdwenen, of daar klonk het allerwegen: Bis, bis, Wilhelm voor!

't Gejuich ging ovev in gebrul. De verdienstelijke kunstenaar zou zich, het kostte, wal het wilde, vertoonen, om de hem rechtmatig toekomende hulde te ontvangen. Het gebouw dreigde in te storten.

De directeur werd eenigszins met de zaak verlegen. Daar bemerkte hij toevallig, dat de verstijving buitengewoon spoedig een aanvang nam. Wacht, daar kon hij nog partij van trekken...

Fluks begaf hij zich op het tooneel, boog glimlachend en verzocht het publiek beleefd eenige minuten geduld te hebben, daar de beroemde Wilhelm eene nieuwe verrassing voorbereidde, doch dat hiertoe eene pauze van een half uur vereischt werd.

Nu oefende ieder geduld. De directeur gebruikte dezen tijd om het lijk te ontkleeden, het een doodshemd aan te trekken en het op eene baar te leggen.

Weder klonk de schel. Het gordijn ging op, en in de grootste spanning wachtte het publiek op de dingen, die nu zouden komen. Daar kwam de baar te voorschijn, gedragen door zes mannen in rouwgewaad gekleed. Zij was met een zwart laken overdekt. Zwijgend zetten de dragers hun last neder. Op gegeven teeken werd het kleed weggetrokken. En zoowaar, nu had de onverbeterlijke kunstenaar zich omgetooverd in een lijk. Niets ontbrak. Daar zag men de wassen lijkkleur. De straks nog zoo verwrongene trekken drukten thans de strakke kalmte van den dood uit. Men kon de stijfheid der spieren zien. En op een wenk van den directeur tilden twee der dragers den kunstenaar in de hoogte, plaatsten hem nu eens op de voeten, dan weer

op het hoofd. En zie, onder al die bewegingen boog geen enkel lid. Men zou erop gezworen hebben, dat het een wezenlijk lijk was.

De verbazing over zooveel kunstvaardigheid kende geene grenzen meer, en toen Wilhelm weder op de baar was gelegd en plechtig weggedragen, stegen de toejuichingen bijna tot waanzin. Het geroep nam geen einde. Wat zou de arme directeur doen? Bekennen, dat hij het publiek bedrogen had door de werkelijkheid in plaats van den schijn te vertoonen? Neen, dat ging in geen geval. Deze teleurstelling zou de geestdrift hebben doen verkeeren in blinde woede. De mogelijkheid bestond, dat het opgewonden volk het gebouw omver haalde en hem zelven verscheurde.

Daar schoot hem eene uitkomst te binnen. Weldra trad hij met beleefde buigingen en een vriendelijken glimlach voor de voetlichten. - Zou het mogelijk zijn, dat hij eene nieuwe verrassing kwam aankondigen?.... Diepe stilte!....

Dames en heeren, sprak de man, - tot mijn innig leedwezen kom ik u eene droevige tijding meedeelen. Het schijnt, dat de heer Wilhelm zich door zijn edelen naijver om het hoogste te leveren, van 't geen de kunst vermag, tot te groote inspanning heeft laten meesleepen. Nauwelijks was hij in de meesterlijke houding, waarin gij hem 't laatst bewonderd et, van het tooneel gedragen, of hij werd getroffen door een zeer ernstig zenuwtoeval. Ofschoon nog niet alle hoop verloren is, mag ik u niet verzwijgen, dat men het ergste ducht. Ongetwijfeld druk ik uw aller gevoelen uit door de voorstelling voor gesloten te verklaren en den wensch uit te spreken, dat onze groote Wilhem voor de kunst, voor Nieuw-Berlijn, voor Darwinia, voor de menschbeid, voor de aarde moge behouden blijven.

In diep neerslachtige stemming verwijderde het publiek zich. De beroemdste specialiteiten in elk vak der geneeskunde werden gehaald. Allen constateerden zij, dat Wilhelm het tijdelijke met het eeuwige verwisseld had. Over de vermoedelijke oorzaak echter van s mans dood ontstond een hevige twist tusschen de geleerden. Geen van hen kon toegeven, dat de ongelukkige bezweken was aan eenig gebrek van het lichaamsdeel, waarvan hij zijne speciale studie had gemaakt. En daar de slimme directeur wel zorg droeg, dat de medicus, die de cholera beoefende, er niet bij werd gehaald, bleef het ware beloop der zaak een diep geheim.

Den volgenden morgen klonk de treurmare door geheel het land: de acteur Wilhelm is overleden. Hij heeft zich dood gespeeld.

Het groote dagblad eindigde de lofrede op 's mans verdiensten met deze treffende woorden: De geheele natie is in diepen rouw gedompeld. Maar voor den kunstenaar zelven moet het eene zoete gewaarwording zijn geweest in de oogenblikkən van den korten en zachten doodsstrijd tot zich zelven te kunnen zeggen: Sterf nu, Wilhelm, want gij hebt het hoogste standpunt in de kunst bereikt. Sterf, voordat gij wellicht in een zwak oogenblik iets van uwen roem zoudt verliezen!

Behoef ik hierbij te voegen, dat tal van standbeelden voor den grooten Wilhelm verrezen. Zij stelden hem echter niet voor in eene der houdingen van zijn kortstondigen roem. Immers van alle schoone kunsten op Darwinia was de beeldhouwkunst de eenige, die zich niet afgaf met het nabootsen der natuur. Alle standbeelden hielden zich nauwgezet aan de leer der proportiën en waren volgens de regels der kunst met zeer geringe afwijkingen steeds in dezelfde houding voorgesteld en als naar één model gemaakt. 't Viel wel zeer moeilijk er eenige gelijkenis met de groote mannen, die zij moesten

voorstellen, aan te ontdekken. Doch tot dit doel stonden de namen in groote letters op de voetstukken uitgebijteld.

De Faam, die alles tot in 't oneindige pleegt te vergrooten, verkondigde, dat Wilhelm, toen hij achter de schermen was weggedragen, de hem door het dagblad in den mond gelegde woorden inderdaad in profetische geestverrukking zou hebben uitgesproken en dat hij toen met een glimlach om den mond in elkander was gezonken.

Ventriculus komt met schade en schande in aanraking met de justitie van Darwinia.

Bewondering voor de kunst op Darwinia zou ons bijna kunnen verleiden om den plicht der dankbaarheid te verzaken. En dat zouden we immers doen, als we onzen goeden pater Ventriculus, die het eerst den hemel van de schoone kunsten voor de Darwinianen ontsloten had, ongewroken lieten.

Mijne klassiek gevormde lezers kennen natuurlijk de geschiedenis van Prometheus. Uit den hemel had hij een vonk van het albezielende vuur der godheid gestolen, om zijnen beelden van klei den geest in te blazen. En wat was zijn loon? Hij werd tot straf met boeien aan eene rots geklonken, waar Jupiter's adelaar hem elken dag de lever kwam verscheuren. - Arme weldoener der menschheid! - Maar had onze Ventriculus niet op kleinere schaal hetzelfde geleden? Omdat hij het goddelijke vuur der kunst in zich omdroeg en omdat de barbaarsche mannen het hem wilden ontfutselen, moest hij in den kerker zuchten.....

Och, wel beschouwd, komt de vergelijking toch niet goed uit. Waarom ben ik er ook mee begonnen? Ik had dat vertoon van halfbakken geleerdheid maar liever heelemaal moeten achterwegen laten, om kort en goed te vertellen, hoe het den mishandelden pater ging, toen

hij zijn troost zocht bij de overheid van Darwinia, om zich voldoening te verschaffen voor de hem aangedane beleediging.

Eerst leverde hij eene klacht in bij de politie.

Hoor eens, pater, zeide de commissaris van Nieuw-Berlijn, - wat denkt gij wel van mijne politie? Zouden wij 't niet weten, als in de beschaafdste stad der wereld een mensch zoo maar verdwijnt en eenigen tijd wordt gevangen gehouden? Wat denkt gij wel van ons, en met welk doel verzint gij zulk eene handtastelijke leugen? - Om ons in een kwaden naam te brengen, om ons te beleedigen, niet waar? Tegen wil en dank, mijnheer, zie ik mij genoodzaakt u wegens misleiding en beleediging der politie in verzekerde bewaring te houden, totdat de rechterlijke macht mocht beslissen, dat gij op vrije voeten kunt gesteld worden.

Bij alle heiligen zwoer Ventriculus, dat het feit werkelijk had plaats gehad en dat het nooit in hem was opgekomen om de wereldlijke overheden eene smet aan te wrijven. Doch het bleek, dat de commissaris niet de man was, om zich door de aanroeping van al de namen, die op den kalender prijken, te laten overbluffen. Zonder genade werd onze pater in het cachot geworpen, om op nieuw een gedwongen vastentijd te ondergaan.

En dat deze vasten weken, ja maandenlang duurde, zult gij begrijpen, als ik u zeg, dat wellicht nergens ter wereld ooit eene justitie is geweest, die de zaken grondiger behandelde en uitvoeriger onderzocht dan die van Darwinia. 't Was in dat land geene zeldzaamheid, dat een gerechtelijk onderzoek langer dan een jaar aanhield. Gedurende dien tijd werden dan al de personen, die men slechts in de verte verdacht van in het vergrijp betrokken te zijn, voorloopig gevangen gehouden. Bleek ten laatste hunne onschuld, dan werden zij weder losge-

laten, zonder de minste schadevergoeding, ja zelfs zonder eenige verontschuldiging. Dan pakte men weder nieuwe verdachten op. Met hen herhaalde zich dezelfde geschiedenis. Waren ook dezen weder op vrije voeten gesteld, dan zocht de onvermoeide justitie nogmaals anderen op. Ja, het was al eens voorgekomen, dat de rechters, niet meer wetende, met wie zij begonnen waren, dezelfde personen bij vergissing nog eens lieten oppakken. Daar zulk eene wijs van handelen moest geacht worden in strijd te zijn met de liberale instellingen en met de individueele vrijheid, had men sedert de gewoonte ingevoerd, om ieder, die reeds eenmaal in hetzelfde proces onderzocht en onschuldig was bevonden, met eene kleine letter op den rug te brandmerken. Gij begrijpt natuurlijk, dat voor elk proces een nieuw letterteeken moest genomen worden. Want niets verhinderde, dat de justitie zulk een persoon wel eens voor eene andere zaak onder handen nam. Er waren enkele burgers, vooral renteniers en gepensionneerden, die veeltijds op straat liepen, wien het ongeluk van verdacht te worden zoo vele malen had getroffen, dat op hun rug geene plaats voor brandmerken meer overschoot.

Zoo duurde het door bemoeiingen der rechters met andere zaken zeer lang, voordat onze pater in behandeling werd genomen. Maandenlang zuchtte hij in den kerker en vervloekte zijne onvoorzichtigheid, dat hij zich door wraakzucht had laten verleiden om de justitie in deze zaak te betrekken.

Aan de droevigste zaken komt echter een einde. En zoo gebeurde het dan ook op zekeren morgen, dat Ventriculus werd gehaald, om voor den rechter van instructie te verschijnen. Met slappe trekken en bevende leden trad hij de zaal binnen. Doch zijn ontdaan voorkomen was niet in staat om den man van het recht te ver-

murwen. Met grimmig gelaat deed hij hem eenige vragen, naar wier beantwoording hij niet de moeite nam van te luisteren, om vervolgens op de eigenlijke quaestie te komen: het misleiden en beleedigen van de politie.

Wederom riep Ventriculus alle heiligen aan, om de waarheid van het feit en de zuiverheid zijner bedoeling te bezweren. Maar ook de rechter toonde weinig eerbied voor dergelijke onzichtbare getuigen te koesteren en vroeg op onverschilligen toon, of hij personen wist te noemen, die zouden kunnen bevestigen, dat inderdaad zulk geweld gepleegd was?

O ja, heer rechter, de daders waren met hun zessen, en de namen kan ik u opgeven.

Doe dat; maar weet wel, dat zij niet als getuigen kunnen dienen, omdat zij aangeklaagden zijn. Intusschen zal ik niet in gebreke blijven om hen voor mij te laten verschijnen en hunne verklaringen onderling te vergelijken. Doch noem mij onpartijdige getuigen!

Heer rechter, al de broeders van mijn klooster zullen bevestigen, dat ik twee nachten en twee dagen tegen wil en dank afwezig ben geweest en eindelijk in den ellendigsten toestand bij hen ben teruggekomen. Ook heb ik hun dadelijk een getrouw verhaal van mijn wedervaren gedaan.

Goed! dan zullen wij hen oproepen. Gij gaat intusschen weer naar uwe gevangenis.

Ventriculus wilde smeeken, smeeken allereerst om op vrije voeten gesteld te worden, en zoo dit niet kon, dan toch om wat beteren kost; maar de strenge rechter, die zijn dralen bespeurde, zeide grimmig: maak, dat gij wegkomt! - en tegelijk gaf hij een wenk aan den gerechtsdienaar, die hem vrij onzacht het vertrek uitstiet.

De kloosterbroeders werden gedagvaard. Doch 't spreekt van zelf, dat dit niet zonder de noodige formaliteiten en zonder groot tijdverlies kon geschieden.

Wederom had Ventriculus eenige weken in den kerker gezucht, toen hij nogmaals werd voor den dag gehaald, om thans voor het geheele gerechtshof te verschijnen. Wankelend en mismoedig trad hij de zaal binnen, doch op eenmaal voelde hij zich als het ware een nieuw mensch, toen hij den abt van zijn klooster in de bank der getuigen zag zitten. Die man zou de meest voldoende verklaring afleggen van zijn zachten gemoedsaard, van zijne waarheidsliefde, van zijn onberispelijk leven, van zijne plotselinge verdwijning. Vriendelijk knikte hij zijnen superieur toe en merkte in zijne blijdschap niet, dat deze het gelaat van hem afwendde en zich hield, alsof hij zijn binnentreden niet bemerkt had.

Na de gewone antwoorden omtrent de identiteit van den getuige te hebben ontvangen, vroeg de voorzitter: Pater Capacissimus, kent gij dezen man?

Nu eerst keek de abt onzen armen beklaagde aan en zeide met luide stem: neen!

De man beweert toch lid van uwe orde en inwoner van uw klooster te zijn.

Dat kan hij doen; maar ik van mijn kant meen dit voorgeven best te kunnen weerleggen door 's mans armoedig uiterlijk en slecht gevoed lichaam. 't Zou eene eeuwige schande voor keuken en kelder van ons eerwaardig klooster zijn, als wij zulk een hongerlijder een der onzen moesten noemen. Ook de eer onzer orde...

Ik gelast u den mond te houden, snauwde de rechter, - en niet meer te antwoorden, dan u gevraagd wordt.

Ventriculus stond onder dit alles met strakke oogen en wijd opengesperden mond. 't Was hem, alsof hij droomde. Eindelijk gelukte het hem de woorden uit te stooten:

Maar, eerwaarde Capacissimus, bedenk toch, dat ik maandenlang soberen gevangeniskost...

Zwijg, bulderde de rechter, - ik vraag u niets! Deurwaarder, roep den tweeden getuige!

Pater Bibulus werd binnengeleid, boog beleefd, gaf de noodige inlichtingen omtrent zijn persoon en antwoordde, toen men hem vroeg, of hij Ventriculus kende, glimlachend: o neen, ik weet niet ooit de eer te hebben gehad van dezen armoedigen man te hebben ontmoet.

Vraag ik u, of gij hem armoedig vindt? snauwde de rechter weder. - Houd uwe praatjes t'huis en antwoord ja of neen.

Neen! zeide Bibulus.

De derde getuige! beval de rechter.

Weder dezelfde verklaring.

En zoo ging het tot nommer tien toe.

Ventriculus zat daar bleek als een doode en scheen op het punt om te bezwijmen, toen de rechter zeide:

Mij dunkt, wij kunnen ons de moeite besparen om de overige dertig getuigen uit het klooster voor te roepen. De verklaringen zijn volkomen eensluidend, zoodat ik geene reden zie om hen voorloopig in gevangenschap te houden. Ik verklaar deze zitting voor gesloten. Den beschuldigde brenge men weder naar zijne gevangenis. Zijne zaak wordt tot eene nadere zitting verdaagd.

Ventriculus moest de zaal worden uitgedragen, waarbij ik de mededeeling kan voegen, dat dit op vrij onzachte manier met stompen en stooten geschiedde. Gelukkig, dat de arme man er niets van voelde.

Aan mijne lezers ben ik nog de verklaring schuldig, hoe het kwam, dat de kloosterlingen zoo hardnekkig weigerden Ventriculus als hun broeder te erkennen? Eene kleine inlichting over de manieren der rechterlijke macht in Darwinia zal oogenblikkelijk aan alle verwondering hierover een einde maken.

De leden van die macht behoorden tot de hoogste

aristocratie van Darwinia, echte geleerden, die zich bevlijtigd hadden om de kleinst mogelijke specialiteit der rechtswetenschap tot hun vak te kiezen. Dat zij derhalve zeer moeilijk een overzicht over eene zaak konden krijgen, dat zij zich nog moeilijker op een ander standpunt, dan 't geen zij bij de eerste opvatting hadden ingenomen, konden verplaatsen, dat zij zelfs niet luisterden naar partijen en advocaten, die hen tot eene andere meening trachtten te brengen, - dit alles spreekt van zelf, omdat het tot het wezen van zulke echte geleerden behoort. - Daarbij kwam nog iets anders: de rechterlijke betrekkingen stonden in Darwinia hoog aangeschreven, eerstens omdat zij alleen door rijke lieden uit de hoogste aristocratie bekleed werden, en ten andere, omdat zij, die ertoe benoemd waren, niet, zooals overigens alle ambtenaren in Darwinia, voortdurend in vrees verkeerden van door anderen verdrongen te worden. De rechters waren onafzetbaar. Deze onschendbare zelfstandigheid - want zij behoefden aan niemand rekenschap van hunne uitspraken en handelingen af te leggen - boezemde hun zelven een nog grooteren dunk omtrent hunne eigene waardigheid in dan het ontzag, waarmee het aan hunne willekeur prijs gegeven publiek hen naar de oogen zag. Kon het anders? Ach, de mensch in Darwinia stamde af van dezelfde apen als wij en was derhalve even goed als wij bedeeld met de eigenschappen, die ons van tijd tot tijd de apennatuur in herinnering brengen. Wie in Darwinia veel te zeggen had, kon het niet laten om zijne medeschepselen danig te plagen en te stompen; en wie weinig te zeggen had, verstond de kunst om voor de tuchtroede weg te kruipen.

De rechters hadden het voorrecht van in het eerste geval te verkeeren. Hoezeer ook door de beschaving ontaard, waren zij toch in dit opzicht volkomen getrouw

gebleven aan 's menschen oorspronkelijke natuur, dat zij aan de ongelukkigen, die in hunne handen vielen, hunne meerderheid danig lieten voelen.

Vooral hadden zij, die als getuigen werden opgeroepen, hieronder te lijden. Zoo iemand werd door de rechters behandeld, als ware hij de zwaarste misdadiger. Op ruwe manier werd hij opgeroepen, met dreigement, om, als hij niet op den tijd mocht verschijnen, geboeid opgebracht te worden. Zorgde hij ter rechter tijd tegenwoordig te zijn, dan kon hij erop staat maken minstens een geheelen morgen in de wachtzaal te moeten doorbrengen. Want al wisten die rechters ook zeer goed, dat hij bv. niet voor 's namiddags drie uur zou kunnen verhoord worden, dan bestelden zij hem toch 's morgens om negen uur. En wee hem, als hij niet stipt aan het bevel voldeed! Als wat veel getuigen in eene zaak moesten gehoord worden, was 't wel eens gebeurd, dat enkelen van die ongelukkigen dagen lang met wachten hadden doorgebracht en niet alleen al dien tijd uit hunne beroepen werden gerukt, maar ook aan de ruwe behandeling van deurwaarders en dienders waren blootgesteld. Kwam eindelijk hunne beurt, dan werden zij op den onaangenaamsten toon door de rechters afgesnauwd, zooals wij dat bij voorbeeld met de getuigen in 't proces van pater Ventriculus in de gelegenheid waren om te hooren.

't Gevolg van het een en ander was, dat ieder in Darwinia het als eene zware ramp beschouwde om als getuige te moeten dienen. Hoe licht kon de zaak zulk eene wending nemen, dat de getuige in verdenking viel van òf deel te hebben gehad aan het misdrijf òf van eene valsche verklaring te hebben afgelegd! Dan was het onmiddelijk gevolg preventieve inhechtenisneming, en waar was dan het einde der ellende?

Als derhalve in dit gelukkige land het een of andere

misdrijf gepleegd was, sprak het van zelf, dat niemand er getuige van was geweest. Ieder ontkende ten stelligste iets van de zaak te weten. Zag iemand, dat een medeburger bestolen of vermoord werd, dan zou hij er niet aan denken om hem te hulp te snellen. Integendeel, men ontliep de plek zoo snel mogelijk met de oogen stevig dicht geknepen en met beide handen voor de ooren, om toch naar waarheid te kunnen verklaren, dat men niets gezien en gehoord had. En moest men tegen wil en dank bij de zaak tegenwoordig zijn, dan gaf men elkander een wenk, die beteekende: monden dicht, vrienden, wij zullen elkanders tegenwoordigheid niet verraden!

Darwinia was dus ook in dit opzicht een zeer vrij land, dat men er vrijwat schelmstukken kon uitvoeren, zonder gevaar te loopen van ontdekt te worden. Zelfs de beleedigde of mishandelde partij was in den regel wijs genoeg om te zwijgen. Alleen een onpraktisch mensch, zooals pater Ventriculas, kon heb in 't hoofd krijgen om eene aangift te doen. Maar men bespeurt dan ook duidelijk uit zijn voorbeeld, welke de gevolgen van zulk eene roekelooze handeling konden zijn.

Naar mijne gemoedelijke overtuiging is zulk een toestand nog zoo heel verwerpelijk niet. Hij gewent de menschen aan de moeilijke kunst om elkanders feilen te vergoelijken en met den mantel der liefde te bedekken. Hij maakt de burgers inschikkelijk en vergevensgezind. Terwijl anders het heele land eeuwig in processen zou hebben gelegen over allerlei beuzelingen en dwaze rechthebberijen, zeide nu ieder, die een grein gezond verstand bezat, bij elke bedreiging van zijne tegenpartij om de zaak in rechten te brengen: Neen, vriend, dat nimmer! Grootere domheid dan procedeeren bestaat er niet. In de eerste plaats de beestige behandeling en dan de vreeselijke

sommen, die het kost. Liever geef ik alles toe, dan met u in rechten aan te vangen!

En wie zoo sprak, had gelijk. Want zoo'n proces was eene goudmijn voor allerlei volk, dat bij de rechterlijke macht behoorde, zooals deurwaarders, procureurs, advocaten en wat al niet. Die rekten het schaakspel tot in 't oneindige en schreven rekeningen uit, waarbij u de haren te berge rezen. Ook de staat genoot er zijn aandeel van. Want alle stukken moesten met zeer groote letters en met de regels zoo ver mogelijk uit elkander geschreven worden op heel gemeen papier, dat de staat voor fabelachtig hoogen prijs verkocht en met zijn zegel voorzag. Ja, ik zeg niet te veel, als ik beweer, dat zulk eene rechtbank eene bron van welvaart was voor de plaats, waar zij zich bevond. Gelijk toch zulk een Darwiniaansch proces in zijne hachelijke kansen best kan vergeleken worden met een hazardspel, had de aanwezigheid van eene rechtbank eenigszins dezelfde gevolgen als die van eene speelbank in eene badplaats. Het verpleite geld bleef bij slot van rekening toch in de plaats zelve. Geen wonder dus, dat elke stad in Darwinia het voor de grootste weldaad hield zulk eene rechterlijke inrichting te bezitten.

Om na deze lange uitweiding tot pater Ventriculus terug te keeren: Toen zijne kloosterbroeders lont roken, riep de abt allen bij elkaar, en sprak:

Geliefde broeders! Ventriculus is sedert vele maanden verdwenen. Ik vrees, dat dit in verband staat met die in der tijd op hem gepleegde geweldenarij der kunstenaars. Het laatste. wat hij mij zeide, was ten minste, dat hij aangifte bij de rechterlijke macht wilde doen. Op alle manieren heb ik het hem ontraden. Maar in zijne blinde woede wilde hij mij niet aanhooren. Is hij derhalve, zooals ik wel vermoed, met de justitie in aan-

raking gekomen, dan kent gij de mogelijke gevolgen. Welnu, hij drage die dan ook zelf. U allen bezweer ik bij alle heiligen om, in geval wij als getuigen worden opgeroepen, hem onvoorwaardelijk te verloochenen. Wij hebben hem nooit gekend. En, al konden wij hem ook redden, laten wij het toch niet doen, want wie kan berekenen, in welke onaangenaamheden wij ons zelven, ons klooster, de orde, de kerk zouden wikkelen. Dus, mijne broeders, gij weet, wat ieder uwer te doen staat.

De abt had niet zoo vele woorden behoeven te gebruiken, want ieder der kloosterlingen rilde bij de gedachte om voor een Darwiniaansch gerechtshof te moeten verschijnen.

Ziehier dus op zeer natuurlijke wijs de schijnbaar vreemde houding van Ventriculus' broeders en vrienden bij de terechtzitting verklaard. Wel woog het hun eerst wat zwaar op 't geweten, dat zij zich aan zulk eene brutale leugen zouden moeten bezondigen. Doch toen zij bij het binnentreden van Ventriculus zagen, dat de arme man er inderdaad onherkenbaar uitzag door al de ontberingen en het verdriet, dat hij had uitgestaan, legden de brave lui de hand op het hart en zeide ieder tot zich zelven: neen, die man kan onze oude Ventriculus niet zijn. Ventriculus zonder buik, zonder blozende wangen en zonder paarschen neus is Ventriculus niet. Wij behoeven ons niet aan eene leugen schuldig te maken. Want in waarheid, wij kennen hem niet meer.

Toen de waardige kloosterbroeders den persoon van Ventriculus verloochend hadden, nam de zaak voor den armen man eene nog ergere wending. 't Bleek nu, dat hij zich niet alleen had schuldig gemaakt aan misleiding en lastering der politie, maar uit de verklaringen der getuigen volgde, dat hij ook voor het gerechtshof een valschen naam en stand had opgegeven. Nu eenmaal

zulke dingen waren uitgekomen, kostte het opmaken van 't vonnis niet veel hoofdbreken meer. De zich noemende pater Ventriculus, wiens waren naam men niet had kunnen uitvorschen, werd veroordeeld tot vijf jaren gevangenisstraf en tot twee geldboeten, elke van zes honderd gulden, bij niet betaling te vervangen door twaalf jaren opsluiting. Daar zijne bezittingen na de veroordeeling terstond door de waakzame Kerk genaast waren, kon onze pater er niet aan denken om de boeten in klinkende munt te voldoen.

Ventriculus maakt kennis met het tuchthuis en de philanthropie. Doch al het uitgestane lijden wordt hem na zijn dood rijkelijk vergoed.

Zoo werd de zachtaardige man en humane liefhebber der schoone kunsten voor den tijd van zeventien jaren verbannen onder een gezelschap, waarin kwaadaardige boeven den boventoon voerden.

Toen hij de werkzaal of liever gezelschapszaal - want van werken kwam in deze kleine maatschappij niet veel - meer dood dan levend was binnengeleid, hieven al de aanwezigen ter zijner begroeting een luid gejuich aan.

Spoedig zag Sims, die zoowat president van het gezelschap was, dat men hier geen gewoon misdadiger voor had. Met spottend gelaat nam hij zijn pet af en zeide buigend: Welkom hier! Zeker een heer, niet waar? Gelief ons mee te deelen, welke de reden van uwe komst in ons midden is?

Ik ben onschuldig, zuchtte de arme man, - en niet alleen onschuldig, maar in plaats van zelf iets te hebben misdaan, heeft men juist mij beleedigd en mishandeld en moet ik nu bovendien uw vreeselijk lot deelen.

Wat dat vreeselijke lot betreft, antwoordde Sims, - behoeft gij ons niet te beklagen. Wij hebben het hier heel goed. Ons diner laat niets te wenschen over, onze kleeren zijn gemakkelijk, de slaapsteden zijn zacht, wij plagen ons de botten niet met arbeid, wij slapen

den slaap der gerechtigen Wij hebben 't veel beter dan de soldaten, die ons bewaken. Geen van ons zou zijn lot willen verruilen tegen dat van den schildwacht daar ginds in zijn bespottelijk pak en met zijn zwaar geweer op den schouder, die als een ijsbeer in zijne kooi moet heen en weer wandelen, terwijl wij hier, zooals gij ziet, bij eene lekkere kachel ons pijpje zitten te roken en, terwijl we welstaanshalve met de handen wat treuzelen, elkander inderdaad den tijd korten met allerlei grappige vertelseltjes. Denk maar eens na: die half uitgehongerde wapendrager staat te watertanden, als hij ons middagmaal ziet of liever ruikt voorbijdragen; want het zijne is niet half zoo goed als 't onze. Als wij 's nachts lekker onder onze wollen dekens liggen, loopt hij daar buiten te stampvoeten van de koude. En dan wordt de stumper nog eenige uren per dag door vlegelachtige korporaals en sergeanten gedrild, met den kolf van 't geweer op de teenen gestooten, afgevloekt en afgesnauwd, terwijl wij de middelen wel bezitten om onze bewaarders mak te maken, en de philanthropen ons telkens komen bezoeken, om naar onzen welstand te vernemen en, als ons iets mocht te kort gedaan worden, het land in rep en roer te brengen.

Voelt gij u waarlijk zoo gelukkig, vroeg Ventriculus met benauwde stem?

Volmaakt gelukkig, antwoordde de boef. - Slechts één ding ontbreekt ons hier: wij krijgen de ons toekomende portie brandewijn niet. En dat is hard. Als ik de zaak grondig overweeg, bestaat onze eenige straf in deze onthouding. Want voor het overige toont de staat van Darwinia zich voor ons eene recht liefhebbende moeder. Maar hebt gij onder uwe kleeren niet eene flesch meegebracht? Dat is hier zoo de gewoonte. Kom, voor den dag ermee, dan drinken wij op uwe aankomst!

Ventriculus moest tot zijn leedwezen bekennen, dat hij dit niet had gedaan, omdat hij de gewoonte niet kende.

Nu, hernam Sims, ik zie wel, dat gij zoo groen als gras zijt. Maar wat uwe onschuld betreft, daar geloof ik, met uwe permissie, net zoo veel van als niets. Ja wel, 't zijn lieve jongens, die heeren. Zij stelen en moorden op hunne eigenaardige beschaafde manier. Als den kwaadaardigsten dief zet ik onzen eerwaardigen staat Darwinia bovenaan. Dat leent millioenen op millioenen, om van die malle bont uitgedoste kereltjes bij duizenden te honden en tal van luie ambtenaars te voederen Ik wil niet vragen, of een der geldschieters ooit eene cent van het kapitaal heeft teruggezien. Maar dat spreekt ook van zelf, want waar zou de staat, die niets bezit, het vandaan halen? En de geleende sommen zijn lang verdwenen in de magen der soldaatjes en in de wijde zakken der ambtenaars. Ik vraag alleen: betaalt Darwinia nog interessen? Dit weet gij, als heerschap, waarschijnlijk beter dan ik. Doch men zegt, dat de geldschieters tegenwoordig worden afgescheept met een voddig stukje papier en dat onze brave staat eerstdaags een flink bankroet denkt te slaan, om zijn verloren krediet een weinig te herstellen. Die staat, mijnheer, is een fatsoenlijke dief. En zijn voorbeeld wordt ijverig gevolgd door onze achtbare bankiers, die de weduwen en weezen oplichten door hun van die voddige papieren op te dringen. En in 't zelfde schuitje varen al die ingenieurs, die den heelen dag zitten te zinnen op groote werken, die den staat en de aandeelhouders onverbiddelijk zullen ruïneeren, maar waarbij zij zich winstgevende posten bezorgen, die wel zoo lang zullen kunnen gerekt worden, dat gedurende hun leven de bom nog niet losbarst. En dan al die kooplui en industriëelen, die er, geloof ik, naar snakken

om zich van tijd tot tijd failliet te verklaren en schoon boek te maken..... Hoor eens, mijnheer, ik ben een man van ondervinding, en die onverbeterlijke leermeesteres heeft mij zoo wijs gemaakt, dat ik de heeren, die er het deftigst uitzien en het zalvendst praten, voor de grootste schurken houd. En zelden heeft deze stelregel mij in den steek gelaten. Uwe betuiging van onschuld is dus maar gekheid. En gesteld ook, dat de zaak, waarom gij thans in de gevangenis komt, eigenlijk onrechtvaardig is, dan hebt gij toch duizend boevenstreken gepleegd, waarom gij verdiend had gehangen te worden.

Och neen, daarin vergiste die pessimistische Sims zich nu toch wezenlijk. Het eenige, wat de goede pater zich te verwijten had, was al te groote vriendelijkheid jegens de schoone sekse en van tijd tot tijd een klein roesje, - en overtreding van de vasten... ja, dat was ook wel eens gebeurd. Maar voor al zulk kattekwaad had hij na elke biecht zwaar geboet. En de goede man voelde, al was hij ook te goedaardig om het uit te spreken, dat hij vrij wat minder op zijn geweten had dan de meeste van zijne collega's, die ter verheerlijking van de Kerk wel eens handelingen gepleegd hadden, die zij niet in de biecht behoefden te bekennen, maar die hem loodzwaar op 't geweten zouden hebben gelegen. Doch daarom stond hij dan ook in den reuk van geen heel ijverig geestelijke te zijn.

Hij zat dus nog in 't gevoel van zijne onschuld over Sims' woorden te suffen, die hem met het gros der fatsoenlijke lui hadden gelijk gesteld, toen deze hernam:

Nu vriendje, wij zullen maar niet verder vragen, want dat zal bij nadere kennismaking wel uitlekken. Wij zullen 't u ook niet al te kwalijk nemen, dat gij verzuimd hebt eene kleine hartsterking binnen te smokkelen, want gij ziet er inderdaad zoo schaapachtig uit, dat wij u ge-

looven, als gij zegt deze gewoonte niet te hebben gekend. Maar, waarde groen, begin nu eens met ons te vertellen, wat gij in de wereld geweest zijt?

Ventriculus, hoewel anders niet vervaard voor een klein noodleugentje, wist op 't oogenblik niets anders te zeggen dan de zuivere waarheid.

O jongens, dat is lollig riep Sims. De meesten onder u weten waarschijnlijk niet, wat een geestelijk heer is, maar dat zult gij gaandeweg wel vernemen. Vooreerst zal deze zoogenaamde Ventriculus ons allen de biecht afnemen en dan zal hij de mis houden en voor ons preeken. Gij zult eens hooren hoe aardig. Kom, ik begin met mijne biecht. Ga zitten, pater!

En nu werd de arme man gedwongen de bij zulke gelegenheid gewone woorden uit te spreken. Daarna moest hij eene biecht aanhooren, zoo gruwelijk, zoo godslasterlijk, dat hem de haren te berge rezen, terwijl al de overigen het uitschaterden van lachen. Na afloop beval Sims: en nu de absolutie!

Mijn hemel, zoo iets was Ventriculus onmogelijk. Hij weigert. Men wil hem dwingen met slagen en stompen...

Doch plotseling komt de gevangenbewaarder binnen stuiven en roept: stil, jongens, daar is de patroon met zijne vrouw!....

In een oogenblik zaten al de boeven met het zoetsappigste gelaat van de wereld voor zich te kijken.

De heer, dien de gevangenbewaarder den patroon had genoemd, was een dier zonderlinge wezens, die ik geloof, dat wij in onzen tijd philanthropen noemen. 't Zijn inderdaad goedhartige en welmeenende lui, maar onze Lieve Heer heeft hen bij toeval met eene geheel bijzondere soort van oogen geschapen. Die oogen zijn namelijk zoo ingericht, dat zij den dienst van verrekijkers doen. Nu gaat zoo'n man met het prachtige denkbeeld uit om de

ellende zijner medemenschen te verlichten en allen, die zich door dwaze en domme handelingen ongelukkig hebben gemaakt, zoo mogelijk terecht te brengen. Gij zegt, dan behoeft hij niet ver te gaan. Want kijk, daar vlak achter zijn huis in de armenbuurt wonen ongelukkigen genoeg. Daar is bij voorbeeld een timmermansknecht met eene vrouw en tien kinderen; een oppassende kerel; maar hij is nu al drie maanden ziek geweest. In al dien tijd is geene cent verdiend, behalve dat de arme vrouw, die zich toch al half dood werkte met den kranke op te passen en huis en kinderen zoowat in orde te houden, eenige dagen uit schoonmaken is gegaan. Maar 't gaf niet veel. Toen is ook het laatste stuk naar den lommerd gebracht, - een mensch moet toch eten, en twaalf menschen moeten nog meer eten. Toen zag zij er zoo onttakeld uit, dat zij zich in geen fatsoenlijk huis meer kon vertoonen. En bovendien, de brave lui, bij wie zij werkte, klaagden, dat zij zoo gulzig at en dan nog boterhammen en alle eetwaren, die zij machtig kon worden, mee naar huis sleepte. En zwak of misschien lui was zij ook. Kortom, onbruikbaar, - afgedankt. Als die menschen nu niet willen stelen, moeten zij doodhongeren. Kom, philanthroop, help, - 't is in uwe buurt, en de kinderen hebben ook al eens bescheiden bij u aangebeld, zoodat gij hun toestand, als gij u de moeite gaaft van navraag te doen, heel goed zoudt kunnen kennen.....

Doch ik heb immers gezegd, dat des philanthroops oog geschapen is als een verrekijker. Die ellende ligt veel te na in zijne buurt, - hij kan haar niet zien.

En in zijn huis heeft hij eene dienstmeid, - een mooi bakkesje. Maar zij is op den slechten weg. Jongens, jongens, wat heeft de duivel haar in zijne klauwen. Dat wil zeggen, niet de duivel niet hoornen, staart en bokspooten. Och neen, die is, dunkt mij, niet zoo heel ge-

vaarlijk voor het zieleheil van onze knappe burgerdeernen. Maar ik bedoel den duivel in de gedaante van fijne jongere en oudere heeren met de zakken vol rijksdaalders en het lichaam vol verdachte medicijnen. Die gaan als brieschende leeuwen rond, om aan de mannen uit het volk ziekelijke, verkwistende, ontevredene vrouwen en klierachtige kinderen te schenken. - Mijnheer de philanthroop, doe toch wat aan dat schepsel, voordat het te laat is. Want in den grond is het eene trouwe, goedhartige meid, wier opvoeding erg veronachtzaamd werd en die maanden lang in uw huis heeft geleefd, zonder dat gij u verwaardigd hebt haar een woord toe te spreken. 't Is bovendien eene wees. Kom, spreek haar eens hartelijk toe. Want waarachtig, 't kind, dat behoefte aan liefde heeft, zonder ooit liefde te mogen ondervinden, heeft de valsche vleierijen van een geroutineerden fat voor echte munt opgenomen, en nu zinkt ze dieper en dieper. Kom, help!...

Maar wat zeg ik? Gij kunt haren toestand niet waarnemen, want uw oog werkt bij wijze van verrekijker.

Eens zal zij misschien onder 't bereik van uw zonderling georganiseerd oog vallen. Ja, in den tijd, dat de politie haar als verpeste lichtekooi dronken uit de goot zal oprapen, dan zal zij wellicht in uw gezichtsveld vallen.

En als die familie van den timmerman aan 't stelen is geraakt en opgegroeid tot een troep liederlijke vagebonden. Ja, dan verandert de zaak geheel...

Nu wil ik niet beweren, dat die philanthropen er kwaad aan doen met hunne hand enkel aan de verst afgedwaalden en hopeloos verlorenen toe te reiken. Integendeel, ik zeg altijd maar: beter laat dan nimmer. En ik vind, dat de kankerlijder of teringpatiënt toch ook een dokter noodig hebben, al is het doodsgevaar met geene mogelijkheid van hen af te wenden. Maar ik zou

toch twijfelen aan de praktische inzichten van den arts, die weigert zich in te laten met kranken, die misschien nog met eene kleine moeite te herstellen zijn, en zich alleen wil afgeven met hopeloos verloren chronische patiënten. Zoo ook de philanthroop...

Doch ik vergeet daar, dat de man niet anders kan. Hij wil gaarne helpen, maar zijn oog is nu eenmaal georganiseerd als een verrekijker. Doe er eens wat aan!.,.

Er zijn zwartgallige bedillers, die willen weten, dat de philanthropen zoo averechts te werk gaan uit gemakzucht. Die ongelukkigen in uwe onmiddelijke omgeving hangen u als eene klis aan 't lijf. Maar die andere ongelukkigen in ver verwijderde landen kunnen u niet aan de ooren zaniken, en de heeren en dames in de gevangenissen en verbeteringsgestichten worden behoorlijk vast gehouden, zoodat gij u met hen kunt inlaten zooveel en zoo weinig als u schikt. Bovendien, zoo'n philanthropie bij eclatante schurken en in den vorm van genootschap gedreven werpt nog eenige eer af, terwijl die andere gedoemd is om zoo geheel in stilte te werken...

Foei, zeg ik, - zij, die zoo spreken, zijn zwartgallige menschenhaters, en wij, lieve lezers, houden ons aan onze oorspronkelijke opvatting, dat de heeren en dames philanthropen heel beste menschen zijn, die slechts het ongeluk hebben van door onzen Lieven Heer met verrekijkerachtige oogen te zijn geschapen.

De Darwinianen waren natuurlijk nog niet zoo goed als wij in de zaak der philanthropie te huis. Maar toch waren deze heer en dame, die de boeven hunne patronen noemden, reeds een voorspel van de humaniteit, die eenmaal ook deze maatschappij zou gaan beheerschen.

De patronen lieten zich bij voorkeur in met Sims, omdat hij de grootste boef was. Hij verstond uitnemend de kunst om hen te vleien.

Sims klaagde, dat er in de laatste dagen te weinig vet in 't eten was geweest, dat er te veel beenderen bij 't vleesch werden gegeven, dat de directeur onbeschoft was. En de patronen teekenden dit alles in hun boekje aan, om voor de ongelukkigen eene klacht in te leveren bij de vergadering der zeventigmannen, die zoo iets gaarne aangrepen om Glatthaut en zijnen collega's eenige speldeprikken te kunnen toebrengen. Verder zouden zij niet nalaten eenige kolommen van het dagblad te vullen met luidklinkende reclames voor hunne menschlievende gezindheid... Ja, zoo'n beetje ijdelheid en publiek vertoon kan nooit kwaad.

Nadat de patronen zich nauwkeurig omtrent alles hadden laten inlichten, deelden zij eenige boekjes en versnaperingen uit. Die boekjes, waarin stond, dat zij ongelukkige, maar in den grond heel brave kerels waren en goed moesten oppassen, werden door de gevangenen gebruikt om de sigaren, die zij gekregen hadden, op te steken.

Toen de patronen op het punt stonden om de deur uit te gaan, waagde Ventriculus eene stoute poging. Met smeekend gebaar trad hij hun in den weg en zeide:

Om godswil, weest mijne voorspraak. Ik zit hier onschuldig. De kunstenaars hebhen mij mishandeld. Toen heb ik de onvoorzichtigheid begaan van mij bij de politie te beklagen. Voor het gerechtshof hebben mijne broeders mij verloochend... Ach, lieve menschen, helpt mij!

De patronen keken hem, die zoo sprak, verbijsterd aan. Zij begrepen niets van de zaak. De onschuld viel niet in hun gezichtsveld. Daarop wendden zij zich tot Sims met een blik, die zooveel zeggen wilde als: is die man wel bij zijn verstand?

Sims haalde met een spotachtig gebaar de schouders op en zeide:

Die man beweert zoowat bij vergissing hier te zijn beland. We kunnen er niet achter komen, wat hij eigenlijk heeft uitgevoerd, maar veel goeds is het zeker niet.

Om godswil, smeekte Ventriculus, doe dan navraag bij de politie, bij de rechters.....

Hoor eens, zeide mijnheer de philanthroop, als ik u een goeden raad mag geven, is het deze: beken eerlijk, hoe vele moorden gij begaan hebt.

Och, lieve heer, geen enkelen!

Dan behoort gij niet tot ons veld van werkzaamheid. Niet waar, lieve vrouw? voegde hij erbij, zich tot zijne gezellin wendend. En toen deze toestemmend knikte, vervolgde hij: Gesteld, gij spreekt de waarheid, wat zullen wij dan met u aanvangen? Als gij goed zijt, wat zullen wij dan aan u verbeteren? Maar ik ben zoo vrij u niet te gelooven. Doe eene volledige bekentenis en dan zullen wij zien, of uwe euveldaden zwaar genoeg zijn om u voor de bemoeiing der philanthropie in aanmerking te doen komen.

Ventriculus bleef als verplet staan, en het echtpaar verwijderde zich, terwijl mijnheer Philanthropie den boef Sims, die duidelijk in zijn gezichtsveld lag, omdat hij drie moorden had begaan, vriendelijk op den schouder klopte, met de woorden:

Pas nu maar goed op; dan zullen we zien, of we nog het een en ander tot veraangenaming van uw leven kunnen gedaan krijgen.

Och ja, zeide mevrouw, onder 't naar huis gaan, - ik vind, dat die arme Sims er tegenwoordig slecht uitziet. Zijne klachten over het eten zijn zonder twijfel gegrond. Zouden wij hem niet eene halve flesch wijn en een paar koppen bouillon per dag kunnen bezorgen?

Wij zullen zien, lieve! Zooveel is zeker, dat het eene heilige verplichting van den staat is om het leven van

deze hulpelooze raenschen, die geheel aaa zijne genade zijn overgeleverd, niet alleen zoo lang mogelijk te rekken, maar het ook zoo aangenaam te maken, als de treurige omstandigheden, waarin zij vervallen zijn, dat toelaten. -

Toen de deur achter de bezoekers gesloten was, grijnsde Sims onzen pater kwaadaardig aan en zeide:

Hebt gij nu gemerkt, hoe 't met u staat? Wildet gij onze voorrechten deelen? Nu, dan hadt gij eerst moeten zorgen u de eer waardig te maken om een pleegkind der philanthropie te zijn. Dat voorrecht, vriendje, krijgt men niet voor niets. Men moet eerst den Rijstebrijberg van zoude en misdaad hebben doorgegeten, om in haar Luilekkerland te komen. Maar gij zijt een rare snaak en zult ons nog lang moeten amuseeren. Komaan, vertoon nu de mis eens!

En weder werd Ventriculus met slagen en stompen tot deze godslasterlijke vertooning gedwongen. Terwijl hij met diep neerslachtig gelaat en bevende stem stond te zingen, maakten de boeven er de dolste en vuilste grappen bij. Zelfs de gevangenbewaarder kon zich niet van lachen onthouden. Deze man toch waagde het niet de partij voor den armen mishandelde op te nemen. Hij had immers gemerkt, dat de pater een verstooteling was van de gevreesde philanthropie. Tegen hen, die hare gunst genoten, waagde hij het niet een vinger uit te steken, omdat haar machtige arm langs allerlei zijwegen zijn lot en dat van zijne vrouw en kinderen onder zijn bereik had. En, ronduit gezegd, was ook hij zoozeer aan deze omgeving gewend, dat hij niet bijzonder veel geloof sloeg aan Ventriculus' beweerde onschuld.

Behoef ik u te zeggen, dat de toestand van den armen pater er na dezen dag niet beter op werd? De man werd op de ellendigste manier gekweld en geplaagd,

en vooral, toen de boeven instinctmatig begonnen te gevoelen, dat er eigenlijk geen kwaad in den goedhartigen kerel stak, hielden zij als echte duivels met hem huis.

't Gevolg van deze kwellingen was, dat hij in eene zware ziekte verviel. Zijne maag, die aan de fijne keuken en goeden kelder van het klooster gewoon was, had zich reeds lang verzet tegen den stevigen en flinken kost, waarmee 's lands gevangenen gevoed werden. Thans kwam er een zenuwlijden bij. De dokter van het gesticht, die zijne specialiteit had gemaakt van de schrammen en builen, die de gevangenen elkander bijna elken dag toebrachten, wist niet, wat met hem aan te vangen, en liet hem naar 't hospitaal brengen.

Daar werd hij trouw bezocht door een professor met eenige studenten, die elken dag eene nieuwe kwaal aan hem ontdekten en hem in overeenstemming met hunne bevindingen ook elken dag nieuwe geneesmiddelen voorschreven. Na korten tijd dachten zij op één punt eenstemmig: dat de man stervende was. Reeds eenige uren te voren had hij dit zelf gezegd en gedaan gekregen, dat eene boodschap naar het klooster werd gezonden, om hem de genademiddelen der Kerk te komen toedienen.

Nu de zaak zoo stond, bevlijtigden de broeders zich om aan zijn verzoek te voldoen. Wat bij die laatste biecht is voorgevallen, kan ik niet meedeelen, maar ik houd het voor zeker, dat hij de voldoening heeft gesmaakt van volkomen in zijne eer en rechten hersteld te worden.

Waaruit ik dit opmaak?

Toen hij de oogen voor de eeuwige rust had gesloten, wilden de studenten als gieren op zijn mager lichaam aanvallen, om het ten nutte der wetenschap te doen strekken. Maar toen traden de geestelijken met zoo groot misbaar op, dat niemand het waagde de hand aan het

stoffelijk overschot te slaan. Zij namen het met de grootste praal mede naar hun klooster.

Eenige zondagen daarna werd openlijk in de kerken de heiligverklaring van pater Ventriculus afgelezen. Daarbij werd uitdrukkelijk vermeld, dat bij de eerste martelaar van Darwinia was. Wie echter zijne folteraars geweest waren en om welke reden hij gemarteld was, hierover bewaarde men een diep stilzwijgen, en aangezien de leden van dit kerkgenootschap in geen land gewoon zijn naar redenen te vragen, bleef deze zaak voor immer in het diepste duister gehuld.

Later werden zijne beenderen als reliquie bewaard en verkregen als zoodanig het vermogen yan wonderen te doen. 't Voornaamste van deze wonderteekenen was, dat telken jare op den dag zijns overlijdens de gezamenlijke standbeelden van Darwinia met groote droppels zweetten en tranen vergoten uit hunne klassiek opengespalkte en van oogappels verstokene oogen. Tevens meende men te hebben opgemerkt, dat op dien dag de philanthropen de koorts kregen en 's lands politie zich een buitengewoon zwaren roes aandronk. - De rechterlijke macht was natuurlijk geene verantwoording schuldig en de geestelijkheid kocht alle nadeelige gevolgen af door eene menigte zielmissen en tallooze waskaarsen.

Hoe een knap leermeester het onderwijs dienstbaar maakt aan de opleiding tot alle Darwinistische en maatschappelijke deugden.

Ik heb vroeger gezegd, dat Glatthaut, de man, die zijn tijd en zijn eigenbelang begreep, het onderwijs op Darwinia een nieuw leven inblies door er een aesthetischethisch element in op te nemen. Dat het aesthetisch element al dadelijk eene hooge vlucht nam, bleek ons uit enkele voorbeelden. Ja, er waren oogenblikken, waarin Glatthaut het hoofd schudde over de toewijding zijner landgenooten aan de schoone kunsten. Als hij elken dag in de couranten inschrijvingen zag geopend, om geld voor nieuwe standbeelden bij elkaar te krijgen, bekroop hem de vrees, dat 's lands schatkist er schade onder zou lijden. Als hij de muziekuitvoeringen aanhoorde, duchtte hij, dat de razernij tot bedenkelijke uitbarstingen mocht overslaan. Als hij vernam, wat van tijd tot tijd in de schouwburgen plaats greep, kon er, meende hij, wel eene geestelijke epidemie uitbreken, gelijk aan die, waaraan de oude Abderiten leden. Maar dan dacht hij weer: och kom, wat zal het schaden? Darwinia ligt buiten het wereldverkeer. De wereld schijnt zelfs niet te weten, dat er een Darwinia bestaat. Laat de goede lui hun potje koken, zooals 't hun best smaakt. Al dat gewurm geeft bij slot van rekening eene heilzame afleiding, die

mij 't regeeren gemakkelijk maakt. En buitendien, ik heb eenmaal de lont aan 't kruit gelegd, laat het vuurwerk nu in godsnaam afgaan, zooals het wil.

Doch ik heb ook gezegd, dat Glatthaut het zedekundig element in opvoeding en onderwijs tot zijn recht liet komen. De groote moeilijkheid hierbij was, dat de zedeleer binnen de palen moest blijven, die haar door den staatsgodsdienst waren aangewezen. Niets, wat iemand, wie 't ook zij, ergernis kon geven, mocht daarbij worden aangeroerd. Van geen enkel geloofsartikel mocht worden uitgegaan. Dat dus de invloed der Katholieke heeren op de school ten strengste was buitengesloten, spreekt van zelf. Maar dat zelfs de aan niets geloovende onderwijzer eene lastige taak had, zal ieder beseffen, die eenigszins bekend is met den gevoeligen aard van dit Kruidje-roermij-niet.

Men moest zich houden aan de in het Darwinismus neergelegde beginselen van zedekunde. Eén onderwijzer in Nieuw-Berlijn, had bijzonder den slag om op dit terrein een heilzamen invloed op de gemoederen der jeugd uit te oefenen. Hij ging bij voorbeeld in dezer voege te werk.

Wie van u, kinderen, weet mij te zeggen, wat leven is? Antwoordt nu niet, door als een troep wilde beesten tegen elkander in te schreeuwen. Wie 't weet, moet fatsoenlijk den vinger opsteken.

Wel dertig vingers verhieven zich.

Zoo, weet gij allen het! Welnu, Kareltje, zeg gij het dan maar!

Leven, zeî Kareltje, is levenmaken, zooveel als we kunnen, in de school, in huis, op de straat.....

Ja zeker, daar hebt gij gelijk aan. Dat is zonder twijfel eene der wijzen, waarop het leven zich openbaart; en den echten Darwiniaanschen jongen past het zijn levenslust in dezer voege te uiten. Daardoor toont hij,

dat het echte Darwiniaansche bloed door zijne aderen vloeit en dat der vaderen vrijheidszin niet in hem is uitgedoofd. Maar eigenlijk is leven toch nog wat anders. - Gij Hein!

Leven is, als vader t'huis tegen moeder aangaat....

Zoo, doet hij dat? en wat zou daar de reden van zijn?

Moeder zegt, dat hij dan in 't Blauwe Konijn weer te veel gezopen heeft....

Gij meent ‘gedronken’, niet waar? Een kind moet leeren zich van ordentelijke woorden te bedienen...

Neen, moeder zegt ‘zuipen’...

Zij bedoelt ‘drinken’, lieve knaap! - Zoo is brandewijn drinken dan leven, niet waar? Weet gij nog meer?

Niettegenstaande 't verbod riepen alle stemmen tegelijk:

Ja, eten, meester!

Goed zoo, kinderen! Maar niet tegelijk spreken, hoort! Dus meent gij, dat eten en drinken leven is. Maar luistert nu eens oplettend toe, dan zal ik u wat vertellen:

In heel, heel ouden tijd, bij een volk, dat al lang niet meer bestaat, leefde een wijs man, die de volgende vraag stelde:

Leeft een mensch om te eten of eet hij om te leven?

Deze diepzinnige vraag lokte een grooten strijd uit. De menschen konden het niet eens worden. De eene partij, waartoe over 't algemeen de rijken behoorden, zeide: een mensch leeft om te eten. Dat spreekt van zelf. Wat zal men bij slot van rekening anders met zijn geld aanvangen dan lekker eten en drinken? - Maar de andere partij, waarbij de armen zich voegden, beweerde: Neen, een mensch eet om te leven. Want het gebeurt ons vaak genoeg, dat wij op 't punt staan om van honger te sterven, en dan zijn we blij, als we maar weer zooveel hebben verdiend, dat we kunnen eten om ons leven te rekken.

Deze twist nam hand over hand toe. Ieder hield zijne streng vast. En, zooals dat bij zulke gelegenheden pleegt te gaan, zij werden steeds grimmiger tegen elkander. Ten laatste had het heele land zich verdeeld in twee vijandige kampen, die de namen kregen van de Leefeters en de Eetlevers. Op elk gebied werden deze partijleuzen toegepast, op staatkunde, godsdienst, onderwijs, kleederdracht; 't was overal en altijd de eerste vraag: wat zijt gij van uw geloof, een Eetlever of een Leefeter? - Ja, omdat het ruwe en onbeschaafde menschen waren, die oneindig veel dichter bij de apen stonden dan wij, hadden er somtijds bloedige vechtpartijen plaats....

Ha, riep een jongen, nu zal het vertelsel beginnen!

Neen, 't is al uit, zeî de meester.

De geheele school keek zeer teleurgesteld, en als iemand het had durven doen, zou hij ongetwijfeld gezegd hebben, dat hij het een flauw vertelsel vond.

Lieve kinderen, hernam de verstandige onderwijzer, zooals ik zeide, die barbaren pleegden, omdat zij 't over de vraag niet eens konden worden, moord en doodslag. Wij zijn beschaafder en verstandiger, niet waar? en blijven derhalve elkander verdragen en als goede vrienden behandelen, al verschillen wij ook hemelsbreed van gevoelen. Maar juist omdat wij wijzer en verstandiger zijn dan die oude volken, moet gijlieden mij nu eens zeggen, welke van de beide stellingen de ware is? Wat zoudt gij willen zijn, Leefeters of Eetlevers? De Leefeters moeten de rechter en de Eetlevers de linkerhand opsteken.

In een oogwenk hadden allen zonder aarzelen de rechterhanden opgeheven; 't was duidelijk, die kleinen wilden liefst leven om te eten.

Slechts één jongen liet beide armen op de schooltafel liggen. Toen de meester dit bemerkte, vroeg hij:

Hoe is het, Herman, hebt gij weer zitten suffen en slapen, of zrjt gij te lui om eene van uwe beide vlerken uit te slaan?

't Was eigenlijk eene min gepaste uitdrukking, die de meester daar gebruikte. Maar de man werd kribbig, en in zulke gevallen placht de aard van onze ‘apelike progenitors’ ook bij hem volgens atavistische wetten wel eens de overhand te krijgen.

Herman kreeg eene kleur en antwoordde: Neen, mijnheer, - want de beschaving van Darwinia bracht mee, dat men een meester niet meester mocht noemen; de hoofdonderwijzers heetten daar ‘Heeren van de Tweede Klasse’, terwijl de officiëele titel der ondermeesters luidde ‘Heeren van de Eerste Klasse’. Doch omdat deze titels voor het dagelijksch gebruik te lang waren, noemden de jongens allen kortweg Mijnheer. - Neen, mijnheer, zeide Herman, ik heb heel goed opgelet en begrijp uwe vraag ook best, en juist daarom houd ik mij buiten stemming.

Hoe dat zoo? Kunt gij dan niet doen, 't geen ieder fatsoenlijk mensch doet: eene partij kiezen? Knaap, dat moet gij leeren. Want wie in de maatschappij niet tot eene partij behoort, is een doodvreter. Kies dus: Eetlever of Leefeter, wat van beiden?

Mijnheer, zeide de jongen, ik kan niet kiezen, omdat ik geloof, dat beiden gelijk hebben.

Zeg op, hoe kan dat?

Wel, mijnheer, als men eerst aan tafel komt en honger heeft, eet men om te leven. Maar als de honger gestild is en men van de verdere gerechten voor 't lekker blijft dooreten, dan leeft men om te eten.

De meester dacht een oogenblik na. Toen knikte hij goedkeurend en zeide:

Waarachtig, Herman, gij zijt toch een knappe jongen.

Ga zoo voort, ventje; ik voorspel, dat gij mettertijd, als gij braaf blijft leeren, een van onze grootste staatsmannen en geleerden wordt.

Maar, vervolgde hij, hiermee is de vraag, die ik u 't eerst voorlegde, nog niet opgelost. Ik vroeg, wat leven is? 't Zij men nu aanneemt, dat de mensch leeft om te eten, 't zij men overhelt tot het gevoelen, dat hij eet om te leven, 't zij - 't geen ik ook geloof - beiden waar zijn, dan volgt hieruit toch onmiddelijk, dat leven niet hetzelfde is als eten; want in 't eene geval is eten het middel tot het leven, in 't andere is eten het doel des levens; 't leven zelf is het derhalve niet. Komt, dan maar weer van voren af, kinderen: wat is leven?

De zaak had na zulk een ingewikkeld voorkomen aangenomen, dat geen der leerlingen, zelfs de hoopvolle Herman niet, het waagde op nieuw eene meening op te werpen. Hierom nam de kundige onderwijzer zelf het woord:

Ja, ziet ge, kinderen, zoo gaat het, als men de zaken grondig onderzoekt. Dan staan we met den mond vol tanden bij dingen, die we meenden heel goed te weten. Komt, laat mij u dan een weinig te hulp komen.

Er zijn geleerden, die beweren, dat leven stofwisseling is, en dat kan ook wel waar zijn. Maar aangezien deze bepaling op 't oogenblik niet tot mijn zedekundig doel kan dienen, laten wij haar voor 't geen zij is.

Een Duitsch philosoof heeft het leven gedefiniëerd als ‘het lijden der zelfzucht’. Begrijpt gij dat?

Neen, neen! -

Dat is ook niet noodig. - Een andere zeide, dat het leven ‘de grootste domheid is, waaraan het zalige Onbewuste zich heeft schuldig gemaakt. - Begrijpt gij dat?

Neen, neen!

't Is ook niet noodig. - En dan moet een ander in

ouden tijd, - maar 't was, naar men zegt, geen Mof - verklaard hebben, dat leven was ‘liefhebben’.

Hier schaterden al de jonge Darwiniaantjes het uit. Nog maller dan die Moffen! riepen zij. - Gij moet namelijk weten, lezer, dat, ofschoon de aristocratie van Darwinia van zuiver Duitschen bloede afstamde, zij dit toch niet wilde weten, en dat de grootste scheldnaam, dien ze elkander naar de ooren plachten te gooien, het woord ‘Mof’ was.

Ik ga dus verder, vervolgde de meester, en vraag: wat hebben de groote Darwin en zijne apostelen gezegd of liever bedoeld? Want ge moet weten, dat men zich niet te veel aan de letter moet houden. Die mannen toch hebben ten behoeve van hunne met vooroordeelen behepte tijdgenooten wel eens termen gebruikt, die ons op ons verheven standpunt minder juist voorkomen. Onthoudt, lieve kinderen, dan deze eenig ware bepaling:

Leven is strijden om het bestaan.

Zegt mij dit nu allen eens driemalen na, opdat het vast in uw geheugen geprent worde.

Goed zoo! - Nu vraag ik: begrijpt gij het?

Ja, mijnheer, zei Herman, dan is leven eigenlijk met andere menschen om het eten vechten.

Gedeeltelijk, mijn lieve jongen, is dit waar; maar 't is niet de geheele waarheid. Of hebt gij dan niets anders noodig dan eten?

O ja, mijnheer, ook drinken; maar daar behoeven we niet om te vechten, want de pomp geeft genoeg voor allen.

Houdt uw vader er dan ook eene jenever- of wijn pomp op na? Of denkt ge, dat, als er eens zoo'n pomp bestond, de Darwinianen er niet als razenden om zouden gaan vechten? - En hebt ge dan geen lucht en licht noodig?

O ja, mijnheer, maar daar vechten de menschen ook niet om.

Zoo, denkt gij dat? Maar als in deze kamer eens duizend menschen opgepropt waren en er slechts een klein luchtgat in de deur was, dan zoudt ge eens zien, hoe ze zouden vechten om 't grootste deel van die lucht te krijgen. - Maar om niet langer bij zulke alledaagsche behoeften stil te staan, zoudt gij denken, dat onze onovertroffen minister Glatthaut dag aan dag den fellen strijd om 't bestaan strijdt, om eten, drinken, kleeren, lucht, licht aan anderen te ontweldigen en voor zich te nemen? Dat is immers niet denkbaar, want de man heeft het geld bij hoopen liggen. Welk doel zou dus het leven of de strijd om 't bestaan van zulk een man hebben?

Geen der knapen kon dit doorgronden. Een waagde de vooronderstelling, dat bij hem de strijd om 't bestaan wel ten doel kon hebben zich op zijne plaats te handhaven tegen zijne vrouw en schoonouders; maar een gestrenge blik van den meester legde hem het zwijgen op.

Ziet kinderen, dat weet gij alweer niet. Dan zal ik het u zeggen. Een man als Glatthaut vecht tegen al zijne gelijken om eer te verwerven en om over allen te kunnen heerschen. Men noemt dit edele streven eerzucht en heerschzucht. Zegt mij driemaal na: eerzucht en heerschzucht zijn de grootste deugden. - Goed zoo! - Weet gij, wat eerzucht en heerschzucht is?

Neen, neen!

Dan zal ik het u zeggen. Wat is eer? - Een gek moet in den ouden tijd gezegd hebben: eer is iets, dat niemand zou willen hebben, als anderen niet wisten, dat hij 't had. - Maar dat is onzin. Eer is, als allen zeggen: Wat is hij knap, wat is hij wijs, wat is hij welsprekend, enz. enz. En aangezien nu alle menschen niet ten allen tijde geneigd zijn om zulke uitroepen luid uit te schreeu-

wen, bestaat de strijd om 't bestaan van den eerzuchtige hierin, dat hij eerstens alle menschen uit den weg ruimt, die hem niet prijzen, en ten tweede, dat hij anderen, die evenals hij willen geprezen worden, op eene handige manier den voet licht en hen in 't slijk doet tuimelen.

Wat heerschzucht is, zult gij gemakkelijker begrijpen. Eén wil herder zijn en alle andere menschen moeten schapen wezen. De strijd om 't bestaan levert overigens op dit terrein dezelfde verschijnselen: verdringen, des noods doodslaan van allen, die zich òf verzetten òf hun aandeel van 't commando vorderen.

Zegt mij nu nog eens na, dat eerzucht en heerschzucht de grootste deugden zijn. - Goed zoo! - Nu zal ik u zeggen, waarom zij de grootste deugden verdienen genoemd te worden.

Zegt mij eens, kinderen, waaraan beoordeelt gij de deugd van eene plant en van een dier?

Gij weet het alweer niet? Nu, dan zal ik het u zeggen. Die plant en dat dier is het beste, dat in den strijd om het bestaan de overwinning behaalt. Dit is zoo klaar als een klontje. Als op eene plaats te veel planten staan of te veel dieren wonen, die dezelfde zaken, behoeven om in leven te blijven, gaan zij met hunne collega's vechten, om ieder zijn aandeel ervan machtig te worden, en liefst nog wel iets meer dan juist het hem naar billijkheid toekomende. Welke is nu de beste plant, het beste dier? - Diegene, wien 't gelukt het grootste aandeel te krijgen. Dat is alweer zoo klaar als een klontje. Want wie kunnen alleen hun doel bereiken? - Zij, die òf het sterkst, òf het listigst zijn, die of de voortreffelijkste aanvalswapenen of de krachtigste middelen tot verdediging bezitten. Wat zwak, gebrekkig, laf, hulpeloos is, gaat onverbiddelijk te gronde en verdient ook niet beter. Zoo

houdt de natuur zelve eene onverbeterlijke bloemlezing van de beste exemplaren. De strijd om het bestaan, kinderen, is in de lieve wereld de edelste, de humaanste instelling, die gij u kunt denken.

De dieren vechten grootendeels op het groote tooneel der welbegrepene liefde met lichamelijke middelen, met ruw geweld. Wel spelen ook verstandelijke vermogens, vooral list, eene rol erbij, - maar de hoofdzaak blijft toch, zooals ik zeide, ruw geweld. Immers de dieren, kinderen, weten niet van bescheidenheid of van zoogenaamde discretie. Dit kunt ge zelfs waarnemen bij onze huisdieren, zooals de honden, ofschoon zij in menig opzicht den mensch evenaren, sommigen beweren, zelfs overtreffen.

Nu kan ik juist niet zeggen, dat bescheidenheid de hoofdeigenschap der Darwinianen is. Reden, waarom de vraag wel eens bij mij is opgekomen, of zij tot de deugden of tot de gebreken der menschelijke natuur moet gerekend worden. Doch wat zeg ik? Men moet in dergelijke twijfelachtige zaken naar het voorbeeld zien, dat van boven komt. En als ik dan de manieren, den schrijftrant en de redeneeringen van onze zeventigmannen en van de toongevende geleerden ter harte neem, ja, dan vestigt zich bij mij de vaste meening, dat het de eerste plicht van een kloek en wijs man is om den trek van bescheidenheid met wortel en tak in zijne ziel uit te roeien. Ja, kinderen, 't is eene der grootste ontdekkingen van ons tegenwoordig geslacht, dat de bescheidenheid, die bij andere volken en in oude tijden den kinderen als eene deugd werd ingeprent, thans erkend wordt als een der vormen, waarin vrees en lafheid zich vertoonen. Daarom, mijne lieven, als gij den strijd om 't bestaan ernstig wilt ondernemen - en dat is plicht voor ieder rechtgeaard vaderlander - weest dan brutaal als de beul.

Doch dit zij zoo! Wij dwalen van ons onderwerp af. Maar ik zou meenen aan mijn plicht als onderwijzer te kort te doen, als ik niet elke gelegenheid aangreep, om u lessen van levenswijsheid te geven. We keeren tot ons onderwerp terug.

Ik zeide dan, dat de deugd der dieren blijkt uit de wijs, waarop zij zich in den strijd om 't bestaan gedragen, en dat zij dien strijd met ruw geweld voeren.

Nu vragen wij, wat dan de plicht en de roeping van den mensch is?

Wat anders, dan zich insgelijks zoo dapper mogelijk in den strijd om het bestaan te weren?

Dat begrijpt gij, niet waar? De mensch toch is, zooals ik u van jongs af leerde, een dier, en wel een zoogdier. Maar - let nu wel op - hij is een beschaafd, dat wil zeggen, een verfijnd en zeer vertroeteld zoogdier.

Was hij niet vertroeteld en verweekt, dan zou hij ongetwijfeld met dezelfde wapenen strijden als zijne collega's van lageren rang, bij voorbeeld, buffels, wolven, enz. Met ruw geweld, met handen en tanden zou hij zijne zwakkere evenmenschen van den voerbak jagen en hen onverbiddelijk aan den hongerdood prijs geven.

Maar kijkt nu eens: door al het wijn- en jeneverdrinken, door het broeien in warme bedden, door watervrees, door het niet gebruiken zijner spieren, door het prikkelen zijner zenuwen bij het disputecren over landsweerbaarheid, politiek en theologie is hij zoo zwak geworden, dat hij er niet aan kan denken om den strijd voor 't bestaan met de natuurlijke wapenen te voeren. Dat begrijpt gij, niet waar? Als 't op kracht en moed aankwam, werden de paarden, de ossen, de leeuwen en de tijgers ons spoedig den baas en we kregen zoowat eene verkeerde wereld.

Neen, dat zou niet gaan. Daarom voert de mensch den strijd om 't bestaan met heel andere wapens. Toen zijne lichaamskrachten afnamen, heeft hij zich erop toegelegd om zijne verstandelijke vermogens te ontwikkelen. Daarmee vecht hij. Door list en slimheid licht hij zijnen naasten den voet en verdringt hen. Ziet maar, als er een post open valt, wat slimme streken hij dan weet te gebruiken! Hij blijft beleefd en extra vriendelijk jegens zijne mededingers, maar, zonder dat zij 't merken, weet hij hen te belasteren of ten minste 't zoo in te richten, dat men een lagen dunk omtrent hen opvat. 't Is aardig om te zien, hoe voorzichtig hij dat weet aan te leggen: een schouderophalen op zijn pas, een medelijdend lachje, eene schijnverdediging zelfs van zijn mededinger, - dat alles kan beter werken dan een lompe, ruwe aanval, die den ander bij slot van rekening zou wakker maken en op zijne hoede doen zijn. Ziet, lieve kinderen, daar hebt ge nu 's menschen voortreffelijkheid boven de overige zoogdieren. Daar hebt ge nu *zijn* strijd om 't bestaan.

Onthoudt het wel en zegt het mij driemaal na:

De mensch vervult zijn plichtmatigen strijd om 't bestaan door met de wapenen van list en sluwheid zijne naasten te verdringen.

Goed zoo! - Hoort nu verder:

Wie behalen de overwinning? Natuurlijk de slimsten, de minst met bescheidenheid behepten en vooral zij, die niet geplaagd zijn met het lastige ding, dat de oude lui geweten plachten te noemen.

Bedoelt gij, vroeg een der kinderen, die bleeke, zenuwachtige, altijd koortsig uitziende heeren, die groote knevels kweeken, omdat zij zoo'n raren trek om den mond hebben, die den een zoo snijdend brutaliseeren en den ander zoo honigzoet kunnen liefkozen, dat men onder hun adem samenkrimpt?

Ja juist, mijn jongen, antwoordde de meester. Die bedoel ik. Weldra komt de tijd, dat zulke heerschappen, die voor hunne meerderen weten te kruipen, hunne minderen kunnen tiranniseeren, zich altijd glimlachend bij de opinie der meerderheid neerleggen en alles, wat zelfstandig, eerlijk en gemoedelijk is, knapjes om den tuin weten te leiden, - ik herzeg, kinderen, de tijd komt, dat dit ras het heerschende zal zijn. Want zij alleen verstaan de kunst om de rechte wapenen in den strijd om 't bestaan te hanteeren.

Kinderen, ik zeg het u: alles, wat goedhartig, welmeenend, bescheiden, nauwgezet is, moet onverbiddelijk te gronde gaan. Die menschen zijn in de maatschappij 't zelfde, wat de zwakke planten en dieren in de natuur zijn. Slaat de geschiedenis op, en gij zult zien, dat het al lang zoo was, dat alle edele menschenvrienden vertrapt zijn en dat listige schurken de overhand hielden. Maar thans, nu wij de goddelijke beginselen van Darwin's apostelen in toepassing gaan brengen, thans, mijne lieven, zal het eerst recht zoo worden en zal ook de maatschappij door middel van haren strijd om 't bestaan, eene bloemlezing houden van door geene gewetens- of gemoedsvooroordeelen belemmerde looze intriganten. Als die ten laatste in den grooten strijd het veld hebben behouden, dan aal de consequent Darwinistische zedeleer in vollen luister pralen en de menschheid gelukkig maken.

Doch ik raak in geestdrift, en dat past een onderwijzer niet. Want de knapen plegen van zulk een toestand gebruik te maken om te spelen en te plukharen, in plaats van op te letten, - zooals ik zie, dat nu reeds bij u 't geval is. Allo, let nog een oogenblik op, want ik moet het voornaamste nog zeggen, te weten: waarom eerzucht en heerschzucht 's menschen voortreffelijkste eigenschappen zijn.

Kijkt eens: als zoo'n man als onze groote Glatthaut greene eer- en heerschzucht had, zou hij dan nog mee vechten in den strijd om 't bestaan? - Wel neen! - Want eten en drinken en kleeren heeft hij, meer dan hij gebruiken kan. Hij zou dus niet meer vechten, niemand verdringen, niemand belagen, in één woord, hij zou als 't ware inslapen, een doodvreter worden; want - begrijpt dit wel - hij zou dan niet het zijne meer toebrengen om de menschheid te veredelen door het ras der slimme intriganten tot het heerschende te maken. Daarom moet er een prikkel zijn, die hem, den rijk met alles bedeelde, toch in den strijd doet volharden, - en die weldadige prikkel is de zucht naar eer en de zucht naar heerschen.

Begrijpt gij? - Al was een mensch ook nog zoo listig en gewetenloos, wat zouden hem die voortreffelijke eigenschappen baten, als eer- en heerschzucht hem niet aandreven om die kostelijke gaven practisch aan te wenden tot het verdringen van zijne medeburgers en het veredelen van 't menschenras?

Een nationaal zedekundig dichter.

Zoo werden op de scholen in Darwinia de kinderen tot alle maatschappelijke en Darwinistische deugden opgeleid.

De lezer maakt wellicht de aanmerking, dat zulke lessen voor kinderen wel wat afgetrokken en te diepzinnig waren. Dit meende ik eerst ook. Maar 't is verwonderlijk, hoe zulke beginselen zich in de jeugdige gemoederen griften. Ik schrijf dit aan twee oorzaken toe. Eerstens hieraan, dat zulk eene zedeleer volkomen in overeenstemming is met 's menschen wezenlijke natuur, en anderdeels hieraan, dat het onderwijs op de school krachtdadig ondersteund werd door de huiselijke opvoeding.

Dezelfde grondstellingen, die door dezen onderwijzer aan de lieve jeugd werden ingeprent, zijn omstreeks dezen tijd veel juister, duidelijker en treffender tot de gemoederen van geheel het volk van Darwinia gebracht door den nationalen dichter Egon, wiens naam zal voortleven, zoolang er menschen zijn, die hem kunnen uitstamelen. Hij is de maker van het beroemde episch-didaktische gedicht over Den Lof der Zelfzucht.

Eerst bezong hij den trek tot zelfbehoud, die aan al wat leeft is aangeboren. Wat zeg ik: aan alwat leeft? De dichter haalde het veel hooger op. Met het atoom ving hij aan. Onvergankelijk in zijn wezen, handhaaft het zich tegen zijne mede-atomen, en uit die krackts-

inspanning om het aanzijn te redden ontstaat de levenwekkende warmte. Prachtig was de schildering, hoe de trek tot zelfbehoud zich openbaart bij de bewustelooze kristallen, die zich, als leefden zij, uit de hun passende vloeistoffen herstellen en in de sierlijkste vormen aanschieten. De chemische strijd der elementen vormde een indrukwekkend slot van het eerste boek.

Het tweede en derde boek waren gewijd aan de zucht tot zelfbehoud in de plantenwereld. 't Was een bevallig tooneel van den onschuldigen strijd om 't bestaan in die wereld van frisch groen en geurige bloemen. Niet weinig brachten tot de liefelijkheid van het gedicht bij de als tot maat en rijm geschapene namen, zooals die van gymnospermae, angiospermae, monocotylae, dicotylae, sphagnobrya, sphagnaceae, rhizocarpeae, selagineae en vele andere. Ach ja, een mensch zou bijna verteederd worden door al die welluidende klanken. Gelukkig, dat de gedachte aan den woedenden strijd om het bestaan, die tusschen al deze onschuldige kinderen der natuur zonder ophouden woedt, berekend is om de zenuwen van den gevoeligen lezer een weinig tot bedaren te brengen. Een prachtig slot vormde de beschrijving der insecten vangende bloemen. 't Schijnt toch, dat reeds hier een hooger beginsel leeft dan de domme drift om het leven ten koste van anderen te rekken. Jawel, die planten zijn de Epicureërs van dit ryk der natuur. Behalve hun wettig aandeel aan vocht, lucht en licht, gebruiken deze onschuldige wezens van tijd tot tijd eene fijne versnapering. Zij zetten de met verleidelijk vocht gevulde kelken open, en kruipt een arm vliegje erin, dan gaat fluks de klep dicht en de verlokte stumper vindt een smartelijk uiteinde. Men zegt, deze planten hebben het dierlijk voedsel tot haar bestaan noodig. Maar 't kan zijn, dat dit niet zoo is. En in dit geval is de zaak

nog veel meer berekend om den beschouwer tot verhevene gevoelens te stemmen: dan ligt reeds hier in het stomme plantenrijk de zucht tot noodeloos moorden, waardoor genieën, zooals Alexander, Caesar, Napoleon, zich eene eerste plaats in de geschiedenis en de bewondering der menschheid veroverd hebben.

Verscheidene boeken handelden over het dierenrijk. Welk eene opklimming! Welk een vooruitgang van de stomme oester tot den listigen tijger! En kijk, 't is aardig, dat die vooruitgang zich altijd samentrekt op het ééne punt: moorden en verdelgen. Moorden en verdelgen van andere wezens, 't zij dieren, 't zij planten, om het leven te houden; moorden en verdelgen van zijne gelijken om zich eene grootere plaats aan den voerbak te veroveren. Alle vermogens van lichaam en van ziel in dienst van den trek tot zelfbehoud en in den regel om nog iets meer te bekomen dan het strikt noodige tot het bestaan.

Dan nam de dichter eene hoogere vlucht. Had hij tot hiertoe den trek tot zelfbehoud bezongen, thans ondernam hij het dien trek te verheerlijken, als hij de hoogere geestvermogens, verstand, verbeelding, bewusten wil in zijn dienst neemt. Dan gaat hij over in *zelfzucht*.

Zelfzucht... edel schouwspel: de trek tot zelfbehoud onderworpen aan de leiding van 't verstand! - 't Kan zijn, dat reeds bij de hoogst ontwikkelde dieren zich verschijnselen voordoen, die op deze hoogere levensrichting doelen, - 't kan zijn. Maar wie zal ontkennen, dat de zelfzucht bij den mensch, en inzonderheid bij den beschaafden mensch, in vollen luister schittert? Ja, de wijsgeer-dichter kwam in een der verhevenste phasen van zijn lied tot het besluit, dat het standpunt der ware beschaving kan afgemeten worden naar dat der listige en verfijnde zelfzucht. O neen, riep hij uit, zoek de zelfzucht niet bij den dierlijken natuurmensch! Gij treft

bij hem niets anders aan dan simpele zucht tot zelfbehoud. Wilt gij de zelfzucht in hare verhevene gestalte aanschouwen, staar dan op onze geleerden, op onze staatslieden. Daar is zij verfijnd, veredeld, - vergoddelijkt, zou hij gezegd hebben, als het veroorloofd was geweest dit voor velen ergerlijke woord te gebruiken.

Het laatste boek zette de kroon op aan deze schepping der kunst. Daarin werd geschilderd de geluksstaat van den mensch, die zich onverdeeld aan de zelfzucht heeft gewijd. Hem beangstigen geene kwellingen des gewetens, hij wordt in de volbrenging zijner besluiten niet aan 't wankelen gebracht door gevoel van medelijden. Eerbied, liefde voor anderen brengen hem niet in tweestrijd, waar zijn belang het meebrengt den naaste op te offeren, - hij, de echte zelfzuchtige, is vrij, is heer der wereld, koning van al zijne medeschepselen. Want hij gebruikt 's menschen edelst vermogen, het verstand, tot geen ander doel dan om te bewerken, dat natuur en maatschappij hem, en hem alleen dienen.

Zie den mensch en aanbid dat pronkjuweel der meest verfijnde zelfzucht! In den niets ontzienden strijd om het bestaan heeft hij zich van simpele monere verheven tot wurm, van wurm tot een lancetvisch, van lancetvisch tot een haai, van haai tot eene soort van reusachtigen kikker, van kikker tot zoo iets als een Australisch vogelbekdier, van vogelbekdier tot buideldier, van buideldier tot halfaap, van halfaap tot echten aap, van aap tot onzen ‘apelike progenitor’, tot anthropos alalos. Toen ging gaandeweg de strijd om het enkele bestaan over in de zucht om nog vrij wat meer te hebben dan dat bestaan alleen, 't welk anders de moeite niet zou zijn waard geweest om er zoo vele milliarden van jaren voor te tobben. De trek tot het bestaan, veredeld tot zelfzucht, brengt mee, dat de mensch om hoogere dingen gaat kampen.

Als anderen roggebrood eten, wil hij zich voeden met oesters en pastijen. Drinken anderen water of slap koffienat, hij moet champagne en portwijn hebben. Sloven anderen voor het dagelijksch brood, hij wil over hen heerschen en hen noodzaken van 't hunne gewillig af te staan, om hem te onderhouden. Leven en sterven anderen onopgemerkt en vergeten, hij wil geëerbiedigd en aangebeden worden, hij eigent zich de eer toe van 't geen door anderen als zijne werktuigen wordt tot stand gebracht.

En omdat niet *allen* tot dit verhevene standpunt der zegepralende zelfzucht kunnen opklimmen, brengt zijn plicht mede te zorgen, dat hij het in allen gevalle bereikt, dat hij het zoo mogelijk *alleen* bereikt. Los van menschelijke oordeelen en ziekelijk gemoedsleven, gebruikt hij de wapenen, die zijn geslacht zich zelf in den harden strijd om 't bestaan heeft verworven: de verstandelijke wapenen van list en sluwheid. Eerst kruipt hij voort en wringt hij zich naar boven. Dan verplet hij zijne mededingers.

Wie durft zeggen, vroeg de dichter in edele verontwaardiging, dat deze levens- en wereldbeschouwing niet door het edelste idealisme geïnspireerd is? De mensch, dat wil zeggen *ik*, ik *alleen*, heer en meester van hemel en aarde en lucht en water en van alles, wat daarin en daarop is, ziedaar het ideaal, waarheen elke geniale aanleg streeft!

En welk is nu het ideaal eener maatschappij? Wanneer zal er vrede op aarde zijn? Dan, als de fiere kampioenen van het egoisme, inziende, dat de verwerkelijking van dit ideaal boven het vermogen van één mensch ligt, elkander de hand ter verzoening reiken, met elkander de heerschappij over de met zwakkere wapens van list toegerusten deelen, en, in plaats van eeuwigdurend te strijden, elkander slechts dan ak eene gunstige gelegenheid zich voordoet, uit het zadel lichten.

Evenals Vergilius zijne Aeneïs schreef ter verheerlijking van den echten egoist Augustus, zoo verscheen aan 't slot van Egon's laatsten zang Glatthaut in den stralenkrans der echte menschenwaarde. Of had hij niet het pad, dat tot het hoogste menschelijke standpunt voert, langsgekropen, zich door doornen en distelen heengewerkt, zijne mededingers verdringend, dooddrukkend; en wist hij zich niet met onovertreffelijk genie te handhaven op het gevaarlijke standpunt, waarop hij staat, die een geheel volk aan zijne zelfzucht heeft cijnsbaar gemaakt?

Gij, gij, zoo eindigde de dichter en profeet, - gij zijt onze wegwijzer op het pad der zelfzucht, eerzucht, heerschzucht. U trachten wij kruipend en struikelend na te volgen. Zoolang als uwe zelfzucht voor Darwinia's geluk in uwen persoon waakt, zal niemand onzer het wagen om eene lans met u te breken. Maar dan, als gij er niet meer zijt, dan zullen wij des te verwoeder gaan strijden met de wapenen, waarvan gij, groote meester, ons het gebruik hebt geleerd.

Egon's dichtwerk had zeer verhevene, zelfs hoogdravende partijen. Hij had zich dus geheel losgescheurd van den geest der Nuchtere Dichtjes. 't Was wel eene stoute poging geweest om zulke echt populaire poëzie te willen verdringen. Maar Egon maakte de zeer juiste berekening, dat zijn onderwerp zoo uit den boezem der menschelijke natuur gegrepen was, dat het publiek hem elke afwijking van den geijkten vorm gaarne zou vergeven. Bovendien zorgde Egon, dat hij zijn gedicht aan Glatthaut opdroeg. Door het onder diens machtige bescherming te stellen ontwapende hij de critiek.

't Gevolg was, dat de Nuchtere Dichtjes geheel verdrongen werden. Egon's Lof der Zelfzucht werd het nationale heldendicht. De kinderen leerden het op de school van buiten en de ouderen spoorden de jongeren tot edelen wedijver aan door hun treffende plaatsen uit de geniale schepping voor oogen te houden.

Ohnemark vormt het plan om zich kracht te putten uit het zwakkere deel der menschheid.

Onze vriend Ohnemark had in den strijd om het bestaan het onderspit moeten delven voor Glatthaut. Dit was ook zeer natuurlijk. Als wij de karakters dezer beide mannen in 't oog vatten, moest de zaak wel zulk eene wending nemen. Ik geloof, dat de beide mannen elkander weinig toegaven in vlugheid van opvatting, in list, in handigheid om van de omstandigheden partij te trekken, in de kunst om de meening der meerderheid te verstaan en zich ernaar te schikken. Maar Ohnemark bezat niet zooals Glatthaut het talent om zijne genotzucht, waar 't noodig is, te bedwingen. Hij was een onverbeterlijke pretmaker, een vent met frisschen levenslust en humor. Nu gaan deze laatste eigenschappen vaak gepaard met eene zekere mate van beginsellooze goedhartigheid. Ja, het vonkje van goedhartigheid was het, dat zijne overigens onbegrensde zelfzucht vaak booze parten speelde. Het maakte, dat hij menigen verkeerden stoot deed met de wapenen der zelfzucht. Het verzwakte menigmaal zijn arm, als de wijsheid gebood den mededinger zonder beraad het hart te doorboren.

Maar Ohnemark was niet een van de mannen, die, als zij in stof zijn gevallen, rustig blijven liggen. Gedurende zijn val zag hij evenals de in doodsgevaar

verkeerende rat of muis uit, of er niet ergens een gaatje was om in te kruipen, al mocht het dan ook zijn in de broekspijpen van zijn belager zelven. (De lezeres vergeve mij deze hoogst indecente vergelijking!).

Zijn vriend was nog steeds de brave Willrecht. Den bestendigen aard dezer vriendschap, waarvan ik op Darwinia geen tweede voorbeeld zou kunnen noemen, schrijf ik aan de volgende oorzaak toe: Ohnemark was heel goed overtuigd, dat Willrecht de knapste kop van Darwinia was. Hij wist, dat Willrecht zekere eigenaardigheden bezat, die wij in onzen tijd geweten en bescheidenheid noemen, eigenaardigheden, die hem dwongen om zich buiten den strijd om 't bestaan te houden, zooals die door de Darwinianen placht gestreden te worden. Ohnemark begreep dus, dat deze man hem nimmer gevaarlijk kon zijn, dat hij zich van hem als belangeloos raadgever kon bedienen, - in hoever hij dien raad zou opvolgen, dat stond immers geheel aan hem zelven.

Willrecht van zijn kant had behoefte aan iemand, wien hij zijne ideeën kon meedeelen, aan iemand, die zich van tijd tot tijd verwaardigde om hem geduldig aan te hooren. Ohnemark's natuurlijke goedhartigheid maakte, dat diens door en door zelfzuchtige levensbeschouwing hem niet al te zeer afstiet. -

Ohnemark had bij zich zelven overwogen, dat de vrouwen onweerlegbaar tot dezelfde klasse van zoogdieren behooren als de mannen. 't Kwam hem verder voor, dat, sedert het den mensch voor onheugelijke tijden gelukt was om zich door den strijd om 't bestaan boven de apen te verheffen, de vrouwelijke helft van onze bevoorrechte diersoort alle verdere pogingen om zich ook in intellectueel opzicht boven het peil dier oudste stamvaders te verheffen, zoo goed als gestaakt had. Neen, - was het resultaat zijner overweging, - 't is zoo:

in staat en maatschappij laten de vrouwen zich het minst niet gelegen liggen aan den edelen strijd, waarin wij zien, dat de mannen elkander om geld, eer en macht doodtergen en bij wijlen doodslaan. Als zij maar mooie kleeren hebben, partijen, comedies, bals, concerten mogen bezoeken en overigens niet met arbeid of zorgen gekweld worden, leggen zij zich vadzig bij de omstandigheden neer. Hoogstens betwisten zij elkander 't bezit van een man. Doch waarom zouden zij niet met en tegen de mannen vechten om de zaken, die wij begeerlijk vinden? Dat zou een spektakel geven. Nieuwe troepen in den strijd! Dat vuurtje kon ik wel eens aanstoken. Kom, die zaak moet ik eens met Willrecht overleggen. 't Spreekt van zelf, dat zijn raad niet met mijne bedoelingen strookt. Maar de kerel heeft prachtige inzichten, en ik kan ervan aannemen zoo veel en zoo weinig, als mij goeddunkt.

Zoo gezegd, zoo gedaan. Weldra zat hij op Willrecht's meer dan eenvoudig ingerichte studeerkamer.

Wat denkt gij van onze vrouwen, Willrecht?

Als gij naar die uit de lagere standen vraagt, denk ik, dat zij tal van klierzieke kinderen baren.

Neen, amice, ik vraag uwe meening omtrent de dames in de hoogere standen.

Ik denk, dat zij niet weten, wat zij willen.

Niet weten, wat zij willen? Ik wel! Zij willen bals, concerten, comedie, partijen bijwonen, prachtig gekleed gaan, niet arbeiden, hare mannen plagen en tergen...

In wat fraaier vormen precies hetzelfde streven als van onze ‘apelike progenitors’, lachte Willrecht.

Nu, daar zijt gij, waar ik u hebben wilde. Dat had ik ook al bij mij zelven gedacht.

Zoo, dan feliciteer ik u met uwe diepzinnige gaaf van opmerken. Maar als ge daaruit opmaakt, dat zij dus wel

weten, wat zij willen, komt mij voor, dat uw oordeelsvermogen niet hetzelfde compliment verdient.

Hoe, wat meent gij?

Zij weten niet, *wat* zij willen. Zij willen gelukkig zijn, en zij richten al hare krachten op eene genotzucht, die haar onverbiddelijk ongelukkig moet maken. Zoo'n mensch weet niet, wat hij wil.

Och kom, begin nu niet te preeken en te philosofeeren.

Neen, in ernst, de schepsels maken zich ongelukkig. Al dat jagen naar laffe genietingen maakt haar ontevreden.

Wat zoudt gij dan willen?

Dat zij zich een nuttigen werkkring schiepen, zeî Willrecht.

Ik ook. Waar ligt volgens uw gevoelen zulk een nuttige werkkring voor haar?

In huishoudelijken arbeid en in 't besturen van huishoudelijke zaken.

Ba, hoe banaal!

Ja zeker, en dan in het baren en opvoeden van kinderen.

Ohnemark lachte luid: goed, dat geene dame ons gesprek bijwoont. Gij wordt vies. Buitendien, van dat artikel zijn zij niet gediend.

Maar die jonge dames doen toch haar best, om zoo spoedig mogelijk een man te krijgen.

Och, kerel, wat zijt gij naïef. Alsof gij niet wist, waarom zij een man willen hebben. Een ongehuwd meisje heeft eigenlijk geen leven. Van den vroegen morgen tot den laten avond moet zij veinzen. Al voelt zij zich ook nog zoo ontevreden en gemelijk, toch moet zij op de wandeling een vriendelijk gezicht zetten. Zit zij voor de glazen, - een vriendelijk gezicht zetten. Op partijen en bij publieke vermakelijkheden, dito dito. Is zij onder huisgenooten of alleen, - ook dan nog geene vrijheid om eens naar hartelust zuur te kijken. Zelfs onder de ergste

verwijten en luimen dient het gelaat in eene beminnelijke plooi te blijven. Want knorrig en zuur kijken geeft zekere rimpels in voorhoofd en zekere trekken om den mond, die, helaas, spoediger komen dan verdwijnen. 't Is opvallend, zooveel meisjes als men hier in Nieuw-Berlijn ziet loopen met hoog opgetrokkene wenkbrauwen en een heel trapje rimpels in 't voorhoofd. Ja, ja, als zij niet op zich zelven passen, krijgen zij die leelijke signatuur der gemelijkheid, voordat zij 't zelven weten! - Nu hebben getrouwde vrouwen 't vrij wat gemakkelijker. Die behoeven niet zoo op zich zelven te letten en mogen ongestraft hare kwade buien botvieren. Een meisje met kwade frommels in 't voorhoofd jaagt allicht de minnaars weg; maar de ‘ami’ eener gehuwde vrouw is zoo heel kieskeurig niet: als de teekenen van 't boos humeur hem vervelen, laat hij ze met de draagster naar den drommel loopen. De trouwdag, amice, is voor onze jonge vrouwen de dageraad der vrijheid. Voeg hier nog bij, dat een echtgenoot in 't oog der vrouw het werktuig is, dat door de goede moeder natuur is geschapen om 't geld ter voldoening harer genotzncht bij elkaar te scharrelen.

Gij vergeet echter, merkte Willrecht aan, - dat die jonge dames in de fuik loopen. Eenmaal getrouwd, krijgen zij tegen wil en dank toch kinderen en daarmee huiselijke zorgen. Zoo worden zij gedwongen aan hare bestemming te voldoen.

Och kom, zeide Ohnemark, - nu had ik bij u toch meer doorzicht in onze maatschappelijke toestanden verwacht. Kent gij dan dat boek niet, dat reeds meermalen herdrukt is? Welstaanshalve voert het een titel, die u een cursus over staathuishoudkunde zou doen verwachten. Maar inderdaad bevat het de recepten om van den last van kinderen verschoond te blijven. Och kom, ge kent het wel. In elk fatsoenlijk huishouden kunt ge

't vinden en het al dadelijk daaraan kennen, dat het hoofdstuk met de bedoelde recepten de kenmerken draagt van druk te zijn gelezen, terwijl de rest onopengesneden is en zich in inaagdelijken toestand bevindt. Die schrijver bewijst bovendien, dat het de sociale plicht der gehuwden is om zich ter voorkoming van overbevolking van zijne raadgevingen te bedienen, en dat aan den anderen kant toch ook de plichten jegens onze gezondheid meebrengen, vrij aan alle natuurdriften toe te geven...

Iets monsterachtigs, mijn vriend. Maar wel beschouwd toch nog zoo kwaad niet. - Als ik de jonge vrouwen uit onzen stand aanzie, lees ik in haar uiterlijk twee modeziekten. De eene is bloedarmoede, de andere een verwoest zenuwstelsel. - A propos, zouden die kwalen wellicht in verband staan met den dubbelen raad van onzen veelgelezen medischen staathuishoudkundige?

'k Zou dat ‘medisch’ er maar aflaten....

Nu dan, om op de zaak terug te komen: als ik die zenuwlijdsters met haar bedorven bloed aanzie, denk ik bij mij zelven: 't is gelukkig, dat zij geene kinderen voortbrengen.

Weet gij wat, riep Ohnemark, alsof hij een plotselingen inval had, - aangezien die dames nu toch niet van huishouding en kinderzorgen willen weten, moet haar streven op iets anders gericht worden, ik bedoel, op iets hoogers dan die laffe genietingen van kleeren, dansen, en zich in 't publiek te laten bekijken en zoo mogelijk bevrijen...

Gij wilt brei-, naai-, kookscholen oprichten? lachte Willrecht nu op zijne beurt. - 't Bezoek zal druk zijn; dat verzeker ik u.

Neen, dat niet. Maar 't valt mij op, dat onze dames zoo verbazend dom zijn. Aangekleede poppen, bij wie eene door den dansmeester geleerde buiging de plaats moet vervullen van eene behoorlijke toespraak. Die te pas of te onpas alles, wat men tot haar zegt, beant-

woorden met een allerbekoorlijkst lachje, dat zij van hare gouvernante geleerd hebben en waarin zij zich dagelijks voor den spiegel oefenen. En die, als zij de klus geheel kwijt raken, haar toevlucht vinden in een beminnelijk schaamrood en in het drukken van een fraai geborduurd zakdoekje voor den mond, - eene pose, die hand en arm gunstig voor den dag doet komen en de onnoozelheid van den mond, die ten laatste met de tanden uitstallende lachjes verlegen raakt, bij tijds bedekt. - Ik wil aan die miskende evenmenschen hetzelfde onderwijs laten verstrekken als aan de jonge mannen.

Bravo, juichte Willrecht, - derhalve in *onze* aesthetica en *onze* zedekunde, - dat zal haar opfrisschen...

Ja, zeî Ohnemark ernstig, - en in onze physische wetenschappen...

O ja, schertste Willrecht voort, - en in *onze* Darwinistische toepassing ervan.

Daar kondt gij, hoewel met ironische bedoeling, toch wel eens precies zeggen 't geen ik meen. Ik wil haar zoo laten onderrichten, dat zij deel kunnen nemen aan den maatschappelijken strijd om 't bestaan.

Aan *onzen* strijd om geld en gezag?... vroeg Willrecht, weder ernstig geworden. Wat wilt gij dan toch? Zondt gij wellicht de koks willen laten verdringen door vrouwen?

Abas, is dat een beroep voor vrouwen: koken, braden, bakken!...

Misschien wilt gij haar den strijd om 't bestaan laten voeren tegen kleermakers?...

Een mooie strijd op de kleermakerstafel, een strijd om kromme ruggen en beenen te krijgen...

Ondermeesters dan?...

Eene vrouw is te edel georganiseerd om als een slaaf op vaste uren in een muf lokaal geketend te zitten en een schoolvossentint te krijgen.

Ziekenoppaster?....

Zich voor hare medemenschen eene bleeke kleur op den hals halen? Kom, laten de soldaten dat doen. Die hebben den tijd om, als zij 's nachts gewaakt hebben, over dag te slapen. Maar een meisje moet over dag wandelen.

Telegrafist?...

Zijt gij gek, kerel? Aan den eersten galant den besten zouden zij alle geheimen verklappen.

Posterijen?...

Dat kan niet. Daar is altijd haast bij, en eene dame treuzelt gaarne, vooral indien zij heeren moet bedienen. Bovendien, mijn vriend, merkte Ohnemark zeer verstandig aan, - moet gij bedenken, dat wij de vrouwen niet gebruiken kunnen in zaken, waarbij men op iemands geregelde tegenwoordigheid moet kunnen staat maken. Haar physiek brengt mede, dat zij geregeld vele dagen absent zijn. Een dubbel personeel zou dan bijna noodig wezen. Neen, bij al wat slaafsch, druk, gebonden, inspanning vorderend is, kunnen zij de concurrentie om 't bestaan niet volhouden....

Wat wilt gij dan? vroeg Willrecht, - ik ben ten einde raad!

Dat wil ik wel gelooven. Uwe zwaartillende levensbeschouwing belet u in den regel te zien hetgeen het naast voor de hand ligt. Ik zal u de oplossing van het maatschappelijk vraagstuk geven. Zij luidt: Onze vrouwen moeten opgenomen worden in de kaste der geleerden. Hare opleiding moet strekken om haar tot celebriteiten en specialiteiten te vormen. Dan eerst zullen zij in staat gesteld zijn om in den strijd om 't bestaan op eene fatsoenlijke en voegzame wijs mee te kampen. Zij moeten plaats nemen in de vergadering der zeventigmannen.

Kerel, zijt gij krankzinnig! dan kijven zij alles overhoop.

Neen, amice, krankzinnig ben ik, goddank, niet. Ik wil verder gaan: volgens mijne overtuiging moest de meerderheid dezer vergadering, zoo mogelijk de geheele vergadering, uit vrouwen bestaan.

Hoe komt gij aan zulk een inval?

Dat zal ik u zeggen. Ziehier mijne overwegingen: die sluwe Glatthaut heeft het middel gevonden om den mannen den mond te snoeren. In schijn uiterst liberaal, lokt hij hen tot amendementen en redevoeringen uit door het vooruitzicht op lekker eten en drinken. Maar de leeperd wist wel, dat hij tegelijk op hunne geldzucht kon rekenen en dat de zaak daarom zoo'n vaart niet zou nemen. Hij heeft hun den mond gesnoerd en feitelijk ook de macht om af te stemmen ontnomen. Stel nu eens, dat de volksvertegenwoordiging uit vrouwen bestond. Wat zou dan 't geval zijn? In de eerste plaats zouden zij den mond niet kunnen houden, al stond ook de doodstraf erop. Maar in de tweede plaats hebben de middelen, waardoor hij de mannen onder de plak houdt, op haar geen vat. In den regel geven vrouwen weinig om 't geld. Zij zullen des noods het geheele vermogen harer echtgenooten aan amendementen en oneindig lange redevoeringen versnoepen. En dan is de vrouw gewoonlijk niet zulk een lekkerbek als de man. Eten en drinken kan haar weinig schelen. Eene vrouw zal met genoegen honger en dorst lijden, als zij zich maar op een bal of bij andere gelegenheden fraai gekleed in 't publiek mag vertoonen. Ik sta u borg: zij, en zij alleen zullen den gladden Glatthaut ten val brengen.

Als hij de bedoeling maar niet doorgrondt, zeide Willrecht nadenkend, - en den aanslag voorkomt.

Hij zal zich zelven in den put werpen, voorspel ik u. Hij zelf zal door zijne zucht naar populariteit tot de vrouwenbeweging meewerken.

En gesteld, uw plan ging door, zou de geheele mannenwereld er niet tegen in verzet komen?

Als de vrouwen leden der volksvertegenwoordiging zijn, zullen zij de posten vergeven en daarmee de schreeuwers zoet houden. Bij haar zal men voortaan moeten solliciteeren. Jongens, als het zoover is gekomen, krijg ik een vet baantje. Want als het erop aankomt om de dames het hof te maken, weet ik, wat mij te doen staat.

Man, zeide Willrecht opstaand in hevige gemoedsbeweging, - ik dacht eerst, dat gij schertstet, maar nu gij persoonlijk voordeel in de zaak ziet, geloof ik, dat gij in staat zijt om uw plan door te zetten. Wilt gij werkelijk Glatthaut ten val brengen?

Waarom niet? Die slimme ontfutselaar van mijne populariteit, die de plaats van hervormer, die mij toekwam, heeft ingenomen! En wat voor hervormer is hij? Heeft hij niet al uwe ideeën verknoeid? Heeft hij er wel ééne van uitgevoerd? Heeft hij met zijne schijn-liberaliteit niet alle partijen tegelijk bij den neus? Mij dunkt, ook gij moest hem haten.

Achten doe ik hem niet, sprak Willrecht, - maar ik begrijp, dat hij de eenige man is, die de kunst verstaat om Darwinia zoowat in orde te houden. Was hij er niet met zijne listen en kunstgrepen, ach, wat werd er dan van ons arm vaderland! De partijen en onderpartijen sloegen elkander dood. Daarom alleen zou ik hem, als mijn invloed iets vermocht, stennen. Geloof mij, vriend, met hetgeen gij voor hebt, lokt gij een boozen geest in ons vaderland, dien gij noch in toom kunt honden noch weder uitbannen.

Ohnemark legt onder minnekout de mijn aan.

't Scheen, dat de gemoedelijke taal van Willrecht, vooral de herinnering aan ‘t arme vaderland’, weinig indruk maakte op Ohnemark. Het ‘arme’ eigen ik ging hem, volgens Darwiniaansche gewoonte, boven alles. Hij zweeg, verzonk in diep nadenken en nam weldra afscheid.

Wat zou hij beginnen, om de hersenvezelen dezer dames in beweging te krijgen? Men stelle zich de zaak niet te licht voor. In ons beschaafd Europa heeft men eenige voorlezingen gehouden, een paar damescouranten uitgegeven, eenige brochures geschreven, en zoo is de emancipatie in vollen gang gekomen. Maar het ras der dames van Darwinia was van heel ander gehalte. 't Was nog nauwelijks eene eeuw geleden, dat de beschaving haar van den boezem der natuur had losgescheurd. Zij wilden niet lezen, zij wilden niet hooren: zij wilden zien en gezien worden, al wat aangenaam is voelen en - had ik haast geschreven - gevoeld worden... maar deze fijne rhetorische wending gaat niet best op. Zinnelijk waren zij echter in de hoogste mate, al had de beschaving haar ook geleerd, de al te openhartige uitingen der natuur in toom te houden. Hierop moest Ohnemark speculeeren. Ziehier dus, wat hij deed.

Met zijne gewone handigheid wist hij betrekkingen aan

te knoopen met de aanzienlijkste modémaakster van Nieuw-Berlijn. Deze dame was een invloedrijk persoon. Onze vriend wist zoozeer haar vertrouwen te winnen, dat zij een gewillig werktuig tot zijne plannen werd.

Lieve Leonine, zeide hij in een gezellig avonduurtje, gij maakt zonder twijfel goede zaken....

Beste Ruprecht - dit was Ohnemark's voornaam - dat is ook zoo, maar de zaken zijn toch wel eens beter gegaan....

Hoe dat zoo, mijn schat?

Och, wat zal ik u zeggen? Ik geloof, dat ik vroeger eenvoudiger leefde, minder verteringen maakte....

En wat zou daarvan de reden zijn engel?

Ja, liefste Ruprecht, wat zal ik u zeggen? Ik leefde toen alleen....

Gij bedoelt toch niet, dat ik u tot grootere uitgaven breng?

Och, ik kan u niet alles zeggen... Gij hebt vele behoeften, waarvan wij, vrouwen, zoo niet weten: fijnen wijn, eene weelderige tafel.... Ik deed het vroeger met mijne meisjes maar zoo eenvoudig mogelijk af.... En dan - vergeef mij, aangebeden Ruprecht, - maar gij hebt voor uwe eigene uitgaven zeer veel geld noodig. Gij gaat tot laat in den nacht uit en dan vraagt ge mij den volgenden dag meestal vrij aanzienlijke sommen.....

Wat bedoelt gij? vroeg Ohnemark, - spreek één woord, en ik verlaat u. Mijn eergevoel laat niet toe het verwijt aan te hooren, dat eene vrouw mij zou onderhouden...

Och, Ruprecht, lieve Ruprecht, blijf - vergeef mij! - snikte Leonine, terwijl zij hem hartstochtelijk om den hals viel.

De lezer moet weten, dat Leonine de veertig jaren reeds achter den rug had - al gaf zij zich ook voor dertig uit -, en dat zij, ronduit gezegd, eene leelijke,

dikke schommel was. Nu zal zij zich zelve dit laatste wel nooit openhartig bekend hebben. Dan was zij geene vrouw geweest. Maar de schoone sekse is bij elke zelfmisleiding toch bedeeld met eene soort van instinct, dat baar op zeer bescheiden toon influistert, op welk standpunt zij zich, niettegenstaande alle idealen over eigene persoonlijkheid, op practisch gebied te plaatsen hebben. Leonine zou dus voor geen geld van de wereld een knap man, zooals Ohnemark was, hebben laten loopen, omdat er voor haar gene kans bestond om ooit weder zulk eene prachtige verovering te maken.

Vergeef mij, liefste Ruprecht, bad zij, - ik zou zoo niet gesproken hebben, - ik zou u mijn hartebloed gaarne geven, - maar....

Een stroom van tranen belette haar voort te gaan.

Nu, wat is het dan? vroeg Ohnemark, terwijl hij weder naast haar op de sofa plaats nam; want hij was inderdaad nieuwsgierig geworden.

Ruprecht, snikte zij, - ik wil u alles zeggen, als gij belooft mij niet te verlaten. Ach, wat zou ik, arm meisje - zoo placht zij zich zelve uit oude gewoonte te qualificeeren - wat zou ik, arm meisje, beginnen, als ik van uwen steun beroofd was en op nieuw aan al de verleidingen dezer groote stad werd blootgesteld? Zweer mij, dat ge mij niet zult verlaten!

Ohnemark klemde hare wat al te weelderige vormen in de armen en kuste haar, terwijl hij zooveel mogelijk vermeed om zijne lippen in aanraking te brengen met het hier en daar duidelijk te bespeuren blanketsel.

Ik zweer u, dat ik u de mijne zou blijven noemen, al hadt gij niets dan brood en water met mij te deelen. Ach, konden wij samen op een eenzaam eiland wonen! Zoo geheel alleen; op zoo'n eiland, weet ge, waar geene sociëteit is. Want ja, hartsengel, 't geen gij vermoedt,

is waar, - ik speel wel eens, - 't is zoo verleidelijk, - 't is zoo ridderlijk, - weet ge.

Maar ge hebt toch geene andere vrouwen lief? O, dat zou mij 't hart breken, als ik wist, dat mijn zuur verdiend geld door zulke personen verbrast werd! - zeide Leonine 't hoofd opheffend, en hare oogen zouden gefonkeld hebben, als ze tot dat doel niet wat te flauw en te waterachtig geweest waren.

Hoe kuntge zoo iets van mij vermoeden? - zeide Ohnemark, terwijl hij haar hoofd voorzichtig tusschen de handen nam, - want hij wist wel, dat zij valsch haar en valsche tanden had, - en haar op nieuw kuste.

Gij kunt somtijds zoo bijzonder vriendelijk jegens mijne meisjes zijn....

Och kom, dat is mijn vroolijke aard... Ik ben al een oude kerel van dertig jaar; net zoo oud als gij, niet waar, gekje? Wij zijn twee oudjes en precies aan elkander gewaagd. Maar nu ge wat bedaard zijt, zeg op, wat ge mij wildet vertellen!

Weer brak de tranenstroom los.

Och, Ruprecht, snikte Leonine, 't gaat niet goed meer met de zaken. Ik geloof, dat ik bankroet ga.

Is dat alles! zeî Ohnemark. Dat is hier in Darwinia aan de orde van den dag. Ge zult toch niet zoo dwaas zijn, om den boel zoo lang te laten loopen, dat ge niet genoeg voor u zelve overhoudt?

Och, Ruprecht, kermde Leonine, ik heb er niet aan gedacht. Ik meende, dat alles nog zoo best ging. Maar toen ik laatst mijn boek opmaakte, zag ik, dat er heel veel te kort komt.

In ernst? Berg dan nog, wat gij in handen kunt krijgen. Doe enorme bestellingen, verkoop voor spotprijzen, verzeker uwe zaak voor de vierdubbele waarde bij de assurantie-maatschappij. Dan steken we in een

mooien nacht de geheele kast in den brand. En als we schoon boek hebben, beginnen we op nieuw. Zoo doet ieder fatsoenlijk mensch.

Och, Ruprecht, bedenk, dat ik iemand van vertrouwen ben. De dameswereld is zoo teergevoelig. Als ik failliet ging, zouden er advocaten en al zulk volk ingehaald worden. Die zouden zonder genade de rekeningen gaan invorderen. En, lieve hemel, als dat eens gebeurde, als die modemakersrekeningen eens onder de oogen der mannen kwamen, dan raakte Nieuw-Berlijn in oproer. En als ik na zulk eene katastrophe eene nieuwe zaak opzette, zou geene vrouw mij weder vertrouwen. Ach, wij, modisten, zijn ongelukkige schepsels: wij mogen niet als alle andere fatsoenlijke lui op zijn tijd bankroet gaan. Neen, Ruprecht, dat kan niet. Geef mij een anderen raad.

Ohnemark voelde de juistheid van hare opmerking.

Gij hebt gelijk, Leonine, sprak hij nadenkend. Misschien zou zich thans van zelf de aanleiding voordoen, om iets te ondernemen, waarover ik al lang gedacht heb.

En dat is?

Wie de vrouw wil veranderen, moet beginnen met hare kleeren en opschik te hervormen. Met de mode wisselt het vrouwelijk karakter.

Dat weet ik niet; maar 't kan wel waar zijn.

Wij gaan, natuurlijk met de kleeren beginnend, vervolgde Ohnemark, de vrouw emancipeeren, dat wil zeggen, vrij maken. Wij zullen haar emancipeeren van de mode, dan volgt de emancipatie van alle maatschappelijke en zedelijke banden van zelf

Onmogelijk! Wie zou het wagen zich aan de mode te onttrekken?

Wij maken eene nieuwe mode: de mode der ‘vrije vrouwen’.

Hoe meent gij dat?

Wel, we scheppen de mode, dat ieder draagt, wat zij meent, dat haar belangwekkend en verleidelijk maakt. Ik zie niet in, waarom de dames in eene soort van periodiek afwisselende uniform behoeven te gaan.

Dan zult gij de grootste zotheden voor den dag zien komen, zeide Leonine op beslisten toon. De overgroote meerderheid zal zich allerbespottelijkst toetakelen. Als wij, modemaaksters, er niet waren om raad te geven en de al te gekke bokkensprongen wat in toom te houden, zoudt gij eens wat anders aanschouwen, dan de dwaasheden, die gij nu reeds ziet.

Nu, melieve, dit ‘anders’ is juist hetgeen wij willen. Gij, de beroemdste modemaakster van Nieuw-Berlijn, zendt bij alle dames eene verzegelde circulaire rond, waarin gij u verklaart tegen de tirannie der mode, die de vrouw verbiedt om de lieftalligheden, waarmede de natuur haar voorzien heeft, ten toon te spreiden.

Ja, juist!

Verder: dat gij het voornemen hebt opgevat om onder uw patronaat eene vereeniging te stichten van ‘vrije vrouwen’.

Dat is mis: al wilden zij 't ook nog zoo gaarne, zou niemand de eerste durven zijn. Mijn gezag is hiertoe niet voldoende.

Dat kan wel waar zijn, engel. Maar - 't zij bij deze gelegenheid even spoedig vergeten en vergeven, als ik 't zeg - ik heb vroeger eene relatie gehad en bezit thans nog eenigen invloed op een paar zeer coquette en eenigszins verouderende dames van de hoogste aristocratie. Die moeten wij ervoor spannen.

Goed! en wat dan?

Wat dan?... Wel, gij schrijft verder, dat gij in uwen dienst hebt genomen een heer, die eene speciale studie heeft gemaakt van de vrouwelijke vormen...

Dat kon wel eens waar zijn, leelijkert! dreigde Leonine schertsend...

- dat die dagelijks eenige uren bij u zitting houdt, om aan iedere dame aanwijzingen te geven omtrent het costuum, dat haar 't voordeeligst staat.

't Zij zoo, wij hebben toch niets te verliezen. Bezorg mij de toestemming uwer aristocratische schoonheden en stel den brief op.

De dames bijten ferm aan en bereiden zich al studeerende voor tot een hoogeren werkkring, zonder daarom hare natuurlijke liefhebberijen op te geven.

De brief werd rondgezonden. De dames, half in de hoop van inderdaad goeden raad te zullen krijgen, half uit nieuwsgierigheid om zich door den schoonheidskenner te laten keuren, stroomden ter audiëntie.

Ohnemark toonde zich als altijd een verstandig en inderdaad smaakvol man. Met fijnen tact wees hij iedere vrouw in de eerste en voornaamste plaats op de voorrechten, waarmee de natuur haar bedeeld had, hier op een schoon been, daar op een gevulden arm, op een fraaien hals, zelfs de geringste kleinigheid ontsnapte niet aan zijn kennersblik. Met de grootste bescheidenheid en in bedekte termen gaf hij raad omtrent hetgeen ieder bij voorkeur moest bedekken of eenigszins verhelpen. Dan gaf hij zijne meening te kennen omtrent het kapsel, het blanketsel, de kleeding, het schoeisel, dat ieder het voordeeligst zou staan. Hij nam hierbij wel in acht om nooit in de uitersten te vervallen: het tooisel moest van dien aard zijn, dat het de algemeene aandacht trok, zonder bepaald opzien te baren of tot spot uit te lokken.

Een grondbeginsel voerde hij bij al zijne raadgevingen door: de kleeding der vrouwen moest, zooveel het fatsoen dat maar even toeliet, mannelijk worden. Zelfs iets mili-

tairachtigs moest erin doorschemeren. Dat gaf, zeide hij, iets uitdagends, dat harmoniëerde met zekere vrije allures.

't Ging goed. Weldra droegen de dames buizen met opslagen, dassen en halsboorden als heeren; manshoeden met pluimen stonden haar recht coquet en vrij op het hoofd. De mode nam bepaald een mannelijken keer.

Doch nu niet stilgestaan, dacht Ohnemark, en mijn slag geslagen, voordat de nukkige smaak weder in het andere uiterste, in het week en slepend vrouwelijke, vervalt.

Zoo ging het langzamerhand verder. Weldra waagde het eene enkele dame, die een fraai gevormd been bezat, om zeer korte rokken te dragen en zich te schoeien met laarsjes, waaraan aardige sporen rammelden. Dat gerinkel wilde dan zooveel zeggen als: kijk toch asjeblieft naar mijn been! - Had eene een schoonen boezem, dan wist Ohnemark het vest zoo kunstig uit te snijden, dat oogenschijnlijk het bekoorlijke lichaamsdeel geheel bedekt was, doch dat men bij zekere buigingen en standen in een afgrond van liefelijkheid kon gluren, waarover de dichter van het Hooge Lied in verrukking zou zijn geraakt. Had iemand hoekige schouders, dan gaven een paar snoeperige epauletten een gereed voorwendsel om zich meer dan zedig te dekken.

Over 't algemeen vond niets meer bijval dan juist het mannelijke en bepaald het militaire in de kleeding. En daaraan paarden zich weldra overeenstemmende mannelijke zeden. Ohnemark gaf les in de manier om met het lorgnet brutaal, wien zij wilden, in de oogen te zien. Hier zag men dametjes met karwatsen en badines om zich heen slaan. Reeds waagden enkele het voor de ramen op de sofa liggend eene sigaar te rooken. Ja, ik zou haast zeggen, dat, hoe verwijfder Darwinia's mannen werden, in dezelfde mate de vrouwen met mannelijke bravoure optraden.

Men zegt wel eens: de kleeren maken den man. Waarom niet liever: zij maken de vrouw? De vrouw toch is door de natuur met eene benijdenswaardige buigzaamheid van karakter toegerust. Haar valt niets gemakkelijker dan het karakter aan te nemen van het costuum, waarin zij zich heeft gestoken. - Aan het manachtig gewaad begonnen zich meer en meer manachtige manieren en manachtige trekken en lusten te paren. Behoef ik u, mijne lezers, de zaak nader uit te leggen? De emancipatie was, zonder dat ééne vrouw eigenlijk begreep, wat zij deed of wilde, op Darwinia in vollen gang.

Ohnemark werd meer en meer de lieveling en de vertrouwde der schoone sekse. Wat was hij ook behulpzaam en voorkomend! Hij rekende zich niet vernederd door hoogst eigenhandig een kapsel te ordenen of een smaakvol blanketsel op te leggen.

Eenmaal verzekerd van de algemeene gunst, proclameerde hij in al zijne vertrouwelijke gesprekken het groote beginsel van de gelijkstelling der vrouw met den man. Eenige der moedigste dames zetten de zaak op touw, en zoo trad de emancipatiewoede als eene vast geslotene vereeniging in Darwinia op.

Zoover ik weet, heeft deze beweging echter nooit den vorm van eene maatschappij aangenomen. En dat was gelukkig voor Ohnemark's doel. Want had men begonnen met vergaderingen te beleggen en statuten op te maken, dan zouden de dames het spoedig oneens zijn geworden en aan de geheele emancipatiezaak ware weldra een einde gekomen. Nu verstond men elkander zonder een woord te wisselen, en van dat eenparig streven was Ohnemark de ziel.

Men verstond elkander stilzwijgend. Er waren zekere beginselen, die allen zonder eenige mondelinge afspraak getrouw doorvoerden. De voornaamste daarvan luidden:

dat het vernederend voor eene vrouw is om zich met huiselijke zaken in te laten;

dat kinderen een lastpost zijn, dien de vrouw zich op alle mogelijke wijzen van den hals moet schuiven;

dat eene vrouw niet behoort te arbeiden;

dat de vrouw bestemd is om onbezorgd alle genietingen des levens te smaken en aan al hare luimen en lusten bot te vieren;

dat de man bestaat om haar hiertoe in staat te stellen door het vereischte geld te verdienen en haar op hare wenken te vergezellen en te bedienen.

Om deze reden is het plichtmatig, dat de vrije vrouw alle pogingen in 't werk stelt om een tot dit doel passenden echtgenoot machtig te worden, zonder dat de huwelijke staat haar daarom eenige verplichtingen zou opleggen of door eenige banden belemmeren.

- Van dezen aard waren de artikels der volgens stilzwijgende overeenkomst geslotene en namelooze vereeniging van vrije vrouwen in Darwinia.

Bij alle mogelijke vrijheid in kleeding, manieren en gedrag was een eerste vereischte tot verwezenlijking van Ohnemark's oppositieplan, dat de dames de universiteit van Nieuw-Berlijn bezochten. Dit toch was de eenige weg om zich in dat land van geleerden eene politieke loopbaan te openen.

Dit ging gemakkelijk. Toen het eenmaal bij de vrouwen mode werd om zich in alles het voorkomen te geven van jonge mannelijke losbollen, was de academie de aangewezene plaats om het hoogste standpunt in dit streven te bereiken.

Nauwelijks hadden enkele jonge dames haar plan te kennen gegeven, of er waren onderscheidene professoren, die het luide toejuichten.

Maar wat zou het verblijf aan de hoogeschool baten,

als die dames niet in het bezit konden komen van wetenschappelijke graden?

Nu heb ik vroeger verteld, dat het wel niet zoo heel veel inspanning vorderde om met het eereloover gekroond te worden; dat er zoogenaamde inpompers waren, die naar rato van 't geld, dat men hun gaf, den jongeling op eene meer of minder eervolle wijs uit den tempel van Minerva uitgeleide deden; maar 't spreekt van zelf, dat degene, die zich aan deze kuur onderwierp, toch altijd eenige, zij het dan ook geringe, moeite moest doen, om den vereischten voorraad van wetenschap in zijn hoofd op te nemen en vast te houden. En dit was het juist, wat de dames-studenten niet konden en wilden doen. Waarom zij 't niet wilden, zal den lezer voldoende blijken, als hij zich de moeite geeft om de stilzwijgende statuten van het vrouwenbond nog eens over te lezen. En dat zij 't niet konden, zal hem duidelijk worden, als hij bedenkt, dat in een menschenhoofd niet voor alles tegelijk plaats is, en dat derhalve, als het vol grillen, dwaze luchtkasteelen en liefdesintrigetjes zit, er moeilijk een vak kan overschieten, om eenige partikels wetenschap te herbergen.

Op raad van Ohnemark wisten de dames door bemiddeling der haar begunstigende professoren te bewerken, dat Glatthaut zijnen minister van binnenlandsche zaken en onderwijs gelastte ter wille van de vrouwelijke studenten belangrijke vrijstellingen toe te staan.

Zoo behoefde eene dame, die den titel van Meester in de Rechten wilde verwerven, geene eigenlijke studie van het recht te hebben gemaakt. 't Was voldoende, als zij de kunst verstond van te pleiten, dat wil zeggen: als zij excepties wist op te werpen en duchtig haar mond te roeren. Daar de natuur deze beide gaven kwistig aan de schoone sekse heeft toegedeeld, behoeft het den lezer

niet te verwonderen, als ik zeg, dat de hoogeschool van Nieuw-Berlijn, zoo al geen uitstekende vrouwelijke rechtsgeleerden, dan toch voortreffelijke vrouwelijke advocaten kweekte. 't Onderwijs in dit vak moet, dunkt mij, iets gehad hebben van dat der sofisten in 't oude Griekenland. 't Is mij nooit ter ooren gekomen, dat die hunne studie maakten van 't Corpus Juris of van eenig wetboek hoegenaamd, en toch zijn ons de treffendste staaltjes meegedeeld van hunne kunst om op elke zaak uitvluchten te verzinnen en die met radde tong te verdedigen.

Ofschoon de rechtswetenschap als voorbereiding tot eene staatkundige loopbaan de meeste beoefenaars onder de schoone sekse vond, waren er toch ook velen, die zich op natuurwetenschappen en medicijnen toelegden. Ook in deze vakken was de studie voor haar door welwillende vrijstellingen zeer gemakkelijk gemaakt, en wel zoo, dat door haar slechts die lessen behoefden te worden bijgewoond, welke door ongehuwde, jonge professoren met mooie baarden gegeven werden.

De hoofdzaak in het vak der geneeskunde was de jonge dames aan 't gezicht van allerlei akeligheden te gewennen. Dit ging boven verwachting goed. Bij het stuksnijden van lijken en het doodpijnigen van levende dieren was de zwakke kunne steeds vooraan. Ja, haar moed en klaarblijkelijke aanleg voor het vak ging zoo ver, dat de professoren haar bij het verrichten van operaties wegens hare al te groote stoutheid en doortastendheid liefst niet toelieten. - 't Een en ander bewijst, dat de zenuwachtigheid van de dames in het dagelijksch leven aan geheel andere oorzaken moet worden toegeschreven dan aan de te groote teerhartigheid en het te ver gedreven gevoel van medelijden, waarmee we geneigd zijn het schoone geslacht op te sieren.

Een zeker professor Schlauer gaf een college uitslui-

tend voor dames, dat door geene mannelijke studenten mocht worden bijgewoond. Hij kondigde het aan onder den titel van vrouwelijke zedeleer. Wat hij daar eigenlijk met de jonge dames verhandelde, werd niet openlijk gezegd. Uit de zonderlinge verbinding der woorden ‘vrouwelijk’ en ‘zedeleer’ zou men bijna opmaken, dat de vrouwen er voor zich zelven eene bijzondere soort van zedeleer op nahouden. - Dit weet ik wel, dat de collega's van Schlauer er den spot mee dreven en beweerden, dat men na elke les in de zedekunde kon merken, dat de zeden losser en slapper werden.

Zoo begon de invloed der jonge dames zich al aanstonds op het academieleven te doen gelden. - Ik heb vroeger gezegd, dat onder de studeerende jongelingschap van Nieuw-Berlijn een zonderlinge geest heerschte: eene zucht tot grove geldverkwisting, zonder opbruisingen van dartelen levenslust - zoo iets van schatrijke en geblaseerde oude-jongeheeren uit de kringen der hoogste aristocratie.

't Scheen, dat de vrouwelijke studenten er zich in vermeiden om eene flinke tegenstelling tegen dezen ontzenuwenden Jan-Salie-geest in 't leven te roepen. Door haar kon Darwinia het eerst eene voorstelling krijgen van het ruwe studentenleven, waarvan wij nog in de gelegenheid zijn de sporen aan sommige Duitsche universiteiten waar te nemen. Men zag de dames in clubjes wandelen, zoo zonderling mogelijk toegetakeld. Hier ontbraken de noodigste onderste stukken van het vrouwelijk gewaad, daar de bovenste. Overal excentrieke kapsels, coquette badcostumen, kortom, alles, wat de buitensporigste vrijheid zich durft te veroorloven; maar, volgens Ohnemark's wijze lessen en de nimmer stervende vrouwelijke instincten, toch altijd hierop berekend, dat de gunstige beschikkingen van moeder Natuur in 't oog vielen en 't geen

haar door diezelfde wijze moeder ontzegd was, zorgvuldig bedekt bleef. Zoo liepen ze met groote honden achter zich, met lorgnetten op den neus, rijzweepen in de hand. In ongegeneerde, maar altijd naar de omstandigheden nauwkeurig berekende houdingen, zaten zij voor de bier- en koffiehuizen, maakten luidkeels spottende aanmerkingen op de voorbijgangers. Soms hoorde men hare liederen weergalmen. Met pijpen en sigaren in den mond kwamen zij op de colleges tot grooten schrik van hare fijne mannelijke collega's. Als de dames er dapper op los dampten, haalden dezen hunne geparfumeerde zakdoeken voor den dag en waaiden zich frissche lucht toe, klaagden over hoofdpijn en verlieten wel eens de zaal. Dit was het verstandigste en veiligste, wat zij doen konden; want toen een hunner zich in den beginne eene schampere aanmerking veroorloofd had, was deze onmiddelijk door eene uitdaging tot een duel gevolgd, waaraan het lid der sterkere sekse zich op eene laffe wijs onttrokken had. - Bij zulke aftochten van de heeren lieten de dames luide triumfkreten hooren, zonder zich in 't minst aan de voordracht van den professor te storen. Zij lieten niet onduidelijk blijken, dat zij minder gekomen waren met het doel om deze te volgen, dan wel om het mannelijk deel der toehoorders te tarten.

Het vrouwelijk karakter is meer dan dat van den man geneigd om tot uitersten te vervallen. - Dit psychologisch axioma mag ik bij mijne beschaafde lezers als bekend vooronderstellen. In onze maatschappij wordt de vrouw door zekere heilzame banden en tegenwichten in toom gehouden. Maar op Darwinia had de zelfzucht het standpunt bereikt, waarop de mensch blind is geworden voor alles, wat de belangen van het algemeen betreft. Dan heeft die toomelooze zucht der vrouw om opgemerkt te worden en te genieten vrij spel. En dit was 't geval

op Darwinia. Weldra kreeg aan hare beroemde universiteit het vrouwelijk element den boventoon. Die dames traden steeds stouter op. Gewapend met de alle vooroordeelen ter zijde zettende zedeleer van het Darwinisme, losten de maatschappelijke gewoonten zich op in de trekken der natuurlijke en sexueele selectie. Vooral de laatste bleef, ondanks alle manhaftige manieren, bij de schoone kunne eene gewichtige rol spelen. - De wijze Darwin heeft de opmerking gemaakt, dat er diersoorten zijn, waarbij de mannetjes woedend strijden om het bezit der wijfjes. Terwijl genen plukharen, zien de laatsten rustig toe en wachten lijdelijk af, aan wien zij ten deel zullen vallen. Op deze wijs lieten de nog geheel onontwikkelde vrouwen van 't oude Darwinia over haar lot beschikken. - Maar er zijn edeler georganiseerde dieren, onder anderen de zangvogels, aan wie de mensch zijne spreektaal heeft ontleend, waarbij juist het omgekeerde plaats vindt. Darwin heeft gezien en gehoord, dat bij deze liefelijke schepselen de wijfjes, als zij paarlustig zijn, de mannetjes bij zich ontbieden, hen gelasten een muzikalen wedstrijd te houden en den meest begaafden zanger tot haren benijdenswaardigen gemaal verheffen.

De slotsom uit deze waarneming is, dat bij de zangvogels de wijfjes zoowat geëmancipeerde dames zijn. Of derhalve het bevoorrechte voorwerp harer keus in den huwelijken staat wel zoo'n heel benijdenswaardig lot geniet, zou men op zekere gronden kunnen betwijfelen. 't Zal echter geraden zijn over dit punt geen beslissend oordeel te vellen, maar liever geduldig af te wachten, tot tijd en wijle, dat het Darwin of een zijner apostelen zal behagen ons vergelijkende inlichtingen te geven omtrent het huwelijksgeluk der dieren, waarbij de paarkeus van de mannen uitgaat, en die, bij welke de dames zich vrij genoeg gevoelen, om zich niet als onnoozele schepsels

te laten vrijen, maar zelven te kennen te geven, wien zij tot echtgenoot verlangen.

De tot vrijheid geroepene dames van Darwinia begrepen, dat haar standpunt van ontwikkeling meebracht het recht der zangrogels uit te oefenen. Wie wilde, koos zich uit hare mannelijke collega's een minnaar.

Ik wil over deze maatschappelijke verhouding niet verder uitweiden. Want ofschoon het Darwinisme, waar het op het verheven standpunt komt van aan de selectie ‘als het ware’ of ‘men zou bijna zeggen’ een aesthetisch streven toe te schrijven, de zegepraal door middel van het wapen der schoonheid als een zeer natuurlijk feit in den strijd om het bestaan zal erkennen, komt echter bij het min veredelde standpunt, 't welk deze strijd in onze maatschappij bereikt heeft, de zaak mijnen lezers zonder twijfel zeer stuitend voor Wij zijn nog zoo upgepropt met aartsvaderlijke en Romeinsch-juridische ideeën van slavernij en onmondigheid der schoone sekse, dat mijne lezers, als ik hun staaltjes meedeelde van 't geen thans op Darwinia voorviel, zouden meenen, dat ik hun leugens opdischte, en ook aan 't vervolg van mijn verhaal hun vertrouwen zouden ontzeggen.

En toch, ik kan niet nalaten de overtuiging uit te spreken, dat overal, waar de strijd om 't bestaan zijn gewonen loop volgt, er een tijd moet komen, waarin de zoogenaamde zwakke sekse over het sterkere geslacht zal zegepralen. Zoolang de strijd om 't bestaan met de wapenen van ruw geweld wordt gevoerd, is de man de baas. Maar wordt hij op intellectueel, of wel aesthetischethisch gebied verplaatst, dan *moet* de vrouw vroeger of later als overwinnaar het slagveld behouden. De man moge zich in zijn eigenwaan op zijne geestelijke gaven laten voorstaan, zooveel hij wil, maar 't is zeker, dat de vrouw hem in gevatheid, list, radheid van tong, in de

kunst om zijne gevoelens en plannen te verbergen, in de benijdenswaardige gaaf om steeds zich zelve vrij te pleiten ver overtreft. En wij weten het, juist dit zijn de vermogens, die de overwinning bezorgen, waar de strijd om 't bestaan met geestelijke, in plaats van met lichamelijke wapenen, gevoerd wordt.

Geeft bovendien niet de Vader der Geschiedenis, de ondervindingrijke Herodotus, wiens goede trouw door elke nieuwe ontdekking meer en meer gestaafd wordt, eene uitvoerige beschrijving van zulk eene in ons oog ‘verkeerde wereld’ bij de overbeschaafde Egyptenaren? Wat bij ons de mannen doen, deden daar juist de vrouwen, en omgekeerd.

Doch waartoe meer woorden verspild? Wie 't niet gelooven wil, late het. Doch ik ben verplicht de mededeeling te doen, dat de strijd om 't bestaan in Darwinia's beschaafde wereld het stadium begon in te treden, waarop het langzaam begrijpend en onbeholpen mannelijk geslacht de teugels moest overgeven aan de lieve vrouwelijke zelfzucht, die van alle kleine omstandigheden partij weet te trekken en de zaken altijd zoo weet te wenden, als het best met hare neigingen en lusten strookt.

De goed ontwikkelde dames bespotten alle staatsmanskunsten van Glatthaut en bestemmen hem tot amotie.

Als de vroegere wetgevers van Darwinia niet enkel met wijsheid, maar ook met een profetischen geest waren toegerust geweest, zouden zij in 't vooruitzicht van 't geen thans gebeurde zonder twijfel uitdrukkelijk bepaald hebben, dat alleen mannelijke personen tot het lidmaatschap der zeventigen gerechtigd waren. - Daar wegens het gemis van genoemden profetischen geest door den wetgever geen gewag was gemaakt van seksen, bestond er geen rechtsgrond om den toegang aan de vrouwen te ontzeggen. Gewapend met hare doctorale diploma's deden zij woedende aanvallen op elken leegstaanden zetel en behaalden zij telkenmale de overwinning op hare mannelijke mededingers.

Dit komt ons vreemd voor. Wie ooit onze kiesvergaderingen heeft bijgewoond en bekend is met de middelen, waardoor ten onzent invloed op de vrije kiezers wordt uitgeoefend, houdt het voor onmogelijk, dat eene geëmancipeerde vrouw ooit een behoorlijk aantal stemmen op zich zou vereenigen. Bij ons wordt de keuze hoofdzakelijk slechts door twee voorwaarden bepaald. In de allereerste plaats tracht de zelfstandige kiezer te weten te komen, of de candidaat wel een eerlijk man is, dat wil zeggen: niet een politiek huursoldaat, die lijf en

ziel verkoopt, om tegen zekere personen met advocatenstreken te velde te trekken, maar iemand, die, eigene eerzucht verloochenend, bereid is, om alles, wat tot welzijn van 't algemeen kan strekken, te bevorderen. En in de tweede plaats vraagt hij, of de candidaat de noodige kunde tot zijne gewichtige betrekking bezit. En daar nu zelfs bij ons de personen, die eerlijkheid aan bekwaamheid paren, in elk district niet zoo heel kwistig gezaaid zijn en in kamers, provinciale staten en gemeenteraden toch verscheidene plaatsen moeten vervuld worden, ontstaat hieruit bij ons eene benijdenswaardige eenparigheid van keus. De geschikte personen zijn als 't ware bij voorbaat door hun karakter en talenten aangewezen.

Zulk een gelukkige toestand heerschte, helaas, niet in Darwinia. Wij zagen bij eene vroegere gelegenheid reeds, dat het daar bij de verkiezingen op eene in ons oog hoogst afkeurenswaardige wijs placht toe te gaan. Neen, Darwinia's kiezers waren niet onbevooroordeeld, niet eerlijk, niet onomkoopbaar. De in deze maatschappij tot deugd verhevene zelfzucht, de wuftheid, de genotzucht maakten, dat onder de specialiteiten en celebriteiten der volksvertegenwoordiging velen binnenslopen, die deze schoone namen niet verdienden. En juist in zulk eene maatschappij hadden vrouwen, die er knap uitzagen en vooral niet al te preutsch waren, uitnemende kansen op welslagen.

Ik laat het aan de verbeelding mijner meuschkundige lezers over om zich eene voorstelling te maken van de middelen, waardoor zulk eene vrouwelijke candidaat, geholpen door hare vriendinnen, zich van de stemmen der invloedrijke kiezers wist te verzekeren. In zulk een tijd was het in Darwinia eene soort van carnevalspret.

Als ik zeide, dat Glatthaut de opname der dames in het parlement met vreugde begroette, zou ik mij aan

eene onwaarheid schuldig maken. Toen hij vernam, dat de eene plaats voor de andere na door vrouwelijke specialiteiten van knap uiterlijk en toegevende zeden werd ingenomen, zag hij de aanstaande zitting met bekommering tegemoet. Ja, nu berouwde het hem, dat hij zich door de zucht om bij allen gezien te zijn had laten verleiden om zelf door het verleenen van vrijstellingen de schoone sekse op te heffen tot het maatschappelijk standpunt, waarop zij zich thans liet gelden. En Ohnemark, die de gevolgen even goed als zijn tegenstander doorzag, juichte over het goed gelukken van zijn plan.

Wat beiden voorzien hadden, gebeurde. De dames lieten zich niet door het kamerreglement weerhouden, om amendementen bij de vleet voor te stellen en uren achtereen met onbegrijpelijke radheid van tong te redeneeren. Zij vielen elkaar in de rede, dreigden meermalen tot handtastelijkheden over te slaan. Geen president kon met mogelijkheid de orde bewaren en zulk eene vergadering leiden. Elk wetsontwerp werd geregeld afgestemd, want als iedere dame er hare amendementen niet in aantrof, was dit voor haar eene geldige reden om de geheele wet als volkomen mislukt aan te merken. En daar ieder der vrouwelijke leden in den regel op elk artikel eene wijziging voorstelde, die tegen de amendementen der andere indruischte, was het onmogelijk, dat ook maar eene door het geheel bevredigd werd.

't Was in dien tijd een dol leven in Darwinia's vergadering. De boeten vielen in menigte en werden met een luchthartig gemoed betaald. De pot was elken Vrijdag prachtig gevuld. In den beginne hield men vast aan de oorspronkelijke instelling om er des Vrijdags avonds een maaltijd van aan te richten. Doch toen dit een paar keeren gebeurd was, begonnen de dames bezwaren in te

brengen tegen deze onaangename manier om het geld te besteden. Wat hebben wij aan zoo'n partij? zeiden zij, - 't lijkt wel een begrafenismaal.

En inderdaad, daar had het ook veel van. Een groot deel der kamerleden bestond uit oude heeren, celebriteiten van gevestigden naam. Deze zaten zoo ijverig te eten en te drinken, dat zij geen tijd overhielden, om zich veel met hunne buurvrouwen aan tafel te bemoeien. En gesteld, dat zij zelfverloochening genoeg bezeten hadden om het wel te doen, dan is toch nog de vraag, of de leeftijd dier heeren de welgemeende bedoeling van hunne oplettendheden niet zou hebben verijdeld. Als bij het dessert de oude heeren zich, 't zij soesend, 't zij opgewonden, naar ieders aard en gestel, recht zalig begonnen te gevoelen, zaten de dames zich te vervelen en te geeuwen.

Weldra stelden dan ook eenige der dames eene motie voor, om aan deze lummelachtige geldverkwisting een einde te maken: de pot zou voortaan niet besteed worden aan een maaltijd, maar aan een bal, bij voorkeur, als het bedrag dit toeliet, aan een bal masqué. Iedere dame zou het recht hebben om een cavalier naar haar believen te introduceeren.

De heeren leden hadden er wel op tegen; maar daar het kamerreglement den goeden financiers den mond sloot en de dames op dit eene punt volmaakt eenstemmig waren, werd de nieuwe bepaling met eene glansrijke meerderheid aangenomen.

Wat zou Glatthaut doen om dezen storm te bezweren? Ja, 't was zoo, die verworpeling Ohnemark had een geest opgeroepen, dien zelfs de slimheid van den eersten minister niet kon bannen.

Eerst poogde hij door overreding te werken. Maar zijne logische kunst stiet verlamd af op het schild eener andere

logica, die zelfs niet voelt, dat zij getroffen en gewond wordt, omdat zij het pantser van den hartstocht draagt.

Toen beproefde hij het met gemoedelijkheid. Hij beriep zich op haar vrouwelijk gevoel, op hare edele roeping als vredestichters in den tempel van het huisgezin; hij herinnerde haar, dat, nu zij haar werkkring tot den staat hadden uitgebreid, zij ook daar dezelfde rol moesten vervullen... Hij werd hartelijk uitgelachen.

Zouden de pijlen van den spot treffen? - IJdele moeite! Wie niet bekeerd *wil* worden, proeft alleen den bitteren smaak van het sarkasmus, maar de genezende kracht ervan ondervindt hij niet.

Eindelijk nam Glatthaut zijne toevlucht tot het eenig beproefde middel, dat zoowel op 't hoofd als op 't hart der vrouwen werkt. Hij begon aan de invloedrijkste leden der vrouwelijke oppositie het hof te maken. Op de vrijdagavondbals werd hij een onvermoeid danser, en dan nam hij de gelegenheid waar om haar zoete woordjes in te fluisteren. Darwinia's eerste minister beteugelde thans de oppositie door middel van ‘billets-doux’ op geparfumeerd rosepapier, van ‘rendez-vous’, van ‘tête-à-têtes’... Och hemel, wat is de Nederlandsche taal arm in technische termen voor ongeoorloofde minnarijen in den beschaafden stand!

Doch: ‘Vele vrouwen vele plagen.’ - Wat brouwden al die teere ‘liaisons’ hem eene zorgen! - Ik bedoel hier juist niet mee, dat zijn huiselijke vrede eronder leed. Och neen, de zeden in Nieuw-Berlijn brachten nu eenmaal mee, dat de gehuwde vrouwen uit de aristocratie niet beter wisten, of er moet wat ingeschikt worden voor de polygamistische neigingen der mannen. En degene onder haar, die er knap uitzagen, betaalden hen met toe te geven aan hare eigene polyandristische liefhebberijen. Niet de wel opgevoede Emma maakte hem 't

leven zuur, - maar de ‘vrije’ dames, deze waren het, die hem vaak erg in 't nauw brachten. Vlagen van jaloezie, bittere verwijten over ontrouw, doodelijke vijandschap der beleedigden maakten hem het leven tot eene hel.

De man, die er tot nu toe altijd nog jeugdig had uitgezien en door zijn voorkomen en manieren de harten wist te veroveren, werd in deze parlementszitting oud en grijs. Met somber gelaat, ingevallene trekken, gebogen en met slepende schreden kon men hem elken morgen naar de vergaderzaal zien gaan. De dames wilden niet meer van hem weten. Wel verbond hij van tijd tot tijd er nog eene aan zich door haren ‘galant’ met een post te beschenken. Maar daar er velen waren, die meer dan één mannelijk wezen wenschten te begunstigen, geraakte hij meer en meer in de klem.

Waar was zijne gevatheid, waar zijne welbespraaktheid gebleven? 't Gebeurde meermalen, dat hij in zijne rede bleef steken, dat hij de tegenwerpingen onbeantwoord liet, - eens had hij op een der bals een toeval gekregen.

Ohnemark, die in deze dagen trouw op de tribune verscheen, om de uitwerkselen van de mijn, die hij had laten springen, te aanschouwen, zag hem lijden en strijden en begreep, dat het weldra met zijn bewind zou gedaan zijn.

Op zekeren dag weerklonk de tijding: Glatthaut heeft zich van kant willen maken! Op een anderen keer: Het is Glatthaut in 't hoofd geslagen! - De waarheid is, dat de groote Glatthaut zich inderdaad niet meer in 't publiek vertoonde en dat, wie hem zien wilde, moest gaan naar een groot gebouw, door hooge muren omringd, waarbinnen een lieve tuin en fraai gemeubelde vertrekken alle mogelijke genoegens des levens aanboden, - een vreedzaam Paradijs in 't midden der woelige wereld, als de personen, die gij er zaagt ronddwalen, en de nare

kreten, die ge van tijd tot tijd hoordet, u niet aan de treurige bestemming van dat Paradijs herinnerd hadden.

Ja, Glatthaut zat daar teruggevallen in het type, waaruit de menschheid haren oorsprong heeft genomen. Beschaving en dressuur hadden, ik weet niet waarheen, de wijk genomen, om niets dan het walgelijke dier achter te laten.

Heel enkelen zeiden schouderophalend: 't is jammer van zoo'n knappen kop! - Maar verreweg de meerderheid, wie 't al lang verveelde, dat de zaken zoo eentonig haren gang gingen, en die in troebel water hoopte te visschen, verheugde zich stilzwijgend. Terwijl de groote man zijn plantenleven voortzette, richtte men eenige standbeelden voor hem op, en verviel hij hiermee onder de kategorie der lieden, die voor goed begraven en vergeten zijn.

Mij spijt het, dat ik aan Darwinia's grootsten staatsman geen schitterender uiteinde kan bezorgen. Maar men gelieve te bedenken, dat onze geschiedenis gevorderd is tot in de eenentwintigste eeuw, die zonder twijfel wijzer, minder avontuurlijk en praktischer zal zijn dan de nog met het zuurdesem van dweepzucht en een klein bezinksel geestdrift doortrokkene negentiende, waarin wij leven en droomen.

Een hoofdstuk, dat kan genoten worden onder een middagdutje, waaruit de lezer zachtkens wordt gewekt door eene sentimenteele liefdes-idylle met pauzeeringen.

't Is mij van jongsaf zoo geleerd, dat men aan 't slot van een historisch tijdvak een blik werpt op den toestand van 't volk, dat de eer geniet van met zijne namen en jaartallen onze hersenen te kwellen. Jawel, 't is een heele toer om zoo'n tijdvak erin te krijgen, - 't vergeten gaat vrij wat vlugger van de hand -; en dan vonden wij 't in onze leergrage jeugd altijd eene aangename verpoozing, als het brokje cultuurgeschiedenis eens weer aan de beurt kwam. Dan ging onze leeraar redenaties houden, waarnaar we niet luisterden, omdat we heel wel wisten, dat hij dan zoowat voor zijn eigen pleizier sprak en dingen vertelde, waarover hij in de volgende les toch niet zou ondervragen, of waarbij men volstaan kon met een onverstaanbaar antwoord te brabbelen.

Wij willen thans eveneens onzen lezers na 't vermoeiend overzicht over zoo vele historische feiten, hetzelfde slaapverwekkende genot gunnen.

Waarom hebben de oude Grieken, voor wier dichterlijke natuur 't eene behoefte was om zich al het abstracte en levenlooze in zinnelijke en bezielde vormen voor te stellen, - waarom hebben die oude Grieken niet eene godin Zelfzucht afgebeeld en aangebeden?

Omdat zij niet onder menschelijke vormen kan gebracht worden?

Eilieve, waarom niet?

Zij ziet er knap en welgedaan uit. Want zij pleegt zich zelve geen oogenblik te vergeten en behoorlijk te verzorgen.

Zij is toegerust met alles, wat een rechtschapen mensch zooal pleegt te hebben. In de eerste en vernaamste plaats noem ik de maag. Jawel, Zelfzucht heeft eene ijzersterke maag. En zoolang als die regelmatig werkt, kan een mensch het lang uithouden.

Zelfzucht heeft ook hersenen. Wel zeker: zij is niet de goddelijke Onbewuste van onzen philosoof von Hartmann. Zij is bedachtzaam en rekent fijn als de beste koopman. Zelfzucht heeft geene dwaze invallen, geene dolle buien. Zelfzucht weet heel goed, wat zij wil. En als zij dat niet weet, dan is zij niet de echte zelfzucht.

Maag en hersenen.... Wat heeft een mensch meer van noode? Hersenen, die werken ter wille van eene maag, en eene maag, die de kracht aanvoert om de hersenen te voeden... Klaar zijn wij!

Wel zweeft daar, zooals dwepers beweren, boven de denkende hersenen nog zoo'n andere schim, die ze gemoed plegen te noemen. Doch Zelfzucht redt het heel wel zonder dat problematisch appendix van den mensch.

Och, de Grieken hebben haar niet afgebeeld, omdat ze haar niet wel een bijzonder karakter konden toekennen. Ik denk, als zij den glanzigen god of godin in 't marmer hadden uitgebeiteld, zou ieder man en iedere vrouw gezegd hebben: is dat een ideaal wezen? - 't Stelt niemand anders voor dan mij en u en hem en haar en al mijne collega's, die 't brood der aarde eten.

Nu, deze nooit afgebeelde godin kon tevreden zijn over de vereering, die haar werd toegebracht in Darwinia.

Doch ik heb u een stukje cultuurgeschiedenis beloofd. Omdat ik echter merk, dat mijn verhaal vrij droog wordt, en vooral omdat er toch al veel te weinig van liefde in voorkomt, wil ik u eerst tot afwisseling geven eene kleine

LIEFDES-IDYLLE.

Karel had een goed oogje op Lina. Want Lina had gevulde vormen en flikkerende oogen. En Lina was ook lang niet onverschillig voor Karel. Want Karel was een goed gebouwd en krachtig jongman.

Karel was op bals in de gelegenheid geweest om op te merken, dat Lina's gevulde vormen geen boerenbedrog waren. Lina had zich door Karel's onvermoeid dansen en door de kracht, waarmede hij haar omvatte en optilde, bespeurd, dat hij stalen spieren bezat.

Derhalve beminden Karel en Lina elkander.

Maar Karel's middelen veroorloofden hem nog niet om er eene vrouw op na te houden. Lina's vader vond, dat hij zijn geld beter kon gebruiken, dan door aan zijne dochter een bruidschat te schenken. Zij had hem buitendien aan de universiteit te Nieuw-Berlijn al geld genoeg gekost.

Karel moest dus arbeiden, gelijk Jacob om eerst zijne Lea en, toen hij aan haar en haren kinderzegen nog niet genoeg had, ook Rachel te verdienen.

Maar hij won zijn geld niet met schapen te hoeden. Neen, hij richtte met eenige kornuiten van goeden naam eene maatschappij van levensverzekering met enorme premiën op.

En hij werkte ook niet zeven, laat staan, veertien jaren. Neen, slechts zeven maanden. Toen ging de maatschappij volgens Darwiniaansche gewoonte failliet en redden de oprichters zich met een aanzienlijk kapitaal.

Karel had zich dus door wijs overleg en energie tot

een gelukkig sterveling gemaakt Nog in den bloei der jeugd kon hij onbekommerd het loon van zijne inspanning genieten.

Hij geeft der lieve Lina een ‘rendez-vous’ op zijne kamer. Zij aarzelt niet om aan zijne uitnoodiging gehoor te geven, doch heeft een geladen revolver aan haar warmen boezem verborgen, om te zorgen, dat haar geliefde zich geene vrijheden veroorlove, voordat een deugdelijk accoord gesloten is.

Lina, lieve Lina, roept Karel haar bij het binnentreden toe en wil haar in de armen klemmen en naar de sofa dragen. Doch Lina, die zich zelve niet vertrouwt, omdat ook in haar veidiefd gemoed de hartstocht bruist, haalt den revolver voor den dag en zegt: neen, mijn liefste, zoover zijn wij nog niet. Laten wij ordentelijk plaats nemen en onze zaken overleggen, gij daar achter de tafel op de sofa, ik hier op een stoel. En veroorloof mij, dat ik den revolver voor mij legge. Wat wilt gij?

U trouwen. Wat anders, voorwerp van al mijne wenschen, zoet beeld mijner droomen?

Maar gij zijt arm.

Neen, mijn schat, sedert gisteren ben ik rijk.

Laat zien, trouw hart!

Uit de verte toonde Karel haar kostbare papieren, terwijl hij een wantrouwenden blik op den revolver sloeg.

Lina werd verteederd en zeide: gij hebt mij zoolang eene trouwe liefde toegedragen, dat ik wil aannemen, dat ze niet valsch zijn.

Nu, wat zegt gij? vroeg Karel zegepralend, - zelf verdiend voor u en voor u alleen!

Hoe wilt gij trouwen, - was de nadere vraag van Lina, - op de oude of op de nieuwe manier?

Op de oude, riep de vurige minnaar, - nimmer wil ik u aan een ander overgeven. Dat zou het uur van mijn dood zijn.

Bah, bracht Lina hiertegen in, - dat zou vervelend worden. Als gij volgens de nieuwe manier wilt trouwen, kunt gij mij krijgen. - -

Hier ben ik, helaas, genoodzaakt mijne idylle door eene ophelderende aanteekening af te breken. Die Darwiniaansche wereld heeft zoo veel eigenaardigs, dat men nooit ongestoord in een adem kan doorvertellen. Gij vraagt: wat bedoelden onze jonge luidjes met de oude en nieuwe manier van trouwen?

Tot inlichting diene dan, dat de nieuwe manier bestond in een tijdelijk huwelijk. De partijen contracteerden voor eene maand of zoolang, als hun goeddacht, samen de genoegens van 't huwelijk te smaken, na verloop van welken tijd beiden weer vrij waren. Dat was eene heerlijke instelling. Altijd wittebroodsweken, weinig huiselijke twisten, geene echtscheidingen. -

Misschien komt ook het drieste optreden van een meisje als Lina uit den fatsoenlijken stand van Darwinia den lezer een weinig onnatuurlijk voor. Ook hierover een woord van rekenschap; en daarmee zal tegelijk een tip worden opgelicht van den sluier, waarmee vroeger een geheimzinnig punt voor ons bedekt bleef. De lezer zal zich misschien herinneren, dat wij vroeger, van de studie der dames sprekende, verhaalden, dat de bij uitsluiting voor de schoone sekse gehouden colleges van zekeren professor Schlauer trouw bezocht werden. Andere lessen woonden zij slechts bij, 't zij uit sympathie voor een fraai gebaarden leeraar, 't zij om hare mannelijke medestudenten te braveeren en den boel een weinig in de war te schoppen, - met uitzondering, moet ik er bijvoegen van de medische colleges, waar akeligheden en vieze dingen vertoond werden, - die deelen, zooals ieder weet, ook in onzen tijd reeds in de bijzondere voorliefde der enkele vrouwen, die onze universiteiten met hare tegen-

woordigheid vereeren. - Professor Schlauer hield zeer familiare voordrachten over... ja, over... och, 't indecente woord wil mij niet goed uit de pen. - Misschien heeft het Fransen er wel een beschaafden term voor... Enfin, - in welsprekende bewoordingen, met hulp van afbeeldingen en tal van voorbeelden schilderde hij de doodelijke gevolgen, voorvloeiend uit gebrek aan intimen omgang tusschen de beide seksen. - Aan den anderen kant somde hij al de bezwaren van den huwelijken staat op. - Een echtverbond, zeide hij, is eene dwaze zelfopoffering van beide partijen; 't is eene misdaad zich zelven en een ander wezen levenslang een drukkenden last op te leggen; 't is de aanleiding tot het krijgen van een ongeoorloofd aantal kinderen. Kinderen zijn, hoe men 't ook uitrekene, een lastpost, eene vreeselijke zelfopoffering voor de bezitters. En dan het schrikbeeld der overbevolking! Ja, als de menschen op de oude manier bleven huwen, zon 't niet vele jaren duren, of in een staat als Darwinia, die nooit in oorlog was gewikkeld, zou de bevolking zoo ras in de verhouding van eene meetkundige reeks toenemen, dat op 't laatst de menschen ertoe zouden gebracht worden om elkander te verslinden. Den eenigen uitweg tegen de hygiëene gevaren van den ongehuwden en de niet geringere sociale bezwaren van den gehuwden staat voor zijne vrouwelijke toehoorders, vond Schlauer in het tijdelijk huwelijk. Huwelijken, liefst zoo kort mogelijk. Daarbij leerde hij aan zijne toehoorderessen zekere wetenschappelijke experimenten, die, al kende ik ze, de dwaze preutschheid onzer dagen mij zou verbieden in een onwetenschappelijk boek, als dit is, te laten drukken.

Deze lessen werden in ademlooze stilte aangehoord. Onder de gevolgen voor het practische leven, die zij hadden, noem ik alleen dit, dat de jonge dames van

Nieuw-Berlijn optraden met zeker zelfvertrouwen, dat men in ouden tijd niet bij de schoone sekse placht waar te nemen. De vrouw gevoelde zich niet meer het van mannelijke genade afhankelijke wezen, door zekere onvermijdelijke natuurwet eendeels tot terughouding en anderdeels tot laffe pogingen, om een man voor altijd aan zich te kluisteren, gedwongen. De vrouw op Darwinia gevoelde zich ontslagen van alle natuurlijke en maatschappelijke banden. - Vanhier het flinke optreden van een fatsoenlijk meisje als Lina.

Vervolg en slot der idylle.

Zie zoo, nu kan ik mijne idylle vervolgen!

De laatste woorden van Lina waren: een nieuwerwetsch huwelijk.

Voor hoe lang? vroeg Karel in bange spanning.

Voor een maand, luidde het antwoord.

Ach, gij maakt mij wanhopig, wreed meisje! Ik bid u, minstens voor eenige jaren.

Neen, antwoordde de verstandige maagd. Wij moeten zien, hoe 't gaat. Mogelijk, dat wij 't contract na afloop der maand hernieuwen, - 't geen echter altijd zijne bedenkelijke zijde heeft; - mogelijk ook, dat, na eenige andere huwelijken, het lot ons weder eens samenbrengt. Wij willen het beste hopen, het oogenblik genieten en ons niet over de toekomst bezorgd maken.

Aangebeden meisje, mag ik dan thans den notaris laten komen?

Ja, lispelde Lina, terwijl zij de schuchtere oogen schaamachtig op den revolver liet neerglijden. --

Nu zal het den lezer, die in de vormen van onze bekrompene maatschappij beklemd zit, alweer verwonderen, dat bij het sluiten van zulk een modern huwelijk zoo weinig formaliteiten plaats grepen. Van toestemming der ouders kon geen sprake zijn. De banden tusschen

ouders en kinderen waren, zooals wij later uitvoeriger zullen zien, in Darwinia zeer los, en 't was in de moderne families daar te lande een vaste regel, dat met het ophouden van geldelijke ondersteuning alle betrekkingen der natuur en alle maatschappelijke verplichtingen werden afgebroken. Daar Lina geen geld van haren vader meer ontving, was zij in haar doen en laten volkomen vrij.

Al de stribbelingen, die de burgerlijke stand bij ons den trouwlustigen in den weg legt, zouden bij Darwinia's liberale instellingen onmogelijk zijn geweest. In den tijd, die hier met ondertrouw en allerlei andere dwaasheden verknoeid wordt, was een Darwiniaansch modern huwelijksleven in vele gevallen reeds afgespeeld. Men liet eenvoudig door den notaris een contract opmaken, en daarmee uit! - Ik zie trouwens niet in, wat 's lands vaderlijke regeering eigenlijk met het huwen der menschen te maken heeft. Dat ziekelijke stumpers elkander huwen en den stamboom van een nog ziekelijker en gebrekkiger kroost planten, daarover bekommert de staat zich toch niet. Ik denk, zijne liefderijke bemoeiing strekt alleen om te constateeren, dat de jongman A., die met de jongedochter B. wil huwen, voldaan heeft aan zijne ‘verplichting jegens de nationale militie en schutterij’. - En of de kinderen geboren zijn uit ouders, die al dan niet op de ouderwetsche manier een huwelijk hebben gesloten, wat gaat dat grootmoeder Regeering aan? Als het maar blijkt, dat de jongen bestaat en in anno zooveel geboren is, dan weet zij immers, dat en wanneer hij soldaat moet worden! Is die kennis haar niet voldoende? - En als een volle neef met zijne volle nicht mocht trouwen, ja zelfs, - wat bij de tijdelijke huwelijken kan voorkomen - een broer met zijne zuster, zouden de spruiten uit zulk eene vereeniging minder goede soldaten zijn? - Evenals

het leven van het individu draait om de vulling der maag, is de soldaterij en 't betalen van belasting voor de soldaterij de spil, waarom 't bestaan onzer hedendaagsche staten zich beweegt. Waarom dan met moederlijke bemoeizucht meer gedaan, dan tot dit doel noodig is? - De staat is, denk ik, bang, dat bij zulke ‘wilde’ huwelijken de familienamen in de war zullen loopen, zoodat hij het kanon- en bajonetvleesch op zijn tijd niet weer kan vinden. Ja juist, daar zit de drijfveer van dat teedere geweten voor den ‘burgelijken stand’. Maar zou 't niet voldoende zijn, als de staat ieder mannelijk individu van het tot soldaat gepraedestineerde wezen, dat mensch heet, aanstonds na de geboorte 's konings wapen met een jaartal en nummer op eene zichtbare plaats van het lijf inbrandde?

't Kan zijn, dat mijn welgemeend voorstel tot vereenvoudiging der administratie op technische bezwaren stuit; 't kan ook zijn, dat ik me, door mij in de liberale instellingen van Darwinia te bewegen, onwillekeurig tot al te radicale voorstellen laat meesleepen, - doch zooveel is zeker, dat deze uitval niet te maken heeft met de geschiedenis van Darwinia, dat door zijne snel gerijpte beschaving hoog verheven was boven het middeleeuwsche streven der tegenwoordige staten om alle burgers een tijdlang in gladiatorenscholen op te sluiten.

De notaris verscheen.

De heer en dame, sprak hij, wenschen door den band des huwelijks vereenigd te worden? - En hij zette zich oogenblikkelijk aan den arbeid met den ijver, waarmede zulk een ambtenaar ten onzent den uitersten wil van een reeds stervende pleegt op te schrijven.

Zie zoo! zeide hij, - uwe namen en uw verlangen in 't algemeen staan er. Gelief mij thans omtrent de nadere voorwaarden in te lichten. Zoo, bij voorbeeld, - de geachte bruid duide mij deze onkiesche vraag niet ten kwade; - onverhoopt eene spruit uit uwe echtelijke vereeniging mocht voortkomen, wie zal de zorg daarvoor op zich nemen?

Lina's kiesch gevoel werd pijnlijk door zulk eene vraag getroffen. Zij werd beurtelings bleek en rood en fluisterde nauw hoorbaar: Neen, mijnheer de notaris, dat is onmogelijk. Ik heb bij den voortreffelijken professor Schlauer ter schole gegaan...

Ja, mejuffrouw, dat doet er niet toe. De mogelijkheid bestaat, want de natuur is somtijds sterker dan de kunst. En buitendien, de wet wil, dat bij de tijdelijke huwelijken uitdrukkelijke bepalingen op dit punt gemaakt worden.

Ik kan mij met het oog op mijne verdere carrière niet met kinderzorgen belasten, verklaarde Lina thans op een beslisten toon, die sterk in strijd was met hare gewonde kieschheid van zoo even.

Vindt de bruidegom dan goed, dat wij bepalen, dat, zoo mejuffrouw Lina binnen den bij de wet bepaalden termijn na de ontbinding van dit haar huwelijk een telg mocht voortbrengen, deze zijn naam zal dragen en geheel voor zijne rekening zal komen?

Karel gaf met een benauwd gezicht zijne toestemming, doch werd eenigszins gerust gesteld, toen de goddelijke Lina hem blozend een bemoedigend knikje toewierp.

Nog andere kleinigheden, die voor den lezer van minder gewicht zijn, werden in de akte vastgesteld. De onderteekening volgde. Het Darwiniaansch huwelijk was gesloten.

Nauwelijks had de ambtenaar zich verwijderd, of Lina,

de schuchtere maagd, wierp haren revolver weg, naderde met een betooverenden glimlach de sofa, sloot Karel in hare armen en drukte hem een vurigen kus op de lippen, terwijl zij fluisterde: mijn innig, innig geliefde man voor eene geheele maand!

Karel was de gelukkigste der stervelingen.

Vervolg der cultuur-geschiedenis, - een hoofdstuk, alleen leesbaar voor ernstige lui, wien de opvoeding der jeugd ter harte gaat en die op de nuttigste en aangenaamste manier aan hun eind wenschen te komen.

't Zal elken nadenkenden lezer in 't oog vallen, dat deze tijdelijke huwelijken er het hunne toe moesten bijdragen, om het vrouwelijk karakter te wijzigen. Wat toch is bij ons 't geval? Als een meisje bij ons eenmaal gehuwd is, houdt elke prikkel, om zich eene plaats in de maatschappij te veroveren, bij haar op. Zij is dan eenmaal de haven ingezeild, waar zij haar verder leven rustig zal blijven liggen, - tenzij de onverbiddelijke dood haar op niet al te bedaagden leeftijd tot weduwe mocht maken: dan kan zij nogmaals op eene kaperexpeditie uitgaan. - 't Lust mij echter niet de wijzigingen van den vrouwelijken aard door den voortdurenden strijd om 't bestaan van de Darwiniaansche schoonen nader uiteen te zetten.

Ook op de kinderen, die uit deze kortstondige echtvereenigingen mochten geboren worden, was de heilzame werking dezer inrichting niet te loochenen. In nagenoeg alle gevallen kwamen zij voor rekening van den vader. De wet bepaalde, dat de moeder drie weken na hare bevalling van alle zorg ontslagen was en dan des noods bij deurwaarders-exploot den vader kon dwingen het

kind te laten halen. De vaders namen hunne kinderen niet aan hun huis. Zij waren daar niet op ingericht en gewoonlijk reeds lang weder gehuwd met eene andere dame, die zich niet geroepen achtte, om zulke zorgen op zich te nemen.

Dit maakte in Darwinia het bestaan van vele inrichtingen tot opvoeding dringend noodzakelijk. Zulke inrichtingen bestonden in grooten getale in de omliggende dorpen en kleine steden. Ja, Darwinia was het goudland voor de kostschoolhouders. Hoe nietig is deze tak van industrie ten onzent in vergelijking met die op Darwinia, als men bedenkt, dat de opvoeding der kostschool daar reeds een aanvang nam met de derde of vierde week na de geboorte! Aan zoo'n Darwiniaansch kind was nog eer en - geld te behalen!

Zulke kostscholen verspreidden veel welvaart in de streek, waar zij gevestigd waren; want het hoofd der inrichting placht de nog zeer jonge kinderen op zijne beurt weder ter voeding en verpleging uit te besteden aan arme moeders uit den omtrek, die zelven meestal onder den last van een talrijk gezin gebukt gingen.

Deze instelling verschafte zoo vele gemakken aan de ouders, dat ook de uit ouderwetsche huwelijken geborenen veelal denzelfden weg opgingen. De liefdevolle ouders beweerden, dat de lucht eener groote stad als Nieuw-Berlijn nadeelig werkte op den groei en bloei der lieve kleinen.

Dat de landelijke omgeving een zeer gewenschten invloed uitoefende, bleek met de daad. 't Gebeurde namelijk nooit, dat een kind, waarvoor eene jaarlijksche toelaag betaald werd, stierf. En naar 't scheen, ging de zelfopofferende liefde der landelijke opvoeders zoo ver, dat zij hunne eigene kinderen bij de vreemde achterstelden. De eigene kinderen der pleegouders stierven gewoonlijk zeer jong. Reeds had dit feit de aandacht

der regeering tot zich getrokken en was eene commissie benoemd om het te onderzoeken. Een lid dezer commissie had de vreeselijke verdenking geopperd, dat de zaak hierin hare oplossing vond, dat de pleegmoeders regelmatig de aangenomene kinderen lieten doodhongeren en er later de hare voor in de plaats stelden. Daar echter Darwinia geen militaire staat was, had men de zaak hierbij gelaten en veroorloofde men de jeugdige burgers, die vóór den dienstplichtigen leeftijd verkozen te sterven, voor en na rustig hun gang te gaan.

Waren door de liefhebbende pleegmoeders de eerste zorgen aan de jeugdige wereldburgers besteed, dan nam de kostschoolhouder hen weder in ontvangst en voedde hen naar vaste beginselen en door een sober diëet op.

't Ware zeer te wenschen, dat onze tijdgenooten tot dit opvoedingsstelsel konden besluiten. Ik wil er niet eens over spreken, dat de zorg voor kinderen bijna niet te vergen is van de bewoners der groote steden, die in velerlei beslommeringen gewikkeld zijn en wier plicht meebrengt meer in het publiek dan binnen de enge wanden van het eigen huis te leven. Ik wil enkel de aandacht vestigen op de zedelijke vorming der kleinen zelven. - Wie weet niet, dat de kinderen door niets meer bedorven worden dan door de dwaze apenliefde der ouders?

Van vertroetelen was bij de kostschoolhouders geen sprake. Ik zou zeggen, 't was daar eene echt Spartaansche opvoeding. De geschiedenis zegt, dat dit opvoedkundigste van alle volken, die ooit bestaan hebben, tot stelregel aannam de kinderen een weinig honger te laten lijden, opdat zij mochten leeren zich zelven te redden door op listige wijs zich van het een en ander meester te maken. Dit was, geloof ik, ook het doel der kostschoolhouders met het karig toemeten der levensbehoeften.

Neen, de zoo opgevoede kinderen hadden nooit kennis gemaakt met het ontzenuwende gevoel, dat wij liefde plegen te noemen. Zij waren door niemand bemind geweest en hadden ook niemand lief gehad. Zoo traden zij de maatschappij binnen als zelfstandige, vooroordeellooze personen, ongenaakbaar voor al die aandoeningen, welke ons vaak belemmeren om den strijd voor het bestaan met goed gevolg vol te houden.

Zulk een nooit door eene moeder gestreeld of door eene vaderhand geleid jongeling trotseerde ieder, die hem geen voordeel aanbracht. Hij liet zich niet in zijne handelingen belemmeren door de kleingeestige bedenkingen van een bekrompen vader. Hij kende geen ontzag voor hooger geplaatsten, geen eerbied voor ouderen. Hij spotte met vaderlandsliefde. Hij stak den gek met gevoelsleven en godsdienst. In één woord - ik herhaal het - hij was vrij van de liefde, die vijandin van het belang van 't individu, - van de liefde, die de menschen week, laf, arm, bespottelijk maakt. Neen, de Darwiniaansche opvoeding vormde echte soldaten voor den algemeenen maatschappelijken gerilla-oorlog, waarin de partijen elkander geen kwartier schenken en die de strijd om 't bestaan heet.

Uit zulk eene jongelingschap, die alleen in geestdrift kon geraken voor het eigen ik met zijn lust tot zinnelijke genietingen en zijne hoop op stoffelijke voordeelen, vulde zich de kern der natie van Darwinia aan. Daaruit groeiden de ambtenaars en het publiek, dat een oordeel over die ambtenaars velde.

In welke verhouding stonden zij tot elkander? Zoo'n ambtenaar wist niet beter, of het publiek bestond om zijnentwille. Van zijn post met het daaraan verbonden traktement, meende hij, hing het behoud der maatschappij af; het bedienen van het publiek was een lastig aanhang-

sel, dat hij zich op alle manieren van den hals trachtte te schuiven, en waar hem dit niet gelukte, vierde hij zijne booze luim bot tegen allen, die het ongeluk hadden van met hem in aanraking te moeten komen.

En hoe wreekte zich het mishandelde publiek? Die man, zeiden zij, eet mijn brood, ik breng belasting voor hem op, hij moest dus mijn knecht zijn. Dat studie, bekwaamheden, verantwoordelijkheid, 't gewicht van 't ambt zelf ontzag en eerbied opleggen jegens hem, die ermee bekleed is, - hiervan had een echt liberaal Darwiniaan geen besef. Ik geloof, dat, als Darwinia een koning had gehad, de eerste de beste baardelooze knaap zou gezegd hebben: ‘die kerel moest zich niet zoo veel inbeelden; ik betaal hem; hij is dus minder dan ik.’

‘Ik betaal hem’, - ziedaar het groote machtwoord, waarmee in Darwinia alles werd uitgemaakt. - ‘Ik onderhoud haar’, dacht de man in den omgang met zijne vrouw. - Als de Darwiniaan zoo zijne eigene vrouw vernederde en, bepraat door zekere medici, die schrikkelijk bang zijn, dat de man zich door eenige intooming van zinnelijke lusten den dood op den hals zal halen, het zijne bijbracht om de prostitutie aan te moedigen, dan zeide hij: ‘ik betaal immers voor mijn genoegen en vooral voor mijne gezondheid het verschuldigde aan vrouwen, die zich voor dat geld aanbieden!’

Ja, Darwiniaan, gij hebt gelijk, gij handelt volgens het strikte recht der zelfzucht. Zijt gij verplicht om te overwegen, of gij uw scherfje bijbrengt om uwe zusters te verdierlijken en te vernederen? Zijt gij uwer arme zuster hoeder? - Gehoorzaam toch in de eerste plaats aan de wet der zinnelijke natuur en denk aan uwe gezondheid! -

De vader dacht: ‘mijne kinderen zijn een lastpost,

dien ik onderhoud en betaal, daarom kan ik gehoorzaamheid, eerbied, toegenegenheid van hen eischen.' - Maar dan dacht de zoon op zijne beurt: 'die man betaalt en onderhoudt mij, omdat hij moet; kan ik het helpen, dat ik zijn zoon ben? Zoolang ik van hem afhankelijk ben, moet ik hem gehoorzamen. Maar dan?...' En de gehoorzaamheid werd schoor voetend, de genegenheid in 't geheel niet betoond.

Wat zal ik verder zeggen van de cultuurgeschiedenis van 't land der Zelfzucht? Fatsoenlijke diefstal was in de hoogste kringen der maatschappij aan de orde van den dag. Wie zijn geld aan een bankier toevertrouwde, kon bijna zeker zijn, dat de man, als de som hem der moeite waard scheen, ermee op den loop zou gaan. Zoo bewogen zich in de aristocratische kringen van Nieuw-Berlijn beambten der groote staatsbank van Darwinia, die maitressen en paarden hielden en zoo weelderig leefded, dat men elkander een knipoogje gaf op de vraag, uit welke bron die dolle verteringen vloeiden. Daar waren lieden, van wie men wist, dat zij geen kapitaal bezaten, en die met honderdduizenden aan de beurs speculeerden. Daar waren gewezen bankiers, die de hun toevertrouwde spaarpenningen der weduwen genaast hadden, bankroet gingen en zich dan op prachtige villa's 'retireerden', om na een leven op het vunzige kantoor de zenuwen door de frissche buitenlucht te versterken. - Of men in Darwinia kleingeestig genoeg was om zulke ridders te minachten? Ba, dat mag ons bekrompen geslacht doen, evenals een ouderwetsch Amsterdamsch koopman met argwaan zou hebben opgezien tegen iemand, die met een flambard of pet op de beurs kwam, - in Darwinia was men boven zulke vooroordeelen verheven. Had zulk een persoon 't ongeluk van werkelijk arm te worden, dan was ieder gereed den eersten steen op hem te werpen. Maar zoo-

lang als hij goede sier maakte, lonkten de vrouwen hem vriendelijk toe en liepen de achtbaarste en invloedrijkste lieden vertrouwelijk met hem gearmd. Ik geloof, allen overwogen, dat zoo'n man een gevaarlijk spel speelde, maar dat hij een benijdenswaardig persoon was, als hij er goed afkwam. Men bewonderde heimelijk zijn kloek optreden in den strijd om 't bestaan.

Anderen waagden nog stoutere pogingen. Dat men zijne woning, zijn magazijn in den brand stak, om eene assurantie-premie te verdienen, en 't leven van de bewoners der bovenverdiepingen daaraan waagde, was eene kleinigheid. - Een vernuftig individu was reeds op den inval gekomen om, ten einde zulk eene premie te lichten, een geheel schip met passagiers en bemanning in de lucht te laten springen door eene inrichting, die, door een uurwerk in beweging gebracht, op vooruit te bepalen dag en uur moest ontploffen. Och ja, een kloek man, in de zuivere beginselen der zelfzucht opgevoed en met een weinig verstand en moed begaafd, zou duizenden hebben opgeofferd om zelf eenig voordeel te behalen! - Goed beschouwd hadden die Darwinianen een genialen aanleg. In hen leefde 't genie van een Alexander en Napoleon den Groote, die immers ook niet aarzelden om ter voldoening van eigene eer- en heerschzucht duizenden ter slachtbank te drijven. En als de stem der openbare meening zulke types van genialen zelfzucht met den naam van ‘Groot’ betitelt, waarom zouden we dan aarzelen om zoo'n Darwiniaan, die zijn bescheiden slachtveldje ijverig exploiteert, in zijn vak een kordaten en kloeken kerel te noemen?

Zoo streed ieder in Darwinia met zijne wapenen en op zijn terrein. 't Was een wijs en berekenend ras, die menschen der een-en-twintigste eeuw, vrij wat kloeker dan wij zijn.

Terwijl men bij ons menige gevallene grootheid het leven in armoede en ellende ziet besluiten, kwam zoo iets in Darwinia niet voor.

Ieder Darwiniaan berekende elken avond nauwgezet, of het in zijn belang was het leven verder voort te zetten. Kwam hij tot het besluit, dat zijn aanzijn hem voortaan meer lasten dan lusten zou opleveren, dan aarzelde hij geen oogenblik om tot zelfmoord zijne toevlucht te nemen.

De zelfmoord was in het oog der Darwinianen eene ridderlijke manier om het leven te besluiten. 't Was bij die lieden eene ernstige studie, om zich op eene geestige wijs van kant te maken. De ouderwetsche manieren van ophangen en verdrinken hadden voor dat overbeschaafde volk den prikkel der nieuwheid verloren. Die waren goed voor den gemeenen man. Maar een fatsoenlijk mensch tracht tot in zijne laatste oogenblikken alles, wat burgerlijk riekt, te vermijden. Een zekeren roem had zich in dit vak verworven een heer, die eenige pillen met dynamiet gevuld had verzwolgen. Toen de vreeselijke ontploffing voorbij was zocht men onder de bouwvallen van het huis te vergeefs naar zijn lichaam: het had zich in den vorm van atomen in den dampkring verstrooid.

De schrijver richt tot zijne tijdgenooten het verwijt van onpractische domheid en lafheid. De zelfzucht alleen houdt Darwinia op de been.

Negentiendeëeuwer, tot wiens leering en stichting ik schrijf, bekrompen mensch vol van vooroordeelen! Waarom gaat eene rilling u over 't lijf bij de ernstige gedachte aan den zelfmoord? Waarom is hij u niet veeleer een vriend, een onfeilbare uitredder uit den nood? Ik zal 't u zeggen! 't Is omdat gij zijt opgevoed in 't geloof aan bakersprookjes voor kleine en groote kinderen, die zoo iets vertellen van eene afrekening na den dood. Maar gesteld, die sprookjes hadden zich nooit in de weeke vezels van uwe kinderhersenen onuitdelgbaar vastgezet, zoudt ge dan aarzelen om bij de nadering van schande, armoede, kwalen de hand aan u zelven te slaan?

Och ja, 't leven is toch altijd nog zoo zoet...

Zoet?... ja, zoet voor den knaap, die smacht naar het oogenblik, dat hij zich als vrij jongeling in den zwijmelroes der genietingen zal kunnen storten. Zoet voor den jongeling, dien verleidelijke vrouwenoogen toelonken. Zoet voor den man, dien de eerzucht tot onverpoosden arbeid prikkelt. Zoet voor den grijsaard, die is vastgegroeid aan zijn goud en zilver... Zoet, in één woord, is 't leven voor ieder, die zich geduldig aan de tijdkortende en levenslust kweekende leiding van een hartstocht heeft overgegeven.

Maar gesteld nu eens, die lieve tijdkorters op ons eentonig levenspad gaven 't op?

Dan, zegt gij, ben ik van even zoo vele tirannen verlost en begin ik eerst in waarheid te leven, - te leven tot heil van mijne medemenschen...

Negentiendeëeuwer, 't kan zijn, dat gij gelijk hebt, ofschoon ik vind, dat gij boud spreekt. Doch niemand roept mij, om over u te oordeelen. Bedenk echter, dat de Darwiniaan een geheel ander wezen is, dan gij zijt; dat bij alles, wat op Gods aardbodem gebeurt, hem oogenblikkelijk de gedachte invalt: wat heb ik eraan? - dat, als zijn persoon ‘er niets aan heeft’, de zaak hem weinige of geene belangstelling inboezemt, - verplaats u - 't valt u wel moeilijk, maar doe het toch voor een oogenblik - verplaats u op het standpunt der zuivere zelfzucht, der zelfzucht zonder geloof, hoop en liefde, en vraag u dan nog eens af, of de zelfmoord u zoo verschrikkelijk voorkomt?

Ja maar, zegt de negentiendeëeuwer alweer, ik ben zonder zelfzucht en ik zit vol van geloof, hoop en liefde, - ik kan mij niet in den toestand uwer Darwinianen denken.

Dat zegt gij Maar weet ge, welk oordeel de Darwiniaan der eenentwintigste eeuw eens, natuurlijk van zijn dwaas standpunt, over u zal vellen, als uwe prachtig consequente ideeën tot zoo lang aan de vergetelheid mochten ontrukt worden?

Uw geloof, zal hij zeggen, was van zulk een kostbaar gehalte, dat ik gaarne mijn pink zou geven, om er een stukje van te mogen bezitten Uwe hoop bepaalde zich niet enkel tot de verwachting, dat er eene wet mocht komen, die nieuwe posten schept, of dat de dood eenige van uwe superieuren mocht opruimen. En uwe liefde - nu ja, de liefde ‘denkt geen kwaad’ en vergeeft alles en

lijdt alles. Dat doet gij ook, niet waar? Getuigen uwe budgetten voor oorlog en uwe veldslagen en uwe kerkgenootschappen en uw Christendom en uwe courantartikelen. Maar ik zeg u, negentiendeëeuwer, gij waart toch slechts een halfbakken egoist. Gij stond halverwege op de trap, die tot den tempel der zelfzucht voert. Gij hadt er zelfs eene flinke hoogte op bereikt, maar uwe halfheid deed u aanhoudend aarzelen, of gij den drempel wel zoudt overschrijden van het heiligdom, waarin de mensch van alle vooroordeelen verlost en volkomen vrij is. Lafheid, lafheid alleen weerhield u van den zelfmoord. Maar ik, de mensch zonder ziekelijke inbeeldingen, ik vraag mij elken avond af: wat is beter voor mij, te zijn of niet te zijn?

Vriend, die overweging geeft moed. Kom, waag maar; beproef, hoe lang en tot hoe ver de fortuin uwe roekelooze ondernemingen wil vergezellen. En mislukt de daad, - welnu, dan een paar minuten, die vrij wat minder smartelijk zijn dan de doodstrijd op het ziekbed!

Maar bedenkt ge dan niet, vraagt de negentiendeëeuwer bibberend, dat gij in uwe halsbrekende ondernemingen anderen meesleept en ongelukkig maakt?

Huichelaar, gij meent er niets van! - Laten die anderen dan den moed hebben om, als zij geene uitkomst zien, mij in het rijk van 't niet-zijn te volgen.

Maar gij kondt u vergissen, dat wil zeggen, te vroeg uw bestaan afbreken. Wie weet, of na de grootste rampen en teleurstellingen de fortuin u nog niet weder zal toelonken?

Kom, vriend negentiendeëeuwer, het doet mij genoegen, dat gij nu eindelijk eens openhartig zijt en de waarheid zegt. Maar weet dan wel, dat de mensch van over twee eeuwen hersenen zal hebben gekregen, zoo hard en vast, dat zij met de weeke massa, die gij in uwen schedel herbergt, hartelijk den spot drijven. De uwe zijn

week als die van een kind, dat zich door de meest dwaze ingevingen van gevoel en gemoed, of hoe noemt ge die dingen, laat leiden. Maar onze hersenmassa is vast als hout. Ik wilde wel eens zien, dat de boeman, met wien gij altijd schermt en dien gij met allerlei fraaie namen van aandoeningen en gevoelsindrukken doopt, er eene deuk in maakte. Neen, vriendje, na twee eeuwen is de mensch eindelijk zoo ver gekomen, dat het verstand onbeperkt over hem heerscht.

En weet ge, wat dat verstand tot zich zelf zegt?

't Zegt: het aanzijn is eigenlijk eene domheid, eene groote domheid. - Heel beschaafde termen gebruikt het niet, maar 't zegt de waarheid. - 't Plaatst doodeenvoudig eenige woorden naast elkander. Bv. liefdesgenot - syphilis; beker - zenuwlijden; matiging - zelfkwelling; eerzucht - gekkenhuis; heerschzucht - Sint-Helena of Wilhelmshöhe (ofschoon 't op de laatgenoemde plaats voor een ordelijk mensch nog wel is om uit te houden). - Deze en dergelijke begrippen meer plaatst het naast elkander, en dan vraagt het zich zelf af: als ik den positieven term niet heb genoten en den negatieven erdoor ontzeil, heb ik dan gewonnen of verloren? Dan raadpleegt het bedaard lichaamsgestel en kas, en kiest, naar den uitslag van dit onderzoek, tusschen 't aannemen van het plus met het onvermijdelijk minus, of het neutraal blijven, dat wil zeggen: het niet-zijn.

Naar zulke berekeningen nemen hunne maatregelen de apenafstammelingen der eenentwintigste eeuw na de geboorte van een zekeren Jezus Christus. En als 't hun door 't een of andere toeval zal gegeven worden, om eenigszins nauwkeurig kennis te maken met onze maatschappelijke toestanden, zullen zij verklaren, dat wij stumpers zijn geweest, die wel mooi op weg waren om tot eene ware levensbeschouwing te komen, maar die door

zoo vele dwaze illusies geslingerd werden, dat wij den moed misten om haar practisch toe te passen.

Toen Willrecht in zijn geleerd werk het pessimisme als de eenig ware leveusbeschouwing aanprees, vermoedde hij niet, dat zijne landgenooten zich zoo zouden haasten om met overspringing van de theorie eene der uiterste en ziekelijkste toepassingen ervan in practijk te brengen. De neiging tot zelfmoord werd zoo algemeen, dat weinigen aan de uitputting van den ouderdom stierven, behalve in de gevangenissen en in de gekkenhuizen. Waaraan 't ligt, dat deze laatstgenoemde gestichten in Darwinia zoo overvuld waren, kan ik niet zeggen. 't Schijnt, dat de nadering der krankzinnigheid den mensch den moed beneemt, om op den rechten tijd een einde aan zijn bestaan te maken.

Reeds onder Glatthaut's bewind maakte de neiging tot zelfmoord reuzenschreden. De boekverkoopers in Nieuw-Berlijn gaven om strijd boeken uit, waarin de treffendste en vernuftigste wijzen om het leven te vernietigen met kleuren en geuren beschreven stonden. Die boeken werden gretig gelezen, niet alleen om de aangename spanning, waarin zij den lezer brachten, maar ook om dengene, die van zulk een voornemen zwanger ging, eene groote keus van geschikte en aardige middelen aan te bieden. De minister, in alles een man, die voor de consequente daad terugdeinsde, had bij maatregel van politie den verkoop verboden. Maar daar ieder wist, dat de boeken nu eenmaal bestonden, en door het verbod nog meer op de lezing belust werd, diende de verordening slechts om het debiet nog veel grooter te maken en aan de boekverkoopers een gereed voorwendsel te geven, om hoogere prijzen te bedingen.

Men moge den halfslachtigen Glatthaut te laste leggen, wat men wil, Willrecht had toch gelijk, toen hij zeide, dat deze listige man, de eenige was, die den boel op Darwinia nog zoowat in orde hield. Want na zijn verdwijnen van het staatstooneel ontstond eene nog grootere verwarring dan voor zijn optreden. De dames speelden den baas in 's lands vergaderzalen en beschikten over de posten. Men was over alle vooroordeelen heengestapt. De doodsverachting gaf moed tot de stoutste aanslagen. Alle vooroordeelen werden ter zijde gesteld. Ieder wist, dat hij op een vulkaan wandelde, dat de menschen, met wie hij omging, in staat waren om hem te dooden, als hun belang dat meebracht. De vrouw des huizes wist, dat hare dienstboden haar een fellen haat toedroegen en haar slechts zoolang zouden blijven dienen, als zij niet door nauwlettend toezicht belemmerd werden, om zich met grootere en kleinere dieverijen de zakken te vullen. De fabrikant verkeerde menigmaal in levensgevaar, als zijne door den drank verhitte werklieden de hoofden bij elkaar staken en loonsverhooging eischten op de manier, waarmee de struikroover u 't pistool op de borst zet. En wat zou er van 't weelderige Nieuw-Berlijn geworden zijn, als al die hongerigen uit de achterbuurten eens hadden samengezworen om zich niet langer tevreden te stellen met het gezicht dier verleidelijke uitstallingen van levensbehoeften en weeldeartikelen, maar knuppels en straatsteenen hadden opgevat om hun aandeel met geweld te nemen? Wie zou die duizenden in toom hebben gehouden? De stuk of wat politieagenten, die als één tegenover honderd stonden? De soldaten, zelven uit de heffe des volks aangeworven, zouden zij strijden tegen hunne ouders, broeders, lotgenooten in de ellende, deelhebbers van dezelfde grieven!

De zelfzucht is toch eene nimmer volprezene macht in

de maatschappij. Zij, die, door de natuurlijke liefde uit de gemoederen der menschen te bannen, alle banden tusschen seksen, standen, familiebetrekkingen had losgegemaakt, - zij, de onsterfelijke, bracht ook het geneesmiddel ter vergoeding van de kleine onaangenaamheden, die zij hier en daar veroorzaakte; zij, en zij alleen was het, die de hongerige en morrende menigte weerhield om de handen in elkaar te slaan. Niet ieders voordeel bracht mee, om de maatschappij om te keeren; iemand, die er gisteren toe bereid zou zijn geweest, had heden reden, om van zijn plan af te zien; zij vertrouwden elkander niet; ieder duchtte, hij kon er voor zijn persoon slecht afkomen, en martelaar te zijn voor een stand, voor deelgenooten in 't lijden, daartoe gevoelde niemand zich geroepen.

Ik denk, dat wisten de lui, die op den maatschappelijken vulkaan gastreerden, reden, dansten, schurkerijen en ontucht bedreven, ook heel goed, en juist daarom waren zij zoo onbezorgd en vroolijk.

Doch als er eens een man was opgestaan, die de mis deelden niet paaide met de slaapmiddelen der philanthropie, maar een man met genoeg welsprekendheid, om de doffe gemoederen tot razernij op te winden, een man met genoeg zelfverloochening, om te zeggen: kinderen, volgt mij, ik ga voor, ik bied mij aan tot het eerste offer! - dan, ja dan - zou Darwinia's ontzenuwd gemeen eene dubbele dosis brandewijn hebben gedronken en, na eenige oogenblikken schreeuwens, vervolgens in wezenlooze onverschilligheid hebben toegezien, dat men den gevaarlijken volksmenner naar de gevangenis of naar een gekkenhuis geleidde.

Evenals de zelfzucht de behoudster is van het beschaafde individu, is zij ook de redster der kunstmatige vereeniging, die wij de maatschappij noemen.

Als Ohnemark hoopte zich op de door Glatthant verlatene plaats te zullen neerzetten, vergiste hij zich deerlijk. Hij behoorde onder de met eene sprank van genialiteit bedeelde menschen, die in staat zijn om eene mijn aan te leggen. Komt het echter zoo ver, dat de bom losbarst, dan verheugen zij zich eerst over 't wel gelukken van hun aanslag. Maar aan den eenen kant stijgt de ijdelheid hun naar 't hoofd en berooft hen van bezinning. En aan den anderen kant jagen de stemmen van hen, die den aanslag afkeuren, hun schrik aan, die hen verhindert om door te tasten. Onder de martelingen van gekrenkten eigenwaan en de huivering voor de verwoesting, die zij zelven hebben aangericht, gaat de tijd om toe te tasten voorbij. Anderen, die noch de slimheid zouden hebben gehad om de mijn aan te leggen noch de stoutheid om het kruit te ontsteken, sluipen intusschen achter hen aan en genieten de vruchten en de eer van het waagstuk.

Zoo'n man was Ohnemark. Aan zijne zelfzucht ontbrak de kracht der zelfbeheersching. Hij was in staat, om zich na een behaald succes in de vroolijkheid zijns harten eens flink te bedrinken en dan allerlei inwilligingen te doen, waardoor hij ten slotte 't heft uit de hand liet slippen.

Jongere en slimmere mannen drongen zich in de gunst der vrouwen, en Ohnemark, de grondlegger der emancipatie, werd zelfs geene plaats onder de zeventigmannen waardig gekeurd.

Een kort hoofdstuk, om het geloof van den lezer een weinig te versterken.

Als ik mijn verslag nog eens nalees, komt de lust in mij op, om de geesten der somnambule van mijn vriend den magnetiseur eens danig onder handen te nemen, niet alleen omdat ze mij misschien leugens op de mouw spellen, - dat brengt hunne idealistische wijs van zijn wellicht mee - maar omdat ze mij onnatuurlijke, onmogelijke dingen laten te boek stellen.

Ik denk, Darwinia is nu al wel anderhalve eeuw oud en 't wurmt nog maar altijd in zijne eenzelvige afgeslotenheid voort. De drommel hale u, als een volk op die manier niet in zijn bekrompen eigendunk en vooroordeelen moet te gronde gaan! 't Is alsof ge een mensch zich liet ontwikkelen in eene cellulaire gevangenis.

Wij hebben hun, zeggen de geesten, immers een schip met paters gezonden!

Dat is precies hetzelfde, luidt mijn antwoord, alsof ge dien cellulair gevangene eens door een priester of ziekentrooster liet bezoeken. 't Geeft den man een oogenblik afleiding. Maar er bestaat ook kans, dat het hem een stap nader bij de krankzinnigheid brengt.

Mijn vriend, zeggen de geduldige geesten, gij zijt een kortzichtig wezen. Bedenk dan toch, dat het ontwikkelde en nijvere gedeelte van Europa en Amerika hier onder

de ijsvelden van de noord-, daar onder die van de zuidpool bedolven was geraakt. Bedenk, dat de volken aan de Middellandsche Zee verzet werden in een Russisch en Noorweegsch klimaat, dat hun vooreerst, bij de bange zorgen om aan den kost te komen, den lust benam om te gaan zien, hoe 't elders op de wereld gesteld was; dat de kloeke Noord-Amerikanen, plotseling tusschen de keerkringen verplaatst, in onbegrijpelijk korten tijd hunne rustelooze Yankeemanieren verruilden voor het droomerige en luie bestaan van de tegenwoordige Indiërs. En van de Negers of dergelijke lui zult gij toch niet eischen, dat zij in een goede tweehonderd jaar een geografisch gegenootschap oprichten, dat expeditiën uitzendt, om de wereld op te nemen? - Neen, wijsneuzige sterveling, zwijg! Wij verzekeren u, dat na zulk eene katastrophe het verkeer tusschen de volken der wereld in geene eeuwen weer hersteld wordt. Dat weten wij best, bij wie eene eeuw zooveel als een dag is en die reeds zoo menige asverwrikking zoowel op uwe als op andere planeten hebben bijgewoond.

Ik zwijg, maar kan toch niet nalaten de verzuchting te slaken: Ach, dat het alles zoo snel moest gaan, dat die beschaving zoo broeikastachtig moest zijn; zoo niets Japanachtigs....

Ja, daar is wel wat van aan, zeggen de geesten bedenkelijk. 't Is wel wat onnatuurlijk. Zou dat hiervan komen, dat wij, aetherachtige wezens, zonder hersenen moeten denken? - Maar, mijn waarde, wij hebben toch eene soort van beschaving bij hen geplant, die zooveel mogelijk alle menschelijke vooroordeelen heeft uitgeschud: het Darwinisme of liever Häckelianisme, dat hier in Europa tegen de wanbegrippen der theologen worstelt, - die leer, de eenige, die zonder hel en hemel, zonder gemoed en godsdienst werkt, de eenig natuurlijke, de al-

leen aan 's menschen behoeften voldoende, - die hebben wij bij zuivere en onbesmette natuurkinderen geplant. Ons dacht, dat kon in geen geval kwaad.

Ik blijf volhouden, dat de geschiedenis toch onnatuurlijk is opgezet en dat die arme lui er onverdiend zijn ingeloopen.

Daar roept de somnambule, dat er een geest komt aanfladderen, die wat te zeggen heeft en verklaart meer ondervinding van aardsche zaken te hebben dan al zijne idealistische collega's samen.

Wat, zegt hij driftig, kalt gij over onnatuurlijkheid? Gij hebt oogen, maar zijt ziende blind. Ik geloof, dit realistische en phantasie-arme geslacht noemt alles onnatuurlijk, wat het niet in levenden lijve ziet voor zich staan, met de handen kan tasten en liefst ook met de tanden kan vermalen en met de tong proeven.

't Is niet waar! - heb ik de stoutheid brutaal in 't midden te brengen. - Wij zijn tegenwoordig een zeer idealistisch en ultra-aesthetisch ras....

Ja juist, spot de geest, - een aesthetisch ras, dat bij voorbeeld de lieve kinderen van kleuren en geuren dan alleen mooi vindt, als ze zoodanig op bloembedden zijn gerangschikt, dat ze 't idee opwekken van eene smakelijke confituurtaart!

Nu ja, dat is ook juist één geval....

Ik zeg u, zoo zijn er honderden gevallen, die gij oogenblikkelijk zoudt inzien, als gij met ons aan de stof en hare wetten ontrukt waart. En nu valt ge mijne geduldige collega's lastig door allerlei bezwaren op te stapelen. 't Wil er bij u niet in, dat er in onze dagen vele heugelijke teekenen zijn, die ons recht geven, om de hoop te koesteren, dat over eenige eeuwen Darwinia zal verwezenlijkt worden. En een verhaal verliest voor u alle belang, als we er niet uitdrukkelijk bij zeggen:

kijk, met Darwinia wordt natuurlijk ons vaderland bedoeld; en Glatthaut is de caricatuur van dezen of genen staatsman; en Ohnemark, och kom, dien hebt ge immers zelf gekend, - zijn portret is slechts een weinig over dreven!....

Konden wij zoo iets verklaren, dan, geloof ik, zoudt gij, ellendige realisten, ons verhaal heel mooi vinden. Maar uw bijval kan ons niet schelen. En zoo zeg ik u dan uitdrukkelijk:

Darwinia is *niet* de caricatuur van Nederland!

Hoe zou 't ook mogelijk zijn? - Ik zie geen enkelen trek van overeenkomst tusschen de Darwinianen en de brave Hollanders.

Ja, had dat Darwinia maar 't geluk van de ernstige en welmeenende volksvertegenwoordigers, de eerlijke staatslieden, de onbaatzuchtige ambtenaars, de onbevooroordeelde geleerden, de flinke soldaten, de onberispelijke verdedigingsmiddelen, de huiselijke en beschaafde vrouwen, de geestdriftvolle jongelui van 't kleine Nederland te bezitten, dan zou het niet zoo spoedig zinken!

Had de Darwiniaan slechts de zedelijke kracht van uwe Nederlandsche tijdgenooten, die het heerlijk schouwspel vertoonen van een hardnekkigen strijd tegen het volken verpestende monster, dat zelfzucht heet, - van uwe landgenooten, die den vromen en tegelijk verlichten zin der vaderen niet alleen bewaard, maar ook veredeld hebben, wier kinderen in heilzame tucht worden grootgebracht, wier jongelingen niet den spot drijven met het heilige en gemoedelijke, wier vrouwen elk huis tot een stillen tempel des vredes wijden, die allen niet beter weten, of het belang van het eigen ik moet overal en altijd zwichten voor dat van het algemeen.... ja, dan was Darwinia gered!

Maar weet, als gij dan niet kunt lezen zonder hatelijke

toepassingen te maken, - weet, dat het kleine Darwinia de quintessens is van de ellendige zelfzucht, van het practische materialismus met zijne vreeselijke gevolgen, dat overal huishoudt: in Frankrijk, in Engeland, in Duitschland, in Rusland, in Amerika, - overal, overal, behalve natuurlijk in Nederland.

Weet dat, brave Nederlander, en verheug u in uw bewustzijn van echte vaderlandsliefde en echten godsdienstzin en echte verlichting en echte liberaliteit, - verheug u en roep met den Pharizeër uit: ‘Ik dank u, Heer, dat ik niet ben als die daar!’

Verblijd u, en lees ons Darwinia met het zalige gevoel van leedvermaak over uwer naasten zwakheden en zedelijke ellende. Lees, en gevoel u nog grooter en nog zelfgenoegzamer en nog volmaakter, dan gij thans reeds met vol recht doet. Ga eens op reis in den vreemde, natuurlijk niet met het doel, om daar wat te leeren of iets aan u zelven en aan de maatschappij, waarin gij leeft, te verbeteren, maar om te zien, op welk een laag standpunt van beschaving en zedelijkheid de menschen in andere landen staan, - en dan zult gij niet meer roepen: Darwinia is onnatuurlijk, is onmogelijk! - Neen, zult ge zeggen, de barensweeën van het verwezenlijkte Darwinia zijn overal, behalve in ons gezegend vaderland, in vollen gang!

Pro nihilo.

Toen de Babylonische verwarring der spraken in Nieuw-Berlijn steeds grooter werd, begreep de brave Willrecht, dat het daar voor hem niet langer was om uit te houden. Hij had zijne geringe bezittingen bij elkaar gepakt en was verhuisd naar Vogtburg.

Dit plaatsje deelde in het verval van de overige dorpen en steden van Darwinia. Alles toch concentreerde zich in de hoofdstad. Wie eenigszins kon, vestigde zich daar, omdat de wufte Darwinianen daar alleen het voedsel voor hunne genotzucht aantroffen. Omdat alle weelde zich daarheen verplaatste, boden alle beroepen daar veel betere kans van welslagen dan elders. Waar de grofste verteringen gemaakt worden, daar stroomt de hongerige menigte samen, om zich òf in den dienst der weelde te verhuren òf haar aandeel te ontvangen van de weggeworpene brokken. Alle levensbehoeften waren in Nieuw-Berlijn peperduur, vooral de prijzen der woningen hadden eene fabelachtige hoogte bereikt Maar de Darwiniaan was nu eenmaal zulk een verfijnd wezen geworden, dat hij zich buiten 't centrum der beschaving - zooals Nieuw-Berlijn genoemd werd - niet tevreden meer gevoelde. Eene zekere zenuwachtige onrust dreef de inwoners van het platteland naar de hoofdstad, waar zij zich liever behielpen, dan elders in betrekkelijken overvloed een kalm leven te leiden.

Willrecht dacht er anders over. Voor een spotprijs huurde hij zich even buiten Vogtburg eene kleine woning aan den oever der zee. Het schouwspel der rustelooze golven bracht zijn ontstemd gemoed tot zekere kalmte en de eeuwige afwisseling, die het zeevlak aanbiedt, was hem eene gezonde afleiding, als hij zich moedeloos gevoelde.

Op zekeren dag kreeg hij een brief van Ohnemark:

Amice! Als gij nog niet naar 't schimmenrijk verhuisd zijt - tusschen twee haakjes: een uitstapje, dat tegenwoordig bij onzen beau monde zeer in de mode is en weinig geld kost - hoop ik, dat onze ijverige postdirectie u in 't land der barbaren zal weten op te duiken. Het eenige politieke nieuws, dat wij hier hebben, is, dat alle graden der krankzinnigheid bij hoog en laag, bij man en vrouw, bij ond en jong endemisch schijnen te worden. En wat den ondergeteekende betreft, moet ik u melden, dat met hem een bekeeringsproces heeft plaats gehad. Uw vriend is vervallen onder de kategorie ‘vrouwenhaters’. Nu zult gij met uw gewoon phlegma aanmerken: dat is nog zoo heel erg niet. Want mocht het blijken, dat een mensch beter vaart, als hij zich onder de aanbidders der schoone sekse schaart, dan staat de terugweg elken dag voor hem open! - Maar er komt wat anders bij: Gij begrijpt wel, dat ik niet tot dit uiterste ben vervallen, zonder dat de droevigste levenservaringen er mij toe hebben gedwongen. De schoone sekse, wier vaderlijke vriend en raadgever ik eens was, heeft mij verkocht en verraden. Leonine heeft, niettegenstaande ik haar er bovenop heb geholpen, schandelijk bankroet geslagen; en de lieve vrouwenwereld, die aan mij de emancipatie en de verlossing uit de boeien der zedelijkheid verschuldigd is, heeft mij laaghartig in den steek gelaten. De posten zijn na Glatthaut's verdwijnen van het tooneel door ha-

ren thans alvermogenden invloed vergeven aan jongelui, die jeugdiger minnevuur bezitten. Ik ben arm, doodarm en daarbij van rhumatiek geplaagd en somber gestemd. Daar ik nu bereken, dat ik mijne laatste guldens niet beter kan besteden dan voor eene reis naar den vermaarden Dr. Willrecht, opdat de balsem zijner levenswijsheid de bitterheid mijns gemoeds moge verzachten, heb ik 't voornemen opgevat u as. Donderdag te komen bezoeken en eenige dagen bij u door te brengen, als gij ten minste een versleten wereldling eenige dagen wilt herbergen. Indien gij mij niet kunt ontvangen, vorzoek ik voor dien tijd een enkel lettertje. Vaarwel!

t.t.

Ohnemark.

Daar Willrecht uit de korte schildering van zijns vriends omstandigheden wel kon opmaken, dat zijn bezoek waarschijnlijk van tamelijk langen duur zou zijn, en het nieuwste nieuws, dat hij uit den zetel der beschaving zou meebrengen, hem volstrekt geene belangstelling inboezemde, was hij niet bijzonder met de aangekondigde stoornis in zijne landelijke, of liever zeerust, en in zijne bespiegelingen ingenomen Doch hij was te goedhartig, om den ongelukkigen wildzang af te wijzen en wachtte dus geduldig de dingen, die komen zouden, af.

Ohnemark liet zich op den bepaalden dag niet wachten.

Wel, kerel, was zijn eerste uitroep, wat woont ge hier in een echt zeemeeuwennest! Op een half uur afstands geen menschelijk wezen te zien! Wordt gij niet gek van de eenzelvigheid?

Hier voor u, antwoordde Willrecht op de zee wijzend, ziet gij het geneesmiddel tegen alle aanvallen van krankzinnigheid en levenszatheid. Dat is de eeuwige bron van lichamelijke en geestelijke gezondheid.

Alsof wij dat onnoozele zoute water te Nieuw-Berlijn niet even goed hadden!

Ja, het is er wel, maar de zenuwen zijn in die atmosfeer te verslapt, om er de wonderbare werking van te ondervinden.

Och kom! Men grijpt daar in 't volle menschenleven. Ik heb nooit gehoord, dat de eenzaamheid iemand wijzer of beter maakt.

Daarover spreken wij later, mijn vriend, als gij na eenige dagen een weinig van uwe verwildering bekomen zijt. Eet en drink nu van 't geringe, dat ik u kan voorzetten. En als gij dan wat zijt uitgerust van uwe vermoeienis, zult gij mij op de hoogte brengen van uwe zaken.

Willrecht's programma werd nagekomen. - Hoe de vrienden nu aten en dronken en 't verslag van Ohnemark's rampspoeden kan ons weinig schelen, te meer, daar dit gedaan werd met de uitvoerige bespraaktheid, waarin verongelijkte menschen zich hebben te verheugen en die, zooals men zegt, eene weldadige afleiding voor de zielesmart is.

Dag aan dag werd dit thema weer opgezongen. Met het grootste geduld hoorde Willrecht het aan, tot dat hij eindelijk, meenende, dat de ziektestof zich voldoende een uitweg had gebaand, de poging waagde om een krachtig geneesmiddel toe te passen.

Die onbegrensde zee en de oneindig diepe lucht daarboven, zeide Willrecht op eene wandeling, wekken altijd weldadige gevoelens en verhevene gedachten bij mij op.

Ja, antwoordde Ohnemark, zoo iets huivering wekkends. Men voelt zich eenzaam en verlaten.

Gij zijt een verwend kind van het gekunstelde stadsleven en daarom voelt gij u hier niet op uwe plaats.

Zijt gij dan zoo tevreden en gelukkig? luidde de vraag van Ohnemark.

Gelukkig... Gelukkig..., hernam Willrecht, - dat woord heb ik sinds lang uit mijn woordenboek geschrapt.

Gelukkig te zijn - ik bedoel, de grootst mogelijke mate van levensgenot te smaken - is toch het doel van ons leven, meende Ohnemark. Dat zeggen de schoolmeesters aan de kinderen, en de staatslieden aan hunne onderdanen, en de verlichte geestelijken aan de leeken. Dat zegt en wil ieder. Wat meent gij dan wel?

Ik meen, dat de mensch het uur moet vervloeken, waarin alle streven en willen, hoegenaamd ook, in zijn bewustzijn is opgekomen.

Ik moet bekennen, dat ik u niet begrijp. Ik kan mij geen bestaan denken zonder onverpoosd streven. Als het eene doel bereikt is, dadelijk weer op een ander los te gaan; bij de mislukking van een plan den moed niet te verliezen, maar aanstonds een ander op touw te zetten, - wie dat kan, is een mensch, een mensch zonder verveling, een gelukkig mensch.

Zoo, kunt gij u geen leven denken zonder dat eeuwig onvoldane, zenuwdoodende streven?

Neen!

Die zee daar, is dat leven?

Dat is te zeggen!....

Ik bedoel: is de kracht, die eeuwig in die watermoleculen woelt, eene andere dan die, welke de moleculen uwer hersenen beweegt tot denken, willen en gevoelen?

O neen! Inderdaad is het ééne en dezelfde kracht: mechanische kracht, beweging.... daaraan hebt gij volkomen gelijk.

Kan die zee ongelukkig zijn? Kent zij teleurstelling, pijniging der eerzucht....

Natuurlijk niet.

Hoe dan die eenvoudigste organismen, noch plant noch dier, die op haren bodem leven, kunnen zij ongelukkig zijn?

Neen!

De planten dan?

Ik zou het niet denken.

Maar - wij willen eens een grooten sprong doen - de hooger georganiseerde dieren, bv. die hond daar, zou hij ongelukkig kunnen zijn?

Ik zou denken van ja! Hij kan honger, koude, pijn gevoelen. Hij kan lijden en *weet*, dat hij lijdt. Dàt is zijn ongeluk.

Ik geloof, dat gij daar 't rechte woord hebt gebruikt: hij *weet* dat hij lijdt. Een wezen zonder hersenen kunt gij snijden, prikken, branden; het maakt zekere reflexbewegingen, maar *lijden* kan het niet. Want het heeft geen *bewustzijn* van 't geen hem geschiedt. Hij is als de gechloroformiseerde, die onbewust de pijnlijkste operatie ondergaat. Wat geen bewustzijn heeft, *kan* niet ongelukkig zijn.

Maar ook niet gelukkig!

Wat is geluk en *waar* is het, mijn vriend? Het zou 't oogenblik wezen, aan hetwelk de mensch zou willen toeroepen: sta stil en blijf! - Maar dat oogenblik is er voor niemand geweest en zal voor niemand komen. 't Is eeuwig en altijd: maak maar, dat gij weer wegkomt; ik wil u niet meer en heb reeds wat anders in 't vooruitzicht....

Ja, dat is waar. Wat zou de reden ervan zijn?

Elk genot is eene illusie, een zelfbedrog. Welk zintuig gij streelt, het wil eeuwig versterking van den prikkel, en 't einde is walging of smart Wie uit den geurigen beker vroolijkheid of vergetelheid drinkt, wil meer.... meer.... en juist in dat meer schuilt de angel van het genot. Wie zijn genot zoekt in 't voeden zijner eerzucht, bedriegt zich zelven met een schijnbeeld, dat minachting of krankzinnigheid baart De jongeling,

die in de illusie der verliefdheid dweept, is bezig een gebouw van lijden voor zich zelven op te trekken: zorgen van allerlei aard, zwoegen om het dagelijksch brood voor vrouw en kinderen....

't Is waar; maar wat zou het leven zonder al die illusies zijn? Want ik wil u toestemmen, dat elk streven bij slot van rekening op eene illusie, op eene grove zelfmisleiding uitloopt.

Zoo'n leven zou geen leven zijn, zei Willrecht met zekeren nadruk.

Ah zoo, nu komt gij neer op 't geen ik meen: een leven zonder streven naar allerlei illusies is geen leven.

Ja juist. Maar zou, als men bedaard de som van genot en smart, van 's levens lusten en lasten opmaakte, 't wellicht ook verkieslijk zijn niet te leven?

't Kon wel zijn! Dan de zelfmoord!

Neen, mijn vriend, *niet* de zelfmoord! Ik heb veel over dat punt nagedacht, maar ben tot de overtuiging gekomen, dat het met den dood niet met 's menschen aanzijn gedaan is.

Zijt gij gek?

Neen, dat willen we niet hopen! - Ik geloof, dat de kracht, die mijn bewustzijn vormt, met den dood niet is uitgedoofd, maar in anderen vorm voort blijft werken...

Ba, dat zou vreeselijk zijn.... Hoe komt gij daaraan?

Eenvoudig hierom: Gij zijt het met mij eens, dat alle kracht ééne is; dat de kracht, die zee en wolken beweegt, die ons in den vorm van licht en warmte verkwikt, die in 't leven van plant en dier werkt, die in uwe hersenmassa denkt, wil, gevoelt, ééne en dezelfde is, op allerlei manieren gewijzigd, - niet waar, dat gelooft gij?

Ja, kan het anders?

Gij ziet in die uitingen der kracht eene *opklimming*, niet waar? De, om het zoo eens uit te drukken, ruwe

mechanische kracht, waarmee voor wellicht milliarden jaren de moleculen van den gasnevel, die bestemd was om ons planetenstelsel te vormen, zich op elkander stortten, openbaarde zich in steeds meer verhevene vormen, hier in de regelmatige bewegingen der hemellichamen, daar in de wondervolle chemische werkingen; dan weer als eene ware bode des hemels, als licht, als levenwekkende warmte, als electriciteit; als al de verschijnselen, die wij samenvatten onder den geheimzinnigen naam van leven; eindelijk in de beweging der zenuw- en hersenmoleculen als denken, willen, gevoelen. Een oneindige afstand - niet waar? - van die eerste beweging der gasatomen tot die onnaspeurlijke hersenwerking, wier product is de schepping van den geleerde, van den dichter, van den kunstenaar! En toch eene geregelde opklimming. 't Is ontwikkeling, - ontwikkeling, zeg ik, van het lagere tot het hoogere....

Ontwikkeling, herhaalde Ohnemark, - dat klinkt kettersch. Ontwikkeling, dat sluit zoo iets in zich van streven naar een doel. Dat kent onze geloofsleer, het Darwinismus, niet. Wij erkennen niets anders dan toevallige omstandigheden, die het eenmaal bestaande wijzigden. Wie een streven aan de natuur toeschrijft, dien verklaren wij voor krankzinnig....

Laat uw Darwinismus naar den drommel loopen! Laat het op zijn terrein blijven. 't Is goed, om bij de détails de oorzaken en gevolgen op te sporen, maar als er quaestie is van wereldorde en zedelijke wetten, laat het ons jammerlijk in den steek. 't Heeft geen blik op het geheel. Door op de afzonderlijke boomen te turen, ziet het het woud niet.

Gij zoudt dus denken, dat in de natuur een stelselmatig streven bestaat, om zich van lagere tot hoogere openbaringen der ééne en algemeene kracht te verheffen?

Voorzeker!

Een fraai *streven* en nog wel *stelselmatig* streven, om bv. van monere of amoebe op te klimmen tot den rang van wurm, of van zeewier of mos den trap te bereiken van een varen! 't Ligt er maar aan, wat gij onder den naam van ‘streven’ verkiest te verstaan. - Gij meent dus, dat niet zekere gegevene oorzaken meebrachten, dat de laagste organismen tot een hoogeren rang *moesten* opklimmen, maar dat zij tot hoogere wezens *wilden* opstijgen? Een mooie wil, die wil van een wurm, van een oester, van eene plant!

Dat komt, mijn vriend, zeide Willrecht, zonder op dezen spot te letten, - dat we slechts aan een *bewust* streven denken. Alsof er niet een *onbewust* willen, een onbewust streven bestond! Eilieve, wat is het bewustzijn?

Ik weet het niet!

Dan zal ik het u zeggen: 't is de werking der hersesenen, of, nauwkeuriger gezegd, de levende hersenmassa, en wel de levende massa der groote-hersenen, - die is het bewustzijn. Eerst waar hersenen zijn, daar is bewustzijn. Voordat de wezens tot dat standpunt zijn opgeklommen, leven en streven zij onbewust. *Onbewust* werken de uiterst doelmatige levensopenbaringen van plant en insect, *onbewust* gaan de reflexbewegingen op het beste doel af, onverbeterlijk werken de *onbewuste* instincten. Alles, de geheele natuur roept u toe, dat er een, hoewel onbewust, streven naar een hooger doel bestaat. Men moet blind zijn, om dat niet te zien.

't Wil er bij mij nog niet in!

Dat komt, omdat gijlieden met onbegrensden eerbied opziet tegen de uitingen van 't bewijstzijn. Alsof 't bewustzijn alleen in staat was, om iets verstandigs en doelmatigs te doen! Ik zeg u, het bewustzijn is een dom, hulpeloos ding. 't Onbewuste instinct redt zich vrij wat

beter en bereikt langs vrij wat korteren weg en zonder allerlei mispassen te maken het doel dan het berekenende en telkens falende verstand.

En toch beweerdet gij, dat het bewuste leven het doel zou zijn, waartoe de natuurkrachten onverpoosd streven zich eenmaal te verheffen?

Ja, dat beweer ik. Dat schijnt het doel te zijn van alwat leeft. Dat schijnt de geheele geheime drijfveer van het Darwinistische selectieproces te wezen.

En gij noemt dat bewustzijn een hulpeloos, ellendig ding?

Ja juist, omdat het zijn bezitter zwak, feilbaar, hulpeloos, tot een gevoeler van allerlei smarten, tot een ontevreden willer van het onbereikbare, in 't kort, diep ongelukkig maakt.

Nu begrijp ik er niets meer van: een streven naar een doel, dat op ellende uitloopt....

Mijn vriend, ik zal u het groote wachtwoord zeggen: het rustelooze streven der natuurkracht om tot bewustzijn te komen is de grootste domheid, waaraan die kracht zich kan schuldig maken. 't Aanzijn der geheele natuur is een bespottelijke mispas, eene vergissing....

Kom, gij schertst!

Neen, ik spreek in vollen ernst. 't Leven van alwat is en daarna de hoogere trap van levensniting, dien wij bewust denken, willen en gevoelen noemen, is eene domheid, eene vergissing, een mispas. Ach, mijn vriend, waren die krachten, waaruit wij bestaan en waardoor wij leven en denken, maar blijven sluimeren in den gasnevel, die zich verdichtte tot ons zonnestelsel, of in een nog meer primitieven toestand, o, wat een lijden en ellende, wat een vergeefsch streven ware er dan uitgewonnen! Ware dat geheele wereldproces, waarvan, zooals de optimisten zeggen, deze fraaie natuur en deze nog fraaiere maatschappij

de kroon is, maar nooit aangevangen! Of had eene algebiedende stem, toen de schepping zoover gevorderd was, dat eene eentonig golvende wereldzee, gelijk aan die, welke gij hier voor u ziet, de geheele aarde bedekte, haar toegeroepen: tot hiertoe en niet verder! - Maar zulk eene almacht was er niet. Toen de krachten in hare domheid eenmaal haar ontwikkelingsproces hadden aangevangen, hadden zij geene vrije keus meer, maar *moesten* zij verder gaan, - altijd verder... *moest* uit chemische verbindingen leven ontstaan, *moesten* de levende cellen zich concentreeren tot denkende en gevoelende hersenen, *moest* de kracht zich afzonderen tot zwakke, falende, lijdende individuen.

Zou 't zoo zijn, Willrecht? Ach, waren wij niet geboren! Maar ik herhaal: waarom dan geen zelfmoord?

Dwaas! Alsof die zelfmoord een einde aan 't lijden zou maken! De domme kracht heeft zich nu eenmaal in haar waanzinnig streven tot bewustzijn willen verheffen, en 't is haar gelukt. Denkt gij, dat ze, dat standpunt naar willekeur kan prijsgeven, als een stuk kleeren, dat men zat is geworden? 't Gaat niet. Gij zijt een deel van de algemeene natuurkracht. Gij hebt onbewust hetzelfde gewild, wat zij wilde; en het instinct, waarmee gij op 't oogenblik, als gij in 't water vielt, zoudt trachten uw leven te redden, bewijst, dat gij 't onbewust nog wilt, al redeneert gij ook nog zoo smakelijk over zelfmoord. - Gij zijt hare uiting. En gij zoudt in eene booze luim zeggen: nu wil ik niet langer! - Neen, vriendje, gij hebt meegedaan en moet tot het einde meedoen, in welken vorm, dat kan ik niet zeggen. Maar lijden zult gij, lijden voor het domme opzet van uwe en onzer aller moeder...

O Willrecht, zie, ik ben een wufte kerel, dol verzot op levensgenot, en altijd te laf geweest, om de handen aan mij zelven te slaan. Maar als ik u hier in 't gezicht der

grommende zee en der grauwe wolken, die door de lucht jagen, zoo hoor spreken, dan grijpt heimwee naar het niet-zijn mij aan; dan vraag ik angstig: tot hoelang moet ik meedoen in dat ellendige lijdensproces, - toch niet eeuwig.... eeuwig?....

Neen, er zal wel een einde aan 't gekkenspel komen.

Wanneer?

Als de dwaze koorts, waarmee eenmaal de rustende kracht van het onbewuste in werking is gekomen, heeft uitgewoeld.

Wanneer zal dat zijn?

De tijd, mijn vriend, moet komen, dat de zelfzuchtige uiting der kracht in het bewustzijn haar toppunt heeft bereikt, dat zij tot inkeer komt en haar dwaas streven weder opgeeft. En de teekenen zijn hier in Darwinia, dat wij deze phase van het proces naderen. 't Moet met het bewuste leven gaan evenals met het aanzijn van een individu, dat den meest natuurlijken dood sterft, ik bedoel den dood, die door onverschilligheid voor alle wereldsche zaken wordt aangekondigd, het laatste tijdperk der levenskracht, waarin de gezichtskring steeds kleiner wordt en de mensch de belangstelling voor alles buiten zich zelven verliest, - de uitputting en verdooving van den ouderdom. Als ik de onverschillige, voor alle geestdrift onvatbare stemming van ons geslacht aanzie, dringt de overtuiging zich bij mij op, dat het spoedig met deze menschheid moet gedaan zijn. Zij verliest den wil om langer mensch te zijn, het streven om zich tot hooger bewustzijn te verheffen houdt op. De symptomen der koorts worden steeds sloopender. Het leven der bewuste kracht slijt af, wordt stokoud.

En wat dan?

Ja, wat dan? Hoe zou ik u kunnen zeggen, in welken vorm de terugkeer van het bewuste leven in de zalige rust van de zich onbewust blijvende kracht zal plaats hebben!

Meent gij, dat alles zal verzinken in het Niet?

Wat is het Niet? Wilt gij de buiten werking getredene krachten, in hare oorspronkelijke rust teruggezonken, het Niet noemen? - mij wel!

Die rust, dat onbewust-zijn komt mij aanlokkelijk voor. Kunnen wij 't proces niet verhaasten?

Och, mijn vriend, zonder het te weten doen wij, Darwinianen, reeds ons best om de wereld zoo oud en zoo slap en zoo ziekelijk te maken, als mogelijk is. Maar wilt gij uw steentje bijbrengen, om de zaak nog wat spoediger te doen afloopen, stook dan met woord en daad de vlam der zelfzucht aan, waardoor het bewuste zich zelf verteert. Zorg, dat de menschen alle illusiën verliezen, dat zij de kunst in dienst van 't materialisme stellen, het ideale verschoppen, de liefde verdierlijken, de vaderlandsliefde doen opgaan in een geblaseerd en onvruchtbaar kosmopolitisme, de edelmoedigheid schelden als eene dwaasheid, die zich zelve te kort doet, medelijden verklaren voor eene ziekelijke zenuwaandoening, godsdienstig gevoel aanzien voor melancholie, die tot krankzinnigheid voert, - dat zij, in één woord, alle geloof aan menschenwaarde verliezen, omdat zij erin geslaagd zijn, om iedere menschelijke handeling te verklaren als uiting van grover of fijner berekenende zelfzucht. Bevorder dit alles, mijn vriend, naar uw beste vermogen, en gij helpt de in het bewuste leven voorttobbende kracht verlossen uit haren bangen droom en brengt haar nader tot het groote doel, waarbij het bestaan onmogelijk wordt en alles insluimert in de rust van het Onbewuste.

Kerel, gij zijt een menschenhater geworden hier aan die vervloekte zee! riep Ohnemark uit.

Zoo, dat kon wel zijn; maar beantwoord mij eens de vraag, of gij en uwe tweebeenige collega's in Nieuw-Berlijn wat beters zijt? Ieder van die lieve wezens tracht

voor zich zelven zoo mogelijk alles te krijgen; wie hun in den weg staat, vernietigen zij, en die hun niet hinderlijk zijn, bejegenen zij met de grootste onverschilligheid. Is uwe kostelijke zelfzucht, de dochter van den edelen strijd om 't bestaan, iets anders dan practische menschenhaat? Ik denk, het eenige onderscheid tusschen ons is, dat gijlieden alles haat behalve uw eigen ik, terwijl ik, als theoretisch menschenhater zoover ben gekomen, dat ik ook een oprechten afkeer van mij zelven gevoel, als deelhebber aan het walgelijke en bespottelijke proces van het bewuste leven.

Willrecht vindt een boek, door welks toedoen hij zich zelven terecht brengt en zich geroepen gevoelt om ook anderen terecht te gaan brengen.

Zoo redeneerde Willrecht voort. - De philosofie van het onbewuste viel niet bijzonder in den smaak van Ohnemark. Zij joeg hem van tijd tot tijd eene rilling op het lijf, en bij zich zelven besloot hij zoo spoedig mogelijk Nieuw-Berlijn weer op te zoeken, om in de koorts zelve van het Bewuste eenige afleiding te zoeken voor het lijden der zelfzucht.

Zijn vriend wandelde naast hem voort in pessimistische gedachten verzonken, toen hun een visscher in den weg trad.

't Was een oud en armoedig gekleed man. Mijne heeren, sprak hij, - gij zijt geleerde lui en zult dus wel weten, wat dit voor een boekje is.

Laat zien, zeide Ohnemark, de hand uitstrekkend, - 't is zoowaar Latijn, eene taal, die ik behoorlijk vergeten ben. En de titel?.... Wat drommel is dat?.... Novum Testamentum.... testament..... dat komt mij juist van pas. Word wakker, droomer Willrecht! ik heb een testament in handen gekregen; wellicht staat er een legaat voor ons in. - Hoe komt gij aan dat oude versletene boekje? vervolgde hij zich weder tot den visscher wendend.

Ja, mijnheer, antwoordde deze, - dat kan ik u niet zoo precies zeggen. 't Is al vele jaren in mijne familie. Oorspronkelijk moet het uit de gevangenis komen. Men zegt, van een Roomschen priester, die daar ellendig zou gestorven zijn en 't aan een der ziekenoppassers gaf, opdat zijne geloofsgenooten 't niet onder zijne nalatenschap mochten vinden. 't Schijnt dus, dat er dingen in staan, die het daglicht niet kunnen verdragen.

Weet gij dan niet, wat erin staat?

Hoe zou ik dat, mijnheer? Ik kan niet lezen. Maar ook degenen hier in den omtrek, die de school hebben bezocht, kunnen er niet uit wijs worden. Zij zeggen, dat het in eene vreemde taal geschreven is.

Intusschen had de zaak ook Willrecht's aandacht getrokken. Hij nam op zijne beurt het boekje in de hand, bladerde er eenige oogenblikken in en zeide: nu, als gij 't wilt missen, zal ik het u afkoopen, mits gij er niet te veel voor vraagt, want ik zie er niets bijzonders in.

Och, mijnheer, sprak de visscher, ik wilde u juist vragen het over te nemen. Ik heb in de laatste dagen eene zeer ongelukkige vangst gehad en mijne vrouw en kinderen lijden honger. Voor een paar gulden geef ik u het familiestuk.

De man kreeg hetgeen hij geëischt had en verwijderde zich vroolijk. De beide vrienden zetten den terugweg naar huis voort.

Wat zou die titel ‘Testament’ beteekenen? vroeg Ohnemark.

Ik weet het niet, zeide Willrecht. - Maar op 't eerste gezicht komt mij voor, dat het zoo wat eene fragmentarische levensgeschiedenis is van een wonderdoener. Ook zie ik hier en daar spreuken. Ik zal het t'huis eens nauwkeuriger inzien.

Ik heb, zeide Willrecht den volgenden morgen tot zijn vriend, - de beide eerste afdeelingen van ons ‘testament’ gelezen. Zoowel de eene als de andere komt mij voor niet meer of minder te zijn dan de levensgeschiedenis van een zekeren Jezus, een wonderdoener en....

Jezus, zegt ge? O, daarvan kunnen we wellicht meer te weten komen bij de priesters van den Roomschen godsdienst. Die hebben dezen naam gestadig in den mond. Als zij zich verwonderen, schrikken, struikelen, boos worden, is het altijd: o Jezus! ook wel: Jezus Maria! - ik heb nooit begrepen, wat zij met dien uitroep bedoelen.

Nu ja, de naam Maria komt er ook in voor: dat was zooveel als de moeder van dien Jezus.

Wat ge zegt! Dan moesten we 't eens aan de heeren van het klooster laten zien. Weet ge wat? Ik ben toch van plan morgen weer naar Nieuw-Berlijn te gaan. Reeds te lang maakte ik misbruik van uwe gastvrijheid. Geef mij het boekje mee, dan zal ik die heeren eens opzoeken. Dat wil ik wel gaarne. Men zegt, zij zijn zeer rijk. En in mijne omstandigheden is 't niet kwaad eene aanleiding te hebben, om met zulke lui in aanraking te komen.

Zooals gij wilt, Ohnemark. Doch meen niet, dat gij mij tot last zijt. Als gij wilt, zult ge mij genoegen doen met nog eenige weken te blijven. Maar het boekje geef ik nog niet af. Ik wil het eerst geheel doorlezen, want ik heb er dingen in gevonden, die mij bijzonder treffen.

Hierbij bleef het. Ohnemark nam den volgenden dag afscheid. Den man met overprikkelde zenuwen, die hem geen oogenblik rust gunden, was de stilte van Vogtsburg onverdragelijk. Hem had het ruischen der zee niets te vertellen. Eene wandeling in den storm maakte hem wrevelig. Bij liefelijken zonneschijn voelde hij zich mat en slaperig. De sterren aan den avondhemel waren voor hem niet de oogen van eene boven tijd en ruimte verhe-

vene wereld, die met kalmen blik neerziet op het armzalige gewoel van onze kleine planeet. Ohnemark moest terug naar de groote stad, al wist hij ook niet, of hij er eene plaats zou vinden om 't hoofd neer te leggen.

Willrecht studeerde in Novum Testamentum, en wonderlijke gewaarwordingen maakten zich van hem meester. Dat was eene zeer fragmentarische geschiedenis van een man, die in een land der Oudheid had rondgewandeld en geleerd Het volk, waaronder hij leefde, was lang zoo beschaafd niet geweest als dat van Darwinia, maar 't verkeerde toch eveneens in een wanhopigen toestand. Aan den eenen kant een ijdele godsdienst van vormen, die eenige overeenkomst scheen te hebben met de leer der Paters. Aan den anderen kant een louter stoffelijk streven. En de zelfzucht.... ja juist, die speelde er zoowat dezelfde rol als in Darwinia. Want de menschen liepen dien man na, niet om van hem te leeren, wat zij doen moesten, maar om door hem genezen te worden of wonderen van hem te zien. En als zij hem toejuichten en vereerden, dan deden zij dat, wijl zij meenden, dat hij zich tot koning zou opwerpen en zijn volk groot en machrig maken, en waarschijnlijk ook wel met de heimelijke hoop van aan zijn hof een vet baantje te krijgen. Maar die zonderlinge man wilde van dat alles niets weten. Hij zeide: mijn koningrijk is niet van deze wereld. En ofschoon hij rijke vrienden had, leefde hij in volslagen armoede en verklaarde zelf, dat de vogelen des hemels nesten en de wilde dieren holen hebben, maar dat de zoon der menschen - zoo placht hij zich te noemen - geen steen had om het hoofd erop neer te leggen. De grooten en invloedrijken zette hij soms met harde woorden op hunne plaats en ontmaskerde onbarmhartig hunne grove zelfzucht en zedelijke ellende. Daarentegen wendde hij zich tot de armsten en eenvoudigsten en trok zich

vooral hen aan, die bij de schijnheiligen voor zondaars doorgingen. Hij vond in die verworpenen nog altijd meer goeds dan in de brave lui, die niet inbreken en moorden, omdat zij er niet door honger toe gedreven worden, maar die zich op fatsoenlijke manier schuldig maken aan daden van schreeuwend onrecht, die de wet ongestraft laat.

Viermaal werd het leven van dien man in het boek verhaald. De machthebbende groote heeren lieten hem een smartelijken en pijnlijken dood sterven.

Dan kwam de geschiedenis zijner leerlingen, die na zijn kruisdood eene soort van communistische gemeente stichtten. Vervolgens eene verzameling brieven van enkele dezer leerlingen aan gemeenten, die zich overal gevormd hadden. Van die brieven begreep hij niet alles, ofschoon er prachtige plaatsen in voorkwamen. Slechts dit was hem duidelijk, dat zich toen reeds onder die menschen bedenkelijke verschijnselen begonnen te vertoonen en dat zij zich niet volkomen trouw hielden aan de eenvoudige leer van den gekruisigden volksman. De zaak zou dan ook, meende Willrecht, wel spoedig weer verloopen zijn.

Eindelijk bevatte het boekje eene verzameling van visioenen, waarvan hij niets, letterlijk niets begreep en die schenen te doelen op den ondergang der bestaande maatschappij en de stichting van een rijk van rust en vrede. Hem dacht, dat stuk bevatte veel dichterlijks, maar was overigens de moeite van 't lezen niet waard.

Het treffendste uit het boekje waren de vier levensbeschrijvingen. 't Kwam Willrecht echter voor, dat die zeer fragmentarisch waren. 't Konden, meende hij, niet anders zijn, dan herinneringen aan den edelen man, die lang na zijn verscheiden waren opgeschreven. Men had daarin die herinneringen bij elkaar gehaald, zooals ze in den mond des volks en volgens de traditie zijner leerlin-

gen voortleefden. Vandaar dan ook al die verhalen van wonderen, die hem zeer weinig belangstelling inboezemden en hem voorkwamen grootendeels hun ontstaan verschuldigd te zijn aan de phantasie van weinig ontwikkelde lieden, die alles, waarvoor zij vrees of eerbied koesteren, in een geheimzinnig gewaad plegen te hullen.

Maar tusschen al die zonderlinge verhalen lag als 't ware verstrooid eene verzameling van spreuken, onsamenhangende gezegden, waarschijnlijk brokken uit redevoeringen en gesprekken, die zich woordelijk in 't geheugen plegen te prenten, omdat zij den menschen als paradoxen in de ooren klinken.

Het belangrijkste van alles vond hij een groot aantal gelijkenissen. Zie, dat was echte populaire welsprekendheid. Met zulke beelden moest men, dacht Willrecht, de menschen in 't gemoed grijpen. Dat verstond ieder, en daarom waren die gelijkenissen ook zoo trouw bewaard gebleven.

En wat den inhoud der leer van dien Jezus betreft, - mijn hemel, dat was immers juist het omgekeerde van het licht der wetenschap, waardoor Darwinia meende den mensch tot zijn hoogste standpunt te hebben opgevoerd! Dat was juist het omgekeerde van die beschaafde zelfzucht, de consequente zedelijke gevolgtrekking uit de beginselen van het alleen zaligmakende Darwinisme. Dat was juist het omgekeerde van 't geen de meester bij zijne leerlingen toepaste, als hij, aan de wet des lands voldoende, hen trachtte aan te sporen tot de maatschappelijke deugden. Het omgekeerde van de lessen, die de vader aan zijn zoon gaf. En bovenal lijnrecht het tegendeel van 't geen de beschaafde Darwiniaan in het verkeer met zijne medeburgers placht te doen.

O, wat had die oude wijze een gloeienden afkeer van de zelfzucht, hoe verfijnd en veredeld zij ook mocht zijn.

De mensch moet zich zelven haten, in plaats van liefhebben. - En dan de wereldsche dingen, de zinnelijke genietingen, waarnaar alles in Darwinia joeg en hunkerde, wat stelde hij daar eene krasse wereldverachting tegenover! Kras, bijna al te kras! In vlagen van verontwaardiging vervloekte hij de wereld. En waarlijk, uit de fragmentarische verslagen bleek duidelijk, dat hij gedaan heeft, wat hij leerde. Want hij wilde niets, niets van die heele wereld hebben; hij verbood zijne leerlingen er iets van aan te nemen en scherpte hun nadrukkelijk in, dat het onmogelijk was tegelijk hem na te volgen en die wereld te dienen.

Die wereldverachting beviel onzen Willrecht, want tot dat standpunt was hij ook gekomen. Zijne teleurstellingen, de miskenning van al zijne goede bedoelingen, de wijs, waarop listige eerzuchtigen zijne ideeën vervalscht en tot hun eigen voordeel aangewend hadden, zijn een zelvig en verlaten standpunt in de maatschappij, zijn kalme blik op het ellendige woelen der menschen, eindelijk zijn eenzaam peinzen aan de woeste zee, - dit alles had ook hem doordrongen van 't bewustzijn, dat al dat vergankelijke niet waard is, dat men er een vinger voor uitsteekt. Jawel, reeds die wereldverachting alleen zou voldoende zijn geweest, om hem het boekje als een kostbaar kleinnood te doen beschouwen.

Ja juist, zoover liepen de wegen van Willrecht en van den wijze uit het stadje, dat Nazareth genoemd werd, in dezelfde richting. Maar Willrecht's levenswijsheid had hem tot een menschenhater gemaakt en hem ertoe gebracht, om met alles, wat menschelijk aangezicht draagt, ook zich zelven te verachten. Wat nu dit laatste punt betreft, daarin week de leer van den wijze niet zoo heel ver van de zijne af. Jawel, daar werd ook zoo heel veel voorliefde niet betoond voor het lieve eigen ik.

En al stond er niet uitdrukkelijk, dat men het als een monsterachtig gewrocht van het Bewuste moet verafschuwen, 't was toch maar best, om er niet veel mee op te hebben en om het te vergeten. Maar zijne medemenschen haten, - neen, dat mocht onder geene voorwaarde. Die moest men liefhebben, en wel de ellendigsten en ongelukkigsten het meest. Die moest men als zijne broeders behandelen, hun alles zevenmaal zeventigmaal vergeven, dengenen, die ons iets afeischt, het dubbele geven, die ons op de linkerwang slaat, ook de rechter toekeeren. 't Was kras, bijna onmogelijk, en toch..... prachtig mooi.... 't Is waar, als de menschen konden besluiten hunne naasten lief te hebben als zich zelven, was de maatschappij gered.

Nu vroeg Willrecht zich zelven af, waarom hij de menschen zoo haatte, en op welken grond die wijze beval hen lief te hebben?

Ik haat hen, overlegde Willrecht, oorspronkelijk uit mijne aangeborene zelfzucht. Die leert mij ieder, die mij in den weg staat, overhoop te loopen. Maar als ik mij zelven goed beschouw, ben ik boven dezen vorm van zelfzucht zoowat verheven, sedert ik begonnen ben ook mij zelven te haten. Waarachtig, sedert den tijd, dat ik inzicht heb gekregen in het ellendige streven der menschen en waargenomen heb, hoe ongelukkig zij erdoor worden, gevoel ik eer medelijden jegens hen dan haat. Maar dat medelijden is niet van de rechte soort. 't Heeft zoo iets van minachting, spot, afkeer. Juist, daar heb ik het: ik haat eigenlijk de personen der menschen niet meer, maar ik haat de menschheid, ik haat die geheele uiting der natuurkracht, welke zich in 't bewuste leven der menschheid openbaart. Ik wensch vurig, dat aan 't afschuwelijke en belachelijke poppeuspel een einde kome en dat de menschheid met hare prachtige

maatschappij in de eeuwige rust van het Onbewuste terugzinke.

En laat zien, wat denkt nu mijn wijze vriend op dit punt? Hij meent, de menschheid is niet de misgeboorte van eene ter kwader ure in gisting gekomene natuurkracht, maar hij schijnt te gelooven, dat alle menschen, wat hun geestelijk wezen betreft, de kinderen zijn van een eeuwig en almachtig wezen. Dat Opperwezen staat tot hen in verhouding als een liefhebbend vader tot zijn kind. Die kinderen zijn van hem afgedwaald. Hij roept ze weer tot zich. Hij wil hen gelukkig maken. Al keeren zij zich in hunne verblinding ook nog zoo ver van hem af, hij blijft hen liefhebben. Dat is eene vreemde leer! Als 't eens waar was? Troostvol en bemoedigend, he? Maar in allen gevalle geeft het oplossing van 't gebod, dat ik den grootsten schurk als mijn broeder moet liefhebben. Hij is nog ongelukkiger dan ik, - God blijft hem liefhebben, - dan kan ik het ook te wachten. 't Is moeilijk, maar toch consequent.

En wat denkt de wijze over den terugval in 't Niet of in 't Onbewuste? Dat met deze heele stoffelijke wereld eens zoo iets zou kunnen plaats grijpen, van dat denkbeeld schijnt hij ook niet zoo heel afkeerig te zijn. Maar dat mijn geestelijk wezen als individu blijft voortleven, dit schijnt bij hem vast te staan. Jawel, 't einde moet niet zijn, dat het, van de ziekelijke zucht om een bewust aanzijn te voeren genezen, zich weder oplosse in de vergetelheid van het oneindige Onbewuste en zoo tot rust kome, - neen, 't moet met steeds helderder bewustzijn voorwaarts streven, om zich eene plaats te veroveren in eene hoogere wereld, waar slechts ééne wet heerscht, de wet der Liefde. Niet de geestelijke dood door terugval in het Onbewuste, maar geestelijke vol-

making, een onsterfelijk ontwaken tot een helderder bewustzijn is het doel.

Zonderlinge leer! En wat moet ik nu bij slot van rekening doen? - Dien wijzen, zich zelven verloochenenden, allen liefhebbenden man navolgen. Dat, zegt hij, is de weg en anders is er geen.

Mooi gezegd! Maar dan heb ik ook kans, om zijn lot te deelen, om gesmaad en geminacht te worden, om mij alle beleedigingen te laten welgevallen, terwijl ik nog bovendien moet zegenen, die mij vloeken. En van zinnelijke genietingen geen sprake: veeleer nog het oog uitrukken en de hand afkappen, dan mij door die leden laten verleiden om het zinnelijke te begeeren en er naar te grijpen. - Ja dat alles staat er, en ook uitdrukkelijk, dat, wie hem wil volgen, zijn kruis moet opnemen. - Maar zie, daarmee is in tegenspraak 't geen hij zegt: komt allen tot mij, die vermoeid en belast zijt, en ik zal u rust geven; en dan: mijn last is licht en mijn juk is zacht. Dat zijn fraaie beloften..... 't is gemakkelijk gezegd..... Maar wat is het dan eigenlijk, dat dien in mijn oog zeer zwaren last en het zeer harde juk der verloochening van 't lieve eigen ik licht en zacht maakt?

Om den last licht te maken, moet er een tegenwicht zijn. - Welk zou het wezen? Kijk, daar heb ik het! Het tegenwicht is de verlossing, de vrijmaking. Juist! De mensch in dienst der zinnelijkheid en der zelfzucht is een slaaf, een rampzalige slaaf, die steeds onbevredigd blijft en nimmer rust vindt. Precies!.... en wie zich daarboven weet te verheffen en het streven in de liefde ervoor in de plaats kiest, die voelt zich bevredigd, die voelt zich gelukkig; die kan blijmoedig alle tijdelijke onaangenaamheden dragen, omdat hij zich bewust is, dat hij, zoo handelend, in eene

hoogere wereldorde en onder eene hoogere wet leeft, waarin alle wanklanken van dit tijdelijk zijn zich zullen oplossen.

Ja, en dan nog iets, dat ik niet gering schat. Die verheven godsgezant - want als zoodanig beschouwde hij zijne roeping - was de liberale man bij uitnemendheid. Hij schrijft geene vormen voor, - hij overtreedt ze zelf aanhoudend, - hij beveelt niet het geloof aan zekere stellingen, - och neen, 't is altijd maar weer: volg mij na, oefen liefde! - Kijk, hij maakt den mensch vrij, vrij van alle vormen, van alle angstige gewetensbekommeringen, vrij van drukkende geloofseischen.....

Ja, dat is verlossing, dat is vrijheid in den waren zin des woords! Dat is een doel, waarvoor een edel mensch in geestdrift kan ontvlammen, dat is een streven, waarin een door de ellenden der maatschappij krank geworden gemoed bevrediging kan vinden! -

Zoo redeneerde Willrecht bij zich zelven; en 't was hem alsof langzamerhand zijn wereld- en menschenhaat zich in een zachter gevoel oploste en alsof de duisternis van het Niet en van het Onbewuste, waarin hij gestaard had, voor een helder licht week.

Dat was, denk ik, de kracht der liefde, die in Willrecht's gemoed begon te ontwaken, en diezelfde kracht spoorde hem aan, om niet langer werkeloos aan de zee te blijven voortmijmeren, maar zich weder in 't gewoel der menschen te gaan storten. Zijne natuurlijke goedhartigheid, in beweging gebracht door de geestdrift voor zulke prachtige ideeën, liet hem geene rust in zijn eenzaam verblijf. Onder al die ongelukkige jachtmakers naar een onbevredigend levensdoel in het groote Nieuw-Berlijn waren wellicht velen, die zich ‘vermoeid en belast’ voelden. Dat is iets, 't welk men iemand

niet aan den neus kan aanzien en met zulke gemoedszaken pleegt men met te koop te loopen, vooral niet onder eene wufte omgeving, die er zonder twijfel den spot mee zou drijven. Die onbevredigden en ongelukkigen wilde hij opbeuren door hen te wijzen op het nieuwe licht, dat in hem zelven was opgegaan.

Willrecht maakt kennis met de zich noemende erfgenamen van het testament, maar weigert het hem op zekere onereuse voorwaarden aangeboden legaat, waarop zijn testament zoek raakt.

Zoo zag Willrecht dan de groote stad weder. Toen hij er echter eenmaal was, rees de vraag bij hem op, hoe onder die wriemelende menigte de ‘vermoeiden en belasten’ te vinden? Daaraan had hij in 't geheel niet gedacht. De geestdrift is eene machtige drijfveer tot handelen, maar zij is eene slechte plannenmaakster. Als de door haar vuur bezielde de hand aan 't werk wil slaan, blijkt het dikwijls, dat hij zeer onhandig is.

Over deze onverwachte zwarigheid nadenkend, kwam hem de inval van Ohnemark voor den geest, die gemeend had, dat de Zwarte Heeren licht meer van de zaak zouden weten. Hij begaf zich dus naar het klooster.

Dit groote gebouw lag even buiten de stad. 't Leek wel eene geheele wijk. Daar woonden de paters en hadden zij hunne kerk, scholen, hospitaal en andere inrichtingen, te vele om op te noemen en die niemand behalve de ingewijden goed kende. 't Geheel was besloten binnen hooge muren. Immers 't was dien heeren bij de wet op de kerkgenootschappen niet geoorloofd hunne godsdienstoefeningen en processies in 't openbaar te houden. 't Bleef dus alles binnen de muren en moest daar zoo geschieden, dat het noch de ooren noch de

oogen van eenig Darwiniaan kon ergeren. De groote poort was altijd gesloten. Door eene kleine deur, die voor den oningewijde niet gemakkelijk was te vinden, slopen de leden der gemeente bij dag en nacht onophoudelijk binnen, om de mis, die daar zonder tusschenpoozen gevierd werd, bij te wonen, de biecht af te leggen en aan andere geestelijke behoeften te voldoen.

Willrecht, die met deze geheimzinnige inrichting niet bekend was, klopte aan de hoofdpoort. Na lang gewacht en zijne poging om gehoor te krijgen meermalen herhaald te hebben, bemerkte hij eindelijk dat achter een traliewerk een luikje werd opengeschoven en dat een bleek gelaat zich daarachter vertoonde.

Wat verlangt gij? werd hem toegeroepen.

Den superieur te spreken.

Wilt gij biechten?

Neen!

Dan is hij niet te spreken. Hij viert de mis.

Kan ik niet zoolang wachten?

Neen, want dan viert hij eene stille mis.

En dan?

Weder eene stille mis. Hij viert tegenwoordig nacht en dag stille missen voor de ziel van den zaligen Glatthaut.

Glatthaut dood -?

Ja, weet gij dat niet? Vanwaar komt gij dan? In heel Berlijn is bekend, dat hij voor zijn dood eenige heldere oogenblikken heeft gehad en dat hij daarvan heeft gebruik gemaakt om zijne oude schuld aan de Kerk af te doen. Hij is in haren schoot teruggekeerd en heeft ons eene aanzienlijke som vermaakt. Daarvoor bezorgen wij hem thans vergeving voor zijne vele zonden en verlossen hem uit het vagevuur.

Wat ge zegt! Maar ik moet den superieur spreken.

't Gaat niet. -

Toen Willrecht zag, dat er geen ander middel was om gehoor te krijgen, behielp hij zich met eene stoute leugen en zeide:

Ik wil biechten.

Dat hielp. Nu verwaardigde de onvermurwbare wachter zich, om hem den weg naar de kleine deur aan te duiden. Toen hij die met eenige moeite gevonden had, werd hij door denzelfden persoon in ontvangst genomen, die hem naar een der vele hokken geleidde en zeide, dat de superieur weldra zou komen om zijne bekentenissen in ontvangst te nemen.

Na eenig vertoef merkte Willrecht, dat aan de andere zijde van het luikje, dat zich in de cel bevond, een menschelijk wezen binnentrad. Deze persoon prevelde eenige woorden, die Willrecht als eene uitnoodiging tot spreken opvatte.

Eerwaarde vader, zeide hij, - ik heb hier een boekje, omtrent hetwelk gij mij misschien eenige inlichtingen zoudt kunnen geven.

Laat zien!

Een blik op den titel was voldoende, om hem te doen uitroepen:

Dat is een Nieuw Testament, eene Vulgata. Beken, mijn zoon, hoe komt het in uwe handen? - Maar wat vraag ik? 't Is immers de Bijbel van Ventriculus! Ja, hij is het: op het schutblad staan zijne initialen. Zeg, hoe komt gij eraan?

Ik heb het boek van een armen visscher gekocht. De man zeide, 't was een familiestuk, dat indertijd uit het tuchthuis moet zijn gekomen. Verder weet ik niets.

De superieur voelde zich verlicht, toen hij merkte, dat Willrecht de waarheid sprak. Die zaak van Ventriculus kon het daglicht niet goed verdragen.

De oorsprong, hernam Willrecht, is, ik moet het bekennen, niet zeer deftig; maar de inhoud is des te voortreffelijker....

Zoo, hebt gij 't gelezen? vroeg de ander met loenschen blik.

Gelezen?... ik heb het verslonden.... 't is mij een licht op mijn levenspad, eene bron van troost, de drijfveer tot een nieuw leven geworden.

Mijn zoon, weet, dat gij het niet mocht lezen. Dat boek is alleen voor ons, geestelijken, geschreven. En zelfs voor ons is het een hoogst gevaarlijk boek, vol van kettersche leer.

Maar wat is het dan eigenlijk. Wie was die Jezus, wiens leven verhaald wordt? Heeft hij werkelijk bestaan?

Of hij bestaan heeft?.... 't Was onze Lieve Heer God zelf. Of eigenlijk niet onze Lieve Heer zelf; of wel een derde part van onzen Lieven Heer, of ook weer niet een derde part..... Vraag niet verder daarnaar. Ik kan 't u niet zeggen. 't Is een mysterie. Maar geweest is hij er. Dat is zeker. Hij is zooveel als de Christus, naar wien wij Christenen heeten.

Heet gij Christenen? Dat heb ik nooit gehoord. Ik dacht, gij waart Roomschen of Katholieken of Ultramontanen of Jezuïeten.

Neen, die beide laatste zijn scheldnamen. Wij heeten eigenlijk Katholieken. De naam Christenen is verouderd, omdat allerlei kettersch gespuis zich dien titel heeft aangematigd.

Zijt gij dus de navolgers van dien eenigen Jezus en doet gij, wat hij heeft aangewezen? Gezegend is het uur, waarin ik u heb opgezocht! Neem mij, bid ik u, in uwe gemeenschap op!

Goed, mijn zoon, dan moet gij eerst gedoopt worden.

Gedoopt?.... wat zou dat beteekenen? Die liberaalste der liberalen heeft dat niet geëischt.

Wel waar! Zie, hier in het boekje staat, dat hij zich zelf liet doopen, en daar, dat hij zijne discipelen gelastte het te doen.

Ik had niet op die plaatsen gelet. Maar nu gij 't zegt, vader, is het waar. Ofschoon dit bevel, volgens mijn oordeel, geheel in tegenspraak is met zijne tegen alle vormen gekante leer. Doch als 't zoo zijn moet, laat ik het mij welgevallen.

En dan moet gij gelooven, dat zijne moeder de Koningin des hemels is, onze voorspraak bij Christus en bij God.

Dat kan ik niet.

En dat die Maria zonder vader uit eene maagd geboren is, - dat heet de Onbevlekte Ontvangenis.

Dat kan ik niet.

En dat een zeker man, dien wij den Paus noemen, onfeilbaar is.

Dat is absurd.

Maar, man, gij kunt niets gelooven! - Gelooft gij dan misschien ook niet aan de wondervolle geboorte en aan de verrichte wonderen en aan de opstanding en aan de hemelvaart van dien Jezus?

Ik moet bekennen, dat al die vreemde zaken, waaronder de prachtige leer bedolven ligt, mij bitter weinig belangstelling hebben ingeboezemd. Ik heb dat alles beschouwd als eene volkstraditie. Ik heb er eigenlijk niet over nagedacht. De kern van het boek, de leer van dien Jezus, boeide mij zoozeer, dat ik alle critiek vergat.....

Critiek komt ook niet te pas, mijn zoon. Wie critiek oefent, kan niet een der onzen zijn. En wat die leer, welke gij voor de kern aanziet, betreft, dat is slechts eene bijzaak, waarvan ieder aanneemt en betracht, wat hem goeddunkt. Het feit echter, waarop het aankomt, is juist die wondervolle persoonlijkheid. Die, en

die alleen, vereeren wij. Die herdenken wij elken dag in de mis. Om zijn lichaam is het ons te doen. Alle rechtgeloovigen hebben er zoo over gedacht. Zij hebben de reliquieën van zijne kleeren, van zijn kruis trachten op te sporen.....

En al was hij, zeide Willrecht, - de nederige bij uitnemendheid, die voor zich zelven geene vereering eischte, maar slechts wilde, dat men hem navolgde, - al was zijn lichaam ook als mummie voor u bewaard gebleven, wat zou 't u baten?

Goddeloos mensch, welk eene taal! Dat lichaam is de Kerk. En niet alleen zijn lichaam is het voorwerp onzer dagelijksche vereering, - ook de beenderen en kleedingstukken van heiligen bidden wij als wonderdoende machten aan. - En die onfeilbare mensch, van wien ik straks sprak, de Paus, die ergens in 't verre Westen woont, is de plaatsvervanger van Jezus.

Zoo, leeft hij dan ook evenals die Jezus in armoede, zonder eenigen wereldschen luister, - kiest hij de armen en zondaren tot zijn gezelschap?

Dat juist niet.... Zoo'n bedelaar zou ook een ongepast hoofd der Kerk zijn. - O, mijn zoon, als gij hem in zijn luister zaagt, vielt gij hem vol eerbied te voet. Ja, dat deedt ge, - want ofschoon hij in den laatsten tijd door de booze vorsten der wereld in zijne macht verkort was, had hij toch nog de prachtigste hof houding van geheel Europa.....

Mijnheer de superieur, ik begrijp u volstrekt niet meer. Al de zonderlinge eischen, die gij aan mijn geloof stelt, en eindelijk de dwaze schildering van den man, die zich Jezus' opvolger noemt, - hoe rijmt dat met de leer van het boekje?

Ja, mijn vriend, het staat er alles wel in, doch slechts voor hem, die 't erin weet te vinden. De oppervlakkige

en onkundige lezer, zooals gij zijt, haalt er eene hoogs gevaarlijke zedeleer uit, die de Kerk te gronde moet richten en al onze vormen en dogma's een voor een zou afbreken. Daarom mag ook niemand dat boek zelf lezen. Wij geven aan de leeken eene verzameling van zekere plaatsen eruit, waardoor onze opvatting bevestigd wordt.

En gij noemt u de navolgers van hem, die alles, wat daar staat, toch ook voor onontwikkelden gesproken heeft!....

Och, wat zal ik u zeggen? 't Is waar, die Jezus is wel de stichter, doch zijn apostel Petrus is eigenlijk het fundament van de Kerk. - Maar, mijn lieve man, zeg mij eens, wat is een fundament?

Datgene, waarop 't gebouw gevestigd is.

Ja juist! maar ik wilde eigenlijk vragen: waar liggen de fundamenten van een gebouw?

Diep onder den grond.

Juist zoo! Ziet gij ze?

Neen!

Welnu, pas dit op de Kerk toe. 't Fundament ligt onder den grond. Niemand ziet het en niemand mag het zien. Maar 't gebouw, dat erop staat, de stichting van kerkvaders, heiligen, pausen, concilies, dat alleen is vertoonbaar en waardig, om, met den kerkvorst en de priesterlijke hovelingen, die het bevolken, vereerd, gediend, met schatten gelds onderhouden te worden.

En doet gij dan niet, wat die Jezus u heeft aanbevolen?

Ja, wij vasten en gaan ter kerk en bidden den rozenkrans af en biechten en betalen geld en slaan kruisen en doen bedevaarten en wonen processies bij....

Maar van dit alles staat niets in 't boekje.....

Mijnheer, gij maakt mij ongeduldig. Kort en goed: wilt gij bij ons in de leer gaan, om u in onze vormen en geloofsartikelen te laten inwijden?

Neen, ik acht dit niet noodig. Ik ga het boekje bestudeeren en zal trachten na te komen, wat erin staat.

Dan is alle gemeenschap tusschen ons afgebroken. Gij zijt een gevaarlijk mensch. Pak u weg!

Geef mij het boek terug!

Dat kunt gij begrijpen! Wij zouden de kiemen van het ongeloof in Darwinia planten.....

Ik eisch mijn eigendom!.....

Wat eigendom?.... de Kerk kent geen eigendom, als het hare belangen geldt.

Ik zal u wegens diefstal aanklagen.....

Ga uw gang! spotte de priester en sloop lachend zijne cel uit.

Willrecht was troosteloos. Maar wat zou hij doen? Hier tusschen de hooge muren opschudding maken? Maar van alle zijden zagen hem sombere en dreigende gelaatstrekken aan. - Buiten de muren recht zoeken? Elke rechtbank zou hem hartelijk uitlachen, misschien hem voor krankzinnig verklaren.

Willrecht krijgt het testament en geeft het uit maar het lichaam, dat in Darwinia de wetenschap vertegenwoordigt, laat zich niet in de luren leggen, terwijl eene gemoedelijke theologische autoriteit de taak op zich neemt om het den kop in te drukken.

In sombere gepeinzen verzonken zat Willrecht dien avond in zijne kamer, toen er aan de deur werd geklopt en iemand binnentrad, die angstvallig door het vertrek gluurde, om zich te verzekeren, dat zij zonder getuigen waren. Spoedig bemerkte Willrecht, dat zijn bezoeker gekleed was in het gewaad der Zwarte Heeren, en toen de man nader bij het lamplicht was getreden, herkende hij hem, als den persoon, door wien hij het eerst aan 't klooster was ontvangen en die hem den weg had gewezen.

Ik heb, sprak de geheimzinnige bezoeker, alles gehoord, wat tusschen u en onzen superieur verhandeld is. Uwe biecht, voegde hij er glimlachend bij, werd trouwens niet met het gewone gefluister afgelegd, - vooral de laatste woorden ervan werden tamelijk luid uitgesproken. Ik merk wel, dat gij niet met dat vak vertrouwd zijt. Doch dit daargelaten: uw Testament is u afhandig gemaakt en het verlies smart u zeer, niet waar?

Ja, zuchtte Willrecht, - op 't oogenblik had mij moeilijk zwaarder slag kunnen treffen. Zou er kans bestaan, om het terug te krijgen?

Dat niet! antwoordde de pater, - maar wat zoudt gij zeggen, als ik u een ander exemplaar bezorgde?

Mijne dankbaarheid zou onbegrensd zijn. Vorder van mij, wat gij wilt!

Wat zou ik van u nemen? 't Ziet er hier vrij povertjes uit, en uw kelder zal ook niet best voorzien zijn, anders zou ik u een lekker glas wijn vragen. - Doch laat dat maar rusten, voegde hij er bij, ziende, dat zijn gastheer zich haastte, om het verlangde te gaan bestellen, - laat dat maar rusten: den wijn, dien gij zoudt laten halen, lust ik niet. Wij hebben in het klooster, behalve andere inrichtingen, ook een voortreffelijken wijnkelder. Wij zijn wel een weinig verwend, weet ge? - Overigens is de waarde van het boek, dat ik u wil geven, ook zoo heel groot niet. In onze zoogenaamde bibliotheek, eene soort van rommelzolder, liggen nog verscheidene exemplaren onder het stof bedolven. Niemand ziet ze ooit in. En als bij toeval na lange jaren mocht ontdekt worden, dat er een verdwenen is, komt dat natuurlijk op rekening van de ratten en muizen. - Slechts één ding verzoek ik u: dat gij mij nimmer verraadt. Ik zou er slecht afkomen....

Ik zweer het bij al wat heilig is! viel Willrecht in.

Och, vriendje, eeden hebben hier in Darwinia geene waarde. En wat gijlieden voor heilig houdt, die des noods beenderenmeel zoudt fabriceeren uit de reliquieën onzer Heiligen, weet ik ook niet. Mijne beste waarborgen zijn, dat gij mijn naam zelfs niet kent en dat ik u voor een gemoedelijk mensch aanzie, een ras, dat in ons land niet ruim vertegenwoordigd is.

Wat drijft u toch, edele man, om mij onbekenden dezen dienst te bewijzen?

Dat kan ik u wel zeggen. Een zekere Ventriculus, van wien uw boekje herkomstig is, was mijn vriend.

Hij is op eene snoode wijs door de broeders verraden en ellendig in den kerker gestorven. Omdat ik droefheid over zijn uiteinde liet blijken, heb ook ik eenig aandeel in zijn lijden gehad. Ze hebben mij eerst in de kloostergevangenis gesloten en mij later onder de gruwelijkste bedreigingen wel weer losgelaten, doch sedert tot allerlei vernederende diensten gebruikt. Mijn in ellende gestorven vriend en mij zelven wil ik wreken. En nu geef ik u door dit boekje een scherp zwaard in de handen. Gij zijt de man, die het zal weten te hanteeren. Dit boek is twintig eeuwen lang door millioenen der beschaafdste menschenkinderen gelezen en van buiten geleerd. Velen hebben er opbeuring en troost in gevonden, maar nog meerderen hebben het gebruikt, om een bijna onnoemelijk aantal kerkgenootschappen te stichten, die zich allen het privilegie toekenden van alleen de Christelijke waarheid te bezitten en te belijden, maar bij al hunne dwaze opvattingen toch dit hebben uitgewerkt, dat onze Katholieke kerk millioenen harer belijders heeft verloren, die thans als de vinnigste vijanden tegen haar gekeerd zijn. 't Zijn allen Christenen, mijnheer, allen noemen zij zich belijders van de leer der liefde. Maar weet wel, dat nergens meer gehaat wordt en vervolgd is dan juist onder degenen, die zich navolgers van den heraut der liefde noemen. Vaarwel!

Met deze woorden verliet de pater het vertrek, voordat Willrecht hem verder eenigen dank had kunnen betuigen

Het eerste, wat Willrecht deed, was eene vertaling van den Latijnschen tekst te vervaardigen. Daaraan liet hij voorafgaan een inleiding, waarin hij de beginselen der leer duidelijk uiteenzette. Aan historische gegevens omtrent den oorsprong en de geschiedenis van het boek

ontbrak het hem echter geheel. De geleerde heeren, die de grondslagen tot Darwinia's beschaving hadden gelegd, wilden geen nieuwen wijn in oude zakken doen en hadden dientengevolge de geschiedenis der menschheid behandeld als eene wetenschap, waarmede men voor goed heeft afgedaan. En van de kennis in dit vak, die de Zwarte Heeren indertijd hadden meegebracht, waren slechts zeer onsamenhangende brokstukken uitgelekt. - Willrecht kon dus weinig anders vermelden, dan dat dit boekje twintig eeuwen lang de bron van alle godsdienstig leven en het arsenaal van alle godsdienstoorlogen en vervolgingen bij de op onbegrijpelijke wijs verloren gegane menschheid was geweest.

Toen onze oude vriend, de uitgever Schnitzer en Comp., wien Willrecht het handschrift aanbood, deze laatste bijzonderheid las, aarzelde hij geen oogenblik, om de uitgaat op zich te nemen: wat twintig eeuwen lang enkelen had gesticht, maar onder de overgroote meerderheid tweedracht en strijd had verwekt, zou, dacht hem, ook wel in staat zijn om in Darwinia eenig schandaal in 't leven te roepen. Dat 's mans berekeningen juist waren ten opzichte van de leer, die van ouds schijnt bestemd te zijn, niet om vrede, maar wel om het zwaard te brengen, zal het vervolg dezer geschiedenis leeren.

Willrecht sloeg den koninklijken weg in: hij zond een exemplaar van het boek aan de Academie van Darwinia, met beleefd verzoek, dat dit geleerde lichaam zijn gevoelen erover mocht zeggen.

Deze Academie was de toongeefster op elk gebied van wetenschap. Zij was samengesteld uit professoren der Universiteit van Nieuw-Berlijn met enkele van hunne vrienden. Ieder, die met algemeenen bijval der collega's

tot hoogleeraar werd aangesteld, kreeg ‘per se’ het lidmaatschap van dit geleerde lichaam en mocht op zijne beurt de toelating van een niet professoralen vriend voorstellen. Dit genootschap stichtte het grootste nut in den lande, 't zwaaide wijd en zijd de fakkel der wetenschap. Immers het besliste in elk vak van menschelijke kennis over de gewichtige vraag, wat waar en wat niet waar is. In den regel werd men het op de verklaring van het een of andere medelid-autoriteit bij acclamatie en zelfs zonder hoofdelijke stemming over dit punt eens. Hoogst aangenaam was het samenzijn der leden, want zij koesterden allen de innigste bewondering voor elkanders talenten en beschouwden den mond van elke specialiteit, die er zitting in had, als een orakel.

Dat de Academie zich uitsluitend met wetenschappelijke zaken van ingrijpend belang bezig hield, behoeft niet gezegd te worden. Over de meeste punten sneed men alle twisten af door de zaak in handen te stellen van eene commissie, wier leden dan de overige jaren huns levens aan het hun opgedragen onderzoek wijdden. Zoo was er eene afdeeling der vergadering, die jaar in jaar uit zich bezig hield met de werking der zenuwen op de springspieren der vloo te onderzoeken. Eene andere zat sinds jaren dagelijks proeven te nemen, of een hongerige spreeuw het eerst zal happen naar de rups of naar de kers, die men hem voorhoudt. Hieruit moest de vraag beantwoord worden, of de spreeuwen bij den land- en tuinbouw voordeelig zijn, of dat zij zooveel schade aanrichten, dat de diensten, die zij bewijzen, niet tegen de nadeelen kunnen opwegen. De commissie kwam nooit tot bepaalde resultaten. Nu eens waren de spreeuwen zoo hongerig, dat zij een der beide lokazen wegpikten, voordat die nog op volkomen gelijken afstand van hun bek geplaatst waren. Dan weer waren zij ten gevolge der

vaak herhaalde proeven zoo doorvoed, dat zij noch het een noch het ander lustten. Een lid streed hardnekkig voor de hypothese, dat de spreeuw met het linkeroog beter ziet dan met het rechter en dus in den regel het voorwerp, dat aan zijne linkerzijde geplaatst wordt, aanneemt. Eindelijk meenden vele leden de opmerking te hebben gemaakt, dat de spreeuwen in zooverre met den mensch overeenstemmen, dat sommige meer belust zijn op het dierlijk voedsel, terwijl andere rechte snoepers verdienen te heeten en dus aan het liflafje, dat hun wordt aangeboden, de voorkeur geven. Steeds eindigde de jaarlijkscke cursus hiermede, dat al de spreeuwen stierven en men in de volgende lente van voren af kon beginnen.

Aan dit geleerde lichaam zond Willrecht zijne uitgave ter beoordeeling. Toen het boek ter tafel kwam, fluisterde een der leden den voorzitter iets in 't oor, die daarop tot de vergadering sprak: Mijne heeren, een zekere dr. Willrecht zendt ons hier de geschiedenis van een zekeren goochelaar. Hij beweert, dat het werk zeer oud is, en heeft zich de moeite gegeven om het, naar hij beweert, uit het Latijn te vertalen en met eene inleiding te voorzien. Zijn verlangen is natuurlijk, dat wij ons oordeel over de echtheid der oorkonde zullen uitspreken. Daar het hier echter 't leven van een goochelaar geldt, stel ik voor den heer Willrecht te antwoorden, dat, moge hij den tijd voor zulke kinderachtigheden overhebben, die van de Academie te kostbaar is, om er notitie van te nemen.

Dit voorstel werd zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

Wat was echter het geval geweest? - Het geleerde medelid, door wiens influistering de voorzitter tot dit praeadvies bewogen was, had den vorigen dag een briefje

van den superieur van 't klooster ontvangen. Deze meldde daarin vernomen te hebben, dat het bewuste boek door Willrecht was ingezonden. Nu heeft er, voegde hij er bij, in de Oude Wereld zonder twijfel eene oorkonde bestaan, het Nieuwe Testament genaamd, die als het ware het fundament van onzen godsdienst is. Die oorkonde is echter, naar mijn beste weten, sedert langen tijd verloren gegaan. Hoe Willrecht aan zulk een stuk zou zijn gekomen, is mij onverklaarbaar. Naar ik hoor, staan er vele dwaasheden in en zaken, die elkander tegenspreken. Dit kan in de echte oorkonde niet het geval zijn geweest. Ik meen dus der Academie in gemoede te moeten aanraden, dat zij zich niet met deze zaak inlate en zich niet compromitteere door haren goeden naam te wagen aan iets, wat licht zou kunnen blijken eene grove bedriegerij te zijn.

Dit briefje maakte grooten indruk. 't Was immers al meermalen gebeurd, dat de geleerde vergadering zich had laten beetnemen, door bv. het gekrabbel van den een of anderen kwajongen op een steen te verklaren voor oud runenschrift, en meer dergelijke vergissingen had begaan. Zulke voorvallen waren ruchtbaar geworden en hadden het publiek niet met bijzonderen eerbied voor de scherpzinnigheid der Darwiaansche geleerden vervuld.

Toen dus in de vergadering sprake was van de echtheid van een document, bestond hiervoor zoo groote watervrees, dat het niemand van de heeren inviel te vragen naar het oorspronkelijke stuk, waarnaar Willrecht zijne vertaling had gemaakt. Anders had ieder zich kunnen overtuigen, dat het inderdaad in 't jaar 1888 te Rome gedrukt was. - Toen Willrecht in een nader schrijven aanbood met het origineel in de vergadering te verschijnen, werd deze brief eenvoudig ter zijde gelegd.

Tot de leden der Academie behoorde ook een professor

in de theologie, zekere dr. Credo. Sedert de invoering van een staatsgodsdienst op Darwinia was, zooals van zelf spreekt, ook eene theologische faculteit aan de hoogeschool opgericht. Deze leeraren hadden eene zeer gemakkelijke betrekking. Omdat namelijk de verdraagzaamheid op Darwinia niet gedoogde openlijke verkondigers van eenige godsdienstleer toe te laten en deze taak aan de huisvaders binnen de wanden hunner eigene woning was toevertrouwd, hadden de professoren in de theologie eene zeer ideale roeping. Zij waren enkel de vertegenwoordigers der godsdienstwetenschap in de meest afgetrokkene beteekenis van 't woord. Van de opleiding van bedienaars of verkondigers van den godsdienst was in dit land zonder ergernis geen spraak. De heer Credo en zijne hoogeerwaarde collega's maakten echter een nuttig gebruik van hun tijd. Omdat zij zelven de theologie als eene onvruchtbare wetenschap verachtten, bemoeiden zij zich met allerlei andere zaken. Vooral de dagbladpers was een voorwerp van hunne nauwlettende zorg. De couranten van Darwinia waren op zulk een bescheiden voet ingericht, dat de opstellers der voortreffelijke hoofdartikelen zich niet noemden; van de meeste bladen kende men zelfs de namen der redacteurs niet. Deze geheimzinnigheid was den met overvloed van vrijen tijd gezegenden theologen zeer welkom. Zij vulden in den regel de dagbladen en vonden in deze bezigheid niet alleen voordeel, maar ook genot. De aapachtige natuur van den mensch doet niets liever dan, achter een ondoordringbaar masker verscholen, menschen tegen menschen opstoken en, terwijl men zelf achter eene veilige borstwering zit, ieder, die dingen doet of zegt, welke niet de eer hebben van ons te behagen, in 't geniep pijnlijke prikken, kan 't zijn, gevaarlijke wonden toebrengen.

Zoo besloot professor Credo, na inzage van het boekje te hebben genomen, het voor goed den kop in te drukken. De inhoud ergerde hem geweldig. De leer der zelfverloochening en liefde, die Willrecht in de inleiding in welsprekende taal had geschetst, was regelrecht in strijd met zijn karakter en gemoedsstemming als theoloog. Al hield de staatskerk van Darwinia er eene meer dan liberale dogmatiek op na, de theologen waren daar toch, zooals zij in alle eeuwen en onder alle volken steeds geweest zijn. - Niet de leer, maar 't beroep maakt den man.

Weldra verscheen in een der groote bladen eene critiek van het Nieuwe Testament. Zij was, zooals alles, wat uit Credo's anonyme pen placht te vloeien, kort en krachtig, eenigszins orakelachtig. Hij toonde aan, dat de inhoud van de voorgegevene oorkonde door en door onzinnig was. 't Boek was vol van onmogelijke gebeurtenissen. De geboorte van den hoofdpersoon, wiens leven erin verhaald werd, streed met de wetten der physiologie, zijne opstanding was in strijd met de regelen der chemie, zijn hemelvaart met die der mechanica. De genezingen werden weerlegd door therapie en chirurgie. De zonderlinge spijzigingen streden met het axioma van het onveranderlijke quantum der stof. Ook voor de rechtbank der genealogie konden de geslachtsboomen niet bestaan. Het verplaatsen van duivels van 't eene lichaam in 't andere was eene psychologische onmogelijkheid. De plaatsen, die op een plotselingen ondergang onzer planeet doelen, druischten in tegen de geologische wetten van Lyell. Kortom, van den geheelen inhoud bleef geen enkel stuk ongedeerd.

Nu mocht dr. Willrecht in zijne inleiding al trachten te betoogen, dat men deze vergrijpen tegen alle physische, historische en psychologische wetten over 't hoofd

moest zien, om enkel zijne aandacht te vestigen op de zedelijke beginselen, - de wetenschap weet niet van zulke accoorden, waarmee men geen hond van de kachel kan lokken. De wetenschap vraagt naar feiten. Die daagt zij voor hare rechtbank. Die onderzoekt zij onbevooroordeeld en velt daarna een onpartijdig oordeel. En als nu alle vakken der wetenschap getuigen, dat bijna niet een der medegedeelde feiten waar kan zijn, hoe moet dan het vonnis over de echtheid luiden?

Wat nu betreft den inhoud der door Willrecht zoo prachtig genoemde zedeleer, och, reeds het samenraapsel van leugens, waaronder zij schuilt, stemt ons niet zeer ten haren voordeele. De beoordeelaar achtte het overigens niet der moeite waard die beginselen nader te toetsen. De zedeleer behoeft niet uit de Oudheid te worden opgedolven. Zij is eene wijsgeerige wetenschap. In de collegezalen van Nieuw-Berlijn kan ieder, die des belust is, haar leeren. Hij kan daar de moraal leeren, zooals zij door den adem der wetenschap bezield en tot een organisch, in boeken, hoofdstukken en paragraphen ingedeeld wezen is herschapen. Wij kunnen ons haar niet eigen maken uit eenige verstrooide paradoxen, die ons de verstandige wenken geven om al onze bezittingen zoo spoedig mogelijk weg te gooien, om handen af te kappen, oogen uit te steken, ons met een molensteen om den hals te verdrinken. Een wijs mensch zegt: daartoe is het nog altijd vroeg genoeg.

De schrijver der critiek was beleefd genoeg om Willrecht niet rechtstreeks als den vervalscher van het voorgewende Nieuwe Testament aan te brengen. Wel meende hij eene treffende overeenkomst te bemerken tusschen het naar vorm en inhoud bizarre boek en het karakter van den man, die als uitgever ervan optrad. Velen zouden zich den als student bijna verongelukten Will-

recht nog wel herinneren. De weinigen, die hem sedert gekend hadden, wisten heel goed, dat hij een onpractisch mensch was, die overal en in allen wat wist te laken, maar zelf nooit iets goeds had tot stand gebracht. Ziehier dan, - met deze ironische woorden eindigde de beoordeeling - de vrucht van een buiten de maatschappij in stille gepeinzen doorgebracht leven!

Willrecht geraakt in 't gezelschap van zeer achtenswaardige heeren, die zich opwerpen tot patronen van zijn door de geleerden verworpen testament.

Toen Willrecht deze critiek las, was hij diep terneergeslagen. Want nu wist hij zeker, dat het boek door niemand zou worden ingezien. Hij kende het instinctmatig ontzag voor de uitspraken van autoriteiten, dat elken Darwiniaan bezielde. De geestdrift, die hem van het eenzame strand naar Nieuw-Berlijn had gedreven, maakte plaats voor doffe neerslachtigheid.

In sombere gepeinzen verzonken, wandelde hij langs eene der weinig bezochte straten van de hoofdstad. Daar liep hem Ohnemark met haastigen tred bijna tegen 't lijf.

Ah, riep deze, daar hebben we onzen kluizenaar weer in de maatschappij! Ik wensch die kostelijkste aller instellingen geluk, dat gij haar weder de eer uwer tegenwoordigheid waardig keurt. En naar ik zie, hebt gij den tijd, anders zoudt gij niet in zulk eene afgelegene buurt loopen te slenteren. Laat eens zien: 't is nu zeven uur. Dan heb ik nog juist drie kwartier den tijd. Zoolang leg ik beslag op u.

Zoo babbelend nam hij hem onder den arm en troonde hem mede naar een koffiehuis.

De zeelucht en de verveling zullen u wel dorstig hebben gemaakt, vervolgde hij. Bij mij was dit ten minste het

geval, toen ik na uwe vriendelijke receptie de straatsteenen van Berlijn weer onder de voeten had. Jammer, dat mijne beurs toen in zeer slechte verhouding stond met de eischen van mijn verdroogd gehemelte. Zie zoo, deze wijn is niet kwaad, he?

Gij schijnt thans in goeden doen te zijn, merkte Willrecht aan.

Ja, dat gaat vrij wel. Ik ben secretaris en penningmeester van eene voortreffelijke philanthropische instelling. Doch dat vertel ik u later wel eens. 't Is niet goed over zulke dingen zoo in 't openbaar te spreken, fluisterde hij eenigszins schuw om zich ziende. Maar à propos, hoe is het toch afgeloopen met uw geheimzinnig boek?

Slecht, bitter slecht, zuchtte Willrecht. - Hebt gij de boosaardige critiek in den ‘Alweter’ niet gelezen?

Nu gij 't zegt, te drommel ja! Die was niet malsch, hoor! Gij werd daar zoowat ten toon gesteld als vervalscher.

Van wien zou die critiek zijn?

Och kom, van wien anders dan van den grooten profeet Credo? Gij hebt het boekje dus vertaald en uitgegeven?

Ja, daarmee zijn treurige dingen gebeurd. Ik kan alles nu niet zeggen, maar zooveel is zeker, dat het verstooten wordt zoowel door de zwarte als door de geleerde heeren.

Ja, wat zal ik u zeggen? de beide kategorieën, die gij daar noemt, staan nergens voor, als iets niet de eer heeft van hun te bevallen. Maar, weet ge wat? ik stel belang in het ding. Mag ik morgen een exemplaar bij u laten halen?

Zeker! we behoeven ten minste niet bang te wezen, dat het reeds uitverkocht zal zijn.

Goed zoo! Nu moet ik u verlaten. Ziehier mijn

adres, als gij mij, en wel liefst spoedig, eens wilt opzoeken. Adieu!

Nauwelijks vierentwintig uren waren verloopen, nadat Ohnemark het boek ontvangen had, of hij stond reeds in Willreckt's kamer.

Een prachtig boek, riep hij opgewonden uit, - juist voor mijn doel geschikt!

Zoo, hebt gij 't reeds gelezen? Dat is vlug!

Vlug lezen, dat kan ik, - zonder mij zelven een compliment te maken.

En hebt gij den inhoud overdacht en tot uw eigendom gemaakt?

Och kom, dat is niet noodig. Ik zal u zeggen, hoe ik lees. Met een potlood in de hand, mijn vriend; en dan streep ik aan, wat mij te pas komt. De rest overzie ik met een half oog en tracht die zoodra mogelijk te vergeten. Dat is eene aanbevelenswaardige methode.

Maar wat hebt gij dan aangestreept?

Alle plaatsen, amice, die op het communisme betrekking hebben. En die zijn vele en kras, dat verzeker ik u. Jongens, wat is dat mooi, dat zoo'n rijke evenmin de poort des hemels passeeren kan als een kameel het oog van eene naald! En dat die rijke jongeheer al zijn goed moet gaan verdeelen! En dan de communistische levenswijs van de apostolische gemeente.....

Zonder twijfel is dat alles heel fraai en waar. Maar mag ik u vragen, waarom juist dergelijke plaatsen u 't meest hebben getroffen? Of zijt gij van plan al het uwe uit te deelen?

Dat zou niet veel helpen. Ik leef bij den dag. Maar ik zal u wat anders zeggen, eene verklaring, die ik u eergisteren in 't koffiehuis schuldig bleef. We hebben hier tegenwoordig een communistisch genootschap, dat reeds

honderden leden telt, in 't geheim vergaderingen houdt en waarvan ik de ziel ben.

Heerlijk! Gij wilt geen privaat-eigendom bezitten, als broeders eerlijk met elkander deelen.....

Dat zou moeilijk gaan. De hooggeachte heeren en dames medeleden hebben niet veel om te deelen.

Dus arm. Maar ieder kan toch het loon van zijn arbeid in de gemeenschappelijke kas storten?

Om u de waarheid te zeggen, zijn de heeren en dames leden geen bijzondere beminnaars van den arbeid.

Een mensch moet toch werken voor den kost.

Dat is het juist, wat zij ten sterkste betwijfelen. Zij beweren, er is geld genoeg in de wereld, als het maar gelijkelijk verdeeld was.....

Ja maar - neem mij niet kwalijk, dat ik u in de rede val - dat geld is toch niet zonder inspanning geschapen. En bovendien, wat hebt ge aan geld, als niemand verkiest er arbeid voor te verrichten?

Och kom, zoo diep halen wij de dingen niet op. Gij zijt ook zoo'n philosoof. Mijne luidjes redeneeren eenvoudig zoo: Zij, die in de wereld het meeste geld bezitten en dus ook de meeste genietingen des levens smaken, zijn juist degenen, die 't minst arbeiden. Dat kan men als regel stellen. De professor, die nagenoeg niets uitvoert, verdient tienmaal zooveel als de schoolmeester, die acht uren per dag zich de longen staat lam te schreeuwen. Hoe hooger ambtenaar, hoe minder werk, hoe grooter traktement. Dat is eene heel gewone gezelschapsrekening. En dan die bankiers, die niets anders doen dan met mooie praatjes anderen de beurs lichten! En die rijke renteniers! En in 't algemeen al de dames uit de hoogere standen!

Ja, dat is wel zoo. Maar talenten en vroegere studie en zekere rechten.....

Begin nu niet weer te philosofeeren. Mijne kinderen zouden er toch niet naar hooren en u doodslaan met het argument: alle menschen zijn van aapswege gelijk. De apen in fijn laken en gouden borduursels hebben zich nu al zoo vele jaren lang met pasteien en fijne ragouts gevoerd, met Champagne en Port gelaafd, in zacht schommelende koetsen gereden, mollige vrouwen gestreeld, dat het naar hun inzicht tijd wordt, om de rollen eens om te keeren.

Wat? Gij wilt eene revolutie? dat is misdadig.

Hoor, Willrecht, of wij hier al met elkaar zitten te redetwisten, dat is niets waard. Dat is puur tijdverlies. Ik ben een practisch man en sla gaarne spijkers met koppen. Kom heden avond in onze vergadering, en tracht daar mijne mannen te bekeeren. Ik waarborg u volkomen vrijheid om te zeggen, wat gij wilt.

Dit voorstel beviel Willrecht. De bijna uitgedoofde geestdrift begon weer te gloeien. Ja, hij zou komen onder die schaar van armen, ougelukkigen, misschien misdadigen. Wellicht vond hij daar de vermoeiden en belasten.....

Toen hij dien avond door zijn vriend de zaal werd binnengeleid, aanschouwde hij daar eene vergadering, zooals men die slechts in eene groote stad kan bij elkander krijgen. 't Was geen eigenlijk gezegd fabrieksvolk, ook zou niemand hen begroet hebben als ambachtslieden; allen hadden iets heerachtigs in hun voorkomen. Maar dit heerachtig type werd meer uitgedrukt door de kleedingstukken dan door de gelaatstrekken. Deze waren woest en dierlijk. En wat het toilet betreft, ook dit moest niet van te nabij bezien worden. Vervallene grootheid en vervallene zielskracht, ziedaar de indruk, dien de oplettende beschouwer onwillekeurig ontving. Er mochten arbeiders en handwerkslieden bij zijn, maar zonder

twijfel behoorden zij niet tot de kategorie der tevredene huisvaders en tot het ras, dat de patroons bij voorkeur in hunne werkplaatsen opnemen. Morrend verzet tegen den zwaren last, dien de mensch zich op den hals heeft gehaald door zich aan den natuurstaat te onttrekken en de beschaving als gast bij zich te herbergen, was in aller voorkomen te lezen. - De zelfzucht, die honger lijdt, is niet gevaarlijk, zoolang zij zich op een dierlijk standpunt bevindt. Dan zwoegt ze morrend voort, wordt misschien bedelaar, in 't ergste geval tuchthuisboef; maar zij laat zich regeeren door den werkgever en door de politie. Zij is te dom egoistisch, om vereenigingen te stichten. Zij is tevreden, als voor een oogenblik de stem der dierlijke behoeften tot zwijgen is gebracht. Dan vergeet zij hare grieven evenals een kind zijn leed. - Doch er is eene zelfzucht, die eveneens honger lijdt, maar in wier geest het licht van het nadenken is opgegaan. Zij vraagt: waarom moet ik honger lijden en een ander zwelgen? Waarom moet ik zwoegen en die daar in vadzige rust zijn dag wijden aan de spijsvertering? Hare wrevele gemoedsstemming kan door geene tijdelijke lafenissen meer verzacht worden. Het verdiende loon weegt zij met een verachtend schouderophalen in de hand. Een geschenk of aalmoes zou zij den gever liefst in 't gezicht werpen. Zij mort niet tegen 't lijden van 't oogenblik, maar zij vloekt de inrichting der geheele maatschappij.

Zooals ik reeds vroeger zeide, had deze klasse van denkende hongerlijders nog niet de overhand op Darwinia. De blanke slaven streden er den strijd om 't bestaan eigenlijk in half bewusten toestand. En het was, zooals ik toen reeds aanmerkte, een groot geluk voor die brave maatschappij, dat de door zekeren onaangenamen prikkel van de maag in beweging gezette dragers der zelfzucht er te dom toe waren, om in te zien, dat zij bij slot van

rekening een gemeenschappelijk belang hadden en zich tijdelijk moesten verloochenen, om na het winnen van den slag weer een ieder zijn eigen weg te vervolgen.

Er zou echter wel eens een tijd kunnen aanbreken, dat de zaak een bedenkelijker aanzien kreeg. De philanthropie op Darwinia meende, dat alles door het tooverwoord ‘kennis is macht’ in orde kon komen. Sedert Glatthaut's ministerie was het schoolgaan verplicht. De schoolmeesters waren zeer, zeer vrijzinnig, hadden zelven weinig ontzag voor hooger geplaatsten, waren zelven vrij los van zekere ouderwetsche beginselen, die zij met den naam van vooroordeelen betitelden, waren zelven zeer ontevreden met hunne bezoldiging, die hen niet in staat stelde om al de genietingen des levens te smaken, die zij meenden, dat aan lieden van hun stand en van hunne geestontwikkeling toekwamen. Onwillekeurig, somtijds misschien met opzet, werden door hen de kiemen van dien geest ingeënt bij de kinderen der armen, die toch onverbiddelijk bestemd waren voor zekere bezigheden, die de gemoedsstemming van een over zich zelven nadenkend individu wel eens op eene harde proef stellen. En de philanthropie wist maar geene doelmatige middelen te verzinnen om de uiterlijke omstandigheden van de behoeftigen zoo te verbeteren, dat zij in overeenstemming zouden blijven met de hoogere geestbeschaving en de vrijzinnige denkbeelden, die zij zoo ijverig kweekte. Och neen, 't was te voorzien, dat men in Darwinia eenmaal zou staan tegenover een onoplosbaar maatschappelijk vraagstuk: Hoogere geestbeschaving, hoogere eischen aan 't leven gesteld, - eisch tot loonsverhooging, geene hoogere waarde der producten van den arbeid, - de concurrentie biedt steeds voor lagere prijzen aan, de werkgever is in de onmogelijkheid om zwaardere loonen te betalen....

In onze nog zeer achterlijke negentiende eeuw behoeven wij ons met dergelijke netelige vraagstukken voorshands niet te kwellen. Tegenover de verstandelijke ontwikkeling der school hebben wij een kostelijk tegenwicht, dat de revolutionaire neigingen van den denkenden en naar het ‘waarom’ der maatschappelijke verhoudingen vragenden hongerlijder in toom houdt. Het is de godsdienstige zin en het gemoedsleven, welker aankweeking in de huisgezinnen gelijken tred houdt met de opscherping des verstands in de school. Vooral in onze grootere steden hebben wij reden om ons over deze weldadige verhouding te verheugen. Maar hoe het eenmaal op Darwinia zou gaan, waar school en huisgezin reeds lang ontwassen waren aan onzen ouderwetschen godsdienstigen schroom en gemoedelijke zelfkwellerij, dat was moeilijk vooruit te zien.

Doch op 't oogenblik was het nog zoo ver niet gekomen. De arbeidende klassen waren nog behoorlijk dom. En 't scheen ook, dat de hersenen der schoolkinderen zich nog niet geschikt hadden tot de fijne kronkelingen van dit orgaan, die noodzakelijk vereischt worden om de liberale ideeën der meesters vast in zich op te nemen en met goed gevolg te verwerken. Misschien werd de gewenschte ontwikkeling van 's menschen edelst orgaan wel een weinig vertraagd door het brandewijn drinken en het diëet van aardappelen met brood van zemelen en gips. Hoe 't zij, naar alle waarschijnlijkheid konden de maatschappelijke wanverhoudingen nog wel eenige jaren in den ouden sleur blijven voortbestaan.

Maar zooals het in groote steden gaat, daar bevinden zich altijd eenige individuen uit de Paria's der samenleving, die zich als autodidakten of ook wel onder de schooltucht der kroegen ontwikkeld hebben tot het standpunt der hongerlijdende, arbeidschuwe en tegelijk naden-

kende zelfzucht. Die heeren had onze Ohnemark met het instinct van den honger, misschien ook wel door de geheimzinnige macht der geestverwantschap, bij elkaar weten te krijgen, en dit waren nu de vermoeiden en belasten, met wie onze Willrecht in aanraking kwam.

't Scheen, dat de vereeniging zoo iets als een bestuur rijk was, Aan de tafel, waarheen Ohnemark zijn gast geleidde, zaten drie heeren van hetzelfde type als dat der overige leden. Ohnemark groette hen niet een vluchtigen blik, liet voor zijn vriend een stoel naast zich inruimen en nam verder van zijne medebestuurders geene notitie Ik denk, hij had altijd nog te veel gevoel van eigenwaarde, om zich niet boven hen verheven te rekenen. En 't scheen, dat de anderen die meerderheid erkenden. Zij lieten zich de achtelooze behandeling ten minste zonder tegenspraak welgevallen. 't Bleek ook uit den verderen loop der zaken, dat Ohnemark de waardigheden van voorzitter, secretaris en penningmeester, zoo niet in naam, dan toch inderdaad in zijn persoon vereenigde. Deze luchthartige en welbespraakte advocaat voor elk beginsel, dat hem persoonlijk voordeel beloofde of om eene andere reden toelachte, oefende steeds een groot overwicht op zijne medemenschen, die misschien veel beter dan hij wisten, wat ze wilden, maar niet het vermogen bezaten om hunne denkbeelden in behoorlijken vorm te uiten.

Mijne heeren, sprak Ohnemark, na met een enkel woord de vergadering te hebben geopend, - ik breng hier een man in uw midden, aan wien ik geloof, dat wij groote verplichting hebben. Dr. Willrecht behoort tot die oorspronkelijke denkers, tot die hervormers der menschheid, welke de in allerlei vooroordeelen bevangene maatschappij niet kan dulden en dus uitwerpt. Reeds in zijn studietijd kantte hij zich tegen den slentergang van

het weelderige en luie leven der gepatenteerde domkoppen, die professoren en studenten heeten. De adel der geleerden heeft hem in zijn zwartboek geschreven en zoo doende is zijne carrière voor altijd bedorven geworden. Als jongman schreef hij een grondig geleerd boek, dat natuurlijk door de clubgenooten geïgnoreerd werd. De inderdaad hersenlooze staatsman Glatthaut heeft indertijd de daarin neergelegde ideeën geannexeerd, en hoe deze ze ook wist te verdraaien en te verwateren, toch behielden zij nog de kracht, om onze maatschappij op 't gebied van godsdienst, onderwijs, vrouwenemancipatie in gisting te brengen. Ja, wie dit boek, waarvan de exemplaren verscheurd naar den papiermolen zijn gewandeld, met aandacht heeft gelezen, weet, dat daarin de grondslagen zijn neergelegd van het weinige goede, waardoor onze maatschappij zich boven die van 't voorgeslacht verheft. In zijn pessimismus, - toenmaals eene richting, waarvan niemand eenig vermoeden had - ligt de grond der menschenverachting, der vrijheid van zedelijke banden, van 't vrije huwelijk, van de onverschilligheid, waarmede elk rechtgeaard Darwiniaan het leven, dat hem niet langer behaagt, afschudt....

Hier maakte Willrecht eene beweging, om den spreker in de rede te vallen, doch deze vervolgde met een bedarend gebaar en verheffing van stem:

De bescheidenheid, die ik in mijn vriend laak, omdat zij na verwant is aan menschenvrees en hem weerhoudt om zoo veel nut te stichten, als hij zou kunnen doen, - de bescheidenheid drong mijn vriend om mij in de rede te vallen. Vergunt mij, dat ik eerst hetgeen ik te zeggen heb, ten einde breng.

- Na dien tijd heeft dr. Willrecht, ontstemd over de miskenning, die hij in de maatschappij ondervond, zich in de eenzaamheid teruggetrokken. Terwijl hij daar over

de groote quaestie van 's menschen aanzijn en levensdoel mijmerde, is hem door een zonderling toeval een boek in handen gevallen, dat meer dan tweeduizend jaren oud is. De geheele menschheid der Oude Wereld heeft uit dat boek hare wijsheid geput. In millioenen exemplaren was het verspreid. Ieder had het in huis. Velen leerden het van buiten. Wie 't niet lezen kon, hield het toch onder den neus en deed, alsof hij het las. Wat erin stond, gold bij allen voor een axioma. En zonderling, ieder vond erin, wat hij 't liefst wilde. Een waar tooverboek! - Omdat ieder zijne eigene meeningen en alles, wat hij liefst wilde, als de absolute waarheid erin kon lezen en omdat die uitspraken lijnrecht met elkander in tegenspraak stonden, hebben die menschen de hevigste twisten gekregen. Zij hebben elkander ter wille van dat boek gehaat, vervloekt op de pijnbank gelegd, gewurgd, verbrand, vernielende oorlogen gevoerd. Nu zullen wij in onze verlichte eeuw wel niet dwaas genoeg zijn om elkander wegens zoo'n boek dood te slaan. Ons drijven gewichtiger belangen. Wij leven in de eeuw, waarin de strijd om 't bestaan de plaats heeft ingenomen van den strijd om onvruchtbare ideeën. Maar ik wilde dit alleen maar zeggen, dat in dit merkwaardige boek ons communisme duidelijk en overtuigend staat beschreven en aanbevolen. Ja, mijne heeren, gij vindt onze beginselen woord voor woord erin terug. En ziet nu, hoe blind die Oude Wereld is geweest! Zij heeft in het boek alles, wat gij maar wilt, gelezen, behalve juist dit, wat de kern ervan is. Zij, die het eerst de beginselen van den man, die dat communisme verkondigde, aannamen, hebben dan ook als communisten geleefd. Maar dat schijnt slechts kort te hebben geduurd. 't Beviel zonder twijfel den rijken niet om het hunne af te geven, en daarom hebben de vorsten en de priesters

't maar laten voorkomen, alsof er van zoo'n communisme niets in stond, en de domme schapen hebben geblaat: neen, 't staat er ook niet in! en zij hebben zich weer evenals van ouds eeuw in eeuw uit later scheren.

Ik echter heb het van belang geacht, dat de leer, die door een zeventigtal menschengeslachten niet begrepen is, thans onder de oogen van het verlichte volk van Darwinia zou komen, opdat het eruit leere, aan den eenen kant, dat onze beginselen 't gezag van twintig eeuwen voor zich hebben, en aan den anderen kant, dat de menschheid zoo dwaas is geweest, dat zij, deels met opzet, deels uit vrees, die beginselen er niet in heeft gezien. Ik heb voor rekening van ons genootschap vijfhonderd exemplaren gekocht van de uitstekende vertaling, die de geleerde dr. Willrecht van het boek vervaardigd heeft. In die exemplaren heb ik de plaatsen laten aanstrepen, die op onze beginselen betrekking hebben, ten einde u de moeite te besparen, om 't geheel te lezen. Voor wie wil, is hier een boekje ter beschikking. Neemt het in ontvangst en ziet, om een flauwen indruk van 't geheel te krijgen de plaatsen eens na, die ik u zal voorlezen. Slaat eens op bladzijde **. Daar wordt eene geschiedenis verhaald van een jongman, die al zijne plichten vervulde, maar gerekend werd niets te hebben gedaan, als hij zijne goederen niet verdeelde. Daar wordt een vloek uitgesproken tegen de goedbezitters. En ziet, daar wordt geleerd, dat we niet mogen zorgen voor den dag van morgen noch arbeiden voor den kost. En elders weer leest ge, dat de leerlingen moesten uitgaan zonder eene cent op zak te hebben en hen moesten vervloeken, die niet van 't hunne wilden mededeelen. En daar wordt de zegen uitgesproken over hen, die den stichter van 't communisme onderhielden. En, misschien nog het treffendst van alles, - daar op bladzijde *** hebt gij de

geschiedenis der eerste gemeente. Twee eerzame bezitters van vast goed, Ananias en Saphira, verkoopen een stuk land, storten een gedeelte van den prijs in de algemeene kas, maar houden wat achterwege. Hun straf is, dat zij doodvallen, 't geen natuurlijk wil zeggen, dat met hen parate executie is gehouden. - Nu, wat zegt gij van zulke plaatsen?

Heerlijk! - voortreffelijk! - ja, zoo behoort het! - klonk het van alle kanten.

Zoo stel ik dan voor, hernam Ohnemark, dat wij met het oog op de eerbiedwaardige oudheid onzer leer, ons naar den verkondiger en tenuitvoerlegger dezer communistische begrippen voortaan Christenen noemen. Wat dunkt u, mijne heeren; verlangt gij hoofdelijke stemming?

Neen, neen! riep men van alle kanten. - Christenen willen wij voortaan heeten, niet werken, de rijken dwingen, om ons 't hunne af te geven, - hen doodslaan, als zij weigeren. Leve 't Christendom, leve Ohnemark, - hoera voor den geleerden Willrecht!.....

Nu Willrecht zulke kreten hoorde, legde hij zijne natuurlijke beschroomdheid af en schreeuwde met tranen in de oogen:

Mannen, van welke plannen gaat gij zwanger? Leest dan toch, wat er meer in dat boek staat. Dat communisme, 't welk gij erin zoekt, is er niet in te vinden. Gij wilt van anderen 't hunne nemen. Maar het christelijke communisme leert u, dat gij moet geven, - verstaat mij wel: niet, zooals gij wilt, nemen; maar geven, geven, des noods het dubbele van 't geen u gevraagd wordt.

Maar wij hebben niets om te geven, riep eene stem. - Laten dus zij het doen, die 't wel hebben! -

Als die 't vrijwillig doen, is het wel, sprak Willrecht, - maar gij wilt hen dwingen, niet waar? Leest dan elders, dat de Christen moet lijden, verdragen,

zegenen, die hem vloekt, nimmer geweld mag gebruiken. Het communisme van 't Christendom is dat der liefde; het uwe is dat der zelfzucht.

Dan heeft ons communisme 't bij 't rechte eind, zeide eene stem in Willrecht's onmiddelijke nabijheid, - of het die van Ohnemark was of van een ander, kon hij niet onderscheiden, daar reeds meerderen tegelijk begonnen te spreken.

Als dat er staat, is het gekkemanspraat! schreeuwde een ander.

Wat, wij zouden nog meer moeten lijden, verdragen? - eene fraaie leer! - spotte de vergadering.

Ohnemark merkte, dat op deze wijs alles in de war liep en dat, als Willrecht voortging van liefde en lijdzaamheid te spreken, hij groot gevaar liep van een belachelijk fiasco te maken met de hoogdravende aanbeveling van zijn vriend, den socialen martelaar, en met de uitdeeling der bijbels, als het boek, waarin hunne beginselen waren neergelegd. Met een forschen hamerslag sloot hij dus de vergadering, nam Willrecht onder den arm en trok hem door eene zijdeur de zaal uit.

Zie zoo, zeide hij, buiten gekomen, terwijl de spottende aanmerkingen der nieuwe Christenen nog in hunne ooren klonken, - goed, dat ik u bijtijds heb weggekregen. Dat had slecht voor u kunnen afloopen. Gij kwaamt daar met een kapittel aan, dat niet de eer heeft van dien heeren te behagen.

Hoe is 't mogelijk, Ohnemark, sprak Willrecht trillend van verontwaardiging, dat gij u met zulke menschen afgeeft en dat gij de prachtige leer der liefde zoo verdraait? - Gij verklaart den oorlog aan de maatschappelijke orde....

't Zou jammer zijn, zeide Ohnemark met een spottend lachje, als dat kostelijke zetwerk eens in pastei viel, niet waar?

Neen, dat zeg ik niet. Eene omkeering is hoogst noodig, maar niet in den zin, waarin gij het bedoelt, en het allerminst door zulke wanhopige ellendelingen.

Stil wat, mijn vriend! de levenswijs van die heeren met de daaruit voortgevloeide eigenaardige gevolgen heeft gemaakt, dat het egoisme, 't welk zij eerlijk deelen met alle burgers en burgeressen van 't brave Darwinia, bij hen doortrokken is met een weinig geest van ironie en sarkasmus. Daardoor is het noch zoo fijn beleefd als dat der hoogere standen, noch zoo lomp als dat der arbeidende klassen; maar beter of slechter is het daarom niet.

Maar gij wilt u toch met geweld toeëigenen, wat eens anders is.

Dat is te zeggen: de onnoozele stumpers, die met noesten arbeid den kost verdienen, benijden wij hun stukje brood niet. Laten zij 't onzentwege rustig eten, zoolang het hun goed smaakt. Maar wij zinnen op middelen, om hen, die te veel bezitten, van de kwellende zorg, die 't bestuur van een groot vermogen na zich sleept, te ontlasten. Wat zij tot hun onderhoud noodig hebben, willen wij hen gaarne laten behouden.

Verdeel heden in gelijke porties, en gij zult zien, dat morgen de zaken weer staan als van ouds, dat er weer rijken en armen zijn. Gelijkheid krijgt gij nimmer, en als gij ze kondt handhaven, zou zonder twijfel de maatschappij verlammen.

Best mogelijk. Maar dan kon het toch wel eens zoo uitkomen, dat de rollen precies omgekeerd werden.

Eene duivelsche gedachte....

Ook al best mogelijk. Maar zeg mij eens, mijn vriend, zou niet bij alle brave Darwinianen, die in behoeftige omstandigheden verkeeren, van tijd tot tijd de wensch opkomen, om iets van het te veel der rijken te mogen overnemen?

Dat kon wel zijn.

Nu, dan is het eenige onderscheid tusschen mijne berooide heeren en de braafste burgers-egoisten, dat deze het bij 't wenschen laten, terwijl wij zinnen op de middelen, om dien wensch te verwezenlijken. Staat niet ergens in uw Nieuw Testament, dat de gedachte even misdadig is als de handeling zelve? - Adieu, denk daar eens over na!

De lezer maakt kennis met een drietal andere soorten van geloovigen.

Uw Nieuw Testament maakt razenden opgang, riep Ohnemark eenigen tijd later zijn vriend toe. - Ieder vindt er iets van zijne gading in. Maar van de inleiding, waarin gij de leer naar uwe opvatting uiteenzet, wil men niets weten. Dat noemen zij, met permissie, een laf gefemel.

Zoo, antwoordde Willrecht droogjes. - 't Kon wel zijn, dat gij mij en der goede zaak een slechten dienst hebt bewezen, met op deze manier het boek in de wandeling te brengen. Ik geloof, dat onze wegen niet in dezelfde richting loopen.

Inderdaad zou Willrecht niets liever gewenscht hebben dan ontslagen te zijn van de vriendschap van Ohnemark. Maar deze liet zich niet zoo gemakkelijk verdrijven, zoolang hij de hoop had iemand tot zijne bedoelingen te kunnen gebruiken. Willrecht was de steeds vloeiende bron, waaruit hij ideeën putte, die hij dan naar eigen smaak fatsoeneerde. Ook lag het niet in Willrecht's bescheiden karakter om iemand op ruwe manier van zich te stooten. Menigmaal intusschen zweefde hem een beslissend en hard woord op de lippen. Maar als Ohnemark dat met zijne gewone scherpzinnigheid bemerkte, voorkwam hij het door de eene of andere naïeve vleierij of

door goedhartige scherts, die onwillekeurig Willrecht's gelaat tot een glimlach plooide.

Och ja, dat weet ik wel, luidde thans het antwoord, - ik ben niet zooals gij gemaakt van het hout, waaruit men martelaars snijdt. Maar veroorloof mij, zij het dan ook langs kronkelpaden en door dik en dun wadend, zoowat in uwe nabijheid te blijven. Dat ik de grootste sympathie voor u gevoel, is immers een bewijs, dat er nog wel wat goeds in mij zit.

Op dit oogenblik werd een brief binnengebracht. Daar Willrecht hem aanstonds opende en las, gaf dit eene afleiding aan het onaangename gesprek.

Hoor eens, Ohnemark, nu wordt het nog fraaier:

Hooggeachte Heer,

Vergun aan eenige dames van geavanceerd liberale richting, dat zij U haren welgemeenden dank betuigen voor de uitgaaf van het merkwaardig werk, Nieuw Testament genaamd. Wij vinden in dit overoude boek onze maatschappelijke en zedelijke begrippen met treffende juistheid teruggegeven. De profeet toch, wiens leven daarin beschreven wordt, onderhield zich bij voorkeur met vrouwen en zinspeelde daardoor op den tijd, dat het licht der waarheid van de vrouw zal uitgaan en zij zich in intellectueel opzicht ver boven den man zal verheffen. Verder werd datgene, wat ons door de bevooroordeelde maatschapij als zedelijke vergrijpen wordt toegerekend, door hem met de meeste verschooning behandeld. Denk slechts aan de zondares, die juist genade in zijne oogen vindt, omdat zij ‘veel heeft liefgehad’. Hoor, hoe vertrouwelijk hij zich wendt tot die Samaritaansche, die vijf mannen had gehad en nu met iemand leefde, die haar man niet was; hoe hij partij trekt voor de vrouw, die ‘en flagrant délit’ betrapt was. Zie, dat alles zijn feiten,

waarbij ons hart van vreugde opspringt. Naar ons voorkomt, heeft diezelfde profeet en een zijner discipelen zich bovendien op eenigszins bedenkelijke wijs over 't huwelijk uitgelaten. Nergens ten minste vonden wij eene aanbeveling aan die kleingeestige en beklemmende instelling. Ook heeft, hij zelf de voorkeur gegeven aan een vrij en ongehuwd leven. Alles redenen, waarom de vrije vrouwen van Nieuw-Berlijn zich gedrongen gevoelen, om U haren dank te brengen voor de gewichtige autoriteit, waarmede gij hare beginselen hebt gewapend en waardoor de vooroordeelen van enkele zedelijke lafaards weldra zullen worden weggenomen. Wijders hebben wij de eer U te berichten, dat in eene door ons gehoudene bijeenkomst besloten is, dat allen, die zich bij onze richting aansluiten, voortaan den naam van ‘vrije’ vrouwen zullen verwisselen met die van ‘Christinnen’.

Met bijzondere hoogachting,

enz.

Ohnemark proestte het uit van 't lachen, en terwijl Willrecht nog verbluft met het papier in de hand zat, haalde hij eene courant uit den zak en zeide:

Komaan, omdat de bom nu toch aan 't losbarsten is, moet er ook dit nog maar bij. Ik had u anders de mededeeling willen besparen, om u niet te grieven. Daar, lees:

VEREENIGING VAN CIIRISTENEN!

HULP IN DEN NOOD!

HET TERUGGEVONDEN GELOOF!

NATUURGENOOTEN, DIE ONDER ALLERLEI KWALEN EN LICHAAMSGEBREKEN GEBUKT GAAT!

Bij de dokters en chirurgijns vindt gij geen baat, niet waar? De maagdokter stuurt u naar den leverdokter en deze naar den hartdokter, en voordat gij de rij der geleerde specialiteiten zijt rondgetrokken, zijt gij dood.

Weet echter, dat voor meer dan tweeduizend jaren een groot wijze heeft geleefd, die op wonderdadige wijs alle kwalen, zelfs volslagen blindheid en doofheid, wist te genezen, ja, die zelfs dooden geruimen tijd na de begrafenis zou hebben opgewekt. Dit vermogen was volstrekt niet eene eigenschap, op wier uitsluitend bezit hij zich liet voorstaan. Hij leerde de kunst aan vele discipelen en verklaarde, dat allen 't hem konden nadoen, die 't *Geloof* bezaten. Dit Geloof is in later tijd totaal verloren geraakt. Weet echter, dat thans het verdwenen boek, waarin dat Geloof geleerd werd, is teruggevonden.

Een kring van menschenvrienden heeft zich gevormd met het doel, om het wondervermogen van 't Geloof op de lijdende menschheid toe te passen.

Elken dag van 's morgens negen tot 's namiddags vier uren houden eenigen van ons zitting in de Friedrich-straat No. 195.

Komt vol vertrouwen tot ons strompelen, kruipen, tasten, rijden, - komt met tranen en zuchten.

Wij verzekeren u, dat gij op uwe voeten huppelend en juichend naar huis keert.

NB. Elk consult kost *drie gulden*.

Het committee van Christenen tot spoedige en radicale genezing van alle kwalen.

Zijn de menschen krankzinnig genoeg, om erheen te gaan? vroeg Willrecht.

O, antwoordde Ohnemark, - 't stroomt er den geheelen dag in en uit. Twintig ‘broeders-Christenen’ zijn nauwelijks voldoende om allen te bedienen.

En wat doen zij?

Zij leggen de handen op, bestrijken de lichaamsdeelen,

spuwen somtijds in ooren of oogen en prevelen daarbij wat.

Hoe loopt het dan met de arme bedrogenen af?

Er moeten inderdaad menschen genezen zijn.

Maar wat doet de meerderheid, die niet genezen wordt?

Niets. De ‘Broeders-Christenen’ houden tot ieder eene korte toespraak, waarin zij te kennen geven, dat zij wel door het geloof genezen, maar dat de kuur niet kan gelukken, als de patiënt ook van zijn kant het geloof niet bezit. Vraagt deze, wat het is en waaraan hij kan weten, of hij 't bezit, dan geven zij een geheimzinnig antwoord. Maar de meesten vragen niet eens en verklaren grifweg, dat zij 't in zich hebben. Volgt dan geene genezing, dan beweren de ‘Broeders-Christenen’, dat het geloof er niet was, of dat het niet krachtig genoeg werkte; dat dus de patiënt na eenige dagen terug moet komen en zich in dien tusschentijd met de lezing van 't Nieuwe Testament moet bezig houden. Zoo zijn er die meermalen komen; anderen, die de lectuur verveelt of die aan den goeden uitslag vertwijfelen, blijven ongemerkt weg en zwijgen, terwijl een enkele herstelde het wonder luid uitschreeuwt. Elk bezoek kost drie gulden. Zoo verdienen de heeren handenvol geld, en tegen den tijd, dat de razernij zal bedaren, zijn zij behoorlijk binnen.

Akelige profaneering van het heilige! zuchtte Willrecht. Kom, ik wil eene wandeling doen, om de ergernis van dezen morgen wat te verzetten. Gaat gij mee?

Nauwelijks waren zij in de prachtige laan gekomen, omzoomd met oude boomen, die, als zij konden spreken, zouden getuigen, dat zij eenmaal als nederige mosplantjes onder de sneeuw waren bedolven geweest, maar zich later door het wondervolle accommodatievermogen in reuzen des wouds veranderd hadden, of daar slenterde hun een net gekleed heer te gemoet. Hij scheen een goede

kennis van Ohnemark te zijn. Deze riep hem ten minste met vroolijke stem toe:

Goeden morgen, mijnheer Schreiber! Hoe is het, zijn wij in 't laatste der dagen, dat gij op dezen tijd van den dag, in plaats van op uw kantoor te zitten, als een volbloed rentenier aan 't wandelen zijt? Mag ik u mijn vriend dr. Willrecht voorstellen? - Willrecht! dat is de heer Schreiber, de boekhouder, ik mag wel zeggen de spil, waarop de beroemde bankiersfirma Kreuzer draait.

Wat zegt gij? riep Schreiber uit, - is dat de beroemde dr. Willrecht, de man, aan wien ik het ontwaken tot een nieuw leven te danken heb? En tegelijk drukte hij Willrecht met tranen in de oogen de hand.

Mag ik weten, vroeg deze, waarin de verplichting bestaat, die gij jegens mij gevoelt?

O, mijnheer, dat zal ik u zeggen. Maar 't is een lang verhaal. Vergun mij dus, dat ik met u meewandel. Ik heb, goddank, geene stoffelijke bemoeiingen meer, die mij belemmeren, om mijn tijd aan het hoogere en aan eeuwige belangen te wijden. Weet dan, dat ik jaren lang aan den kantoorstoel gekluisterd zat. Men prees mijne bijzondere geschiktheid en zeide, dat ik zeer knap was. Maar mij verveelde dat slaafsche werk en vooral dat gebonden zijn aan vaste uren. Mijne natuurlijke gegevens zijn die van een peinzer en bespiegelaar, - ik ben geboren philosoof. Vooral wanneer ik goed heb gegeten en gedronken, kan ik tot in 't oneindige zitten mijmeren. Had ik dus mijn zin kunnen volgen, dan zou ik reeds lang dat stoffelijk en kleingeestig zwoegen om het dagelijksch brood ter zijde hebben gezet. Maar ik heb eene vrouw en tien kinderen. Die dreven mij naar het kantoor. Ik was in dien tijd een ellendig wezen zonder geloof en zonder vertrouwen. Ik wist niet, dat daar boven eene macht is, die steenen kan veranderen in

brood, die ons door de raven spijs kan laten brengen, en die dat ook zeker doet, als wij slechts alles, alles aan haar overlaten en ons niet om tijdelijke dingen bekommeren. Toen kwam uw Nieuw Testament in mijne handen. Dat was taal naar mijn hart. Daar las ik, dat wij niet mogen zorgen voor den dag van morgen, niet mogen vragen, waarmee wij ons zullen voeden en kleeden, want dat de voorzienigheid weet, dat wij al deze dingen noodig hebben, - de voorzienigheid, die immers de vogeltjes spijst en de leliën prachtig kleedt, zonder dat zij voorraad opleggen en spinnen. Ik las daar de stellige uitspaak, dat wij niet twee heeren tegelijk kunnen dienen, niet tegelijk ons aan den mammon en God kunnen wijden. Ik zag daar het voorbeeld van den man, die deze leer in beoefening heeft gebracht, die niet gearbeid heeft, maar slechts leerende rondging. Diens voorbeeld heb ik gevolgd. Ik heb voor mijne betrekking bedankt en leef thans als echt Christen.

Willrecht zweeg roet eene pijnlijke en nadenkende uitdrukking op 't gelaat. Doch Ohnemark viel hem in de rede:

Maar waar drommel leeft gij dan van en hoe onderhoudt gij die vrouw met hare tien kinderen?

Ik, mijnheer, leef, zooals ik u zeide, evenals Christus. Mijn dagelijksche arbeid is allen te troosten, te onderrichten en aanwijzingen te geven aan ieder, in wien ik eenigen aanleg tot het hoogere bespeur. En de hoogere liefde heeft mijne schreden zoo geleid, dat ik evenals het groote voorbeeld, dat ik tracht na te volgen, rijk met tijdelijke middelen gezegende vrouwen en jongelieden heb aangetroffen, die mij van het hunne dienen. Ik kan u verklaren, dat ik in den tijd, toen ik mij om stoffelijke dingen bekommerde, nooit zoo goed heb gegeten, niet zulke fijne wijnen heb gedronken, niet zulke voor-

treffelijke sigaren heb gerookt, als ik thans dag aan dag bij mijne vrienden geniet.

Maar uwe vrouw en kinderen dan, - hebben die 't ook zoo goed?

Neen, niet zoo goed als ik. Maar zij verdienen 't ook niet zoo ruim te hebben. Mijne vrouw is iemand, in wie het hoogere leven nog niet ontwaakt is. Zij heeft geloof noch vertrouwen. Zij doet mij bittere verwijten en zou willen, dat ik mij weder als vroeger aan het lagere ging wijden. Daarom laat de liefderijke Voorzienigheid haar een weinig honger lijden, opdat door bittere levenservaringen ook haar de oogen mogen opengaan. Toch heeft diezelfde Voorzienigheid, zonder wier wil geen muschje ter aarde valt, gezorgd, dat zij niet verhongeren. Door welk wonder dit geschiedt, kunnen wij met onze kortzichtige vermogens niet nagaan. Doch vaarwel! hier woont eene vriendin, bij wie ik dezen middag zal dineeren. O, het is eene edele ziel! Zij begrijpt de practische toepassing van deze heerlijke woorden: alwat gij aan een van deze kleinen hebt gedaan, dat hebt gij mij gedaan, dat zal ik u vergelden.

Met deze woorden, op zalvenden preektoon uitgesproken, verliet hij hen.

Dat is een nieuw merkwaardig exemplaar van een Christen, zeide Ohnemark lachend. Ik kende hem en zijne geschiedenis wel, maar liet hem bedaard uitpreeken, omdat gij anders moeilijk aan 't bestaan van zulke menschen in onze eenentwintigste eeuw zoudt geloofd hebben.

Er ligt toch waarheid in 't geen hij zegt, sprak Willrecht ernstig.

Waarheid?.... De waarheid is, dat ik hem geen grein beter acht dan mijne berooide heeren communisten. Hij vecht slechts met andere wapenen dan zij. Met zijne gladde tong spiegelt hij aan hysterische vrouwen het

hemelsche loon voor, als zij hem goed onthalen en van zakgeld voorzien. Zij gelooven zelfs, dat hij wonderen kan verrichten en vervallen dan, door zijn preeken beneveld, in ekstatische toestanden. Hij stijft haar in dien onzin en vertelt haar, dat zij openbaringen en allerlei prachtige vizioenen hebben gehad. En aan eerzuchtige en zenuwachtige jongelui leert hij dingen, die hen totaal ongeschikt maken voor het practische leven. Hij leert hen, dat geld en goed geene waarde hebben, maar dat, wie ze bezit, ze als eene verkwikking moet aanmerken, die de Voorzienigheid hem in dit treurige ondermaansche toezendt, om 't er eens recht goed van te nemen; dat het zonde is zich eraan te hechten en dat, als de boel verteerd is, dezelfde Voorzienigheid wel zal zorgen, dat er nieuwe voorraad komt. In dit vertrouwen deelen zij met hem hunne beurs.

Maar wat hij dan zeide over de wonderdadige voeding van die vrouw en kinderen?

Hier is de waarheid, dat mevrouw Schreiber eene kloeke vrouw is, die zich de oogen uitschreit over de luie dweepziekte en genotzucht van haren man. En de raven, die haar broodjes brengen, zijn een paar winkeliers, die haar laten borduren en modeartikelen vervaardigen. De menschen lijden bitter gebrek. En zelfs een egoist, als ik ben, wordt rood van verontwaardiging, als die kerel, na elders goed te hebben gegeten en gedronken, 's avonds t' huis komt en den hongerigen op zijn gewonen zalvenden preektoon de bitterste verwijten over hun ongeloof en gebrek aan vertrouwen zit te doen.

De waarheid is... begon Willrecht.

De waarheid is, - dat zal ik u zeggen: de waarheid is, dat men dien Schreiber in een gekkenhuis moest zetten. Dan vonden die vrouw en kinderen wel hulp bij de philantropie. Zoolang hij erbij is, zijn alle gaven

boter aan de galg gesmeerd. Want dan zegt hij: ziet ge nu wel, kleingeloovigen, dat de Voorzienigheid helpt? Komt, laten wij 't er nu eens goed van nemen. Als 't op is, zal de Voorzienigheid wel weder zorgen.

De waarheid is, Ohnemark, iets, dat gij misschien niet wilt en ook niet kunt begrijpen. In een leven als dat, waarvan die arme Schreiber dweept, ligt misschien meer waarheid, dan gij vermoedt. Maar wie het kiest, moet zich zekere harde voorwaarden getroosten. Hij moet alle zucht tot genot afleggen. Hem moet geen vrouwenblik bekoord hebben. Hij moet geene kinderen 't aanzijn schenken. Hij moet geen meerdere eischen aan 't leven stellen dan de voldoening aan de allerdringendste behoeften van 's menschen dierlijke natuur en zich door geene banden aan de maatschappij hechten. Ik houd het er voor, dat zoo iemand vrij en gelukkig zou zijn. Maar wie eenmaal in 't leven a heeft gezegd, die moet ook b zeggen. Wie eenmaal inwilligingen heeft gedaan aan de eischen der zinnelijkheid, heeft zijn lootje in 't maatschappelijk gezelschapsspel aangenomen en mag niet op eenmaal baloorig worden en zeggen: ik doe niet langer mee! - Zijn lot is nu eenmaal *in* de stof te zwoegen en met de christelijke beginselen *tegen* hare tirannie te strijden; niet zich *boven*, haar te wanen en met minachting op het drijven der menschheid neer te zien.

Nu, ik gun u 't geluk dezer soort van vrijheid. Met het artikel van kinderloosheid kan ik best instemmen. Maar wat betreft het zich ontzeggen van 's levens genietingen, - dat laat ik u over.

Dat wist ik wel. Maar ik kan mij verblijden, dat ik mij heb aangewend de geringst mogelijke eischen aan 't leven te stellen, en ik denk daarin nog verder te gaan dan thans. Ik heb te veel behoeften. Ik voel mij niet vrij en onafhankelijk genoeg.

Ik geloof, dat gij van eene andere diersoort afstamt dan wij, ordinaire aap-egoisten, zeide Ohnemark met zekeren eerbied. Weet gij nog wel, vervolgde hij luchthartiger, dat gij in uw eerste werk de stelling verdedigdet, dat de mensch zou komen van de beren? Een beer is vrij wat ernstiger dier dan een aap. Misschien lost dit het geheim van uw karakter op. Maar dat de overige nieuwe Christenen van apen afstammen, incluis de vrije dames en de zalvende peripateticus Schreiber, houd ik voor onweerlegbaar.

Daar het Christendom zich naar aller behoeften accommodeert, wordt het door alle Darwinianen - met uitzondering van den geleerden stand - omhelsd en brengt eene heilrijke hervorming teweeg.

De lezer zal uit het voorgaande bemerkt hebben, dat het Christendom in Darwinia met reuzenschreden vooruitging. De zelfzucht schepte er behagen in, om zich tot een innig bond met het Nieuwe Testament samen te strengelen. 't Was het boek, waarin ieder het voedsel voor zijne zelfzucht vond en dat hierom aan allen beviel. Zoo gek kon 't niet uitvallen, cf men mocht den naam van Christen aannemen.

Zoo vormde zich eene club van vischeters, echte lekkerbekken, die tweemaal per week in een afzonderlijk lokaal een kostelijk vischdiner lieten aanrichten. Wat was natuurlijker, dan dat zij zich Christenen en wel de echte Christenen noemden? De stichter van het Christendom was een groot lief hebber van visch geweest en koos zijne volgelingen bij voorkeur uit het visschersgild. Natuurlijk met de fijne berekening van op deze manier steeds van verschen visch voorzien te worden.

De jongelingschap op de gymnasiën van Nieuw-Berlijn werd bij het toenemen der beschaving met eene massa wetenschap volgepropt. De gymnasiasten werden suf van 't van buiten leeren en bijziende van het turen in de boeken, zoodat men hen kon kennen aan de brillen, die

zij droegen. In 't laatste jaar van den cursus was alle levenslust er zoozeer uitgeblokt, dat zij de geschiktheid bezaten, om aan de universiteit tal van jaren uit te rusten en zich als geblaseerde en schatrijke oude vrijers te gedragen. Nu was onder die gymnasiasten een clubje, dat het Nieuwe Testament toevallig in handen kreeg. Toevallig, zeg ik, want geen jongeling der eenentwintigste eeuw zou zich de dwaasheid in 't hoofd halen, om vrijwillig eene enkele letter te lezen. Daar ontmoetten zij in dat boek zekere plaatsen, waarin vrij wat minachting tegen de wetenschap doorstraalde: Die schriftgeleerden, zoo las men daar, waren niet veel bijzonders. De wijsheid moet van boven en bij wijze van ingeving of gelukkigen inval komen. Zalig zijn de armen van geest. De mensch moet weer worden onwetend als een kind. Slechts één ding is noodig. De profeet koos zich zijne apostelen uit de onwetendste standen der maatschappij. - Kijk, dat alles was koren op hun molen.

't Is net zooals het daar staat, zeî er een, - die wetenschap is een ellendig ding, tot niets nut. Aan de academie verleert men haar toch weer. En in het practische leven brengt niet de geleerdste het het verst, - dat is in den regel een suffer - maar hij, die de omstandigheden bij 't rechte eind weet aan te pakken en ze tot zijn voordeel te exploiteeren.

Dat was een wijs woord, meende een ander, - maar hoe komen wij van de wetenschap af?

Weet gij wat? raadde een derde, - wij gaan verstand en wetenschap verachten, om voortaan te leven in de vreeze des Heeren.

Ba, de vreeze des Heeren.... Moet dit beteekenen, dat men zich alle genoegens des levens zal ontzeggen? Dan ben ik zoo vrij van te bedanken.

O neen! gij doet, wat u lust, maar gij doet het in

stilte. 't Kost in den aanvang eene groote moeite om zijn gelaat te vertrekken naar het voorgeschreven type, dat ik de eer heb u bij dezen te laten zien, - en meteen zette hij rimpels in 't voorhoofd, sloeg smachtend de oogen ten hemel, streek de haren naar voren en haalde de hoeken van den mond omlaag - op deze manier, ziet gij? 't Is lastig, maar 't gewent spoedig.

En wat dan?

Wel, wat dan?... Wij verklaren den oorlog aan de plagerige wetenschap, houden van tijd tot tijd vergaderingen, waarin wij luid bidden, vrome liederen zingen en preeken. Gij zult zien, dat zal enormen opgang maken. Weldra krijgen wij beschermers uit de hoogste standen. En honderd tegen een, dat onze wereldsgezinde onderwijzers het niet weldra moeten opgeven en zich bij examens als anderszins bij ons met vrij wat geringere eischen zullen tevreden stellen.

Goed, goed! De vreeze des Heeren is vrij wat gemakkelijker dan de arbeid.

Zoo werden door deze jongelingen de grondslagen gelegd van eene vereeniging, die zich de Christelijke noemde. Zij maakte groote vorderingen in het wufte Nieuw-Berlijn. Haar zegel was: een zwart veld, waarop eene grauwe kat, die door eene hand in den staart wordt geknepen. De mannen, uit deze jongelingsvereeniging voortgekomen, bleven gewoonlijk hun geheele leven aan het eenmaal gekozene devies getrouw, bekleedden hooge ambten, hielden eene goede tafel en beminden de schoone sekse in alle eer en deugd. Zij stonden bovendien op zeer goeden voet met de paters Jezuïeten.

Na verwant met deze soort van Christenen was eene andere, die zich onderscheidde door den naam ‘Paulinische Christenen.’ Zij stelden zich eene geloofsbelijdenis samen uit onsamenhangende uitspraken van den

apostel Paulus, waaruit met zekerheid het dogma volgde, dat de goede werken den mensch tot niets nut zijn, maar dat hij louter en alleen uit het geloof moet zalig worden. Deze lieden hadden het zoo uitgerekend, dat zij, wat ze ook deden, niet konden zondigen. Handelingen, die zoo openlijk in strijd waren met elk begrip van zedelijkheid, dat zij moeilijk konden verontschuldigd worden, kwamen op rekening van een zekereu Duivel, van wien eveneens in 't Nieuwe Testament veelvuldig gewag wordt gemaakt. Raakten zij door de verzoekingen van dezen boozen gast al te zeer in de klem, dan richtten zij de bitterste verwijten tot de Voorzienigheid, als zijnde deze alleen bij machte, om den mensch tegen de aanslagen van den eerstgenoemden verleider te hoeden. Als men bedenkt, dat het geweten op Darwinia toch al tot de braak liggende vermogens van 's menschen geestelijk wezen behoorde en dat het peil der zedelijkheid volgens onze zeer bekrompene begrippen in Nieuw-Berlijn zeer laag stond, dan zal men beseffen, dat deze sekte de gevaarlijkste van alle was. Zij had tot haar devies het woord van Paulus: ‘mij zijn alle dingen geoorloofd.’ Zoo verheugde deze soort van Christenen zich in de meest mogelijke vrijheid.

Er waren ook sommigen, die zich Christenen noemden, omdat zij de Openbaring van Johannes voor eene rekenkunstige opgaaf aanzagen en tegen een bepaald jaar den ondergang der wereld verwachtten. Nu zouden zij gewis niet zoo verlangend naar dat tijdstip hebben uitgezien, als de profeet niet de humaniteit had gehad om dit vreeselijke oogenblik te laten voorafgaan door een Duizendjarig Rijk, waarin de wereld zeer zal gelijken op het zoogenaamde Luilekkerland. Ik noem deze bestelling hoogst humaan, - de humaniteit, die den man, die morgen zal gehangen worden, heden nog eerst een weelderig galgemaal reikt. Maar aangezien het galgemaal

der wereld volle duizend jaren zal duren, meende geen der geloovigen reden te hebben om zich te bekommeren over de eindexecutie, die erop moet volgen. Dat de geloovigen zelven zouden verschoond blijven van de plagen der phiolen en der ruiters, die de stichting van het Duizendjarig Rijk zullen voorafgaan, spreekt van zelf. Immers juist het geloof aan de blijde toekomst was, volgens hen, het eigenlijke wezen des Christendoms. Zij, de geloovigen, de eenig ware Christenen, zouden op wonderdadige manier bewaard worden, om het Rijk der toekomst te bevolken.

Zoo werd het Nieuwe Testament het Boek bij uitnemend in Darwinia. Ieder bestudeerde het in de hoop van er een steunpunt voor zijne eigenaardige soort van zelfzucht in te vinden. En inderdaad, zoo gek kon het niet zijn, of ieder vond, wat hij zocht. Den geest alleen, dien Willrecht erin gevonden had, kon of wilde niemand eruit halen.

Eindelijk kwam iemand met eene verblijdende ontdekking voor den dag. Hij had zijne speciale studie gemaakt van den tekst, die den mensch gelast zijne naasten lief te hebben als zich zelven. De onfeilbare logica der zelfzucht had hem dit besluit doen trekken: dat derhalve de mensch bevolen wordt een aanvang te maken met het liefhebben van zich zelven, en dat hij eerst dan, als hij 't in deze kunst ver genoeg heeft gebracht, mag beginnen met eenige liefde aan anderen te betoonen. Daar deze uitspraak eigenlijk alles bevat, wat een mensch redelijker wijs verlangen kan, en 't Nieuwe Testament er uitdrukkelijk bij vermeldde, dat in deze woorden de korte inhoud der geheele wet begrepen is, vond niemand in geheel Darwinia er bezwaar in, om zich den modenaam van Christen toe te eigenen. Gansch Darwinia was dus christelijk, met uitzondering altijd van de aristocratie der ge-

leerden. Of deze er eene zelfzucht op nahielden, die zich zelfs niet met het geloofsartikel der laatstgenoemde algemeen christelijke kerk kon vereenigen, durf ik niet te zeggen. Ik denk, het eenvoudige bevel om een aanvang te maken met het zich zelven liefhebben, zal hun te zacht zijn geweest. Ware het een weinig radicaler geformuleerd geweest, b.v. in den uitdrukkelijken last om te beginnen met anderen te haten en dan alleen zich zelven lief te hebben, dan zouden ook zij wellicht er toe hebben kunnen besluiten, om den naam van Christenen aan te nemen.

Deze evangelisatie van Darwinia had overigens een zeer vreedzaam verloop. Zij ging niet gepaard met al de gruwelen, die in de Oude, dat is, in onze Wereld het stichten van nieuwe sekten onafscheidelijk vergezeld hebben. Men sloeg elkander niet dood om de wijs, waarop de doop behoort toegepast te worden, om de opvatting van praedestinatieleer en drieëenheidsbegrip, om de verandering, die wijn en brood in het kanaal der spijsvertering ondergaan, - neen in zulke punten verdroegen de Darwinianen elkander. Men kon merken, dat zij in de humane en verlichte eenentwintigste eeuw leefden.

Misschien droeg tot deze milde opvatting veel bij de nog steeds bestaande wet op de kerkgenootschappen, het werk van Glatthaut, die alle godsdienstige vertooningen en uitlatingen, waardoor zelfs de volbloed atheïst zou kunnen geërgerd worden, verbood. Elke sekte had derhalve eenigszins 't karakter van een geheim genootschap, en daar in dit gezegende land dus ook geen met uiterlijk aanzien bekleede geestelijke stand bestond, werden de menschen veel minder dan vroeger in de Oude Wereld tot handelingen van onverdraagzaamheid aangezet.

In den eeuwigen strijd om 't bestaan van individu tegen individu mengde zich niet bovendien nog de vreeselijke

oorlog om 't geen de menschen de Waarheid plegen te noemen. Slechts bij de geleerden mocht ook die zich in een bloeiend leven verheugen. Doch aangezien 't volk niet dwaas genoeg was, om zich ermee in te laten, vonden die heeren geene troepen om de wereld in brand te zetten, maar moesten zij zich vergenoegen met mond en pen als onschadelijke wapenen.

Willrecht keerde zich met weerzin af van de hervorming, die hij zijns ondanks op Darwinia had teweeggebracht. Neen, al noemden nu al die menschen zich met zeker welbehagen Christenen, zij waren geen grein beter geworden dan vroeger. Zij leefden allen nog in den zaligen waan, dat de zelfzucht 's menschen eerste en duurste plicht is. Door de nieuwe Christenen werd even hard bedrogen, gestolen, gelasterd, onderkropen, gehaat als door de voormalige Atheïsten. De nieuwe mensch dronk, al naar zijne middelen het toelieten, evenveel brandewijn of Champagne als de oude. De vrouwen bleven even krankzinnig, de mannen even flauw. Men kon zelfs beweren, dat de toestand niet beter was geworden. Want sommigen begonnen groote voorliefde aan den dag te leggen voor huichelarij.

De algemeene opmerking, die echter ieder kon maken, was, dat sedert de invoering van het Christendom de Darwinianen op gruwelijke manier hadden leeren vloeken. Dit punt verdient wellicht eene kleine opheldering.

Men herinnert zich, dat de staatsgodsdienst een volslagen Atheïsme was, dat straffen bepaald waren op het gewagen van een Opperwezen, onder welken naam of aanduiding ook.

Na Glatthant's aftreden echter was dit punt niet zoo streng als vroeger meer gehandhaafd; 't ging ermee als met de Zondagswet ten onzent. Als men in 't openbaar maar geen kerkelijk misbaar maakte, werd niet gelet op het

uiten van terminologieën, die het geloof aan 't bestaan van een goddelijk wezen in zich sluiten.

In deze overgangsperiode hield het Christendom zijn intocht. Allen, die zich ertoe bekeerden door het met hunne zelfzucht tot een harmonisch geheel samen te smelten, konden niet als van ouds Atheïsten blijven. Zoo werd de naam van het Opperwezen weldra gangbare munt. En nu leerden de Darwinianen ook verbazend snel vloeken.

Welke vloeken toch zouden zij vroeger gebezigd hebben? Wat is een vloek, waarin de naam der Godheid niet voorkomt? Laf en flauw is hij, waarde lezeres, als een kussende mannenmond zonder baard.

Met het nieuwe geloof aan het Opperwezen werd thans de taal verrijkt met eene groote menigte van samengestelde woorden, waarin die naam het kracht bijzettend element vormde.

Wilde voortaan een Darwiniaan iets bevestigen, werd hij driftig, schrok hij, telkens stiet hij een vloek uit. Ja, ik zeg niet te veel, als ik verklaar, dat elke zenuwprikkel zich in een vloek omzette. 't Werd weldra eene eigenschap van 't bloed. De spelende kinderen op straat kondt ge hooren vloeken. De meisjes gichelden en rochelden even bevallig als hare tegenwoordige zusters ten onzent haar ‘chud’ en ‘ochchud’. Niemand legde zich ijveriger op die kunst toe dan de politieagenten en de soldaten van 't land.

Hiermee staat wellicht in verband, dat dit laatstgenoemde beroep meer in aanzien begon te geraken en dat zich een meer krijgshaftige geest openbaarde. Doch dit brengt mijn verhaal geleidelijk op een ander onderwerp.

Het thans Christelijke Darwinia doet onder het ministerie Federhans eene groote schrede in uiterlijke beschaving en krijgt neiging om een militaire staat te worden. Na eene mislukte krijgsoperatie onderwerpt het zekere barbaren door de wapenen der humaniteit.

Door ons in het gemoedsleven der Darwinianen te verdiepen verloren wij, vrees ik, hunne wereldsche belangen wel wat te veel uit het oog.

Wij verlieten de staatszaken in grenzenlooze verwarring. De gloed der vrouwenemancipatie dreigde alles te verteren. Doch het zou wel wonder zijn, als uit een gistingsproces, zooals toen klaarblijkelijk in Darwinia heerschte, niet het een of ander voor den dag kwam. Of het goed of kwaad is, dat kunnen wij vooraf natuurlijk niet beoordeelen. Maar toch is het eene troostrijke ervaring, dat in den regel de wereldsche zaken op hare voeten - men zegt, meen ik, eigenlijk: op hare pooten - terecht komen.

Voor hem, die zelf het maatschappelijk gistingsproces bijwoont, heeft het gewoonlijk een langzaam en vrij vervelend verloop. Maar wij, die op de vleugels der phantasie boven den zaligen bodem van Darwinia zweven, genieten het voorrecht van onzen lezers van tijd tot tijd eene kleine verrassing te mogen bereiden.

Schrik nu niet, krijgsbelasting betalende lezer der negen-

tiende eeuw, als ik u op het lijf val met de tijding, dat Darwinia een militairstaat is geworden.

Hoe is dat in zijn werk gegaan?

Heb ik dan niet verteld, dat de vrouwen zich in kleeding en gedragingen zeer manhaftig voordeden?

Heb ik niet het laatst gezegd, dat de mannen dapper leerden vloeken?

Ja, maar dit verklaart den plotselingen ommekeer niet voldoende.

Daaraan hebt gij gelijk! Gij wilt, geloof ik, zeggen, dat de elementen voor het militarisme wel aanwezig waren, maar dat de oorzaak, die ze in werking heeft gebracht, u nog duister is. Hoor dan het nadere!

Darwinia had in den heer Federhans een minister van oorlog gekregen, zooals menige staat uit onze eeuw van harte zou benijden.

Federhans was een groot en slank man met blinkend witte tanden onder een zwaren zwarten knevel en glinsterende oogen. Hij verhoogde zijne schoonheid door nooit anders in 't publiek te verschijnen dan in eene phantasieuniform, die hij zelf verzonnen had: wuivende pluimen op een eleganten steek, de kraag geheel van goudborduursel, de donkerblauwe rok behangen met gouden tressen en koorden, de lichtgekleurde pantalon met breede gouden strepen, laarzen met rinkelende sporen, - dit alles, meende hij, was in overeenstemming met zijne waardigheid als minister van oorlog.

De vrouwen, die al lang walgden van de eentonig zwarte kleedij der staatslieden en ambtenaren en die geene andere uniformen kenden dan de bespottelijke kanariegele buisjes met broeken, wijd als vrouwenrokken, van de soldaten, juichten den smaakvol opgetoomden man toe. Heimelijk wenschte ieder van haar vurig aan den arm zulk een fraaien ridder te hangen. Ja, voor zulk een

man zou zelfs de stoutste geëmancipeerde zich gaarne vernederen.

Dit had Federhans spoedig gemerkt. Want hij was, zooals het vervolg dezer geschiedenis zal leeren, bij lange na niet dom.

Dat de mooie minister van oorlog al de vrouwen van Nieuw-Berlijn, zelfs de weerbarstigste en radicaal geëmancipeerde, om zijn vinger kon winden, dat zij hare stem in de volksvertegenwoordiging en haar invloed erbuiten verkochten voor een vriendelijk lachje van zijn mond met de fraaie tanden of voor eene minzame buiging, waarbij de pluimen sierlijk heen en weer zwaaiden, - dit wekte de afgunst van zijne collega's op. Ook zij zouden liever door de vrouwen aangebeden dan getiranniseerd worden. Ook zij begonnen zich dus evenals de minister van oorlog te tooien. Sommigen bereikten inderdaad hun doel ermee, maar anderen, die stram van ouderdom waren en er vervallen uitzagen, sloegen met de nieuwe pluimage een belachelijk figuur.

Weldra vroegen ook de ambtenaars verlof, om uniformen te mogen dragen. 't Werd hun gereedelijk toegestaan en tegelijk werden onderscheidingsteekenen voor de rangen voorgeschreven, waarbij natuurlijk vaststond, dat de hoogstgeplaatsten door de meeste gouden oplegsels en de hoogste pluimen uitblonken. Uit dezen tijd dagteekent in Darwinia de spreekwijs, ‘iemand eene pluim geven’, dat wil zeggen: hem tot hoogere waardigheid verheffen.

De fraaie kleedij gaf gaandeweg aan de mannen hun overwicht op de vrouwen terug, of laat ik, om in de terminologie van het land te blijven, liever zeggen: de sexueele selectie werd tot hare natuurlijke verhoudingen teruggebracht.

Wie toch heeft ooit in de natuur de wanverhouding opgemerkt, dat de wijfjes zich mooi maken, om aan de

mannetjes te behagen? De paauwin heeft van geslacht tot geslacht hare eentonig grauwe livrei en haren bescheiden staart blijven dragen. Maar de mannetjes, die hebben zich opgesierd, om een gunstigen indruk op de wijfjes te maken. Daaraan heeft de pauw zijne schitterende kleuren en langen staart, de kalkoensche haan zijn bloeddorstig uiterlijk, de haan zijne commandeerstem te danken. Zoo leert Darwin. - En ik denk, als hij het uniformdragende Darwinia in dezen tijd had mogen aanschouwen, zou hij zijn zegen over dezen terugkeer tot de ware wet der sexueele paarkeus hebben uitgesproken.

De emancipatiewoede ging bedaren, en naarmate de vrouwen zich minder in 't oog vallend voordeden, begonnen de mannen meer van haar te houden. Ja, de tijd was te voorzien, dat zij weder zoo op haar zouden verzot raken, dat zij met elkander om haar bezit gingen vechten. Dan zou de krijgshaftige geest der oude Groothanders weer ontwaken. Ja, de verwijfden zouden dan weer een echt mannelijk voorkomen krijgen, evenals in den strijd om de wijfjes het hert zich zijn gewei, de leeuw zich zijne manen, de haan zich zijne sporen verdiend heeft.

Nu verzoek ik mijne lezers uit het omtrent de bekeering der vrouwen gezegde vooral niet op te maken, dat de dames van nieuw-Berlijn er voortaan als grauwe musschen uitzagen. Zoo iets zou weinig voor haren smaak pleiten en haar ook in 't oog der mannen misschien min begeerlijk hebben gemaakt, laat staan, dat het geheel in strijd zou zijn met het vrouwelijk karakter. De terugkeer tot hare natuurlijke rol bestond hierin, dat zij zich weder evenals van ouds aan de heerschappij der mode onder wierpen. Nu wisselden die modes wel elk viereljaar af en boden door aanhangsels en verlengstukken, nu van voren dan van achter, nu van boven dan van onder, nog genoeg gelegenheid om een punt van ernstige studie uit

te maken. Maar de toomelooze, eenmaal door Ohnemark in 't leven geroepene losbandigheid, waarbij ieder zich veroorloofde te dragen 't geen schaamtelooze behaagzucht haar ingaf, was gebreideld. De geëmancipeerde en ‘vrije’ vrouw boog den trotschen nek weder onder 't juk van ééne meesteres, van de mode. Zij waagde 't niet meer, om door uitstekende dwaasheden al te zeer in 't oog te vallen. De eenvormigheid leverde het bewijs, dat de verwilderde gemoedsaard tot bedaren was gekomen en zich vernederd had. En de verscheidenheid, die zij met keurig kunstgevoel in die eenvormigheid wist aan te brengen, bewees, dat de uit alle maatschappelijke en zedelijke banden losgebrokene het juk weder gewillig had op zich genomen.

Nu de zaak eenmaal dezen goeden weg opging, meende Federhans een stap verder te kunnen doen. Aan de manhaftigsten deelde hij krijgsmanstitels uit. Weldra wemelde Darwinia van maarschalken, generaals, kolonels en wat al niet, die met sleepsabels kletterden, met sporen rinkelden, van goud schitterden en wier pluimen hoog boven de hoofden der verbaasde volksmenigte wuifden.

Daar alleen de minister van oorlog de uitdeeling dezer titels en der daaraan verbondene kostumes aan zich hield, verwierf hij zich eene schaar van getrouwe aanhangers, die naar steeds hoogere onderscheidingen hunkerde.

En als de menschen zoo hoog in titel en pronkkleedij waren gestegen, dat er moeilijk iets meer aan kon worden toegevoegd, bedacht hij een ander gunstbewijs: hij stelde eene ridderorde in. Deze droeg den voor ons gevoel voorzeker eenigszins stuitenden naam van ‘De Gouden Aap van Darwinia.’ Men neme echter hierbij in aanmerking, dat de Darwinianen, die op de katechisatie reeds in 's menschen afstammingsleer onderlegd waren en de Häckeliaansche stamboomen, volgens het standpunt der

wetenschap aangevuld, op hun duim kenden, den aap het voortreffelijkste en verhevenste van alle dieren vonden. Als een negentiendeëeuwer getracht had hun aan 't verstand te brengen, dat een leeuw of adelaar veel gepaster symbool voor een onderscheidingsteeken was, zouden zij de schouders over zulk een dom inzicht hebben opgehaald en eenvoudig op den stamboom van het dierenrijk hebben gewezen. Verder zouden zij gevraagd hebben, door welke bijzondere deugden die vraatachtige roofdieren zich de eer hebben waardig gemaakt, dat de burger kuipt, kruipt, vleit en vernederingen lijdt, om zich met hnnne af beeldingen te mogen tooien. Eindelijk zou de Darwiniaan de piëteit jegens den grooten Darwin aanvoeren als afdoend argument, om zijne voorliefde voor 't apenras te rechtvaardigen. En 't kon, dunkt mij, wel gebeuren, dat de aapordedrager ons, de leeuwen-, adelaars-, olifanten- en wat-al-meer-dragers op alle punten vastzette.

Hoe het zij, de door Federhans ingestelde ridderorde heette De Gouden Aap. En daar de groote mannen van Darwinia zich ook al weer niet tevreden stelden met het bezit van een eenvoudigen Aap, maar generaal A, die toch zeker wist, dat hij zijne pluimen veel sierlijker droeg dan generaal B., van nijd zou zijn gebarsten, als hij 't zelfde onderscheidingsteeken als deze had moeten dragen, verdeelde Federhans zijne gunstelingen in Ridders van den Gouden Aap der eerste, tweede, derde en vierde klasse. Ook zij hierbij ter loops aangemerkt, dat de pronkzuchtige Darwinianen zich niet vergenoegden met in het dagelijksch verkeer een bont lintje in 't knoopsgat te steken: zij droegen den Aap, zoo groot als hij was, op de borst. Zoo groot als hij was, zeg ik; want juist aan de grootte kon men zien, tot welke klasse iemand behoorde. Zoo'n Aap Eerste Klasse bedekte tamelijk wel de geheele borst met een gouden plakkaat. Deze groote

omvang had in Darwinia ook geen het minste bezwaar omdat de brave burgers niet in de gelegenheid waren, om buitenlandsche vorsten op beleefde wijs te doen weten, dat er nog plaats op hunne borst overschoot.

Het zoo even gemelde feit, dat de klassen der ridders zichtbaar waren aan den omvang van den Aap, gaf aanleiding tot de verkorte spreekwijs, dat men bij 't naderen van een hoogbegunstigd heer eerbiedig tot elkander zeide: kijkt daar eens een groote Aap aankomen!

Toen Federhans zich door het kwistig uitdeelen van dergelijke onderscheidingen niet weinig aanhangers had verworven, die voor hem door 't vuur zouden zijn gevlogen, en door de sleepsabels, sporen en pluimen de krijgshaftige geest der Darwinianen in niet geringe mate was opgewekt, begreep hij, dat aan dit kader van hoofdofficieren één ding ontbrak: er waren geene manschappen.

Reeds had eene gezaghebbende staathuishoudkundige specialiteit een geleerd boek geschreven, waarin hij betoogde, dat het verkeerd gezien was, om den mensch alleen door de wapenen van gescherpt verstand den strijd om 't bestaan te laten voeren. De ervaring leerde, dat het ras, naarmate het hooger in intellectueele scherpte steeg, in dezelfde verhouding meer en meer lichamelijk verzwakte. Nu willen wij toegeven, zeide hij, dat, zoolang die strijd zich binnen onze eigene maatschappij tot het jagen naar posten en 't omvergooien van ministeriën bepaalt, lichamelijke strijdbaarheid niets te beteekenen heeft. Maar, voorspelde hij, de tijd zal komen, waarin de verfijnde of intellectueele zelfzucht niet meer bij machte zal zijn, om al de elementen der maatschappij in toom te houden. De geestelijke dierlijkheid, die wij met zorg in school en kerk aankweeken, zal onverbiddelijk eenmaal omslaan in de lichamelijke dierlijkheid. De strijd om het bestaan zal weder met stoffelijke

wapenen gevoerd worden. En wee dan de onkrijgshaftigen! Laat ieder zich op dezen noodzakelijken keer der dingen voorbereiden. Elk Darwiniaan worde een ook in lichamelijk opzicht weerbaar man; ieder zij soldaat!

En nog iets! - voegde hij er bij. De tijd zal vroeger of later komen, dat Darwinia met buitenlandsche machten in conflict geraakt. En zullen die zich door de sluwheid en gewetenloosheid onzer staatslieden laten afschrikken, om ons met ruw wapengeweld op 't lijf te vallen? De geschiedenis leert, dat de diplomaten en geleerden van verschillende natiën elkander zoo lang met de intellectueele wapenen tergen, totdat de volken, in woede ontstoken, het geleerde gesar naar den drommel wenschen en elkander als echte wilde beesten met ruw geweld op 't lijf vallen, en dat dan bij slot van rekening het stoffelijk overwicht den uitslag geeft.

Dezelfde geleerde gaf verder niet onduidelijk te kennen, dat het voor Darwinia's ontwikkeling te bejammeren was, dat het geene naburen had, om mede te oorlogen. Men moge van den mensch als intellectueel wezen zeggen, wat men wil, maar dier is hij en dier zal hij ten eeuwigen tijde blijven. Hij moge laag op zijne lichamelijk dierlijke natuur neerzien, maar men wete wel, dat, als hij die laat verkommeren en verzwakken, zijn ras tot den ondergang bestemd is. Verorden vrij gezondheidsmaatregelen, beveel oefeningen in gymnastiek, - 't baat niets! De ware aandrift tot oefening van lichamelijke kracht ontbreekt, als de oorlog de volken niet ernstig vermaant, om haar op den rechten prijs te schatten. Voortdurende vrede is iets onnatuurlijks, dat de volken in een broeikastachtigen toestand brengt. Oorlog daarentegen is de natuurlijke toestand der menschheid, het eenige middel, om een ook in lichamelijk opzicht flink ontwikkeld menschenras in stand te houden.

Zoo redeneerde deze geleerde, die alle burgers van Darwinia tot flinke soldaten wilde hervormen en den strijd om 't bestaan met de wapenen van het verstand op zijn tijd, tot instandhouding van 't evenwicht in 's menschen constitutie, wilde afwisselen met welgemeende kloppartijen, waarin de lichamelijk sterkeren de wereld in weinige uren van eenige duizenden zwakkelingen verlossen.

Maar wat baatte al dat geleerde betoog? De lagere volksklasse in Darwinia was nu eenmaal door dronkenschap en klierziekten te zwak, om als soldaten te dienen; - men behoefde geen krijgskundige te zijn, om dat in te zien. - En de jongelieden uit de hoogere standen, bij welke de critiek in de vaderlandsche geschiedenis op de scholen erin geslaagd was, om door loochening en bespotting der voorbeelden van heldhaftige zelfopoffering 't laatste vonkje van vaderlandsliefde uit te blusschen, wilden wel in fraaie uniformen langs 's heeren straten pronken, maar bedankten er hartelijk voor, om ook de lasten van den krijgsmansstand te dragen, dat wil zeggen, een zwaar geweer op den schouder en een bepakt ransel op den rug te nemen.

Om dit belangrijkste gedeelte van zijn plan ten uitvoer te leggen, bedacht Federhans iets anders.

Ver over zee in het westen lag een ander land, een ander bij gelegenheid der groote katastrophe verschoven deel van de poolstreken. Met dat land waren indertijd andere Eskimo's naar een zeer gezegend klimaat verhuisd en hadden zich daar op hunne eigenaardige manier tot fraaie, flinke menschen ontwikkeld. Maar aan deze collega's van onze Darwinianen was niet de gunstige beschikking van 't lot te beurt gevallen, om uit de hand van Knöff en consorten de zegeningen der Europeesche beschaving te ontvangen. Zij waren dus natuurmenschen, barbaren gebleven.

Eerst ruim eene halve eeuw geleden hadden de Darwinianen dit land ontdekt. Daar zij zagen, dat het zeer vruchtbaar was, maakten zij aanstonds de berekening, dat er millioenen schats uit zouden kunnen gehaald worden, als 't hun gelukte bodem en menschen tot hun eigendom te maken.

Dit was echter gemakkelijker gezegd dan gedaan. Met de grootste hardnekkigheid wezen de natuurkinderen, die zich met hun primitieven toestand zeer tevreden schenen te gevoelen, alle weldaden, die de beschaving hun wilde brengen, af. Als 't gouvernement van Darwinia gezanten zond, om te betoogen, dat het een volk niet geoorloofd is zich buiten 't wereldverkeer te houden, lachten de Barbaren hen niet alleen hartelijk uit, maar gedroegen zij zich zelfs zoodanig in strijd met alle bepalingen van 't volkenrecht, dat de heeren het raadzaam vonden zoo spoedig mogelijk de terugreis te aanvaarden. Eens had men eene expeditie afgezonden, om de weerspannigen met geweld van wapenen tot vriendschappelijk verkeer te dwingen.

Dat was een leven geweest op Darwinia! Krijgsliederen werden bij menigte gemaakt, waarin den Barbaren dood en ondergang werd toegezongen. Darwinia was eene teelt van helden, de Barbareu een gebroed van lafaards en aterlingen. De voor den tocht aangeworvene soldaten kresen een zwaar handgeld en zwierden lans voor het vertrek met dronkene vrouwen aan den arm door de straten van Nieuw-Berlijn. Zij sloegen overal de glazen in, bedreigden ieder, die hun tegenkwam, met moord en doodslag, ja, er grepen vechtpartijen plaats, waarbij bloed stroomde. Men vond het namelijk geraden, om hen ter verhooging van hun krijgshaftigen geest en tot prikkel van hun eergevoel smoordronken met scherpe wapenen te laten losloopen. Deze helden waren een tijdlang de schrik van Nieuw-Berlijn, de politie ging voor hen op de vlucht en

de officieren durfden hen eerst dan te lijf, als zij machteloos op den grond lagen.

Eindelijk kwam de dag, dat zij zouden uitzeilen. Maar terwijl ieder welgemeend jubelde, zonk thans den helden de moed in de schoenen. Bleek en sidderend strompelden zij naar de schepen. Hier deed er een nog eene poging, om een krijgslied aan te heffen, maar de stem stokte hem in de keel. Elders trachtte een ander te ontvluchten en moest met geweld aan boord gesleept worden. 't Was een tooneel van jammer en ellende. De officieren zagen zwijgend toe en namen een hartbrekend afscheid van hunne betrekkingen. De verstandigen onder hen zagen in, dat met zulk een gedemoraliseerden troep niets zou zijn uit te richten, en ook den onnadenkenden snoevers, die zich voornamelijk tot deelneming aan den tocht hadden laten verleiden, omdat zij wisten, dat eene groote kist met ridderordes werd meegenomen, lag thans een last als lood op de borst.

De eerste aanval op de Barbaren mislukte volkomen: de krijgsmacht van Darwinia werd met bebloede koppen teruggeslagen. Om niet onverrichter zake naar het vaderland terug te keeren, bouwde men een fort aan het strand, dat niet zeer sterk behoefde te zijn, omdat de Barbaren geene geschikte wapenen bezaten en volkomen onbekend waren met de wetenschap der krijgskunst. Zij hielden niettemin door herhaalde, vooral nachtelijke aanvallen op de sterkte de bezetting in voortdurende onrust. Hoe verachtelijk deze menschen voor het vertrek ook mochten geweest zijn, thans waren zij diep te beklagen. Elken nacht werden zij door alarm opgeschrikt. En terwijl zij door inderdaad bovenmenschelijke inspanning werden uitgeput, ontstond weldra gebrek aan gezond voedsel, dat men gemeend had in overvloed uit het land zelf te kunnen halen. Door dit een en ander, waarbij nog

kwam het opgesloten zitten in eene beperkte ruimte, begonnen booze ziekten te heerschen, die menigeen ten grave sleepten.

Terwijl die mannen zoo leden en de noodzakelijkheid om het lijf te behouden zelfs den lafste tot een held maakte, werden in het vaderland de heuglijkste berichten over den schitterenden uitslag der expeditie verbreid: de Barbaren waren verslagen, de vlag van Darwinia wapperde op het vreemde strand, men had daar nu vasten voet, de bezetting wachtte slechts op het gunstige jaargetijde om de onderwerping te voltooien. Wel waren er enkelen, die beter meenden te weten. Maar dergelijke sombere geruchten werden tot zwijgen gebracht door de couranten, die er haar voordeel in zagen, om het volk van Darwinia elken dag geluk te wenschen met zijn voortreffelijken toestand en eenig standpunt van ontwikkeling, en die 't angstvallig vermeden, om iets te schrijven, dat de over zich zelven tevredene landskinderen in eenig opzicht zou kunnen ontstemmen.

Het einde van alles was eene groote teleurstelling. Op zekeren dag kwamen de schepen terug met de ellendige overblijfselen van het afgezonden leger. Ontbering, ziekten en de wapenen der Barbaren hadden nauwelijks een vierde gedeelte overgelaten, en deze weinige teruggekeerden geleken meer op schimmen dan op levenden. Niet langer bestand om de sterkte te behouden, hadden zij zich in een donkeren nacht ingescheept, bij welke gelegenheid nog velen door den altijd waakzamen vijand waren gevangen genomen, om waarschijnlijk op de smartelijkste wijs te worden doodgemarteld. De couranten bewaarden thans een diep stilzwijgen, en toen de ongelukkige gewonden en zieken eenmaal uit het gezicht van 't publiek verwijderd waren, was de zaak weldra vergeten.

De ongelukkige afloop dezer expeditie was voor Federhans eene waarschuwing om de zaak niet weder met geweld aan te vatten. Hij begreep, dat de dappere Barbaren met andere wapenen dan kruit en lood moesten aangevallen worden. Hij verzon den volgenden krijgslist.

Aan de brandewijnstokerijen werden door het gouvernement zeer groote bestellingen gedaan. Toen de voorraad was afgeleverd, werd hij in een oud schip geladen, dat door eene stoomboot op sleeptouw werd genomen. Niemand had het doel van deze toerusting kunnen begrijpen, maar thans, nu de bevolking van Nieuw-Berlijn het kostelijke vocht met weemoed zag vertrekken, verspreidde zich het gerucht, dat de lading bestemd was voor het Barbarenland. De stoomboot had order, om bij gunstigen wind het oude schip daar voorzichtig te laten stranden. Federhans wist, dat de aangespoelde vaten een element in zich bevatten, dat vernielender werking zou uitoefenen dan alles, wat de arsenalen van Darwinia konden leveren.

Hij bedroog zich niet in zijne berekening. De landskinderen vielen als razenden op den aangespoelden schat aan. Dag en nacht bood het Barbarenland een tooneel van de afgrijselijkste dronkenschap.

Doch de voorraad was weldra verzwolgen. Nu echter werden de Barbaren doordrongen van het bewustzijn, dat zij dwaas hadden gehandeld met de hun toegereikte hand der beschaving van zich te stooten. Zij gaven aan de stoomboot, die in de buurt bleef kruisen, hun leedwezen te kennen over het vroeger voorgevallene en openbaarden het verlangen om met Darwinia in geregeld handelsverkeer te treden. Wat zij bovenal wenschten, was geregelde toevoer van het goddelijke zorgenstillende vocht.

Aan dit verlangen werd gereedelijk voldaan. Particulieren namen thans de zorg van het gouvernement over.

Handelsfactorieën werden gevestigd; groote schatten stroomden uit het rijke land. Weldra leerden de Barbaren ook de overige weldaden der beschaving kennen en kregen zij allerlei behoeften, waarvan zij vroeger niet geweten hadden. Of zij ook Christenen werden, is mij niet gebleken.

Darwinia wordt al de weldaden eener hoogere beschaving deelachtig en komt tot een ongekend standpunt van welvaart en luister.

Door de onderwerping van dit prachtige land en van dit, hoewel zeer aan den drank verslaafde, toch altijd nog krachtige volk had Federhans zich een onsterfelijken roem verworven, te meer, daar het doel in zeer korten tijd en zonder een droppel bloeds te storten bereikt was. Federhans werd in tal van standbeelden en liederen verheerlijkt. Men dronk niet anders dan Federhansbitter, men rookte Federhanssigaren, de dames droegen Federhanskleuren. Niemand ergerde zich eraan, dat de held zoo'n gemeen klinkenden naam droeg. Meer dan ooit werd om zijne gunst geboeld, en ter vergelding regende het hooge titels en schitterende ridderordes. Darwinia beleefde een tijd van ongekenden bloei en luister.

Na zooveel voor zijn vaderland te hebben verricht, meende de minister, dat de tijd daar was, om ook iets voor zich zelven te doen.

Ieder weet, dat de mensch van nature een geweldigen afkeer van den arbeid heeft. Ofschoon men voldoende in de gelegenheid is, om dit feit bij zich zelven waar te nemen, valt het nergens duidelijker in 't oog dan bij de natuurvolken, die niet door de prikkels van honger, eer- en heerschzucht gedreven worden, om zich in te

spannen. Ook die Barbaren waren van ouds echte luiaards. Voor de opening van het handelsverkeer ondervonden zij de gevolgen van dit gebrek of van deze eigenschap der menschelijke natuur - zooals men 't noemen wil - slechts van tijd tot tijd, als moeder Natuur haren lieven kinderen eens een jaar wat minder gunstig dan gewoonlijk genegen was. Dan stierven er vele landskinderen van honger en kwamen er booze ziekten. 't Was, naar men verhaalde, ook al voorgekomen, dat zij elkander hadden verorberd. Of de inboorlingen zulk eene uitdunning der bevolking met een wijsgeerigen blik beschouwden en er de heilzame werking in zagen van de natuurlijke selectie, die van tijd tot tijd het ras verbetert door eene razzia onder de zwaksten te houden, durf ik niet bevestigen. Doch zeker is het, dat zij met genoeg wijsgeerige kalmte waren toegerust, om het doorgestane leed spoedig te vergeten en het leven weder onbezorgd te genieten.

De vestiging der Darwinianen had echter een geheelen omkeer teweeggebracht. Niet alleen hielden de vreemdelingen het beste van 't geen het land opleverde voor zich, maar de producten van den bodem werden ook in menigte uitgevoerd. Het groote Berlijn had eene onverzaadbare maag.

't Was te voorzien, dat het heerlijke land op deze wijs eenmaal uitgeput zou raken, te meer, daar de vreemde gasten wel kwamen, om zoo spoedig mogelijk door handel rijk te worden, maar geen lust hadden, om zelven in de aarde te wroeten. Wel werden de inboorlingen thans tot eenigen arbeid gedwongen, maar 't ging alles slap en met den grootsten weerzin. Slechts 't vooruitzicht op brandewijn was het eenige, dat hen enkele oogenblikken in beweging kon brengen. Hadden zij dien genoten, dan waren zij weder dagen lang onbruikbaar.

In dezen tijd zond Federhans talrijke wervers onder

deze met arbeid geplaagde bevolking. Zij spiegelden dien menschen de schoonste vooruitzichten voor, als zij met hen mee wilden gaan, om dienst te nemen in het leger van Darwinia: een flink handgeld, goede voeding, rijkelijk genot van brandewijn, fraaie bonte kleeren en geen noemenswaardigen arbeid.

Honderden lieten zich overhalen, die weldra, toen eenmaal het voorbeeld was gegeven en van tijd tot tijd verlofgangers met uitstekende berichten terugkwamen, tot duizenden aangroeiden.

Op deze wijs schiep Federhans een staand leger van huurtroepen. 't Bestond uit dierlijke en, wel is waar, verliederlijkte, maar toch nog altijd sterke kerels, inderdaad eene soort van bloedhonden, die, als zij wat brandewijn in 't lijf hadden, even onverschillig waren voor hun eigen leven als voor dat van anderen. Als zij eenmaal bloed gezien en kruit geroken hadden, snelden zij als wilde dieren op bajonnetten en kogels in en zouden met wellust hunne slachtoffers met de tanden hebben vaneengereten. 't Was, van ons standpunt gesproken, eene schaar van echte Turco's.

Als ik de verdere handelingen van den minister Federhans naga, rijst de gedachte wel eens bij mij op, of er in de wereld ook zoo iets als zielsverhuizing zou bestaan, en met name, of de geest van den laatsten Napoleon zich wellicht in 't schimmenrijk zoo slecht t'huis heeft gevoeld, dat hij boven 't vreedzame verblijf daar de voorkeur heeft gegeven aan de noodzakelijkheid om zijne treurige rol op deze aarde nogmaals te spelen. Ik weet niet, of aan de bloedeloozen in het Nevelrijk zooveel vrijheid tot kiezen is overgelaten, maar mocht dit het geval wezen, dan behoefde 't ons niet te verwonderen, als de man tot het laatste besluit de toevlucht had genomen. 't Laat zich immers vermoeden, dat de ontvangst,

die hem daarginds aan de overzijde van 't graf is te beurt gevallen, niet zeer hartelijk zal zijn geweest. Als al die duizenden van de Parijsche barricaden, van Magenta en Solferino, van den Malakoftoren, van Mexico, van Sédan hem de verminkte ledematen hebben voorgehouden, als zij hem in 't Fransch, in 't Italiaansch, in 't Russisch, in 't Engelsch, in 't Duitsch, in 't Turksch, kortom in alle talen der wereld als de oorzaak van hun ontijdig afgesneden levensdraad hebben aangeklaagd, - geen wonder, dat hij dan met afgrijzen en als door de Furiën gejaagd, is weggesneld en zich de teug uit de Lethe heeft laten welgevallen, om nogmaals den harden cursus van dit aardsch bestaan te doorloopen.

Wie de minister van Darwinia in zijne betrekking tot het rijk der geesten ook mag geweest zijn, zooveel is zeker, dat hij zijne maatregelen met veel overleg nam. Prijsvragen tot het uitvinden van nieuwe wapenen werden uitgeschreven, en het bleek, dat op dit gebied verwonderlijke gaven in de Darwinianen sluimerden. Kanonnen, die met wiskundige zekerheid het doel troffen, mitrailleuses, die als de straal van een brandspuit werkten, werden uitgevonden, en terwijl de fabrieken onder de vervaardiging der moordwerktuigen zwoegden en de woestelingen in het krijgsbedrijf geoefend werden, liet de minister grootsche plannen tot verfraaiing van Nieuw-Berlijn uitvoeren. Geheele stadswijken werden onteigend onder het voorwendsel, dat de smalle en bochtige straten het schoonheidsgevoel der beschaafde Darwinianen beleedigden en derhalve plaats moesten maken voor breede en rechte lanen, die bij wijze van een ouderwetsch sterrebosch op groote pleinen uitkwamen. De burgers waren recht in hun schik met de breede trottoirs en de plaveisels, waarover de rijtuigen zonder schokken en geraas voortrolden, maar wie nauwkeurig toezag, vond het mis-

schien wel wat zonderling, dat al die prachtige straten uitliepen op kasernes en artillerieparken en dat de aanleg van Nieuw-Berlijn veel scheen te krijgen van een ordelijk ingericht legerkamp.

Doch wat kon 't hun schelen bij al de genietingen, die de nieuwe stand van zaken dagelijks te zien en te hooren gaf? Dat was een ander leven dan in den saaien ouden tijd, toen de kamp om 't bestaan gestreden werd in de eentonige zwarte rokken der nijdige specialiteiten en autoriteiten! Welk een wellust voor de oogen en ooren, als men elken morgen de fiere Turco's met muziek voorop door de breede straten zag trekken! Welk een ontzagwekkend schouwspel boden die parades en militaire revuen, als eerst de rechte gelederen der infanterie voorbijmarcheerden, als dan de cavallerie in onstuimige vaart met de sabels zwaaiend kwam aanrennen en als eindelijk de kanonnen en mitrailleuses met donderend geweld kwamen aanratelen! De wandelwegen, de openbare vermakelijkheden hadden een nieuw leven door de vroolijke uniformen, die tusschen de thans weer echt vrouwelijke damestoiletten dartelden.

Nieuw-Berlijn was gelukkig. Ik stel den minister Federhans duizendmaal hooger dan een Glatthaut of Knöff, omdat hij en hij alleen het doel begreep, waarnaar eene beschaafde natie onbewust streeft.

Vraag nu niet, al te practische lezer, hoe de groote man aan het geld voor al die bouwerijen en krijgstoerustingen kwam. Heb ik u niet gezegd, dat in de laatste jaren schatten waren gehaald uit het Barbarenland? Als een staat met deugdelijke cijfers kan aantoonen, dat hem jaarlijks zoo en zooveel millioenen van elders toevloeien, zou hij dan niet solide zijn? En als die solide geldverkwister veel hoogere percenten uitlooft, dan eenige onderneming van handel en industrie dat kan doen, wie

zou dan aarzelen om zijn geld aan alle takken van nijverheid te onttrekken en het aan den roialen grooten heer te leenen? Laat hij ermee doen, wat hij wil - zoo redeneerde men, als een zwaartillend patriot van den ouden stempel aantoonde, dat meer dan de helft der staatsinkomsten verslonden werd, om de interessen te betalen van al de leeningen, die tot niets verder gestrekt hadden dan tot nuttelooze bouwerijen en nog nutteloozer krijgstoerustingen - laat de staat doen, wat hij wil. Wij leven in een tijd van ongekenden bloei en welvaart, en de geest onzer eeuw brengt mee, dat de uitwendige luister aan den inwendigen toestand beantwoorde. - En als jaar op jaar bleek, dat het evenwicht tusschen inkomsten en uitgaven meer en meer verbroken werd, heette het: 't Zal alles terecht komen, want Darwinia heeft onuitputtelijke hulpbronnen, waaruit nog lang niet alles gehaald wordt, wat eruit te halen is. - Als dan in afwachting van den tijd, waarop die bronnen in hare volle kracht zouden vloeien, steeds hoogere belastingen werden uitgeschreven, zette menig huisvader wel een benauwd gezicht. Maar daar de rijke couponknippers tóch altijd nog zeer weinig bleven betalen en de hooggeplaatste ambtenaars en officieren bij elke nieuwe belasting regelmatig eene traktementsverhooging kregen, bewaarde alles, wat gezag en invloed bezat, voorzichtig het stilzwijgen en prees den tijd, waarin de mensch tot het besef was gekomen, dat het geld rond is gemaakt, opdat het moge rollen.

Of er dan geene ontevredenen waren? Och, waar vindt men die niet? Al speelt de staat de rol van alvoederende moeder, al deelt hij met kwistige hand bezoldigingen en eerbewijzen uit aan allen, die in zijn dienst wilden treden, al geeft hij met een listig knipoogje woekerpercenten aan bankiers, die zich met de inzameling der spaarpenningen van weduwen en weezen

belasten, al laat hij zich goedig lachend bij den neus nemen door leveranciers en allerlei soort van aannemers, al geeft hij dubbele dagloonen aan het werkvolk, dat naar de hoofdstad stroomt, al bezoldigt hij kunstenaars en dichters om zijn lof te verheerlijken, - de staat kan het niet zoo aanleggen, of er blijven altijd nog hongerige ontevredenen over.

Ja, er blijft onder de bevolking van zulk eene gezegende stad als Nieuw-Berlijn een bezinksel over, waarmee de achtbare staat zich niet kan inlaten, zonder zich te compromitteeren. Een bezinksel, dat bij nacht en ontijden in de achterbuurten huishoudt en dat, als het een weinig in beweging komt en zijne vuile sporen in de wijken der aristocratie dreigt te vertoonen, angstvallig door de politie wordt teruggedreven en aan het gezicht der lustige en zoete staatskinderen wordt onttrokken.

Op die manier kan het langen tijd goed gaan. Maar wil het ongeluk, dat zich bij dat bezinksel zekere stoffen voegen, die het in gisting brengen, dan is het, ten minste voor een tijdlang, met het vroolijke leven der voedsterlingen van den staat gedaan.

De stoffen, die het bezinksel van Nieuw-Berlijn in gisting brachten, waren in dit geval - want het schrijven in beelden begint mij al lang te vervelen - Ohnemark met zijne ironische, doch hongerige ‘heeren’.

Maar wie, zult gij vragen, gaf aan het veelkoppige monster de eenheid van bewegingen, waardoor het tot eenparig handelen kon gebracht worden, - aan het zelfzuchtige monster, welks eigenaardigheid hierin bestaat, dat het juist door de zelfzucht in zijne bewegingen verlamd wordt?

De beantwoording van deze vraag dwingt mij de staatszaken eenigen tijd aan haar lot over te laten en weder onze aandacht te wijden aan de persoonlijke belangen van onze vrienden Ohnemark en Willrecht.

Willrecht geeft zich zelven les in de kunst om met menschen om te gaan.

Het narrenpak, waarin het den braven Darwinianen behaagde het Christendom te steken, had onzen vriend Willrecht diep bedroefd en hem zeer mismoedig gemaakt. Maar onze vriend had van het strand der zee gezonde zenuwen meegebracht, 't geen ik - dit zij ter loops aangemerkt - voor het beste middel tot leniging van alle ondermaansche ellenden houd.

Die normaal werkende zenuwen veroorloofden hem niet langer dan een dag of wat in zijne mismoedigheid te volharden. De mislukking prikkelde hem tot des te ijveriger nadenken.

Hij vroeg zich zelven in de eerste plaats, wat er toch wel aan deze maatschappij mocht haperen, dat het gezonde grondbeginsel van 't Christendom op haar geen vat kon krijgen?

't Antwoord op deze vraag was gemakkelijk genoeg gegeven:

De zelfzucht hield deze menschheid in hare boeien gevangen, zij was als een dikke laag stof en vuil, die den glans der ziel verdooft en 't gemoed ongenaakbaar...

Daar strompelde iemand naar boven, - er werd aan de deur getikt.

Binnen! riep Willrecht en dacht tegelijk: goed, dat

ik gestoord word, - ik raakte juist met mijne beeldspraak in de war.

Wie trad de kamer binnen? Wie anders dan de brave leermeester in de zelfverloochening, de Gods goede gaven gaarne genietende Schreiber!

Daar doet gij wel aan, dat ge mij eens komt opzoeken, mijn waarde heer! riep Willrecht welgemoed, want hij gevoelde inderdaad eenige sympathie voor den zonderlingen apostel, - ik zat daar juist te philosofeeren, hoe 't komen mag, dat het Christendom hier in Darwinia zulke bedenkelijke karakters aanneemt?

Schreiber was aanstonds met zijn antwoord gereed en begon op den eigenaardig beverigen toon, dien hij bij zulke gelegenheden aannam:

Dat komt, mijnheer Willrecht, dat zij de liefde niet kennen en niet willen kennen. En ik moet u vragen: kent gij zelf haar wel in al hare volheid, - de liefde, die geeft zonder terug te verlangen? De liefde, die niet wacht tot de naaste om iets vraagt, maar die hem voorkomt door te vragen: hebt gij wellicht aan iets behoefte; zou ik u met eenig geld kunnen dienen? Dit, Willrecht, is de volmaakte liefde, en die haar in beoefening brengt, verzamelt zich daar boven een schat. Ik heb, zoo preekte hij voort, - zulke vrienden en vriendinnen, die alles, alles voor mij hebben opgeofferd en thans zelven niets meer bezitten. Hun loon zal groot zijn. Ik zie mij zelven op den dag des Oordeels in de nabijheid van den troon van Christus staan. En als zij dan bedeesd aankomen, neem ik hen bij de hand en stel hen aan den wereldrechter voor met de woorden: Zie, dezen hebben mij al het hunne geleend, zonder het ooit terug te vragen, geef gij het hun thans terug. - Ja, Willrecht, zoo is het: wie mij leent of geeft, bewijst niet mij een dienst. Neen, ik bewijs hem eene gunst door het van hem te

willen aannemen. Zou het niet zoo zijn, mijn vriend? vroeg hij, Willrecht diep in de oogen ziende en hem met aandoening de hand drukkend.

Aha, is dat zijne taktiek? dacht Willrecht bij zich zelven. Daarop hernam hij luid: 't Spijt mij, waarde heer, dat ik u niet kan helpen, maar ik ben zelf arm. Doch wellicht kondt gij mij een dienst bewijzen. Zoudt gij mij niet eene geschikte plaats op het door u verlaten kantoor kunnen bezorgen?

Waarom?

Eenvoudig, omdat ik voor den kost wil arbeiden.

Mijnheer, riep Schreiber verontwaardigd, gij toont geen geloof te hebben!

Daar het kapittel van den arbeid klaarblijkelijk niet naar 's mans smaak was, bracht hij het gesprek op onverschillige onderwerpen en nam spoedig afscheid.

De man heeft gelijk, dacht Willrecht, - als alle menschen elkander werkdadige liefde betoonden, was de warboel dezer maatschappij gered. Doch als het zoo'n zonderlinge ‘eischende’ liefde was als van dezen apostel, waren wij nog niet veel verder. Ohnemark heeft gelijk, - hij is niet veel beter dan de heeren communisten.

Doch waar was ik ook weer? - ja juist, de zelfzucht stoot het beginsel van 't Christendom af, en dat is, zooals die dwaas mij ter rechter tijd heeft herinnerd, de liefde. Maar hoe dan die eerste Christengemeente, waarvan wij lezen, - waren dat dan ook geen menschen in de zelfzucht bevangen, of, om weer op mijn fraai beeld terug te komen, zielen, bedekt met eene dikke laag stof en vuil... Bij hen schijnt het groote beginsel toch door die laag te zijn heengedrongen, waarom kan het hier dan niet?

Zou 't hiermee ook zoo gesteld zijn? Het ontuig zit er bij alle menschen op, bij den een wat dikker, bij den

ander wat dunner, - doch daar is op zich zelf nog wel doorheen te komen. Maar als over dat vuil een vernis is gesmeerd, dat zich ermee vereenigt en zoo eene steenharde en spiegelgladde massa vormt, dan is er geen doorkomen meer aan. Zoo is het, denk ik, hier gesteld. De beschaving heeft zich met de laag verbonden. Die eerste Christenen waren lieden, zonder het vernis der beschaving, met niets anders bezwaard dan met het natuurlijke stof der zelfzucht, dat er gemakkelijk afgeveegd kon worden; maar deze beschaafde Darwinianen...

Doch waarop betrap ik mij zelven daar? Zoowaar op eene philippica tegen de beschaving. Pas op, Willrecht, dat ge niet een collega wordt van Schreiber of van andere dwepers van dat soort!

Zou de beschaving het Christendom weren? Foei den gek, die 't zegt!

En toch, er is iets van aan: onze, ik zeg, onze Darwiniaansche beschaving kan het beginsel van 't Christendom niet dragen.

Waarom niet?

Omdat onze beschaving geene beschaving is.

En waarom is zij 't niet?

Eenvoudig omdat zij op eene eenzijdige richting in de wetenschap steunt.

Zie, men moge zeggen, wat men wil, de beschaving is het kind der wetenschap. Beschaving, die niet de vrucht is der wetenschappelijke ontwikkeling eener natie, is dressuur. De ware beschaving is regelmatige en vrije ontwikkeling van alle vermogens des menschen. Me dunkt, dat is een axioma. Als ik eens een boek schrijf, zal ik misschien trachten het te bewijzen, maar er langer over te denken zou tijdverlies wezen.

Onze wetenschap is krank. Dat Darwinisme is mooi, heel mooi, en 't geeft eene gezonde verklaring van de

ons omringende natuur. - En van ons eigen wezen? - O ja, ook daarvan, voor zoover wij een gewrocht zijn van de natuurkracht, die, uit hoogere bron gevloeid, de kiemen van millioenen wonderen in zich draagt.

Maar ik geloof, er bestaat eene grens, waar de mensch moet verklaren: hier eindigt het gebied van die Proteusachtige alkracht. Hier zie ik verschijnselen, die niet meer uit haar natuurlijk ontwikkelingsproces kunnen verklaard worden. Tot het bewustzijn kan zij zich ongetwijfeld verheffen: tot bewust denken, bewust gevoelen, bewust willen, - tot al datgene, wat de mensch met de hooger ontwikkelde dieren gemeen heeft. Maar als ons Darwinisme poogt te bewijzen, dat 's menschen *vrijheid*, waardoor hij zich als zelfverloochenaar en als idealiseerend kunstenaar boven de natuurwet tracht te verheffen en tegen haar in verzet komt, louter zelfbedrog is, dan wil het den mensch terugvoeren tot de slavernij van het dier, dat, dewijl het niets anders is dan een deel der natuurkracht, aan welke het gelukt is om zich tot een individueel aanzijn van de groote moeder los te scheuren, toch eeuwig haar slaaf blijft en zelfs de gedachte niet vermag te koesteren, om zich ooit aan hare wetten te onttrekken. Als het Darwinisme 's menschen hoogere vermogens: de afgetrokkene begrippen vormende en eene begrippentaal scheppende rede, het zich tot gemeenschap met de godheid en tot gemoedsleven veredelend gevoel, den van zelfzucht tot liefde bekeerden wil - als het dit alles wil verklaren als verfijnde vermogens van het dierlijk bewustzijn, dan schiet hem, om voor zijne onhoudbare stelling een schijnbewijs te vinden, niets anders over dan de echte menschenwaarde te loochenen en de edelste karaktertrekken te bespotten als uitvloeisels van wel berekenende zelfzucht.

Wat echter dit raadselachtig wezen, dat wij mensch

noemen, is, - het wezen, welks zinnelijk deel zonder twijfel eene schepping der natuurkracht is, en dat, in de wetten van tijd en ruimte geboeid, toch de stoutheid heeft om den blik te verheffen naar het eeuwige en oneindige, - ja, wie zal dit zeggen? Wie zal de vreemde verbinding van twee werelden, waarvan wij bij hem de onloochenbare sporen aantreffen, begrijpen? Wie zal, bij het innige verbond, dat in zijn wezen het rijk der vrijheid en liefde met dat van den natuurdwang en der zelfzucht heeft gesloten, de grenzen aanwijzen, waar het eene aanvangt en het andere eindigt?

Doch kom, zoo brak hij zijne eigene bespiegelingen af, - laten we den voet maar niet zetten in den tempel der mystiek, anders gaan ze mij zoowaar nog nageven, dat ik een geestenbezweerder of zoo iets ben, en snijd ik mij zelven den pas af, om eenigen invloed ten goede op mijne naasten uit te oefenen. En als ik goed over 't verledene nadenk, ben ik te werk gegaan als een echte dolleman. Ik heb niet bedacht, dat ik mijne tegenwoordige levensbeschouwing eerst in dat Nieuwe Testament heb gevonden, na de harde leerschool van het pessimisme te zijn doorgeloopen. Ik heb voor de lustige bewoners dezer groote stad geschreven en gesproken in de vooronderstelling, dat zij evenals ik ‘vermoeid en belast’ zouden zijn. Maar met schade en schande heb ik bevonden, dat onze maatschappij er niet zulke abnormale wezens op nahoudt. De overgroote meerderheid vindt het leven recht prettig, en de teleurgestelden en ontevredenen... Ja, voorzeker, die zijn niet weinigen. Maar ik meen gemerkt te hebben, dat er onder die allen niet één mensch met gezonde zenuwen en goede spijsvertering is, die de wereld en 't geen zij vermag te leveren onvoorwaardelijk van zich stoot. Neen, onze luidjes, die ik voor ‘vermoeiden en belasten’ aanzag, beklagen zich

veeleer, dat de wereld hun niet genoeg of liever niet 't geen zij van haar verwachtten heeft gegeven. Zij willen de wereld niet ‘overwinnen’, maar zouden misschien, als 't mogelijk was, wel een contract met den duivel willen sluiten, om het onbereikbare, dat zij van haar verlangen, te mogen deelachtig worden. Is alle hoop verkeken en hebben zij zich zoo in 't riet vastgewerkt, dat zij geen uitkomst meer zien, dan als laatste toevlucht - de zelfmoord....

Ziedaar onze ‘vermoeiden en belasten’, - geen wonder, dat zij mijne inleiding tot het Nieuwe Testament niet hebben willen lezen en mij, als ik met mijne levensbeschouwing, de vrucht van een nadenken, waartoe zij noch den tijd noch de opleiding hebben ontvangen, aankwam, voor een dweper of misschien voor nog wat ergers aanzagen.

Hoe dan de zaak best aangelegd?

Natuurlijk het omgekeerde gedaan van 't geen vriend Schreiber en alle dwepers doen!

In de eerste plaats moeten wij met de menschen leven en lijden en bovenal met hen arbeiden. Arbeiden, ja, dat is een kostelijk ding, het tooverelixer tegen alle onpractische ideeën, de sleutel, om met allen in aanraking te komen en aller harten te ontsluiten.

En in den arbeid altijd en jegens allen humaniteit oefenen.

Humaniteit, - me dunkt, ik zie vriend Schreiber en consorten bij 't noemen van dit woord verachtelijk de schouders ophalen en ik hoor hem preeken: Uwe hooggeprezene humaniteit staat tot de liefde in verhouding als een aap tot een engel. De liefde denkt van niemand kwaad en vraagt niet, wie de naaste, met wien zij zich inlaat, is of wat hij doet, en bovenal, zij geeft met de rechterhand, zonder dat de linker weet, aan wien of

hoeveel. Maar de humaniteit, - ja, wat is zij? zoo iets van fijne beschaving. Terwijl zij welwillend, des noods hulpvaardig jegens allen is, berekent zij wel degelijk, wie hare hulp waardig is en hoeveel hij waardig is. Mijn vriend, al zijt gij ook nog zoo humaan, dan hebt gij toch geen flauw begrip van de oneindige liefde....

't Kan zijn! luidt mijn antwoord, - maar als ik de zaak wel beschouw, is de ware humaniteit het innig besef van menschenwaarde, dat zich door het verstand laat leiden. En aangezien het verstand ons is gegeven als het werktuig, om de wereldsche dingen bij 't rechte einde aan te pakken, denk ik, dat wij maar eens moesten beginnen met overal en bij allen de humaniteit aan te kweeken. Heeft die eenmaal voldoende vorderingen gemaakt in den omgang tusschen meester en knecht, tusschen ambtenaar en publiek, tusschen leeraar en leerling, tusschen rijke en arme, tusschen alle leeftijden en alle standen, dan, denk ik, zal de liefde haar wel op den voet volgen, of liever, is zij, voordat we 't weten, tusschen de gehumaniseerde menschen reeds in volle werking.

Hoe ver is Darwinia nog van de ware humaniteit verwijderd! En bovenal, hoe zullen wij haar kweeken?

In de eerste plaats door eigen voorbeeld. En dan door eene andere richting te geven aan de opleiding der jeugd.

Onze geleerden en de door hen opgeleide en geïnspireerde onderwijzers teren nu al eeuwen lang op de Darwin-hypothese. Voorzeker, die is fraai en lost zeer veel op, maar - niet alles. En als zij alles wil oplossen, dan moet uit haar voortvloeien eene grof materialistische wereldbeschouwing. Waar zij op haar terrein blijft, is zij de moeder van onbevooroordeelde wetenschap; begeeft zij zich daarbuiten, dan is zij de moeder der zelfzucht.

Van deze waarheid moest ieder doordrongen zijn, die

met de jeugd in aanraking komt. Ieder leermeester moest het jeugdige gemoed doordringen van het idealistische bewustzijn, dat er eene orde der dingen kan bestaan en zonder twijfel bestaat, waar andere wetten heerschen dan die van tijd, ruimte en causaliteit. Hij moest den leerling laten zien, dat de mensch de hand reikt aan die wereld van het oneindige, eeuwige, van de liefde. Hij moest hem overtuigen, dat die wereld niet alleen boven zon, maan en sterren ligt, maar dat hare sporen in 's menschen eigen boezem bestaan. Hij moest hem die overtuiging bijbrengen uit de idealistische scheppingen der kunst, uit den idealen vlucht der poëzie, uit daden van zelfopoffering, waarvan de geschiedenis verhaalt, uit de verhevene denkbeelden der wijsgeeren, uit alles, in één woord, wat streeft, om den mensch niet voor te stellen als speelbal van eene blinde natuurkracht en als slaaf van hare harde wet, maar als het natuurgewrocht, waarin Prometheus de vonk van het goddelijk vuur heeft gelegd.

Dat moest het onderwijs doen, en niet door eene ontijdige critiek het ideale de vleugels afsnijden en het veroordeelen om zich trouw aan de natuurwetten te binden; niet de zelfopofferende daden, waarvan de geschiedenis der menschheid spreekt, aan roersels der zelfzucht toeschrijven of, waar zij dit niet kan, ze trachten weg te cijferen; niet de bespiegeling, die zich boven de ervaring verheft, als ijdele droomerij bespotten...

Willrecht had onwillekeurig hardop gedacht. Daar hoorde hij eene spottende stem achter zich:

Mooi zoo, mijn waarde idealist! Ik wensch u geluk met uwe hervormingsplannen. Maar of ze bij onze Darwiniaantjes op de rechte plaats zijn...

Zoo waar, antwoordde Willrecht plechtig, - als Gods geest in ieder mensch sluimert!

Ho, ho, ik meen veeleer zoo iets van een duiveltje in hem waar te nemen.

Wilt gij dan, dat Darwinia voortholt in dien zwijmel van eene zich zelve steeds bedriegende genotzucht, dat de domme zelfzucht den strijd om 't bestaan blijve voortkampen, die wiskunstig zeker òf op zelfvernietiging der maatschappij uitloopt, òf alle hoogere vermogens en aandriften des menschen zoodanig nivelleert en ze den kop indrukt, dat wij tot de apen terugkeeren?

Ha, ha, lachte Ohnemark, - dat idee vind ik altijd subliem, dat de lieve menschen 't eens in 't hoofd mochten krijgen, om tot hunne ‘apelike progenitors’ terug te vallen en dan voor de variatie den stamboom weer regelmatig af te klimmen tot oudvader monere en amoebe toe. Ronduit gezegd, zie ik niet in, waarom het domme toeval, dat in de selectie werkte, niet, door welwillende omstandigheden begunstigd, ook dit meesterstuk eens zou kunnen vertoonen. Ja, ja, onze lieve naasten zijn reeds rechte apen, dat zij zich door mooie uniformen en geleerden zonder gezond verstand laten drillen. Gij zult eerstdaags wat anders beleven. Doch stil daarover! Ik moet eene visite maken, want ik heb tegenwoordig heel voorname vrienden.

Zoo babbelend ging hij heen, terwijl Willrecht in gepeinzen verzonken bleef.

Aan 't slot van 't boek wordt in den vorm van eene ingewikkelde intrige weder eene katastrophe voorbereid, die al de humane plannen van Willrecht zal doen in duigen vallen.

Ohnemark sprak de waarheid, toen hij verklaarde zeer voorname vrienden te hebben, want hij begaf zich rechtstreeks naar het hôtel van den alvermogenden minister. Daar werd hij aanstonds in 't kabinet van den grooten man gelaten, die hem toeriep:

Hoe is het, willen zij eindelijk aanbijten?

Ik geloof het zoo ver te hebben gebracht, antwoordde Ohnemark op familiaren toon, - dat de apen in den val zullen loopen.

Mooi zoo! Wanneer?

Wij willen hopen, binnen korten tijd. Maar de beweging is nog niet algemeen genoeg. Met het laagste gemeen kunnen wij 't niet redden. De fabrieksarbeiders, de werklieden moeten worden meegesleept. Anders is er kans, dat dezen partij kiezen voor de aristocratie en dat de brand wordt gebluscht, voordat uwe Turco's in de gelegenheid zijn, om bewijzen van hunne talenten te geven.

Hoe denkt gij die arbeidende klassen zoo ver te krijgen?

Mijne ‘heeren’ communisten weren zich dapper onder hen. Werkstakingen zijn reeds aan de orde van den dag.

Geheele troepen loopen zonder werk rond. Van tijd tot tijd nemen wij kleine proeven, om de werking van brandewijn op ledige magen te bestudeeren.

En die is?

Helsch, om u te dienen. Maar er moet geld, meer geld zijn. De boel moet kunstmatig in 't leven worden gehouden, totdat de mijn gereed is om te springen.

Altijd meer geld...

Ja, zonder twijfel. En als eindelijk de beslissende slag kan geslagen worden, moet de brandewijn met stroomen vloeien.

Het zij zoo. Ik vertrouw op uw doorzicht en zal u niet vergeten, als ik onbeperkt heer en meester van Darwinia ben.

Ohnemark verwijderde zich met eene vriendelijke buiging.

Als ik heer en meester zal zijn, herhaalde Federhans bij zich zelven. - En dat geschiede spoedig, of het is met mij gedaan. Wat heb ik al niet verzonnen, om dat wufte volk van Nieuw-Berlijn in een voortdurenden roes te houden! Een korten tijd slechts baat elk middel. Maar nevens de gunst- en eerbewijzen groeien de ontevredenen als paddestoelen uit den grond. Door alles, wat ik hun te genieten geef, neemt de weelde schrikbarende verhoudingen aan. Schulden en zwendelarijen van allerlei aard brengen de hoofden der aristocratie in een wanhopigen toestand, die mij ten val zal brengen. 't Eenige redmiddel is een groot zuiveringsproces en dan eene militaire dictatuur. De bandelooze troep moet ten koste van een weinig bloed aan orde en tucht gewend worden. En deze Ohnemark, zou ik hem de katastrophe laten overleven?

Zoo sprekend liet hij eene schel klinken, waarop zijn geheime secretaris onmiddelijk te voorschijn trad achter zware gordijnen, die de openstaande deur eener andere kamer van het kabinet scheidden.

Deze heer vormde een sterk contrast met alles, wat in Darwinia hooge betrekkingen bekleedde. Hem sierden klatergoud noch pluimen, en geen wonder. 't Was - pater Commodus, opgevoed en wijs geworden tusschen de hooge muren van het college der Jezuïeten. Ja, de fraaie Federhans wist heel goed, aan wien hij zich moest houden. De bandelooze zelfzucht der atheïstische Darwinianen kon nimmer een bruikbaar werktuig worden. Slechts de zelfzucht, die geschoold is, om zich zelve ter bereiking van een doel te beheerschen, kon zijne oogmerken dienen.

Gij hebt ons gesprek gehoord? vroeg de minister.

Ja! antwoordde de secretaris kortaf.

En gij zoudt dien Ohnemark vertrouwen?

Als wij hem tot een getrouwen zoon der Kerk kunnen maken. 't Is een wildzang, een man zonder zelfstandigheid. Hij moet in allen gevalle streng in 't oog worden gehouden.

Is de lijst gereed der personen, die bij de katastrophe moeten vallen?

Dat is te zeggen, sprak pater Commodus glimlachend, van de individuen met goud en pluimen. Bij de groote menigte komt het er zoo nauw niet op aan. De mitrailleuses kunnen niet zoo kieskeurig te werk gaan. En de Voorzienigheid geeft ons zelve daarvan het voorbeeld: als zij door overstroomingen of pestilentiën straf oefent, moet menig goedgeloovige het met de boozen, aan wie 't gericht voltrokken wordt, misgelden. Doch wij zorgen voor het zieleheil der bij ongeluk en onverdiend gesneuvelden. Hier is de lijst!

De minister zag haar in. Daar vond hij namen van gunstelingen, die op zijne recepties plachten te schitteren. Soms vroeg hij: moet die ook al uit de voeten? - En dan luidde het antwoord: De pluimen en ridderordes,

waarmee hij door u beweldadigd is, hebben hem het hoofd zoodanig op hol gebracht, dat hij eraan denkt om het oude spel der geleerden van Darwinia te spelen en u ten val te brengen, om zich op uwen ministerzetel te plaatsen.

Eindelijk viel het oog des ministers ook op den naam van dr. Willrecht.

Is dat, vroeg hij, - niet de man, die het Nieuwe Testament heeft uitgegeven? Waarom is hij gevaarlijk voor mij?

Dat hij voor uw persoon zoo heel gevaarlijk is, zou ik niet durven beweren. Maar voor 't welzijn des lands in 't algemeen en ter wille van de Kerk in 't bijzonder is zijne verwijdering noodzakelijk. De publiekmaking van het Testament zou alleen reeds voldoende reden zijn. Maar buitendien, terwijl hij de schepping volgens het duivelsche stelsel van het Darwinisme verklaart, put hij in geestelijke zaken uit het Christendom eene leer, die elk rechtzinnig kerkelijk geloof den bodem inslaat. En hield hij zijne kettersche begrippen nog maar voor zich! Doch hij heeft zich veroordeeld tot onvermoeide werkzaamheid. Hij houdt zich met onderwijzen bezig en doet dit zoozeer met hart en ziel, dat hij gaandeweg meer leerlingen tot zich lokt.

Ja, sprak Federhans, - ik heb daarvan iets gehoord en heb tevens vernomen, dat hij in de diepste armoede leeft en de belooningen, die hem ongevraagd geworden, geregeld aan hulpbehoevenden weggeeft, terwijl hij zich zelven het noodigste onthoudt. Ik voel waarlijk sympathie voor 's mans zelfopoffering. Er is geen tweede zoo in heel Darwinia.

't Ware ook niet te wenschen, zeide Commodus met een fijn lachje, - dat dit ras zich op dezen bodem vermenigvuldigde. Den grofsten materialist bekeeren wij

met goed gevolg tot een geloovige, maar met zulke lui bereiken wij nimmer ons doel.

Zou men hem in den nieuwen staat van zaken niet een onschadelijk ambt kunnen geven, onder belofte van zijn ideeën voor zich te houden en zich voor 't uiterlijk aan staats- en kerkgezag te onderwerpen?

Hij zou u uwe aanbiedingen in 't gezicht gooien en ze van de daken verkondigen.

't Zij dan zoo! zuchtte Federhans - Ik keur de lijst goed. Maar hoe zullen mijne Turco's de slachtoffers kennen? Als de wilde dieren eenmaal zijn losgelaten, zullen zij zonder onderscheid alles neerhakken.

Laat die zaak aan mij en de mijnen over, Excellentie! Wij zullen zorgen erbij te zijn. En wij hebben die ruwe mannen reeds zoo goed Katholiek gemaakt, dat zij meer ontzag hebben voor onze zwarte jassen en breede hoeden dan voor de gouden uniformen en witte pluimen van uwe officieren.

Zijn overigens alle besluiten, die onmiddelijk na den coup d'état moeten afgekondigd worden, gereed?

O ja, hier is de wet, waarbij de Katholieke kerk tot staatskerk wordt verklaard.

Geef hier! Ik zal teekenen.

Hier is de wet, waarbij alle takken van het onderwijs, met inbegrip van de universiteit van Nieuw-Berlijn, onder het toezicht der geestelijkheid worden gesteld.

Houd ik de benoemingen aan mij?

Vraag excuus! dat kan niet. Wetenschap, onderwijs en opvoeding behooren niet tot den werkkring van het staatsgezag. Aan u gunnen wij de lichamen der landskinderen, als gij ze tot uwe soldaten of hovelingen kunt gebruiken: Maar hunne zielen zijn van godswege aan onze verantwoordelijkheid toevertrouwd.

Het zij zoo! Ik zal teekenen.

Hier is het manifest, waarbij aan Darwinia eene constitutie wordt beloofd. Zoo iets van de oude liberaliteit dient er toch te blijven bestaan.

Ja juist, zeide Federhans, - anders worden wij al te impopulair. De liberaliteit zit ons ras in 't bloed. De schijn ervan moet gehandhaafd worden, anders ben ik mijn leven niet zeker. Hoe maken wij het met de volksvertegenwoordiging?

Wij bepalen eenvoudig, dat ieder zonder aanzien van sekse, vermogen of leeftijd kiezer is, zoodra hij zijne kerkelijke belijdenis heeft afgelegd. Dat geeft den besten waarborg voor de verstandelijke ontwikkeling der kiezers. Eveneens bepalen wij, dat dezelfde personen ook verkiesbaar zijn. Kunt gij u iets liberalers denken, en iets, waardoor uw belang zekerder wordt bevorderd? Binnen weinige maanden zitten wij, uwe getrouwste bondgenooten, allen in het wetgevend lichaam.

't Scheen, dat dit vooruitzicht den minister niet zeer behaagde. Ten minste hij opperde eenige bedenkingen, die hoofdzakelijk hierop neerkwamen, dat het misschien beter zou zijn, als de geestelijke heeren zich buiten de beslommering met staatszaken hielden, daar hunne geestelijke zorgen vooral door de toevoeging van het onderwijs zulk eene groote uitbreiding hadden verkregen.

Och, mijn waarde generaal, sprak de pater, - wie wil arbeiden in majorem Dei gloriam, heeft altijd overvloed van krachten en van tijd. En, voegde hij er met een doordringenden blik bij, - wij hechten inderdaad groot gewicht aan dit punt. Zonder dat zijn staatskerk en kerkelijk onderwijs in ons oog doode letters.

De minister moest tegen wil en dank ook aan dit punt zijne goedkeuring hechten.

In dezer voege werden nog verschillende zaken vastgesteld ter voorbereiding van de ontworpene dictatuur

van Federhans, die, als ik alles wel overweeg, niets anders zou zijn dan eene schitterende wapenrusting, waaronder een geestelijke zich verbergt. En die heerlijke instelling zou veel bloed kosten...

Zoo werd in het kabinet van den minister een verbond gesloten tusschen de twee vreeselijke machten, waardoor in alle eeuwen de kiem van het Christendom is verstikt geworden: tusschen de macht, die het verstand misbruikt om middelen te bedenken tot vernietiging van menschenlevens, en de macht, die datzelfde vermogen in werking stelt om de boeien tot zijne eigene slavernij te smeden.

In de achterbuurten der groote stad werkte eene derde macht, die den armen menschenkinderen de idealen van vrijheid en gelijkheid voorspiegelt en de verhevenste aandrift, die zelfs in 't gemoed der diepst gezonkenen woont, door allerlei drogredenen tot razernij tracht te prikkelen.

En terwijl al die verderfelijke elementen in de ingewanden van den vulkaan woelden, ging de verblinde zelfzucht, die zich met oogenblikkelijk levensgenot en met eenig klatergond tevreden stelt, haar gewonen gang op den dunnen bodem, die weldra zou bezwijken, om duizenden in den vuurpoel te doen verzinken.

Ieder, die oogen had om te zien en ooren om te hooren, wist wel, dat er iets vreeselijks in aantocht moest zijn. Maar 't is bij zulke gelegenheden, alsof de arme menschen, in het bewustzijn hunner machteloosheid om de naderende ramp af te weren, hun best doen, om den angst door nog wilder zingenot en nog grovere uitspattingen te verdrijven. Zij willen dan niet weten, dat de maatschappij in gevaar verkeert, en wie zijne waarschuwende stem laat hooren, speelt de rol van Cassandra.

Ook Willrecht leefde onbezorgd voort. Maar de oorzaak, waarom hij de teekenen des tijds niet waarnam,

was eene geheel andere dan bij zijne verblinde en zich zelven bedriegende landgenooten. Hij leefde slechts voor één doel: voor de verwezenlijking van zijn ideaal der opvoeding. Ohnemark, die overal toegang scheen te hebben en met allen bevriend was, verschafte hem de kunstwerken der oude klassieke en Italiaansche dichters, waarvan de paters in der tijd eenige exemplaren hadden meegebracht en die in hunne zoogenaamde bibliotheek - inderdaad eene soort van rommelkamer - onder 't stof bedolven lagen. Onverpoosd bestudeerde hij die en bracht uitgaven met ophelderende aanteekeningen en vertalingen in gereedheid. Met deze voorbereiding tot eene nieuwe richting in het onderwijs stelde hij zich niet tevreden. Hij brandde van ongeduld, om haar in 't leven te doen treden. 't Was hem gelukt eenige jongelieden uit de burgerklasse, die tot het vak van onderwijzer opgeleid werden, tot zich te lokken. Elken dag ontrukte hij hen eenige uren aan hunne geestdoodende examenstudie, die er als het ware stelselmatig op was aangelegd, om het oog der phantasie te verduisteren en om elke edele aandrift des gemoeds in de berekeningen van een koud egoïsme te smoren. Dan trachtte hij hun geestdrift in te boezemen voor de modellen van ware humaniteit en echt idealisme. Doch de meesten begrepen niet, wat hij zeide, en keerden weldra mismoedig tot hunne cijfers, formules en dorre feiten terug. Slechts enkelen bleven hem aanhangen. En voor die weinigen moet men eerbied gevoelen, want zij deden in Willrecht's leerschool ideeën op, waarover de examinatoren-specialiteiten eenmaal, al naardat zij geluimd waren, zouden lachen of toornig worden, en die hun in beide gevallen eene afwijzing zouden berokkenen.

De ontknooping van een roman met gepast vuurwerk, de hoofdpersonen komen aan een bevredigend uiteinde en Darwinia zeilt de veilige haven binnen.

Zoo hield Willrecht zich weder op een avond met zijne leerlingen bezig, toen zij door eene buitengewone opschudding in de straat gestoord werden. Reeds dien geheelen dag hadden troepen van dronkene mannen en vrouwen door de hoofdstraten van Nieuw-Berlijn gezwierd, nu eens oproerige liederen zingend, dan weer de vuisten ballend en verwenschingen uitbrakend voor de huizen, waarin de weelde haren zetel had opgeslagen. 't Scheen wel, dat de politie er zich niet mee wilde bemoeien: men zag haar niet en, waar zij zich vertoonde, was het, alsof zij voor de tierende scharen uit den weg ging. Men wist, dat de huurtroepen van Federhans in de casernes geconsigneerd waren, en mompelde zelfs, dat men met de kanonnen aan de uiteinden der rechte straten had zien rijden. Maar 't bandelooze gemeen scheen zich daarover niet te bekommeren.

Des avonds echter bleef het niet bij dreigementen. Eenige drankwinkels werden het eerst geplunderd. Weldra hoorde men de glazen der aanzienlijke huizen rinkelen. 't Gemeen drong erbinnen, en nu de door den drank aangevuurde hartstochten eenmaal losgelaten waren, bleef het niet bij plundering en vernieling. Angstkreten lieten zich onder 't woeste gebrul hooren. Hier zag men vluchtelingen op de straat vervolgen en doodslaan, daar werd

er een uit zijne woning gesleurd en aan vrouwen prijsgegeven, die als furiën op hare prooi aanvielen, om die met uitgezochte martelingen te dooden.

Daar stormde Ohnemark met bleek gelaat en in wilde haast de kamer van Willrecht binnen. Met de woorden: kom mee, ik zal u redden! greep hij hem bij de hand en dwong hem mede te gaan. Toen zij de huisdeur openden, drong eene wilde schaar binnen. Zij maakte plaats voor Ohnemark, die zijn vriend nog steeds bij de hand hield. Zij spoedden zich voort door het gewoel en hadden eene der stegen bereikt, die naar de achterbuurten voerden, waar het thans stil en verlaten was.

Laat mij los! schreeuwde Willrecht, - als de dag van 't laatste oordeel voor Nieuw-Berlijn is aangebroken, wil ik 't lot mijner medeburgers deelen...

Houd u stil! fluisterde Ohnemark angstig.

Maar 't was te laat. De aanvoerder van eene nieuwe bende, wiens stand slechts al te goed was op te maken uit zijne zwarte kleeding en glad geschoren gelaat, had Willrecht's wanhopigen uitroep gehoord. Hier, mannen, gebood hij, licht eens bij met uwe fakkels! -

En nauwelijks had hij een enkelen blik op Willrecht's gelaat geslagen, of hij riep:

Ook dit is er een. Slaat toe!

Het woord was nog niet gesproken, of reeds knalde een revolverschot.

Willrecht zonk in elkander. Toen Ohnemark zich over hem boog, fluisterde de gewonde met zwakke stem:

Ohnemark, scheur u los uit de klauwen van den duivel, aan wien gij u verkocht hebt... Arme menschheid, die zich zelve vernietigt in de bloedige ontknooping van den strijd om 't bestaan... Ohnemark, daar hebt ge nu de vruchten van verstandsontwikkeling, die door geene hoogere beginselen van 't gemoed wordt geleid, die het idealisme bespot...

Tot in den dood een philosoof, mompelde Ohnemark bij zich zelven, terwijl hij medelijdend het hoofd van zijn vriend van de harde straatsteenen optilde en hem ondersteunde.

Ohnemark, kreunde de stervende weder, - God heeft u groote gaven geschonken, - ook een rijk gemoed, - maar de zedeleer der zelfzucht heeft het verstikt. - Red... niet uw lichaam... maar uwe... ziel!... Ik sterf... gaarne!...

Hij blies den adem uit.

Toen Ohnemark zag, dat het met den man gedaan was, week het gevoel van medelijden uit zijne borst.

Gij wilt gaarne sterven, fluisterde hij bijna spottend, - jammer, dat het u niet vooraf gevraagd werd. 't Is jammer van zoo'n knappen dweper. Maar dweper was hij toch eigenlijk ook niet. Een onverbeterlijk idealist. Dat is eene waar, die op Darwinia's heiligen bodem niet gewild is.

Hij liet het lijk liggen en begaf zich met snelle schreden naar de hoofdstraat, waar het werk van verwoesting en moord werd voortgezet.

Dicht bij den uitgang der steeg stond in de schaduw eene zwarte gestalte.

Ook u, mompelde zij, fraaie heer Ohnemark, met uwe kostelijke heeren communisten kunnen wij in onzen staat niet dulden. Ja, spoed u maar naar de slachtbank! 't Zou lastig zijn, als wij u later nog moesten opzoeken.

De minister Federhans zat dien nacht in volle uniform in zijn kabinet. Op zijn gelaat was angstige spanning te lezen. Nu eens wandelde hij met driftige schreden door de kamer, dan weer wierp hij zich in zijn stoel, terwijl hij telkens een blik sloeg op de pendule.

De eenige, die hem gezelschap hield, was zijn geheime secretaris, pater Commodus. Met de grootste kalmte zat deze eene sigaar te rooken.

Telkens als de deur openging, trad hij den binnenkomende tegemoet.

Die bezoekers waren allen zwarte gestalten, die hem op de hoogte brachten van 't geen buiten gebeurde. Ieder hunner noemde eenige namen van gevallene slachtoffers. Commodus teekende ze met potlood aan op de lijst, die op de tafel lag.

't Gaat alles naar wensch, zeide hij zacht, terwijl hij weder een paar namen aanschrapte. - Op een viertal na zijn allen opgeruimd. En, voegde hij erbij, op zijn horloge ziende, - 't is nog eerst vier uur.

Wederom verliep eenige tijd, waarin men niets anders hoorde dan het getik der pendule en nu en dan een zucht van Federhans, toen de deur geopend werd en een boodschapper de namen der vier laatsten bracht.

Goddank, riep Commodus verheugd, terwijl hij de lijst dichtvouwde en in den zak stak, - zij zijn er! Excellentie, vindt gij goed, dat we nu een einde aan het drama maken en de kanonnen laten aanrukken?

Wat? zeide Federhans verschrikt, - 't is nog eerst vier uur, en de afspraak luidt immers, dat het om zes uur zou geschieden. Dan eerst zullen Ohnemark en de zijnen zich verwijderen.

Uwe Excellentie bedenke, weerlegde Commodus op dringenden toon, - dat volgens de laatste tijdingen het gemeen druk bezig is met brand te stichten. Ik vrees, dat, als wij nog twee uren wachten, geheel Berlijn in vlammen opgaat. Uwe Excellentie veroorlove mij oogenblikkelijk het bevel uit te vaardigen.

Maar hoe dan Ohnemark met de communisten te redden? Ik ben door mijne gelofte jegens hen gebonden.

Beloften, Excellentie, worden afgelegd onder de stil-

zwijgende voorwaarde, dat men in de mogelijkheid zij, om ze te vervullen. En hier is inderdaad eene overmacht, die u dwingt van de gemaakte afspraak af te wijken. Gij kunt de geheele stad niet laten verbranden, en er bestaat geen ander middel, om het gemeen te beteugelen. Buitendien zou ik in uwe plaats niet al te schroomvallig op het welzijn van die gevaarlijke heeren toezien. 't Is waar, gij hebt verplichting aan hen, omdat zij alleen bij machte waren 't gemeen in beweging te brengen. Maar bedenk wel, dat zij straks zullen komen, om u aan dien dienst te herinneren, en dat zij u uw geheele leven met bovenmatige eischen zullen lastig vallen. Eens moet gij hen toch van de hand doen. Laat het thans in eene moeite doorgaan.

Federhans stemde zuchtend toe. Commodus ontbood eenen dienaar, die oogenblikkelijk het afgesproken bevel aan den kommandant der troepen overbracht.

Gedurende bijna een half uur heerschte in 't kabinet eene ademlooze stilte. Zelfs Commodus gat van tijd tot tijd teekenen van zenuwachtige spanning.

Op eenmaal dreunde een doffe slag, en toen nog een, en weder nog een.... En tegelijk steeg een angstkreet op, - de stervenskreet van een geheel volk, zoo doordringend, dat hij zelfs door de dikke tapijten wanden van het afgelegen vertrek zijne luchtgolvingen voortstiet.

Federhans sprong verschrikt van zijn zetel op, terwijl Commodus bedaard aanmerkte: de nooit gebruikte kanonnen en mitrailleuses van Darwinia treffen goed.... Ik wensch u geluk, keizer van Darwinia! Ontvang mijn zegen, trouwe zoon der Kerk!

Wie thans een oog kon slaan op de fraaie, rechte straten van Nieuw-Berlijn, aanschouwde een tooneel van onuitsprekelijke ellende. Terwijl de gloed der in brand gestokene gebouwen met dien der opgaande zon wedijverde en de rookwolken het uitzicht belemmerden, waren de dien nacht nuchter gehoudene Turco's uit hunne casernen gerukt en hadden zij het geschut aan de uitgangen der straten geplant. Ja, alle berekeningen waren uitstekend gemaakt, want na het eerste salvo was de hoofdstraat letterlijk schoon geveegd. De mitrailleuses spreidden dood en verderf. De grond lag bedekt met misvormde lijken en stuiptrekkende ledematen. Wat niet getroffen was, stoof met een rauwen angstkreet naar de ingangen der stegen, het veilige toevluchtsoord van schande en ellende.

De losbrandingen volgden elkander met de snelheid van den bliksem. Steeds vielen nieuwe slachtoffers in de hoopen der zich in doodsangst op elkander dringenden.

Hier, mannen! schreeuwde Ohnemark, - de duivel verraadt ons. Gij moet toch sterven - slaat dood van die ellendige huurlingen, wat gij kunt!....

In wilde vaart stoof hij naar 't uiteinde der straat. 't Was, alsof de kogels den man zonder gemoed, het echte kind van zijn tijd, wilden sparen. Daar stond hij voor de schitterende bajonetten. Maar toen de vuurmonden hunne werking gedaan hadden, rukten de Turco's met geveld geweer vooruit, om hunne nalezing op het lange doodenveld te houden. Ohnemark was een der eersten, die door het wapen der gedresseerde dieren getroffen werd.

Vervloekt, riep hij achterover stortend, - vervloekt de verraderlijke tiran, vervloekt....

En hij bleef in zwijm liggen.

Daar trapte de plompe schoen van een Turco hem op de borst. Een oogenblik keerde de bezinning terug, terwijl een stroom bloeds hem uit den mond vloeide:

Willrecht, ik kom, rochelde hij, - Willrecht, ik kom.

Zie ik u daar niet, die mij de hand reikt?.... Maar daar komt een duivel tusschen u en mij.... Willrecht, jaag hem weg.... red mij, red mij.... Ik wil leven.... leven, als gij.... Wee mij, - ik heb het beter geweten.... maar ik heb niet gewild.... De hel met hare macht is over mij gegaan en heeft mij geteekend.... Willrecht, ik zie u als verheerlijkt.... gij wendt weemoedig het hoofd af.... Wee mij....

Zoo had de arme man eene lange, pijnlijke stervensstonde; want de troepen waren in den stormpas over zijn lichaam gegaan en niemand had gelet op het bleeke en angstig vertrokkene gelaat van den stervende.

Toen de zon het tooneel van ellende met hare gouden stralen bescheen, reden herauten in prachtige uniformen door Nieuw-Berlijn en riepen luid:

Leve keizer Federhans! Leve het herboren Darwinia!

De Turco's, die aan beide zijden van de straten geschaard stonden, herhaalden dien roep en 't volk gluurde angstig uit de stegen, om te zien, wat er toch gebeurde.

Hier trachtte eene vrouw door te dringen, om het lijk van haren man te zoeken, daar wrong zich een kind schuchter langs de beenen der krijgslieden, te vergeefs om vader en moeder roepend. Maar vader lag daar door de kogels vaneengereten en moeder kroop doodelijk gewond op de knieën door een plas bloed, den brandfakkel nog in de hand zwaaiend...

De ruwe geweerkolven joegen allen terug naar hunne donkere schuilhoeken.

Daar verschenen brandspuiten. Maar 't waren niet de brandende huizen, waarop zij voornamelijk de stralen richtten: de straat moest van het burgerbloed gereinigd

worden. Federhans moest zijn zegenrijken intocht houden.

En weldra verscheen hij.

Vooruit ging eene geestelijke processie met een hoog kruisbeeld en tal van waskaarsen, een plechtig Te Deum zingend. In wierookdamp gehuld, met wuivende pluimen, van goud schitterend, volgde Federhans in een door zes schimmels getrokken rijtuig, en naast hem zat de eenvoudige gestalte van pater Commodus, die, als in gebed verzonken, de handen gevouwen en de oogen gesloten hield. Dan volgden koetsen met hoogwaardigheidsdragers, de een al schitterender gekleed dan de ander.

Toen het bloed was weggespoeld, de brand gebluscht, de zieltogenden weggedragen, de armoede naar hare holen gebannen en alle herinneringen aan den gruwel zooveel mogelijk aan het gezicht onttrokken waren, bekwam Nieuw-Berlijn weldra van den schrik. En toen Federhans zijn schitterenden intocht hield, barstte alles in zulk een luid gejubel uit, dat de betrekkingen der verslagene grootheden het zelfs niet waagden eenigen rouw ten toon te spreiden.

Waarom zou Darwinia ook niet juichen?

De coup d'état van Federhans waarborgde eene schitterende toekomst, hij was de aanvang van het tijdvak, dat de volken met trotschheid hunne ‘gouden eeuw’ plegen te noemen.

Waar zulk een tijd is aangebroken, daar neemt mijn verslag een einde. Ons doel was den ‘strijd om het bestaan’ in zijne natuurlijke oorzaken en noodzakelijke gevolgen te schetsen. Welnu, die strijd is, dunkt mij, dan tot de meest bevredigende oplossing gebracht, als het individu erin berust om eigen zelfstandigheid prijs te geven aan de twee machten, die den afgematten strijders zinnelijke genietingen en zielerust waarborgen. De eene van deze machten praalt in goud en bonte kleuren en wapperende pluimen en brengt het onrustige streven der

menschenkinderen naar eer en macht en genot tot zwijgen door hun schitterende livreiën en fonkelende ridderordes en vermakelijk tijdverdrijf toe te werpen. De andere treedt nederig in 't zwart op en reikt hare slaapmiddelen aan allen, die bij nacht en ontijden door het ontevreden ding, dat we gemoed noemen, in het rustig genot van de goede gaven der aarde gestoord worden.

Er zijn pessimisten, die beweren, dat zulk een gelukstaat der volken slechts tijdelijk is; dat de ontevreden tweebeenige geestdrager straks de palliatieven, die niet bij machte zijn om hem op den duur bevrediging te schenken, met walging van zich werpt. Zij voorspellen, dat dan het streven naar zelfstandigheid zich op nieuw in de worsteling der grofste zelfzucht zal openbaren, totdat de strijd om het bestaan tot inzicht komt van zijn dom en onbereikbaar streven en zoo zijn einde vindt in vrijwillige onderwerping aan het beginsel der liefde.

Waarom, vroeg ik mijn vriend den magnetiseur, hebt gij uwe somnambule niet gelast, dien laatsten strijd van Darwinia te openbaren?

Omdat, antwoordde hij glimlachend, geen Geest ooit dingen verteld heeft, die buiten het bereik der menschelijke ervaring liggen.

EINDE VAN HET TWEEDE EN LAATSTE DEEL.